

ЗЛАТНА КНИГА

на

ДАРИТЕЛИ ЗА НАРОДНА ПРОСВЕТА

КНИГА I.

**Пловдивъ,
1907.**

Прѣдговоръ.

„Богаташгѣтъ, употребѣ ли богатството си за другитѣ люде, нѣма да очаква сирѣтъта си като нищо; женѣ пазачѣ на безполезнитѣ милиони, а ще я очаква бѣденъ, тѣрдѣ бѣденъ! може би, откъмъ пари, но богатъ н прѣбогатъ съ любовъ, благодарностъ и очудване отъ страна на чистоститѣ“.

А. Сторъкъ

Статистичнитѣ изслѣдванія доказаха, че талантитѣ не се раждатъ само въ извѣстни привилегировани нации и семейства. Както въ културна Франция, търговска Англия и философска Германия, така и въ възраждащитѣ се славянски нации могатъ да се родятъ гении; както въ най-многолюднитѣ и съ висока култура градове; така и въ най-затѣтитѣ села и колиби се раждатъ талантитѣ и гениитѣ. Гениитѣ и талантѣтъ не гледатъ дѣ ще кацнатъ; за тѣхъ е безразлично, дали ще ошастливятъ семейството на нѣкой императоръ, английски лордъ, германски фонъ, или семейството на нѣкой селянинъ, чиято кжща е полусрутена и чийто кожухъ е опърпанъ. Не стига обаче единъ гений или единъ талантъ само да се роди; природнитѣ дарби могатъ и безъ всѣкакво школуване да помогнатъ на единъ селянинъ да се издигне надъ своитѣ съселани, да го постави начело на селско-общинскитѣ работи; но, за да стане гениитѣ или талантѣтъ полезенъ водителъ на народа, да се издигне на най-високото стѣпало като държавенъ мжжъ, писателъ, духовникъ, финансистъ, воененъ или крупенъ индустриалецъ, не стига голиятъ природенъ даръ; на гениалната или талантливата личностъ е потрѣбно школуване, което е свързано отъ една страна съ дълго и планообразно възпитание и обучение, а отъ друга — съ много и прѣмногo дори разходи. Като

IV

се земе прѣдвидъ, че, за да си пробие човѣкъ пътъ къмъ висшитѣ кариери, му е потребно около 15-годишно школуване и една сума отъ 10—15 хиляди лева, излиза, че висшата наука и висшитѣ професии ще останатъ достъпни само за най-богатитѣ. Но богатскитѣ сѣмейства не могатъ да ни дадатъ нито по количества, нито по качество толкова младежи, които съ успѣхъ да се подготвятъ и да заематъ ролитѣ на ръководители на народа. Като е така, държавата и обществото трѣбва да намѣрятъ нѣкой модусъ, съ чиято помощъ да дадатъ възможность и на бѣднитѣ, но талантливи младежи да свършатъ висши училища и съ своя талантъ да служатъ на народния олтаръ. Този модусъ държавата е намѣрила: тя дава на даровити младежи стипендии било взаимнообразно, било безвъзвратно, само и само да си подготви за бъдещи свои служители най-даровититѣ младежи. Настъпватъ обаче врѣмена, когато държавата прѣднамѣрено или по нужда и въпрѣки волята си започва да се дезинтересува за сѣдбата на талантливитѣ младежи. Държавата започва прѣднамѣрено и съзнателно да се дезинтересува за сѣдбата на талантливитѣ младежи, било когато се яви опасность отъ ученъ пролетариятъ, било когато се намножатъ чрѣзмѣрно много службогонцитѣ, било когато аспирациитѣ за разни служби добиятъ форма на епидемия и развратъ, било когато настъпи реакция въ държавния строй, та, споредъ схващането на държавниците, трѣбва да се ограничи образованието на народа.

Прѣдвидъ на това по-събуденитѣ народи започнаха отдавна самички да се грижатъ за народната просвѣта, но голѣмата народна маса никога не може да се почувствува охолна и да помисли за благодарѣния; масата не се сѣща за талантливитѣ младежи, па и да се сѣти за тѣхъ, не жѣртува нищо за тѣхното образование. Въ дадения случай освѣнъ държавата, на помощъ на бѣднитѣ, но способни младежи се притичатъ богатшитѣ било като поддържатъ още приживѣ по нѣколко бѣдни и способни младежи, било като основатъ фондове, отъ чиито лихви да се поддържатъ такива.

Въ послѣдно врѣме, въ вѣка на форсирания милитаризъмъ, на всички очитѣ сѣ обърнати къмъ богатшитѣ, отъ които мнозина по единъ или други начинъ спомогнаха

за усиляване на народната просвѣта: това, що не бѣха въ състояние да направятъ държавата и обществото, частната благотворителностъ го направи. Частната благотворителностъ принесе грамадна полза на народната просвѣта въ Съединенитѣ щати въ Америка, въ Англия, Германия, Гърция и др. И ние, колкото и да сме далече отъ благотворителността въ горѣизброенитѣ държави, все пакъ не сме останали съвсѣмъ назадъ отъ другитѣ народи. И въ нашата лѣтопись сж регистрирувани имената на нѣколко крупни благодѣтели и цѣла плеяда отъ дребни дарители за народната ни просвѣта. Едно бѣ досега лошото, че ние съ нищо не се показахме достойни за тѣзи благодѣяния: ние не почитаме както прилича паметъта на тѣзи наши родолюбци, които посветиха цѣлъ животъ да печелятъ и да пестятъ за благо на своя народъ.

Дойде врѣме да бжде министъръ на народната ни просвѣта г. Д-ръ Ив. Шишмановъ, единъ отъ най-горещитѣ почитатели на нашитѣ заслужили люде въ миналото врѣме, нему хрумна благородната идея, да се почете паметъта на дарителитѣ за народната просвѣта у насъ, като се напише една книга, която да съдържа биографиитѣ, ликоветѣ и завѣщанията на ония дарители, които сж подарили или завѣщали поне 5000 лева за народо-просвѣтни цѣли. Нѣщо прѣди 2 години г. Шишмановъ ме повика при себе си и ми събщи своето намѣрение, а слѣдъ това добави: „Азъ Ви възлагамъ тая работа, като вѣрвамъ, че ще употребите достатъчно усърдие, за да я изпълните както трѣбва“. — Отговорихъ му, че такава работа е свързана съ голѣми мжнотии, но ще се погрижа да я свърша споредъ силитѣ си. Веднага слѣдъ това се захехъ да събирамъ материяли, писахъ около 200 писма на разни лица и учрѣждения, но, за жалость, едва около $\frac{1}{10}$ отъ всичкитѣ ми писма се удостоиха съ отговоръ. Много пжти и г. Шишмановъ ме запитваше: „Какво става съ *златната книга*?“ съ единъ страхъ, да не би да се отчая и да напустна работата, обаче той се успокои миналата есенъ, когато му прѣдставихъ една доста обемиста папка съ разработенъ и суровъ материялъ за тая книга. Тогава той каза: „Сега вече вѣрвамъ, че *златната книга* ще бжде свършена!“ Това за кжсата история на моята книга.

Желанието ми бѣ, щото въ тая книга да се наредятъ благодѣтелитѣ споредъ количеството на подаренитѣ, или завѣщанитѣ суми, обаче за голѣмо мое съжаление това не може да стане, защото редакцията на *Училищенъ прѣгледъ* обяви, че за т. г. *златната книга* ще бѣде една отъ премиитѣ; врѣмето напредваше, а всичкитѣ свѣдѣния не бѣха събрани, затова се започна печатането на книгата споредъ както се събираха материялитѣ, пъкъ тукъ не бѣ работата вече да се дава по-важно или по-маловажно мѣсто на дарителитѣ, а да се напише една книга, която, отъ една страна, да възкрѣси паметъта на дарителитѣ, а отъ друга, да насърчи и животѣ богаташи да принесатъ лептата си на народопросвѣтния олтаръ. Моето желание бѣ, да вмъкна и ликоветѣ на всичкитѣ дарители, обаче и то остана неудовлетворено, защото на мнозина отъ дарителитѣ ликоветѣ не сж запазени. Споредъ проекта, би трѣбвало да се вмъкнатъ биографиитѣ на още нѣколко благодѣтели, които сж подарили или завѣщали повече отъ 5000 лева, обаче всичкитѣ ми усилия, да събера биографически свѣдѣния за тѣзи благодѣтели останаха безплодни.

Едва прѣзъ 1901. година и народното събрание се сѣтило да узакони ежегодно почитане паметъта на всички наши пожертвователи и благотворители. „При разглеждането законопроекта, сега законъ за управлението и оползотворението капитала на бившата *Българска Добродѣтелна Дружина въ Букурещъ*, Народното събрание по прѣдложението на Министра Прѣдседателя взе рѣшение да се отслужва панахида въ *Недѣля православная* за всички добродѣтели и пожертвователи за благотворителни дѣла, като църкви, училища, болници, завѣщание на разни фондове и пр. *)“.

Като съмъ увѣренъ, че и за въ бждеще ще се откриятъ нѣкои забравени благодѣтели, па ще се явятъ и нови, поставихъ на заглавния листъ *книга I.*, та слѣдъ врѣме въ втората книга да се вмъкнатъ биографиитѣ, ликоветѣ и завѣщанията на сегашни и бждещи дарители за народната просвѣта, както и на забравенитѣ бивши благодѣтели. Остава да се напише една книга и за ония дарители, които

*) Гл. Писмо отъ канцеларията на Народното събрание до Министерството на народното просвѣщение подъ № 1686. отъ 10/X 1901. Дѣло № 41/1901. въ архивата на сѣщото министерство.

сж облагодѣтелствували болници, църкви и др. заведения : броятъ на тѣзи благодѣтели, както и пожертвованията имъ заслужватъ тая честь.

Най-послѣ намирамъ за нужно да спомена, че съ този си трудъ не претендирамъ, да съмъ създалъ високо-художествено творение, дори това и не съмъ си поставялъ за цѣль; моята цѣль бѣ да издигна единъ скромень паметникъ на ония наши родолюбци, които сж милѣяли и милѣятъ за народната просвѣта и които сж завѣщали часть или всичко, що сж спечелили, за народната просвѣта.

Поклонъ прѣдъ праха на починалитѣ благодѣтели!

Сърдеченъ привѣтъ на живитѣ благодѣтели!

Благодаря на всички, които ми услужиха съ своитѣ свѣдѣния за написването на тая книга.

С. В.

СЪДЪРЖАНИЕ.

1. Атанасъ Р. Беронъ	255	42. Иванъ С. Чапрашъковъ	469
2. Ангелъ Николаевичъ Хаджиоглу	151	43. Иванъ Личевъ	470
3. Александъръ Θεодосѣевичъ Ели- сѣинъ	183	44. Иванъ Михайловъ	470
4. Аврамъ Ивановъ Беровъ	423	45. Иванъ Недѣлковичъ	470
5. Александъръ Николовъ	443	46. Иванъ Атанасовъ	470
6. Атанасъ Г. Аврамовъ	463	47. Ив. Х. Ангеловъ	470
7. Антонъ Александровъ (Алексан- дреско)	464	48. Икономъ Ст. Станимировъ	470
8. Архимандритъ Иоаникий Рилски	464	49. Кирилъ Д. Аврамовъ	279
9. Архимандритъ Зиновий п. Пет- ровъ	464	50. Кирилъ, Н. В. Пр. Видинскиятъ Митрополитъ	200
10. Авксентий, Митропол. велешки	465	51. Козма Тричковъ	141
11. Ахилей Теодориди	465	52. Кирилъ Нектариевъ	431
12. Василь Ев. Априловъ	19	53. Капитанъ П. Караминевъ	471
13. Васе Велиновъ	466	54. К. Дановъ	472
14. Георги Н. Золотовичъ	448	55. Карлъ фонъ Цеска	472
15. Георги Симеоновичъ	427	56. Мина Пашевъ	127
16. Гьока Павловъ	211	57. Михаилъ Кифаловъ	265
17. Гервасий, Н. В. Пр. Сливенскиятъ Митрополитъ	205	58. Мелетий, митрополитъ	166
18. Генчо Гулевъ	413	59. Максымъ Райковичъ, архиманд.	371
19. Георги Атанасовъ	466	60. Маринчо Бенли	460
20. Гатю М. Анковъ	466	61. М. Д. Граматиковъ	439
21. Георги Йошевъ	466	62. Мария Гавраилова	472
22. Димитъръ х. Василиевъ	111	63. Митропол. Неофитъ Търновски	472
23. Димитъръ А. Ивановъ	187	64. Митропол. Иларионъ Търновски	472
24. Димитъръ Трайковичъ	425	65. Никола Василияди	265
25. Дечко Йонковъ	466	66. Нанчо Пеневъ Поповичъ	75
26. Димитъръ Стефановъ	466	67. Ненчо Д. Палавтевъ	417
27. Дяконъ Тодоръ Димитриевичъ Голубински	467	68. Никола Пиколо	453
28. Евлогий Георгиевъ	1	69. Найдень Чорбаджи	472
29. Елисавета Хр. Пулиева	227	70. Никола Райковъ	472
30. Екатерина Пасарева	467	71. Николай С. Палаузовъ	473
31. Захария Михайловичъ Караспа- совъ	467	72. Панаретъ Рашевъ, Погониян- ски митрополитъ	97
32. И. Селимински	57	73. Петъръ Беронъ	43
33. Иванъ Н. Денкоглу	233	74. Петъръ Н. Кермекчиевъ	85
34. Иванъ Хр. Манафовъ	157	75. Пенчо Ралчевъ	473
35. Иосифъ А. Ковачевъ	379	76. П. Ралчева	473
36. Иларионъ Макариополски	467	77. Петъръ Ив. Вражиловъ	473
37. Иванка С. Христова, родена Хр. Ботева	468	78. Петъръ Ивановъ	473
38. Илия Драгневъ	469	79. Параскевъ Димитровъ	473
39. Иеротея, чермонахъ	469	80. Радионъ П. Умниковъ	349
40. Иванчо Мацинъ	469	81. Райко Цончевъ	171
41. Йонко Килифаровъ	469	82. Станчо Д. Увалиевъ	303
		83. Стойчо Цоневъ	327
		84. Стоянъ Д. Вѣженовъ	339
		85. Стефанъ И. Хаджисеновъ	451
		86. Силвестъръ Пенонъ	428
		87. Сава Ив. Радуловъ	391

X

88. Тодоръ Милановичъ	363	98. Христо Николневъ	476
89. Теодоръ Хр. Пулневъ	405	99. Хаджи Калчо Дрънски	475
90. Теофилъ х. Гергевъ Пашовъ	473	100. Христо Коевъ Куюмджи	475
91. Теодосия Петровъ Йовчевъ	474	101. Хаджи Петъръ х. Дечевъ	475
92. Фица Костова	474	102. Хино Лазаровъ	475
93. Филипъ Сакелариевичъ	474	103. Христо Д. Гладичевъ	475
94. Христо Касъровъ	315	104. Христо Петковъ	475
95. Христо Петру	475	105. Юрдаки Тонковичъ	476
96. Хаджи Екатерина	475	106. Юрданъ Бойчевъ	476
97. Х. Мария Х. Манйова	476	107. Янако Касъровъ	315

Евлогий Георгиевъ.

1819 — 1897.

Въ бурната епоха на нашето църковно и политическо освобождение блъстятъ ликовеѣ на Неофита Рилски, Неофита Бозвелията, Антима, Илариона, Паисия, Хр. Ботева, Левски, Караджата, Каравеловъ и пр. и пр. Обикновено ние сме били и сме наклонни да цѣнимъ заслугитѣ на ония, които съ перо или съ мечъ въ ржка сж работили за нашето църковно и политическо освобождение. Замааяни отъ самоотверженостѣта на тия народни дѣйци, надъхани съ омраза къмъ чорбаджиитѣ, които се бѣха солидаризували съ народнитѣ врагове и кървопийци, ние забравихме да отдадемъ приличната почитъ и на ония чорбаджии, които печелиха прѣзъ цѣлия си животъ богатство, но не за себе си, не отъ любовъ къмъ студения металъ, а отъ любовъ къмъ ближнитѣ си, къмъ ония, които природата е надарила съ способностъ, а сждбата ги оставила да се родятъ въ бѣдни сѣмейства. Ако се брой за заслуга въ критически моментъ за отечеството подъ влиянието на патриотически екстазъ да жертвуваме живота си за родината си, не помалка е заслугата прѣднамѣрено да се лишишъ отъ богатата на сѣмейния животъ и прѣднамѣрено да пестишъ прѣзъ цѣлия си животъ пара по пара, само и само да скжташъ нѣкоя пара, за да помогнешъ на милото си отечество.

Между тая категория народни дѣйци заема първо мѣсто Евлогий Георгиевъ.

„Българскиятъ народъ може смѣло да се похвали, че между неговитѣ синове се намира единъ отъ най-щедритѣ благодѣтели на днешния вѣкъ. Тоя великодушень пожертвоваталь е Евлогий Георгиевъ. Неговиятъ животъ би направилъ честь на който и да е народъ; неговитѣ благодѣяния биха украсили лѣтописитѣ на коя и да е страна. Трудъ,

честностъ, прѣдприемчивостъ отъ начало до конецъ, една младостъ, облагородена съ работа и пестене, една старостъ, озарена съ признателностъ на два народа — ето главнитѣ чѣрти на тоя благороденъ животъ, който пристѣпваме да опишемъ *).

Евлогий Георгиевъ е синъ на Георги Недевъ и Евдокия Тодорова Пулиева, които въ началото на миналото столѣтие живѣли въ Карлово. Отъ петѣтъ дѣца на неговитѣ родители доживѣли до пълна възраст само двѣ — той и братъ му Христо. Евлогий се родилъ въ Карлово прѣзъ октомврий 1819. год. Още когато билъ на 8. или 9-годишна възраст изгубилъ баща си. Макаръ и сиракъ, посѣщавалъ Карловското училище, дѣто получилъ първоначалното си образование. Бѣлѣжитиятъ Евлогий по снова врѣме ималъ и двама бѣлѣжити другари-съученици — Гавриилъ Хрѣстевичъ и Георги С. Раковски. Сжщо и учителятъ на тия три свѣтила бѣ едно отъ свѣтилата на българския народпросвѣтенъ небосклонъ; това бѣ извѣстиятъ елинистъ Райно Поповичъ. Една учебна година, отъ септемврий 1835. год. до училищната ваканция прѣзъ 1836. год., навѣрно по прѣпорѣка на Райно Поповича, Евлогий продължавалъ учението си въ Пловдивъ при грѣцкия учитель Саранти Архигени. Прѣзъ 1836. год. учителствувалъ въ Карлово на мѣстото на Райно Поповича, докогато послѣдниятъ се бавилъ въ Буда-Пеща, да печати една нова христоматия. Значи, Евлогий, както голѣмото мнозинство отъ нашитѣ народни дѣйци, захваналъ своята дѣйностъ съ учителството.

На 19. февруарий 1837. година Евлогий напустналъ и учителството, и родното си мѣсто, заминалъ за Ромѣния, дѣто се заловилъ съ търговия. Отъ бащина страна нѣмалъ роднини, а въ Ромѣния му били много необходими близки и довѣрени люде, съ които да се сдружи и да търгува. Поради това той се сдружилъ съ братята на майка си — Христо и Никола Пулиеви, които по онова врѣме търгували въ Галацъ съ нашенски произведения, като оризъ и други стоки. Най-напрѣдъ Евлогий останалъ при вуйка си Никола

*) Съ тия думи начева своя трудъ авторътъ на Евлогиевата биография, обнародвана прѣзъ 1897. год. въ една отъ книжкитѣ на Битолското недѣлно училище. Съ сжитѣ думи започва и г. Гешевъ сказката си, четена въ Българското книжовно дружество на 12. XII. 1899. г. (Гл. Пер. сп. кн. LXI. стр. 1.).

Е. В. Торопцов

и стоялъ при него до началото на 1838. год. Отъ тогава се прѣмѣстилъ въ Букурещъ, дѣто основалъ заведение въ съдружие съ внукитѣ си и захваналъ да търгува съ стоки, изпращани отъ Карлово.

Трѣбва да забѣлѣжимъ, че Евлогий захваналъ търговската си кариера на 18-годишна възраст безъ никакъвъ капиталъ и благодарение на доста доброто му за онова врѣме образование, прѣкраснитѣ качества въ характера — пестовность, трудолюбие и честность — той постигна не-обикновени успѣхи — да стане милионеръ, да има своя банка въ Букурещъ и София и да играе първостепенна роль въ европейскитѣ финансови кръгове.

Прѣзъ 1837. г., нѣколко мѣсеца слѣдъ като Евлогий напустналъ Карлово и заминалъ за Ромѣния, се поминала майка му отъ чума. Слѣдъ това той трѣбвало да се грижи и за брата си Христо, който до 1842. год. се училъ въ Карлово при Райно Поповича, а прѣзъ 1842. г. заминалъ за Букурещъ, дѣто Евлогий го запозналъ съ работата си и го оставилъ самъ да управлява тамошното заведение, а самъ заминалъ за Галацъ, да поеме работата, управлявана дотогава отъ вуйка му Никола.

Въ кжсо врѣме Евлогий и Христо разширили търговската си дѣйность. Изпърво търгували само съ български произведения — сахтияни, басми, гайтани, каплами отъ Карлово, оризъ и анасонъ отъ Пловдивъ и Татаръ-Пазарджикъ, а по-сетнѣ наченали да донасятъ колониялни стоки направо отъ Марсилия, Лондонъ и отъ други европейски тържища. Въ сжщото врѣме зели въ Влашко подъ аренда (наемъ) и мушини, нѣкои отъ които експлоатирали непрѣкъснато повече отъ 40 години. Съ произведенията отъ мушинитѣ тѣ разширили още повече търговията си, като основали кжща и въ Браила и влѣзли въ по-прѣки търговски сношения съ Еврспа, като товарили сами кораби съ храни.

Прѣзъ 1872. г. на 6/III. Евлогий изгуби отъ внезапна смръть едничкия си братъ Христо. Поради това той се принуди веднага да напустне работата си въ Галацъ и да се установи въ Букурещъ. Отъ Букурещъ Евлогий управляваше и тритѣ заведения. Отъ тия заведения онова въ Галацъ ликвидира прѣзъ 1886. г. Въ заведението въ Букурещъ се извършваха банкерски операции, а въ онова въ Браила се вършеше търговия съ жита.

Евлогий, макаръ и да получилъ слабо образование въ отечеството си, чрѣзъ постоянно работене върху себе си успѣлъ да развие чудесно своитѣ способности; той говорилъ и пишелъ на български, грѣцки, ромѣнски и нѣмски, по-слабо разбиралъ френски. Въ търговията рѣдко се е намиралъ човѣкъ, който да разбира тъй добръ законитѣ и принципитѣ, които движатъ финансовия свѣтъ *).

Обикновено търговцитѣ и банкеритѣ се увличатъ прѣмно много въ търговскитѣ и банкерскитѣ операции, ставатъ студени по сръдце, груби егоисти и фанатични поклонници на метала. Обаче съ нашия великъ благодѣтель — Евлогий това не стана. Неговиятъ рафиниранъ умъ на единъ великъ търговецъ и банкеръ не успѣ да заглуши гласа на сръдцето. Като че ли колкото нарастваше богатството му, още повече се разтваряше и сръдцето му да погълне нуждитѣ на неговитѣ еднородци. У неговата глава е лебдѣла една мисль — да натрупа колкото се може по-голѣмо богатство и да го остави за въ полза на своето отечество; едно чувство е доминирало въ неговото сръдце — да обича своята родина и своето отечество; една воля го е тласкала да върши самъ добро за своето отечество и да убѣждава своитѣ еднородци да помагатъ на отечеството си.

Още приживѣ Евлогий въ продължение на 20 години даваше помощи било на бѣдни ученици въ странство, било на разни читалища и дружества въ България и Ромѣния, но всичко това той не е броилъ за достатъчно. Отъ едно изчисление, което прави скромниятъ авторъ на Евлогиевата биография, печатана въ VII. и VIII. кн. на „Училищенъ прѣгледъ“ год. II., се вижда, че Евлогий е далъ цѣли 2,121,000 лева за по-крупни пожертвувания, а именно: за изгорѣлитѣ въ Търново прѣзъ 1879. год. — 20,000 лева, за разни народополезни цѣли прѣзъ 1877. год. — 94,000 лева, на болницата Елисавета Доамна въ Галацъ подарилъ кжща, която струвала 100,000, на ромѣнския атенеумъ въ Букурещъ — 5000 л., на университета Кароль I. — 200,000, на Благодѣтелния институтъ „Кароль—Елисавета“ — 20,000, въ Карлово за въ полза на родния си градъ построилъ фабрика за вълнени издѣлия на стойность 500,000 л.; за да

*) Гл. „Училищенъ прѣгледъ“ кн. VII. и VIII. год. II. стр. 789. и 780

се въздигне първият български университетъ брои 800,000 лева и подари едно мѣсто отъ 10,200 м. на стойность 200,000 л.; въ Солунъ подари една кжца за българско дѣвическо училище на стойность 50,000 л.; на червения кръстъ въ България въ врѣме на сръбско-българската война помогна съ 12,000 л.; за направата на българската болница въ Цариградъ бѣ общалъ 120,000 л. А благодарѣнията, които се направиха и остава да се направятъ слѣдъ смрътта му, се вижда най-добръ отъ завѣщанието му, което печатимъ изцѣло.

Великиятъ благодѣтель никога не измѣни на сръдцето си — той обичаше България страстно, дори и въ минути, когато е билъ оскърбяванъ отъ свои съотечественици. Бѣше 5. априлъ 1880. година. Второто обикновено народно събрание въ освободена България разисква въпроса, дали *Тетовскиятъ* избраникъ, Евлогий Георгиевъ, можеше да бжде приетъ за народенъ прѣдставитель, или не. Възрази се, че, като руски подданикъ, той не може да заседава въ народното събрание. Сжщото възражение се направи и за други избраници, но тѣхъ приеха, защото заявиха, че въ разни врѣмена имали разни покровителства и разни паспорти, но че всѣкога останали българи. Евлогий обаче прѣдпочете да бжде касиранъ, отколкото да излъже отечеството въ лицето на неговитѣ прѣдставители. Прѣдизвиканъ да се обясни, той каза простодушно: „Господа, азъ съмъ родомъ българинъ отъ Карлово, прѣди 43 години съмъ прѣминалъ въ Ромѣния; тамъ обстоятелствата ме принудиха да зема чуждо подданство и азъ зехъ руското. Въ послѣдно врѣме, когато се освободи България, азъ счетохъ за длъжностъ да зема мѣрки, за да прѣмина изъ руското подданство и да бжда български подданикъ, като съмъ българинъ. Още въ м. октомврий 1879. год. подадохъ прошение въ руската мисия въ Букурещъ, съ което молихъ руското правителство да ме уволни отъ руското подданство, защото искамъ да прѣмина въ българско. На това прошение отговоръ още нѣма, но не се съмнявамъ, че не ще бжде другъ отговоръ, освѣнъ да ме уволнятъ отъ руското подданство. Азъ съмъ българинъ и макаръ че съмъ билъ 43 години вънъ отъ България, всѣкога съмъ билъ съ български чувства и така и занепрѣдъ ще бжда. Или да ме приеме Народното събра-

ние за прѣдставителъ, или да не ме приеме, азъ си остаамъ всѣкога съ българско чувство.“¹⁾

Събранието не го прие. Но той, вѣренъ на своята дума, остана тѣй прѣданъ на народа, прѣдставяванъ отъ това събрание, както и по-прѣди. Двѣ години, слѣдъ като биде касиранъ изборътъ му, Евлогий вписалъ въ завѣщанието си крупната сума 6 милиона лева за висше училище въ България.

„Единъ по-слабъ характеръ, едно по-малко благородно и великодушно сърдце, при една вѣпюща неправда, каквато е горната, би махналъ съ ржка и би подарилъ признателностъ и благодарностъ другадѣ и при другъ родъ благодѣяния, но приснопаментниятъ Евлогий, още доклѣ е чувствувалъ силно докачението, сторено му отъ Народното събрание, още прѣзъ 1882. год., за да се види слѣдъ смрътѣта му най-рельефно чистотата и възвишеностѣта на неговия патриотизъмъ, слѣдъ като е вписалъ въ завѣщанието си 6 милиона лева за българския университетъ, ето какъ свършва завѣщанието си:

„Само надеждата ми, че ще мога и азъ да участвувамъ за прѣуспѣването и величието на отечеството ми, ме прави да умира спокойно, защото ако съмъ работилъ прѣзъ всичкия си животъ и съмъ спестявалъ, както азъ, тѣй и братъ ми, ние сме били въодушевявани само отъ това желание, което сега остава да се осъществи отъ наслѣдника и отъ изпълнителнитѣ на завѣщанието ми.“

Покрай многото работи, що е ималъ Евлогий, покрай многото благодѣяния, що е правилъ, той не е изпушалъ случай да поработи и прѣко било при образуването на нѣкое благотворително дружество, било въ нѣкое друго народополезно дѣло. По свидѣтелството на Ив. Ев. Гешовъ, документитѣ, останали отъ Евл. Георгиевъ, и които сж отъ публиченъ характеръ, могатъ да се раздѣлятъ на три разряда: *първо*, документи по народнитѣ ни движения; *второ*, документи по освободителната война; *трето*, документи по дѣйността му за народното просвѣщение и по благотворителността му.

Особено цѣненъ е протоколътъ, държанъ отъ българската колония въ Букурещъ прѣзъ 1867. год. м. априлъ,

1) Гл. Исп. кн. LXI. стр. 3.

съ който протоколъ се рѣшава да се направи съюзъ между българитѣ и сърбитѣ подъ името Юго-славянско царство. Въ този протоколъ наредъ съ подписа на Евл. Георгиева личатъ подписитѣ на всичкитѣ видни дѣйци отъ българската емиграция въ Ромъния, нѣкои отъ които увѣковѣчиха името си съ завѣщание на крупни капитали за народно-полезни цѣли.

Още отъ самото начало и до края душата на извѣстната на всинца ни Добродѣтелна дружина и Благодѣтелно общество е билъ Евлогий. Ако въ днешно врѣме завѣщанитѣ суми съ народопросвѣтна цѣль се повѣрять на Министерството на народното просвѣщение, въ прѣдосвободителната епоха, когато нѣмахме свое народно управление, Евл. Георгиевата кантора бѣ единичкото най-сигурно мѣсто за влагане на народни пари. Когато проучвахме дѣлата по завѣщанията на суми съ народопросвѣтна цѣль, убѣдихме се, че най-лесно сж били прибирани ония отъ завѣщанитѣ съ народополезна цѣль суми, които сж били вложени въ кантората на Евл. Георгиева. Нѣщо повече: въ послѣдно врѣме той самичкъ е подканялъ нашето правителство да приеме подъ свой надзоръ извѣстни суми, оставени отъ нѣкой благодѣтель.

На 5. юлий 1897. година Евлогий свърши своя животъ въ Букурещъ.

Завѣщание.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа, Аминъ.

Всѣкому е извѣстно, че человекъ е смъртенъ; но никой не знае, кога ще настане смъртниятъ му часъ, когато трѣбва да остави тоя свѣтъ. Заради това необходимо е, щото всѣки человекъ, до гдѣто още владѣе отъ силитѣ си, да се приготвява за тая минута.

Скоропостижната смъртъ на възлюбления ми братъ Христо е явно доказателство за това.

Считамъ, прочее, за християнски дългъ, до гдѣто още съмъ здравъ тѣлесно и умствено, да направѣмъ разпорежданията относительно всичкия си имотъ, имотъ, който съмъ можалъ да придобия съ Божията воля заедно съ покойния си братъ Христо, скоропостижната смъртъ на когото бѣ причина да не може да каже послѣдната си воля.

Прѣдъ видъ на това, азъ бързамъ да изпълнѣя, както волята на брата си, която ми бѣше позната отчасти, така и моята, и то по слѣдующия начинъ:

Всичкиятъ си движимъ и недвижимъ имотъ го оставамъ слѣдъ смъртта си на Г-нъ Иванъ Евстатиевъ Гешовъ, когото оставамъ мой универсаленъ наслѣдникъ съ слѣдующитѣ задължения: —

1. Моя наслѣдникъ ще даде на първитѣ ми братовчеди и братовчедки, родени отъ тримата братия на майка ми Христо, Никола и Иванъ Т. Пулиеви по 16000 лева.

Независимо отъ тая сума наслѣдникътъ ми ще даде още по 4000 лева на всичкитѣ ми братовчедки, които не бихъ били омжжени слѣдъ смъртта ми.

2. Наслѣдникътъ ми ще даде на българската черкова отъ Букурещъ (20.000) двадесетъ хиляди лева номинални въ Ромънска погашаема рента, доходътъ отъ която рента да служи за поддържане на черковата, както и да се спомага отъ него за поддържането на училището Св. Кирилъ и Методий, ако това училище би продължавало да съществува при черковата.

Изпълнителитѣ на завѣщанието ми ще се грижатъ, щото споменатитѣ бонове заедно съ другитѣ комунални бонове за (12.000) дванадесетъ хиляди лева номинални, които сж подарени отъ мене още при живота ми и които се намиратъ на съхранение у мене, да се вложатъ въ Българ. Народ. Банка въ София, а лихвитѣ имъ да се даватъ на епитропитѣ на българската черкова, за да ги употребяватъ, споредъ както казахъ по-горѣ.

3. Наслѣдникътъ ми ще даде на Букурешкия Университетъ 40.000 (четиридесетъ хиляди) лева номинални въ бонове на Ромънска погашаема рента, отъ дохода на които Университетътъ да дава помощъ на бѣднитѣ и прилежни ученици, които продължаватъ образованието си въ Букурещъ.

4. Наслѣдникътъ ми ще даде на Галацкото Градско Общинско Управление (30.000) тридесетъ хиляди лева номинални въ бонове на погашаема рента, отъ дохода на които да се помага на бѣдни и прилежни ученици родомъ отъ Галацъ, които бихъ продължавали образованието си въ Галацъ или Букурещъ.

5. Наслѣдникътъ ми ще даде на приюта „Elena“ отъ Букурещъ (5.000) петъ хиляди лева номинални въ погашаема рента.

6. Наслѣдникътъ ми ще даде на Управлението на гражданскитѣ болници въ Букурещъ (Eforia Spitalelor Civile) (15.000) петнадесетъ хиляди лева номинални въ погашаема рента.

7. Наслѣдникътъ ми ще даде на българската черкова отъ Галацъ (20.000) двадесетъ хиляди лева номинални въ погашаема рента, които ще се вложатъ въ Българ. Народ. Банка въ София, като се взиматъ само лихвитѣ за употребление.

8. Наслѣдникътъ ми ще даде на мъжкитѣ и дѣвическитѣ училища въ Карлово, моето мѣсто рождение, сумата отъ (100.000) сто хиляди лева въ бонове на Ромънска погашаема рента, която сума ще се вложи въ Министер. на Народ. Просвѣщение въ България, а лихвитѣ ще се прашатъ въ Карлово за поддържанье на горѣспоменжитѣ училища.

9. Оставямъ на леля си Елисавета Хр. Пулиевъ узифрукта на кжщитѣ си, находящи се, въ Букурещъ, улица Мошилоръ, съ всичката покжщина, мобили, кола и конѣе. Слѣдъ нейната смъртъ тия кжщи и мобилитѣ имъ, които бихъ останжли, ще се употребятъ за основавание и поддържанье на училището, за което говорѣхъ по-долу въ № 13. Леля ми ще има право да продаде въпроснитѣ кжщи съ съгласието на наследника ми, а паритѣ въ такъвъ случай ще се внесатъ въ Българ. Народ. Банка въ София въ цѣнни държавни книжа, лихвитѣ на които ще приема леля ми, догдѣто е жива. Леля ми ще се ползува отъ тоя узифруктъ, безъ да е длъжна да дава кауция, нито ще бѣде задължена да съставлява инвентаръ за мобилитѣ, находящи сѣ въ споменжтата кжща. Тя може да продава мобилитѣ, отъ които не би имала нужда, безъ да се намѣсва въ това нейно право наследникътъ ми и безъ да е длъжна да дава каквато и да е смѣтки за употреблението стойността на тия мобили.

Моето желание, обаче, е щото, както полученитѣ пари отъ мобилитѣ, които тя би продала, ако желае, тъй и частъ отъ дохода на кжщитѣ или лихвитѣ на паритѣ, ако бихъ

се продали, да ги употребѣи за благотворителна цѣль, споредъ както тя благоразсѣди.

При това, моля леля си да позволи на братовчеда ми Христо Н. Пулиевъ да живѣе въ тия кѣщи колкото врѣме тя не би ги продала, а въ случай че братовчедътъ ми прѣдприеме нѣкоя търговия да му даде и писалището въ разпореждане. Мобила на писалището заедно съ каситѣ за пари ще ги вземе братовчедътъ ми Христо въ пълна собственостъ.

10. Наслѣдникътъ ми ще испрати въ Странство Евлогий N. Gheroff, слѣдъ като свърши срѣдното си образование, за да се усъвършенствува въ нѣкоя специалностъ и да бѣде полезенъ на отечеството ми. За тая цѣль ще му се даватъ по (4.000) четири хиляди лева всѣкоя година, до колкото се продължава образуването му, а най-много до седемъ години.

11. Наслѣдникътъ ми ще даде на дъщерята на Г-на Александрѣ Веричану, по име Емилия (6.000) шесть хиляди лева въ знакъ на почетъ и искрено приятелство къмъ Господство му и като малъкъ и нѣженъ даръ къмъ фамилията му въ знакъ на въспоминание.

Съ тия пари да се купятъ на Емилия за свадбата ѝ сребърни нѣща за покъщнина, на които да се изработи името и прѣзимето ми за въспоминание.

12. Моята воля е да бѣдѣ погребенъ въ гробищата „Bello“ въ Букурещъ до брата ми, гдѣто наслѣдникътъ ми ще въздигне единъ паметникъ, споредъ както благоразсѣди той заедно съ изпълнителитѣ на завѣщанието.

Тоя паметникъ ще го направи, само ако азъ не бихъ го направилъ прѣзъ живота си.

13. Наслѣдникътъ ми, слѣдъ като изпълни горѣспоменжитѣ завѣти и задължения, ще продаде недвижимия имотъ, а добититѣ пари отъ проданъта на недвижимия имотъ, както и каквито и да сѣ други парични суми, които бихъ останѣли отъ имота ми, до размѣръ на 6.000.000 (шестъ милиона) лева ще ги пласира въ цѣнни държавни книжа или въ купуване на недвижими имоти въ България или Румелия. Купенитѣ цѣнни книжа, и ония, които останѣтъ отъ имота ми, както и недвижимитѣ имоти, които бихъ се купили, ще се повѣрѣтъ на Ефорията, която

учрѣждавамъ по-долу въ настоящето завѣщание. Отъ дохода на тоя фондъ Ефорията ще основе и поддържа едно висше училище въ единъ градъ на България или Румелия, гдѣто тя намѣри за умѣстно. Това училище да носи името: братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово. Ефоритѣ ще поставятъ въ салона на училището портретитѣ ни, а въ двора на училището ще въздигнатъ на наша паметъ двѣ мраморни статуи.

Научнитѣ прѣдмети, които ще се прѣподаватъ въ това училище, да бждатъ прѣимуществено отъ положителнитѣ науки съ приложение къмъ индустрията.

Отъ излишнитѣ приходи на училището Ефорията е задължена да испраща въ странство младежи отъ Карлово и отъ Македония, за да си усъвършенствуватъ образованието въ нѣкой наученъ клонъ, който ще опрѣдѣли Ефорията.

Слѣдъ като свършжтъ тия младежи образованието си, на тѣхно мѣсто ще се испращатъ други все по начина погорѣ показанъ. Ще се испращатъ младежи бѣдни и прилежни и чрѣзъ конкурсъ. Тия младежи слѣдъ като свършжтъ образованието си, да се връщатъ въ отечеството си и да служатъ като професори въ продължение на четири години.

Българското Народно Събрание ще има право на контролъ върху употреблението дохода на тоя фондъ.

Ефорията, натоварена съ отварянъето на това училище и управлението на фондоветѣ, прѣдназначени за него, ще се състави, както слѣдва: Отъ Министра на Народното Просвѣщение на България, отъ двама членове, избрани отъ Народното Събрание на България, и отъ двама членове, избрани по вишегласие отъ наследника ми и отъ изпълнителнитѣ на завѣщанието. По тоя начинъ съставена Ефорията, тя ще назначи професоритѣ на училището, които отъ своя страна ще избиратъ изъ между си още двама членове. Членоветѣ, избрани отъ професоритѣ, заедно съ другитѣ по-горѣ споменжти, ще съставляватъ окончателно Училищната Ефория. Всички членове на Ефорията се избиратъ за петъ-годишенъ срокъ. На всѣки петъ години ще се извършватъ нови избори, споредъ начина, показанъ погорѣ. Членоветѣ, на които мандатътъ е изтекълъ, могатъ да се прѣизбиратъ.

Рѣшенията на Ефорията ще се издаватъ по вишеглесие на присѣжтствующитѣ членове. Никое рѣшение, обаче, не ще се издава, ако не присѣжтствуватъ двѣ трети отъ числото на членовѣтъ.

14. Имотътъ, който остане, слѣдъ като се изпълнятъ завѣтитѣ и слѣдъ спаданъето на шестъхъ милиона лева, назначени за училище, ще го вземе и наслѣди Г-нъ Иванъ Евстратиевъ Гешовъ, моятъ универсаленъ наслѣдникъ.

Въ случай че Г-нъ Иванъ Ев. Гешовъ не би желалъ, или би билъ неспособенъ да приеме това мое наслѣдство, или въ случай, че той би починжлъ прѣди мене, тогава това наслѣдство, съ всичкитѣ задължения, права и условия, изложени въ това завѣщание, го оставамъ на браточеда си Евлогий Н. Пулиевъ; но ако и той не би желалъ, или не би билъ способенъ да го приеме, оставамъ наслѣдството си, съ всичкитѣ задължения, права и условия, прѣдвидени въ това завѣщание на Г-нъ Димитръ А. Ивановъ.

15. Назначавамъ за изпълнители на завѣщанието си Господа Георги В. Шоповъ, Найдень Геровъ, Александръ Веричану, Георги Николопуло и браточеда се Христо Н. Пулиевъ. Тѣй сжщо назначавамъ за изпълнители на завѣщанието си всичкитѣ лица, показани за мои наслѣдници, но които, по нѣкоя причина, не биха имали това качество.

Исполнителитѣ на завѣщанието ми ще се грижътъ и ще дѣйствуватъ всѣчески, щото моя наслѣдникъ да изпълни завѣтитѣ и задълженията по това завѣщание. Въ случай че тѣ всичкитѣ или единъ отъ тѣхъ не бихъ приели да се натоваржътъ съ изпълнението на завѣщанието ми, или нѣкой отъ тѣхъ би починжлъ прѣди мене, или въ врѣмето, когато става изпълнението, тогава Българскитъ Агентъ въ Букурещъ ще назначи за изпълнител на завѣщанието ми друго лице, тѣй щото числото на седемъ изпълнители на завѣщанието ми да бжде всѣкога пълно. При това умолявамъ Агента да надзирава за точното изпълнение на настоящето завѣщание.

Не ми остава повече освѣнъ да моля наслѣдника си и изпълнителитѣ на завѣщанието щото, отъ уважение на приятелството имъ, за което сж ми дали доказателства, да приемжтъ грижата, съ която ги натоварвамъ и да изпълнжтъ това завѣщание буквално и добросъвѣстно.

Само надеждата ми, че ще мож и азъ да участвувамъ за прѣуспѣванъето и величието на отечеството ми, ме прави да умрѣ спокойно, защото ако съмъ работилъ прѣзъ всичкия си животъ и съмъ спестявалъ, както азъ тѣй и братъ ми, ние сме били одушевени само отъ това желание, което сега остава да се осществи отъ наслѣдника ми и отъ изпълнителнитѣ на завѣщанието.

Букурещъ, 18 юли 1882.

Евлогий Георгиевъ.

Тѣй като съ автентиченъ актъ подъ № 127283 на Илфовския трибуналъ, нотариялно отдѣление, подарихъ още прѣзъ живота си на болницата „Elisabeta Doamna“ отъ Галацъ кжшитѣ си отъ тоя градъ, а съ това вѣрвамъ, че съмъ си изпълнилъ желанието си да спомогнѣ на тоя градъ, въ който съмъ живѣлъ дълго врѣме, то отмѣнявамъ завѣта и распорежданията си, прѣдвидѣни въ чл. 4. т. е. четвърти.

Букурещъ, 2 февруари 1883.

Евлогий Георгиевъ.

Отмѣнявамъ завѣта и распорежданието, прѣдвидѣно въ чл. 11, т. е. единадесети, понеже дадохъ азъ самъ на Емилия, дъщерята на Г-на Александръ Веричану единъ цѣненъ даръ за свадбата ѝ.

Букурещъ, 26 февруари 1886.

Евлогий Георгиевъ.

N. В. На шеста страница чл. 14 зачеркнѣхъ по собствена воля думитѣ: „който въ всѣки случай ще спре за своя смѣтка двадесѣтъ хиляди лева (20.000) лева. Тия слова се считатъ като неписани“.

Букурещъ, 5 февруари 1889.

Евлогий Георгиевъ.

На браточедитѣ си и на браточедкитѣ си, за които говорѣхъ въ чл. 1 отъ настоящето завѣщание, да имъ се дадѣтъ всѣкому и на всѣкоя по 40.000 лева, четиредесѣтъ хиляди лева, вмѣсто по 16.000 лева.

Другитѣ распореждания отъ тоя членъ оставатъ въ сила.

Между другитѣ задължения, съ които натоварвамъ наслѣдника си, задължавамъ го още да даде на Букурешкото Градско Общинско Управление сумата отъ 140.000 лева, сто и четиредесетъ хиляди лева. Само доходътъ отъ тая сума да се употреби за поддържанье на нощния приютъ или други благотворителни заведения.

Букурещъ, 11 юли 1890.

Евлогий Георгиевъ.

Тѣй като подарихъ на заведението „Fondatiune Universitară Carol I“ 200.000 лева, двѣстѣ хиляди лева, въ Ромънска погашаема рента отъ 5%, то отмѣнявамъ завѣта и распорежданието, прѣдвидѣно въ чл. 3, т. е. третий отъ настоящето завѣщание.

Букурещъ, 30 юни 1891.

Евлогий Георгиевъ.

Чл. 14, т. е. четиринадесети, стр. 6 на настоящето завѣщание, измѣнявамъ го, споредъ както слѣдва: Имотътъ, който ще остане, слѣдъ изпълнението на завѣтитѣ, върху горѣспоменжатата сума отъ шесть молиона (6.000.000), прѣд-назначена за училище, ще се приеме и притежава отъ г-нъ Иванъ Евстратиевъ Гешевъ, моятъ уневерсаленъ наслѣдникъ..

Въ случай че г-нъ Иванъ Евстратиевъ Гешовъ не би желалъ, или не би билъ способенъ да приеме това наслѣдство, или би починжлъ прѣди мене, тогава това наслѣдство, съ всичкитѣ задължения, права и условия, прѣдвидѣни въ настоящето завѣщание, го оставамъ на г-нъ Димитръ А. Ивановъ; а въ случай че и послѣдниятъ не би го приелъ, или би билъ неспособенъ да го приеме, или би починжлъ и той прѣди мене, въ такъвъ случай това наслѣдство, тѣй сжщо съ всичкитѣ задължения, права и условия, прѣдвидени въ настоящето завѣщание, го оставамъ на браточедаси Христо Н. Пулевъ.

Букурещъ, 4 юли 1891.

Евлогий Георгиевъ.

Наслѣдникътъ ми ще дава на чича ми Иванъ Т. Пулиевъ (сега Горанъ) годишно по 3000 лева, три хиляди лева, въ продължение на цѣлия животъ на спомнатия ми чичо.

Букурещъ, 2 януари 1892.

Евлогий Георгиевъ.

Отмѣнявамъ распорежданието въ полза на Букурешкото Градско Общинско Управление, страница 9 на настоящето завѣщание, и вмѣсто него распореждамъ слѣдующето: „Наслѣдникътъ ми ще даде въ пълна собственостъ мошията ми (чифлика) Viisoro и Cotenita, находящи се въ окръжието Олтъ, на Букурешкото Градско Общинско Управление и на Букурешкото Дружество за образование на ромънския народъ. Отъ тоя имотъ Букурешкото Градско Общинско Управление ще вземе двѣ трети, а една третя остава на Дружеството за образуване на ромънския народъ. При това задължавамъ Букурешкото Градско Общинско Управление да употребява всѣкога прихода отъ споменжтата частъ на чифлика за увеличаванъето и подобряванъето на нощния приютъ: а дружеството за образованието на ромънския народъ да употребява прихода отъ своята частъ на чифлика за подържанъето и развитието на училището за образование на ромънския народъ.

Въ случай че азъ бихъ продалъ въпросния чифликъ при живота си, тогава моятъ наслѣдникъ ще даде на Букурешкото Градско Общинско Управление единъ пжтъ за всѣкога 160.000 лева, сто и шестдесетъ хиляди лева, въ ромънска рента отъ 5%, а на дружеството за образование на ромънския народъ ще даде, тъй сжщо единъ пжтъ за всѣкога, 80,000 лева осемдесетъ хиляди лева, все въ ромънска рента отъ 5%, Както Общинското Управление, тъй и дружеството ще употребяватъ само прихода на капитала или само купонитъ, които имъ оставамъ за изпълнение на горѣспоменжитѣ распореждания.

Букурещъ, 28 юни 1892.

Евлогий Георгиевъ.

Отмѣнявамъ распорежданieto отъ чл. 8 на това завѣшание, направено въ полза на Карловското училище и намѣсто него правѣя слѣдующето распореждане: „Наслѣдникътъ ми ще даде на Карловското Градско Общинско Управление фабриката, която съмъ направилъ въ тоя градъ, заедно съ всичката земя, както и всичкитѣ здания и машини.

Карловското Градско Общинско Управление ще се грижи, а затова го задължавамъ, щото половината отъ прихода на тая фабрика да употребѣи за подържанѣто и развитието на Карловскитѣ училища, а другата половина отъ прихода да капитализирва, догдѣто стане единъ достаточенъ фондъ, отъ който да може да се построи една болница, помѣщающа отъ 50—60 одъра за болни, слѣдъ което половината приходъ отъ фабриката, прѣдначенъ за болница, ще се употребѣява за подържанѣто на толкова болни, колкото ще бжде възможно.

Букурещъ, 2 юни 1892.

Евлогий Георгиевъ.

Н. В. На четвъртата и пета страница чл. 13 зачертахъ по моя воля словата: „съ съгласието най-малко на трима отъ изпълнителитѣ на завѣщанието и купуванѣто на цѣнитѣ книжа или на недвижимитѣ имоти ще се извърши отъ наследника ми съ съгласието на трима отъ изпълнителитѣ на завѣщанието“, които слова се считатъ като не писани.

Букурещъ, 30 юни 1893.

Евлогий Георгиевъ.

Грефа на Илфовското Окржно Сждилище, отдѣление I гр. угл.. Засвидѣтелствувава се отъ насъ, че настоящето завѣшание на покойния Евлогий Георгиевъ, фотографирано въ наше присѣствие, е съобразно съ оригинала, който се намира въ наше съхранение. За изискуемия гербовъ сборъ, съгласно съ чл. 20 ал. XVII отъ закона за гербовъ сборъ, се унищожихъ шесть коли гербова хартия по петъ лева всѣкоя.

М. П. 1897, 12 Юлия, № 19.444.

Под. Грефиеръ (,) Алутяну.

Василъ Евстатиевъ Априловъ.

(1789 — 1847.).

На 21. юлий 1789. год. въ гр. Габрово (тогава още село) се родилъ Василъ Е. Априловъ. Баща му Евстатий билъ единъ отъ виднитѣ люде въ Габрово. Априловъ ималъ двама по-стари братия, които държели търговска кѣща въ Москва. Василъ стоялъ при баща си въ Габрово. Прѣзъ 1799. година баща му се поминалъ. Тогава единъ отъ братята му прѣзъ 1806. година дохожда отъ Москва въ Габрово и зима съ себе си Васи́ла. Въ Москва В. Априловъ билъ настаненъ да се учи въ грѣцко училище, което му повлияло толкова много, щото едва кждѣ 1831. година се освободилъ отъ елинофилството. Слѣдъ това се училъ въ Брашовъ, дѣто свършилъ срѣдно образование. Слѣдъ това прѣзъ 1807. година постѣпилъ въ Виенския университетъ, да слѣдва по медицината, но по болестъ билъ принуденъ да напустне и да се залови съ брата си за търговия.

„Разстроено то му здраве го принуди кждѣ края на 1830. година да отиде въ Цариградъ на по-топълъ климатъ. Прѣзъ мартъ 1831. год. се завръща въ Одеса и тукъ случайно му попада Венелиновата книга *Древніе и нинѣшніе Болгаре*, и както въ тъмна, мрачна нощъ ослѣпителната свѣткавица раздира мрака и освѣтява съ ярка свѣтлина, така тази книга подѣйствува като свѣткавица на неговия заблуденъ умъ; той съзрѣ въ себе си всичката отвратителность на Априлова грѣкоманъ, съ благородно отвращение отхвърли позорнитѣ чувства, съ които се отнасяше той къмъ българския народъ; въ душата му блѣсна очистителниятъ пламъкъ на най-искренъ, благороденъ патриотизмъ; неговата неизчерпаема енергия се раздвижи, неговиятъ умъ, богатъ съ мисли и факти отъ науката, зароботи трескаво, раздраженъ отъ контраста между славното

минало на България и нейното сегашно мизерно, окаяно състояние. Запознатъ съ историята на свободнитѣ народи, съ тѣхнитѣ стремежи и надварвания къмъ прогреса, съ тѣхнитѣ борби за свобода, той горко затжгува за простата нещастна България, която, откъсната отъ славното си минало, бѣ захванала да се гърчее. Дълбокомисленъ, съобразителенъ, проникателенъ — той веднага схвана *болестта* — *невѣжеството и църтъ* — *просвѣтата*. И заработи той, мисли денонощно, писа безъ умора, насърждаваше, укоряваше, помагаше съ сръдствата си и даде можщъ примѣръ за това — какво може да направи мисълта, когато върви ржка за ржка съ искренността и дѣлото“.*)

Като станалъ тоя прѣвратъ въ Априловата душа и като се върналъ отъ Цариградъ Априловъ, ето що пише: „Когато бехъ въ Цариградъ въ 1831. год. и се увѣрихъ въ самомъ дѣлѣ въ прѣобразованіето на Турското правителство и въ здравето му основаніе, азъ не веднажъ изявихъ желание да ся учреди правилно училище, по примѣръ-тъ на европейски-тъ, въ мож-тъж родинж село Габрово, и да наченжтъ въ него отъ методж-тъж на взаимно-то обучение. Но да ся учредятъ обществени заведения не е работж на частно лице, което нѣма способности да поддържа та квозъ едно дѣло. Мои-тъ старанія ся обърнжжж къмъ това за да изискамъ сръдство у други, толкозъ пакъ склонни къмъ доброто, хора. Но то не бѣше тѣй лесно“. Веднага слѣдъ това Априловъ рекълъ да тури въ услуга на своето мило отечество и материялното си, и интелектуалното си богатство. Още отъ 1832. год. той прѣдумва своя близъкъ по душа и сръдце Николай Стефановъ Палаузовъ да пожертвуватъ по нѣщо за Габровското училище. Отъ тая година вече Априловъ и Палаузовъ давали по 2000 гроша годишно за Габровското училище. Тая помощъ Априловъ давалъ до края на своя животъ, а Палаузовъ до 1852. год. А за да се почнѣла по-скоро постройката на Габровското училище, Април. и Пал. се обърнали за помощъ къмъ ония габровци, които живѣли въ Ромѣния: *Йовчевъ, Килифаровъ, братя Мустакови, Бакалоглу* и др. По Априлова инициа-

*] Гл., Значението на Василия Ев. Априловъ за българския народъ отъ Илия Д. Веновъ въ „Споменъ за петдесетгодишния юбилей отъ смъртъта на В. Е. Априловъ стр. 42. Габрово 1897. г.

**] Гл., Габровско-то училище и неговы-тъ първы попечители стр. 3.

Василь Евстатиевъ Априловъ

тива се потърси лице, което да отиде въ Букурещъ и да се запознае съ взаимноучителната метода на обучението. Търновскиятъ митрополитъ Илларионъ прѣпоръчилъ Априлову Неофита Рилски, а слѣдъ това Април. го изпратилъ въ Букурещъ на свои разноски. Едва на 2. януарий 1835. година се осъществи едно отъ Априловитѣ желанія, когато се отвори тържествено първото българско взаимноучително училище. За директори на новооткритото училище били припознати *Василий Априловъ* и *Николай Палаузовъ* — въ г. Одеса, *Мустаковъ* и *Бакалоглу* въ Букурещъ; попечители и покровители приели да станатъ новорусийскиятъ и бесарабскиятъ генералъ губернаторъ графъ *Воронцевъ* и херсонскиятъ архиепископъ *Гавриилъ*. Когато видѣлъ Април., че се основало първото българско училище по модеренъ типъ, съ възторгъ извикалъ: „Ето люлката на българската литература, на българското възраждане!“ Съ това обаче Април. не мислилъ, че си е завършилъ мисията; той не прѣставалъ до послѣдната минута на живота си да се интересува за Габровското училище; той милѣлъ и се грижилъ за това училище, както майка надъ своята рожба; той не изпускалъ нито единъ благоприятенъ моментъ да посѣвѣта, да насърди, да подпомогне, а понѣкога и съ родителска обичъ да посмъре Габровскитѣ училищни настоятели, щомъ забѣлжи, че тѣ не си гледатъ работата съ достатъчна ревностъ.

Априловъ и *Палаузовъ* не бѣха обзети отъ тѣсногрѣдъ локаленъ патриотизъмъ, та да се грижатъ само за габровското училище: тѣ не изпускаха случай да подпомогнатъ било морално, било материялно и на другитѣ български училища. Въ едно писмо отъ 5. августъ 1839. година ето що пишатъ до Габровската община:

„Както братъ помага на брата, така и училище трѣбува да помага на училище.*) По-нататѣкъ въ сѣщото писмо съвѣтватъ габровци да даватъ отъ взаимноучителнитѣ таблици и на други новооткрити взаимни училища.

Въ друго писмо отъ 1. май 1840. год. *Април.* и *Палаузовъ* пишатъ до габровскитѣ епитропи:

„Учителя-тъ никакъ нѣма изинъ да земе отъ чуждите момчета, дето дохождатъ въ Габрово да са учатъ отъ други

*) Гл. Габровско-то училище и пр. стр. 19.

мѣста, нѣкоя заплата за учение Така и въ Господіе Епитропи! нема да земате отъ чужди-те момчета нито една пара освѣнъ ако щатъ бащи-те имъ да пожертвуватъ нѣщо. Школа-та е обща и отъ край свѣтъ-атъ ако дойдатъ нека се учатъ*).

Гръцкото духовенство, като видѣло на кждѣ отиватъ българитѣ съ своитѣ училища, започнало да заплашва лековѣрното и простодушно българско население съ анатема. *Априловъ* и *Палаузовъ* и въ този Случай пишатъ на Габровската община писмо съ дата 17. августъ 1840. год., въ което между другото казватъ:

„Слушаме чи архипастыре-те, за да совершатъ желаніето си и да удовлетворятъ корысть-та си устрашаватъ Вы съ проклятіе церковно, и нѣкога дохождатъ до това безуміе, да произнесатъ това тѣхно хуляніе. Праведнѣи-а-тъ христіанинъ ся смѣе съ безуміе-то имъ, той знае чи нашата вѣра е чиста и непорочна, чи кога корыстолюбіето и алчность-та на земски-те приходи са причина-та за тѣзи анатемѣ, това проклятіе и тѣзи анатемѣ падватъ и се обрашатъ на оногова, дѣто ги произноси, защото причина-та имъ е интереса-тъ и зло-то. Владици-тѣ откупуватъ епархїи-те съ много пари, зачто това? За да дойдатъ да грабятъ бѣдни-те Болгаре, да платятъ борча-тъ си, и да иматъ да ядатъ и пиятъ.“**)

Цариградскиятъ патриархъ се опиталъ неусѣтно да тури ржка както на Габровското училище, така и на другитѣ чисто български училища, затова издалъ правилникъ, споредъ който митрополититѣ трѣбвало да избиратъ и назначаватъ учителитѣ, както и да нареждатъ какво да се учи въ училищата. И въ тоя случаи *Априловъ* заедно съ *Палаузова* се противопоставилъ на това патриаршеско разпореждане, насрѣдчилъ габровци и благодарение на това патриаршията не могла да тури ржка на българскитѣ училища.

Макаръ *Априловъ* да бѣ ангажиранъ извънредно много съ Габровското училище, той не прѣставаше да работи било върху формиращия се тогава български езикъ и върху работи, съ които се силѣше да прѣдстави на чуждия свѣтъ че на Балканския полуостровъ има единъ забравенъ народъ,

*] Гл. Габровско-то училище и пр. стр. 20.

**] Пакъ тамъ стр. 22.

който чезне подъ двойно робство и които има славно минало. Тъкмо по онова врѣме и Венелинъ бѣ започналъ да се отчайва отъ апатията на българитѣ, че не му даватъ какви-годѣ свѣдѣния за своето минало, обаче Априловъ съ едно писмо отъ 22. V. 1836. год. потръсва неговото познанство. Венелинъ въ отчаянието си, дори не намѣрилъ за нужно да му отговори. Тая Венелинова постѣпка не отчаяла Априлова. „Венелинъ, ситъ на праздни надежди и голи фрази очаква фактически доказателства и е рѣшенъ да не отстъпва отъ началото си дори прѣдъ общаніята на Априлова. Затова и не го удостоверява съ отговоръ. Но ето че новиятъ му познайникъ излѣзва за чудо изъ рамкитѣ на обикновенитѣ тогавашни наши интелигентни и, вѣренъ на думата си, почва да изпраща Венелину народни пѣсни, грамоти, даже благодарствени писма и оди.

„Прѣдъ такива докази на истински живъ интересъ, ледената покривка около срѣцето на Венелина се стопява и сега едва (27. септ. 1837!) той седва да отговори на „обязателното“ Априлово писмо отъ 22. май 1836. „Теперь, видя Ваше откровенное и благородное желаніе содѣйствовать мнѣ, спѣшу отвѣтить на Ваше обязательное писмо отъ 22 Мая прошедаго 1836 года*). Отъ тая дата се начева истинското и горещо приятелство между Априлова и Венелина. По онова врѣме сърбинътъ *Тироль*, види се, искалъ да присвои за сърбитѣ славата, която ни създадоха светитѣ славянски равноапостоли Кирилъ и Методий, затова се опиталъ да изкара нашитѣ първоучители отъ сръбска народностъ, и че Евангелието, което прѣвели св. Кирилъ и Методий, било прѣведено най-напрѣдъ на сръбски езикъ. Обаче Априловъ умѣло оборилъ това шовинистично домогване на Тирола.

Въ XVI. вѣкъ руситѣ измѣниха старобългарскитѣ черковни книги, като ги направиха по-понятни за тѣхъ си; тѣ замѣстиха звуковетѣ, които сж отличително свойство на българския езикъ, *ж* и *ѡ*, съ съотвѣтнитѣ на руски езикъ *у* и *ю* и тѣй се образува славяно-руски езикъ. Сетнѣ, когато старо-българскитѣ книги бѣха унищожени отъ гърцитѣ,

*] Гл. „Първата срѣнна на Априлова съ Венелина“, отъ Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ („Литературно-наученъ сборникъ“, издава се въ полза на *Дружеството за подпомагане бѣдни ученици* при Кюстендилското педагогическо училище. Кюстендилъ. Бр. Г. Дюлгерови. 1900. Стр. 82.

български търговци донесоха славяно-руски книги въ България и се захвана да се чете по тѣхъ въ нашитѣ черкви. Въ врѣмето на възраждането ни книгитѣ захванаха да се печататъ на този литературенъ езикъ, който нѣмаше нищо общо съ разговорния български езикъ. Образува се цѣлъ хаосъ въ правописа ни. *Априловъ* се погрижи да тури редъ въ този хаосъ и се отнесе до по-виднитѣ писатели тогава съ циркулярно, да не игнориратъ разговорния езикъ, тъй като той е развитие на старобългарския езикъ; а че е тъй, вижда се отъ особеноститѣ на старобългарското нарѣчие *ж* и *ѡ* и отъ членоветѣ *тъ*, *та*, *то*, които фигуриратъ въ разговорния български езикъ. Той съ факти отъ филологията доказва това, като напираше най-много на това обстоятелство, че въ XVI. в. старобългарскитѣ книги сж били измѣнени; за да ги разбиратъ руситѣ, и че черковно-славянскитѣ книги не сж първитѣ старо-български книги. Неговитѣ трудове въ тази посока се увѣнчаха съ пѣленъ успѣхъ; надвиха на самозванитѣ строители на езика, а надви самиятъ ни разговоренъ живъ езикъ, за правата на който тъй пламенно и въодушевено се застъпи *Априловъ**).

Взгледътъ си досежно езика и правописа *Априловъ* изказалъ въ 1. „Български книжици“, 2. „Денница новобългарскаго образованія“, 3. „Българскіе грамоты“, 4. *Мисли за сегашното българско учение*, печатено въ сп. „Любословіе“ отъ К. Г. Фотинова, 5. „Дополненіе къ книгъ *Денница*“ и др. Съдържанието на тѣзи му съчинения е най-добра иллюстрация на писателската му дѣйность.

В. Априловъ ималъ разстроено здраве, страдалъ отъ охтика, затова още отъ 1828. год. се отдѣлилъ отъ братаси и вложилъ своето богатство въ една банка, та като рентиеръ да живѣе по-спокоенъ животъ и да се не излага на нови грижи, които би го свалили много по-рано въ гроба. Прѣзъ 1847. година отишълъ въ Цариградъ и Бруса да се лѣкува. На връщане за Одеса се спрѣлъ въ Габрово, за да види, какъ върви училището. Отъ добрия редъ и успѣхъ останалъ твърдѣ доволенъ, та затова рѣшилъ още тогава да се положи основата на едно по-голѣмо училищно здание.

*) Гл. „Значението на В. Е. Априловъ за българския народъ“, отъ И. Д. Веневъ (*Споменъ за петдесетгодишния юбилей отъ смъртта на В. Е. Априловъ*, стр. 44.)

И наистина, на 29. августъ сжщата година се положи основата на зданието, като се състави актъ за събиране помощи за изкарването му; въ този актъ *Априловъ* самъ записалъ 2500 гроша, като казалъ, че слѣдъ смрътѣта си ще остави още нѣщо за училището. По пътя за Одеса *Василъ Априловъ* умрѣлъ на 2. октомврий 1847. год. въ Галацъ.

К. Рачевъ ето какъ скицира значението на Априлова:

1. *Априловъ* е първиятъ родолюбивъ българинъ, който въ най-мрачнитѣ врѣмена,—тогава, когато виднитѣ българи сж се срамували да си казватъ народността, се е загрижилъ за просвѣщението на българщината;

2. Като билъ въ сношения съ Юрий Ивановичъ Венелина, погрижилъ се да се допълни историята му отъ професора Савлсва и да се прѣведе на български езикъ; слѣдователно, *Априловъ* трѣбва да се брои за единъ отъ дѣйцитѣ на народното ни възраждане;

3. Той запозналъ руското общество съ България и пръвъ издѣйствувалъ стипендии за български ученици въ рускитѣ учебни заведения;

4. Той е първиятъ, който въведе простонародния езикъ и балканското нарѣчие въ новата българска латература;

5. *Априловъ* пръвъ е замислилъ за отваряне висше учебно заведение въ България. За тази му мисль свѣдочи параграфътъ отъ завѣта му, въ който се казва: „учебното заведение да се прѣобразува въ духовна академия, лицей или университетъ“;

6. Най-послѣ, той остави всичкото си богатство за народното ни образование.

За неговия патриотизъмъ и за неговата щедростъ на челото му ще стои вѣчно свѣтълъ вѣнецъ, и паметъта му никога не ще се забрави*).

*) Гл. „Василъ Евстатиевъ Априловъ“ (Споменъ за 50 год. юбилей отъ смъртѣта на Априлова. стр. 15).

Завѣщание-то

на

Василія Е. Априловъ *).

Въ имя Отца и Сына и Святаго Духа!

Quid potui feci, faciant meliora potentes.

Азъ долуподписаный, записаный въ Нѣжинскій атъ грецкій атъ Магистратъ, подданъ Русскій, Василій Евстаѣевъ Априловъ, Българинъ, рожденъ въ турски тѣ владѣнія въ Българія тж въ село Габрово на 1789 години 21 день Юля мѣсяца, държащъ Православнѣ тж Восточна тж вѣрж, зачото имамъ желаніе да устроя иманіе то си така, дѣто подиръ смѣртъ тж ми да ся употреби по желаніе то ми безъ перемѣнж за просвѣщеніе то на соотечественници тѣ, Българе тѣ, кои то сж едно племя съ други тѣ Словене, но останахъ отъ тѣхъ назадъ въ образованіе то и учение то, съ здравъ умъ и твердж память направихъ той мой духовный завѣтъ, и го подписахъ съ ржжж тж си.

§ 1.

Иманіе то ми ся съдържава.

а) Въ чѣтыре билета на Одесска та Кантора на Государственный атъ Банкъ, по петнадесеть тысящъ (хиліади) сребжрни рубли сѣкій, кои то пари азъ турихъ въ оная Канторж да растатъ съ проценты (файда) додѣ ги поищя. Тѣзи билети иматъ слѣдующи тѣ години, мѣсяца, числа, нумери и сумми.

Первый атъ има № 662 писанъ на 1842 г.

18 Марта на 15,000

Вторый атъ има № 530 писанъ на 1843 г.

16 Февралія на 15,000

Третый атъ има № 92(писанъ на 1843 г.

26 Марта на 15,000

Четвертый атъ има № 1032 писанъ на

1843 г. 5 Априлія на 15,000

И така сички тѣ чѣтыре билета правятъ
шестдесеть тысящъ р. 60,000

*) Това завѣщание е напечатено на български и на грѣцки въ книгата „Габровско то училище и негови тѣ първи попечители“. Цитувано точно споредъ источника.

б) Изъ иманіе и дѣлги, по Конторска та ми книга, на која то да ся дава вѣра. Това иманіе и дѣлги сѣ расчитали (хисапени) по 1-й день Септемврія 1844 година. За това пари на лице то, друго иманіе и вѣрни дѣлгове има

6,839.3 к.

р. 66,839.3 к.

Дѣлгове сомнителни „ 5,903.14 к.

И така сичко то ми иманіе до 1-го септемврія 1844 година е седемьдесетъ двѣ тысящи (хиліади) седемьстотинъ четыредесетъ двѣ рубли и седемьнадесетъ копейки сребарни.

72,742.17 к.

§ 2.

Секагодишни тѣ проценти (файдата) отъ Банкъ атъ и за четыре тѣ билети 60,000 рубли сребарни, додѣ самъ живъ, получавамъ ги азъ.

§ 3.

Подиръ сичка та сумма 60,000 р. остава въ Банкъ атъ вѣчно въ полъза за учебно то заведеніе на родина та ми Габрово. Только проценти тѣ ще ся получаваѣтъ, какъ то долу завѣщавамъ. Капиталъ атъ остава не бутанъ.

§ 4

Съ друго то ми иманіе, съ вещи тѣ, домове тѣ и пари, что ся на лице, колко то и да сѣ по смертъ та ми придобити, моля ся на душоприказчики тѣ ми (епитропи тѣ) да сторятъ, како то долу казувамъ. Отъ това иманіе могатъ да похарчатъ:

1) За да ся укрѣпи, дѣто трѣба, той мой завѣтъ, за хартіи и други харчове не минусми, колко то потриваѣтъ.

2) За приношеніе на Одесскій атъ Преображенскій Каѣедралній Соборъ, и на Нѣжинскій атъ Греческій атъ Магистратъ по 50 сребарни рубли правятъ р. 100.

3) За погребеніе то, что е потребно, но така, дѣто тѣзи харчове да не сѣ по много отъ . . . „ 250.

4) За памятникъ надъгробный „ 500.

5) Господа душеприказчики назначаватъ въ Москва да купатъ Евангеліе малка мѣра, което испращатъ въ Габрово за тамошна та Успенска Церква. , 100.

6) За паннихида и поминъ въ Габрово пращатъ на сестра ми Кера Априлова , 100.
 , 1,050.

7) Пакъ ней испращатъ, что и завѣщавамъ . . . 100.

8) За да ся печататъ Български тѣ граматѣ (хрисуви), и той мой завѣтъ съ Българскій и Грецкій преводъ въ една брошура (книжка) и образъ атъ ми что имамъ готовъ литографированъ . . . 450.

Ставатъ тысяща шестстотинъ рубли сребарни . . , 1,600.

§ 5.

Икона та съ сребарно то кандило, образи тѣ и книги тѣ; така и мой тѣ сочиненія, завѣщавамъ ги на Габровско то учебно заведение. Г. г. душеприказчики пращатъ ги въ Габрово по части, споредъ нужда та, дѣто ще иматъ тамъ. Людски тѣ книги да сж дадатъ на ступани тѣ имъ.

§ 6.

Като ся плати сичко то, что горѣ казахъ, и като ся укрѣпи законно завѣтъ атъ ми, сичко то ми иманіе (освѣнъ капиталъ атъ 60,000 рубли сребарни) съ вещи тѣ, домове тѣ и пари тѣ, что сж на лице, съ умноженіе то имъ, до послѣдній атъ день на животъ атъ ми, се, что остава, колко то е, завѣщавамъ да получи сынъ атъ на брата ми Никифора, братаницъ атъ ми, Николай Никифоровъ Априловъ, Г. г. душеприказчики предаватъ му лично то иманіе, длгове и налични пари точію (салтъ) тогисъ, кога то сичко то; что сжмъ зарачалъ ся исплнѣ, и той мой завѣтъ законно ся укрѣпи. Братанецъ атъ, Николай, нѣма ни какво право да ся жалува (плачи) на тѣхъ, но только по старательно да дѣйствува да ся сварши по скоро сека статья. Той може до десетъ година да ся ползува съ книги тѣ, что завѣщавамъ на училището.

§ 7.

Капиталъ атъ 60000 рубли сребарни остава не бутанъ вѣчно въ Банкъ атъ. Ако ся случи Банкъ атъ да ся прекрати, или да ся премести, душеприказчики тѣ приносятъ

капиталъ ать въ друго кредитно царско установление. Проценти тѣ на рѣченный ать капиталъ душеприказчики тѣ получаютъ въ назначенно то време за полза на Габровско то учебно заведение.

§ 8.

Той капиталъ завѣщавамъ на Габровско то учебно заведение съ намѣреніе да ся образува Словенско то племе, Бжлгаре тѣ, что сж подѣ Оттоманска власть, и, като рождень въ Габрово, попечение то ми потребно е да е перво за него. Училище то, что существуетъ тамъ сега, нужно е да получи по много способи (колай) за да ся разшири образование то и науки тѣ; за това и проценти тѣ на реченный ать капиталъ посвящавамъ ги на содержание то му, както долу излагамъ.

§ 9.

Проценти тѣ на капиталъ ать по билетъ ать 1842 година, Марта 18 день № 662 въ 15000 рубли Г. г. душеприказчики получаютъ ги сека година, и ги харчатъ какъ то сей мой завѣтъ показва.

§ 10.

Проценти тѣ по билетъ ать 1843 година, Февралія 16 день № 530 въ 15000 рубли оставать въ Банкъ ать не бутани отъ смерть та ми двадесеть години, и ся притурять на капиталъ ать.

§ 11.

Така и проценти тѣ по билетъ ать 1843 година, Марта 26 день № 920 въ 1500 р. оставать въ Банкъ ать не бутани на четыредесеть години, и ся присоединявать съ капиталъ ать.

§ 12.

Проценти тѣ на капиталъ ать по четвертый ать билетъ 1843 година, Априлія 5 день № 1032 въ 15000 рубли. Г. г. душеприказчики получаютъ отъ перва та година по смерть та ми сека година двадесеть години. Тѣзи проценти завѣщавамъ азъ на ученый ать Николая Василевича Савлева

и на реченный тѣ мой братанецъ Николая Априлова така: 1) Н. В. Савельевъ первый получава отъ душеприказчики тѣ секагодишни тѣ проценти на реченни тѣ 15000 рубли по смъртъ та ми петъ години. 2) пакъ Николай Априловъ подиръ него петнадесетъ години. Като ся мине това време получение то на годишни тѣ проценти ся присича и сума та петнадесетъ тысящъ рубли съ проценти тѣ остава не бутанъ въ Банкъ атъ на шесдесетъ години, какъ то и сумата на други тѣ три билети, за полза на Габровско то учебно заведение. На Н. В. Савельевъ завѣщавамъ реченни тѣ проценти въ родѣ възнаграждения за харчове тѣ му за да сварши и напечата Българска та исторія. На братаницъ атъ ми Николая, за да ся старае не усыпно съ пламенно усердіе да ся образуватъ Българе тѣ, и да се распраснатъ по между имъ науки тѣ. Той е длъженъ часто да посѣщава Габровско то учебно заведение, и да предлага тамъ удобренія.

§ 13.

Почто горѣ казахме, Г. г. душеприказчики забиратъ да получаватъ по смъртъ та ми годишни тѣ проценти за полза на заведение то по билетъ атъ № 662, 1842 година, Марта 18 дня.

§ 14.

Тѣзи годишни тѣ проценти душеприказчики, като сваятъ харчъ атъ, раздѣлятъ ги на двѣ равни части. Една та часть я задержаватъ въ Одесса, пакъ друга та я испращатъ въ Габрово на тамошни тѣ директори (епитропи) школски за найнужни тѣзи работи. Тии иматъ право и сами да плащатъ въ Одесса, чтося относи до училище отъ она сума.

§ 15.

Отъ половина та проценти, които Г. г. душеприказчики получихъ и удержавъ въ Одесса, най на прѣдъ отдѣляватъ сто сребарни рубли за катагодишна помощъ на четири тѣ юноши, Българе, кои то по Царска милость ся учатъ на Царска харчъ въ Одесска та Семинарія. Тѣзи сто рубли ся относятъ точію (салтъ) до юноши тѣ, кои то ги исплащатъ безъ проценти въ Одесса или Габрово, кога излѣзатъ отъ Семинарія та. Но ако тии сички, или нѣкои отъ тѣхъ, кой

то живѣе въ Българія та, въ три години приѣме духовно званіе, тогава сума та что е длженъ му ся прощава. Сума та, что остана въ Одесса, завѣщавамъ я да ся образува и изуче единъ юноша, Габровецъ, въ учебни тѣ Руски заведенія. Но, какъ то трѣба да сякаме, чи половина та часть отъ проценти тѣ, что останахъ въ Одесса, не ще да ся похарчи въ първи тѣ години на ученіе то му; пакъ споредъ успѣхи тѣ му ще се увеличаватъ и харчове тѣ му, за това и пари тѣ, что останатъ отъ първи тѣ години, да ся содержатъ въ Банкъ атъ на счетъ на истый атъ юноша: т. е. ако изученіе то му ся протегли десетъ години, пакъ сума та, что му бѣше нареченна, не ся похарче сичка та, то има право, ако желае, да получе и сума та, что остана.

Примѣчаніе. Право то ми да ся прѣдставляватъ въ Семинарія та юноши тѣ подиръ смерть та ми, передавамъ го на Г. г. душеприказчики тѣ ми.

§ 16.

За что то наетъ атъ ми е, да ся раздаде по между соотечественници тѣ ми и братья та Българе, просвѣщеніе то, за това имамъ желаніе да образуя за тяхъ, пакъ отъ тяхъ, достойни учители и прѣподаватели. За това реченный атъ юноша се назначава отъ онези Габровски учени, кои то показватъ по много умственни даруванія и ся испровожда въ Одесса за реченна та цѣль. Кога ще го испроводятъ, директоритѣ обязаватъ баща му писменно, какво, като ся образуе, или Одесски тѣ душеприказчики го намѣрятъ за добръ, той има, безъ отговаряніе да ся варне въ Габрово, и да поеме тамъ мѣсто то на учителя съ пазарна плата, кое то, ако той не сторе, душеприказчики тѣ иматъ право да поискатъ назадъ отъ него пари тѣ, что сж похарчиха на ученіе то му съ проценти тѣ, и освѣнъ това, и штрафъ (джереме) за училище то двѣ тысящи (хиліади) рубли сребарни. Кога воспитаникъ атъ стане на мжжа възраст, тогава и той потвърждава условіе то, что направи баща му въ сила та му и неприкосновеность. Юношъ атъ, что ся испровожда за Одесса, да не е по-младъ отъ 14 и по старъ отъ 17 години: той трѣба да знае Българскій атъ языкъ, и да познава малко неколко науки и други языци. Той най перво требува да има отличіе въ добро поведеніе, бла-

гонравіе, прилежаніе на ученіе то и повиненіе на наставници тѣ си и душеприказчики. Кога покаже блестящи успѣхи и добіе одобреніе то и хвала та на наставници тѣ си и душеприказчики, тогава има право да прибави на име то си и мое то име; на това душеприказчики тѣ даватъ му потребный атъ атестатъ. Лѣнивый атъ, строптивый атъ (инадѣій атъ) воспитанникъ, кого то примѣтихъ въ лоши работи, Г. г. душеприказчики во все го исфарлятъ, и получаватъ отъ него пари тѣ, что ся похарчихъ за него съ проценти тѣ и штрафъ атъ.

§ 17.

Сума та, что ся похарчи за юношъ атъ, като сума, дѣто слѣдува на благородно заведеніе, счита ся длгъ (борчъ) неговъ, но за по скоро да ся расплати му ся даватъ следующи тѣ облегченія. 1) На оная сума не се турятъ проценти. 2) Ако воспитанникъ атъ приеме церковно званіе, и ся врече да проповѣдова Бжлгарски, тогава отъ длгъ атъ, что остана, дарува му ся третя та часть. 3) Така му ся дарува още третя часть, ако издаде на свой харчъ, Бжлгарски, некое сочиненіе, или преводъ, кое то може да е смѣсено и съ други язици. Това сочиненіе треба да составлява най малко, двадесетъ печатни листове. При това сочиненіе воспитанникъ атъ длженъ е да печата Бжлгарски и той мой завѣтъ. 4) Прощеніе то на третя та часть на длгъ атъ, что остава, воспитанникъ атъ има право и тогава, кога то той въ Габрово послужи какъ то учитель въ учебно то заведеніе, на спазарена плата, десетъ години, или въ други мѣста въ Бжлгаріа та петнадесетъ. Може да ся случи, Габровско то учебно заведеніе да нѣма нужда за воспитанникъ атъ си, при той случай директори тѣ му даватъ письмено дозволеніе (изинъ) да стане учитель въ други мѣста по Бжлгаріа та, но да е обязанъ да испълни точъ въ точъ сичко то, что е горѣ писано, додѣ му ся исплати длгъ атъ.

§ 18.

Директори тѣ Габровско то училище, кои то ся избиратъ тамъ отъ община та по число то на по много то гласове, грижатъ ся, да ся управлява училище то съ страхъ

Божій и чиста совѣсть. Тѣмъ управлявать доходи тѣ (акарети тѣ) что имъ ся испращатъ отъ секагодишни тѣ проценти не на друго нешто, освенъ на потреби училищни, безъ кои то не быва, съ голѣма бережливость (економія) и най перво на заплата та на учители тѣ и наставници, безъ да позволявать никакво зло въ харчове тѣ. Тѣмъ директори длжны ся да прашатъ секагодишни отчетъ (хисапъ) на Одесски тѣ душеприказчики, кои то, ако видятъ некая важна безпоредка, или злоупотребленіе иматъ право да запратъ веке прашаніе то на пари тѣ, додѣ ся не учреди поредка та. Директоры тѣ училищни отдѣлявать, колко то могатъ една часть отъ проценти тѣ за да ся помага въ Габрово на юноши, кои то ищатъ да се учатъ, но нематъ средства (колай).

§ 19.

Ако ся случи, по каква да е причина, ученіе то да ся преостанови въ Габрово по много отъ три години, тогава половина та часть отъ секагодишни тѣ проценти, что ся набератъ въ Банкъ атъ — за что то друга та половина, коя то е назначена для ученіе то на воспитанникъ атъ и семинаристи тѣ, ще получавать душеприказчики тѣ — соединявать ся съ капиталъ атъ, и като ся востанови поредка та, тогава веке отъ сичката сумма ся получавать проценти, отъ кои то половина та часть, какъ е назначено, отхожда за оныя, что ся учатъ въ Россія, пакъ друга та на Габров. заведеніе.

§ 20.

Науки тѣ, что ся учатъ въ Габровско то учебно заведеніе до шестесетгодишній атъ срокъ, ся уравнивать съ науки тѣ на руски тѣ Семинаріи и Гимназіи. Подиръ Словено-Бжлгарскій атъ языкъ предполагать ся Грецкій атъ, Османскій атъ, Русскій атъ и прочіе языци. Но зачто то, като дойде шестесетгодишній атъ срокъ, проценти тѣ на сички тѣ билети тогава ще станатъ голема сумма, пакъ Бжлгаре тѣ въ това врѣме, съ Божья помощь ще станатъ до тая степень образовани, дѣто да могатъ да иматъ въ исто то Габрово заведеніе на високи тѣ науки, за това тогива провозданіе то въ други царства на юноши тѣ да ся огради само въ Габрово, дѣто да ся содержать на счетъ на училище то не по много отъ десеть, а въ Европейски

тѣ Университети достаточнo е, ако ся испровождаѣ, за да станатѣ совершени, два юноши отѣ най достойни тѣ на назначено врѣме. Секи леко разбира, чи както тѣзи воспитанники така и оныя, что ся учатѣ въ Габрово на училищнѣй счетѣ, ся подвержени да испалняѣ настоящѣй атѣ смисълѣ на той завѣтъ, и да платяѣ за образование то си, както гласяѣ статіи тѣ что сж описани горѣ.

§ 21.

Десетѣ години преди шестдесетгодишнѣй атѣ срокѣ Г. г. душеприказчики тѣ приглашаватѣ (калесватѣ) учени тѣ да сочиняѣ за Габрово, по примѣръ атѣ на Русски тѣ Семинаріи, Лицеи, или и Университети, положеніе, по кое то да ся преобразува учебно то заведеніе въ духовна Академія, Лицей или Университетѣ. Кога дойде срокѣ атѣ, това положеніе влезва въ дѣйствие. Директори тѣ помежду това врѣме ся грижатѣ да увеличатѣ и учредяѣ зданіе то (бина та). Харчове тѣ ся полагаѣ на секагодишни тѣ проценти отѣ сички тѣ четѣри былети съ строга бережливость.

§ 22,

Да испалня той мой завѣтъ и за душеприказчики назначавамѣ :

1. Одесскѣй атѣ купца Николая Степановича Палаузова.
2. Одесскѣй атѣ купца Матѣѣя Петровича Милованова.
3. Братаницѣ атѣ ми, что горѣ упоменахѣ, Николая Никифорова Априлова. — Съ пжлно право при смертѣ та си, или още при животѣ атѣ, да назначатѣ преемники тѣ си, пакѣ тѣ тѣхни тѣ безпреривно на вѣчни врѣмена. Желаніе то ми е, преемники тѣ на душеприказчики тѣ да сж Габровци или Бжлгаре. Воспитаники тѣ что сж усовершенствувахж, иматѣ преимущественно право, да ся избераѣ душеприказчики, ако живеятѣ въ Одесса. На случай, чи въ Одесса не ще има достойни и совѣстливи Габровци, или ихѣ потомки, тогава да ся избиратѣ и други Бжлгаре, или и лица отѣ други народи. Душеприказчики тѣ ми распоряжаватѣ сичко то съ чиста совѣсть, и благоусмотреніе, и не отвѣчаватѣ за управленіе то си, освенѣ въ ясно злоупотреблиение. Като ся утврди отѣ присутствено място, той мой завѣтъ, моля ся на онова присутствено място, отѣ

кое то ще зависва той мой ать завѣтъ, да има наблюдение, за да ся изпълнява по точный ать смыслъ завѣтъ ать, да получава отъ душеприказчики тѣ секагодишна та вѣдомость (хисапъ) на приходъ ать, и расходъ ать, и да поправя, что сж упустили, или погрѣшили. Ако ся случи, душеприказчикъ ать, додѣ е живъ, да не назначи преемникъ ать си, Габровска та община, презъ директори тѣ училищни, назначаватъ го отъ Одесскы тѣ жители. Число то на душеприказчики тѣ да не бжде по-малко отъ три лица; двѣ лица дѣйствовать совершенно безъ третіѣ то. Ако живеятъ въ други мѣста душеприказчики тѣ иматъ право да назначаватъ повѣрени (векили).

§ 23.

Господа душеприказчики держатъ вѣренъ счетъ на сичкій ать приходъ и расходъ, когото, като ся сварши година та, прѣдставляватъ, дѣто требува. Секи петъ години правятъ отъ годишни тѣ счетовъ кратка вѣдомость, която печататъ и раздаватъ на любопитни тѣ. Като ся утверди завѣтъ ать, тій го печататъ съ Бжлгарскій ать и Грецкій ать прѣводъ. и го раздаватъ по сички тѣ мѣста. Това го правятъ и секога, кога ся покажи нужда.

§ 24.

Горѣ речено то распоряжение на воля та ми, по кое то требува да вървятъ оно ся полага на сичкій ать капиталъ, дѣто завѣщавамъ вѣчно на полза за Габровско то учебно заведение.

§ 25.

Като минатъ двадесетъ години Г. г. душеприказчики забиратъ да получаваъ по билетъ отъ № 530 1843 година 16 день Февралія отъ сичка та сумма, что ся умножи отъ проценти тѣ, секагодишни тѣ проценти, кои то, както е горѣ реченно, ся употребляватъ за полза на Габровско то учебно заведение, както и проценти тѣ на первый ать билетъ, точію съ тая разница, чи тогава пишатъ въ Габрово, да имъ испроводятъ за учение, не одного, но три юноши, пакъ за Одесски тѣ семинаристи отдѣлятъ не сто но сто и петдесетъ рубли сребарни.

§ 26.

Така Г. г. душеприказчики тѣ, като ся сварши и четиридесетгодишній атъ срокъ, получаватъ секагодишни тѣ проценти по третій атъ билетъ № 920, 1843 година, 26 день Марта. И тѣзи пари ся считатъ за полза на Габровско то заведение, както и проценти тѣ на первый атъ и второй атъ билетъ. Тогава отъ Габрово имъ ся испращатъ за учение не три, но шесть юноши, а на семинаристи тѣ отдѣляватъ не сто и пегдесетъ, но двѣсти сребарни рубли.

§ 27.

Билетъ атъ №¹ 1032, 1843 година, 5 день Априлія, кой то отъ година на година ся умножава съ секагодишни тѣ проценти, кои то ся притурятъ на капиталъ атъ, въ шестдесетъ години ще стане съ проценти тѣ голѣмъ капиталъ. Тогава душеприказчики тѣ забираатъ да получаватъ проценти отъ сичка та сумма на четьри тѣ билети 60000 рубли. Тѣзи проценти по число то имъ могатъ да уголемятъ учебно то заведение въ Габрово, за това моля Г. г. душеприказчики тѣ да сторятъ тогава что горѣ рекохъ въ параграфъ атъ 20 и 21. но да отдѣляватъ за Одесски тѣ семинаристи двѣсти тѣ сребарни рубли. По между прочіе тѣ работи Г. г. душеприказчики грижатъ ся да направятъ въ Габрово книгохранилище (библіотека), на коя то основаніе то (темелъ атъ) существува. Отъ перво то начало, като поематъ да управляватъ, прилагатъ стараніе да я уголемятъ. Тій зематъ мѣрки да направятъ въ Габрово и печатня (типографія). Считамя, чи да ся испални реченно то то положеніе годишни тѣ проценти не щатъ да потриватъ изъ веднашъ, за това душеприказчики тѣ да ги получаватъ соразмѣрно на потрѣби тѣ съ разрѣшеніе (изинъ) на то място, кое то ще пригледва той мой духовенъ завѣтъ.

§ 28.

Така ми е желаніе то да сторя съ иманіе то си, что добихъ. Намѣреніе то ми е да помогна, по сила та си, да ся образуватъ соотечественници тѣ ми, Бжлгаре тѣ, кои то только далечъ останахъ назадъ отъ други тѣ си собратія, на кои то и да внуша усердіе на науки тѣ. Азъ ща счетж себеси най счастливъ отъ чловѣци тѣ, ако, като первый,

дѣто дигнахъ гласъ ать си за тѣхна полза, споредъ сила та си, и способъ ать си, стана причина на грядущи тѣ времена на благосъстояніе то имъ.

§ 29.

Ако, по мое то незнаніе, въ той ать мой завѣтъ ся покажатъ распорядки, които да сж противни на закони тѣ, тія по законъ ать 1842 година, Томъ Х. ст. 850 да ся считатъ недѣйствительни, но сичко то друго да устане въ сила та си.

Той завѣтъ (въ два екземляри) да ся счита подлинный и сжщій, оный отъ 6-го Априлія 1833 година ся уничтожава, и ся счата за нищо. Одесса тысяща осемстотинъ чотыредесеть четверта година, Октомврія двадесеть петый день. На той завѣтъ притурихъ ржка та си азъ Василій Евстафьевъ сынъ Априловъ.

Примѣчаніе. И да е писанъ той завѣтъ въ два екземпляри, но единъ екземпляръ сгига да довърши сичко то, Истый ать Василій Априловъ.

(Слѣдовать подписитѣ на свидѣлитѣ).

Преведи го отъ Рускій ать языкъ истый

Василій Априловъ.

Дополваніе на завѣтъ ать.

Одеса, 1847 година. Априлія въ 10 день. Той завѣтъ потварждавамъ въ пжлнж силж съ неколко примѣны, кон то долу ся казувать.

По парвый ать параграфъ ся примѣчява. Отъ показаны тѣ въ той параграфъ чотыре билети на Одесска та контора Комерческаго Банка въ сумма 60000 рубли серебряны, три тѣ ся примѣнихъ на новы въ 15000 р. с. сѣкій съ долны тѣ числа и суммы:

Первы ать, отъ 1847 годинж, Априлія 7-го
дня № 1484 на р. с. 15000.

Вторый ать, отъ истжтж годинж мѣсяца и
числа № 1485 на р. с. 15000.

Третій ать, тоже отъ тая годинж, мѣсяца и
числа № 1486 на р. с. 15000.

Четвертый атъ, отъ 1846 годинѣ, Априлія
 12 дня № 1867 на р. с. 15000.
 Съ банковы тѣ билеты става сумма въ рубли _____
 сребарны 60000.

коя то завѣщахъ на Габровско то учебно заведение да получава фидж тж. По 9-тъ параграфъ на завѣтъ атъ ми Г. г. душеприказчики тѣ получаватъ проценты тѣ на първый атъ билетъ 7-го Априлія 1847 година № 1484 сѣкж годинѣ, и правятъ съ тѣхъ, както е писано въ завѣтъ атъ. Подиръ второй атъ билетъ 1847 година, Априлія 7-го дня № 1485 на 15000 р. среб. Душеприказчики считатъ по 10-тъ параграфъ; пакъ третій атъ билетъ отъ истж тж годинѣ, мѣсяца и день № 1486 на 15000 руб. среб. по 11-тъ параграфъ на завѣтъ атъ ми. Проценты по четвертый атъ билетъ получаватъ душеприказчики тѣ съ 12 Априлія 1849 година и относятъ подъ 12-тъ параграфъ на завѣтъ атъ. Но той параграфъ примѣнява ся въ това, чи завѣщани тѣ на Николая Василіевича проценти минуватъ безъ сѣко участіе на г. Савельева къмъ братанецъ атъ ми Николая Никифоровича Априлова, кому то и ся даватъ двадесетъ години. Тія проценты завѣщавамъ азъ на братаницъ атъ ми Николая за да ся ужени непременно съ Бжлгаркж, и най паче съ Габровкж, коя то да знае добръ Бжлгарски, за да учатъ деца та най първо Бжлгарскій тѣ языкъ. Азъ считамъ, чи Николай не подалечъ отъ три години отъ смъртъ тж ми може да соверши това супружество, шо то ако не направи, или не учи дѣца та си Бжлгарски душеприказчики тѣ, като не получаютъ отъ него письмено увѣреніе за това, иматъ право да му присѣчатъ вѣки проценти тѣ, и да ги обарнатъ въ полза на Габровско то училище. Ако Николай ни добіе чада длженъ е да земе за сына млада Габровца. Лесно ся разбира, чи като приминатъ двадесетъ години, проценти тѣ вѣки оставатъ да умножаватъ капиталъ атъ на Габровско то училище.

Дополваніе по Четверты атъ параграфъ. На сестра ми Керж Априлова моля да пратятъ въ Габрово на мѣсто сто, петстотинъ рубли сребарны. Бжлгарски тѣ грамоти и да ся издадохъ, сумма та 450 рубли пакъ нека остане за други потрѣбы, что гласи той параграфъ, на бждащи хар-

чове, и на отлитографирваніе то на образи тѣ ми, дѣто не стигатъ. Освѣнъ това моля душеприказчики тѣ да отдѣлятъ отъ иманіе то ми що оставя (разбирамъ небутана сума та въ 60000 р. коя то завѣщавамъ на Габровско то училище) 3500 руб. сребарны, кои то да пазятъ на ростъ въ конторж тж Банка додѣ сж увѣрятъ, чи въ Габрово направихж ново каменно зданіе за училище, кое то да ся свърши нужни сж още тысяща руб. сребарны. Тогасъ само душеприказчики тѣ зематъ отъ вложенъ тѣ въ Банкъ атъ 3500 рубль — тысяща рубль съ проценты тѣ имъ по оно време, и ги прашатъ въ Габрово за да свършатъ училище то. Рубли тѣ 2500 що оставатъ, наричатъ ги за пользж на отечественна та Бжлгарска исторія съ покорнж молба на Г. г. душеприказчики тѣ да прѣдложатъ на Николая Васильевича Савельева да ся состави пжлнж и подробна съ исторически приглашенія и примѣчанія; и ако ся согласи Г. Савельевъ, тогава, като имъ испрати отъ напечатанж тж исторія десетъ тѣла, тій даватъ му отъ суммж тж, що е въ Банкъ атъ 2000 руб. сребарны. Най-сетнѣ сумма та, що остава на едно съ проценты тѣ, и съ други тѣ, що ся добихж отъ двухтысячна та сумма на Г. Савельева ся варди въ Банкъ атъ за преводъ атъ на исторія та на Бжлгарскій и Гржцкій язицы. Преводители тѣ получаваатъ тая сумма съ проценты тѣ като дадатъ въ ржцы тѣ на душеприказчики тѣ по 10 тѣла.

Допалваніе по 6 параграфъ. Той параграфъ остава въ силж тж си, и братанецъ атъ ми Николай получава останало то иманіе, като ся утверди завѣтъ атъ ми, и ся плати сичка та сумма, коя то завѣщавамъ по различни предмети. Но ако той до оно врѣме не свърши науки тѣ си, тогава, за да ги свърши нека му дадатъ и напрѣдъ тысяща рубль сребарны, и да не ся трудятъ душеприказчики тѣ съ дребны работы, нека му ся даде лично нему, или по частно то му письмо, сичко то иманіе, дѣто е въ едно друго съ различни хартіи. Но пари тѣ, що ся на лице, и оныя кои то има да ся събератъ отъ оные, що сж длжны и проч. да ся вардятъ въ Конторж тж на Одеск. Банкъ додѣ ся соверши що самъ завѣшалъ, и само тогава, що то остане да ся даде на братицъ атъ ми Николая. Само отъ себе ся разбира, какво то сумма та въ 60000 руб. остава не бутана въ полза на Габровско то училище.

Дополваніе по 19, 25, 26 и 27 параграфы. Молѣж Г. г. душеприказчики да опрѣдѣляватъ по тѣи параграфы суммѣ тѣ, дѣто е наречена, но наречена та за семинаристи тѣ сумма да я употрѣбятъ, както за благо намѣрятъ, т. е. или да я назначатъ за семинаристи тѣ сичкѣ тѣ или едниѣ часть, или да я прашатъ въ Габрово на училище то, или да я държатъ за харчове и письменни работы по управленіе то си.

Дополненіе по 22 параграфъ. Оный параграфъ ся допжлява съ това, чи подписъ ать и согласіе то на двама та душеприказчики стигатъ да рѣшатъ сѣкѣ работѣ, и да получаваатъ сѣкаква суммѣ отъ Конторѣ тѣ на Коммерческій ать Банкѣ и отъ други мѣста и лица. Само капиталъ ать въ 60000 руб. ср. остава не бутанъ и отъ тѣхнѣ страна.

Като изговорихме горѣ за нѣкои премѣны и дополванія на завѣтъ ать ми, треба да сторимъ ясно и това, чи днесъ (10 Априлія 1847 година) иманіе то ми составляватъ долни тѣ сумми; други тѣ сумми, що ся видятъ по завѣтъ ать, считамъ ги загубены. И така иманіе то ми е:

а) Въ четьре тѣ билеты на Одес. Контора Коммерческаго Банка сѣкій въ 15000 руб. среб. 60000.

Тая шестъдесеттысящна та сумма е завѣщана на Габровско то училище.

б) Въ два заемни письма отъ 30 Марта сего год. р. с. 4000.

в) Въ наличнѣ тѣ суммѣ, що има касса та ми р. среб. 10600.

г) Въ различни вѣщы, що струватъ р. ср. 1400.

Сичко то иманіе е семьдесетъ шестъ тысящъ руб. среб. 76000.

На това допълненіе на завѣтъ ать ми, писано съ моя рѣкѣ азъ Василій Евстаѣевъ Априловъ притурихъ рѣкѣ тѣ си.

Преведи го отъ Русскій ать языкѣ истый

Василій Априловъ.

Д-ръ Петъръ Беронъ.

1797—1871.

Единъ отъ любителитѣ и крѣпителитѣ на народната ни просвѣта прѣзъ XIX. вѣкъ е Д-ръ Петъръ Беровичъ, чието име било романизувано на Беронъ, когато билъ ученикъ въ Букурещъ. Беронъ се е родилъ въ гр. Котелъ около 1797. година. Първоначалното си образование добилъ въ родния си градъ изпърво на български, а слѣдъ това го продължилъ на гръцки при прочутия по онова врѣме гръцки учителъ, Андонаки, който учителствувалъ въ Котелъ. Баща му х. Бери билъ единъ отъ виднитѣ и богати жители на гр. Котелъ. Тои ималъ петима синове: Драгой, Атанасъ. Христо, Руско и Петъръ. Въ врѣмето на руско-турската война между 1805.—1810. год. х. Бери билъ наклеветенъ прѣдъ турското правителство, че услужвалъ на рускитѣ войски. Турцитѣ това и чакали. Намѣрили добъръ прѣдлогъ да ограбятъ х. Бери и да го оставятъ голъ прѣстъ. Това нещастие разбъркало плановѣтъ и на х. Бери, и на синоветѣ му. Тогава Петъръ се рѣшилъ да стане абаджия, та отъ една страна да си изкара прѣхраната, а отъ друга да помогне съ нѣщо и на озлочестения си баща. Петъръ виждалъ, че Котелъ не обѣщава добро бждеще: въ тоя градецъ не може да се върти нито добра търговия, нито пѣкъ занаятътъ му да прѣуспѣва, затова прѣзъ 1815. год. рѣшилъ да напустне родния си градъ и отишълъ въ Варна при единъ майсторъ абаджия. Поставенъ при по-благоприятни търговски условия, Петъръ прѣднамѣрвалъ да стане търговецъ на абаджийски стоки, обаче нито занаятчийството му трѣгнало, нито пѣкъ се осществила мечтата му да стане търговецъ. Напротивъ, обстоятелствата го принудили да напустне занаята и да се залови за истинското си призвание. Откакъ прѣстоялъ въ Варна двѣ години, прѣзъ което

врѣме се научилъ да крои дрехи, единъ пжтъ обаче по погрѣшка скроилъ едно елече съ ржави; за тая грѣшка масторътъ му го нахокалъ много строго. Всѣко зло за добро. Това обстоятелство принудило Петра да остави майстора си и да напустне завинаги абаджилъка. Прѣзъ 1817. година той отишълъ въ Букурещъ, съ цѣль да се учи на елински езикъ при тамошния по онова врѣме учителъ Зардаллахъ. Тукъ обаче се изпрѣчила една едва ли не отъ най-голѣмитѣ мжнотии за такива ученици като него—той билъ безъ срѣдства, но за прѣдприемчивитѣ люде нѣма непрѣодолими спѣнки. Тукъ Петъръ, макаръ и съ голѣмъ трудъ, сполучилъ да намѣри частни уроци—станалъ домашенъ учителъ въ нѣколко гръцки и български сѣмейства.

Въ Букурещъ Беронъ проживѣлъ 3 години и училъ елински езикъ. Въ 1820—1821. година, по врѣмето на гръцкитѣ възстания, Петъръ Беронъ заедно съ нѣколцина българи и гърци билъ принуденъ да избѣга отъ Букурещъ и отишълъ въ Брашовъ, дѣто съ голѣми мжки изкарвалъ прѣхраната си. За негово щастие той се запозналъ съ единъ тамошенъ българинъ Антонъ Ивановичъ, родомъ отъ гр. Сливенъ. Ивановичъ поканилъ Петра да учи дѣцата му по гръцки. Тоя родолюбивъ българинъ го насрѣдчилъ да състави български букваръ, като му обѣщалъ и срѣдства за напечатването. Тогава Беронъ съставилъ историческия „Рибенъ букваръ“, напечатенъ прѣзъ 1824. година въ Брашовъ. Ролята, която изигра тоя букваръ на врѣмето си, нѣма да описваме, защото тя е достатѣчно очертана въ нашата литература, пъкъ и не му е мѣстото тукъ въ такъвъ кжсъ биографически очеркъ. За забѣлѣжване е, че Беронъ още въ 27-та си година проявилъ пълна способностъ и дарба да бжде много добъръ български писателъ и народенъ възпитателъ въ най-строгъ смисълъ на думата.

„Въ Букваря си между другото Беронъ ето що бѣлѣжи за начина на първоначалното прѣподаване азбуката въ България: „Въ Петербурската Академія опредѣлиха да дѣламы словата А, Бе, Ве, Ге, Де, и пр. за да сричамы лесно: но мѣнѣ ми ся вижда чи пѣ лесно ще сричамы ако ги назовавамы А, Бъ, Въ, Гъ, Дъ, Е, и пр.“ (Гл. „Букваръ съ различни поученія отъ Пѣтра Х. Бѣровича за Българ-

ски-тъ училища. Напечата ся сасъ помощь-та Г. Антонова
Юанновича. Въ годѣ 1824“. Брашовъ. Стр. 5—6.*)

Отъ това се вижда, че Беронъ е прѣпоржчалъ на българското учителство звучната метода на първоначалното обучение по четене още прѣди 82 години. Той изпрѣвари и Неофита Рилски съ пропагандата си за взаимноучителната метода.

Неочаквано щастието се усмихнало на Петра: нему се дала възможность да свърши висше училище. Прѣзъ 1826. година Антонъ Ивановичъ рѣшилъ да изпрати сина си въ Мюнхенъ, а заедно съ него изпратилъ и Берона за неговъ наставникъ. Прѣди да отиде въ Мюнхенъ, за да придобие по-високо специално образование, П. Беронъ ималъ пълно срѣдно класическо образование, особено билъ силенъ въ старогръцкия и новогръцкия езикъ и литературата; познавалъ доста добръ латински, френски, нѣмски и черковно-славянски езици**). Когато отишълъ въ Мюнхенъ, Беронъ избралъ да слѣдва по медицината. Види се, помощьта, що му давалъ А. Ивановичъ, не стигала за поддържането на Берона, та послѣдниятъ заедно съ другъ студентъ отъ Янина, на име Иванъ Янули, се сдружилъ, съставили и напечатали на гръцки двѣ малки рѣчничета, едното отъ които било наречено технологическо. Въ ръкописитъ на Берона се намирилъ слѣдъ смрътьта му единъ елино-гръцки словарь, които останалъ ненапечатанъ.

Прѣзъ 1832. година Петъръ Беронъ свършилъ курса по медицината и се завърналъ въ Букурещъ, дѣто се установилъ на лѣкарска практика. Слѣдъ това наскоро д-ръ П. Беронъ билъ назначенъ за градски окръженъ лѣкаръ въ Крайова, дѣто прѣкара останалата часть отъ живота си. Когато се вече понастанилъ тамъ, той повикалъ при себе си отъ Молдавия и сродника си Никола Христовъ—Беронъ, които търгувалъ съ аби. Тогава двамата учрѣдили търговско дружество, което управлявалъ Никола. Никола съ своята опитность, голѣма дѣйность и честность сполучилъ да въздигне това дружество до цвѣтеще състояние. И Никола билъ единъ отъ добритъ български родолюбци: на свои срѣдства възпиталъ двѣ българчета отъ Котелъ, освѣнъ това поддър-

*) Гл. Псп. год. VI. кн. XXV—XXVI стр. 803.

**) Гл. Псп. год. VI. кн. XXV—XXVI. стр. 803.

жалъ и внука си д-ръ Василъ Х. Стояновъ Беронъ да свърши по медицината въ Германия. Сжщиятъ се поминалъ въ Ерлангенъ, Германия.

Въ Крайова започнали да интригуватъ противъ. Д-ръ П. Берона. Огорченъ отъ това, прѣзъ 1839. година си далъ оставката отъ занимаемата длъжностъ, въ сжщото врѣме се зарекълъ вече да не практикува медицината. И наистина, отъ 1839. година до 1871., сир. до смрътѣта си, той не практикувалъ никакъ медицината, макаръ и често да се обръщали къмъ него за медицинска помощъ. Отъ тогава и до края на живота си по-голѣмата частъ отъ врѣмето си прѣкаралъ въ Парижъ и почти всичкото си врѣме посветилъ на научни занятия. Значи, като се отказалъ отъ медицинската практика, не се отказалъ и отъ науката. Въ разстояние на 30 години той се занимавалъ усрѣдно съ нѣкои въпроси изъ областѣта на физиката, математиката, метафизиката, химията, астрономията, донѣйдѣ съ философия и филология. Прѣзъ това врѣме го е изрисувалъ много сполучливо Н. Павловичъ, когато работи въ кабинета си. Тоя портретъ е уникумъ: Д-ръ П. Беронъ, не знаемъ по какво прѣдубѣждение, нито се фотографиралъ, нито се е оставилъ да го рисуватъ. Н. Павловичъ е успѣлъ крадешкомъ да го изрисува.

За забѣлѣжване е, че Д-ръ П. Беронъ се е водилъ по свои особени начала въ научнитѣ си издирвания. Тогава той написалъ и особена астрономия. Часть отъ своитѣ съчинения е напечатилъ на френски, часть на нѣмски и часть на гръцки. Писателството било най-любимото занятие на Берона.

За най-добри отъ неговитѣ съчинения се броятъ: 1. Системата на атмосферологията, 2. Небесна (celeste) физика, 3. Славянска философия (на нѣмски), 4. Метеорологически атласъ и пр. Освѣнъ това на френски е напечатилъ книжка подъ заглавие „Нѣма да има вече пожаръ въ градоветѣ“; върху съдържанието на тази книга е правилъ опити близу при Лондонъ; по сжщия въпросъ е ималъ официална прѣписка съ английското правителство.

Д-ръ Петъръ Беронъ е билъ не само неуморимъ писателъ, но билъ и усърденъ ревнителъ за просвѣщението на отечеството си. Това родолюбиво чувство го накарало

да се погрижи най-напрѣдъ за просвѣщението на родния си градъ Котелъ, като прѣзъ 1846. година условилъ българина Александъръ Хаджикъ Росети, който по онова врѣме се намиралъ въ Щрасбургъ, за учителъ въ Котелъ. Росети билъ много негърпеливъ, затова наскоро напустналъ учителството. Прѣзъ 1854. година д-ръ П. Беронъ условилъ другъ учителъ, Ивана Добровичъ, и го изпратилъ въ Котелъ; този учителъ се заседѣлъ нѣколко години и учителствувалъ доста успѣшно. Обзетъ отъ постоянни грижи за напрѣдъка не само на Котелъ, но и на цѣлия български народъ, Беронъ давалъ материялни помощи и на други български градове, а съ писмата си насърждавалъ българитѣ да отварятъ училища. Измежду българитѣ Беронъ е първиятъ, който по-вдигналъ въпроса за дѣвическото образование у насъ. За да осъществи тая си мисль, прѣзъ 1840. год. изпратилъ на брата си Руско пари да услови учителка, която да учи момичетата въ Котелъ. По-сетнѣ прѣзъ 1859. година отпустналъ по-голямъ сума за поддържане на дѣвически училища въ Шуменската кааза. За това му пожертвование въ *Цареградскій вѣстникъ* № 10. отъ 4. III. 1861. год. срѣщаме слѣдната дописка:

Краіова, 60 Февруарія.

Г-не Редакторе, благоволете молиме да вмѣстите слѣдущи-те нѣколко рѣдове чрезъ почтеній ви Вѣстникъ слѣдующе-то за извѣстіе и питаніе.

Познатій вамъ Докторъ П. Беронъ, отъ Юніѣ 1859 е отрѣдилъ по 200 желтици всяка година за дѣвически училища на различни села въ Шуменска-та Кааза.

Перви-те 200 желтици сж проводиха на Митрополитъ-атъ Преславски Г-на Венеамина, кой-то на време-то още отговори какъ гы е приелъ и нарѣдилъ да ся даватъ по хылядо гр. на Котелъ, Шуменъ, Османъ-Пазаръ, Аша-Кіюю, Айванъ Кіюю, Салтанъ, Устаръ, Вардунъ, Тича, Илажикъ, Колакъ, Цикандинъ и Тедвенъ.

Послѣ отъ 9-врія 1860 испратиха ся чрѣзъ г-на С. Д. Х. Бакалоглу изъ Букурещъ се за тая работа 100 желтицы на Епитропите церковни и школски въ Шуменъ и отговоръ никакъвъ немаме ако и много пжти да ся е писало, приѣхали тія пари? и какво направиха съ техъ?

Моля попытайте чрезъ Вѣстникъ-аѣ и дано ся отговарятъ.

Д-ръ П. Беронъ искалъ въ продължение на петъ години да направи опитъ въ горѣпосоченитѣ села и градове съ отварянето на дѣвически училища, та по тоя начинъ да убѣди населението въ ползата и изпълнимостъта на дѣвическото образование у насъ. За щастие, опитътъ излѣзълъ сполучливъ, — населението се убѣдило въ ползата и необходимостъта отъ дѣвическитѣ училища. Съ своя *Рибенъ букваръ* проправи пѣтъ на нова метода за елементарното четене, а съ първия си опитъ да отвори дѣвически училища си придоби славата на основателъ на дѣвическитѣ училища у насъ.

Беронъ, подобно на Априлова и Селимински, писалъ наставнически писма до котленци да радятъ за училището си. Съдържанието на писмото говори само за своето значение, затова го цитуваме изцѣло:

„Прѣлюбезни ми съотечественици!

Прѣди нѣколко вече мѣсеци азъ получихъ послѣдното ви писмо, чрезъ което ми явявате настоящето състояние на училището и при това, че вие сте приели отъ брата ми Руска хилядото гроша, що ви бѣхъ изпратилъ. Съ по-прѣжното си писмо азъ ви бѣхъ казалъ мнѣнието си относително въпроса, кои езикъ трѣбва да учатъ начеващитѣ (*ι ἀρχιφαι*) ученици и кой — по-напрѣдналитѣ отъ тѣхъ. Убѣденъ, прочее, въ собственото си мнѣние азъ рѣшихъ да прѣпечатамъ буквара си за първоопитнитѣ (*πρωτοπειλούς*) ученици, защото другъ досега по-добъръ нѣмаме. Но азъ, както и всѣки еднородецъ, не считамъ за мое отечество само Котелъ, но цѣла България. За това желая да се науча, дали и въ други по-голѣми градове сжществуватъ училища и въ какво сжстояние се нахождатъ тѣ. Чухъ, че г. Райно Поповичъ оставя Карлово, за да замине въ Котелъ, но не зная, дали това е истина, нито пѣкъ съ каква цѣль го прави. Азъ бихъ искалъ да се състави едно дружество (*ἑταιρεία*), което да се грижи не само за училището на нашето отечество, но и за училищата на другитѣ градове; отъ това дружество да се плащатъ всички учители, и то да гледа и да бди за паритѣ, които сж посветени за училищата на

страната, както то, тъй сжщо да ради и за всички училища на България. Обичалъ бихъ да намѣря нѣкого, комуто да платя каквото иска, за да обходи България и да види, има ли въ всѣкой градъ училище или не, какъвъ е учителтъ въ всѣко едно училище, какъ му е името, отъ кждѣ е той, отъ кога учителствува, колко ученици има, какво ги учи, отъ гдѣ получава годишната си заплата, при това да забѣлѣжи колко врѣме приблизително оставатъ ученицитѣ въ училището, и какво ставатъ тѣ, кога излѣзатъ отъ него, да забѣлѣжи още числото на кжшитѣ въ по-голѣмитѣ градове, да укаже още колко ученици се нуждаятъ отъ книги или какви книги употребява всѣки единъ, какви книги купуватъ, отъ гдѣ ги купуватъ и на каква цѣна. Ако намѣрите такъвъ нѣкой човѣкъ, който да може да обиходи така България съ поменатата цѣль, моля да му прѣдложитѣ моето желание и, ако склонява, нека ми каже колко разноси ще му стигнатъ на мѣсець и какво иска още за труда си, па да ми пишете, и по-добрѣ нека ми пише и самъ той.

И оставамъ усърденъ за всѣка услуга на отечеството.

Крайова

П. В.

(Петъръ Беровичъ*)

Това писмо не носи дата. Съобщителтъ Димитриевъ твърди, че е писано между 1832 — 1840. година. Самото писмо е написано на грѣцки, а е прѣведено отъ съобщителя. Въ това писмо като че ли по-малко се говори за уредбата на нашитѣ училища, отколкото за срѣдствата и начинитѣ, по които би могло да се изучи тогавашното състояние на нашето учебно дѣло. Навѣрно, въ ония смжтни врѣмена не се е намѣрилъ човѣкъ, който да обиколи България и да събере исканитѣ свѣдѣния. Колко щѣше да бжде добрѣ, ако днесъ разполагахме съ такива свѣдѣния!

Управителтъ на търговското дружество въ Крайова, Никола Христовъ Беронъ, се поминалъ прѣзъ 1853. год. и поради това дружеството се разтурило. Въ това дружество билъ съдружникъ и нѣкой си Теохаръ Папазоглу, родомъ отъ Котелъ. Д-ръ Беронъ още прѣзъ 1853.

*) Гл. „Писмо за уреждане българскитѣ училища прѣди 50 — 60 години“. Съобщава Д. (*Периодическо списание* кн. XXXI. стр. 134.)

год. си написалъ завѣщанието и го прѣдалъ запечатено да се съхранява у внука му Василъ Х. Стояновъ Беронъ. Прѣзъ 1867. год. по побуждение, види се, отъ речения Теохаръ, той написалъ ново завѣщание, споредъ което оставялъ Теохара за неговъ душеизпълнителъ и на сѣщия завѣщаль мушията си *Скорила*, но съ условие да плаща въ продължение на извѣстно число години или на вѣчни врѣмена — не се знае положително — по 1000 австрийски жълтици годишно за поддържане училища въ България.

Теохаръ обаче наскоро проявилъ злитѣ си замисли: той подвелъ работата така, щото още приживѣ на Берона усвоилъ мушията *Скорила*, безъ да признава каквито и да било задължения къмъ българскитѣ училища. Вѣроломната постѣпка на Теохара огорчила извънредно много Д-ръ Беронъ и той, безъ да се бави, завелъ процесъ противъ Теохара. Въ това врѣме Д-ръ Беронъ отивалъ въ Браила, навѣрно да се съвѣтва по процеса. Тогава бѣловласиятъ 75-годишенъ старецъ казалъ прѣдъ В. Д. Стоянова и други българи: „Крайно злочестъ ще умра, ако видя прѣди това, че България ще бѣде лишена и отъ моя малъкъ подаръкъ подиръ смъртта ми!“ Кой знае какъ, но въ първата сѣдебна инстанция Беронъ изгубилъ дѣлото. Слѣдъ това го апелиралъ прѣдъ Апелативния сѣдъ въ Крайова: дѣлото било насрочено за 7. априлъ 1871. год.; обаче, на 21. мартъ, 16 дни прѣди да се разгледа дѣлото, Д-ръ П. Беронъ билъ удушенъ въ леглото му отъ работници, които работѣли въ къщата му. Тия работници били подкупени отъ друго. Така мъченически свършилъ живота си този родолюбецъ и рѣдъкъ български благодѣтелъ, името на когото ще се помни вѣчно и ще се произнася съ благоговѣние и благословии отъ всѣки българинъ.

Всичко, що бѣше придобилъ Беронъ, било наука, било пари, било честъ, всичко това си е спечелилъ самъ самичъкъ, благодарение на неговото добро първоначално домашно възпитание, на естествения му прѣдприемчивъ духъ, на неговата неизчерпаема енергия и на неговия, твърдъ, постояненъ и честенъ характеръ. Съ пламенна любовъ е обичалъ отечеството и народа си, свидѣтелство на което сѣ неговитѣ трудове и щедри пожертвувания за доброто на България.

Като се виждалъ вплетенъ въ примкитѣ на Теохара досежно мушията, Беронъ прибѣгналъ до друго срѣдство,

което насмалко е щѣло да осуети неговото желание: още прѣзъ 1870. год. написалъ и напечатилъ ново завѣщание, чрѣзъ което завѣщавалъ всичкия си имотъ на Ромѣния.

Слѣдъ смъртъта на Д-ръ П. Беронъ билъ съставенъ комитетъ, който да се грижи, щото отъ имота на покойния да се образува фондъ, отъ дохода на които да се поддържа на вѣчни врѣмера една гимназия въ гр. Одринъ подъ името *Д-ръ П. Беронъ*. На тоя комитетъ прѣдстояли двѣ трудни задачи: първо, да изтрѣгне мушията *Скорила* отъ похитителя Теохаръ Папазоглу и второ, да развали завѣщанието отъ 1870. год. На чело на тоя комитетъ застаналъ приснопамятниятъ Евлогий Георгиевъ, който, слѣдъ голѣми усилия, успѣлъ да осигури наслѣдството отъ Берона за Одринската гимназия. Не малка е заслугата и на извѣстния нашъ родолюбецъ Стефанъ Русковъ Беронъ, братовъ синъ на покойния Д-ръ П. Беронъ, който най-напрѣдъ отъ всичкитѣ роднини доброволно се отказа отъ всѣкакво дирене наслѣдство отъ завѣщания имотъ на Д-ръ П. Берона. Неговия примѣръ послѣдваха и останалитѣ роднини и съ това спомогнаха да се увѣковѣчи името на Д-ръ П. Берона. Слѣднитѣ два протокола свѣдочатъ за неуморната дѣйность на поменатия комитетъ.

Протоколъ. *)

Днесъ, на 10. май 1889. год., ние долуподписанитѣ членове на комитета, съставенъ за изпълнението на рѣшението, зето относително до употрѣбление имота за основанието и подържанieto на една българска гимназия въ Одринъ подъ името на Д-ръ Петра Беронъ, като взехме прѣдъ видъ:

1). Протокола, съставенъ и подписанъ отъ насъ въ послѣднийото ни засѣдание отъ 27-и юни 1884, и 2) актъ, че имотътъ е вече ликвидиранъ и се намира въ ромѣнски фондове, *Fondaci Ricali* 5%, именно фр. 373,000 съ купони отъ 1. юли 1882 и въ брой л. фр. 27,294.82 споредъ както се доказва отъ смѣтката, прѣдставена отъ г. Евл. Георгиевъ, сключена до днесъ, прѣгледана и одобрена отъ насъ.

*) Гл. Дѣло № 66. отъ 1889 год. стр. 69. (въ Министерството на народното просвѣщение.)

Ръшаваме:

1). Да се продаждъ всичкитъ, или частъ отъ казанитъ фондове и съ тѣхното произведение, както и съ готовитъ пари, да се купятъ или български 6 проценти облигации, издадени за откупването на линията Русе — Варна, или каквито други ефекти намѣри Г-нъ Евл. Георгиевъ за добри.

2). Всичкитъ лихвоносни сфекти да се внесжтъ въ Българската-Народна-Банка въ София на съхранение.

3). Тия облигации ще бжджтъ внесени за съставянѣето единъ неотчуждаемъ фондъ подъ името: „Фондъ на Д-ра Петра Беронъ“ за издържание бѣлг. мжж. гимназия въ г. Одринъ. За това подържание ще служжтъ само лихвитъ му, тѣй като самиятъ фондъ никога и отъ никого не ще може да се накръни.

4). До отварянѣето на казаната гимназия, която ще носи името: „Българска мжжка гимназия на Д-ра Петра Беронъ“, лихвитъ отъ горния фондъ ще се събержтъ и употрѣбать за покупката или постройката на едно здание въ Одринъ, въ което ще се помѣщава гимназията, освѣнъ ако подобно здание се подари отъ самитъ одринци или отъ друго, въ който случай въпроснитъ лихви ще се прибавятъ къмъ самия фондъ и ще станжтъ неотчуждаеми и тѣ, като служжтъ само да даватъ нужнитъ приходи за подържанието на гимназията, съ условие само, че и въ такъвъ дори случай учрѣждението ще носи пакъ исклучително името: „Българска мжжка гимназия на Д-ра П. Беронъ“.

5). Лихвитъ отъ горния фондъ, щомъ се събержтъ ще се туржтъ подъ разположение на Светата Българска Екзархия, подъ управлението на която се туря казаната гимназия, директорътъ, учителитъ и служащитъ на която ще се назначаватъ и уволняватъ отъ Светата Екзархия, а управлението ѝ ще става по единъ правилникъ, който ще се изработи отъ Св. Екзархия и събщи за свѣдѣние на Министерството на Народното Просвѣщение въ София.

6). Светата Българска Екзархия ще испраща, слѣдъ сключването на всѣка учебна година, до Министерството

на Народното Просвѣщение въ София подробна смѣтка и оправдателни документи на станжилтъ разноски. Тая смѣтка и тия оправдателни документи, подиръ прѣглежданието имъ въ самото Министерство, ще се поднесжтъ за подробно провѣрzenie на Смѣтната Палата въ София.

7) Въ случай че лихвитъ отъ горния фондъ нѣкоя година надминжтъ разносиктъ, врѣхнината да се употрѣбѣва за купуване книги за една библиотека при гимназията, библиотека, която трѣбва отъ началото още да се основе, като се туржтъ въ нея по единъ екземпляръ отъ всичкитъ списания на български, гръцки, французки и нѣмски езици на покойния Д-ра Петра Беронъ.

8) Г-нъ Евлогий Георгиевъ се натоварва, чрѣзъ настоящия протоколъ, съ извършване на поменжитѣ въ 1 и 2 параграфи и щомъ той получи отъ Банката расписка за внесенитѣ у нея облигации, неговата отговорность прѣстава. Българската Народна Банка ще яви за получването на тия облигации и на Св. Българска Екзархия.

Обявяваме сжщеврѣменно, че припознаваме за добро управлението на Г-нъ Евлогий Георгиева прѣзъ всичкото прѣминжло врѣме, че нѣмаме противъ негова милость никакви претенции и му изразяваме нашитѣ сърдечни благодарения за положения отъ него трудъ по ликвидиранъето на горѣспомѣнжтия имотъ.

Настоящиятъ протоколъ се направи въ петъ екземпляра, отъ които Г-нъ Евлогий Георгиевъ ще испрати единъ въ Светата Българска Екзархия, втори въ Министерството на Народното Просвѣщение въ София, трети на Българската Народна Банка въ София, четвърти въ българската община въ г. Одринъ, а пети ще задържи у себе си.

Букурещъ, 10 май 1889 г. в. с.

(Подписали) Ст. Р. Беронъ за себе и брата си.
Д-ръ В. Беронъ G. N. (не се чете) Л.
Коловъ М. Колони,
Д-ръ Г. Атанасовичъ.
Подписалъ. За Лука Радуловъ, Ев. Георгиевъ,
упълномощенъ съ писмо отъ 6 май 1889.
(подп.) Ев. Георгиевъ.

Протоколъ.)*

Долуподписанитѣ членове отъ комитета, съставенъ за изпълненне рѣшението, взето относително употребление фонда за учрѣждение и подържане на една българска гимназия въ Одринъ подъ името на Д-ра П. Беронъ.

Като имаме прѣдъ видъ протоколътъ, сключенъ отъ насъ на 10 май 1889, чрѣзъ който рѣшихме, щото фондътъ отъ това имѣние, който състоеше отъ fr. 373000 именителна стойностъ — въ Scrisuri Func. Rurale 5% и отъ fr. 27259.82 въ начтени да се продаде отъ г-на Евл. Георгиева и послѣ съ произведението да се купятъ български облигации 6%, издадени за откупването на желѣзницата Русе-Варна и да се испратятъ на Бълг. Народна Банка въ София, за да слѣдува съгласно горѣспоменжтия протоколъ отъ 10 май 1889;

Като взимаме прѣдъ видъ, че г. Ев. Георгиевъ е изпълнилъ операцията, съ която е билъ натоваренъ, и отъ продажбата на Ромънскитъ Scrisuri func. Rurale 5% е събралъ всичко сумата отъ 363170 fr., при която като се прибави и сумата отъ fr. 27259.82 която бѣше въ начтени, се набиратъ всичко 390,429.82;

Като взимаме прѣдъ видъ, че г. Ев. Георгиевъ съ тоя капиталъ отъ fr. 390,429.82 е купилъ въ London L. stg. 17200 — именит. стойностъ — въ бълг. облигации 6%, издадени за откупването желѣзницата Русе-Варна съ купони отъ 1 августъ 1889, за които е заплатилъ 387,759.32;

Като взимаме прѣдъ видъ, че цѣлиятъ фондъ е отъ fr. 390,429.82 и като се намали отъ него сумата отъ fr. 387,759.32 — стойността на бълг. облигации 6%, оставатъ fr. 2670.50 неупотрѣбени още при които като се прибави и стойността на купона 1-и августъ 1889 върху им. fr. 17,200 отъ fr. 12983.50, който г. Ев. Георг. е събралъ, се набиратъ всичко въ начтени fr. 15,654 на края на 1889 год.

Като взимаме прѣдъ видъ настоятелнитѣ и повторителни молби на Котленския градски общински съвѣтъ, да му се дойде на помощъ за училището въ Котелъ;

Като взимаме прѣдъ видъ, че това мѣсто е рождениятъ градъ на пок. Д-ръ П. Беронъ и че за по-добра па-

*) Гл. Дѣло № 41. отъ 1890. год. стр. 86. (въ Министерството на просвѣщение.

метъ на блаженопочившия патриотъ заслужва да се уважи просбата на котленци и да имъ се даде една помощъ отъ петнадесетъ хиляди (15000) фр. —

По тия съображения комитетътъ единодушно

Рѣшава :

1. Одобрява напълно и безъ никакво завардюванье, операцията, извършена отъ г-на Ев. Георгиевъ съ продажбата на румънскитѣ Scrisuri func. и съ покупката на бълг. облигации 6%, споредъ както се каза по-горѣ;

2. Г-нъ Ев. Георгиевъ ще внесе на Котлен. град. общин. съвѣтъ fr. 15,000 отъ сумата fr. 15654, която оставаше разполагаема у него, за помощъ на училището въ Котелъ и въ паметъ на пок. Д-ръ П. Беронъ;

3. Г-нъ Евл. Георгиевъ ще събере стойността на купона 1 февр. 1890 отъ . . . Fr. 17200, на която като прибави останжилтъ у него въ брой fr. 654, сумата която се набере, ще облѣче се въ български облигации 6%, които, като прибави при горнитѣ L. stg. 17000, ще положи всичкитѣ въ Бълг. Народ. Банка въ София, която ще да се съобрази съ прѣдписанията на нашия протоколъ отъ 10 май 1889.

Обявяваме, че г-нъ Ев. Георгиевъ се освобождава отъ задлъжението, което имаше и е съвършено запазенъ отъ всѣкаква отговорностъ.

При това обявяваме още чрѣзъ настоящия протоколъ, че мисията на нашия комитетъ е вече изпълнена и че отъ днесъ нататѣкъ той прѣстава да сѣществува.

Направенъ въ петъ екземпляра, отъ които единъ ще задържи г-нъ Евл. Георгиевъ и ще испрати по единъ на:

Св. Българска Екзархия въ Цариградъ,

На Министер. на Народното Просвѣщение въ София,
Бълг. Народна Банка въ София, и бълг. община въ Одринъ.

Букурещъ, 20 февруар. 1890. в. с.

Ст. Р. Беронъ

М. Колони

G. N.

Д-ръ Г. Атанасовочъ

Ст. Т. Беронъ

Ев. Георгиевъ.

Завѣщаниятъ фондъ въ размѣръ около 400,000 фр. е билъ внесенъ отъ покойния Евлоги Георгиевъ въ Българ-

ската Народна Банка въ София прѣзъ 1890. година. Лихвитѣ отъ тоя фондъ до началото на учебната 1897-98 година били непожтвани, та се набрала една сума отъ 180,000 лева, които сж прѣдзначени отъ Екзархията за направата на гимназиялно здание и пансионъ въ г. Одринъ въ квартала, който се казва „Кале“. Планъ на гимназията и за пансиона при нея е изработенъ и на 19. априли с. г. е пристигналъ Султановия ферманъ, съ който се разрѣшава постройката на тая гимназия.

До началото на учебната 1897-98. год. подържането на гимназията е ставало на общо основание отъ екзархийския бюджетъ, а отъ тогава се подържа отъ лихвитѣ на фонда, които сж 24-25 хиляди лева годишно.

Гимназията носи името „Д-ръ Петъръ Беронъ“ отъ началото на учеб. 1897-98. година; тя бѣ непълна, имаше 6 класа, прѣзъ учеб. 1898-99 година се отвори и VII. класъ. Цѣлото ѣ название е: „Българска мъжка педагогическа гимназия Д-ръ Петъръ Беронъ“ въ г. Одринъ. Наречена е педагогическа, защото въ класоветъ V, VI и VII, вмѣсто езицитѣ латински и гръцки, се прѣподаватъ педагогическитѣ прѣдмети педагогика обща, дидактика, методика, история на педагогията, отчасти логика и психология. Една отъ цѣлитѣ ѣ е да изкара подготвени основни учители за Одринския вилаетъ.

Литература: 1. „Археологически и исторически изслѣдвания“, отъ Д-ръ Василь Х. Стояновъ Беронъ, внукъ на Д-ръ П. Беронъ; 2. „Д-ръ Петъръ Беронъ и неговото завѣщание“ (*Училищенъ прѣгледъ*. Год. III. Кн. 7 и 8. стр. 803.); 3. „Покойниятъ докторъ Петъръ Беронъ и неговиятъ завѣщанъ имотъ за България“, отъ В. Д. Стояновъ (Псп. год. VI, кн. XXV—XXVI. Стр. 801.); 4. Писмо за уреждане българскитѣ училища прѣди 50—60 години. Съобщава Димитриевъ (Псп. год. VII, кн. XXXI. Стр. 131.); 5. „Енциклопедически рѣчникъ“, отъ Л. Касжровъ. Първа часть А—К. Стр. 128.

Докторъ И. Селимински.

1798—1877.

Да се рови човѣкъ въ архивата на миналото е извънредно поучително. Въ тая архива човѣкъ намира лица, които далече не заслужватъ такова незачитане, съ което ги удостояваме ние. Прѣзъ XIX. вѣкъ наредъ съ многото наши народни дѣйци е работилъ и Д-ръ И. Селимински, но доскоро у насъ дори и името му се не чуваше. Когато обаче се запознахме съ живота и дѣйността на тоя необикновенъ труженикъ, насъ ни обзе срамъ, за дѣто сме прѣнебрѣгнали да почетемъ паметъта на тоя българинъ, който много прилича по дѣйността си на Парчевича. Да, това що бѣ Парчевичъ за своето врѣме, това бѣ Селимински прѣзъ XIX. вѣкъ. Отъ по-сетнѣшнитѣ ни редове всѣки ще се убѣди въ правдоподобността на това сравнение.

Селимински се е родилъ прѣзъ 1798. година на 24. декемврий въ градъ Сливенъ отъ родители българи; баща му се наричалъ Георги, а майка му Малама. Въ нѣкои документи, оставени отъ Селимински, името му е написано Йорданъ, а въ други Иванъ съ титлата хаджи като посѣтителъ на Божия гробъ. Прѣзимето му е написано Силимински вмѣсто Селимински, което г. Чилевъ намира за по-право, защото градътъ Сливенъ се казвалъ на грѣцки Силимнось. Названието Силимнось се срѣща и въ нѣкои руски документи.

„Една година подиръ моето рождение (1799), казва Селимински въ автобиографията си, единъ потурченъ българинъ отъ сѣмейството на Табака Гоголаръ убилъ баща ми. Майка ми се ожени за втори мжжъ, съ когото живѣ до 1812. година, когато цѣлото ни сѣмейство се унищожи отъ чума“. Селимински, като останалъ безъ баща, прибралъ се при дѣда си по майка — Георги Драгойчовъ и баба Драгана, които се грижили твърдѣ много за него. Той се научилъ

отъ рано, че баща му е загиналъ отъ турци. „Вслѣдствие на туй, пише той, се явиха двѣ противоположни чувства — обичъ къмъ моитѣ спасители и омраза къмъ тиранитѣ турци“. Когато Селимински билъ на 7-годишна възраст, у тѣхъ влѣзълъ единъ турчинъ на име Хасанъ Ириазлж, пиянъ — залѣнъ посрѣдъ нощъ. Дѣдо Георги се скрилъ, а при огнището останала баба Драгана и Селимински. Хасанъ хваналъ малкия Ивана и съ ятагана си го заплашилъ, че ще го убие, ако се не яви дѣдо Георги. Внезапно вратата се отваря, и се подава единъ исполинъ българинъ, който тутакси напада на озвѣрения турчинъ, обезоръжава го и съ ржцѣ, завързани отзадъ, го изтласква навънъ. „Отъ това, пише Селимински, извлѣкохъ поука: всѣки човѣкъ е длъженъ да помогне на ближния си, когато се намира въ опасностъ“.*)

Прѣзъ 1812. година въ врѣме на чумата Селимински, като изгубилъ майка си, баба си и дѣдо си, дошълъ въ отчаяние и на 20. августъ 1814. година заминалъ за Иерусалимъ; на връщане се отбилъ въ малоазиятския градъ Айвали (Кидония), дѣто живѣлъ до 1821. година, когато избухнало грѣцкото въстание. Въ този градъ озвѣренитѣ турци направили поголовно клане, отъ което Селимински едва се избавилъ. Отъ 1821. — 1823. год. Сел. се присѣдинилъ къмъ въстаналитѣ грѣци и взелъ участие въ много сражения. Когато настѣпило разцѣплението между въстаналитѣ, Селим. напустналъ Грѣция и прѣзъ Италия и южна Австрия пристигналъ въ Пеша. Тукъ се бавилъ много малко и слѣдъ това заминалъ за Брашовъ, дѣто намѣрилъ много сливенци, избѣгали отъ турскитѣ золуми. Въ Брашовъ останалъ 2 години. „Въ това врѣме, пише Селим., ми се даде удобенъ случай да изуча живота и организма изобщо на разни народи, моралното развитие, материалния напредѣкъ и бащинското покровителство на властитѣ, които управляватъ тѣзи народи, вслѣдствие на което населението живѣе щастливъ животъ. Духътъ на свободата влияеше върху мене, както и върху другитѣ българи, които, прѣслѣдвани отъ турцитѣ, бѣха принудени да напустнатъ своето отечество. Прѣдвидъ на тѣзи обстоятелства за прѣвъ пѣтъ години тамъ (1825. год.), че за да се приготви нашиятъ

*) Гл. Библиотека Д-ръ Ив. Селимински кн. I. стр. стр. 7. и 8.

Докторъ Ив. Селимински.

народъ за по-щастливо бъдеще, необходимо е да се организува цѣлиятъ народъ, та така хармонически да се движи къмъ своята завѣтна цѣль — свободата, която сме изгубили прѣди 5 вѣка. Сънародниците ми, у които възбудихъ тази идея, ми прѣдложиха, да се установя въ гр. Сливенъ, та оттамъ да почнемъ организирането на народа; най-малкото нѣщо, което се надѣвахъ да получимъ, бѣше да вдѣхнемъ свободолюбиви идеи въ сръдцата на нашия народъ. Тогава, като имахъ прѣдвидъ изречението на Демокрита „смѣлостта е начало на дѣлата, а сѣдбата води къмъ края“, рѣшихъ и заминахъ за Сливенъ. Обаче, веднага разбрахъ, че думи и дѣла е различно нѣщо; моятъ добъръ приятель Мавроматисъ (грѣкъ) ме окуражи къмъ прѣдприятието, а пѣкъ азъ се въодушевихъ отъ Европидовия стихъ „смѣлиятъ върши всичко“. Въ Сливенъ пристигнахъ на 26. октомврий 1825. г. Кираджията ми, 6 часа прѣди да влѣзна въ града, съобщи на гражданитѣ за моето пристигане. Така е обичай, да се извѣстява за идването на тѣзи, които сж напустнали града отдавна. Моитѣ съграждани ме посрѣщнаха съ голѣмъ ентузиязъмъ и хранѣха къмъ мене най-добри надежди за общото благо. Слѣдъ като се установихъ въ родния си градъ, въ продължение на единъ мѣсецъ се запознахъ напълно съ положението на общественитѣ работи. Мѣстоположението на града е прѣвъзходно; природни удобства всѣкакви: но всичко въ полудиво състояние. Изкуството науката и пр. които видѣхъ въ другитѣ страни, тукъ липсваха. Народътъ, благодарение на добрия климатъ, бѣше здравъ, пѣргавъ, работливъ, остроуменъ, но безграмотенъ. Чорбаджиитѣ бѣха развратени по фанариотски. Духовенството приличаше на народа, отъ който и произхождаше. Владиката не искаше нищо отъ него, освѣнъ да знае да чете грѣцката литургия; свещеницитѣ изказваха туй съ слѣднитѣ стихове:|

„Молитвеникъ — хранителникъ.

„Друга книга — губи врѣме“.¹)

„Като се запознахъ добръ съ обстоятелствата, при които трѣбваше да дѣйствувамъ, основахъ отъ народа тайно братство съ слѣдния уставъ:

„1. Членовѣтъ на братството се грижатъ взаимно за безопасността си при всѣки случай.

¹ Иакъ тамъ стр. 9., 10. и 11.

„2. Покровителствуватъ сирачетата на умрѣлитѣ членове.

„3. Укрѣпаватъ материялното състояние и добро име на членоветѣ чрѣзъ взаимна помощъ.

„4. Членоветѣ внасятъ редовно своитѣ парични помощи въ общата каса.

„5. Нови членове не се приематъ безъ общо одобрение на братството.

„6. Ако нѣкой членъ издаде нѣкоя тайни на братството, веднага се изключаватъ отъ братството, а другитѣ вече го не поздравяватъ.

„Цѣльта на това братство бѣше да изцѣри обществото отъ разни заразителни язви и да го уплоти къмъ стремежъ, да се подобри положението на града. По този начинъ азъ имахъ случая да узная способноститѣ си, както и онова, що всѣки членъ отъ братството можеше да върши. . . . Братството напредваше съ гигантски крачки; членоветѣ показваха извънреденъ успѣхъ въ търговско отношение и въ общественитѣ работи. Тѣ искаха отчетъ отъ управляващата класа и се опитваха да даватъ тонъ въ общественото движение на града. Ржководител на всичко туй бѣхъ азъ, но прикрито. Слѣдъ това пристъпихъ къмъ организуване на подобни братства и въ други български градове. . . . За да се успокоятъ за правилния ходъ на братството, заклехъ членоветѣ му върху Евангелието и въ името на вѣрата ни прѣдъ свещеника Исидоръ, никой да се не стреми къмъ нѣкакво видоизмѣнение на братството. Тогава пръвъ пжтъ имъ заговорихъ за патриотическата цѣль на братството.

„Тогава въ Сливенъ имаше 4 основни училища гръцки и едно класно училище сжщо гръцко. Обаче, самитѣ учители бѣха безграмотни, та едва ли можеше да се очаква нѣщо добро отъ тѣхъ за младежъта. Азъ отворихъ училище въ двора на църквата „Св. Никола“; веднага се събраха при мене много ученици отъ Сливенъ и отъ други градове като Шуменъ, Карнобатъ, Жеравна, Стара-Загора. При мене идваха отъ други градове разни посѣтители; тогава именно азъ пропагандирахъ да се основаватъ братства. . . . Въ своето училище прѣподавахъ математика, физика, география и отечествена история“¹⁾.

¹⁾ Пакъ тамъ стр. стр. 12., 13. и 14.

Въ 1827. г. прѣзъ Сливенъ миналъ рускиятъ офицеръ Александъръ Иосифовичъ съ мисия до руския посланникъ въ Цариградъ. Селимински се възползувалъ отъ случая и една вечеръ посѣтилъ руския офицеръ, съ когото се разговарялъ върху сѣдбата на християнитѣ на изтокъ. Иосифовичъ се обърналъ къмъ Селимински съ твърдѣ благи думи, като му прѣпоръчалъ „търпѣние и внимание, за да се извлѣче полза отъ сгоднитѣ обстоятелства“. Тѣзи думи, макаръ и неопрѣдѣлени, внушили на Селимински смѣлостъ, затова още на другия день ги съобщилъ на братството. Прѣзъ м. октомврий с. г. Сел. заминалъ за Шуменъ, за да подѣйствува и тамъ да се основе братство отъ тамошнитѣ жители. На връщане се срѣщналъ съ единъ руски пощенски куриеръ, отъ когото се научилъ, че идещата пролѣтъ ще се обяви война между Русия и Турция.

Слѣдъ това Селимински започналъ да събира сливенци на съвѣщания. Въ тѣзи съвѣщания рѣшилъ да приготвятъ храна и орѣжие. Отъ сѣщото братство мнозина станали водачи на рускитѣ войски прѣзъ балканскитѣ проходи и пѣтеки. Въ това братство се приготвили четници, които да излѣзнатъ по балкана и да се борятъ съ турцитѣ, а други се разпрѣснали по другитѣ български градове, за да подигнатъ населението.

Прѣзъ 1828. год. турскитѣ власти заподозрѣли сливенци, а особено Селимински и го потърсили да го арестуватъ. Селимински съ врѣме прѣдугадилъ това намѣрение на властѣта и избѣгалъ въ Пловдивъ, дѣто се условилъ за учителъ. Тамъ учителствувалъ една година. Слѣдъ като билъ прѣвзетъ гр. Сливенъ отъ рускитѣ войски, Селимински се върналъ наново въ родния си градъ.

Слѣдъ Одринския миръ (2. септемврий 1829. год.) руситѣ трѣбвало да се върнатъ въ Русия. Сливенъ трѣбвало отново да остане подъ турцитѣ. Сливенци, като узнали за това, раздѣлили се на три партии: чорбаджийска, която мислила да остане населението на огнищата си; мнозинството отъ гражданитѣ било на мнѣние да се изселятъ, а младежитѣ подъ прѣдводителството на капитанъ Мамарчева били за едно общо възстание срѣщу турската тирания. Селимински билъ съ втората партия. Навѣрно, подъ влиянието на Сел. изселването било прието, затова била из-

пратена комисия при главнокомандуващия рускитѣ войски, да го пита, дали е опрѣдѣлено мѣстото за ония българи, които ще се изселятъ. Отговорътъ билъ, че за българитѣ била опрѣдѣлена Бесарабия. Покрай тая партия се явила и нова малобройна партия, която агитирала, изселването да стане въ Ромъния. Понеже Сел. смѣтали за виновникъ на изселването въ Русия, новата партия рѣшила да го убие, но въпрѣки всички прѣслѣдвания Селимински останалъ живъ, а изселването станало отчасти въ Русия, отчасти въ Ромъния. Необяснимо, какъ и защо Сел. останалъ при изселниците въ Ромъния, макаръ и да го викало руското правителство въ Русия. Подиръ една година заминалъ за Букурещъ. Въ това врѣме се появила между емигрантитѣ нова идея — да поискатъ отъ Турция разрѣшение да се основе едно българско княжество въ Добруджа. За тази цѣль емигрантитѣ избрали комисия, състояща се отъ Селимински и Георги Иконому отъ Свищовъ, която въ Цариградъ щѣла да намѣри за съратникъ Богориди. Но отъ една страна М. Германъ, сръбски прѣдставителъ въ Ромъния, родомъ отъ Банско (Македония), не одобрилъ този планъ, та въ Цариградъ разубѣдилъ Богориди, а отъ друга страна холерата спрѣла събранията на колониститѣ, та комисията не изпълнила задачата си, дори не прѣдприела и пѣтуването си за Цариградъ.

Въ Букурещъ Селимински учителствувалъ до 1833. г., а въ Руше-де-веде отъ 1833. — 1835. год.; въ послѣдния градъ Селимински билъ частенъ учителъ по гръцки езикъ на тамошнитѣ търговци българи. Понеже положението на колониститѣ въ Беряска (при Плоещъ) не било добро, Селимински рѣшилъ да се установи като учителъ въ Плоещъ, та дано отблизу да може да помогне на съотечественицитѣ си. Прѣдварително успѣлъ да получи английско поданство за всѣка евентуалностъ и се явилъ съ прѣпоръчителни писма до управителя на града. Обаче, противникитѣ му, особено единъ учителъ родомъ отъ Загора (Епиръ) и единъ свещеникъ го наклеветили прѣдъ властитѣ като безбожникъ и зълъ човѣкъ. Българската община доказала прѣдъ властитѣ несъстоятелността на клеветата и освободила Селимински отъ отговорностъ. Слѣдъ това Селимински загрозила нова опасностъ, — колониститѣ изпратили про-

шение до Видинския паша, да имъ се разрѣши да се върнатъ въ България, и пашата изпратилъ комисаръ, който да улесни прѣселването. Плогешкиятъ управителъ прѣдставилъ прѣдъ централната властъ Селимински за виновникъ на прѣселването, а прѣдъ турския комисаръ го клеветилъ, че той противодѣйствувалъ за възвръщането на колониститѣ въ България. Ромънското правителство се оплакало на английското консулство за поведението на Селимински, но той съумѣлъ да отблъсне гнусната клевета. Тогава едни отъ колониститѣ се завърнали, а другитѣ се настанили окончателно въ Плогешъ. Въ ръкописитѣ на Селимински се намира едно благодарствено удостоверение отъ страна на колониститѣ отъ 20. ноемврий 1839. год.

Отъ 1840.—1844. год. Сел. слѣдвалъ въ атинския университетъ по медицината. Отъ единъ неговъ документъ се вижда, че Сел. билъ записанъ за атински гражданинъ на 1. IX. 1841. год. И въ Атина той билъ душата на патриотическия български кръжецъ на учещата се тамъ младежъ. Между писмата му се намира и кореспонденцията му съ Василь Априловъ и Николай Палаузовъ. Отъ сжшото врѣме Сел. приежава кореспонденция съ Петъръ Иоаниди (по-послѣ архiereй Панаретъ Погониянски). Въ едно писмо прѣпоръчва на Иоаниди да състави въ Битоля таенъ патриотически комитетъ противъ грѣцкия владика. Когато Сел. се намиралъ въ Атина, получилъ удостоверение, подписано отъ трима прочути войводи въ врѣме на грѣцкото въстание, Мавромихали, Яни Коста и хаджи Христо. Съ този документъ се удостоверява, че Сел. като офицеръ взелъ участие въ много сражения на грѣцкото въстание „срѣщу нѣприятеля на вѣрата и отечеството“ и че изпълнилъ своя дългъ „съ голѣмо усърдие, храбростъ, вѣрностъ и послушностъ“. Подиръ този документъ слѣдва другъ за сребъренъ медалъ отъ страна на военното министерство съ дата 31. май 1844. год. Обаче, Сел. не споменува за туй нѣщо въ споменитѣ си, навѣрно отъ скромностъ. Прѣвъ слѣдващата година Сел. постѣпилъ въ Сиенския университетъ (Италия), отъ дѣто получилъ титлата „Doctor in Medicina ac Chirurgia“ (28. мартъ 1845. год.).

Д-ръ Селимински, като се върналъ въ Ромъния, отначало билъ свободно-практикуващъ лѣкаръ въ Букурещъ.

Въ 1848. г. той билъ назначенъ за окръженъ лѣкаръ въ Браила, дѣто проживѣлъ нѣколко години наредъ. Между документитѣ на Сел. се намира и едно удостовѣрение, подписано отъ командира и други офицери на българския волентирски баталионъ съ дата 1. I. 1855. год., отъ което удостовѣрение узнаваме, че разпалениятъ патриотъ още при първия зовъ на главнокомандувашия князь Гочкаковъ П. въ 1853. год. напустналъ службата си и се заловилъ да сформира български волентирски отрядъ, като открилъ главната си канцелария въ Букурещъ; едновременно съ това основалъ такива канцеларии и въ други ромѣнски градове, дѣто живѣли българи. Въ врѣме на войната Д-ръ Сел. билъ дружиненъ лѣкаръ и се удостоилъ съ два сребърни медала за направенитѣ отъ него заслуги.

Подиръ разформируването на българския баталионъ (1856. г.) Д-ръ Сел. се установилъ въ Болградъ, като окръженъ лѣкаръ. При първото тържествено празнуване на прѣдника Св. Кирилъ и Методий (1864. г.) Сел. взелъ живо участие. Въ този градъ той написалъ и духовното си завѣщание, което даваме тукъ изцѣло.

Сел. имаше ръстъ високъ, коса полу-побѣлѣла, очи кафени, носъ правъ, лице крѣгло.

Наскоро прѣди освободителната война Сел. се помина, безъ да види многоочакваното освобождение на отечеството си. Отъ завѣщаното имущество само частъ била спасена и прѣдадена на разположение на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ и заедно съ другитѣ капитали на Добродѣтелната дружина отъ разни благодѣтели прѣзъ 1901. год. всичко 500,000 лева били вложени въ Българската народна банка въ София, а изпълнението на завѣта е възложено върху Министерството на народното просвѣщение.

Духовно-то завѣщание на доктора Ивана Селимнскій, писано въ Болградъ въ лѣто Господне 1884 въ 1 дѣнь мѣсецъ Іаннуаріа. Въ печатницѣ-тж на Централно-то въ Болградъ училище.*)

*) Завѣщанието е цитувано точно отъ българския текстъ въ оригинала. Въ същата брошура завѣщанието е напечатано и на ромѣнски езикъ.

Во имя-то Божіе !

Мое-то послѣдне духовно завѣщаніе

1) Долуподписаный, който ся намирамъ на шестдесять четыри-годишенъ възраст и имамъ цѣлъ и здравъ разума си, понеже не знамъ ни дня, ни часа, въ който естествонощъ прѣстанъ да живѣя, прѣди да дойде тоя часъ распо-реждамъ имота си, за да не ся случать подиръ смръть-тъ ми споры, сждове и незаконны исканія отъ чловѣцы, ко-ито нѣматъ никакво наслѣдствено право на моя имоть. За това найнапрѣдъ прѣдъявлявамъ, че, понеже прѣживяхъ живота си нежененъ, то нѣмамъ потомцы, а зачтото оста-нхъ совершенно сиракъ на дванадесятигодишній си воз-растъ, то нѣмамъ нити прѣдцы, и така наслѣдницы мо-гжтъ да бждтъ само оныя, които ся благодари воля-та ми да назначи за такыва надъ имота ми споредъ това мое духовно завѣщаніе.

2) Имота-тъ ми состои отъ една кжщъ въ Браила на улицъ Riserica, подъ № 1, споредъ официалны-тъ актове, отъ 186., № , отъ покжщнинъ, отъ книги повечето медицинскы, отъ хирургическы инструменты, отъ свои соб-ственны списанія за разны прѣдметы и отъ пары наличны и въ записы.

3) Тоя имоть е моя собственность, събиранъ парж по парж, и повече отъ икономіѣ, нежели отъ нѣкои голѣмы печалбы, и то само съ занятіето ми; за да не ся изгуби тжй по вѣтъра, завѣщавамъ го както слѣдува тукъ по долѣ.

4) Въ Браила кжщъ-тъ ми наедно съ покжщнинъ-тъ оставлямъ на братовчедкж-тъ ми Тодоръ да ѣ владѣе и да ся ползува догдѣ-то бжде жива; тя не може по никакъвъ начинъ да ѣ продаде; а подиръ смръть-тъ ѣ да ся про-даде, и получены-тъ отъ проданъ-тъ пары да ся приту-рятъ при другы-тъ паряны капиталы, както е изяснено по-долѣ.

5) Библиотекж-тъ и хирургическы-тъ инструменты, освѣнь ржкописы-тъ ми, оставлямъ на

.
въ противенъ случай да ся продаджтъ и пары-тъ отъ про-данъ-тъ имъ да ся притурятъ на другыя парянъ капиталъ.

6) Всичкы-тѣ ми рѣкописны сочиненія, написаны на грѣцкый языкъ, като ся прѣведжѣ на нашія природенъ языкъ, да ся напечататъ, като сочиненія, които съдържа- вать современнѣ-тѣ исторіѣ подѣ разны фазы обществен- ны и политическы на нашія народѣ. Отъ нихъ да ся даде на всяко училище и на всяко читалище въ Българскы-тѣ градове по единъ екземпляръ; а въ Българскы-тѣ въ Ца- риградѣ Църквы отъ какво вѣроисповѣданіе и да бы были, восточно, уніатско, евангелическо, или подѣ какво да было друго наименование, по 3 екземпляра. Останалы-тѣ да ся продадѣтъ.

7) Подлинныѣ рѣкописи да ся пазятъ въ библиоте- кѣ-тѣ училищнѣ въ отечество-то ми, Сливенѣ, подѣ назва- ніе *рѣкописи Сливненскы*. Ако ся учрѣди нѣкога народенъ университетѣ, или народна библиотека или музей подѣ над- зорѣ на еднѣ по-высокѣ народнѣ власть, тогава, за по- голѣма безопасность, можѣтъ да ся прѣнесятъ тамѣ, за да станатъ неотемленъ народенъ имотѣ въ родѣ и родѣ.

8) Отъ проданѣ-тѣ на упоменжты-тѣ книги, по очи- сткѣ-тѣ на смѣтѣ-тѣ, колкото ся спечели, да ся даде съ лихвѣ, и тойзи капиталѣ да ся употребѣ за второ изданіе по-сѣвершено и по-пълно съ нужныѣ му забѣлѣжкы и историческы поясненія.

9) Паряныя-тѣ ми имотѣ, колко-то бы ся намѣрилъ въ наличны пары и въ записы, като ся събере всичкы, да ся даде съ лихвѣ въ единъ царскый банкѣ на неопредѣ- ленно врѣмя; тѣй ще ся направи и съ пары-тѣ отъ про- данѣ-тѣ на кѣшѣ-тѣ ми, както ся каза по-горѣ въ членѣ 3, и получаема-та ежегодна лихва да ся притуря на капи- тала, догдѣ да нарасе той до толкосѣ, чтото да приноси годишнѣ лихвѣ не по-малко отъ 600 или шестотинѣ ав- стрійскы жѣлтицы.

10) Понеже само чрѣзъ науки-тѣ, които можѣтъ да придобыѣ и да развѣѣ, а не отъ нѣкое наслѣдено благо- родство, или богатство, достигнѣхъ да придобыѣ и бо- гатство и благородство, сирѣчь: да ся отличиѣ между своя народѣ, да живѣѣ съ голѣмо спокойствіе и изобиліе, ува- жаемѣ и отъ началство-то и отъ общество-то, между което сѣмѣ проводилъ живота си, да имамѣ совѣсть-тѣ си вся- когы чистѣ за монтѣ дѣла, и никога да не прѣтърпѣ те-

готѣ-тѣ ни на най-малкыя гражданскый законъ, за това само желаѣ тоя имотъ, придобитъ чрѣзъ науки-тѣ, да послужи пакъ за срѣдство да ся вавождѣтъ и воплѣтѣватъ науки и европейско образование и по между моя народъ. Зачтото е вече доказано, че тѣ сѣ единственныя изворъ на истинно-то и дѣйствително благополучіе на чловѣка.

11) Тогава изпълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми начеватъ да прѣиматъ всѣкѣ годинѣ само годишнѣ-тѣ лихвѣ, отъ коѣто $\frac{1}{6}$ ще задържаватъ за посрѣщаніе на различни расходи и корреспонденціи, $\frac{4}{6}$ отъ неѣ ще харчатъ за содержаніе на трима млади еднородцы въ Европейски университеты, прѣдпочтително въ положителны и реалны науки.

12) Отъ три тѣ юноши, които ще ся ползуватъ отъ опрѣдѣлено-то въ завѣщаніе-то ми, ще има прѣдпочтително право единъ отъ отечество-то ми Сливенъ; другы-тѣ двама ще ся избирѣтъ отъ другы-тѣ градове населены съ Българе, въ Българіѣ, Оракіѣ, Македоніѣ и въ Ромѣнскытѣ Княжества; възъ това ся трѣбѣ да бѣдѣтъ тѣ и по башѣ и по майкѣ чисты Българе. Два-та градове, отъ които ще ся изпращатъ двама-та упоменѣты юноши, на всѣкѣ случайность, трѣбѣ да ся назначаватъ по жребій; това да ся слѣдуѣ така за всякогы. Само оныя градове, които показѣ на дѣло противодѣйствіе въ църковнія въпросъ на 1860. год., на всякогы ся исключаватъ, като незаконны, отъ настояще-то ми завѣщаніе.

13) За такыѣ млади ще ся прѣиматъ всякогы оныя, които сѣ одарены съ способности и во время-то на учене-то имъ сѣ показали прилежаніе, добро поведеніе и обращеніе, а на испытанія-та сѣ имали всякогы пѣрѣѣ степень. Возъ това ся трѣбѣ да иматъ здраво тѣлосложеніе, а избраніе-то, имъ да стаѣ всякогы по жребій.

14) Господа изпълнители на завѣщаніе-то ще увѣдомѣватъ шесть мѣсяцы напѣрѣдъ настоятели-тѣ на училище-то въ отечеството ми Сливенъ, за да извѣршатъ съ врѣмя по жребій избраніе-то на юношѣ-тѣ; сѣщо-то ще правѣтъ и до оныя училищны настоятели въ два-та градове, на които ся падне жребій. Като прѣиматъ съ врѣмя имена-та на бѣдѣщи-тѣ воспитаницы, избраны по жребій, господа изпълнители на завѣщаніе-то ми ще сѣ пѣгрижатъ да ис-

пратятъ незабавно на всѣкий единъ избирателно-то писмо, назначеніе-то на мѣсячнѣ-тѣ платж за тѣхно-то содержаніе въ продълженіе на тѣхно-то ученіе, още и какъ и отъ кждѣ ще ъж приимать.

15) Тыя три воспитанницы, снабдены по той начинъ со всичко, что имъ е нужно, отивать всѣкий въ опредѣленно-то вышше учебно заведеніе въ Европѣ; а когато свършатъ ученіе-то си и приемать нужны-тѣ дипломы, сѣ длѣжны да ся възвръщатъ въ отечество-то си, за да прѣподаде всѣкий единъ плодове-тѣ отъ познанія-та му на единородно-то юношество.

16) Тыя воспитанницы, по окончаніе-то на науки-тѣ и возвращеніе-то имъ въ отечество-то, сѣ длѣжны въ теченіе на 5 години да възврънжтъ на изпълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми пары-тѣ, колкото е похарчено за нихъ въ врѣмя-то на ученіе-то имъ. Ако нѣкои отъ тѣхъ по нѣкаквы обстоятелства останжтъ за всякогы въ другѣ държавѣ, тогава тій сѣ длѣжны да отдаджтъ похарчено-то за нихъ количество наедно со законнѣ-тѣ му лихвѣ. Проценты-тѣ ще ся считать отъ деня на заселеніето имъ въ чуждѣ-тѣ държавѣ, и това ще остане безъ измѣненіе.

17) Умоляватъ ся господа изпълнители на завѣщаніе-то ми да вникнжтъ въ най-доходный способъ по таж работѣ, и да положатъ всяко стараніе да го турятъ въ дѣйствиѣ. Зачтото пары-тѣ, които ще ся харчатъ ежегодно за изучваніе-то на три-тѣ юноши, въ 10 години ще ся възврънжтъ пакъ въ кассѣ-тѣ имъ. Напр. харченѣ-тѣ по 500 на годинѣ въ теченіе на 10 години составляватъ 5000 сир. пять хыледы австрійскы жълтицы, но най-много отъ 7-тѣ годинѣ ще наченжтъ по редъ да ся възвръщатъ въ кассѣ-тѣ на настоятелство-то, и така на 17-тѣ годинѣ, или най-много на 20-тѣ похарчено-то количество непрѣмѣнно ще ся възвръне. И ето какъ ся ражда другъ источникъ парянень.

18) Таковымъ образомъ освѣнь получаемѣ-тѣ ежегодно по 500 жълт. лихвѣ отъ прѣжнія капиталъ, исплащаемѣ-тѣ отъ воспитанницы-тѣ пары ще составжтъ единъ второй капиталъ, който ще нарастнува до толкосъ, чтото не само число-то на воспитанницы-тѣ ще може да ся умножи, но ще бжде достаточень съ время за содержаніе и на едно по-высоко учебно заведеніе и за распространеніе на проученіе-то и за образованіе общечеловѣческо.

19) Бжджщи-тѣ млади воспитанницы, или они сами, или, ако бжджтъ тѣ несовершеннолѣтны, то родители-тѣ имъ, или общество-то имъ, сж длжны да даджтъ на испълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми писменно обязательство, че воспріимать буквално погорѣ изложены-тѣ задълженія, и ся общавать да гы испълнявать со всичкж-тж имъ точность.

20) Тѣя воспитанницы ще увѣдомлявать во время Господа испълнители на завѣщаніе-то ми какъ за успѣхы-тѣ въ науки-тѣ, така и за время-то на возвращение-то си, каквото да можтъ они заблаговременно да приготвятъ другы воспитанницы на мѣсто-то имъ все по сжщія редѣ.

21) Такыва воспитанницы никога не трѣбва да забравятъ, че чрѣзъ това спомагане, като сж ся избавили отъ лошашины-тѣ на укоризнено-то невѣжество, придобыватъ пълно доволство на добрия животъ, влизать въ реда на първы-тѣ хора въ общество-то имъ, усѣщать въ себе си радость-тж на свое-то счастье во всяко мѣсто и врѣмя; за всичко това тѣ сж длжны усердно да ся старажтъ да направжтъ за юношество-то въ отечество-то си и за народа ни онова, което сж направили понапрѣдъ другы самоволно къмъ нихъ, за да гы осчасливатъ.

22) Всичко това ще испълнявать мои-тѣ въ Браила еднородцы и соотечественницы, които оставлямъ испълнители на завѣщаніе-то ми, тѣя сж:

.....
на които имамъ пълно довѣріе и гы моляж, като оцѣнявать по достояніе завѣщаніе-то ми, да благоволятъ и воспріемжтъ на себе таж теготж, като дѣло, което ся относи до доброто на 6,000,000 народъ въ положеніе страдателно. Тѣя господаре иматъ пълно право да пріемать и другы толкози кандидаты, каквото, при упражненіе-то на едного отъ нихъ, да застѣпва мѣсто-то му неговый кандидатъ, а на мѣсто-то на тогова да ся избира другъ, каквото да бжде всякога пълно число-то имъ.

23) Понеже отечество-то ми нѣма свое народно правителство, бѣхъ естественно принуденъ въ настоящій ми привременный животъ да бждж подъ покровительство на нѣкой голѣмъ и силенъ народъ; по тжсъ причинж трѣбваше да прибѣгнж до покровительство-то на Россіѣж, като до по-

старж сестрж на народа ми и на всичкы-тѣ славянскы осиротены народы. И така, както во время-то на настоящій ми животъ мя е покровителствувала, моляж да покровителствува и завѣщаніето ми на всяко мѣсто и на всяко сѣдилище, подаючи необходимж помощь на изпълнители-тѣ на завѣщаніе-то ми въ потрѣбенъ случай.

24) Обаче ако нѣкога ся учреди нѣкое народно настоятелство надъ духовны-тѣ завѣщанія, офіціално припознато и отъ правителство-то, или ако и нашія народъ ся тури въ такъвъ редъ, въ какъвъ-то сж сосѣдны-тѣ му държавы съ народно самоуправленіе, тогава господа изпълнители на завѣщаніе-то ми сж свободни, ако го намѣрятъ полезно, да прѣдадѣтъ грижж-тж за изпълненіе-то на настояще-то ми завѣщаніе подъ тѣхно опекунство, или на народно-то правителство.

25) Желаніе-то ми, Господа, не соотвѣтствува съ малкия ми паряненъ имотъ, но надежда-та ми е голѣма на вашж-тж патріотическж ревность и благоразуміе. И така буквально-то изпълненіе на мое-то завѣщаніе отъ вашж страна ще бѣде единственно-то за мене възнагражденіе и душевно утѣшеніе. Тая е послѣдня-та ми воля. Богъ же да благослови това малко мое дѣло, та да даде плодъ-тѣ си сторично. — Аминь.

Писахъ своеречно на 1864 годинж, януарія първый день. Болградъ.

№ 3. 4 Марта 1868.

Журналъ.¹⁾

По слѣдствие на рѣшеніето ны чрѣзъ журналъ отъ 4. Февруарій т. Л. Г-нъ А. Михайловъ кѣту пріе отъ Импер. Руско Генералното Консольство архивите и документите на Покойнаго Лѣкара х. Јордана Селимински. и предложы на долоподписаните членове на Добродѣтелната дружина които, съгласно съ забележката намѣрихмы.

Духовно-то завѣщаніе на Покойнаго Лѣкара х. Јорданъ Силиминскій написано отъ 5. Ноемврія 1866, и потвер-

¹⁾ Гл. листъ № 47. Дѣло № 5. на *Добродѣтелната Дружина въ Букурещъ*

дено отъ Им. Р. Г. Консулство въ Букурещъ отъ 10 Ноемврѣ подъ № 129, Съдружено съ 6 други разписки за състояніето му.

№ 1.	Единъ билетъ	
	подъ № 26, изъ Браила отъ 22. Маи 1857	
	за # 120 по 32 Гр.	3840.
„ 2.	Еднѣ разписка отъ К. Поповичъ изъ Браила отъ 26 Августъ 1865. За да се купи акціи отъ железни пѣтъ Варна Русчукъ за # 200 — 32 „	6400.
„ 3.	Еднѣ разписка отъ К. Поповилъ изъ Браила отъ 8. Януарѣ 1866. Съ почакъ 12 мѣсеца заемва ся подъ лихва съ 1% на Мѣсяць за Л. Тр. 1318 „ 62 „	81,716.
„ 4.	Еднѣ разписка отъ К. Поповичъ изъ Браила отъ 10 Януаріи 1866. Съ почакъ 6 Мѣсеца заемва ся подъ лихва съ 1% на Мѣсяць за Нар. d'or 100 „ 54 „	5400.
„ 5.	Еднѣ разписка (Полица) на Н. Ценовъ изъ Браила отъ 10/22 Януаря 1866 Съ падежъ на 1/13 Февруар. 1867 да заплати полимпернала 2000 „ 55 „	110,000.
„ 6.	Единъ билетъ № 156 на Н. Ценовъ въ Браила отъ 10/22 Януаріи 1866 „ За да заплати на всяко пѣрво поисканые отъ Наполеона 180 „ 54 „	9720.
	Букур. Гроша	217,076.

всичко-то. Отъ Двѣсте и Седемнадесѣтъ хіляди и Седемдесѣтъ и Шестъ гроша въ ветѣкъ Букурешкы курсъ.

Имѣючи предъ видъ неговото Духовно завѣщаные въ което отрежда Букурешката Българска Добродѣтелна Дружина, изпълнителъ на неговата послѣдня воля, имѣючи предъ видъ чи тѣзи шестъ разписки отъ гр. 217,076., сѣ вече прѣминали отъ падежатъ, и понеже длѣжнициѣтъ сѣ въ Браила, то и тамо трѣбва събираныето имъ да стане.

Днесъ на четвертаго Марта хіляда осемстотинъ и шестдесѣтъ и осмаго года, мый членове на Добродѣтелнатѣ Дружина въ Букурещъ чрезъ настоящи журналъ решаваме,

Да упълномощимъ отъ единъ странж Г-на Евлогія Георгіева въ Галацъ довѣрящы ему гореозначеные шесть разпискы отъ гроша 217.076., Съ особно писмо умоляющаго да прибере стойносттаж ведно съ принадлежащатаж имъ лихва до изплащаны-ето-имъ, и ако има нѣкои разноски направени въ Браила за покойніята въ времето що болѣдува одобрени отъ г-на Евлогія Георгіева да ги заплати срѣщу разпискы, а остатъкътъ на сабраные грошове всичкы да изпроводи до Добродѣтелнатъ Дружина въ Букурещъ ведно съ преличната забележка. А отъ друга странж, да отредимъ г-на Маринча Бенли за да отиде въ Браила за да даде къщата на Покойныята подъ кирія, за 3 или 5 години, да прибере Библиотеката и разните списанія и гуди подъ пазеніето на тамошныте родолюбцы, догдѣто благо-времіето допустны. отреденые за въ Сливенското училище да сж изпратжтъ, а списаніята му да ся пригледатъ.

(Подп.) Д-ръ Атанасовичъ
Д-ръ Н. Василияди
А. Михайловъ
Статъ Л. Станковичъ.

Нанчо Пеневъ Поповичъ.

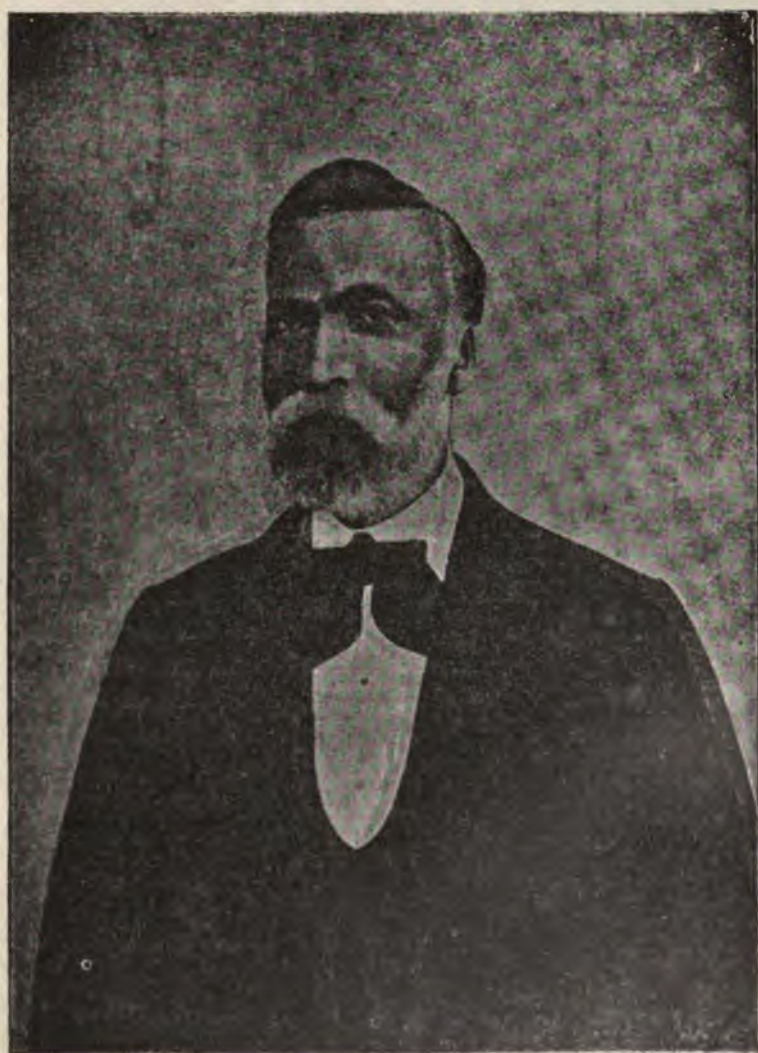
1818.—1888.

Нанчовитѣ родители били родомъ изъ г. Шуменъ и сж живѣли въ пълнокладенчовата махала. Баща му се зовѣлъ Пеню Поповичъ, а майка му — Мария Пенева Поповичъ. Баща му билъ доста грамотенъ човѣкъ, занимавалъ се съ кожухарство, самъ си държалъ търговскитѣ тефтери и билъ единъ отъ първитѣ заможни граждани. За своето врѣме той билъ твърдѣ събуденъ и добъръ българинъ и ималъ много голѣмо влияние прѣдъ турскитѣ власти и паши. По причина на това си влияние, той билъ силенъ закрильникъ на българската народностъ, и на мнозина българи помагалъ въ тѣхнитѣ оплаквания отъ турскитѣ произволи. Освѣнъ това, той билъ ученолюбивъ и набоженъ човѣкъ и твърдѣ много се грижалъ за добрата наредба на черквата и училищата. Нанчовата майка не е била грамотна, но била разумна, съ блага душа, милостиво сърдце, набожна и твърдѣ силно и нѣжно е обичала своитѣ чеда. Освѣнъ Нанча, тѣ имали още двѣ рожби: единъ синъ, на име Илиа, и една дъщеря, на име Славна.

Нанчо П. Поповичъ се е родилъ въ г. Шуменъ прѣзъ зимата на 1818. година. Неговиятъ родителъ, който е билъ както се спомена, човѣкъ ученолюбивъ, пожелалъ да изучи сина си, доколкото е било възможно тогава. Той най-първо го далъ въ българското училище, дѣто се е прѣподало черковно-славянски, а послѣ го далъ въ грѣцкото училище, достѣпно за по-заможнитѣ, защото трѣбвало да се плаща доста скѣпо. Въ това училище, дѣто е училъ и Херодата и Омира, и Аристотеля и пр., той слѣдвалъ нѣколко години. Както въ българското училище, тѣй и въ грѣцкото, той билъ единъ отъ най-пржгавитѣ, най-буднитѣ и най-прилежнитѣ ученици и много добрѣ усвоилъ

грѣцкия езикъ. Слѣдъ свръшване на учението си, баща му, вмѣсто да го побере при себе си и го направи кожухаръ, далъ го при тогавашния прѣвъ търговецъ — манифактуржия въ Шуменъ, Хараланъ чорбаджи, да изпече манифактураджийството. Слѣдъ 2—3 години той напустѣлъ тоя търговецъ и самъ станалъ търговецъ—манифактурджия. За капиталъ му послужили неговитѣ спестени парѣ, а най-главно паритѣ, дадени нему отъ баща му, на брой 6000 гроша, доста почтена сума за него врѣме. Като младъ, личенъ, способенъ, трудолюбивъ и сладкодуменъ, той за кратко врѣме привлѣкълъ твърдѣ много купувачи както отъ българитѣ, тъй и отъ турцитѣ — първенци. Работата му тръгнала твърдѣ успѣшно, и той почналъ да докарва стоки направо отъ Цариградъ. Той билъ единъ отъ прѣвитѣ тогава въ Шуменъ търговеци, който държалъ диплография — рѣдко нѣщо между търговцитѣ въ ония врѣмена. Неговиятъ добъръ характеръ и търговска честность го направили единъ забѣлжителенъ и прѣвъ търговецъ. Благиятъ му и прѣмъ характеръ му спечелилъ много приятели и почитатели не само между българитѣ, но и между турскитѣ власти и първенци—турци. Доколко турскитѣ власти го уважавали, вижда се отъ това, че го оставяли да ходи ношно врѣме безъ фенеръ, когато подобно нѣщо другиму не било позволено. Българскитѣ първенци — търговци, общинари и черковно-училищни епитропи на драго сърдце сж го приемали помежду си и съ внимание сж изслушвали неговото мнѣние по разни въпроси, макаръ и да е билъ още младъ човѣкъ. Така той заживѣлъ веселъ, спокоенъ и честитъ животъ.

Обаче Нанчо Поповичъ не можалъ дълго врѣме да се наслаждава отъ тоя честитъ животъ и да ползува родителитѣ си, и родния си градъ. На 27-годишна възраст—прѣзъ 1845. година, въ една тъмна лѣтна нощъ, безъ да се обади нѣкому, дори и на своитѣ родители, за да избави живота и душата си, той избѣгалъ изъ градъ Шуменъ и слѣдъ нѣколко дни благополучно пристигналъ въ Влашко, въ г. Букурещъ. За да се рѣши да избѣга, причината била твърдѣ важна. Тя е слѣдната: една хубава ханѣмка, сестра на една пашовка, страстно се била влюбила въ Нанча и му прѣдложила да се потурчи, че да я вземе за жена. Раз-

Нанчо Пеневъ Поповичъ.

ира се, той отказалъ категорически. Сжщо така отказалъ и на сестра ѝ — пашовката, която го убѣждавала да се потурчи. Отъ това отказване хубавицата силно се докачила. Докачила се и сестра ѝ. За да му отмъстятъ, пашовката казала на мъжа си, че Нанчо ужъ билъ я закачилъ съ дѣйствиe въ дюгения си. Разярениятъ паша, който билъ воененъ, искалъ веднага да му отмъсти, но Нанчо билъ защитенъ стъ властѣта и отъ нѣкои твърдѣ влиятелни турци, негови и бащини му приятели. Слѣдъ нѣколко врѣме единъ турски офицеръ, приятелъ на Нанча, тайно му съобщилъ, че пашата билъ наелъ хора да го убиятъ, и го съвѣтвалъ да избѣга за нѣколко врѣме. Прѣди да се рѣши да бѣга, една нощъ крадци влѣзли въ дюгения му и му зели много стока и парѣ. Слѣдъ тоя обиръ Нанчо разбралъ, че не ще може вече да дири крадцитѣ. Обаче баща му не оставилъ работата така: той се оплакалъ на властѣта, и слѣдъ нѣколко врѣме, като не се издирили крадцитѣ, правителството се видѣло принудено да му заплати 6,200 гр. за обира. Нѣкои казватъ, че баща му му писалъ да се завърне въ Шуменъ, като го увѣрявалъ, че съ своето влияние прѣдъ властѣта ще избави живота му и ще натъкми работата. Обаче той не пожелалъ да се завърне.

Въ Букурещъ Нанчо почналъ да се занимава съ меситликъ (зайкежълъкъ) и се навѣрталъ около своя съотечественикъ и роднина, Петраки Х. Радушевъ, който билъ мушиеринъ. Въ началото на Кримската война, когато рускитѣ войски трѣбвало да напустнатъ Влашко, Христо Георгиевъ, братъ на Евлогия Георгиевъ, тежъкъ търговецъ и мушиеринъ, тѣй сжщо трѣбвало да напустне Букурещъ и да бѣга, понеже билъ скомпроментиранъ прѣдъ турското правителство, на което войскитѣ били навлѣзли въ Влашко слѣдъ рускитѣ. Въ това врѣме Христо Георгиевъ, по прѣпорѣката на Петраки Х. Радушевъ, оставилъ Нанча да управлява търговията и другитѣ му работи и избѣгалъ въ Русия. При тоя случаи Нанчо Поповичъ показалъ, че притежава голѣми търговски способности и твърдѣ честенъ характеръ. Въ ония размирни врѣмена повѣрената му търговия не само не се нащърбила, но напротивъ, твърдѣ много се развила, и тои припечелилъ голѣми богатства за своя довѣрителъ. Слѣдъ като се уредили работитѣ по вой-

ната, Христо Георгиевъ се завърналъ въ Букурещъ и останалъ благодаренъ отъ дѣятелността и честността на Нанча. За да го възблагодари и да задържи тая способна и честна търговска сила, Хр. Георгиевъ му далъ доста голѣмо количество парй, наелъ мушита „Алексенъ“ и го поставилъ тамъ за управителъ и съдружникъ на печалбата. Оттукъ на тѣй до самата си смъртъ (1883. год.). Нанчо Поповичъ не се отдѣлилъ отъ Хр. Георгиевъ, нито пъкъ послѣ отъ брата му Евлогий Георгиевъ. Послѣ това тѣ наематъ и други мушии, между които и въ село Падина (окръгъ Бузео), дѣто 15 години наредъ — до самата си смъртъ — постоянно живѣлъ.

Поради своята честность, пестеливость и примѣрно трудолюбие, той силно е билъ обичанъ отъ братия Христо и Евлогий Георгиеви. Неговата пестеливость достигала, тѣй да се каже, до скжперничество: той живѣлъ твърдѣ скромно, за какво да е пари не харчилъ, и своитѣ търговски смѣтки, както кореспонденцията си водѣлъ самъ, понеже не искалъ да има дѣловодителъ. При всичко това, дѣто е трѣбвало, той не се скжпѣлъ. Тѣи напр., той често помагалъ за народнитѣ ни дѣла въ Влашко и билъ членъ на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ. Слѣдъ смъртта на брата си Илия, който слугувалъ при него, той се погрижилъ за възпитанието и образованието на неговитѣ четири дъщери и единъ синъ, на име Христо Ил. Поповичъ, когото слѣдъ освобождението на България доведе въ Шуменъ да продължава образованието си и, като го довърши, да остане въ България, за да подкрѣпи фамилията Поповичъ.

Нанчо Поповичъ билъ добъръ патриотъ: той никога не се срамувалъ да се нарича българинъ, да говори башиния си езикъ, и кореспонденцията си съ българскитѣ търговци винаги водѣлъ на български. Той всѣкога укорявалъ такива българи търговци, които сж прѣправяли имената си на влашки и сж се срамували отъ родното си име и родния си езикъ.

Забѣлжително е това, че къмъ селенитѣ въ експлоатираниотъ отъ него мушии той винаги е билъ твърдѣ справедливъ и милостивъ. Той не е гледалъ само да си пълни джеба, но се грижилъ и за тѣхното благосѣстояние, като

вземалъ отъ тѣхъ всѣкога по-малко и като имъ помагалъ въ тѣхнитѣ нужди. По тая причина селенитѣ твърдѣ много го обичали и уважавали.

Нанчо всѣкога е тжжелъ и милѣлъ за своя роденъ градъ, но се страхувалъ да се върне. Едвамъ прѣзъ есеньта на 1875. година (30 години слѣдъ избѣгването си), той се рѣшилъ и дошълъ въ Шуменъ, да обиде сродницитѣ и приятелитѣ си. Като не искалъ да запусне бащиното му огнище, той се разпоредилъ, да се построи на мѣстото на вѣтхата башина кжща — въ пълнокладенчевата махала — единъ много добъръ едноетаженъ домъ. Този домъ почналъ да си строи въ 1876. год., но поради войната останалъ недоправенъ. Той се довършилъ прѣзъ 1879. година и се цѣни на 20000 лева.

Прѣзъ пролѣтъта на 1880. година Нанчо пакъ дойде въ Шуменъ, като доведе и братовитѣ си чада, които настаня тукъ за всѣгда. Тукъ той прѣстоя нѣколко мѣсеца и бѣше твърдѣ веселъ и щастливъ, че е доживѣлъ да види отечеството си свободно. Той редовно посѣщаваше черква и читалището „Архангелъ Михаилъ“, разпитваше за училищата, къмъ всички бѣше учтивъ и благъ и съ интересъ слѣдѣше течещитѣ народни работи. Въ разговора си съ шуменци той често пжти отваряше дума за това, че освободеното наше отечество, за да си пригответи по-добра бжднина; трѣбва да се погрижи за възпитанието и образованието на своитѣ чада, особено отъ женския полъ; защото, казваше, жената за едно сѣмейство, както за единъ народъ, е *все* и *вся*. Въ такива разговори той подмѣташе, че за града Шуменъ трѣбва едно по-пълно дѣвическо училище, за което и той ще спомогне споредъ силитѣ си. Това нѣщо той повтаряше, колчимъ дойдеше въ Шуменъ. Отъ тия неговѣ думи се разбираше, че той има намѣрение да облагодѣтелствува града Шуменъ. Нанчо Поповичъ за послѣденъ пжтъ дойде въ родния си градъ прѣзъ м. октомврий 1882. година и тукъ прѣстоя цѣла зима, обиколень отъ сърдечната любовъ и искрено уважение на сродници и на стари и млади граждани. Въ началото на пролѣтъта прѣзъ 1883. година той замина за мушията си въ с. Падина (Влашко), дѣто слѣдъ кратко боледуване се поминалъ на 30-й априлъ с. г. Отъ акта за смъртъта

му се види, че Нанчо е билъ български подданикъ. До самото си издѣхване той е билъ въ съзнание. Въ послѣднитѣ минути той благословилъ братовитѣ си чада, поздравилъ роднинитѣ си, приятелитѣ и съотечественицитѣ си и напомнилъ точно да се изпълни завѣщанието му и да му се прѣнесатъ коститѣ въ Шуменъ. Смъртнитѣ му останки тържествено били съпроводени до гроба отъ всичкитѣ селени — стари и млади, които громко ридаели за своя отецъ, както го наричали. Доколко силно сж го обичали селянитѣ, поради неговата честностъ и справедливостъ, вижда се отъ това, че, когато прѣзъ м. септемврий 1895. год. отиде една депутация отъ Шуменъ да прѣнесе коститѣ му, тѣ съ сълзи се молѣли, да не взематъ коститѣ му, или пъкъ да имъ оставятъ поне една костъ: тѣ вѣрвали, че съ вдиганieto на неговитѣ кости, ще се вдигне отъ селото имъ и плодородието.

Нанчо Н. Поповичъ направилъ своето завѣщание въ с. Падина на 20. септемврий 1882. година. То е облѣпено съ три гербови марки български отъ по 100 франка, които сж унищожени отъ шуменския окръжецъ сждъ на 12-й юлий 1883. година. То се състои отъ едно кратко въведение и отъ 7 точки. Тукъ буквално излагаме въведението. Ето го:

„Войме отца ѝ сина ѝ светаго духа,

Завещаніе.

Долу путписаніитѣ писахъ ѝ пут-писахъ саморучно, родомъ утъ Шюменъ ѝ утъ пална кладенчѣуту утъ-деленіи Княжество балгаріе. Днесъ кату сѧ намѣремъ въ саваршену умствену ѝ телесну здравѣи кату человеческѣитѣ жювотъ нѣи извѣстинъ, понеже и кату немамъ майка баща ѝ свой чедѧ, располагамъ сасъ ѣмотатъ сѣ двѣжимъ ѝ недвижимъ какту слѣдва пудеръ смѣртѧ мѣ да сѧ распоредѣи“.

Ето краткото съдържание отъ 7-тѣхъ точки:

1) Задължава съврѣменния Варно-Прѣславский Митрополитъ, да състави подъ свое прѣдседателство една епитропия отъ три честни лица шумненци, които точно да изпълнятъ завѣщанието му, като желае да се иска съдѣйствието и на г-на Евлогія Георгиевъ изъ Букурещъ, ако послѣдниятъ го приживѣе.

2) Кжщата си въ Шуменъ, която е едничкиятъ му недвижимъ имотъ и е оцѣнена за 1000 наполеона заедно съ всичката покжщина оставя на братова си синъ Христо Ил. Поповичъ, но съ условие, ако той желае да се ожени и да живѣе въ Шуменъ; въ противенъ случай, кжщата остава на една отъ племенниците му. Освѣнъ това, на Христа оставя 2000 наполеона, лихвитъ на които да служатъ за образованието му; а слѣдъ като свърши наукитъ си, и се ожени да му прѣдаде капиталтъ.

3) На четиритъ братови си дъщери остава по 1000 наполеона, — всичко 4000 наполеона.

4) На двѣтъ си най-близки роднини оставя 300 наполеона.

5) Оставя 500 наполеона за смъртъта си и за паметникъ надъ гроба му. Въ случай, че се помине въ странство, задължава сродниците си или епитропията, да се погрижатъ да прѣнесатъ коститъ му въ шуменъ и кждѣто ги положатъ, тамъ да се постави паметникътъ.

6) Слѣдъ изпълнението на горнитъ наредби отъ епитропията, останалия си капиталъ, който отъ послѣ се указа, че възлиза на 20,000 наполеона, оставя на г. Шуменъ, като задължава училищното настоятелство, съ една частъ отъ него да купи мѣсто въ Пълно-кладенчевата махала и да построи едно дѣвическо училище, което да се нарича „Нанчово“, а останалата частъ да се даде подъ лихва, отъ която да се поддържа това училище.

7) Моли епитропията, точно да изпълни завѣщанието му.

Подлинността на това завѣщание е потвърдено отъ Негово Прѣосвещенство Варно-Прѣславския Митрополитъ г-нъ Симеонъ на 11-й юлий 1883. година.

Отъ горното слѣдва, че всичкитъ движимъ и недвижимъ имотъ на покойния Нанча, се е състоялъ отъ 27800 наполеона. Отъ тѣхъ 7800 наполеона оставилъ на роднителитъ си, а 20,000 нап., или 400,000 златни лева, — на гр. Шуменъ за дѣвическо училище.

Вънъ отъ завѣщанието си, той облагодѣтелствувалъ черквата и училището на с. Падина.

Вмѣсто да се купува мѣсто и да се строи училище, училищното настоятелство, въ съгласие съ изпълнителтъ на завѣщанието, прѣзъ 1889. год. откупилихъ отъ общината

прѣкрасното, новопостроено прѣзъ 1884. година едноетажно училищно здание, което се намира въ Пълнокладенчевата махла. Това здания има 13 стаи, отъ които деветъ класни, една за дирекция, една учителска и двѣ по-малки за физически и химически кабинети. То е построено въ сѣверната частъ на града, до черквата „Св. Възнесение“, на една възвишена мѣстностъ съ прѣкрасенъ изгледъ и чистъ въздухъ на самигъ лозя „Бахча багларъ“. Дворътъ му е доста широкъ и е прѣвърнатъ въ училищна градина. Отъ завѣщанитъ 400,000 златни лева, 90,000 лева се дадоха за мѣстото и за споменатото училищно здание и 10,000 лева за покъщнина и за нужнитъ учебни помагала по всички прѣдмети. Останалитъ 300,000 зл. лева се вложиха въ Българската народна банка въ София и всѣка година донасятъ лихва 21,000 златни лева.

Коститъ на покойния Нанча Поповичъ, тоя прѣщедъръ Шуменски благодѣтель, бидоха прѣнесени въ родния му градъ на 15. септемврий 1895. година. За тая цѣль изъ гр. Шуменъ на 7. септемврий замина една депутация за с. Падина.

Ковчегътъ съ коститъ се намѣсти на най-първото мѣсто въ притвора на черквата, дѣто стоятъ и досега. Той ще бжде поставенъ въ стѣната на притвора и ще се направи особена надгробна плоча съ приличния надписъ.

Г. г. изпълнителитъ на завѣщанието заедно съ г. г. училищнитъ настоятели се погрижиха и за паметника на покойния Нанчо. Той е вече готовъ и е поставенъ всрѣдъ града, при площада „Араста“, прѣдъ новостроещето се читалищно здание. Паметникътъ се откри прѣзъ 1895. година, когато се довърши читалищното здание и мѣстото около паметника се очисти и украси. Пиедесталътъ е отъ каррарски мраморъ и е работенъ въ Шуменъ; а бюстътъ е отъ бронзъ и е работенъ въ Парижъ по планъ, изработенъ отъ парижки архитектъ. Пиедесталътъ струва 11,718 лева, а бюстътъ — 4,500 лева.

Забѣлъжка Свѣдѣнията за Нанчо Поповичъ заимствувахме отъ статията „Биографията на Нанчо Пеневъ Поповичъ“, отъ *Георги Д. Балкански*. Гл. Пръвъ годишенъ отчетъ на Общинската и „Нанчова“ дѣвическа гимназия въ Шуменъ за учебната 1896.—97. год. стр. 15.

Петъръ Н. Кермекчиевъ.

1826.—1881.

Петъръ х. Ненчовъ Кермекчиевъ произходи отъ видното Търновско сѣмѣйство Кермекчиеви. Бащата на Петра Кермекчиевъ, х. Ненчо, ималъ кантора въ „Балъ-капанъ“ (Цариградъ). Главната търговия на х. Ненчо се състояла въ това, да експортира кожи и други произведения за Липиска. Майката на Кермекчиева се казвала Райда; тя произходила отъ бѣдно, но почтено сѣмейство. Бащата на Керм., макаръ и да се занимавалъ прѣдимно съ търговия, не билъ чуждъ на общественитѣ и народополезнитѣ работи. По онова врѣме болното мѣсто на българитѣ билъ църковниятъ въпросъ. Х. Ненчо, макаръ и да не игралъ ржководещата роля въ борбата за освобождението на нашата црква отъ фанариотитѣ, обаче винаги давалъ морална и материална подкрѣпа на нашитѣ пионери за църковното освобождение. Особено възхитенъ билъ х. Ненчо отъ Султанъ Меджитовия танзиматъ, съ който се давали религиозна свобода и политическо равноправие на всички нации въ Османската империя. Поради това на свои срѣдства прѣвелъ, напечатилъ и разпространилъ изъ цѣла България танзимата.

Петъръ Н. Кермекчиевъ, единъ отъ петѣтъ синове на Х. Ненчо, се родилъ на 26. юлий 1826. година въ Велико-Търново. Първоначално и срѣдно образование получилъ въ родния си градъ. По онова врѣме въ Търново нѣмало българско училище, затова всѣки българинъ, който искалъ да даде що-годѣ образование на сина си, трѣбвало да го праща въ сѣществующитѣ тогава гръцки училища, и Кермекчиевъ се училъ въ гръцко училище, което му дало образование, но не успѣло да направи отъ него фанатизирани гъркоманъ. Напротивъ, училището произвело обратенъ ефектъ — отъ Кермекчиева изкарало единъ отличенъ родолюбецъ и българинъ.

Отъ историческитѣ свѣдѣния, съ които разполагаме, знаемъ, че въ онова врѣме, когато се училъ Кермекчиевъ, въ Търново имало само нѣкакво класно училище, което стояло далечъ отъ пълна гимназия.

Още отъ дѣтинство П. Кермекчиевъ проявилъ бистъръ умъ и голѣма любознателностъ. Тия качества особено радвали неговия родолюбивъ и ученолюбивъ баща, който желаялъ да види своя любимъ синъ единъ день и ученъ, и богатъ, и начело на народното движение. Най-сгодното за х. Ненчо било да изпрати своя синъ въ очарователната за него османска столица: да изпрати сина си въ Цариградъ х. Ненчо е ималъ, негли, и другъ мотивъ — като ималъ кантора въ Цариградъ, като ималъ много познати и приятели, безъ голѣмъ трудъ е могълъ да влияе и самъ било непосредствено, било чрѣзъ свои приятели върху сина си. Ето защо прѣзъ 1844. година Петъръ Н. Кермекчиевъ постъпва въ кслежа „Рефорцу“ на Бейоглу, дѣто прѣстоялъ до 1848. година. Тукъ любознателниятъ Петъръ добилъ пълно срѣдно образование и изучилъ нѣколко чужди езици. Съ голѣма достовѣрностъ може да се твърди, че въ тоя колежъ Кермекчиевъ е изучилъ френски и турски езици; значи, около 1848. година Кермекчиевъ освѣнъ български езикъ знааялъ гръцки, турски и френски. Това обстоятелство го правило много годенъ да търгува съ чуждитѣ страни.

Прѣзъ 1849. година Петъръ Кермекчиевъ се върща въ Търново. Тъкмо прѣзъ тая година въ Търново дохожда Кошутъ, който намѣрилъ въ лицето на Кермекчиева най-образования по онова врѣме българинъ, интелигентенъ другаръ и събесѣдникъ, поради това се и много сближилъ съ него. За споменъ на тая дружба Кошутъ подарилъ Кермекчиеву два пицова съ монограми. Тѣзи антични пишови се съхраняватъ засега у наслѣдниците на Коста Кермекчиевъ. Прѣзъ 1854. година Кермек. билъ назначенъ за яверинъ (секретарска длѣжностъ) на Юмеръ паша въ Шуменъ. Докога е изпълнявалъ тая длѣжностъ, не ни е извѣстно. Знае се положително, че въ 1860. година П. Кермекчиевъ заминалъ за Одеса (Русия) да се сдобие съ специално търговско образование. Докога е слѣдвалъ въ Одеса, не е извѣстно. Съ свършването на търговското образование Петъръ Н. Кермекчиевъ се приготвилъ за бъдещата си търговска ка-

Петъръ Н. Кермекчиевъ.

риера. Види се, отчанало Кермекчиев не се рѣшавалъ да се впусне въ рискуванитѣ опити съ търговията, затова прѣзъ 1860. година го виждаме да приеме секретарска длѣжностъ при английското консулато въ гр. Галацъ (Ромѣния); на тая длѣжностъ прѣстоялъ около една година, а слѣдъ това напустналъ тая длѣжностъ и се прѣдалъ за винаги на търговия. Търговията му се състояла въ житарство. Отъ тая търговия той спечелилъ голѣмо богатство. Неизвѣстно кога и по какъвъ случай Кер. вложилъ туку-речи всичкото си богатство въ банката на нѣкой си Никола Христовъ, който избѣгалъ и опропастилъ цѣлото му състояние. Това обстоятелство докарало Керм. въ отчаяние. Слѣдъ тая катастрофа П. Кер. се прѣдалъ наново на търговия съ жито. Дълго врѣме още трѣбвало той да работи и все не могълъ да достигне онова състояние, на което се радвалъ прѣди врѣме. Сждбата не оставила Керм. да свърши живота си въ бѣднотия. Случаятъ го навѣва на едно прѣдприятие, което му дало голѣма печала; тая печала не само му повърнала първото богатство, но го направила и крупень богаташъ. Когато настѣпила освободителната война, върху Кермекчиева останалъ търгътъ за транспорта на амуниціитѣ за рускитѣ войски отъ Букурещъ до Търново. Печалата отъ това прѣдприятие била огромна. Слѣдъ като се свършила освободителната война, П. Кермекчиевъ, въ съдружие съ Ив. Симеонова, прѣдприелъ хлѣбопеченето за окупационнитѣ войски въ България. Това прѣдприятие Керм. ръководилъ отъ гр. Русе. И това прѣдприятие му докарало голѣми доходи. „Двѣ добрини на едно мѣсто нѣма“, казва народната поговорка. Докогато Керм. бѣ младъ и здравъ, сждбата го подложи на разни изпитни, като го прави ту богатъ, ту сиромасъ. Сега, когато вече стана богатъ, разстрои му се здравето. Разстроеното му здраве го принудило да напустне за винаги всѣкаква търговия и да вложи спечеленото си богатство въ кантората на Евлогий Георгиевъ. Прѣзъ 1881. година Керм. почувствувалъ още по-силно тежестъта на своята болестъ, затова първо отишълъ въ Австрия и Италия, а слѣдната година въ Варна да търси здраве; наскоро, обаче, като видѣлъ, че и морскиятъ въздухъ не можелъ да го избави, заминалъ за Букурещъ, съ надежда да му помогнатъ Букурешкитѣ

лѣкари; за жалость, здравето на нашия благодѣтель-родолюбецъ било вече дотолкова разстроено, та и Букурешкитѣ лѣкари не били въ състояние да го закърпятъ, затова на 10. ноемврий 1881. година Кермекчиевъ получилъ паралитиченъ ударъ и починалъ.

Петъръ Кермекчиевъ имаше срѣденъ ръстъ, кестенева коса, сини очи, бѣло лице; бѣ снаженъ, съ широки гърди; всичко това го правѣше много прѣдставителенъ; обноски мили, любезенъ въ обращенията, доста сериозенъ, съ благородни маниери, щедъръ въ пожертвованията; особена симпатия (която отиваше до родителска нѣжностъ) проявяваше къмъ дѣцата на брата си Коста. За тия симпатии съ умиление си спомнятъ и сега братовитѣ му синове и дѣщери.

Търговията не отвлѣкла П. Кермекчиева въ грубитѣ материални интереси. Като човѣкъ съ солидно образование и съ гореща любовъ къмъ науката, винаги слѣдилъ напредъка на науката и политическитѣ работи. Ако се сжди за интереса му къмъ науката и политическитѣ работи по книгитѣ, що е ималъ въ библиотеката си, трѣбва да приемемъ че Кер. е изучвалъ и слѣдилъ съчиненията по история, защото въ библиотеката му има най-много исторически съчинения. Подиръ историческитѣ съчинения идатъ класическитѣ и ония, що третиратъ политически въпроси.

Прѣзъ живота си Кер. не бѣ чуждъ на нашитѣ обществени работи: напр. прѣзъ 1869. год., когато дошълъ принцъ Наполеонъ въ Букурещъ, той, заедно съ по-виднитѣ българи отъ Букурешката колония, съставилъ на френски рѣчь, която била поднесена на принца, съ цѣль да се измоли отъ френското правителство, да се застъпи, за да се разрѣши по-скоро и благополучно българския църковенъ въпросъ. По онова врѣме П. Кермекчиевъ прѣдприелъ едно пжтешествие до Парижъ и Лондонъ, обаче не се знае дали е пжтувалъ по търговски или политически работи. Едно само може да се приеме съ голѣма достовѣрностъ, че любознателниятъ и ученолюбивиятъ Керм. прѣзъ врѣме на пжтуването си се е запозналъ нагледно съ културния напредѣкъ на западно-европейскитѣ народи — обстоятелство, което раздухало още по-силно патриотическия огънь у него. Може би това пжтешествие е било единъ отъ стимулитѣ, които сж накарали Керм. да завѣщае богатството

си, за да се учрѣди фондъ за поддържане стипендианти, които да се сдобиятъ съ висше образование въ странство.

Петъръ Кермекчиевъ още единъ пътъ зель участие въ една обществена работа: прѣзъ 1876., когато дохождалъ рускиятъ царъ въ Пловещъ, отишълъ съ българската депутация, която молила руския царъ да освободи България.

Увлѣченъ въ търговски и обществени работи, Кермекчиевъ не намѣри за нужно да се ожени: неговата любовница бѣ България и нейниятъ напрѣдъкъ: за нея той се роди, за нея живѣ, за нея работи и печели и нея остави за генерална наслѣдница на своето имущество.

Отъ дѣлата на Българската Добродѣтелна дружина въ Букурещъ узнахме, че прѣзъ живота си П. Кермекчиевъ подарилъ на тая дружина 20,000 лева.

Навѣрно още отъ 1879. година Керм. се почувствувалъ съ разстроено здраве, затова още сжщата година направилъ олографическо завѣщание, което оставилъ на съхранение въ Българското агенство въ Букурещъ.

Оригиналниятъ текстъ на завещанието гласи:

„Завѣщание,

„Чрѣзъ което заявявамъ послѣдната и неотклонимата си воля относительно начинътъ, по който се разпорежда, слѣдъ моята смъртъ, съ всичкия ми имотъ, който притежавамъ днесъ и който би прибавилъ още въ бждеще, колкото Богъ ми подари още животъ.

„I. Всичкиятъ мой имотъ е движимо имущество и се състои отъ публични и частни ефекти и стойности (*effets et valeurs publiques*), креанси и готови пари.

„II. Тѣй като нѣмамъ наслѣдници прѣки или резерватори, ни отъ горенъ, ни отъ доленъ клонъ, оставямъ на братята си Костаки и Иванча, живуши въ гр. Русчукъ, на всѣкиго отъ тѣхъ по двадесетъ хиляди лева (л. 20,000).

„III. Оставямъ на сестритѣ си Ната, Иванка и Мариола на всѣкоя отъ тѣхъ по десетъ хиляди лева (л. 10,000).

„IV. Тѣй като отъ дѣтинството съмъ живѣлъ въ Ромѣния, дѣто винаги съмъ срѣщалъ братска любовъ и братство между ромѣнския и българския народи, оставямъ двадесетъ хиляди лева (л. 20,000) въ полза на дѣвическото

сиротопиталище „Елена Доамна“, отъ прихода на които, подъ надзора и контролата на ромънското правителство, ще се подържатъ и възпитаваатъ бѣдни момичета.

„V. Въ знакъ на уважение и искрено приятелство къмъ г-на Г. Кицу и като едно малко и присърдно възпоминание къмъ сѣмейството му, оставямъ на любезната му дъщеря Еленка количеството петъ хиляди лева (л. 5,000), съ което да ѝ се купи при нейния животъ единъ цѣлъ сребъренъ сервизъ, върху който ще се издѣлбае моето име и прѣземе за възпоминание.

„VI. Цѣлиятъ остатъкъ на настоящи ми имотъ, или и по-голямъ, колкото сирѣчь ще се намѣри при смъртъта ми, оставямъ го на милото и любимото ми автономно отечество България, въ лицето на българското правителство, съ единствената цѣль, щото отъ тоя имотъ да се състави единъ вѣченъ фондъ подъ наименованието „Фондъ за народно образование Петъръ Н. Кермекчиевъ“, отъ прихода на който да се изпровождатъ ежегодно едно число млади българи, и само българи, за придобиване и допълнение научното развитие въ образована Европа. Младежитѣ, които ще се изпровождатъ, ще сѣ само ония, които ще сѣ свършили успѣшно първоначалнитѣ четирикласни училища въ България, които би били лишени отъ срдства и които би били издържали чрѣзъ конкурсъ и изпитъ най-добритѣ ноти относително учението и поведението. Българското правителство ще състави статuti за доброто управление на този фондъ и всѣкой български гражданинъ ще има право да тегли на отговорностъ министра или чиновника, който би злоупотрѣбилъ съ това богоугодно мое учрѣждение.

„Оставямъ за завѣтоизпълнителъ съ грижа на провѣрѣние при изпълнението разпорежданията на настоящето завѣщание милия и любезния си съотечественикъ Стефанъ Беронъ.

„Оставямъ тоже за изпълнителъ и надзирателъ относително доброто управление на завѣщаната сума за сиротопиталището „Елена Доамна“ г-на Г. Кицу, депутатъ и бившъ министъръ.

„Направихъ това завѣщание отъ моя свободна воля, неповлиянъ отъ никого, имащъ въ пълно здраве умственитъ си сили, като го написахъ и подписахъ съ собсвената си ржка.

„Букурещъ, 1879. година, ноемврия 27.

„Подписалъ: Петъръ Н. Кермекчиевъ.

„З. Б. Българското правителство ще даде веднажъ за всегда отъ моя имотъ количеството отъ двадесетъ хиляди лева (л. 20,000) на настоятелството на болницата „Св. Козма и Дамиана“ и училището „Св. Кирилъ“ отъ Търново. Сжщото българско правителство ще даде отъ моя имотъ, тоже веднажъ за всегда, едно количество отъ двадесетъ хиляди лева (л. 20,000) на църквата и училището отъ Букурещъ „Св. Кирилъ и Методий“.

„Букурещъ, 27. ноемврий 1879. г.

„Подписалъ: *Петър Н. Кермекчиев.*

„Настоящиятъ тестаментъ олографъ на Петра Н. Кермекчиевъ се положи на съхранение въ агенцията съ прошение, записано на № 14., за което се удостоверява.

„Букурещъ, 27. ноемврий 1879. г.

„Подписалъ: *Агентъ Ев. Георгиев.*“

Българското правителство, като генераленъ наслѣдникъ на Петра Кермекчиевъ, разпоредило веднага слѣдъ смъртъта на послѣдния, всичкитѣ останали цѣнни книжа и суми да бждатъ вложени въ Българската народна банка. Споредъ едно писмо отъ 12. януарий 1882. год. до Министерството на народното просвѣщение, завѣщаниятъ отъ П. Кермекчиевъ фондъ възлизалъ на 287,250 лв. златни и 96,000 рубли. Слѣдъ като се изплатили сумитѣ, завѣщани на роднинитѣ на покойния и на други лица, въ Българската народна банка, съгласно съ писмото на послѣдната отъ 22. априлъ 1883. год., останала сума отъ Кермекчиевия фондъ давала 24,919 лв. златни. Оттогава (1883/84. учебни година) правителството започна да отпуска стипендии на млади, бѣдни и способни младежи да слѣдватъ въ висши учебни заведения въ странство. Тоя фондъ се завежда още отъ самото начало отъ Министерството на народното просвѣщение. Сега той възлиза на кржглата сума 500,000 лв. зл. и, дава годишенъ приходъ 30,000 лева златни.

Досега особени статути за управлението на фонда „Народно образование отъ Петъръ Н. Кермекчиевъ“ не е имало: стипендиитѣ и помощитѣ се отпускаха и се отпускатъ по реда, усвоенъ за държавнитѣ стипендии и врѣменни помощи.

За да се види, каква полза е принелъ П. Кермекчиевъ съ своя завѣтъ, доста е да си спомнимъ броя на възпитаницитѣ на този фондъ.

До края на 1906. година отъ фонда Петъръ Н. Кермекчиевъ сж давани и се даватъ стипендии на 77 младежа, на които е била дадена възможностъ да слѣдватъ въ университети, политехники, консерватории и художествени академии, благодарение на фонда „П. Кермекчиевъ Народно образование“. Почти всички младежи, които сж се ползували съ степендия отъ Кермекчиевия фондъ, свършиха, а сега заематъ видни длѣжности било по просвѣщенiето, било по другитѣ клонове на управлението. Прѣсенъ ми е още фактътъ, че прѣзъ 1894. година се отпустнаха 24 степендии въ странство, половината отъ които бѣха само отъ Кермекчиевия фондъ. Благодарение на тоя фондъ, нашето отечество се сдоби съ 77 просвѣтени работници за културното повдигане на нашия народъ. Като земемъ прѣдвидъ, колко рѣдко сж у насъ ония сѣмейства, които биха могли да понесатъ тежкитѣ разноси, потрѣбни, за да се поддържа единъ младежъ да слѣдва въ висше училище въ странство, ще дойдеъ до заключението, че благодарѣнието на Петра Кермекчиевъ е едно необикновено явление. Ако Ботевъ, Левски, Воловъ, Бенковски, Каблешковъ и цѣлата плеяда отъ ратници за нашето освобождение работиха и умрѣха за своето отечество, то Петъръ Кермекчиевъ, Евл. Георгиевъ, Панаретъ Рашевъ, Аврамовъ, Д-ръ Василиевъ, Милановичъ и др. работиха за своето отечество, а слѣдъ смъртъта си оставиха фондове, съ които да се повдига народътъ въ кулурно отношение, и по такъвъ начинъ да се осигури сжществуването на българската държава.

Отъ казаното за Кермекчиева човѣкъ би заключилъ, че тоя великъ, споредъ нашитѣ условия, благодѣтель е прѣкаралъ единъ животъ много бѣденъ откъмъ перипетии, които срѣщаме въ биографиитѣ на подобни личности. Това, обаче, е грѣшка. Не може животътъ на Кермекчиева да е бѣденъ откъмъ случки и перипетии, не може да се вѣрва, че тоя доста образованъ на врѣмето си българинъ, крупенъ богаташъ и рѣдкъ странствувачъ да е прѣкаралъ такъвъ бѣденъ откъмъ събития животъ, но защото нито той остави нѣкаква автобиография, нито неговитѣ свъръ-

менници се интересува да стъкмят каква-да-е биография за него, ние трѣбва сега въз основа на откъслечни свѣдѣния и догатки да съградимъ каква-годѣ биография. Такава сѣдба не заслужваше биографията на Кермекчиева; но, ако потомство се сдобие съ по-подробни свѣдѣния за живота на Кермекчиева, нека стъкми една по-обстойна биография, а ние засега ще се задоволимъ само съ скицирането ѝ.

Панаретъ Рашевъ, Погониянски митрополитъ. 1808.—1887.

Въ епохата на двойното робство на българския народъ плеяда отъ родолюбиви българи принесоха на народния олтаръ кой каквото можеше: едни работѣха съ перо въ ржка, да събудятъ българина, други съ оржие се борѣха противъ народнитѣ изедници, а трети жертвуваха спечеленото си прѣзъ живота богатство, за да се учатъ млади и способни българчета, да се основаватъ училища, да се откриватъ болници за бѣдни и да се подпомагатъ литературни прѣдприятия. Единъ отъ родолюбцитѣ, който завѣща за народната просвѣта припечеленото прѣзъ живота си богатство е блаженопочившиятъ митрополитъ Панаретъ Рашевъ. Мирското име на Панаретъ било Панайотъ*) Иоаниди. Той се родилъ въ Велико-Търново прѣзъ 1808. година отъ православни родители Пенчо и Райна Рашеви. Баща му се занимавалъ съ доходния по онова врѣме занаятъ кожухарство, билъ заможенъ и заемалъ видно положение между съгражданитѣ си, което му дало възможность да заема дълго врѣме длъжността градски бирникъ. Панайотъ ималъ двама братя, Тодоръ и Петко, отъ които първиятъ се поминалъ въ Букурещъ около 1847. година, а вториятъ — въ Търново около 1842. година, безъ да оставятъ наслѣдници, и двѣ сестри, Юца и Кица, които сжщо се поминали доста рано. Юца била задомена за нѣкой си Московъ отъ Лѣсковецъ, а Кица — за Стоянъ Везиревъ отъ гр. Търново. Отъ Кица останали едно момче и двѣ момичета: Мариола, соято се вече поминала и Венета, която свързала граждански

*) Въ мемоаритѣ на Д-ръ И. Селимински се казва, че мирското име на Панаретъ било Петъръ. (Гл. Библиотека Д-ръ Ив. Селимински кн. I. стр. 19).

бракъ съ извѣстния български поетъ и революционеръ Хр. Ботевъ.

Първоначалното си образование Панайотъ добилъ въ родния си градъ Търново подъ прѣкия надзоръ на родителитѣ си. Както на повечето мѣста изъ България, така и въ Търново опититѣ за елинизване на българския елементъ зели широки размѣри. Гръцкото духовенство избрало изпърво духовенството, а слѣдъ това учителството за сръдства на своята „мегали идея“. Въ чисто българския градъ Търново, въ столицата на Асѣновцитѣ, въ огнището на нѣкогашната българска книжнина фанариотитѣ успѣли да отворятъ гръцко училище. Въ това училище по неволя трѣбвало да се учи Панайотъ и вмѣсто да се именува Ивановъ (навѣрно на името на дѣдо си) да бѣде елинизирано името му на Иониди. Панайотъ показвалъ голѣма любовъ къмъ науката, затова заможниятъ му баща се погрижилъ да го изпрати въ странство да продължи образованието си. Вуйчо му х. Ненчо Кермекчиевъ, виденъ търновски гражданинъ, баща на великия благодѣтель Петра Кермекчиевъ, го прѣпоръчалъ на нѣкой си Келифаря въ Букурещъ. Келифаря билъ отъ ония българи, които се прѣселили отъ с. Арбанаси въ Влашко вслѣдствие съвършеното ограбване и разорение на селото имъ отъ кърджалиитѣ прѣзъ 1789. год., но слѣдъ врѣме достигналъ да стане единъ отъ най-заможнитѣ и най-влиятелнитѣ българи въ Букурещъ. Той ималъ голѣмо влияние и прѣдъ Високата Порта, затова билъ много години неинъ прѣдставителъ въ Влахия.

Тукъ щастието се усмихнало на младия Панайота: Келифария го приелъ много благосклонно и го прѣпоръчалъ на високото внимание на принца Александра Гика, който по онова врѣме билъ управителъ на Влахия и прѣдъ когото Келифария ималъ голѣмо влияние. Князь Гика приелъ на драго сърдце Панайота за свой възпитаникъ и го настанилъ въ института „Св. Сава“, дѣто се водило обучението на гръцки и ромънски езици. Когато Панайотъ свършилъ този институтъ, принцъ А. Гика, подбуденъ отъ благородното желание, да даде възможность да се усъвършенствува въ знанието на гръцкия и френския езици, както и да добие висше образование, най-напрѣдъ го изпратилъ въ гр. Атина, а сетнѣ — въ Парижъ. Тукъ Панайотъ Иониди

се срѣщналъ съ другъ виденъ български родолюбецъ, И. Селимински. По що е слѣдвалъ въ Атина и Парижъ и по колко години е стоялъ въ тѣзи градове, не ни е извѣстно. Извѣстно е само, че Панайотъ се завърналъ въ Букурещъ прѣзъ 1838. година, сир. на 30-годишна възраст. Като вземемъ прѣвидъ, че Панайотъ е напустналъ родния си градъ на 13—14-годишна възраст, излиза, че се е бавилъ 16—17 години въ Букурещъ, Атина и Парижъ.

По онова врѣме, както всждѣ въ България, така и въ Търново, се чувствувала голѣма липса отъ учители, особно такива отъ българска народностъ. Дохожда на умъ на Търновчани, че иматъ единъ свой съгражданинъ, просвѣтень, който съ достоинство би могълъ да запълни празнотата на едно учителско мѣсто въ Търново; този търновчанинъ е Панайотъ, обаче той ималъ вече и морални, и материялни задължения къмъ принцъ А. Гика и затова трѣбвало отъ принца да се изпроси позволение, Панайотъ да дойде въ Търново за учителъ. Избиратъ търновчани депутация, която отишла при Ал. Гика и изпросила за Панайота позволение, да стане учителъ въ Търново. Благосклонниятъ къмъ българитъ принцъ Ал. Гика на драго сърдце далъ исканото позволение, и прѣзъ 1840. год. Панайотъ се завръща въ Търново, дѣто станалъ учителъ въ елинското училище. Младиятъ, енергичниятъ и високо-образованиятъ Панайотъ въ кжсо врѣме спечелилъ симпатиитъ и уважението на търновчани; това му създадо достъпъ въ всичкитъ видни по онова врѣме търновски сѣмейства. Първата година отъ учителствуването му минала много добрѣ. Не така, обаче, минала и втората година. Прѣзъ втората година влѣзналъ въ интимни отношения съ сѣмейството на единъ свой приятель и съученикъ, Теохаръ Пикула, секретаръ на великия везиръ Рашидъ паша. Това дало поводъ да се създаде противъ него интрига, която имала за цѣль, да го изгони позорно отъ Търново. Единъ близъкъ роднина на Панайота прѣдизвѣстява послѣдния за тая интрига и му прѣпоръчва, да земе съ врѣме нуждитъ мѣрки. Поради това Панайотъ рѣшилъ да напустне съ врѣме Търново, докато не сж успѣли неприятелитъ му да го опозорятъ. Заради това приготвилъ ученицитъ си за годишенъ изпитъ малко по-рано отъ опрѣдѣленото врѣме, поканилъ всичкитъ по-видни Тър-

новски граждани и тамошния митрополитъ Неофита, въ чието присѣствие произвелъ изпита. Слѣдъ като произвелъ изпита, веднага си подалъ оставката отъ учителството и заминалъ за Цариградъ. Тукъ постѣпилъ за учителъ по френски и грѣцки езици въ патриаршеското училище на Фенеръ, дѣто прѣстоялъ като учителъ до мѣсець августъ 1845. г.

Като учителъ въ духовно училище билъ въ постоянни сношения съ високопоставени лица около Патриаршията. Движейки се въ този кръгъ, той се повлиялъ дотолкова, щото прѣзъ мѣсець августъ 1845. година билъ ржкоположенъ за дяконъ при Патриаршията подъ името Панаретъ. Между 1840. и 1845. година Панаретъ още като мирянинъ неизвѣстно по какъвъ случай е стоялъ нѣколко врѣме и въ Битоля. Прѣзъ това врѣме кореспондиралъ съ Д-ръ Ив. Селимински, който се намиралъ тогава въ Атина. Въ тая кореспонденция Селимински го именува Петъръ Иованиди. Въ едно отъ писмата си Селимински прѣпорѣчва на Иованиди да състави въ Битоля таенъ патриотически комитетъ противъ грѣцкия владика.*)

Като станалъ Панаретъ патриаршески дяконъ и като билъ високообразованъ, въ скоро врѣме обърналъ вниманието на патриарха върху си: патриархътъ го обикналъ, може би, защото го смѣталъ за грѣкъ, затова слѣдъ една година го произвелъ въ архидяконски чинъ. За нещастие на Панарета този патриархъ прѣзъ 1849. год. билъ сваленъ отъ патриаршеския прѣстолъ, и на негово мѣсто се възкачилъ другъ патриархъ, който не билъ благосклоненъ къмъ Панарета, затова го уволнилъ отъ занимаемата длѣжностъ. Като останалъ безъ работа, отишълъ да живѣе въ Бейолу, дѣто си изкарвалъ прѣхраната отъ частни уроци по френски езикъ. Слѣдъ една година настѣпила нова криза въ патриаршията: новиятъ патриархъ билъ сваленъ и на негово мѣсто билъ възкаченъ Панретовия покровителъ, който изново назначилъ Панарета за архидяконъ въ патриаршията. Тая длѣжностъ заемалъ непрѣкъснато до 1853. година.

По онова врѣме Погониянската епархия въ Ромѣния притежавала грамадни имущества, които се управлявали непосредствено отъ митрополита, поради това послѣдниятъ

*) Гл. Библиотека Д-ръ Ив. Селимински кн. I. стр. 19.

ималъ седалището си въ Букурещъ. Прѣзъ 1853. година Погонианската епархия управлявалъ нѣкой си епископъ Никандросъ. Прѣзъ сжщата година била обявена кримската война, и рускитѣ войски навлѣзли въ Ромъния. Епископъ Никандросъ кроилъ отдавна да заграби по-голѣмата часть отъ епархиялнитѣ имоти, но не намиралъ сгоденъ случай. Дългоочакваниятъ случай се удалъ: като навлѣзли рускитѣ войски въ Ромъния, Никандросъ влѣзналъ въ интимни сношения съ мнозина отъ началствуващитѣ лица въ руската армия, съ тѣхна помощъ сполучилъ да заложи по-голѣмата часть отъ мушійтѣ на епархията и да прибере паритѣ. Слѣдъ тая война между Русия и Турция билъ сключенъ миръ; споредъ този миръ руситѣ трѣбвало да изпразнятъ Ромъния. Съ оттегляването на рускитѣ войски заминалъ за Русия и Никандросъ, като завлѣкълъ съ себе си грамадни суми, ограбени отъ Погонианската епархия; останали нѣколко вѣхти магазини въ Букурещъ и мушията „Патросъ“.

На патриаршеския прѣстолъ още седѣлъ покровителтъ на Панарета и гледалъ при прѣвъ удобенъ случай да му даде архиерейско мѣсто. Като избѣгалъ Никандросъ отъ Ромъния, Погонианската епархия овдовѣла. Патриархътъ намѣрилъ за най-подходящо лице за тая епархия архидякона Панарета и прѣзъ 1854. год. го ржкоположилъ за Погониански митрополитъ. Панаретъ не могълъ да заеме веднага митрополитското мѣсто, защото патриаршията прѣдварително трѣбвало да земе съгласието и одобрението на ромънския митрополитъ и ромънското правителство. Съгласието било получено доста късно, и Панаретъ едва прѣзъ 1855. година пристигналъ въ Букурещъ, дѣто било седалището на Погонианския митрополитъ. Митрополитъ Панаретъ управлявалъ имотитѣ на тая епархия до 1863. год., когато по разпореждане на принцъ Куза били отнети всичкитѣ манастирски имоти въ Влашко въ полза на държавата.

Слѣдъ като се оттеглили рускитѣ войски отъ Влашко, благодѣтельтъ на Панарета, принцъ Александъръ Гика, билъ отново назначенъ за управителъ (каймакамъ) на Влахия и стоялъ на тоя постъ до 1859. година, когато дошълъ Куза. Митрополитъ Панаретъ и сега не билъ лишенъ отъ високото благоволение на своя благодѣтель. Панаретъ, когато поелъ управлението на епархиялнитѣ имоти, забѣлѣжилъ,

че епархиялнитѣ магазини въ Букурещъ, макаръ и да се намирали въ най-видната частъ на града, давали твърдѣ значителенъ доходъ, защото били много вѣхти и почти на събаряне. Безъ друго трѣбвало да се съградятъ нови здания, а пари нѣмало, защото епископъ Никандросъ задигналъ цѣлия епархияленъ капиталъ. Тогава митрополитъ Панаретъ съ съгласието на принцъ Александъръ Гика продалъ една гора въ мушията „Патросъ“ за 18000 австрийски жълтици и съ тѣзи пари построилъ здание, въ което се помѣщавали около 15 магазини и давали доходъ 5—6 хиляди австрийски жълтици.

Както всѣкога, така и сега патриаршията, обладана отъ алчностъ за пари, искала да прибира цѣлия доходъ отъ Погониянската епархия, безъ да оставя нѣщо за нуждитѣ на епархията. Тогава митрополитъ Панаретъ съ помощта на покойния родолюбецъ Христо Георгиевъ успѣлъ да запази за нуждитѣ на епархията си поне доходитѣ отъ магазинитѣ. Между митр. Панарета и Хр. Георгиевъ билъ сключенъ договоръ, споредъ който магазинитѣ се давали за 10 години подъ наемъ, и наемътъ билъ полученъ прѣдвѣствително. Това попрѣчило на Патриаршията да изскубне цѣлия доходъ; попрѣчило се и на ромънското правителство да усвои епархиялнитѣ имоти веднага, а било принудено да чака да изтече срокътъ на условието, и тогава да ги усвои.

Ромънското правителство, като усвоило епархиялнитѣ имоти, усвоило и метоха, въ който живѣлъ Панаретъ. Тогава станало нужда да се потърси друго помѣщение за митрополия. За тая цѣль митр. Панаретъ далъ 1200 австр. жълтици, а останалитѣ българи първенци въ Букурещъ дали 800 австр. жълтици, та за 2000 австр. жълтици купили кжщата, въ която живѣлъ дотогава Панаретъ. Въ замѣна на помощта, която дали българитѣ—първенци, една частъ отъ купената кжща била приспособена за параклисъ на българската колония въ Букурещъ.

До 1863—4. година митрополитъ Панаретъ Рашевъ и като ученикъ, и като учителъ, и като дяконъ, и като митрополитъ минавалъ за грѣкъ. Произхождението и симпатиитѣ му къмъ българитѣ сж били извѣстни само на неговитѣ роднини и близки приятели, но всичко това било държано въ голѣма тайна. Откато дошълъ въ Букурещъ,

започналъ да се сношава съ тамошната българска колония, по-послѣ започналъ да работи и за църковното ни освобождение отъ фанариотитѣ. Съ тѣзи си постѣпки се издалъ, и Патриаршията оттеглила благоволенieto си отъ него.

Панаретъ Рашевъ особено много разсърдилъ Патриаршията прѣзъ 1866. година. Тогава заминалъ прѣзъ Букурещъ Наполеонъ III. Българската колония, възползувана отъ случая, му подала една писмена молба, съ която го молила да ходатайствува прѣдъ турското правителство, за да се разрѣши по-скоро и благополучно българскиятъ черковенъ въпросъ. Въ тая проба на първо мѣсто стоялъ подписътъ на погониянския митрополитъ *Панаретъ Рашевъ*, който до-тогава се подписвалъ *Панаретъ Погониянскъ*. Патриаршията, щомъ се научила за това прошение, веднага направила постѣпки прѣдъ влашкото правителство и най-настойтелно искала да бжде изпратенъ Панаретъ по полицейски начинъ въ Цариградъ. Влашкото правителство, неизвѣстно по какви съображения, било наклонно да удовлетвори искането на Патриаршията, но този фанариотски планъ билъ осуетенъ по слѣдния начинъ: между Христо Георгиевъ и митрополита П. Рашевъ билъ сключенъ писменъ договоръ, споредъ който Панаретъ като управител на погониянската епархия дължи Хр. Георгиеву 30.000 австрийски жълтици. Когато ромънското правителство поискало да изпрати П. Рашева въ Цариградъ, Хр. Георгиевъ протестиралъ и заявилъ, че правителството може да екстрадира митрополията, само тогава, когато Патриаршията заплати дължимата отъ него сума, 30,000 австрийски жълтици, като управител на имотитѣ на погониянската епархия. Ромънското правителство уважило заявлението на Хр. Георгиевъ, а понеже Патриаршията не изплатила дължимата сума, Панаретъ Рашевъ си останалъ въ Букурещъ. Слѣдъ това до самата си смрътъ той служилъ на българската колония въ Букурещъ, безъ да има каквито и да е връзки съ Патриаршията.

Митрополитъ Панаретъ Рашевъ билъ единъ отъ дѣятелитѣ по възраждането на народа ни и по политическото на освобождение. Още прѣди 1862. година той кореспондиралъ съ сръбския князь Михаила по освобождението на България. Всичкитѣ помощи, които давалъ Славянскиятъ благотворителенъ комитетъ за поддържане на българскитѣ

доброволци въ Сърбия, били изпращани чрѣзъ Панарета. По негова инициатива била съставена още прѣзъ 1862. г. „Българска добродѣтелна дружина“ въ Букурещъ, която е принела грамадни услуги на нашитѣ еднородци въ Ромъния въ ония тежки врѣмена на нашето двойно робство и която, както ще видимъ по-долу, ще остане полезна за народа ни за вѣчни врѣмена. Първоначалната цѣль на тая дружина била: „Да се подпомагатъ еднородци западнали, които не могатъ никакъ да се прѣхранватъ“, а по-сетнѣ съгласно съ дневницитѣ си отъ 30/IX. 1866. год. и 7/VII. 1863. година, сжщата е уредила българския параклисъ и българското училище въ Букурещъ, които, съгласно чл. 1. отъ приложението къмъ устава на дружината, сж били въ зависимостъ отъ нея. Слѣдъ освобождението ни тая дружина е поддържала отъ лихвитѣ на капиталитѣ си млади българи да се учатъ въ чужбина, а прѣзъ 1898. година внесе всичкия си капиталъ, възлизащъ на 320,424 лв. и 40 стот., облѣченъ въ цѣнни книжа, въ Българската народна банка и го остави на разположение на българското правителство, като задължи послѣдното да поддържа на вѣчни врѣмена само отъ лихвитѣ млади българи въ висши учебни заведения въ чужбина и вжтрѣ въ България.

Както казахме, митрополитъ Панаретъ принадлежеше къмъ по-умѣренитѣ дѣйци по нашето възраждане и политическо освобождение. Поради благия си характеръ той билъ уважаванъ отъ всички българи, които живѣли въ Ромъния. Всѣки изпадналъ българинъ е билъ сигуренъ, че ще получи помощъ, щомъ отиде при Панарета. Извѣстниятъ нашъ поетъ-революционеръ Хр. Ботевъ живѣлъ дълго врѣме при Панарета; тогава се запозналъ съ неговата внука Венета, съ която свързалъ граждански бракъ.

Още приживѣ Панаретъ завѣщалъ 10,000 австрийски жълтици, отъ лихвитѣ на които да се поддържа богословското училище въ Петро-Павловския манастиръ при градъ Лѣсковецъ. Тая сума, съ височайше съизволение на императора Александра II., е била внесена въ Руската императорска банка, въ която не се приематъ суми отъ частни лица, безъ специално разрѣшение. Слѣдъ врѣме билъ лишень отъ епархиялнитѣ приходи, и срѣдствата му за живѣние били доста оскудни; тогава отишълъ лично въ Пе-

тербургъ и измолилъ отъ императора да разрѣши, щото лихвитъ отъ този капиталъ да се даватъ нему, докогато е живъ, а сетнѣ да се употрѣбятъ за цѣльта, за която ще бждатъ завѣщани.

Блаженопочившиятъ погониянски митрополитъ Панаретъ Рашевъ се поминалъ на 21. мартъ 1887. година въ Букурещъ. Смъртнитѣ му останки, съгласно неговата воля, сж прѣнесени на 26. мартъ сжщата година отъ Търновското градско общинско управление и погребени въ черквата „Св. Константинъ“ въ сжщия градъ. Въ прѣградието на черквата му е въздигнатъ мраморенъ паметникъ, който е изработенъ въ Италия и Букурещъ и струва около 15000 лева.

За да се види, какъ е разпоредилъ имотитѣ си, цитуваме дословно и завѣщанието му.

Прѣписъ отъ прѣписъ.

Завѣщание.

Во имя Отца, Сина и Святаго Духа аминь.

Всевишниятъ Богъ, като благоизволи да ми подари дълъгъ животъ, чрѣзъ който се старахъ да спестя долуизложенія си имотъ, за да мога да бжда полезенъ на отечеството си и слѣдъ смъртъта си, азъ днесъ пристѣпвамъ, съ здравъ разумъ и съ чиста съвѣсть, да разпрѣдѣля казания си имотъ чрѣзъ това завѣщание, което съдържа моята света послѣдня воля.

Тоя мой имотъ се състои:

Отъ десять хиляди австрийски жълтици, депозирани въ Азиатския департаментъ на руското правителство въ Петербургъ.

Отъ сто и тринадесеть хиляди лева ромънска амортизуема рента петъ на сто, депозирани въ Българската Народна Банка.

Отъ тридесеть и четири хиляди лева въ облигации на Букурещкия Общ. Заемъ, петъ на сто, депозирани въ казаната по горѣ банка.

Отъ шестдесеть и седмъ хиляди лева въ ромънска амортизуема рента петъ на сто, депозирани въ сжщата българска банка;

Отъ четиридесетъ и три хиляди седемстотинъ и четиридесетъ лева златни, депозирани въ сжщата банка;

Отъ една креанца за двадесетъ хиляди лева, записа на която е депозиранъ въ сжщата банка;

Отъ други лихвоносни публични ефекти, депозирани въ Руската Императорска мисия въ Букурещъ, и най-послѣ,

Отъ всичко друго, което би се намѣрило слѣдъ смъртта ми като мое притежание.

За изпълнители постановленията, които съдържа това мое завѣщание, избирамъ господа Евлогия Георгиевъ, български банкеръ въ Букурещъ, д-ра Атанасовича, Стати Станковичъ и Иорданъ Хаджи Димитровъ, които покорно моля, да се не откажатъ отъ тоя товаръ.

Покорно моля и правителството на Българското Княжество да бди за точното изпълнение на сжщото това мое завѣщание.

Изпълнителитъ на завѣщанието ми моля да постѣпятъ слѣдъ смъртта ми съ имота по слѣдующия начинъ:

Да дадатъ три хиляди лева на Азила Домна Елена въ Букурещъ.

Да дадатъ деветъ хиляди лева на тримата ми внуци, дѣцата на сестра ми Кирияки, сирѣчь по три хиляди лева на всѣки единъ внукъ.

Да дадатъ дванадесетъ хиляди лева на внука ми врача Карабашева.

Да дадатъ шестъ хиляди лева на внучката ми Венета.

Да дадатъ на сжщата тая внучка Венета други шестъ хиляди лева, отъ които да взема лихвитъ, догдѣто е жива и които да се раздѣлятъ на двѣтъ ѝ дѣца, Димитъръ и Иванка, слѣдъ като умре.

Да дадатъ на сжщата Иванка, дъщеря на Венета, три хиляди лева, когато се ожени.

Да дадатъ три хиляди лева на горѣказания мой внукъ Димитъръ, синъ на Венета, щомъ свърши курса на богословскитъ науки и се подстриже въ священническия чинъ.

Да дадатъ дванадесетъ хиляди лева на Костаки Кермикчиевъ, които да служатъ за прикъ на двѣтъ му момичета.

Да дадатъ хиляда лева на госпожа Зоя Русовичъ.

Да дадатъ четирестотинъ лева на Евгени и Мариола Кермекчиеви, сирѣчь по двѣстъ лева.

Да раздадатъ три хиляди лева на другитъ мои роднини, въ случай, че биха се появили въ разстояние на една година слѣдъ смъртта ми и биха доказали роднинството си.

Да дадатъ три хиляди лева на г. Алеко Попеска, бивши мой слуга.

Да дадатъ хиляда лева на попъ Романа, свещеникъ на българската църква въ Букурещъ, и петстотинъ лева на даскалъ Александра, пѣвецъ на сжщата църква.

Да дадатъ сто лева на визителна ми Стана, ако е до тогава на моя служба.

Да дадатъ тридесетъ хиляди лева на народнитъ (махленскитъ) първоначални училища на родния ми градъ Търново, съ условие обаче, че ще се иждивява годишната лихва за тие училища, а капиталътъ ще остане вѣчно непожтнатъ.

Да дадатъ петъ хиляди лева на църквата Св. Константинъ въ Търново, дѣто да се погребе тѣлото ми, за споменуване името ми при светата литургия.

Да дадатъ тридесетъ хиляди лева на българската капела въ Букурещъ, съ условие, че ще се употребяватъ само лихвитъ, а капитала ще стои непожтнатъ, освѣнъ ако се построи окончателна църква. Въ тоя случай може да се употребѣи цѣлата горѣказана сума за тая постройка, съ условие, че ще запишатъ и моето име въ числото на ктиторитъ на казаната църква.

Да дадатъ десетъ хиляди лева на г-на Йорданча Хаджи Димитриевъ, единия отъ изпълнителитъ на завѣщанието ми.

Да дадатъ за балсамирането, за тържественото прѣнасяне тѣлото ми до Търново и неговото погребение нуждната за тая цѣль сума, която, обаче, не трѣбва да надминува петнадесетъ хиляди лева.

Остатъкътъ отъ имота ми да се обърне въ единъ фондъ подъ название: „Фондъ на митрополита Панарета“, дохода на който да се употребява за слѣдующитъ цѣли:

1-о. Двѣ пети части отъ тоя доходъ да се употребява за стипендии на млади български православни дякони или свещеници, които би желали да свършатъ висшитъ курсове на богословието въ нѣкоя православна духовна академия или при теологически факултетъ на нѣкой православенъ университетъ.

Кандидатитѣ за стипендии ще се показватъ отъ Свѣтѣйшия Синодъ на българската църква.

2-о. Двѣ пети части отъ сжщия доходъ да се употребяватъ за премии, които да се даватъ на ония, които би привели на български или само съчинили духовни нравоучителни книги за училищата или за прочитѣ и по истор. на българск. църква.

Светиятъ синодъ на българската църква ще опрѣдѣля тоже съчиненията, които заслужаватъ да получатъ възнаграждение.

Както за стипендиитѣ, тѣй и за горѣказанитѣ премии моля Светия Синодъ да издаде и обнародва единъ правилникъ за начина, по който тѣ ще се добиватъ.

3-о. Послѣдната пета частъ отъ дохода на фонда да се прилага всѣка година върху капитала на тоя фондъ за неговото постоянно увеличение. Да се приложатъ на сжщия фондъ и всичкитѣ горѣизброени легати, които по каквито и да било причини не би могли да се прѣдадатъ на поменатитѣ лица или не би се иждивили.

Г-да изпълнителитѣ на завѣщанието иматъ право съ одобрението на българското правителство да провадятъ горѣизброенитѣ публични фондове и да облѣчатъ добитата сума въ недвижими имоти, които да даватъ здравъ доходъ.

Относително до сумата, която е депозирана у Азиатския императорски департаментъ въ Петербургъ, моля българското правителство да се споразумѣе съ руското за нейното по-нататѣшно пазене.

Короната ми, патерицата ми, както и всичкитѣ черковни вѣнци и одежди, които ми принадлежатъ, моля да се разподѣлятъ между българската капела въ Букурещъ и църквата Св. Константинъ въ Търново.

Грижата за балсамирването на тѣлото ми, за неговото погребване и издигване на надлежния монументъ, както и заграждането монумента съ чугуненъ пармаклѣкъ, възглавамъ на искренния си приятель Йордана Хаджи Димитриева.

Отъ настоящето завѣщание сж направени три еднакви екземпляри, провѣрени отъ българското дипломатическо агенство и запечатани съ неговия печатъ. Единиятъ отъ тѣхъ ще се прѣдаде на съхранение на Българската екзархия въ Цариградъ, другиятъ на Българското Министерство

на Народното Просвѣщение, а третиятъ въ Върховното касационно сѣдилище въ София.

Като изпълнихъ така дълга си къмъ роднинитѣ си и отечеството си, азъ се приготвихъ да излѣза прѣдъ страшния сѣдъ на Всемиловичия Богъ, затова и моля да ме опростятъ всички ония, на които би направилъ, волею или неволею, нѣкое зло, или които би обидилъ съ знание или незнание.

Прибавка. На внучката ми Венета вмѣсто на шестъ хиляди лева, както по-горѣ е казано, да ѝ се дава лихва на двадесетъ и шестъ хиляди лева, до дѣто живѣе, а по-диръ смъртта ѝ този капиталъ двадесетъ и шестъ хиляди лева да се разподѣли между дѣцата ѝ Димитра и Иванка.

Букурещъ, 21 юлий 1886 година.

Подписалъ † Панаретъ Рашевъ.

Княжеското Българско Дипломатическо Агенство въ Ромъния потвърждава автентичността подписа на Негово Високо-Прѣосвѣщенство митрополита Панарета Рашева, приложенъ върху настоящето завѣщание, което има дата 21 юлий 1886 год.

Букурещъ, 24/5 юлий 1886 година.

Подписалъ: Агентъ Г. Д. Начовичъ.

Вѣрно съ първообразното.

Подписалъ Началникъ на отдѣлението при Министерството на Просвѣщението Л. П. Вжжаровъ.

Прѣписъ.

Изпълнителитѣ на завѣщанието сж работили 7 годин докато приведатъ въ извѣстность останалитѣ имоти отъ покойния митрополитъ и изпълнятъ завѣщанието въ оние негови точки, които се отнасятъ до роднинитѣ на покойния и до другитѣ частни лица. Съ писмо отъ 9/IV. 1897. година тѣ сж прѣдставили въ Министерството на народното просвѣщение окончателна равномѣтка и сж се освободили отъ възложената имъ отъ покойника мисия. Веднага слѣдъ това Министерството на народното просвѣщение съ единъ обширенъ докладъ до Министерския съвѣтъ изложило вървежа

на цѣлото дѣло и поискало неговото разрѣшение, тъй като завѣтътъ на блаженнопочившия митрополитъ трѣбвало да почне да се изпълнява и въ оние точки, които се отнасятъ до даване стипендии на лица съ духовно звание и премии за книги съ духовно-нравствено съдържание. Разгледването на въпроса отъ Министерския съвѣтъ е станало въ заседание му отъ 31-и мартъ 1898. година и съ XXIII-то си постановление взелъ слѣдното рѣшение: 1) Дѣлата, документитъ и всички книжа, които иматъ свръзка съ завѣщанието на блаженнопочившия митрополитъ Панаретъ Рашевъ, да се прѣдадатъ на Св. Синодъ на българската църква, който да пристѣпи къмъ изпълнение волята на завѣщателя; 2) занапрѣдъ управлението на фонда подъ название „Фондъ митрополита Панарета“ и всичката прѣписка по него да се възложи на Св. Синодъ, съгласно волята на завѣщателя, а въ края на всѣка година да прѣдставява отчетъ на Министерството на народното просвѣщение и 3) Св. Синодъ да разрѣши въпроса, какво трѣбва да се прави съ несъстоятелнитъ длъжности.

Съ отношение № 4293. отъ 20/IV. 1898. година Министерството на Народното Просвѣщение е изпълнило това постановление на Министерския съвѣтъ, като е прѣдало на Св. Синодъ всичкитъ книжа, документи и прѣписки по завѣщанието при особни описи.

Споредъ съществуващитъ книжа и смѣтки, цѣлиятъ наличенъ капиталъ, който ще служи за основенъ фондъ, възлиза на 544,645 лева и 4 ст., отъ които:

- 1) Въ Българската народна банка въ ромънски лихвоносни книги и наличностъ 229,999 лев. 83 ст.
- 2) Въ Императорската руска мисия въ Букурещъ сжщо въ такива книги 109,500 „ 83 ст.
- 3) „Азиатския департаментъ въ Петербургъ, 4% консолид. облигации за около 5000 лири стерлинги, прѣсметнати по 25 л. зл. едната лира 125,000 лев.
- 4) Стойността на една воденица въ с. Гебедже, Варненско, 87,145 „ 21 ст.

Всичко: 544,645 „ 04 ст.

Димитъръ х. Василиевъ.

1814—1884.

Димитъръ х. Василиевъ родомъ отъ гр. Букурещъ произходи отъ родители българи изъ гр. Свищовъ. Баща му се именувалъ х. Василъ, а майка му Мария по баща Цанкова, дъщеря на извѣстния свищовски търговецъ дѣдо Цанко (чорбаджи Цанко). По казването на стари хора, родителитѣ на х. Васи́ла били прѣселеници отъ гр. Вратца, отъ дѣто се принудили да се прѣселятъ, защото прѣзъ втората половина на XVIII. вѣкъ турцитѣ бѣснували по Вратчанско и Видинско и причинили ужасни убийства и опустошения. Както е извѣстно Османската „държава прѣзъ 18. вѣкъ прѣтърпѣ тежки поражения отъ Русия и Австрия, затова и въ европейскитѣ ѝ провинции владѣеше едва ли не пълна анархия. При такова положение на работитѣ никой не билъ сигуренъ за имота и живота си и бѣгалъ тамъ, дѣто мислилъ, че ще бѣде поне отъ малко-малко гарантиранъ. По тѣзи съображения, негли, е станало прѣселването на х. Василевитѣ родители. Слѣдъ единъ опустошителенъ пожаръ на гр. Вратца около 1768. година мнозина вратчани заедно съ родителитѣ на х. Васи́ла избѣгали отъ Вратца и се заселили въ Свищовъ, дѣто градътътъ поради положението си край Дунава и като извѣстенъ по онова врѣме търговски градъ е бивалъ по-рѣдко застрашаванъ и сравнително по-малко безпокояванъ отъ турцитѣ. Тукъ бащата на х. Васи́ла се заловилъ на работа: отъ начало съ кожухарство, а послѣ захваналъ да прави търговия, която водилъ доста успѣшно, така щото слѣдъ врѣме станалъ доста богатъ. Неговата кжца (сега притежание на свищовската гражданка г-жа Ламбуша и на нейнитѣ наслѣдници) била една отъ най-хубавитѣ кжци въ Свищовъ.

Въ това врѣме се продължавала борбата, въ която Турция прѣзъ 1787. год. била уплетена и която руската

императрица Екатерина II. и австрийскиятъ императоръ Иосифъ II. водили задружно противъ Турция. Слѣдъ славнитѣ побѣди, спечелени отъ съюзницитѣ, турцитѣ били изгонени отъ Банатъ, Влашко и Богданско. Когато руситѣ прѣвзели Измаилъ и се упжтили прѣзъ България за Цариградъ, тогава Австрия се оттеглила отъ съюзничеството си съ Русия и влѣзла въ прѣговори за миръ съ Турция, за която цѣль изпратила делегати въ Свищовъ. Австрийскитѣ пратеници сж гостували въ кжщата на бащата на х. Васила, въ която се сключилъ прѣзъ 1791. год. свищовскиятъ миръ между Австрия и Турция. Русия, която се видѣли застрашена и отъ други европейски държави, особено отъ Германия и Швеция, на слѣдната 1792. год, се принудила да сключи въ Яшъ съ Турция миръ, споредъ който полуостровъ Кримъ оставалъ въ ржцѣтъ на Русия.

Отъ колко члена се е състояло въ това врѣме сѣмейството на х. Василовия баща, не е извѣстно. Знае се само, че тогава, когато настжпилъ Яшкиятъ миръ, той е ималъ само единъ синъ на около 10 години, извѣстенъ послѣ подъ името х. Василъ.

Хаджи Василъ, споредъ казването на сина му Димитра, билъ роденъ въ гр. Свищовъ. Дѣ и какво възпитание е получилъ не се знае, обаче още отъ млади години е билъ извѣстенъ като виденъ търговецъ въ Свищовъ и като уменъ и сериозенъ свищовски гражданинъ. Той говорилъ добръ гръцки, — нѣщо, което по онова врѣме се броило за особено отличие на по-образованитѣ и по-първитѣ люде въ България. По-послѣ той влѣзналъ въ търговски сношения съ западна Европа (Виена, Лайпцигъ и др. градове), дѣто билъ принуждаванъ често да ходи. Въ това врѣме се прѣдполага да се е запозналъ и съ нѣмския езикъ. Изобщо, гражданитѣ гледали на него като на единъ интелигентенъ и образованъ човѣкъ. Въ началото билъ занаятчия — занимавалъ се съ занаята си кожухарство, което наслѣдилъ отъ баща си; по-послѣ търгувалъ на едро съ кожи, които експортиралъ за западна Европа. Въ тая търговия ималъ за съдружникъ извѣстния по онова врѣме свищовски благодѣтель *Филипъ Сакеларий*, виденъ виенски търговецъ. Отъ тая търговия спечелилъ доста завидно богатство. Като виденъ търговецъ и като билъ природно даровитъ, той се

Димитър х. Васи́левъ.

ползувалъ съ голѣмо уважение между свищовскитѣ граждани, а поради това заемалъ първо мѣсто между свищовскитѣ първенци.

Не се минало много врѣме слѣдъ Яшския миръ, и настѣпили нови бурни врѣмена, които имали сѣдбоносно влияние върху материалното положение и върху бѣдешето на х. Васи́ла. Наполеонъ I., който въ това врѣме билъ обърналъ вече своя походъ на Изтокъ противъ Русия, насъскалъ Турция да обяви война на Русия. Рускиятъ императоръ Александъръ I., прѣдизвиканъ отъ Турция, ѝ обявилъ война; прѣзъ 1809. год. навлѣзълъ въ Влашко и прѣвзелъ Гюргево, а въ 1810. год. рускитѣ войски подъ командата на генералъ Каменски прѣминали Дунава, обсадили Силистра и Шуменъ и застрашавали Варна; прѣвзели Тутраканъ, Русе и Свищовъ и, за да прунудятъ турцитѣ на миръ, опожарили крайдунавскитѣ градове Тутраканъ и Свищовъ. Това прибрѣзване на руситѣ, да сключатъ съ Турция миръ, било прѣдизвикано отъ Наполеона I., който вече билъ прѣминалъ руската граница и настѣпвалъ въ руска територия. Отъ тоя пожаръ на 14. септемврий 1810. година цѣлиятъ гр. Свищовъ билъ унищоженъ и опустошенъ. Свищовскитѣ граждани били принудени да се прѣселятъ въ Ромъния. Въ това врѣме се прѣселилъ и х. Василь. Понеже Турция прѣтърпѣла тежки поражения, принудила се да сключи прѣзъ 1812. год. въ Букурещъ миръ съ Русия. Слѣдъ този миръ повечето отъ българитѣ, които се били прѣселили въ Ромъния, се завърнали на бащинитѣ си огнища, но х. Василь и слѣдъ това останалъ въ Ромъния и се заселилъ въ Букурещъ. Слѣдствието на тѣзи бури било лошо и за материалното състояние на х. Васи́ла. Като се установилъ х. Василь въ Букурещъ, захваналъ да се занимава съ стария си занаятъ—кожухарството, което по онова врѣме вървѣло още добръ и било доходно. По-сетнѣ захваналъ търговия съ кожи, но все пакъ не можелъ да достигне онова завидно състояние, което ималъ прѣди опожаряването на Свищовъ. И тукъ той се отличавалъ съ своя патриотизъмъ и не прѣставалъ да работи за запазването на народното чувство между сънародницитѣ си въ Ромъния. Той издалъ една брошура съ нравоучително съдържание. Заглавието на тая брошура е било приблизително слѣдното: „Покръщението на едного свещеника Исидина“. — Прѣводъ отъ грѣцки.

Кога и дѣ се женилъ х. Василъ за Марица и кога се е поминалъ въ Букурещъ, не е извѣстно. Знае се положително, че прѣзъ 1840. год. е билъ още живъ и изглеждалъ на възраст около 66—68 години. Той ималъ единъ синъ, Димитъръ, и една дъщеря храненица Еленка.

Димитъръ х. Василиевъ се родилъ въ Букурещъ около 1814. година. Първоначалното си образование получилъ въ тогавашнитѣ Букурешки народни училища, въ които билъ обучаванъ на грѣцки, обаче той не прѣставалъ никога да говори и матерния си езикъ, на който говоръ и писалъ доста коректно, дори съ свищовския си диалектъ, както го слушалъ отъ родителитѣ си у дома, дѣто българскиятъ езикъ е билъ винаги говоримъ. Висше образование не е получилъ. Прѣзъ 1841. год. се задомилъ за Александрина (Луксица) Пенчова. Съ съпругата си Димитъръ х. Василиевъ живѣлъ щастливъ сѣмеевъ животъ, но провидѣнието не го надарило съ дѣца. Александрина е родена въ Букурещъ прѣзъ 1823. година. Тя, макаръ и да била възпитана само на ромѣнски езикъ, говорила само ромѣнски езикъ, не познавала бащиния си езикъ, пакъ никога не се почувствувала като ромѣнка, а винаги милѣла за татковината си. За жалость, обаче, и за голѣмо очудване слѣдъ смрътъта на нейния съпругъ окръжаващитѣ я нейни наслѣдници, близки и отдалечени роднини, всички поромѣнчени и напоени съ ромѣнски духъ, при това и алчни за нейното богатство, успѣли най-послѣ да повлияятъ на нейното старческо слабодушие и да прѣдизвикатъ прѣвратъ въ нейнитѣ патриотически чувства и благородни намѣрения. Отъ тогава тя станала равнодушна къмъ всичко българско, къмъ всички патриотични дѣяния на покойния ѝ мъжъ, тя не прояви никакво съчувствие, никакъвъ интересъ дори и къмъ онова велико дѣло, което увѣковѣчи паметта му, тя стоеше индеферентна и къмъ неувѣдаемия паметникъ, съграденъ по желанието и съ срдствата на нейния съпругъ—търговското училище въ гр. Свищовъ. Това обаче не обезсърдило свищовчани, които при всичкитѣ ежегодни училищни тържества не изпускали случаи да изпратятъ своитѣ поздравии на г-жа Александрина Д. х. Василиева въ Букурещъ.

Димитър х. Василевъ на млади години работилъ при баща си кожухарство, а слѣдъ смъртъта на баща си поелъ и търговскитѣ дѣла на баща си, особено внимание обърналъ на доходната по онова врѣме търговия съ скжпоцѣнни кожи. Тая търговия Дим. х. Василевъ развилъ повече отъ покойния си баща и я водилъ сполучливо дотогава, докогато започнала да отпада. Щастието въ търговскитѣ прѣдприятия на Димитра се усмихнало и отъ друга страна: около 1852. година, ромѣнскитѣ чокои, притежатели на голѣми имущества грамадни приходоносни мушии, изтощавали богатствата си въ разточителенъ животъ въ Парижъ и други европейски градове, затова изпаднали въ непоносими дългове и били принудени да продаватъ имущества си за твърдѣ низки цѣни. Въ това врѣме съобразителниятъ Димитър х. Василевъ успѣлъ да купи нѣкои много доходни мушии съ доста долна цѣна. Слѣдъ врѣме тѣзи имущества достигнали двойна, трайна и десеторна стойность. Тогава той напуща западнатата вече кожена търговия и започва да експлоатира плодороднитѣ си мушии. Като останалъ бездѣтенъ, Димитъръ не се отчаялъ, да се впусне въ разпилѣнъ животъ или да се отдаде на бездѣйность; напротивъ, той си поставилъ високоблагородната цѣль, да работи за благо на своето мило отечество. Неговиятъ благъ и тихъ характеръ, неговата рѣдка честность и примѣрна скромность сж му придобили обачѣта и уважението на всички негови еднородци въ цѣлата българска колония въ Букурещъ. Обладанъ отъ гореща любовь къмъ отечеството си, България, той зималъ живо участие въ всичкитѣ патриотически дѣла, отнosesи се било до книжовно-училищното ни дѣло, било до обществено-политическото ни развитие — дѣла, които сж лежели близко до сърдцето на всички родолюбиви българи въ Ромѣния.

Трудовѣтъ на Димитра х. Василевъ и на неговитѣ съратници не останаха безплодни: народното самосвѣстяване проникна дълбоко не само въ българската емиграция въ Ромѣния, но проникна и въ прѣдѣлитѣ на Югъ отъ Дунава.

Димитър х. Василевъ е единъ отъ най-дѣйнитѣ членове на извѣстната *Българска Добродѣтелна дружина въ Букурещъ*. Въ тая дружина той наредъ съ най-виднитѣ наши дарители и радѣтели за народното ни събуждане и за на-

родната ни просвѣта принасяше своята морална и материална подкрѣпа. Тая дружина е била по онова врѣме въ свръзка и споразумѣние въ патриотическитѣ си прѣдначинания съ одескитѣ родолюбци Василий Ев. Априловъ, Николай Палаузовъ, Николай Мироновичъ Тошковъ, Стефанъ Тошковичъ и др. и служила за центъръ на българскитѣ дѣйци по възраждането ни. Изобщо, едно общо и силно стремение къмъ народно свѣстяване е въодушевявало тогавашнитѣ българи въ Ромжния, а особно ония въ Букурещъ. Тукъ изпжква скромниятъ, но истински патриотъ Димитъръ х. Василиевъ. Идеята за въздигане на възпитателно и образователно заведение въ родния градъ на баща му е изпълняла неговата душа. Той чакалъ само удобния моментъ, за да може съ силата на богатството си, чрѣзъ щедри пожертвувания да дѣйствува за постигането на патриотическата си цѣль.

Около 1872. год. се породило разцѣпление: на една страна стоели старитѣ българи около *Добродѣтелната дружина*, а на друга — туку свършилитѣ наукитѣ си младежи въ разни европейски университети. Тия два лагера водили постоянна принципиална борба помежду си. *Димитъръ х. Василиевъ* водилъ единъ по-малко съобщителенъ и уединенъ животъ, затова и по-малко се сношавалъ съ людетѣ и поради това нѣмалъ никакво лично познанство съ младата интелигенция. При все това нему били извѣстни идеитѣ на тая интелигенция, — той симпатизиралъ на нейнитѣ либерални стремежи. По-сетнѣ посрѣдствомъ одного отъ членоветѣ на тая група, именно посрѣдствомъ Стефана Хаджиеновъ Панзаря, неговъ добъръ познайникъ, се запозналъ лично съ повечето отъ тѣзи млади българи. Оттогава той започналъ по-често да се вѣстява въ срѣдата на нѣкои отъ младата група, защото се чувствувалъ особно доволенъ, когато билъ въ тая срѣда. И въ тая срѣда отъ младо-идеалисти Дим. х. Василиевъ зималъ живо участие въ разискванията върху въпроси, относещи се до възбуждането и въздигането на образованието и възпитанието на българския народъ. Групата на младо-идеалиститѣ получавала щедри помощи отъ Д. х. Василиева: той давалъ четвъртината отъ разноскитѣ по издаването на общеполезни книги, плащалъ за отпечатването и разпращането въ България по 1000 екземпляра отъ поменатитѣ книжки.

Освѣнъ благодаренията, които Д. х. Василиевъ правилъ за възраждането на своето отечество, тоя благороденъ мъжъ не забравилъ да бже признателенъ и благодаренъ и къмъ съгражданитѣ си ромъни, между които се родилъ, отрастналъ, възпиталъ се и спечелилъ голѣмото си богатство, — облагодѣтелствувалъ и ромънското книжовно дружество „Атенеумъ ромънъ“ съ значителна сума пари за неговото основаване; за това свѣдочи мраморната плоча, нахождеща се на лѣвата страна при входа на учрѣждението; между основателитѣ на това учрѣжде не личатъ имената на Дим. х. Василиевъ и Евлогий Георгиевъ.

Обаче неговата възделенна идея, да спомогне съ богатството си на народното образование и „разпространението свѣтлина за благото и величието на България“, както се изразява той въ писмото си отъ 5/XI. 1883. год. до Н. В. Княза Александра, е изпълняла неговото патриотическо сръдце, захващала силно да вълнува неговата благородна душа, поради това започва вече окончателно да размисля и да изучва способа, по който би могълъ да приведе въ изпълнение най-сполучливо своя многожеланъ идеалъ. Въ тия размишления той ималъ винаги прѣвидъ родното мѣсто на родителитѣ си — гр. Свищовъ, отдѣто произхождатъ неговитѣ и на любимата му съпруга родители.

Въ тия трудни размишления Дим. х. Василиевъ си спомня за своя племенникъ Д-ръ Д. Павловичъ, къмъ когото хранилъ особено уважение и голѣмо довѣрие и намислилъ да се посвѣтѣва съ него досежно идеята за неговия завѣтъ. Прѣзъ лѣтото 1882. год., на връщане отъ Карлсбадъ, дѣто отивалъ да се лѣкува, при заминаването покрай Свищовъ, поканилъ Д-ръ Д. Павловича да го посѣти въ Букурещъ. Последниятъ на драго сръдце се отзовалъ на тая покана и слѣдъ малко врѣме отишълъ въ Букурещъ, дѣто Дим. х. Василиевъ го приема за гостъ у дома си. Още при първото си свиждане съ Д-ръ Павловича Дим. х. Василиевъ изложилъ желанието си въ общи чѣрти по слѣдния начинъ: „Азъ съмъ рѣшилъ засга да отпуста първоначално една сума отъ 240,000 лева златни, която да служи за основа на единъ фондъ на мое име“. За усиляването на тоя фондъ далъ да се ра бере, че слѣдъ врѣме ще отпусне и други суми отъ неговото богатство, същеврѣменно заявилъ,

че не би ималъ нищо противъ, ако би се намѣрили и други родолюбиви българи, които да пожертвуватъ по нѣщо за усилянето на тоя фондъ. Този фондъ да се пласира и оползотвори въ България по най-приходоносенъ начинъ, т. е. да се получи единъ доходъ поне отъ 10%. Покойниятъ благодѣтель не знаелъ доходността на недвижимитъ имоти въ България; той си мислилъ, че земедѣлието се намира при сѣщитъ условия, при които се намира въ Ромъния, затова много настоявалъ да се пласиратъ завѣщанитъ отъ него пари въ недвижими имоти. При това той изказалъ желание, отъ приходитъ на тоя фондъ да се учрѣди и поддържа въ гр. Свищовъ едно добръ уредено реално училище или класическа гимназия на негово име. Обаче това да стане тогава, когато фондътъ се усили дотолкова, щото да дава приходъ, който да бѣде достатъченъ както за постройка на зданието, тъй и за поддържането на училището, а капиталътъ на усиления фондъ да остане завинаги непожтнатъ. Затова пъкъ свищовската община трѣбва да отстъпи нуждното за училището мѣсто. Дим. х. Василиевъ, когато излагалъ това си желание, билъ обзетъ най-много отъ грижата, по какъвъ начинъ би могло най-добръ да се осигури неговия завѣтенъ идеалъ и да се постави на сигурна основа управлението и оползотворяването на фонда. Мисълта, че може да се злоупотреби съ фонда и ще се осуети желанието му, правѣше Д. х. Василиева да бѣде недовѣрчивъ и нерѣшителенъ. Въ тѣзи минути на скептицизмъ дохожда на помощъ Д-ръ Д. Павловичъ, който го посвѣтвалъ да изходатайствува височайше покровителство отъ тогавашния български князь Александра I. Съ това ходатайство се наслъ Д-ръ Д. Павловичъ. Това окуражило Д. Василиева, и той взелъ окончателно рѣшение да пристъпи къмъ дѣло. Трѣбва да забѣлѣжимъ, че Василиевъ бѣ извънредно скромненъ, затова му бѣ неловко да подеме тая работа, особено като се касаше за даване едно мѣсто отъ Свищовската община и за наименование на училището, затова изказалъ желание, свищовчани да подзематъ инициативата. Докарана работата дотамъ, Д-ръ Д. Павловичъ се завръща въ Свищовъ радостенъ, че е изпълнилъ мисията си толкова сполучливо.

Свищовскитъ граждани, извѣстени за патриотическото намѣрение на Дим. х. Василиевъ отъ дошлия по онова врѣ-

ме въ Свищовъ Букурешки българинъ Маринъ Петровичъ, добъръ приятелъ на Василиева, и посвѣтвани отъ Д-ръ Павловича, изпращатъ една седмочленна депутация въ Букурещъ съ заявление отъ 30. августъ 1882. година; депутатията поднесла Василиеву заявлението, като го увѣрила, че свищовчани ще отпустнатъ потрѣбното за цѣлѣта мѣсто, ще наименоватъ основаното съ неговитѣ пари училище на негово име и ще положатъ всички грижи, за да се осигури и правилно използва фондътъ.

Въ отговоръ на това заявление Дим. х. Василиевъ не закъснѣлъ да обяви формално съ завѣрено отъ Дипломатическото агенство писмо отъ 20. септемврий 1882. година, наречено *грамота*, че той отпуска една сума отъ 240,000 лева златни, които да се пласиратъ въ България и да се управляватъ и оползотворяватъ отъ една ефория отъ свищовски граждани за учрѣждаване една гимназия въ родния градъ на неговитѣ родители — гр. Свищовъ — и че приема гимназията да носи неговото име. Съ тая грамота Дим. х. Василиевъ искалъ да покаже, че началото на неговото благородно дѣло е направено безвъзвратно и официално оформено.

Въ това врѣме Н. В. Князь Александъръ случайно се намѣри въ гр. Русе. Д-ръ Павловичъ, възползуванъ отъ случая, отишѣлъ въ Русе и успѣлъ да се прѣдстави на княза. Н. В. Князътъ, като изслушалъ просбата на Дим. х. Василиевъ, веднага се съгласилъ да приеме подъ свое височайше покровителство патриотическото дѣло на този родолюбивъ и щедъръ българинъ.

Слѣдъ това се заведе една кореспонденция между свищовчани и нѣкои тѣхни приятели въ Букурещъ. Тази кореспонденция се въртѣше все около начина, какъ да се изпълни волята на Дим. х. Василиевъ, досежно пласирането на пожертвованата сума въ България. Отначало Дим. х. Василиевъ изказалъ желание, да прѣдава на ефорията по части подарената сума, а ефорията да купува недвижими имоти, които да се турятъ въ положение да даватъ най-голямъ доходъ или поне 10%. Както споменахме и по-горѣ, Д. х. Василиевъ си мислилъ, че недвижимитѣ имоти въ България сж така доходни, както ония въ Ромѣния, обаче, като му се описала доходността на недвижимитѣ

имоти въ България, той слѣдъ дълги комбинации дошълъ до заключение, че трѣбва да пласира подаренитѣ пари въ Българската народна банка. Такова било мнѣнието и на свищовскитѣ граждани. Свищовскитѣ граждани писали Василиеву да внесе чрѣзъ Евюгия Георгиевъ пожертвувания капиталъ въ Българската народна банка въ София и да го постави подъ височайше покровителство на Н. В. Княза Александра. Такова писмо би било по-важно отъ всѣкакви прѣдварителни правилници и ще има значение на завѣщаніе, а Н. В. Князътъ ще нареди дѣлото, съ което се натоварва съгласно желанието на благодѣтеля. И по този начинъ, безъ да се влиза въ стѣснителни подробности, се полага основа както за сигурното пласиране и оползотворяване на капитала, тъй и за доброто управление на училището.

Този начинъ на дѣйствиe билъ прѣдложенъ на Дим. х. Василиевъ отъ Д-ръ Павловичъ съ писмо отъ 16. ноемврий 1882. год., като при това послѣдниятъ му изпратилъ и въ черновка единъ проектъ, който да му служи за улеснение и за образецъ, когато съставя писмото си до Н. В. Княза.

При все това Дим. х. Василиевъ сѣ оставаше непоколебимъ въ прѣдубѣждението за доходността отъ недвижимитѣ имоти и постоянствуваше на първия си планъ, особено за внасянето на капитала по части, както и за прѣдварителното учрѣдяване на правоспособно настоятелство (ефория), което да притежава и купува имущества, сжщо и за съставяне учрѣдителенъ уставъ. Въ едно дълго писмо отъ 25. ноемврий 1882. година той мотивира надълго и широко тоя си планъ и постоянствува на него. Въ сжщото писмо вѣлѣлъ духъ на колебание и нерѣшителностъ. Мичело, че се вдѣхновявалъ отъ нѣкои вѣнкашни влияния. Това даде поводъ да се заведе между него и свищовската община дълга и широка кореспонденция. Благодарение на тѣзи усилия Дим. х. Василиевъ се освѣтлилъ върху въпроса и най-послѣ присма прѣдложението на свищовчани, за което ги увѣдомява съ писмо отъ 4. февруарий 1893. год. Въ това писмо се съобщавало, че той, слѣдъ като свърши нѣкои прѣдварителни прѣговори, които тогава водилъ съ нѣкои лица, щѣлъ да внесе цѣлия капиталъ отъ 240,000 лева златни въ Българската народна банка и съ това едновременно щѣлъ да се отнесе писмено до Н. В. Княза.

И наистина, съ писмото си отъ 6. ноемврий 1883. г. Дим. х. Василиевъ съ радостъ съобщава, че изпълнилъ вече завѣтното си желание, като се съобразилъ дословно съ прѣдложения му начинъ на дѣйствиe, внелъ чрѣзъ Евлогия Георгиевъ цѣлия капиталъ въ Българската народна банка и изпратилъ знаменитото писмо до Н. В. Княза Александра I. Съ това писмо той молилъ княза да приеме дѣлото му подъ свое покровителство. Едноврѣменно съ това изпраща до свищовчани прѣписъ отъ това писмо за знание и едно формално пълномощно отъ 5. ноемврий 1883. год., съ което опрѣдѣля Д-ръ Павловича за почетенъ ефоръ, членъ на специалната ефория, което ще се грижи за управлението на фонда.

И тъй Дим. х. Василиевъ изпълни завѣтното си желание, изложено въ грамотата му отъ 20. септемврий 1882. г. Слѣдъ това оставаше Н. В. Князътъ и Българското правителство да направятъ потрѣбното, за да се приложи завѣтътъ въ изпълнение.

Тъкмо два мѣсеца слѣдъ това се получи скръбната вѣстъ въ Свищовъ, че Дим. х. Василиевъ се поминалъ на 7. януарий 1884. година. Този великъ благодѣтель нѣма щастieto да доживѣе да види съ очитъ си осъществено неговото желание. Прѣдвидъ на настѣпилитъ събития въ България изминаха се цѣли 15 мѣсеци, безъ да се взематъ нѣкакви мѣрки отъ страна на правителството за уреждането на това свето дѣло. Едва на 5. февруарий 1885. год. слѣдъ многократното ходатайство на упълномощения отъ Д-ръ Павловича С. Константиновъ въ София прѣдъ Н. В. Княза, и чрѣзъ повторна височайша заповѣдъ се взеха рѣшителни мѣрки отъ страна на правителството, да се урегулира отъ една страна капиталътъ въ Българската народна банка на сроченъ влогъ; капиталътъ дотогава стоеше на безсроченъ лихвенъ влогъ, — отъ 26. януарий 1884. год. носѣлъ 4% лихва, при всичко че Н. В. Князътъ още отъ самото начало бѣше натоварилъ правителството съ това осигоряване на капитала, отъ друга — на 5. юлий 1885. год. се състави и съ височайши указъ се утвърди „Уставъ за отваряне на търговска гимназия подъ названиее Димитъръ х. Василиевъ и за управлението на фонда на гимназията“. И тъй дѣлото на Дим. х. Василиевъ прѣзъ 1885. година

се урегулира окончателно и му се даде правиленъ ходъ, сѣщо и училището „Търговска гимназия“ се учрѣди прѣзъ сѣщата година и захвана редовно да функционира.

Веднага слѣдъ това се пристѣпи къмъ изборъ на училищно настоятелство. Първото настоятелство, избрано прѣзъ м. августъ 1885. год. отъ свищовски граждани, се състоеше отъ слѣднитѣ лица: Тодораки Икономовъ, Д-ръ Атанасъ Черневъ, Гавриилъ Н. Неновичъ, х. Илиа Монева, Гавриилъ Ангеловъ и Ангелъ Добриновъ. Д-ръ Дим. Павловичъ оставаше пожизненъ членъ на училищното настоятелство съгласно волята на завѣщателя. Това настоятелство се утвърди съ височайши указъ подъ № 136. отъ м. августъ 1885. г. На 29. августъ сѣщата година настоятелството се събрало на засѣдание и избрало изъ своята срѣда за прѣдседателъ Гавриилъ Б. Неновичъ, за касиеръ-деловодителъ — Ан. Добриновичъ, отъ тая дата настоятелството започва да функционира.

Слѣдъ това на настоятелството оставаше единствената и най-голѣма грижа, да види повѣзможностъ по-скоро осъществена и постройката на училищното здание; то очакваше съ нетърпѣние да се набере отъ лихвитѣ на капитала такава сума, която да го улесни, да прѣдприеме много-очакваната постройка за училищно помѣщение. При това едно случайно обстоятелство даде поводъ на настоятелството да подеме идеята за построяване на зданието още прѣзъ 1887. година, а именно: още прѣзъ есенъта на сѣщата година Д-ръ П. Атанасовичъ донесе радостната вѣсть изъ Букурещъ, че единъ отъ братята на г-жа Александрина, съпружата на Дим. х. Василиевъ, именно Атанасъ Петровъ (Петру) обѣщалъ да подари на настоятелството 2000 австрийски жълтици, завѣщани за благотворителни цѣли отъ покойния му братъ Христати Петровичъ, съ условие, обаче, постройката на зданието да се почне веднага. Макаръ сумата, която се бѣ набрала отъ лихвитѣ на подаренитѣ отъ Дим. х. Василиевъ пари, да не бѣ достатъчна, за да се прѣдприеме такава голѣма постройка, настоятелството, като взе прѣдвидъ, че сумата отъ 2000 # не е за изпущане, рѣши да прѣдприеме постройката, като се надѣваше, кое съ паритѣ, които ще се набератъ отъ лихвитѣ до свършване на зданието, кое съ помощъ отъ правителството, кое

съ заемъ да прѣдприеме и свърши постройката. Поради това настоятелството още прѣзъ м. ноемврий 1887. год. се отнесе съ молба до Финансовото министерство, да разрѣши, да се започне зданието и да разпорежи въ съгласие съ Дирекцията на общитѣ сгради да се изработи нужниятъ планъ.

За съжаление, обаче, общанието на Атанасъ Петровъ не се изпълни, и постройката се отложи за неопрѣдѣлено врѣме. Трѣбваше да се минатъ още нѣколко години, за да дойде изново редъ на тоя въпросъ. Прѣзъ пролѣтѣта 1890. година този въпросъ се поде наново отъ настоятелството, като се помоли правителството да помогне и то съ нѣкаква сума за доизкарване на зданието, тъй като набраната сума отъ лихвитѣ едва-ли ще стигне, за да се доизкара зданието. Правителството не само даде разрѣшение, но обеща и да помогне за доизкарване на зданието. Прѣзъ зимата 1891. год. се обяви конкурсъ, за да се изработи планътъ на училището. Прѣзъ 1892. год. изработениятъ отъ архитекта Павелъ Бранкъ планъ бѣ готовъ. На сѣщия архитектъ се възложи и надзорътъ на постройката. Слѣдъ това на 16. май 1892. год. се обяви търгъ за направата на училището, а на 17. августъ се утвърди търгътъ, който остана върху прѣдприемача *Янаки Тодоровъ*.

Основниятъ камъкъ се положи прѣзъ декемврий 1895. година. Освещението стана тържествено на 7. януарий 1896. год.

За постройката на зданието сж израсходвани 586,000 лева, които сж получени

1. отъ лихви до свършване на постройката	206,000.
2. „ заемъ при Българската н. банка . . .	130,000.
3. помощъ отъ правителството	250,000.
	586,000.

Благодарение на щедрото пожертвование отъ Дим. х. Василиевъ днесъ виждаме да се издига гордо въ Свищовъ колосално и красиво здание на *Търговската гимназия Димитър х. Василиевъ*. Това здание се отличава както по своята модерна и елегантна постройка, тъй и по сполучливото и цѣлесъобразното разпрѣдѣление извѣтрѣ. Мраморниятъ бюстъ и портретътъ на завѣщателя въ естествена

голѣмина красятъ величествено фасадата и главния входъ въ зданието. Съ изграждането на това монументално здание свещовчани изпълниха и второто завѣтно желание на своя благодѣтель, а заедно съ това му издигнаха велико лѣпенъ и неувѣдаемъ паметникъ.

Бѣльжка. За тѣзи биографични свѣдѣния и за портрета на тоя благодѣтель благодаримъ г-ну Д-ръ Д. Павловичу, който има добрината да ми послужи съ ръкописитѣ си

Хаджи Мина Пашевъ

1888—1881 г.

Майката на х. Мина Пашевъ била х. Тряндафила Кара Пашева, сливенка, а баща му — х. Янко Ивановъ Пашевъ, сжщо сливенецъ. Тѣ имали три момчета и едно момиче, родени въ слѣдния редъ: х. Михаилъ, х. Мина, Мария и Костаки.

Прѣзъ 1837. г. на 1 септемврий сѣмейството на х. Янко Пашевъ трѣгва за Иерусалимъ, дѣто пристига на 21 ноемврий, а прѣзъ 1838. на самия день Атанасовденъ въ Иерусалимъ се ражда х. Мина; той билъ кръстенъ тамъ отъ сливненеца х. Михалевъ, който сжщо билъ дошълъ тукъ на поклонение прѣдъ Господния гробъ.

Бащата на х. Мина билъ единъ отъ първитѣ тогавашни сливенски търговци; той купувалъ въ голѣмо количество вълна, раздавалъ я на бѣднитѣ да я обработватъ на аби и шаеци, които изпращалъ или самъ продавалъ въ Цариградъ, а нѣкога и въ Кримъ.

Бащата на х. Мина умрѣлъ въ Сливенъ, когато х. Мина билъ едва на 6-годишна възраст, та майка му, вдовица, съ по-голѣмия му братъ, х. Михала, продължавала търговскитѣ работи на мжжа си, но въ по-ограничени размѣри.

Х. Мина на 7. година трѣгналъ въ училище. По тѣлосложение билъ слабъ, по нравъ — кроткъ, любезнате-ленъ, рѣдко обичалъ да се събира и играе съ дѣцата, свои връстници, обичалъ да слуша разговоритѣ на възрастнитѣ хора и си намиралъ домашна работа въ кѣщи или градината. Когато постѣпилъ въ училището, книгата вече не падала отъ рѣцѣтъ му вечеръ до кѣсно, а сутринъ се събуждалъ и ставалъ най рано, да се залови о любимата си книга. Понеже тогава още не билъ извѣстенъ кибритътъ въ Сливенъ, той всѣка вечеръ поставялъ до леглото си кре-

мѣкъ, огниво, прахънъ и единъ кжсъ сѣра, та сутринъ рано, щомъ чуелъ пѣтела, щраквалъ праханъ, поставялъ запалената праханъ върху сѣрата и отъ образуванія пламѣкъ върху сѣрата запалвалъ лояната свѣщъ. Набърже се обличалъ и съ книга въ ржка сѣдалъ при свѣщъта, когато цѣлото имъ домочадие спѣло спокойно.

Съ такова усърдие х. Мина свършилъ първоначалното си образование въ Сливенъ при основния учител Попъ х. Димитровъ и всѣка година той бивалъ първия отъ похваленихъ на годишния изпитъ ученици. Искрата, която блуждаела въ любознателната душа на х. Мина, когато учелъ „Науствницата“ и „Псалтиря“, се обръща на огънь, който повежда жадната душа на младежа къмъ нови хоризонти, когато въ Сливенъ станалъ главенъ учител въ класното училище сливенеца Добри Чинтуловъ, който бѣ свършилъ висше образование въ Русия.

Отъ Чинтулова освѣнъ науката, х. Мина се научилъ само чрѣзъ частни упжтвания да чете руски, да обича отечеството си и да върви систематично къмъ своето самообразование, за което той почти сливалъ деня съ нощъта, а отъ елиниста Яни Сотировъ, свършилъ въ Атина, който прѣподавалъ тукъ грѣцки, чрѣзъ неуморния си трудъ, наскоро усвоилъ и почналъ да си служи съ грѣцкия езикъ.

Нито увѣщанията на майка му, нито съвѣтитѣ на роднинитѣ му можали да отклонятъ жадния за наука младежъ отъ това пословично тогава встрастяване къмъ четенето, на което широко е разтворило вратитѣ ползуването отъ руския и грѣцки езици.

Съученицитѣ на х. Мина и сега твърдятъ, че въ тѣхнитѣ ученишки младежки спомени х. Мина изпжква като човѣкъ талантливъ, да може въ скоро врѣме да изучава езици и да помни дати, събития и собствени имена.

Прѣзъ 1856. г. х. Мина за голѣмо свое съжаление, трѣбвало да се прости съ училището, слѣдъ като свършилъ IV. класъ — послѣдния на сливенското училище. Извѣстенъ като ученикъ, който владѣлъ грѣцкия и руския писмени езици, извѣстенъ като краснописецъ и силенъ ученикъ по аритметика, сливенскиятъ търговецъ Александъръ Бѣлчевъ, който съ х. Тодоръ Козаровъ ималъ абаджийска кантора въ г. Яшъ, дѣто внасяли аба и щаеци, изработени въ Сливенъ,

Хаджи Мина Пашевъ.

венъ, поканилъ х. Мина да му бжде писаръ въ романската кантора.

И 17-годишенъ х. Мина отива на тѣхна работа въ Яшъ, дѣто прѣкаралъ 2 години. Всѣкой може да си прѣдстави, какъ е повлиялъ свободниятъ романски животъ на любознателния младежъ. Въ Яшъ той изучилъ ромѣнския езикъ и вече можалъ да си служи съ френския езикъ. Отъ тогавашната зараждаща се българска журналистика той не оставялъ нито единъ редъ непрочетенъ, за която цѣль получавалъ и всичкитѣ издавани тогава български вѣстници въ Цариградъ. Като смѣталъ себе си подготвенъ и призванъ да допринесе и той нѣщо на развиващитѣ се тогава обществени въпроси: „Българския черковенъ въпросъ“ и „Унията“; той напуска кантората на Александра Бѣлчевъ и С-ие въ Яшъ, отива въ Цариградъ, за да слѣди отблизу и служи споредъ силитѣ си на развоя на българското възродително движение.

Въ 1857. година идва въ Сливенъ да навѣсти домашнитѣ си и послѣ да замине за Цариградъ. Тогава прѣстоялъ въ Сливенъ 40 деня. Съ знанието си на френски, руски, грѣцки и ромѣнски езици правѣлъ на съгражданитѣ си впечатление на „ученъ“ човѣкъ. Едно негово лотарийно щастие се изтълкувало, като прѣдсказание за свѣтло бждеще, не само отъ роднинитѣ му, но и отъ всички граждани, че го чака голѣмо богатство. Когато се готвѣлъ да заминува за Цариградъ, нѣколцина търговци, като виждали подобни лотарии въ странство, устроили лотария въ Сливенъ.

Понеже тогава нѣмало печатници, помолили х. Мина, като краснописецъ, да имъ напише билетитѣ и ги упжти, какъ да стане тиража. За тая услуга устроителитѣ му подарили единъ билетъ. Лотарията се теглила, когато х. Мина билъ на пжтъ за Цариградъ. Главната печалба се паднала нему; тя давала на щастливца 3 пендара (голѣми алтъни, носени за украса на шията), 30 стамбола, златенъ часовникъ и златенъ прѣстенъ. И досега всички съврѣменници си спомнятъ за тая лотария и сензацията, която тогава произвела тая печалба, която се изтълкувала, като благоприятно оракулско прѣдсказание.

Златна книга на дарителитѣ

2

Въ Цариградъ отива за управителъ на кантората на Н. Бракаловъ, bankerъ и търговецъ съ червиши отъ Влашко и Одеса; оттамъ слѣдъ 3 години служене съ заплата 18,000 гроша, отишълъ въ кантората на Никола Тъпчилешовъ, дѣто стоялъ 4 години. Понеже въ свободното си врѣме прѣкарвалъ въ обществото на ръководителитѣ на народнитѣ и черковнитѣ ни движения и не пропускалъ нищо, що се говори и пише по тия въпроси въ българскитѣ и гръцкитѣ вѣстници, той се подготвилъ до степенъ да води въ в. „Съвѣтникъ“ (1863. г.), редактиранъ отъ Бурмова и Михайловски, политическия отдѣлъ, за който прѣвождалъ такива статии отъ френскитѣ вѣстници; за работата въ тоя вѣстникъ получавалъ 1,200 лв. годишно. Върху заглавния листъ може да се види, че за настоятели на вѣстника сж били х. Мина Пашевъ и Стефанаки П. Стефановъ, сега още живъ сливненецъ, който слѣдъ освобождението билъ прѣдседателъ на Слив. Окр. сждъ, народенъ прѣдставителъ и членъ отъ постоянния комитетъ въ Източна Румелия.

Прѣзъ 1864. година майка му се извѣстила отъ невѣренъ източникъ, че х. Мина билъ арестуванъ въ Цариградъ; та получила парализъ, вслѣдствие на който умрѣла слѣдъ 1 година безъ да види вече обичния си синъ.

Способноститѣ на х. Мина, като администраторъ и кореспондентъ въ търговскитѣ кантори на Бракаловъ и Тъпчилешовъ били оцѣнени добръ отъ Одеския българинъ търговецъ на жита Никола Мироновичъ Тошковъ, съ когото по нѣкога кореспондирали търговскитѣ кантори, които управлявалъ х. Мина. Прѣзъ 1869. година той билъ поканенъ и отишълъ въ Одеса да поеме управлението на Тошкова житарска кантора. Н. М. Тошковъ търгувалъ съ Лондонската гръцка търговска фирма „Спартали и С-ие“; въ врѣмето на х. Миновото управление на Тошкова кантора, почти всички жита отъ Одеското пристанище за Лондонъ отивали само чрѣзъ кжщата Тошковъ. Въ Лондонъ, довслни отъ наврѣмненното изпращане параходитѣ съ житата и отъ правилното водене смѣткитѣ, почти всѣка нова година пращали на управителя х. Мина 300 лири стерлинги подаръкъ. Понеже въ 30-годишното вземане-даване Тошковъ и Спартали имали висещи, спорни смѣтки, х. Мина ходилъ въ Лондонъ съ пълномощно отъ господаря си, дѣто изкаралъ

отъ нѣкакви меситски права и други спорни смѣтки за въ полза на Тошкова 10,000 лири стерлинги, отъ които Тошковъ му далъ половината.

Н. М. Тошковъ билъ бездѣтенъ, та слѣдъ смъртта му отива отъ България въ Одеса братъ му Генко Тошковъ отъ Калоферъ; дава слѣдующото се наслѣдство на Г-жа Тошкова, а 20,000 лири стерлинги оставя на сина си да се сдружи съ прочутия тогава х. Мина Пашевъ подъ фирмата: „Мина Пашевъ“. Веднажъ добилъ умѣние и широка търговска извѣстностъ; веднажъ спечелилъ добро реноме между търговския свѣтъ, х. Мина въ скоро врѣме чрѣзъ житарството става притежателъ на редъ здания въ Одеса на улица „Дерибасовска“, спечелилъ неограниченъ кредитъ въ търговскитѣ крѣгове и огроменъ капиталъ; ималъ екипажи, прислуги, и по царски украсени кѣшя. Въ надвечерието на Сръбско-Турската война той помагалъ на всѣки емигрантинъ, който се явявалъ за помощъ при него. Той билъ винаги щедъръ и къмъ сродницитѣ си: издържалъ е въ гр. Николаевъ и Одеса сестринитѣ и братовитѣ си дѣца. Правилъ е щедри подарѣци: веднажъ на грѣцка църква, другъ пѣтъ на нѣкакво английско благотворително дружество, за което притежава ордени отъ английското и грѣцкото правителства. Зетъ му Димитръ Милковъ ходилъ на гости и живѣлъ въ Одеса 1 година прѣди отварянето на освободителната война; нему далъ 8,000. лв. да купи въ Сливенъ едѣръ добитѣкъ и прави сюречкилъкъ; въ Сливенъ, току прѣди обявяването на войната праща на сестри и братя кому 2 кому 3,000. лв., за да могатъ до свършека на войната да прѣживѣятъ безъ работа.

Въ освободителната война взелъ по търгъ доставката на всички храни прѣзъ врѣме на войната за войскитѣ отправени въ България; въ това прѣдприятие ималъ за съдружници двама евреи. Като прѣдставителъ на тоя търгъ ималъ право да вземе и 20 % отъ чистия доходъ. Прѣзъ траенето на войната, той придружавалъ навсѣкѣждѣ главната квартира на главнокомандуващия Николай Николаевича. Сливенци сѣ виждали тогава х. Мина въ Свищовъ, Бѣла, Едрене, Санъ-Стефано, когато отива само за нѣколко минути съ разкошенъ екипажъ въ зданието, дѣто врѣменно се помѣщава главното управление на войсковитѣ доставки.

Всички чиновници ставали на крака и съ страхопочитание изслушвали ризпитванията и наставленията на главния прѣд-приемачъ — х. Мина. Въ тия здания винаги стоели по 4—5 голѣми каси, въ които всѣки день внасяли и изнасяли хиляди рубли. Сливенци разказватъ, че когато се сключилъ мирътъ въ С.-Стефано, тѣ отишли да ходатайствуватъ прѣдъ главнокомандуващия Н. Николаевича, да бждатъ освободени по-скоро амнистиранитѣ сливенски търговци, заточени прѣди войната въ Болу (Мала-Азия); тогава х. Мина, който билъ близъкъ съ Н. Николаевича, имъ услужилъ. Въ единъ разговоръ тогава съ Слив. Владика Серафима за разрушенията въ Сливенъ, х. Мина съобщилъ, че смѣта, слѣдъ като се завърне въ Русия, да уреди смѣткитѣ си за подряда на войската и да помогне на родното си мѣсто, *както той знае*.

Прѣди 1872. година повикалъ на гости сестра си Мария, която завела и дъщеря си въ училище. Сестра му говорила, че въ Сливенъ училищата сж изгорѣли и дѣцата се учатъ въ неудобни за тая цѣль здания; тогава х. Мина ѝ казалъ, че той прѣди да трѣгне за театъра на войната, си направилъ завѣщанието, въ което имало прѣдвидени суми за облагодѣтелствуване г. Сливенъ чрѣзъ училища; но тъй като доставкитѣ на войската увеличили нѣколко пѣти богатството му, той унищожилъ първото си завѣщание да напише друго, което да отговаря на новото му богатство. Той насмѣшливо казалъ тогава: „Да можешъ си прѣдстави, колко пари имамъ, помисли, че тая стая е пълна до тавана съ злато“. Тогава той казвалъ, че има да взима отъ руската държава много пари. Х. Мина не билъ жененъ, той ималъ за държанка една нѣмкия, живѣлъ на улица „Дерибасовска“ въ собственитѣ си кжщя, съ отдѣления за прислуга и екипажа му, а другитѣ магазини и кжщя, съсѣдни съ кжщата, въ която той живѣлъ, давалъ подъ наемъ; тия му здания заемали по-голѣмата частъ отъ квартала.

Прѣзъ 1881. година м-ць декемврий 13. въ Сливенъ се получила телеграма отъ Петербургъ, че х. Мина умрѣлъ. Прѣзъ януарий Мария Д. Милкова, сестра; Коста Пашевъ — братъ; Димитръ Милковъ — зетъ — пълномощници на останалитѣ наслѣдници, отиватъ въ Одеса, дѣто държанката на х. Мина ги приела добрѣ и казала, че той умрѣлъ въ Петербургъ скоропостижно — 1 день слѣдъ пристигането му тамъ.

Тя имъ казала, че отишълъ тамъ, повиканъ телеграфически отъ съдружницитъ си евреи. Тя заявила прѣдъ наслѣдницитъ, че покойниятъ ѝ подарилъ всичкитъ си недвижими имоти и че въ касата му не се намирили никакви книжа, нито е обявено отъ нотариуса нѣкакво завѣщание. Наслѣдницитъ слѣдъ двѣ-седмично прѣживѣване въ Одеса били съвѣтвани отъ българскитъ студенти въ Одеския университетъ да потърсятъ въ Петербургъ въ воената академия Радка Димитриева и Вълнарова, които ще ги ориентиратъ въ работитъ имъ по наслѣдството. Тамъ ги съвѣтвали да упълномощятъ влиятелния българинъ Полковникъ Кесяковъ, комуто да дадатъ генерално пълномощно да дѣйствува отъ тѣхно име и приеме всичко, що се слѣдва на наслѣдницитъ. Слѣдъ смъртта на х. Мина въ Петербургъ у него се намѣрило само потфелче, дѣто било забѣлѣзано, че е внасялъ нѣкакви суми у Евлогий Георгиевъ, — Букурещъ, П. Степановичъ — Одеса, Стояновичъ — Цариградъ, Рашеевъ — Одеса. Полковникъ Кесяковъ прѣупълномощилъ Петербургския адвокатъ Герата. Слѣдъ изпълнение на всичкитъ сѣдебни процедури, слѣдъ провѣренитъ смѣтки у споменатитъ банкерски кантори, ние виждаме слѣдния отчетъ отъ 2/XII. 1882. год., за наслѣдството на х. Мина Пашевъ. Той е единствения документъ, който удостоверява, че отъ голѣмото богатство на х. Мина сж намѣрени само 336,983'76 *рубли*, които въ отсъствие на завѣщание, по желанието на наслѣдницитъ се употребяватъ така:

О Т Ч Е Т Ъ

На наслѣдството слѣдъ смъртъта на х. Мина Ивановичъ
Пашевъ, написанъ на 2. декемврий 1882. година.

	рубли	коп.
Платено на Криетопулусу за дългова раз- писка, издадена отъ М. Пашевъ . . .	14,000	—
Общи разноски по реализ. на дѣлото и на- слѣдството	34,700	—
Дългове на х. Мина, платени отъ на- слѣдниците	39,328	—
Дългъ, изплатенъ слѣдъ смъртъта отъ на- слѣдниците	5,500	—
Платени П. С. Тошковичу, признатъ неговъ дългъ отъ наслѣдниците	20,000	—
Учрѣдено въ полза на България, съгласно обезателството на наслѣдниците на името Полковникъ Кесяковъ	100,000	—
Дадени Полковнику Кесякову безотчетни по водене дѣлото	10,000	—
Остатъка, даденъ на наслѣдниците . . .	113,455	78
Всичко	336,983	78

Този отчетъ е провѣренъ и подписанъ отъ наслѣдни-
цитѣ при С.-Петербургския нотариусъ на 2. декемврий 1882.
г. зарегистрированъ подъ № 10312. Подписали: Коста Ив.
Пашевъ, Мария Ив. Пашева (по мжжъ Милкова) и пълно-
мощника на Михалъ Ив. Пашевъ.

Понеже Сливенското градско кметство правило прѣчки
при издаване свидѣтелства за самоличността на живущитѣ въ
Сливенъ наслѣдници, тѣ въ Петербургъ настоели прѣдъ
полковникъ Кесякова да впишатъ въ тоя документъ, който
тѣ наричали „завѣщание“ сумата 100,000 рубли за Бълга-
рия; но когато се завърнали въ Сливенъ, сами писали на
Кесякова, лихвитѣ отъ тия 100 хил. рубли, внесени въ Пе-
тербургската Господарствена Банка по 4⁰/₀, да се внасятъ въ

Сливенското училищно настоятелство за издържане въ Сливенъ на класно дѣвическо училище на името „Пашевъ“ отъ тия лихвени доходи е построено зданието на „Пашевото“ класно училище въ Сливенъ; издържано е учителското тѣло съ ежегодния доходъ 10 хил. лв. златни.

Въ протоколъ № 5. отъ 21. май 1899. год. на Сливенското училищно настоятелство и общинския съвѣтъ се вижда, че срѣщу това пожертвуване на Пашевитѣ наслѣдници, учил. настоятелство се задължава да издържа въ странство по единъ отъ потомството на тия наслѣдници, ако кандидатътъ има срѣдно образование. Ако прѣзъ нѣкоя учебна година нѣма стипендиянтъ, лихвитѣ се задържатъ, докато стигнатъ сумата, потрѣбна за поставяне въ двора на училището паметникъ и коститѣ на х. Мина се прѣнесатъ въ Сливенъ. Досега съ тая стипендия (3000 лв.) сж свършили: по медицината Д-ръ Пашевъ — братовъ синъ; Д-ръ Минковъ, сестринъ синъ — юристъ; по музиката Мария Пашева — братова дъщеря.

До 1889. год. завѣщаната сума е стояла въ Руската Господарствена Банка, но сжщата година съгласно протоколъ № 20. на Сливенския общ. съвѣтъ и училищното настоятелство въ засѣданието си на 7. априлий 1899. год. и по искането на Генералъ Кесяковъ, се изпращатъ избранитѣ и упълномощенитѣ въ това засѣдание градскиятъ кметъ Добри Бояджиевъ, П. Я. Пошовъ и Михалъ Доновъ — училищни настоятели,* да се ликвидира смѣтката на завѣщанитѣ 100 хил. рубли съ Генералъ Кесяковъ. Въ ст. София прѣдъ нотариуса е станало съглашението межеу Генералъ Кесякова, управляващия завѣщания фондъ, и прѣдсед. на Сливенското училищно настоятелство, така. Генералъ Кесяковъ внася на вѣчни врѣмена оставенитѣ отъ сливенскитѣ наслѣдници на х. Мина Пашевъ 100 хил. лева златни въ Б. Н. Банка на името на *Сливенското училищно настоятелство*, а вмѣсто 167 хил. лв. зл. дава своето капитално здание въ София, улица „Левски“ и „Цариградъ“ срѣщу княжеския палатъ, съсѣдно съ зданието на хотелъ „България“ и кжщата на Ив. Хадженовъ. Съ всичко това Генералъ Кесяковъ ликвидира смѣтката на управления отъ него фондъ, оставенъ отъ на лѣдниците на х. Мина Пашевъ; тъй че отъ 100 хил. кредитни рубли Сливенското училищно настоятелство получава на вѣчни врѣмена чистата сума въ Б. Н. Банка 100 хил.

лв. зл. и споменатото здание на Кесякова: кжща съ дворъ и 4 магазина подъ кжщата — за 167,000 лв. зл., на които суми и имоти *доходитъ само* на вѣчни врѣмена ще се изтеглятъ за издържането въ Сливенъ на едно дѣвическо училище, което да носи името „Мина Пашевъ“. Къмъ дѣлото е телеграмата на Пашевитѣ наследници, които одобряватъ тая окончателна ликвидация. Наслѣдниците на х. Миня, които пожертвуваха части отъ наследството си, да увѣковѣчатъ паметта на милия си сродникъ сж тѣзи: *Мария Д. Милкова*, родена Пашева—сестра, *Костаки Пашевъ*—братъ, *х. Михалъ Пашевъ*—братъ. Прѣзъ 1884. г. Генералъ Кесяковъ съ постановление на общинския съвѣтъ е признатъ за почетенъ гражданинъ за сторенитѣ услуги по оформяване, узаконяване и управляване завѣщаната сума отъ наследниците. Портретътъ му е поставенъ въ приемния салонъ на Сливенското градско кметство. По случай смъртта на Генералъ Кесяковъ 4. мартъ 1900. г. въ Сливенъ е отслуженъ тържественъ молебенъ отъ митрополита въ присъствието на ученицитѣ отъ „Пашевото“ училище, ученицитѣ отъ другитѣ училища при стечението на многобройна публика.

Сега зданието въ София дава годишенъ доходъ около 6000 л. и капиталътъ въ Б. Н. Банка—6000 л. всичко—12000 лв. Тия доходи служатъ да издържатъ VI-класното „Пашево“ дѣвическо училище. Гробътъ на х. Миня Пашевъ е въ Петербургъ, въ черковата „Св. Богородица“ обрастналъ въ трѣва, безъ всѣкакъвъ знакъ на почетъ и внимание.

Тия свѣдѣния сж събрани отъ слѣднитѣ лица: за дѣтинството—отъ сестра му Г-жа М. Д. Милкова; за ученичеството—отъ съученицитѣ му Т. Костовъ, Ил. Димитровъ и Т. Х. Михалевъ; за Цариградския и Одеския му животъ отъ приятеля му и Цариградския му съжителъ и сподвижникъ въ народнитѣ движения—Стефанаки П. Стефановъ; по завѣщаната сума — отъ архивата на Сливенското Градско Кметство.

Училищното настоятелство и общинския съвѣтъ прѣзъ мѣсецъ октомврий м. г. въ протоколъ № 34. взелъ рѣшение: 1) да се моли М-вото на народ. просвѣщение да узакони, патронниятъ празникъ на това училище да бѣде на именния день на великия му благодѣтель 11. ноемврий —

„Св. Мина“; 2) да се прѣнесатъ коститѣ му отъ Петербургъ въ Сливенъ; 3) да се основе въ Сливенската катедрална църква мавзолей, дѣто кметството отъ страна на града ще постави разкошни мраморни плочи, върху които ще се пишатъ заслугитѣ на сливенскитѣ благодѣтели.

М-вото на народ. просвѣщение утвърдило тѣзи рѣшения и телеграфирало въ дирекцията на училището, че 11. ноемврий да бѣде на вѣчни врѣмена патроненъ празникъ.

На 11. ноемврий учителското тѣло и ученичкитѣ при „Пашевото“ VI-класно дѣв. училище слѣдъ черковния отпущъ отидоха въ театралния салонъ „Зора“, дѣто учителтъ при сѣщото училище, Хр. Димитровъ, произнесе рѣчь за живота на х. Мина Пашевъ и възпитателното значение на подобнитѣ празници. Слѣдъ нѣколко декламации, подходещи за случая и свирни на училищния оркестъръ, събранието съ градската музика се отправи въ училището, дѣто военниятъ оркестъръ и градската музика свирѣха на ученичкитѣ, а учителитѣ приемаха гости — родителитѣ и сѣмействата на пожертвователитѣ, наслѣдници на х. Мина Пашевъ.

Сѣщия день кметството съ специални афиши покани всички граждани да присѣдствуватъ на архирейската тържествена панихида за упокоение душата на великия сливенски благодѣтель. На 12. того сливенскиятъ митрополитъ отслужи въ присѣдствието на всички ученици, ученички и граждани панихида. Тукъ градскиятъ кметъ произнесе прочувствена рѣчь и посочи на обществото голѣмото значение на пожертвуването като хуманно и възпитателно сръдство. Въ Сливенъ никога не е чествувана паметъта на тоя великъ благодѣтель. Понеже вѣстниците бѣха писали за тоя патроненъ празникъ, кметството бѣ изпратило покани до всички повидни сливенци вѣнъ отъ Сливенъ. Тоя день сѣ получили много телеграми въ кметството за похвалната инициатива, да се чествува паметъта на заслужилия сливненецъ.

Козма Тричковъ.

1806.—1867.

За Козма Тричковъ се знае и помни малко. Той е познатъ като благодѣтель и родолюбецъ. Освѣнъ кратката му биография, помѣстена въ „Училищенъ прѣгледъ“ кн. 5 год. III. и писменото му завѣщание, изложено на сѣщото мѣсто, знае се още и това, което прѣдаваме по-долу.

Козма Тричковъ се е родилъ въ Вратца отъ бѣдни родители. Годината на ражданието му точно не се знае. Той е умрѣлъ прѣзъ 1867. година, на 60-годишна възраст. Родилъ се е, по всѣка вѣроятностъ, прѣзъ 1806. година. Бащата на Козма, Тричко Вѣлковъ, е билъ епитропъ въ черквата „Св. Никола“. Въ онова врѣме Козма посѣщавалъ вратчанското училище 4—5 години, дѣто се е научилъ да чете и пише. Ималъ е четирима братя и двѣ сестри, които умрѣли отдавна. Отъ неговия родъ сѣ живи сега въ Вратца братовитѣ му два сина, Кузо Стоянчовъ и Коцо Стоянчовъ и двѣтѣ имъ сестри. Козма е стоялъ въ Вратца до 17-си година. Той е билъ физически развитъ и смѣлъ момъкъ. Притиснатъ отъ сиромашията отъ една страна, а отъ друга — като гледалъ, какъ турцитѣ произволничатъ надъ неговитѣ братя, той напустналъ родното си мѣсто и заминалъ направо въ Букурещъ, дѣто се настанилъ като работникъ въ една тютюнена фабрика. За да се раздѣли тъй рано отъ родителитѣ си, заставило го и друго едно обстоятелство. Веднажъ, когато билъ на улицата, едно турче го закачило и се впуснало да го бие. Той не могълъ да се стърпи, а веднага сграбчилъ турчето и го ударилъ о земята така силно, че послѣдното паднало въ несвѣсть съ разкървавена глава. Слѣдъ тази случка Козма, уплашенъ отъ прѣслѣдването, което го очаквало, веднага избѣгалъ отъ Вратца. Тоя родолюбецъ се отличавалъ съ своето тру-

долюбие, извънредно търпѣние и постоянство. Тия симпатични качества въ характера не малко сж способствували, за да стане отпослѣ бѣдниятъ Козма единъ състоятеленъ българинъ. Като простъ работникъ въ тютюневата фабрика, той въ продължение на 5—6 години спестилъ една незначителна сума пари. Съ тия пари, слѣдъ като напустналъ тютюневата фабрика, Козма наелъ една воденица. Тукъ той се показалъ извънредно трудолюбивъ. Трѣбвало е зимъ да се чупи ледътъ и да се разчистватъ улентъ на воденицата. За тази работа слугитъ му искали много скжпо. За да работи воденицата, той билъ принуденъ самъ, обутъ съ чизми, да чупи ношно врѣме леда. Отъ това газене на леда и студената вода, той добилъ силенъ ревматизъмъ. Слѣдъ като спестилъ извѣстна сума отъ наемателството на воденицата, напустналъ това си занятие и почналъ дребна бакалска търговия. Въ едно малко дюкенче той продавалъ соль, оризъ, гайтанъ, копчета, захаръ и др. Въ това врѣме Козма билъ на 36—37 години. Тогава билъ повиканъ отъ стария си братъ въ Карлово, за да го оженятъ. Момата била избрана отъ брата му и снаха му. Не слѣдъ дълго врѣме и Козма пристигналъ въ България и се отзовалъ право въ Карлово. Тамъ той, прѣди да се срѣщне съ бѣдещата си жена, питалъ снаха си, дали е хубава момата. Тя му отговорила, че всичко ѝ е хубаво, ала очитъ ѝ били блѣскави като на котка. Това описание разочоровало Козма, и той категорически заявилъ, че не желае да се жени. Отъ Карлово той се връща пакъ въ Букурещъ, дѣто разширява повече търговията си. Отъ дребенъ търговецъ той станалъ ангросистъ на сслъ, газъ, катранъ и др. Ималъ е вече собственъ магазинъ и кжща, въ която приелъ за слугина ромънката Аника. Послѣдната всѣкога е настоявала да се вѣнчае съ него, но той отказвалъ. Напослѣдъкъ ревматизмътъ до толкова се усилилъ въ него, щото той отначало ходилъ съ единъ бастунъ, а послѣ билъ принуденъ да се подпира съ двѣ патерици чакъ подъ мишницитъ. Всички срѣдства, които били употребявани, за да се изцѣри, не му помогнали. Ходилъ въ разни лѣчебници, като въ Карлсбадъ, Мариенбадъ, Ница и пр., ала и въ тия мѣста не получилъ никакво облекчение. Единъ день, както разказватъ, дошла при него една ромънка и му казала, че знаела цѣръ за

Козма Тричковъ.

краката му. Той се съгласилъ да опита и този цѣръ. Ромънката му намазала краката съ една масъ (мехлемъ), която причинила такива болки, че той падналъ въ несвѣсть и изкжсалъ дрехитѣ си. Слѣдъ като се опомнилъ, почувствувалъ, че краката го не болатъ, и на другия день излѣзълъ безъ патерици. Тогава той е билъ около 55-годишенъ. Изцѣрването на Козма не било окончателно. Старостъта и ревматизмътъ го сложили на легло, и той къмъ 60-годишната си възраст е умрѣлъ. Роднинитѣ му прѣдполагатъ, че е отровенъ отъ слугината, която искала да се жени и да наслѣди богатството му.

Покойниятъ благодѣтель оставилъ много пари за разни народополезни и благотворителни цѣли, които изрично сж показани въ неговия завѣтъ. Тукъ ще споменемъ по-крупнитѣ суми, които той е завѣщалъ, а именно: 42,341'25 зл. лева за издържане вратчанскитѣ училища (пунктове 1. и 4. отъ завѣщанието му); 50,000 лева за да се издържатъ отъ дохода му двама младежи въ чужбина, отъ които единиятъ да бжде отъ Вратца (втората частъ на пунктъ 14.); 41,650 зл. лева на роднинитѣ му (пунктове 2., 3., 5. и 7.); 7,350 зл. лева за черквата „Св. Никола“ въ Вратца (пунктъ 6.); 24,500 зл. лева за българската черква въ Букурещъ (пунктъ 8.). Завѣщалъ е сжщо да не му се продава кжщата, нито да се разваля, а отъ дохода да се издържатъ вратчанскитѣ училища.*) Тая кжща напоследъкъ е продадена, понеже се развалила, и съ лихвитѣ отъ получената сума 20,000 зл. лева се издържатъ основнитѣ училища въ града. За споменъ на вѣчни врѣменна едно отъ най-грамадитѣ училища въ гр. Вратца се именува на името на благодѣтеля „Козма Тричковъ“. Ликътъ на този родолюбецъ краси обширния салонъ по рисуване и внушава на учещата се младежъ почитъ и уважение къмъ щедрия благодѣтель и родолюбецъ, Козма Тричковъ.

Волята на вратчанския благодѣтель К. Тричковъ е изпълнена тѣй, както той е желаелъ прѣди смъртъта си и както е изложено въ завѣта му. Той е билъ силно привързанъ къмъ родината си, за нея той винаги милѣлъ въ чужбина. Като билъ проникнатъ отъ високи и благородни

*) Вижъ „Училищенъ прѣгледъ“ год. III. кн V. стр. 533.

чувства, тоя незабравимъ родолюбецъ още приживѣ дарилъ всичко спечелено и спестено за благо на народа си. Отъ фонда, основанъ съ цѣль да се издържатъ младежи въ странство и именуванъ на негово име, сж се изучили досега доста много българи, между които е и покойниятъ радѣтель на народната просвѣта, В. Кжнчевъ.

Прѣписъ.

З а в ѣ т ъ .

Имѣющи прѣдвидъ, чи страдая отъ една хроническа болестъ, която мя топи отъ день на день, като смѣтамъ, чи отъ съвѣтитѣ на лѣкаритѣ и разни опити сж доказа вechъ чи тѣзи болестъ е неизцѣрима.

Като се наумявамъ чи човѣку не му е естествено дадено да познава дирна часъ на живота си и тѣй е необходимо сѣкому да бжде готовъ за сѣка една непрѣдвидима случка и най-паче, като нѣмамъ нито единъ наслѣдникъ горенъ (баща, майка) или доленъ (дѣца) като нежененъ но само отъ страна и на конецъ.

Като гледамъ чи отечеството ми България има голѣма нужда за умствено развитие, като Българинъ, роденъ отъ родители българи православни, въ града Вратца, ако и отъ малкъ да съмъ напустналъ отечеството си като сж отстранихъ, но понеже го обичахъ много, въ сичкиятъ си животъ ся трудихъ за неговото благоденствие, вѣрвамъ чи изпълнявамъ една отъ най-святити длѣжности, като ида въ помощъ на отечеството си, съ малкия ми имотъ, когото посвѣщавамъ за умственото му развитие съ слѣдующиятъ начинъ:

Слѣдователно като желая моята воля обявена въ тържественъ начинъ чрѣзъ тоя завѣтъ, да бжде изпълнена точно подиръ моята смъртъ, смѣя да помоля приятелитѣ и съотечественицитѣ мои Г. Христо Георгиевъ, Г. Д-ръ Атанасовичъ и Г. Д-ръ Н. Василяди, въ които имамъ пълно увѣрение да бждатъ настоятели на моятъ имотъ слѣдующи и изпълняющи волята моя както се показва по-долу.

Движимото и недвижимото мое състояние сж състои отъ една кжща въ махалата „Попеску“, улица „Св. Иванъ“, въ която обитавамъ, а движимото сж садържа сичкото въ равномѣтката която е сключена съ случаятъ на текущата година 1867.

1. Оставамъ горѣпоменатата кжца на училището въ гр. Вратца, гдѣто съмъ ся родилъ, съ условие, чи г-да настоятелитѣ на тамошното училище да приемватъ само годишния приходъ, отъ Добродѣтелната дружина въ Букурещъ, подъ надзирателството и управлението на която ще бжди този недвижимъ имотъ, безъ да има право нѣкой да го продаде или заложи.

2. Оставамъ на брата си Стоенча Тричковичъ, обитающъ въ гр. Вратца, шестъстотинъ жълтици Австрийски № 600 ₪ безъ да му се спадне сумата която съмъ му далъ въ живота си въ помощъ.

3. Оставамъ на браговицата си, на покойния ми братъ Коста Тричковъ двѣсте жълтици Австрийски № 200 ₪ и на двѣтѣ си внучета дѣцата на брата ми Коста, по двѣсте жълтици Австрийски № 200, но защото сж и двѣтѣ невъзрастни, ще ся задържатъ паритѣ у Добродѣтелната дружина, която има да имъ дава само лихвата за тѣхното прѣпитание, разумѣва се, чи на момичето може да ся дадатъ главнитѣ, като стигне да ся жени за зестра.

4. Оставямъ на брата си Георги, който ся намира въ Сръбско, количество: шестъстотинъ жълтици Австрийски 600 ₪ и понеже не зная ако е живъ и ако е жененъ и има наслѣдници, т. е. дѣца; въ случай ако не живѣй и нито наслѣдници има, тогасъ това количество ще остане пакъ за училището отъ Вратца.

5. Оставамъ на сестра си Ивана сопругата на зета ми Нешу шестъстотинъ жълтици Австрийски № 600 ₪.

6. Оставамъ на църквата „Св. Никола“ въ гр. Вратца, която се съзидава сега количество триста жълтици Австрийски № 300 жълт., а на другитѣ три църкви по петдесетъ жълтици Австрийски № 50.

7. Оставамъ на внуката си, дъщерята на брата ми Иоакима, обитающи въ гр. Карлово, сто жълтици Австрийски № 100. жълтици, безъ да ѝ се спадне нѣщо, отъ колкото съмъ похарчилъ за нейното оженвание.

8. Оставамъ на църквата Българска, която е начертана да ся въздигне въ столицата Букурещъ, хиляда жълтици Австрийски № 1000 жълтици освѣнъ що съмъ подписалъ за помощъ.

9. Оставамъ като Българинъ и членъ на настоятелството на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ, количество триста жълтици Австрийски № 300 жълтици.

10. Оставамъ на спитала и на училището начертани отъ Ефорията на тѣзи заведения устроена въ Букурещъ, за да ся устроятъ въ гр. Търново въ България, количество петстотинъ жълтици Австрийски № 500 жълтици, които пари ще ся четжтъ на Ефорията въ Букурещъ, за да ги употрѣби на опрѣдѣленитѣ мѣста съобразно съ проектътъ, когото иматъ и когото познавамъ.

11. Оставамъ за погребението ми, за паметника ми и за поменуването ми количество жълтици Австрийски шестстотинъ № 600 жълтици, като направятъ и два мои образи (изписи). Едно за училището въ града Вратца и друго за читалището Българско отъ Букурещъ.

12. Оставамъ на слугината си Аника, която ми е служувала около 15 години, количество жълтици Австрийски триста № 300 жълтици, както и сичката покжщина и безъ колкото съмъ похарчилъ за нея въ живота си.

13. Като единъ що ся подслонихъ въ Влашко гдѣто живяхъ охолно и гдѣто съмъ придобилъ съ трудъ малкия си имотъ, оставамъ на Асила Елена Домна въ Букурещъ, количество двѣстѣ жълтици Австрийски № 200 жълтици.

14. Оставамъ да ся даджтъ седемдесетъ и петъ жълтици № 75 жълтици на Прѣпочетниятъ Генералъ Консулъ Русийскій въ Букурещъ за да ги раздаде на сиромаси, сжщо оставамъ количество седемдесетъ и петъ жълтици Австрийски № 75 жълтици въ распоряжение на Г-да Епитропи за да ги раздадатъ на сиромаси Българи въ столицата Букурещъ.

Като ся изпълнятъ сичкитѣ ми горни обязанности, остака на имота ми, ще да ся прѣдаде на Добродѣтелната дружина въ Букурещъ, който остатокъ ще да се даде съ лихва, или ще да ся купи съ него едно здание и съ приходътъ да ся подържатъ за наука въ странни мѣста двама младежи Българи отъ които единатъ да бжди отъ града Вратца съ условие чи като си свършатъ наукитѣ да се върнатъ въ отечеството си за да бждатъ полезни на Българскиятъ народъ.

Тая като ми е послѣдната воля, въ случай ако умрѣ, моля съ приличното почитание, Прѣпочетниятъ Генѣралъ Консулъ въ Букурещъ, подъ покровителството на когото ся намирамъ, да благоизволи да даде помощта си на Г-да епитропитъ да навършатъ точно, распоряженията на този завѣтъ.

Писанъ въ Букурещъ, год. 1867., февруарий 18.

(П. П.) Кузма Тричковичъ, като писателъ и свидѣтель Д. Гукулеску, Петъръ С. Кутевъ, Давидъ Теодоровъ, Бив. митрополитъ Погониански Панаретъ Рашевъ.

Вѣрно

При Вратчаското училищно настоятел-ство за дѣловодителъ:

Н. Петровъ.)*

*) Гл. Дѣло № 31. на Доброд. Дружина въ Букурещъ.

Ангелъ Николаевичъ Хаджіоглу

1786.--1856.

Покойникъ-тъ бѣше единъ отъ онія много наши Българе, кои, само съ надѣжда на Бога, излѣзли изъ Българія, безъ образованіе безъ пары; излѣзлы още кога были малки дѣца съ намѣреніе *да видѣтъ свѣтъ*, както си казвѣтъ и до сега у насъ, и да станѣтъ умни хора, кога поживѣять и послугувать у почтени търговци въ нѣкой голѣмъ градъ. Отъ тая положителна мисль ся ржководять у насъ и до днесъ: Не само момчета останжли безъ роднини и състояніе, нъ и исти-тѣ имъ родители, ако и да имѣтъ потрѣбж отъ млади момчета за да имъ слугувать по търговія-та, прѣдпочитать да прибирѣтъ чюжды дѣца при себе си, а свои-тѣ прашѣтъ другдѣ, при други търговцы, за да *добыѣтъ* познанія въ търговія-та; *да ся испекѣтъ*. Отъ тука и народна-та пословица: „кой не сѣлъ чюждѣ хлѣбъ, той нищо още не знай.“

Въ такъвъ младъ възрастъ е излязалъ изъ Българія, отъ Русчукъ и нашъ Ангели Николаевичъ Хаджіоглу. Нѣколко години поживѣлъ той въ Букурещъ, а послѣ минѣлъ въ Россіѣ, Москвѣ, дѣ и прѣкарва по-голѣмж-тж часть отъ своя животъ. Съ многогодишни-тѣ свои трудове и постоянно прилѣжаніе, той бѣше испечелилъ голѣмо довѣріе и почетъ между търговци-тѣ. Слѣдъ това неговата търговска дѣятелность бѣше ся распространила доста на широко.

Лесно се разумѣва, че при такыва благоприятны условія той въ нѣколко години отгорѣ бѣше си съставилъ и достатъчно състояніе. Обстоятельства-та го докарали още отъ малко дѣте да живѣе между едновѣрцы, нъ да има работы повече-то съ иноплеменни людіе: да речемъ съ гърци. Далечъ отъ Българія владенъ въ търговія-та си, той малко по-малко бѣше забравилъ векъ и свой матерный языкъ.

Нѣ, види се, че въ душа-та си, не съвсѣмъ забравялъ той своето отечество, а само малко знаелъ за неговото съ-временно състояние.

Нѣ кога, на 1829 год. незабвенный-тъ нашъ Исторіо-графъ, Юрій Ивановичъ Венелинъ, написа и издаде въ Москва свои-те чюдны и драгоцѣнны за насъ „Историче-скы Изслѣдванія Древніе и Нынѣшніе Болгаре“. Кога досто-почтенни-тъ въ Россія и Влашко Българе (Г. г. Априлови, Палау-зови, Денкооглу, П. Беронъ, Тошковицъ, Тошкови, Кокаланови, Мустакови, Бакалооглу и др. и др. . . .) рас-палени отъ любовъ къмъ Българско-то народно образование, така благородно са отговорихъ на подаденый отъ Венелина гласъ и съ пристояваніе и пожертвованія усердно зехъ да дѣйствувать за възрожденіе-то на българска-та писменность; кога тукъ-тамъ по Българія, Влашко, Цареградъ са появиа ревностни родолюбци, въодушевлени отъ исты-тъ чувства и усердіе да дѣйствува съкой съ каквото може, и са пока-захъ плодове на тѣхны-тъ благородны усилія; когато повѣе и са пронесе векъ този чуденъ животворенъ духъ, кой-то отвори очи-тъ на онія, кои-то до тогава са нахождахъ въ заблужденіе, кой-то съживи и свѣсти онія, кои отъ голѣма простота не разумѣвахъ до тогавъ що ще рече Родъ и Племя; що ще рече истинско образование; кога-то зѣ да работи векъ Българско име; зачю са че има Българскый народъ, Българскый языкъ, Българска писменность, и че тоя народъ акъ и да е останжлъ назадъ отъ други-тъ на-роди въ образование-то, нѣ той носи въ своето си нрав-ственно бытіе такыва чисты дѣвственны силы, кои непрѣ-менно ще го изведжтъ въ пжть-тъ на общеевропейско-то образование. Таково утѣшително явленіе не можаше да не обърне вниманіето на сѣкы, колко годѣ образованъ челякъ, кой-то произхожда отъ тоя народъ.

Така са свършило въ онова врѣме у мнозина отъ на-ши-тъ то нравственно пробужденіе, по кое-то тѣ, като сжщи и благодарни сынове къмъ обща-та наша майка Българіѣ, въртжтъ свой погледъ къмъ нея, отдалечъ простиржтъ ржкж и ѣ прѣдлагжтъ помощъ и сыновнж любовъ.

Въ това много-замѣчательно за насъ врѣме нѣй видиме между други-тъ и Ангели Николаевича Хаджиоглу да са показва първыи пжть като Българинъ въобще, и като ис-

кренній ревнитель за Българско-то образование. Въ това време се наченватъ неговы-те пожертвования за Русчушко-то училище; въ това време приема той на свое иждивеніе издание-то на извѣстный-тъ: „Български Букваръ“ да ся раздава въ даръ учащимся юношамъ. Москва 1844.*). Безъ съмнѣніе много отъ градскы-тъ и селскы Българскы училища сж поели въ даръ отъ тѣя книги и общины-тъ тѣхны сж благославяли и споменували оногова, кой-то тѣй усердно и умно са е погрыжилъ за образование-то на тѣх-но-то юношество.

Нъ най-голъмо-то благодарѣніе, кое-то покойникъ-тъ стори за отечество-то си, което ще обесмърти негово-то име въ Исторія-та на Българска-та Писменность, — е, че той отъ истинна любовь къмъ отечество, отредилъ въ завѣщаніе-то си, кое написалъ още на живота си, за да са дадатъ 20,000. рубли сребърны около 400,000 Турски гроша на Русчушко-то Българско училище. Желаніе-то на този благотворитель е да са нареди добръ, какъ-то мъжко-то Българско училище, така и момиченското-то общо училище да са отвори (ако до сега нѣма отворено). Въобще той желае, както вътрѣшнж-тж, така и вънкашнж-тж нареди на тѣя училища да носятъ характеръ чисто Българскій, народный. Число-то на учители-тъ, учителницы-тъ, каквы прѣдметы и послѣ Българскій-тъ языкъ, кои отъ чюжди-тъ языци трѣба да са прѣподаватъ, въ какъвъ объемъ на дълго или на кжсо — това сичко прѣдоставлява на благоразуміе-то на Русчуклійцы-тъ свои-тъ съграждане, съ пълно увѣреніе, че тѣа ще разумѣжтъ добръ негово-то благо намѣреніе, и ще приложжтъ отъ своя страна всяко стараніе не само за да ся поддържа сжществуваніе-то на тѣя училища, нъ ще гледатъ още като съобразяватъ съ потрѣбы-тъ на мѣсто то и време-та, да правжтъ разумны и полезны нововведенія, за да са удовлетворяватъ сичкы-тъ нужды и сѣкакъ да са напрѣднуватъ, да влизжтъ се по на добъръ пжтъ и редъ, отъ една страна способъ-тъ на прѣподаване-то да са облегчава, колко-то е възможно, споредъ както правятъ и по другы мѣста въвъ сяко благоустроено учебно заведеніе.

Освѣнь тая узначителна сумма, покойникъ-тъ завѣщава още около 5000 рубли сребренни (около 100,000 грошове

*) Този букваръ билъ съставенъ отъ Георги попъ Илиевъ Бусилинъ отъ Батакъ.

Турски) за да са раздадатъ по Русчушкитѣ церкви и други богоугодны и челоуѣколюбивы работы.

И така, единъ отъ по-главнитѣ градове на България, Русчукъ, придобива капиталъ, достаточенъ да съдържа не само първоначално училище, нѣ при благоразумно-то употребленіе на този капиталъ, може да са въздигне и да процвѣтава цѣла, добронаредена, Европейска гимназія. Като Българе нѣй душевно са обрадваме за това нѣщо, съ братска любовя привѣтствуваме Русчуклій-ци-тѣ и имъ честитимъ!

Въ Соколники*) 29. Іунія, 1856 год. Петровденъ, на разсѣмване 6. час. по Европейскы, далечъ отъ мило отечество, поминѣ са единъ отъ най-достопочтеннитѣ наши съотечественници, Ангели Николаевичъ Хаджиоглу, родомъ Българинъ отъ Русчукъ.

Ние бѣхме свидѣтели на това прискрѣбно и жалостно зрѣлище. Покойникъ-тъ ако и да бѣше векъ на 70 години челякъ, нѣ здравіе-то му бѣше на мѣсто и само въ тѣя послѣдни 30—40 дни той усѣти шо ще рече болѣсть и неможна старость. Неговата смъртъ бѣше тѣй лека щото може да ся нарече „смъртъ праведника“. Покойникъ-тъ нѣма да са мжчи ни отъ дълговрѣменна болестъ, ни отъ много тежки прѣдсмъртни мжкы: Той доживѣ до този почтенъ възраст мирно, честно и обичливо съ сичкы. Сичкы-тѣ му работи показвахъ, че той добръ постигаше високо-то и свято значение Христѣнина и родолюбца и, колко-то можаше, гледаше да изпълнява онѣя священи длѣжности, кои налагжтъ сѣкы му свята вѣра и отечество. По това той посрѣщнѣ смъртъ тѣ съ истинско християнско смирение и спокойна совѣсть. Нѣколко дена прѣди да са прѣстави той са исповѣда и причасти. Съвършеніе-то на този св. обрядъ очевидно успокои болный-тъ и му произведе душевно утѣшеніе.

Писано въ Москва 1856. Августъ 8.

Савва Вълчевъ (другочъ Филаретовъ).

*) Малко село на сѣвѣръ отъ Москва.

*) Гл. „Царегр. в.“ № № 332 и 333. (1857, год.)

Прѣписъ отъ завѣщанието на Ангелъ Николовъ Хаджиоглу.

Съгласно надписътъ на Господина Русенски Окр. Управителъ отъ 28 того подъ № 733, като възвръщамъ настоящата прѣписка обратно, имамъ честь да му дамъ слѣднитѣ свѣдѣния :

Почтений гражданинъ и врѣменно Московский II-й гилдий, купецъ Ангелъ Николовъ Хаджиоглу е родомъ българинъ, роденъ въ гр. Русе. Той прѣди смрътта си въ мѣсець юний 1856. г. оставилъ духовно завѣщание, явено въ I. департаментъ на Московската гражданска палата, съ което помежду други пожертвования на разни богоугодни заведения вжтрѣ въ Русия поржчалъ на душеприказчицитѣ си, на родния си братъ почтения гражданинъ Никола Хаджиоглу и на племеницитѣ си молдавския грѣкъ Зафира и нѣжинския грѣкъ Христофора Петровича Сараоглу :

1. Да внесатъ въ сохрannата хазна на Московския опекунски съвѣтъ въ името на старейшинитѣ на родния му градъ Русчукъ въ Турция десетъ хиляди рубли сребърни за мжжкото училище, лихвитѣ на които да вървятъ за подържане на тѣзи училища ; и

2. Да изпратятъ на сжщитѣ старейшини въ брой 1000 рубли, които да раздадатъ на петъ бѣдни момичета, когато ги оженятъ и три хиляди рубли за поправяне и украшение на църквитѣ въ Русчукъ.

На 7. февруарий 1858. год. съ свое писмо до Русенскитѣ старейшини Зафиръ Сараоглу отъ Москва изпраща имъ чрѣзъ Христофора Стояновичъ въ Букурещъ два билета подъ № № 89,500 и 89,592. издадени на 24. януарий 1858. год. и ги поканва да упълномощятъ въ Петербургъ нѣкого си Мадаева, за да събере и изпрати ежегодно процентитѣ въ Русе.

Тѣзи проценти за годинитѣ 1858 и 1859 год. сж били изпратени въ Русе чрѣзъ Ивана Николовъ Денкоглу, а послѣ вече по прошение на Русенскитѣ старейшини чрѣзъ Генералното Росийско Императорско консулство въ съединенитѣ княжества Влахия и Молдавия ; тѣзи два билета били прѣдадени на сохрannата хазна и се измѣнили на 1 май 1861. год. № 23740 съ единъ билетъ на непрѣривно

доходни проценти, който билетъ се повѣрилъ на Азиатския Департаментъ, за да събира и изпраща лихвитъ чрѣзъ Букурещкото консулство въ Русе. Тѣзи лихви непрѣрывно по този пжтъ се получавали до 1886. год.

Гр. Русе, 3. I. 1889. год.

(Подп.) Кметъ и прѣдседателъ на училищното настоятелство: *П. Н. Винаровъ.*

Вѣрно

(Подп.) Секретаръ на Русенското Окр. Управление:
*Т. Кескиновъ. *)*

Отъ завѣщанитъ пари на Ангелъ Н. Хаджиоглу е съградено въ гр. Русе най-хубавото основно училище, което е наименовано на името на дарителя.

*) Дѣло № 66. отъ 1889. год. стр. 20. Въ Министерството на народното просвѣщение.

Иванъ Христовъ Манафовъ.

1843 . 1877.

Сѣмето що посѣя Априловъ въ сѣрдцата на българската интелигенция; споменитѣ, що остави въ габровци и въ всички сѣратници на онова врѣме; примѣрътъ, що даде на българскитѣ богаташи, дадоха стократенъ плодъ. Едва ли има друга личностъ, която да е повлияла толкова много за въздигането на своя роденъ градъ както Априловъ. Априловъ остави доста наслѣдници въ литературата, доста подражатели въ завѣщаване на пари за народопросвѣтни цѣли.

Единъ отъ виднитѣ габровски родолюбци и дарители за народната просвѣта е Иванъ Христовъ Манафовъ. Приблизително, когато Априловъ вече заврѣшвалъ своята дѣйностъ и когато вече наближавало врѣмето да се раздѣли отъ тоя свѣтъ, тогава видѣлъ тоя свѣтъ Иванъ Христовъ Манафовъ. Той се родилъ въ Габрово прѣзъ 1843. год. Родителитѣ му се казвали Христо Манафовъ и Евгения Христова по баща Димчева Султанова. Баща му билъ синъ на първия габровски богаташъ, който се занимавалъ съ цѣвтешката габровска търговия ножарство. Иванъ Христовъ Манафовъ до 17—18—годишна възраст отрасналъ въ Габрово подъ влиянието на балканската природа и подъ лѣха на ефирния въздухъ. Образованието си получилъ въ сѣществувашето по онова врѣме габровско училище. Първитѣ зачатѣци отъ науката получилъ отъ учителитѣ Д. Буровъ, даскалъ Никифора и даскалъ Христодора. За забѣлѣжаване е, че още по онова врѣме тѣзи трима учители обучавали ученицитѣ и по френски, и по грѣцки. Любознателниятъ Иванъ Манафовъ още въ габровското училище понаучилъ френски езикъ, а грѣцки езикъ усвоилъ доста добръ. По онова врѣме народнитѣ нужди изискваха повече работници: „жѣтвата бѣ голѣма, жѣтваритѣ малко“. Всѣки интелигентенъ и родолюбивъ българинъ трѣбваше да земе

споредъ силитѣ си участие въ борбитѣ за църковното ни и политическо освобождение. По онова врѣме бѣ се раздухалъ църковниятъ въпросъ. Иванъ Хр. Манафовъ отъ една страна като синъ на виденъ габровски търговецъ, а отъ друга като единъ отъ интеллигентнитѣ габровци билъ по-виканъ да земе участие въ народнитѣ движения. Обществена дѣйностъ на Манафова се започва още отъ 1860. г. Едни отъ първитѣ огнища, които разпрѣсваха свѣтлината между народната маса, бѣха читалищата. Читалищата служеха и за уютно сборище на нашитѣ народни дѣйци. Съзнавайки важноста на читалищата, Иванъ Хр. Манафовъ прѣвъ зель инитиивата да се основе въ Габрово първото читалище, което се помѣщавало въ „Мехлетъ одаяж“. Тая стая сжществува и до днесъ при црѣквата „Св. Троица“. Читалището въ Габрово, както всждѣ въ България, служило за политически клубъ на събуденитѣ габровци, които намирали тамъ мѣсто да се събиратъ, за да си изказватъ болкитѣ на сърдцата, да обсжждатъ и рѣшаватъ политически въпроси.

Центърътъ на народнитѣ движения по онова врѣме бѣ извънъ България — въ Букурещъ. Тамъ, както е извѣстно на всинца ни, се намираше Революционниятъ комитетъ. Този комитетъ даваше тонъ и насока на народнитѣ ни движения, а революционнитѣ комитети отъ подвластната по онова врѣме на Турция—България съобщаваха за своитѣ дѣйствия, както и за състоянието на българитѣ подъ турската власть на Революционния комитетъ въ Букурещъ. Естествено слѣдваше, щото и габровската революционна дружина да влѣзе въ сношения съ Букурешкия революционенъ комитетъ. Това сношение завързалъ още прѣвъ 1860. година Иванъ Хр. Манафовъ; сжщиятъ билъ единственъ таенъ агентъ на революционния комитетъ.

Турцитѣ, като подушили за сжществуването на революционни организации, започнало да бди надъ всичкитѣ по-събудени българи и да ги слѣди на всѣка стѣпка. Въ броятъ на подозрѣнитѣ габровци още прѣвъ 1860—66. г. влизалъ и Ив. Хр. Манафовъ. Отначало турската власть само подозирала за сжществуването на таенъ революционенъ агитаторъ въ Габрово. Благодарение на извѣстни изчадия, които не цѣнятъ своята свобода и човѣшкото си достоин-

ство, продаватъ своитѣ родолюбиви еднородци. Такива шпиони съобщили на турскитѣ власти, че въ Габрово водителътъ на размирнитѣ елементи е Ив. Хр. Манафовъ. Той узналъ съ врѣме за шпионирането, отъ една страна, а отъ друга, защото здравето му било разклатено, и напустналъ Габрово. Турскитѣ власти, додѣто да се увѣдомятъ за прѣкото участие на Манафова въ революционното дѣло, се изминали 3 — 4 мѣсеца и когато го потърсили, той билъ вече въ Виена. Макаръ и да не билъ заловенъ отъ властѣта, турскитѣ сѣдилища го осѣдили задочно. Манафовитѣ приятели му съобщили за тая прѣсѣда и го прѣдупрѣдили да се не връща въ България. Това принудило Манафова да не се връща въ България, а да отиде въ Ромѣния. Слѣдъ осемъ години, когато поискалъ да се върне въ родния си градъ, трѣбвало да измоли специално помилване отъ Султана, който прѣзъ 1875. год. го помилвалъ и благодарение на това Манафовъ се върналъ въ Габрово. И въ това врѣме, слѣдъ 1875. год., Манафовъ, макаръ и съ разстроено здраве, не прѣставалъ да зима участие въ революционнитѣ движения и политически борби.

Прѣзъ това врѣме Манафовъ билъ членъ на оная комисиия, която редактира знаменитото прошение, което било изпратено отъ Габровци прѣзъ 1875. година чрѣзъ Марко Балабановъ въ Цариградъ до великия везиръ, за да искатъ отъ султана права и облекчения за българския народъ, а именно: 1. да се отмѣни военниятъ данѣкъ въ пари и да се замѣни съ такѣвъ въ натура, като се взематъ и българскитѣ момчета въ редоветѣ на турската армия, 2. българскиятъ езикъ да стане официаленъ въ всичкитѣ учрѣждения въ България и др. такива реформи. Това прошение на врѣмето си било обнародвано въ в. „Македония“, редактиранъ отъ покойния поетъ-родолюбецъ П. Р. Славейковъ. По тая причина турското правителство тутакси спрѣло този вѣстникъ.

Навѣрно, трѣвожниятъ животъ, докогато участвувалъ въ революционнитѣ работи, е разстроилъ здравето на Манафова, затова той билъ принуденъ да напустне всѣка обществена работа и прѣзъ 1866. год. да отиде въ Виена да търси здраве. Макаръ и да отишълъ въ Виена да се цѣри, Манафовъ искалъ да използва свободното врѣме за разши-

ряване на научнитѣ си познания, затова си опрѣдѣлилъ врѣме да посѣщава лекциитѣ по финансовитѣ и търговскитѣ науки въ университета. Ив. Хр. Манафовъ не завършилъ курса по финансовитѣ науки, защото отъ една страна нѣмалъ завършено срѣдно образование, а отъ друга не стоялъ повече отъ двѣ години. Слѣдъ двѣ години той се завърналъ въ Букурещъ, дѣто прѣстоялъ 6 мѣсеца, а слѣдъ това отишълъ въ Галацъ, дѣто започналъ да се занимава съ комисионерство, което продължавалъ до 1875. година. Отъ завѣщанието, което печатимъ по-долу се вижда, че Манафовъ, неизвѣстно колко врѣме, е живѣлъ и въ Одеса, дѣто направилъ и завѣщанието си прѣзъ 1876. година. Нещастниятъ Манафовъ заболѣлъ отъ охтика, напустналъ комисионерство и се завърналъ въ Габрово, дѣто слѣдъ 1½ година прѣзъ 1877. година умрѣлъ отъ туберкулоза.

Както всичкитѣ наши революционери, така и Манафовъ билъ обладанъ отъ завѣтното си желание — да види България освободена. Това желание му се изпълнило: той умрѣлъ въ сщия день, когато видѣлъ да влизать въ Габрово първитѣ трима руски кавалеристи. Неговото сръдце се прѣпълнило отъ радость, когато видѣлъ освободителнитѣ войски, и тая радость, навѣрно, е ускорила смрътта му.

За неговото родолюбие свѣдочи и завѣтътъ, които печатимъ тукъ.

Прѣпись.

Выпись изъ первой части актовой книги для актовъ неотносящихся до недвижимыхъ имуществъ на 1876. година.

Страница 23. № 4.

Тысяча восемьсотъ семьдесятъ шестаго года Октября четвертаго дня, явился ко мнѣ Никитѣ Васильеву Шимановскому Одесскому Нотариусу, въ конторѣ моей на Яшской улицѣ въ домѣ по № 25, неизвѣстный мнѣ лично назвавшій себя турецкоподаннымъ уроженцемъ Болгаріи города Габрово Иваномъ Христовымъ Манафовымъ, живущимъ въ г. Одессѣ на Спирдоновской улицѣ въ домѣ Рала, въ сопровожденіи лично мнѣ извѣстныхъ удостовѣрившихъ самоличность Ивана Манафова и законную правоспособность къ совершенію актовъ свидѣтелей: Одесскаго 1 гильдіи купца

Мины Иванова Пашева, Одесскаго мѣщанина Петра Петрова Червенакова и турецкоподаннаго Оомы Афанасьева Пелтеки, живущихъ въ г. Одессѣ: 1) на Гулевой улицѣ въ собственномъ домѣ, 2) на Херсонской улицѣ въ домѣ Рурсяка и 3) на греческой улицѣ въ домѣ Палаузова, съ объявленіемъ что онъ Инанъ Манафовъ заключаетъ духовное завѣщаніе на слѣдующихъ условіяхъ: турецкоподанный Иванъ Христовъ Манафовъ имѣетъ капиталъ заключающійся въ четырехъ именіяхъ закладенныхъ листахъ Земскаго Банка Херсонской губерніи по одной тысяча руб. каждый билетъ, всего на четыре тысячи руб.; однимъ такимъ же закладномъ листѣ на двѣсти пятьдесятъ руб. и однимъ билетѣ того же земскаго банка въ сто руб.; въ шести господарскихъ Румынскихъ билетахъ называемыхъ (*Empunt Romanial de l'Etat de Roumanie*) 1871 года по одной тысячи франковъ каждый билетъ, всего на шесть тысячъ франковъ, что на Русскую монету составитъ сумму одну тысячу пять сотъ руб. сер. Весь вышеозначенный капиталъ въ закладныхъ листахъ и Румынскихъ билетахъ назначаетъ для образованія своихъ соотечественниковъ за Дунайскихъ Болгаръ, съ тѣмъ чтобы на проценты съ этого капитала воспитывался въ Одесскомъ Реальномъ училищѣ стипендіатъ изъ Болгаръ преимущественно изъ Габровцевъ для чего должна быть учреждена стипендія имени завѣщателя. Упомянутые закладные листы и Румынскіе билеты оставлены Иваномъ Манафовымъ на храненіе у Севастопольскаго купца Василія Николаевича Рашеева. Сила этого завѣщанія начинается со дня смерти завѣщателя и потому при жизни своей онъ пользуется процентами съ того капитала. Если завѣщатель при жизни своей не успѣетъ перемѣнить на русскіе означенные выше Румынскіе билеты, то возлагаетъ это на своихъ душеприкащиковъ, которыми назначаетъ Статскаго Совѣтника Николая Христофоровича Палаузова, Севастопольскаго 1 гильдіи купца Василія Николаевича Рашеева, уроженца Болгаріи турецкоподаннаго Спиридона Ивановича Стомонякова, а въ случай смерти кого либо изъ нихъ безъ назначенія по себѣ пріемника, то на мѣсто умершаго душеприкащика Габровская городская община выбираетъ новаго изъ Одесскихъ болгаръ съ согласія на то другихъ душеприкащиковъ, которые извѣщаютъ объ этомъ подлежащее

Е. П. Барнатовичъ при секретаря помощника М. И. Антоновичъ. Выслушавъ въ открытомъ засѣданіи дѣло объ утвържденіи къ исполненію нотаріальнаго духовнаго завѣщанія умершаго турецкоподаннаго Ивана Христова Манафова, опредѣлилъ: нотаріальное духовное завѣщаніе турецкоподаннаго Ивана Христова Манафова, совершенное 4 Октября 1876 года утвердить къ исполненію о чемъ публиковать и выдать съ надписью объ его утвержденіи прѣдводителю повѣренному душеприкащиковъ Палаузова, Рашеева и Стомонякова присяжному повѣренному Османовскому трехъ руб. на публикацію, трѣхъ руб. актовыхъ и 40 коп. чербовыхъ пошлинъ. Копію съ сего завѣщанія передать прокурору суда. Въ чемъ Одесскій Окружныи судъ по взысканіи означенныхъ денегъ подписанъ и печатью удостоверяетъ. Января 28 дня 1878 года. И. д. товарища предсѣдателя (подпись) Секретарь Никифоровъ № 245 (М. п.)

Я, нижеподписавшій сж удостоверяю вѣрность этой копіи съ подлинникомъ ея, прѣдставленнымъ мнѣ Никитѣ Васильеву Шимановскому Одесскому Нотариусу, въ конторѣ моей на Ямской улицѣ въ домѣ подъ № 25, Болгарскоподаннымъ Спиридономъ Ивановичамъ Стомоняковымъ, живущимъ въ г. Одессѣ на Нѣжинской улицѣ въ домѣ Рашеева. Прислеченіи мною этой копіи съ подлинникомъ въ послѣднемъ подчистокъ, приписокъ, зачеркнутыхъ словъ и никакихъ особенностей не было. 1881 года Января 27 дня. По регистру № 178.

■ (Нотариусъ: Н. Шимановскій*).

„До 1884. година завѣщаніето на Ив. Хр. Манафовъ не било турено въ изпѣлнение, вслѣдствие на което Габровското градско общинско управление съ рапортъ отъ 17. септемврий 1883. година подъ № 839. помолило Министерството на народното просвѣщение, да се погрижи и направи потрѣбното за изпѣлнение волята на завѣщателя.

„Съ писмо отъ 18. октомврий с. г. подъ № 3801. Министерството на народното просвѣщение се отнесло до едного отъ изпѣлнителитѣ на завѣщаніето, В. Н. Рашеевъ, съ молба да яви, въ какво положение се намира завѣща-

*) Гл. Дѣло № 68/1883. въ М-вото на народното просвѣщение.

ния отъ покойния Ив. Хр. Манафовъ капиталъ и кога мислятъ душеприказчицитъ да пристѣпътъ къмъ изпълнение волята на завѣщателя. В. Н. Рашеевъ прѣзъ м. февруарий 1884. година отговорилъ въ Министерството, че до тогава завѣщанието не било приведено въ изпълнение по причина на постоянното отсъствие на одного отъ душеприказчицитъ, но сега тоя въпросъ е вече свършенъ и за уреждане на стипендията на името на Ив. Хр. Манафовъ при Одеското реално училище душеприказчицитъ внесли въ Одеското ковчежничество всички капиталъ, състоещъ отъ 15 пет-процентни облигации „Восточнаго займа“ нарицателна сума 8700 рубли, слѣдъ като били изплатени всички направени до тогава разходи.

„Понеже къмъ края на 1884. година у насъ имаше вече срѣдни учебни заведения съ пълень курсъ, и ученицитъ, които излизаха отъ тѣхъ, можеха да постѣпватъ въ висши училища, за да продължаватъ образованието си, и прѣдвидъ, че тогава се чувствувала по-голяма нужда отъ хора съ висше образование, Министерството на народното просвѣщение съ писмо отъ 9. мартъ 1884. година подъ № 790. обърнало вниманието върху това обстоятелство на В. Н. Рашеева и го помолило да му яви, не ще ли намѣри за възможно, щото отъ капитала на Ив. Хр. Манафовъ да се учрѣди една стипендия при нѣкой отъ рускитъ университети, или при технологическия институтъ въ Петербургъ, вмѣсто при реалното училище въ Одеса. Душеприказчицитъ Н. Палаузовъ, В. Н. Рашеевъ и Т. И. Стомоняковъ съ писмо отъ 5. априлъ с. г. отговорили, че се съгласяватъ съ прѣдложението на Министерството, но като душеприказчици на завѣщателя се считатъ за длъжни да изпълнятъ точно волята му безъ всѣкакво измѣнение и никакво ново разпореждане, освѣнъ изказаното въ завѣщанието. При това тѣ добавятъ, че да се измѣни този пунктъ отъ завѣщанието, т. е. да се учрѣди стипендията при Новорусийския университетъ въ Одеса или при Технологическия институтъ въ Петербургъ, трѣбва да се изпроси за това височейше разрѣшение чрѣзъ Министерството на народното просвѣщение въ Русия, а за най-цѣлесобразно прѣпорѣчва, самото Министерство да влѣзе въ споразумѣние по този въпросъ.

„Съ писмо отъ 16. априлъ 1884. година подъ № 1187. Министерството на народното просвѣщение помолило

руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София да направи потрѣбното, за да изходатайствува нужното височайше разрѣшение, за да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣщания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище. Съ отвѣтното си писмо отъ 27. май 1885. година подъ № 328. руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София съобщава въ Министерството на народното просвѣщение, че искането на сѣщото Министерство — да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣщания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище, съгласно съществуващитѣ законоположения въ Руската империя, не може да се удовлетвори. И тъй, пакъ останало, щото отъ процентитѣ на завѣщания капиталъ 8700 рубли да се поддържа на вѣчни врѣмена при Одеското реално училище по единъ стипендиятъ, който на първо мѣсто да бже родомъ отъ Габрово.

„Петъ-шестъ мѣсеца прѣди смрътъта си покойниятъ Ив. Хр. Манафовъ завѣщалъ и слѣднитѣ си имоти на Габровскитѣ училища: 1. около 3000 квадр. метра мѣсто, съсѣдно съ Габровската гимназия и 2. $\frac{1}{4}$ отъ воденицата си, която сега носи името *Кехлибарева*. *)

До 1892. година завѣщаниятъ отъ Манафова капиталъ нарастналъ на 11,500 рубли отъ лихвитѣ на които се поддържа по единъ ученикъ въ Одеското реално училище.

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. III. стр. 626., 627. и 628. въ Неофициалния дѣлъ.

Митрополитъ Мелетий.

1832—1891

Митрополитъ Мелетий се родилъ прѣзъ 1832. година въ гр. Струмица. До 19. годишната му възраст не знаемъ дѣ се е училъ и що е работилъ. Изглежда отъ по-послѣднитѣ свѣдѣния за живота му, че до 1851. година стоялъ въ гр. Струмица при родителитѣ си, на които, навѣрно, е помагалъ въ работата имъ. Кои сж скромнитѣ родители на покойния митрополитъ Мелетия и съ що сж се занимавали сжщо така не знаемъ. Прѣзъ 1851. година Мелетий отишълъ въ Зографския манастиръ (Св. Гора) при чичо си иеромонаха Антима. Прѣзъ сжщата година билъ подстриженъ въ монашество и подъ ръководството на чича си започналъ да учи гръцки езикъ. Схватливиятъ и любознателниятъ Мелетий проявилъ още отъ самото начало голѣма любовъ къмъ наука, затова, навѣрно, чичо му го изпратилъ въ Атина, дѣто постѣпилъ за ученикъ въ семинарията съ чинъ дяконъ. Като дяконъ и понеже билъ запознатъ съ славянския езикъ, билъ назначенъ, да служи въ руската посолска цръква въ Атина. Съ славянското богослужение Мелетий трѣбва да се е запозналъ въ Зографския манастиръ. Семинарията той свършилъ успѣшно, а слѣдъ това постѣпилъ въ Атинския университетъ, но отъ втория курсъ напустналъ университета и се прибралъ въ Зографския манастиръ. Слѣдъ нѣколко врѣме прѣзъ Виена и Берлинъ заминалъ за Петербургъ, дѣто постѣпилъ като стипендиятъ въ Духовната академия. На чия стипендия се е училъ, не ни е извѣстно. Когато билъ въ втория или третия курсъ на академията прѣзъ 1865. или 1866. година заболѣлъ, принудилъ се да напустне академията и отишълъ въ Киприановския манастиръ (Бесарабия). Този манастиръ билъ подвѣдомственъ на Зографската св. обитель. Докогато стоялъ въ Киприановския манастиръ, прѣвелъ отъ руски на български *Дог-*

Митрополить Мелетий.

матическо богословие, отъ Антония. Този прѣводъ билъ издаденъ отъ Зографската св. обитель. Прѣзъ 1867. година билъ произведенъ въ чинъ иеромонахъ.

Подиръ нѣколко врѣме отишълъ въ Цариградъ и тамъ попадналъ въ най-голѣмия разгаръ на българския църковенъ въпросъ. Наскоро слѣдъ това билъ назначенъ за писаръ въ канцеларията на Приврѣмения смѣсенъ български съвѣтъ. Прѣзъ 1872. год. билъ произведенъ въ архиерейски чинъ и билъ прогласенъ за кириархъ на Софийската епархия. На стари години бѣ пенсиониранъ и останалитѣ дни отъ живота си прѣкарваше въ Кюстендилъ. Прѣзъ 1891. година здравето му бѣше доста разстроено, затова той направи завѣщанието си и замина за Кайро (Египетъ) да търси здраве въ южния климатъ, обаче и южниятъ климатъ вече не бѣ въ състояние да му помогне, затова още прѣзъ същата година се помина. Съгласно завѣщанието му останаха на разположение на Св. Синодъ близу 70000 лева, находящи се въ Българската народна банка, съ лихвитѣ на които се издаватъ книги съ религиозно и религиозно-нравствено съдържание. *)

Митрополитъ Мелетий не се ограничаваше само да извършва канцеларската си работа въ Митрополията и да извършва редовно църковното богослужение; той съставяше и прѣвеждаше разни книжки, съ които се стремѣше да упжти и улесни въ службата нашитѣ слабоподготвени свещеници.

Въ прѣдисловието къмъ книгата „Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ“ казва: „Всѣки свещеникъ, като приставникъ и строителъ на Божиитѣ тайни, мислѣж, отдавна е усѣтилъ нуждата отъ едно ръководство, отъ което да може да почерпува нуждитѣ познания за пастирския образъ на своя животъ, за разумното поведение въ високото и трудно прохождение на свещеническото свое служение, за точното и съзнателното изпълнение на своитѣ длъжности, така каквото да се види, че той е истински продължителъ на Христовото дѣло врѣхъ земята, а не простъ извършителъ на свещеннитѣ трѣби и наемникъ, който не се грижи

*) Гл. *Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ*, съставилъ † Митрополитъ Мелетий стр. I и II. София. печатница Ив. Г. Говедаровъ и Сие, 1897.

за своитѣ овци. . . . Нашитѣ свещенници сж длѣжни най-напрѣдъ да съображаватъ домашния и общественния свой животъ сж учението на Словото Божие и църквата, да се пазѣтъ строго да не даватъ никакъвъ поводъ за хула противъ тѣхния санъ, точно и благоговѣйно да изпълняватъ своитѣ обязанности, като добри пастири, най-прилежно да се грижатъ за духовната отхрана на повѣренитѣ тѣмъ пасоми, — така като живѣѣтъ и вършѣтъ, иматъ право да очакватъ, а и само по себе си ще дойде, и вещественното расположение, което зависи отъ нравственното расположение на признателнитѣ християне, и което самъ Богъ е обѣщаль: *ищите прежде царствія Божія и правды его, и сѣя вся приложатся вамъ.*“

Въ сѣщия прѣдговоръ Митрополитъ Мелетии, като говори за ослабването на вѣрата и за разпространението на разврата, казва: . . . , нека да станемъ на здрава нога и самостоятелно да почнемъ да дѣствуваме противъ неѣ (тая злина), и на мѣсто да отваряме вратата на това зло съ нашето небрѣжение, нека се запретнемъ и задружно да го изгонимъ изъ овчий дворъ на Църквата съ прилежна молитва къмъ Пастироначалника, съ приличния на сана ни животъ и съ точно изврѣшване на своитѣ длѣжности.“

Освѣнъ догматичното богословие на Антония покойникъ е написалъ, прѣвелъ и издалъ много и разни книги, отъ които по-важни сж: 1. Българската правда и Гръцката кривда, Цариградъ, 1872. год.; 2. Отговори на най-главнитѣ възражения противъ истинната вѣра, София, 1880. год. 3. Анти-енкиклика или братско слово отъ единъ православенъ славянинъ къмъ католицитѣ славяне по поводъ издадената отъ папа Лѣва XIII. булла за празнуванетоъ паметъта на Свв. Кирилъ и Методий, София, 1884. год.; 4. редъ проповѣди и др., печатани въ разни вѣстница и списания.

Райко Цончевъ.

Райко Цончевъ се родилъ въ първитѣ дни на ноемврий 1857. година въ гр. Елена отъ родители българи, православни, грамотни — и двамата отъ сѣщия градъ. Баща му, Цончо Райковъ, билъ най-голѣмиятъ синъ на Райка Кондрека, по занятие кожухаръ, а майка му Ана Николова, била най-малката дъщеря на Никола Пашата, по занятие златаръ. Райковиятъ баща се занимавалъ съ градинарство, което занятие той упражнявалъ 15 години въ гр. Хаджовлу-Пазарджикъ (сега Добричъ) и околнитѣ му села. Въ 1867. година той се прѣселилъ съ сѣмейството си въ този градъ, дѣто слѣдъ година и половина се поминалъ, като оставилъ въ крайна нѣмотия вдовица съ двѣ дѣца: Райко — момче на около 11 $\frac{1}{2}$ години, и Цона — момиче на 7 години. За да прѣхрани дѣцата си по-лесно, майката отпослѣ се омжила втори пѣтъ за нѣкой си даскалъ Симеонъ, отъ когото добила още 4 дѣца: 2 момчета — Иванъ и Цончо, и 2 момичета — Ирина и Димитрица.

Райко трѣгналъ на училището прѣвъ пѣтъ въ родния си градъ Елена. Той билъ на 9 години. Първиятъ му учителъ билъ даскалъ Миланъ, при когото училъ писмо на пѣсѣкъ, а четмо на „полукрузи.“ Слѣдъ прѣселването на сѣмейството имъ, той продължилъ учението си въ Добричъ при даскалъ Костадина, при когото училъ по слѣднитѣ учебници: *Първи познания, Битописание и Числителница*. Кѣмъ срѣдата на третата учебна година (1868—69.) даскалъ Костадинъ напусналъ, а вмѣсто него дошълъ другъ, на име Стефанъ Дереевъ, който въвелъ и раздалъ на ученицитѣ си новъ учебникъ — *Бащинъ езикъ*. Тѣкмо около това врѣме се поминалъ Райковиятъ баща, и той билъ принуденъ да напустне училището по слѣдната характеристична причина: *трѣбвало да се заплати на учителя Дереевъ 3 $\frac{1}{2}$ гроша за книгата „Бащинъ езикъ“; но понеже майката*

ния отъ покойния Ив. Хр. Манафовъ капиталъ и кога мислятъ душеприказчицитѣ да пристѣпѣтъ къмъ изпълнение волята на завѣщателя. В. Н. Рашеевъ прѣзъ м. февруарий 1884. година отговорилъ въ Министерството, че до тогава завѣщанието не било приведено въ изпълнение по причина на постоянното отсъствие на едного отъ душеприказчицитѣ, но сега тоя въпросъ е вече свършенъ и за уреждане на стипендията на името на Ив. Хр. Манафовъ при Одеското реално училище душеприказчицитѣ внесли въ Одеското ковчежничество всичкия капиталъ, състоещъ отъ 15 пет-процентни облигации „Восточнаго займа“ нарицателна сума 8700 рубли, слѣдъ като били изплатени всички направени до тогава разходи.

„Понеже къмъ края на 1884. година у насъ имаше вече срѣдни учебни заведения съ пълень курсъ, и ученицитѣ, които излизаха отъ тѣхъ, можеха да постѣпватъ въ висши училища, за да продължаватъ образованието си, и прѣдвидъ, че тогава се чувствувала по-голѣма нужда отъ хора съ висше образование, Министерството на народното просвѣщение съ писмо отъ 9. мартъ 1884. година подъ № 790. обърнало вниманието върху това обстоятелство на В. Н. Рашеева и го помолило да му яви, не ще ли намѣри за възможно, щото отъ капитала на Ив. Хр. Манафовъ да се учрѣди една стипендия при нѣкой отъ рускитѣ университети, или при технологическия институтъ въ Петербургъ, вмѣсто при реалното училище въ Одеса. Душеприказчицитѣ Н. Палаузовъ, В. Н. Рашеевъ и Т. И. Стомоняковъ съ писмо отъ 5. априлъ с. г. отговорили, че се съгласяватъ съ прѣдложението на Министерството, но като душеприказчици на завѣщателя се считатъ за длѣжни да изпълнятъ точно волята му безъ всѣкакво измѣнение и никакво ново разпореждане, освѣнъ изказаното въ завѣщанието. При това тѣ добавятъ, че да се измѣни този пунктъ отъ завѣщанието, т. е. да се учрѣди стипендията при Новорусийския университетъ въ Одеса или при Технологическия институтъ въ Петербургъ, трѣбва да се изпроси за това височейше разрѣшение чрѣзъ Министерството на народното просвѣщение въ Русия, а за най-цѣлесобразно прѣпорѣчва, самото Министерство да влѣзе въ споразумѣние по този въпросъ.

„Съ писмо отъ 16. априлъ 1884. година подъ № 1187. Министерството на народното просвѣщение помолило

руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София да направи потрѣбното, за да изходатайствува нужното височайше разрѣшение, за да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣщания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище. Съ отвѣтното си писмо отъ 27. май 1885. година подъ № 328. руското дипломатическо агенство и генерално консулство въ София съобщава въ Министерството на народното просвѣщение, че искането на сжщото Министерство — да се учрѣди отъ процентитѣ на завѣщания отъ Ив. Хр. Манафовъ капиталъ една стипендия за висше училище, съгласно съществуващитѣ законоположения въ Руската империя, не може да се удовлетвори. И тъй, пакъ останало, щото отъ процентитѣ на завѣщания капиталъ 8700 рубли да се поддържа на вѣчни врѣмена при Одеското реално училище по единъ стипендиятъ, който на първо мѣсто да бжде родомъ отъ Габрово.

„Петъ-шестъ мѣсеца прѣди смрътъта си покойниятъ Ив. Хр. Манафовъ завѣщалъ и слѣднитѣ си имоти на Габровскитѣ училища: 1. около 3000 квадр. метра мѣсто, съсѣдно съ Габровската гимназия и 2. $\frac{1}{4}$ отъ воденицата си, която сега носи името *Кехлибарева*. *)

До 1892. година завѣщаниятъ отъ Манафова капиталъ нарастналъ на 11,500 рубли отъ лихвитѣ на които се поддържа по единъ ученикъ въ Одеското реално училище.

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ* год. III. стр. 626., 627. и 628. въ Неофициалния дѣлъ.

Митрополитъ Мелетий.

1832—1891.

Митрополитъ Мелетий се родилъ прѣзъ 1832. година въ гр. Струмица. До 19. годишната му възраст не знаемъ дѣ се е училъ и що е работилъ. Изглежда отъ по-послѣднитѣ свѣдѣния за живота му, че до 1851. година стоялъ въ гр. Струмица при родителитѣ си, на които, навѣрно, е помагалъ въ работата имъ. Кои сж скромнитѣ родители на покойния митрополитъ Мелетия и съ що сж се занимавали сжщо така не знаемъ. Прѣзъ 1851. година Мелетий отишълъ въ Зографския манастиръ (Св. Гора) при чичо си иеоромонаха Антима. Прѣзъ сжщата година билъ подстриженъ въ монашество и подъ ръководството на чича си започналъ да учи гръцки езикъ. Схватливиятъ и любознателниятъ Мелетий проявилъ още отъ самото начало голѣма любовъ къмъ наука, затова, навѣрно, чичо му го изпратилъ въ Атина, дѣто постѣпилъ за ученикъ въ семинарията съ чинъ дяконъ. Като дяконъ и понеже билъ запознатъ съ славянския езикъ, билъ назначенъ, да служи въ руската посолска цръква въ Атина. Съ славянското богослужение Мелетий трѣбва да се е запозналъ въ Зографския манастиръ. Семинарията той свършилъ успѣшно, а слѣдъ това постѣпилъ въ Атинския университетъ, но отъ втория курсъ напустналъ университета и се прибралъ въ Зографския манастиръ. Слѣдъ нѣколко врѣме прѣзъ Виена и Берлинъ заминалъ за Петербургъ, дѣто постѣпилъ като стипендиятъ въ Духовната академия. На чия стипендия се е училъ, не ни е извѣстно. Когато билъ въ втория или третия курсъ на академията прѣзъ 1865. или 1866. година заболѣлъ, принудилъ се да напустне академията и отишълъ въ Киприановския манастиръ (Бесарабия). Този манастиръ билъ подвѣдомственъ на Зографската св. обитель. Докогато стоялъ въ Киприановския манастиръ, прѣвелъ отъ руски на български *Дог-*

Митрополить Мелетий.

матическо богословие, отъ Антония. Този прѣводъ билъ издаденъ отъ Зографската св. обитель. Прѣзъ 1867. година билъ произведенъ въ чинъ иеромонахъ.

Подиръ нѣколко врѣме отишълъ въ Цариградъ и тамъ попадналъ въ най-голѣмия разгаръ на българския църковенъ въпросъ. Наскоро слѣдъ това билъ назначенъ за писаръ въ канцеларията на Приврѣмения смѣсенъ български съвѣтъ. Прѣзъ 1872. год. билъ произведенъ въ архиерейски чинъ и билъ прогласенъ за кириархъ на Софийската епархия. На стари години бѣ пенсиониранъ и останалитѣ дни отъ живота си прѣкарваше въ Кюстендилъ. Прѣзъ 1891. година здравето му бѣше доста разстроено, затова той направи завѣщанието си и замина за Кайро (Египетъ) да търси здраве въ южния климатъ, обаче и южниятъ климатъ вече не бѣ въ състояние да му помогне, затова още прѣзъ сжщата година се помина. Съгласно завѣщанието му останаха на разположение на Св. Синодъ близу 70000 лева, находящи се въ Българската народна банка, съ лихвитѣ на които се издаватъ книги съ религиозно и религиозно-нравствено съдържание. *)

Митрополитъ Мелетий не се ограничаваше само да извършва канцеларската си работа въ Митрополията и да извършва редовно църковното богослужение; той съставяше и прѣвеждаше разни книжки, съ които се стремѣше да уплати и улесни въ службата нашитѣ слабоподготвени свещеници.

Въ прѣдисловието къмъ книгата „Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ“ казва: „Всѣки свещеникъ, като представникъ и строителъ на Божиитѣ тайни, мислѣж, отдавна е усѣтилъ нуждата отъ едно ръководство, отъ което да може да почерпува нуждитѣ познания за пастирския образъ на своя животъ, за разумното поведение въ високото и трудно прохождение на свещеническото свое служение, за точното и съзнателното изпълнение на своитѣ длъжности, така каквото да се види, че той е истински продължителъ на Христовото дѣло врѣхъ земята, а не простъ извършителъ на свещеннитѣ трѣби и наемникъ, който не се грижи

*) Гл. *Длъжноститѣ и правата на свещеницитѣ*, съставилъ † Митрополитъ Мелетий стр. I и II. София. печатница Ив. Г. Говедаровъ и Сие, 1897.

за своитѣ овци. . . . Нашитѣ свещенници сж длѣжни най-напрѣдъ да съображаватъ домашния и общественния свой животъ сж учението на Словото Божие и църквата, да се пазѣтъ строго да не даватъ никакъвъ поводъ за хула противъ тѣхния санъ, точно и благоговѣйно да изпълняватъ своитѣ обязанности, като добри пастири, най-прилежно да се грижатъ за духовната отхрана на повѣренитѣ тѣмъ пасоми, — така като живѣѣтъ и вършѣтъ, иматъ право да очакватъ, а и само по себе си ще дойде, и вещественото расположение, което зависи отъ нравственното расположение на признателнитѣ християне, и което самъ Богъ е обѣщаль: *ищите прежде царствія Божія и правды его, и сия вся приложатся вамъ.*"

Въ сѣщия прѣдговоръ Митрополитъ Мелетии, като говори за ослабването на вѣрата и за разпространението на разврата, казва: . . . , нека да станемъ на здрава нога и самостоятелно да почнемъ да дѣствуваме противъ неѣж (тая злина), и на мѣсто да отваряме вратата на това зло съ нашето небрѣжение, нека се запретнемъ и задружно да го изгонимъ изъ овчий дворъ на Църквата съ прилежна молитва къмъ Пастироначалника, съ приличния на сана ни животъ и съ точното изврѣшване на своитѣ длѣжности."

Освѣнъ догматичното богословие на Антония покойникъ е написалъ, прѣвелъ и издалъ много и разни книги, отъ които по-важни сж: 1. Българската правда и Гръцката кривда, Цариградъ, 1872. год.; 2. Отговори на най-главнитѣ възражения противъ истинната вѣра, София, 1880. год. 3. Анти-енкиклика или братско слово отъ единъ православенъ славянинъ къмъ католицитѣ славяне по поводъ издадената отъ папа Лѣва XIII. булла за празнуванетоъ паметъта на Свв. Кирилъ и Методий, София, 1884. год.; 4. редъ проповѣди и др., печатани въ разни вѣстници и списания.

Райко Цончевъ.

Райко Цончевъ се родилъ въ първитѣ дни на ноември 1857. година въ гр. Елена отъ родители българи, православни, грамотни — и двамата отъ сѣщия градъ. Баща му, Цончо Райковъ, билъ най-голѣмиятъ синъ на Райка Кондрека, по занятие кожухаръ, а майка му Ана Николова, била най-малката дъщеря на Никола Пашата, по занятие златаръ. Райковиятъ баща се занимавалъ съ градинарство, което занятие той упражнявалъ 15 години въ гр. Хаджовлу-Пазарджикъ (сега Добричъ) и околнитѣ му села. Въ 1867. година той се прѣселилъ съ сѣмейството си въ този градъ, дѣто слѣдъ година и половина се поминалъ, като оставилъ въ крайна нѣмотия вдовица съ двѣ дѣца: Райко — момче на около 11 $\frac{1}{2}$ години, и Цона — момиче на 7 години. За да прѣхрани дѣцата си по-лесно, майката отпослѣ се омъжила втори пѣтъ за нѣкой си даскалъ Симеонъ, отъ когото добила още 4 дѣца: 2 момчета — Иванъ и Цончо, и 2 момичета — Ирина и Димитрица.

Райко трѣгналъ на училището прѣвъ пѣтъ въ родния си градъ Елена. Той билъ на 9 години. Първиятъ му учителъ билъ даскалъ Миланъ, при когото училъ писмо на пѣвскъ, а четмо на „полукрузи.“ Слѣдъ прѣселването на сѣмейството имъ, той продължилъ учението си въ Добричъ при даскалъ Костадина, при когото училъ по слѣднитѣ учебници: *Първи познания, Битописание и Числителница*. Къмъ срѣдата на третата учебна година (1868—69.) даскалъ Костадинъ напусналъ, а вмѣсто него дошълъ другъ, на име Стефанъ Дербеевъ, който въвелъ и раздалъ на ученицитѣ си новъ учебникъ — *Бащинъ езикъ*. Тѣкмо около това врѣме се поминалъ Райковиятъ баща, и той билъ принуденъ да напустне училището по слѣдната характеристична причина: *трѣбвало да се заплати на учителя Дербеевъ 3 $\frac{1}{2}$ гроша за книгата „Бащинъ езикъ“; но понеже майката*

нѣмала тази сума да я даде на момчето си, учебникътъ билъ взетъ обратно отъ учителя, и Райко билъ принуденъ да напустне училището съ плачъ. Туй обстоятелство тѣй подѣйствиувало на чувствителния Райка, че той и днесъ още си спомня този моментъ отъ живота съ едно тѣжно чувство.

Отъ учебниците, които той училъ при даскалъ Коста-дина, най-много го интересувало и привличало *Битописа-нието* съ своитѣ картини въ текста. Особено една картина приковавала най-много вниманието му, именно картината, която прѣдставяла, какъ богобоязливиятъ Товитъ заедно съ сина си Товия, малко момче още, погребватъ единъ оставенъ и непогребенъ отъ никого мрътвецъ. *А наставлението, което стариятъ Товитъ далъ при смъртния си часъ на сина си Товия, именно: „Не бжди немилостивъ къмъ бѣдни и сироти: когато имашъ много, много имъ отдѣляй, а когато малко, малко давай, но винаги прави това отъ чисто сърдце и драга воля“, това наставление тѣй силно подѣйствиувало на неговата впечатлителна душа, щото още тогава се родила въ главата на малкия Райка хуманната идея за благотворителностъ, която отпослъ никогa вече не го напустила.* Напускането училището дошло по-послѣ като едно щастливо обстоятелство, само за да закрѣпи и усили още повече тая идея.

Веднага, слѣдъ като напустналъ училището, майка му го цѣнила слуга при единъ касапинъ въ града срѣшу 150 гроша заплата за 6 мѣсеца. Като изтекло условеното врѣме, той напустналъ господаря си, за да отиде при другъ, на име Никола х. Костовъ, слуга-тезгяхтаръ за 250 гроша годишно. Като се изминала годината, той, момче вече на 13 години, разбралъ, че отъ простото слугарство нѣмало твърдѣ голѣма полза, затова напустналъ и втория си господаръ и рѣшилъ да изучи единъ отъ тогавашнитѣ занаяти. И наистина, Райко скоро се приставилъ чиракъ при нѣкой си Янко Арабовлу, при когото изучвалъ абаджийство въ продължение на двѣ години безъ заплата. Слѣдъ като изучилъ занаята дотолкова, колкото да може самичкъ да скрои и ошие едни дрехи, той напустналъ майстора си и отишълъ въ село Богдалии (Добришка околия), дѣто се цѣнилъ пакъ за кръчмарски слуга при нѣкой си Бою Юрдановъ, но вече

Райко Цончевъ.

за по-добра заплата — 800 гроша годишно. И тукъ стоялъ само една година. Съ това се свършило слугуването и чирекуването на Райка; оттукъ нататкъ той се захваща вече на самостоятелна работа.

На 1873. година, 16-годишенъ юноша вече, той отворилъ самостоятелна кръчма съ малко бакалия въ с. Алъчкюй (Добр. околия) като кроилъ да работи въ празното си врѣме и занаята си — абаджийство. При всичко, че капиталътъ му билъ недостатъченъ — всичко 1000 гроша — но прѣдприятието му трѣгнало напредъ, благодарение на бившия си господарь Никола х. Костовъ и на едного отъ добришкитѣ търговци, именно Димитъръ Симеоновъ, първиятъ отъ които му далъ на кредитъ една бомба ракия, а послѣдниятъ му гарантиралъ за една бѣчва вино. Въ продължение на една година младиятъ селски дюкянджия работилъ неуморно: денѣмъ продавалъ, а нощѣмъ, особено прѣзъ зимнитѣ дълги нощи при мъждѣщата свѣтлина на малкото газениче кроилъ и шилъ аби и потури на селянитѣ. Скоро селянитѣ обикнали новия си дюкянджия поради честността и енергията му, и той отъ своя страна имъ отплащалъ съ същото чувство, като ги молѣлъ да си купуватъ всичко отъ него, за да можелъ частъ-по-скоро да се разплати на кредиторитѣ си.

Райко билъ обикнатъ също и отъ селския учителъ Станко Ивановъ, родомъ изъ Одринско, 25-годишенъ момъкъ, доста начетенъ и горещъ патриотъ. Този учителъ много спомогналъ на Райковото самообразование и патриотическо възпитание: давалъ му книжки за прочитъ, училъ го да смѣта, а по-послѣ, откакъ спечелилъ напълно доверието му, взелъ да му подшушва насамъ за Филипъ Тотя, Панайотъ Хитова, Стефанъ Караджа, Хаджи Димитра, изобщо за българскитѣ възстаници и тѣхнитѣ бунтовнишки пѣсни, една отъ които — пѣсенъта на Габровското възстание, „Вѣтръ ечи, балканъ стене“ — много въодушевявала двамата приятели. Затворени въ малката Райкова стаичка, тѣ често обичали да си попѣватъ тази пѣсенъ, но съвсѣмъ тихичко, за да не се чува твърдѣ. Това, което младиятъ селски дюкянджия чулъ и научилъ отъ учителя патриотъ, силно подѣйствиувало на неговото въображение и душа, и той оттогава нататкъ самъ станалъ горещъ патриотъ и почналъ

ция отъ 12. априлъ 1877. год. билъ отчисленъ отъ тази длѣжностъ и оставенъ като чиновникъ за особени порѣчки при канцеларията на заведващия гражданскитѣ дѣла при главнокомандуващия на дѣйствуващата армия; съ опрѣдѣленіе на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 29. мартъ 1878. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ придворенъ съвѣтникъ съ старшинство отъ 7. юлій 1877. година; отъ 11. май 1878. година билъ отчисленъ отъ канцеларията на завеждащия гражданскитѣ дѣла при главнокомандуващия на дѣйствуващата армия и оставенъ подъ вѣдомството на министерството на външнитѣ дѣла; отъ 1. октомврий 1878. година назначенъ за секретаръ на Руското консулство въ София; отъ 1. декемврий 1879. година назначенъ за секретаръ въ Руското консулство въ Русчукъ; отъ 1. юний 1882. година назначенъ на сѣщата длѣжностъ въ Призренъ; по закриване на длѣжността билъ уволненъ отъ служба на 8. юний 1894. година и му се отпущнала пенсия въ размѣръ 700 рубли годишна. Докогато билъ на служба, получавалъ 2000 рубли годишна заплата.

За усърдно изпълнение на службата билъ награденъ съ слѣднитѣ декорации: 1. „Св. Анна“ III. степенъ, „Св. Станиславъ“ III. ст., Персийския „Лъвъ и слънце“ IV. ст.

Александъръ Елисицинъ билъ жененъ, но прѣзъ 1891. год. овдовѣлъ и останалъ бездѣтенъ.

Прѣзъ 1905. година Ал. Елисицинъ завѣщалъ на Русенската дѣвическа гимназия всичкитѣ си недвижими имоти оцѣнени споредъ емлячния регистъръ за 19,570 лева. На 6. мартъ 1905. година той починалъ въ гр. Русе. Слѣдъ смъртта му, споредъ завѣщанието му, оставала и цѣлата му покѣшнина на Русенската дѣвическа гимназия. Изпълнителитѣ на завѣщанието продали покѣшнината, отъ която получили 1616.30 лева; значи, отъ това завѣщание поманатата гимназия е получила наслѣдство, което възлиза на 21,116.30 лева.

Покойниятъ Ал. Елисицинъ, макаръ и да прѣкаралъ 30 години въ руска служба, никога не забравялъ своето произхождение, винаги милѣлъ за народната ни просвѣта и най-послѣ завѣща скромното си богатство на едно учебно заведение.

**Копіе съ духовнаго завѣщанія Надворнаго Совѣтника
Александра Феодосьевича Елисицына.**

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь.

Находясь въ добромъ здоровіи и полной памяти я написалъ и переписалъ собственноручно настоящее духовное завѣщаніе, чтобы послѣ смерти моей все мое движимое и недвижимое имущества, пріобрѣтенныя собственными трудами въ теченіи моей жизни и состоящее изъ трехъ домовъ въ Рушукъ и движимаго имущества симъ завѣщаю, чтобы никто изъ моихъ родныхъ или родственниковъ по отцу или матери не имѣютъ права на оспариваніе бнаго, какъ пріобрѣтенное собственными трудами и завѣщанное по моему желанію, чтобы сказанное имущество движимое и недвижимое было бы распредѣлено въ нижеслѣдующемъ порядкѣ: 1) Все мое движимое имущество послѣ смерти моей продать и вырученныя изъ продажи деньги вложить въ Болгарскій Народный Банкъ на приращеніе процентовъ. На случай же если при жизни вступлю въ законный бракъ, то все сказанное движимое имущество должно быть передано женѣ моей въ владѣніе *). 2). Въ теченіе десяти лѣтъ сказанныя три дома отдавать въ наймы и вирученныя деньги отъ найма вносить въ Народный Банкъ для приращенія процентовъ въ теченіе десяти лѣтъ. Завѣдывающіе имуществомъ должны построить на мѣстѣ двухъ старыхъ домовъ два дома съ улицы каждый въ семь метровъ должны лицевой, чтобы отдавать подъ наемъ. 3) Ежегодный доходъ получаемый изъ трехъ домовъ послѣ десяти лѣтъ Дирекція Дѣвической Гимназіи „Княгиня Евдокія“ (или подъ другимъ титуламъ) должна оказывать бѣднымъ ученикамъ, учащимся въ гимназіи, денежное вспомошествованіе отличающимся поведеніемъ и по ученію. 4) Имѣющуюся у меня небольшую библиотеку завѣщаю также всецѣло дѣвической Гимназіи. 5) Образъ Пресвятой Богородицы, обдѣланный въ серебро, съ 1826 года и образъ Св. Митрофана Воронежскаго благословеніе моего родителя Феодосія Петровича Елисицына невѣровавшаго въ молодости ни въ какія святыни, будучи съ товарищемъ въ Воронежѣ, отказался на приглашеніе товарища идти въ церковь и поклониться Св. мощамъ Митрофана. Въ 10 часовъ утра отецъ мой всталъ съ

*) За исключеніемъ ст. 4 и 5.

убитѣ отъ татари нѣкждѣ около селото Индже-кюй, Шуменско. Това обстоятелство накарало и Райка да бѣга частъ по-скоро. И наистина, той скоро се настанилъ въ чисто-българското село Гяуръ-Куюсу (сега Гурково, Балчишка околия), дѣто прѣкаралъ 3 години — първата като слуга при нѣкой си Михалъ Ставревъ, по народностъ грѣкъ, а послѣднитѣ двѣ години като неговъ съдружникъ. Но и тукъ краятъ не излѣзълъ щастливъ за Райка: въ негово отсъствие съдружникътъ му ограбилъ паритѣ, като разрѣзалъ дисагитѣ, дѣто били тѣ.

Руско-турската война сварила Райка въ това село. Прѣзъ лѣтото на 1877. г. паплачъ черкези, баши-бозуци, па дори и редовна турска войска, нападнали селото и разграбили всичкия имотъ на селянитѣ. За да се спасятъ отъ смъртъ селянитѣ, а съ тѣхъ заедно и Райко, избѣгали въ близкия градецъ Каварна. Но и Каварна слѣдъ нѣколко недѣли билъ разграбенъ, та бѣжанцитѣ и каварненци трѣбвало да търсятъ спасение въ близкото и голѣмо село Гяуръ-Суючукъ, а отъ тукъ — въ Гиларето, все по сжшитѣ причини. Тука имало повече отъ 3000 бѣжанци — мъже, жени, дѣца. Благодарение на това, че Гиларето откъмъ морето е непристъпно, а откъмъ сушата защитено отъ високи и дебели каменни стѣни, останки отъ римска или българска силна крѣпостъ, — мъжетѣ, въоружени кой съ каквото оръжие ималъ, въ продължение на 10 дни се защищавали и отблъсвали успѣшно почти всѣкидневнитѣ ожесточени атаки на черкези и баши-бузуци. Това било прѣзъ първата половина на юлий. Понеже не било извѣстно, кога ще дойдатъ руситѣ, слѣдователно, и докога ще трае това обсадно и неизвѣстно положение, Райко заедно съ нѣкой си Атешъ-Георги, гагаузинъ отъ селото Гяуръ-Суючукъ, рѣшили да избѣгатъ къмъ Кюстенджа, тогава заета вече отъ руситѣ. Въоръжени съ чифте карабина и единъ пишовъ, сутринята на 7. день отъ обсадата двамата другари се спуснали по една тѣсна пжтека къмъ морския брѣгъ. Едва-що изминали 100—200 крачки, тѣ били забѣлѣзани отъ николцина черкези, които ги и нападнали. Завързала се неравна борба, въ която Райко пълнилъ оръжията, а Атешъ-Георги, като по-смѣлъ и бодъръ стрѣлецъ, само стрѣлялъ. Благодарение на мѣстото (откъмъ гърба запазени отъ морето, а откъмъ

фронта — голѣми камънаци), Атешъ-Георги ранилъ едного отъ нападателитѣ, а останалитѣ се оттеглили, като взели ранения си другаръ. Туй щастливо обстоятелство дало пътъ на двамата херои да продължатъ бѣгството си, макаръ джуката на едного отъ тѣхъ (на Райка) да била спукана отъ страхъ и да текло отъ нея кръвъ. Слѣдъ като се скитали 2 дни и една нощъ, тѣ пристигнали въ Кюстенджа въ оня сжщи день, когато турската флота бомбардирала града. Тукъ Райко за пръвъ пътъ въ живота си билъ личенъ свидѣтель на турската боева неспособностъ: той видѣлъ, какъ 100 килограмови гранати падали, безъ да се прѣскатъ и причиняватъ нѣкакви поврѣди.

Първото виждане на руски войници, офицери, оржия и прочее произвело въ Райка възторжена радостъ и опиянение. Зеръ при руситѣ той смѣта, прѣди всичко, живота си осигуренъ; вънъ отъ това, той вижда сега съ собственитѣ си очи оня „Дѣдо Иванъ“, за величието и военната мощъ на когото той отъ дѣтинство е слушалъ толкова много легенди и приказки. Но радостта и опиянението се продължили всичко нѣколко дни. Скоро животътъ взелъ да заявява своето: трѣбвало да се яде, а безъ пари никой не давалъ хлѣбъ. Понеже избѣгалъ отъ селото си безъ петъ пари, тои не могълъ да захване каква-да-е работа, чрѣзъ която да се прѣхранва. Затова заедно съ двама нови познайници, Стаматъ и Георги, заминалъ за Баба-дагъ, заетъ сжщо отъ руситѣ, дѣто тримата другари рѣшили да се заематъ съ горене вжглища. Въ околноститѣ на близкото до Баба-Дагъ черкезко село Кавгаджии, напуснато отъ жителитѣ си, тѣ успѣшно карали два мѣсеца и половина новото си занятие и спечелили доста пари. Тукъ Райко прѣкаралъ още едно прѣмеждие: несвикналъ съ суровия горски животъ и климатъ, той падналъ тежко боленъ и насмалко шѣлъ да намѣри тукъ гроба си. Слѣдъ като оздравѣлъ добръ, той напусналъ съдружието, като си взелъ припадащата му се частъ отъ общата печалба. Съ тѣзи пари той купилъ отпослѣ една талига хлѣбъ и заминалъ да стига руската войска, която тогава се била отправила за югъ — къмъ Добричъ. На 15. януарий 1878. година падналъ градътъ съ бой, и Райко се установилъ тукъ и се заловилъ пакъ съ търговия.

Прѣзъ декемврий сжщата година той билъ повиканъ да служи и взетъ въ редоветѣ на „Българска земска вой-

ска“. Съ гордостъ и патриотическо въодушевление той постъпилъ въ 20. Варненска дружина, дѣто 2 години служилъ вѣрно и честно на отечеството.

Като свършилъ военната си служба, той се върналъ въ Добричъ и се прѣдалъ на търговията си. Прѣзъ май 1880. година се оженилъ за г-ца Добра Стоянова, дъщеря на Стоянъ Минчевъ Мутафовъ. Слѣдъ година му се родилъ синъ, който скоро се поминалъ. Това дѣте, за голѣмо нещастие на родителитъ, било първа и послѣдня тѣхна рожба. Прѣзъ сжщата година Райко се сдружилъ съ г. Желѣзъ Абаджиевъ, сегашенъ общински кметъ въ Добричъ, съ когото 18 години работили наедно, като се впускали въ разни търговски прѣдприятия: вършили търговия съ колониялни, актарски и мѣстни стоки; правили сарафлѣкъ и банкерство; събирали волски и биволски совати; изнасяли навѣнъ агнешки, ярешки, волски и пр. кожи; занимавали се съ произвеждане кашкавалъ; продавали разни земеделски орджия (жетварки и плугове) и пр. Въ 1885. год., като войникъ, взелъ участие въ съединението и сѣрбско-българската война (сражавалъ се подъ Царибродъ и Пиротъ). А по-послѣ, когато се съставиха Македоно-Одринскитъ дружества, той помагаше и морално, и материално на освободителното македоно-одринско дѣло, именно: бѣше членъ въ настоятелството на мѣстното дружество, подари 100 кримкови пушки и още толкова продаде безъ печалба, притежателъ е на нѣколко облигации отъ патриотическия заемъ. Въ разни врѣмена заемаше разни почетни длѣжности: прѣзъ 1892., 93. 94. години биде градско-общински съвѣтникъ, 2¹/₂ години — членъ въ черковното настоятелство при църквата „Св. Троица“, по настоящемъ е общински и окръженъ съвѣтникъ и членъ въ строителната комисия при новостроещата се църква „Св. Троица“.

Отъ 1898. година насамъ, откато се раздѣли отъ съдружника си Ж. Абаджиевъ, г. Райко Цончевъ се занимава самостоятелно съ търговия и банкерство и е притежателъ на разни недвижими имоти. Въ натрупването на богатството си, споредъ неговото собствено признание, голѣмъ дѣлъ се пада и на другарката му, която съ економия и кѣжска работа само спомагала на това натрупване.

Обикналъ още отъ малкътъ тѣй много училището, на което той днесъ гледа като на единъ отъ най-важнитъ фак-

тори въ дѣлото на културното, економическо и политическо повдигане на народа ни, отъ една страна; за да реализира една своя високо-хуманна и благородна идея, родена въ него още отъ дѣтинство, отъ друга страна, — *г-нъ Райко Цончевъ на 21. февруарий 1905. г. подари сумата 30,000. зл. лева на Добришкото общинско управление за постройка на едно класно мъжско училище въ града.* Това училище по рѣшението на Добришкия общински съвѣтъ, ще носи собственото име на дарителя.

Освѣтъ горния крупенъ париченъ даръ, г. Цончевъ е направилъ вече и други по-малки парични пожертвувания въ злато, именно: 1) 5000 лв. за досвършване църквата „Св. Троица“, 2) 100 лв. на църквата „Св. Георги“ — и двѣтъ въ града, 3) 200 лв. на Еленското общинско управление — за бѣднитѣ, 4) 350 лв. на читалището въ сѣщия градъ, 5) по 100 лв. на мѣстнитѣ мюсюлманско, еврейско и ерменско училищни настоятелства, 6) 100 лв. на фонда „Милосърдие“ при Солунскитѣ основни училища, 7) около 1000 лв. за сега на бѣднитѣ си роднини, 8) 5—6000 лв. на изпадналитѣ въ бѣдность негови клиенти, като унищожи изпълнителнитѣ имъ листове.

А за да се види, какъ виновникътъ на настоящата биография е достигналъ до сегашното си материално положение, на което днесъ е щастливъ да се радва, и пакъ е расла идеята му за благотворителность, нека послужатъ за това слѣднитѣ собствени негови думи:

„Влизахме съ голѣми рискове въ разни прѣдприятия и извличахме голѣми ползи. Колкото повече ми растѣше капиталътъ, толкова повече ми растѣше и идеята за благотворителность. Тя бѣше вродена въ душата ми отъ дѣтинство; прѣзъ цѣлия си животъ азъ си спомняхъ за нея. Като се оженихъ въ 1880. година, и другарката ми се присѣдини къмъ тази идея, и пие почнахме да печелимъ — азъ съ голѣмъ трудъ, а тя съ голѣма економия, като се молѣхме на Бога, дано ни удостои единъ день да оставимъ нѣщо полезно на обществото и на народа си. Най-сетнѣ Той ни послуша и ни удовлетвори. Дано бждемъ щастливи, щото прѣдначенатото дѣло да довршимъ приживѣ.“

○ Днесъ г-нъ Райко Цончевъ е на 49 години. Той е интелегентенъ човѣкъ. Отличителната черта на неговия характеръ е скромността. Никога прѣзъ живота си той не се е прѣдавалъ на неразумна разточителность; напротивъ, разумната економия е била всегашния неговъ принципъ.

**Александъръ Теоодосьевичъ
Елисицынъ.
1827. — 1905.**

Придворниятъ съвѣтникъ Александъръ Елисицынъ по народностъ българинъ отъ източно-православно вѣроизповѣданіе се родилъ неизвѣстно дѣ на 6. септемврий 1827. година. Съ какво сж се занимавали родителитѣ му, какви грижи сж полагали за него, дѣ и колко врѣме се е училъ, какво образование е ималъ, не можехме да узнаемъ. Като чиновникъ на руска служба е далъ свѣдѣнія за служебния си списъкъ, обаче и отъ този списъкъ, прѣписъ отъ който имаме на ржка, не можехме да намѣримъ по-подробни свѣдѣнія за Елисицина. Отъ този служебенъ списъкъ открихме, че Елисицынъ е по народностъ българинъ; отъ 22. май 1864. година приелъ въ Букурещъ руско поданство; по височайша заповѣдь отъ 7/19. юлий 1864. година билъ назначенъ съ чинъ губернский секретаръ за младши драгоманинъ при руското генерално консулство въ Букурещъ; отъ 1. мартъ 1865. година билъ назначенъ за секретаръ и драгоманинъ въ руското консулство въ Галацъ; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 11. януарий 1868. година произведенъ за изслужено врѣме въ чинъ колежски секретаръ съ старшинство отъ 7. юлий 1867. година; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 15. априлъ 1867. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ титуляренъ съвѣтникъ съ старшинство отъ 7. юлий 1870. година; съ опрѣдѣление на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 28. февруарий 1874. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ колежски асесоръ съ старшинство отъ 7. юлий 1873. година; отъ 1. май 1875. година билъ назначенъ за драгоманинъ на руското генералното консулство въ Русчукъ; по случай войната съ Тур-

ция отъ 12. априлъ 1877. год. билъ отчисленъ отъ тази длѣжностъ и оставенъ като чиновникъ за особени порѣчки при канцеларията на заведващия гражданскитѣ дѣла при главнокомандувашия на дѣйствуващата армия; съ опрѣдѣленіе на „Правителствуващия сенатъ“ отъ 29. мартъ 1878. година билъ произведенъ за изслужено врѣме въ придворенъ съвѣтникъ съ старшинство отъ 7. юлій 1877. година; отъ 11. май 1878. година билъ отчисленъ отъ канцеларията на завеждащия гражданскитѣ дѣла при главнокомандувашия на дѣйствуващата армия и оставенъ подъ вѣдомството на министерството на външнитѣ дѣла; отъ 1. октомврий 1878. година назначенъ за секретаръ на Руското консулство въ София; отъ 1. декемврий 1879. година назначенъ за секретаръ въ Руското консулство въ Русчукъ; отъ 1. юний 1882. година назначенъ на сѣщата длѣжностъ въ Призренъ; по закриване на длѣжността билъ уволненъ отъ служба на 8. юний 1894. година и му се отпустила пенсия въ размѣръ 700 рубли годишна. Докогато билъ на служба, получавалъ 2000 рубли годишна заплата.

За усърдно изпълнение на службата билъ награденъ съ слѣднитѣ декорации: 1. „Св. Анна“ III. степенъ, „Св. Станиславъ“ III. ст., Персийския „Лъвъ и слънце“ IV. ст.

Александъръ Елисицинъ билъ жененъ, но прѣзъ 1891. год. овдовѣлъ и останалъ бездѣтенъ.

Прѣзъ 1905. година Ал. Елисицинъ завѣщалъ на Русенската дѣвическа гимназия всичкитѣ си недвижими имоти оцѣнени споредъ емлячния регистъръ за 19,570 лева. На 6. мартъ 1905. година той починалъ въ гр. Русе. Слѣдъ смъртта му, споредъ завѣщанието му, оставала и цѣлата му покѣщнина на Русенската дѣвическа гимназия. Изпълнителитѣ на завѣщанието продали покѣщнината, отъ която получили 1616.30 лева; значи, отъ това завѣщание поманатата гимназия е получила наследство, което възлиза на 21,116.30 лева.

Покойниятъ Ал. Елисицинъ, макаръ и да прѣкаралъ 30 години въ руска служба, никога не забравялъ своето произхождение, винаги милѣлъ за народната ни просвѣта и най-послѣ завѣща скромното си богатство на едно учебно заведение.

**Копіе съ духовнаго завѣщанія Надворнаго Совѣтника
Александра Феодосьевича Елисицына.**

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь.

Находясь въ добромъ здоровіи и полной памяти я написалъ и переписалъ собственоручно настоящее духовное завѣщаніе, чтобы послѣ смерти моей все мое движимое и недвижимое имущества, пріобрѣтенныя собственными трудами въ теченіи моей жизни и состоящее изъ трехъ домовъ въ Рушукъ и движимаго имущества симъ завѣщаю, чтобы никто изъ моихъ родныхъ или родственниковъ по отцу или матери не имѣютъ права на оспариваніе того, какъ пріобрѣтенное собственными трудами и завѣщанное по моему желанію, чтобы сказанное имущество движимое и недвижимое было бы распредѣлено въ нижеслѣдующемъ порядкѣ: 1) Все мое движимое имущество послѣ смерти моей продать и вырученныя изъ продажи деньги вложить въ Болгарскій Народный Банкъ на приращеніе процентовъ. На случай же если при жизни вступлю въ законный бракъ, то все сказанное движимое имущество должно быть передано женѣ моей въ владѣніе *). 2). Въ теченіе десяти лѣтъ сказанныя три дома отдавать въ наймъ и вырученныя деньги отъ найма вносить въ Народный Банкъ для приращенія процентовъ въ теченіе десяти лѣтъ. Завѣдывающіе имуществомъ должны построить на мѣстѣ двухъ старыхъ домовъ два дома съ улицы каждый въ семь метровъ должны лицевой, чтобы отдавать подъ наемъ. 3) Ежегодный доходъ получаемый изъ трехъ домовъ послѣ десяти лѣтъ Дирекція Дѣвической Гимназіи „Княгиня Евдокія“ (или подъ другимъ титуламъ) должна оказывать бѣднымъ ученикамъ, учащимся въ гимназіи, денежное вспомошествованіе отличающимся поведеніемъ и по ученію. 4) Имѣющуюся у меня небольшую библиотеку завѣщаю также всецѣло дѣвической Гимназіи. 5) Образъ Пресвятой Богородицы, обдѣланный въ серебро, съ 1826 года и образъ Св. Митрофана Воронежскаго благословеніе моего родителя Феодосія Петровича Елисицына невѣровавшаго въ молодости ни въ какія святыни, будучи съ товарищемъ въ Воронежѣ, отказался на приглашеніе товарища идти въ церковь и поклониться Св. мощамъ Митрофана. Въ 10 часовъ утра отецъ мой всталъ съ

*) За исключеніемъ ст. 4 и 5.

постели напился чаю и пошелъ въ церковь, чтобы встрѣтить товарища. Едва онъ прошелъ одну улицу, идя къ церкви, вдругъ онъ почувствовалъ ослабленіе зрѣнія и затѣмъ послѣдовало совершенное ослѣпленіе и онъ не зналъ куда идти и ворочался на мѣстѣ, боясь попасть на проезжающіе Экипажы. Въ это время возвращался изъ церкви его товарищъ и видя отца моего блуждающимъ съ распростертыми руками подошелъ къ нему и заговорилъ. Тогда отецъ мой схвативъ его обѣими руками умолялъ его идти съ нимъ въ церковь къ святителю, ибо онъ ослѣпъ и ничего не видитъ предъ собою. При вратахъ церкви отецъ мой палъ на колѣни и горько плакалъ. Потомъ приблизился къ рукъ Св. Митрофана, палъ на колѣни и съ плачемъ молилъ святителя возвратить ему зрѣніе. Спустя 10 минутъ глубокой и искренной молитвы зрѣніе его было восстановлено и отецъ мой сдѣлался вѣрующимъ христіанинъ. 6) Завѣщанные мною три дома на одномъ и томъ-же мѣстѣ прошу душеприкащиковъ или завѣдывающихъ имуществомъ ни въ какомъ случаѣ не продавать или обмѣнивать за другія мѣста. 7) Желательно было бы, чтобы я былъ погребенъ здѣсь въ Рушукъ около супруги моей. 8) Желательно было бы, что бы ежегодно была отслужена панахида по отцу моему Ѳеодосію и Матери Марии. 9) На мѣстѣ погребенія прошу поставить мраморный памятникъ круглый съ крестамъ на верху и съ надписю: Женѣ моей Маріи Николаевнѣ Елисицыной, скончавшейся 7-го Іюля 1891 года и Надворному Совѣтнику Александру Ѳеодосѣевичу Елисицыну. 10) Прошу выдать служанкѣ моей Еленѣ Іонеско 500 левовъ (пятьсотъ левовъ) послѣ моей смерти. Надворный Совѣтникъ Александръ Ѳеодосѣевичъ Елисицынъ подписалъ собственноручно.

№ 24.

Что сія подпись дѣйствительно принадлежитъ Надворному Совѣтнику Александру Ѳеодосѣевичу Елисицыну и что сіе духовное завѣщаніе собственноручно имъ написано въ томъ Россійско Императорское Консулство удостовѣряетъ приложеніемъ Консульской казенной печать.

Рушукъ 4-и октября 1903 г.

м. п.

Безпошлинно. Консуль: (подп.) *Налетовъ*.

Димитър Ангеловъ Ивановъ.

1845—1902.

Единъ отъ рѣдкитѣ наши благодѣтели е Димитъръ А. Ивановъ. Той се е родилъ на 2. мартъ 1845. година въ Свищовъ. Баща му се именувалъ Ангелъ Ивановъ, а майка му — Теодорица — по баща Илиева. Баща му Ангелъ се занимавалъ съ търговия на свищовската скеля. Материалното състояние на родителитѣ му било удовлетворително почти прѣзъ цѣлия му животъ. Въ Свищовъ той се задомилъ, но не билъ щастливъ да живѣе дълго време, оставилъ три малолѣтни сирачета около 1852. година. Слѣдъ смъртъта на баща му Димитъръ заедно съ двѣтѣ си братчета — сирачета останали да живѣятъ при чича си Илийчо Ивановъ, който се погрижилъ да ги настави на учение въ тогавашнитѣ свищовски училища. Димитъръ А. Ивановъ получилъ първоначално и срѣдно образование въ гр. Свищовъ, дѣто свършилъ училището съ отличенъ успѣхъ; той билъ единъ отъ най-добритѣ ученици на тогавашния учител Петъръ Ангеловъ. Димитъръ А. Ивановъ още отъ дѣтинството си проявилъ голѣма жажда къмъ науката, но нѣмалъ срѣдства да продължава наукитѣ си въ нѣкое висше училище, затова се посветилъ на търговия. Прѣзъ м. юлий 1862. година заминалъ за Галацъ (Ромѣния), дѣто постъпилъ въ кантората на Евлогий Георгиевъ. Съ благъ духъ, търпѣние, постоянство, характерностъ и просвѣтенъ умъ, съ които се отличавалъ, успѣлъ въ кжсо време да спечели симпатитѣ и довѣрието на господаритѣ си. Прѣзъ 1872. година, когато се поминалъ Христо Георгиевъ, братътъ на Евлогия Георгиевъ, Димитъръ билъ повиканъ отъ Евлогия въ Букурещъ да уреди дѣлата на тамошната банкерска кантора; повикването му е станало отъ Браила, дѣто управлявалъ Евлогиевата кжща за храни. Като отишълъ въ Букурещъ, Евлогий Георгиевъ го оста-

вилъ завинаги при себе си, защото му билъ потрѣбенъ тоя толкова вѣренъ служителъ. Тукъ Евлогий му повѣрилъ управлението на своята кантора, а по-послѣ го назначилъ за свой прокуроръ. И така, Д. А. Ивановъ е работилъ честно и неуморно до 1898. година; съ примѣрното си поведение, съ което се отличавалъ на всѣка стѣпка, спечелилъ уважението на търговското и видното общество. Прѣзъ м. мартъ 1898. година Дим. А. Ивановъ падналъ боленъ отъ прѣсилена работа, докогато да уреди смѣтките и изобщо дѣлата на покойния Евлогий Георгиевъ, та биде принуденъ за прѣвъ пѣтъ да отиде въ странство, да дири медицинска помощъ. Това се продължи до 14. юний 1902. год., когато се помина въ Давосъ-плацъ (Швейцария), отъ дѣто тлѣннитѣ му останки бидоха прѣнесени въ Букурещъ и бидоха погребени. Надъ гроба му се въздигна единъ скроменъ паметникъ. Роднинитѣ му имаха голѣмо желание да го погребатъ въ родния му градъ — Свищовъ, но въ този моментъ трѣбваше да се уважи и волята на съпругата му, която бѣше разпоредила, погребението да стане въ Букурещъ.

Съ своето неуморно трудолюбие покойниятъ Димитъръ А. Ивановъ бѣ успѣлъ да научи езицитѣ френски, ромънски и грѣцки. Така сѣщо и въ младинитѣ си е билъ самоукъ подвързачъ на книги и тевтерчета за продаване по магазинитѣ, самичккъ се научилъ да изработва калѣпи за обуца и по тоя начинъ успѣвалъ да си набавя срѣдства за учебници. Навѣрно, положението не му е било розово, затова се принудилъ да заmine за странство да си търси щастieto. Когато заминалъ за Галацъ (Ромъния), нѣмалъ дори здравички дрехи, затова билъ заминалъ съ единъ скжсанъ фесъ. На първо врѣме въ Галацъ се условилъ за слуга да рине и хвърля калѣта отъ прѣдъ магазина на господаря си. Тая работа горкиятъ Димитъръ изврѣшвалъ, безъ да роптае.

Като ученикъ въ свищовското училище се отличаваше не само съ трудолюбието и любознателността си, а и съ красивия си почеркъ. Прѣзъ врѣме на ученичеството си той прѣписалъ много красиво единъ цѣлъ учебникъ по геометрия, — трудъ, съ който очудилъ всичкитѣ учители и училищни епитропи. По онова врѣме, по казването на брата му Иваница, Димитъръ прѣписвалъ по цѣли нощи уроцитѣ на немарливитѣ и мързеливитѣ ученици.

Димитъръ Ангеловъ Ивановъ.

Още когато билъ съ малка заплата въ кантората на Евлогий Георгиевъ, давалъ помощи за издаване на разни книжки и вѣстници отъ покойния нашъ революционеръ, литераторъ и поетъ Любенъ Каравеловъ; сжщо така на негови срѣдства е издадена драмата „Иванку“ отъ покойния митрополитъ Климентъ, който като мирско лице се е именувалъ Друмевъ; това станало, когато покойниятъ митрополитъ Климентъ билъ дѣловодителъ на Българското книжовно дружество въ гр. Браила.

Покойниятъ Димитъръ А. Ивановъ не останалъ чуждъ и на народнитѣ движения прѣди и въ врѣме на освобождението ни; прѣзъ 1876. година билъ секретаръ на тогавашното женско благотворително дружество въ Букурещъ и събиралъ помощи да изпраща доброволци въ Сърбия. Не по-малка е била дѣйността му и прѣзъ врѣме на руско-турската война въ 1877. година, както и прѣзъ врѣме на сръбско-българската война въ 1885. година. А като вѣнецъ на голѣмия му патриотизмъ подиръ освобождението на България служи усилието, което положи, за да уреди смѣткитѣ на разни благотворителни дружества, които бѣха вложили капиталитѣ си на съхранение въ кантората на Евлогия Георгиевъ, а слѣдъ смрътѣта на тоя послѣдния Димитъръ А. Ивановъ настоя да се прѣнесатъ въ България *тѣзи капиталы*, отъ доходитѣ на които днесъ се поддържатъ много наши младежи.

Друго доказателство за голѣмата му обичъ къмъ отечеството е, че на смъртното си почти легло като прощално сбогомъ направи завѣщанието си, споредъ което остави отъ собствения си имотъ *сто хиляди* лева на родния си градъ Свищовъ подъ управлението на Министерството на народното просвѣщение въ България и отъ скромность завѣща, фондътъ не да се именува на негово име, а на името на родителитѣ си *Ангелъ и Теодора Иванови*, отъ доходитѣ на който фондъ да се поддържатъ бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ.

Ето и завѣщанието на тоя благодѣтель:

Прѣводъ отъ ромѣнски.

Прѣписъ.

Завѣщанне.

Подписаний Димитъръ А. Ивановъ, домовладѣлецъ, живущъ въ Букурещъ улица Лютерана № 23 заявявамъ съ това завѣщанне, писано и подписано отъ менъ, волята си какъ ще трѣбва да се слѣдова съ моятъ имотъ слѣдъ смъртта ми.

Като нѣмамъ роднини отъ ниша и виша линия, слѣдователно свободенъ да разполагамъ съ всичкото мое имение, назначавамъ за мой универсаленъ наслѣдникъ брата си Иваница А. Ивановъ, живущъ въ Русчукъ, който ще да вземе всичкото мое имение съ слѣдующето задължение:

. :

Моя универсаленъ наслѣдникъ ще даде на Министерството на Народното Просвѣщение въ България номинални лева 100,000—сто хиляди въ ефекти отъ Български Държавенъ заемъ 6%. Тая сума ще служи като единъ фондъ, доходътъ на когото ще бжде употребяванъ за даване годишни стипендии на ученици отъ гр. Свищовъ, които ученици ще учатъ било въ България било въ странство. Този фондъ, оставенъ отъ менъ въ память на родителитѣ ми, ще носи названието: „Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържане бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ отъ България“.

.

Направенъ и подписанъ отъ менъ днесъ на 1902. 27. Май въ града Букурещъ, казвамъ въ година хилядо деветстотинъ и втора Май 27. двадесетъ и седемъ.

п. Д. А. Ивановъ

домовладѣлецъ, улица Лютерана № 23.

Илфовский Сждъ Нотариялно отдѣление.

1902. Май 27. № 4345.

Протоколъ.

Прѣдъ насъ П. А. Флориянъ, прѣдседатель на Илфовский Сждъ, Нотариялно отдѣление, присжтствуванъ отъ Г-на помощникъ Секретаря А. Г. Радулеску, прѣдстави се днесъ 27. Май 1902. г. въ канцеларията на сжда г. Д. А. Ивановъ, домовладѣлецъ, живуцъ въ улица Лютерана № 23 лично познатъ намъ, по иска на завѣщателя Д. А. Ивановъ съ прошение регистрирувано подъ № 20419 отъ 1902. г. автентифицирането на настоящето завѣщание написано въ два екземпляра.

Слѣдъ като визирахме и двата екземпляра четохме това завѣщание дума по дума въ слуха и въ присжтствието на завѣщателя Д. А. Ивановъ, който на запитванието, шо му направихме, заяви ни че това завѣщание е негово, направено съ негово съгласие отъ свободна своя воля, писано и подписано саморжчно отъ него само единий отъ екземпляритѣ.

Слѣдъ това завѣщательтъ Д. А. Ивановъ подписа въ наше присжтствие екземпляра, който ще се съхранява въ дѣлото.

Ний

Съгласно съ прѣдписанието на законитѣ за автентифицирането на актоветѣ и възъ основание чл. чл. 861 и 862 отъ Гражд. законъ, като вземаме актъ отъ заявленията на завѣщателя Д. А. Ивановъ автентифицираме настоящето завѣщание, което е написано на една книга отъ 5 лева, а дубликата на една книга отъ единъ левъ съгласно закона за гербовий сборъ.

Този протоколъ се подписа отъ насъ и отъ Г-на помощникъ секретаря,

Прѣдседатель: (п.) П. А. Флориянъ.

за Секретарь: (ц.) Г. А. Радулеску.

Вѣрно

(п.) Матееску.

Секретариятъ на Илфовский Сждъ IV отдѣление.

Настоящото копие като съгласно съ оригинала който се намира въ досара на този сждъ № 3080/1902. се завѣрява.

Секретарь (п.) *J. Constantinescu.*

М. П. Слѣдъ завѣряването на Министерството на Правосъдието № 9999 и на Министерството на Външнитѣ работи № 3509.

№ 3511. Pour traduction, conforme au texte en langue romaine, l'interprète aïsermenté pour les langues slaves.

(п.) *Georges P. Samureanu.*

Le Ministère des Affaires Etrangères legalise la signature ci-dessus de M-r Samureanu interprète à ce Ministère. Bucarest, le 8/21 Juillet 1902.

р. le Ministère непрочитаемо

№ 28. Княжеското Българско Дипломатическо Агенство въ Букурещъ удостоверява вѣрността на положенитѣ въ завѣщанието подписъ и печатъ на Кралевското Рومънско Министерство на Външнитѣ дѣла.

гр. Букурещъ, 8. Юлий 1902.

за Секретарь: (п.) *Г. И. Груевъ.*

Подписаний Нотариусъ при Русенския Окр. Сждъ удостоверявамъ, че настоящий прѣписъ отъ завѣщанието е тояно и вѣрно прѣписанъ отъ оригинала прѣдставенъ въ прѣводъ отъ ромънски езикъ. Такса 1'40 л. по кв. № 5426.

гр. Русе 27. Августъ 1902. година.

Прѣдставенъ отъ Ив. А. Ивановъ отъ гр. Русе.

Нотариусъ: *Д. Константиновъ* *).

Братъ на Димитъръ А. Ивановъ, Иваница, бившъ директоръ на Русенския клонъ отъ Българската народна банка, не само че не прѣчилъ за реализирането на тоя завѣтъ, а напротивъ самъ спомогналъ, затова се удостоилъ съ слѣднитѣ благодарителни писма отъ Свищовското градско общинско управление и отъ Министерството на народното просвѣщение:

*] Дѣло № 41/1902. въ М-вото на просвѣщението.

СВИЩОВСКА
ГРАДСКО ОБЩИНСКА
УПРАВЛЕНИЕ

№ 6388.

Октомврий 21-й день 1902. год.
гр. Свищовъ.

До Господина

Иванъ А. Ивановъ

Въ гр. Русе.

Почитаемый Господине!

Свищовский Градски Общински Съвѣтъ, въ рѣдовното си засѣданіе на 7-й текущаго, като изслуша писмото отъ Министерството на Народното Просвѣщение отъ 4-й Септемврий н. г. подъ № 10,679, съ което съобщава, че покойния Ви братъ, и нашъ съгражданинъ Димитър А. Ивановъ, депозиралъ още на живота си едно завѣщание въ Илфовския Окръженъ Сждъ, съ което за вѣченъ спомѣнъ на родителитъ си Ангелъ и Тодора Иванови оставя на Министерството номинални зл. лева 100,000, съ цѣль да се образува на вѣчни врѣмена фондъ, лихвитъ отъ който да се употребяватъ за стипендии въ България и Странство на бѣдни и способни ученици отъ гр. Свищовъ, и че Вий — Неговия братъ —, като душеприказчикъ, слѣдъ смъртъта му веднага сте внесли завѣщаната сума въ централното управление на Банката, гдѣто ще образува подъ название „Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържаніе бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ“; и като взе прѣдъ видъ голѣмото благодарѣние, което се прави на достойнитъ бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ съ това завѣщание, то, за да засвидѣтелствува своята благодарностъ и признателностъ къмъ паметъта на покойния Свищовски благодѣтель, както и къмъ Васъ за бързото изпълнение на завѣщанието му.

Р Ъ Ш И :

1) Всѣка година, въ първия Недѣленъ день, слѣдъ 15. Юний, да се отслужва тържественна панахида въ Свищовъ за упокоение душата на Великия Свищовски благодѣтель Димитъръ А. Ивановъ.

2) Да се прѣименува, въ паметъ на покойния, улицата „Букурещка“, въ Срѣдната махала, гдѣто е живѣлъ въ дѣтнитъ си сѣщия, — въ улица „Димитъръ А. Ивановъ“.

3) Да се прѣдаде, чрѣзъ кметството, Вамъ, — достойния и еднакво патриотния братъ на покойния, — голѣ-

мата благодарностъ отъ страна на Общинския Съвѣтъ и на всички Свищовски граждани, за бързото и точното изпълнение завѣщанието на покойния благодѣтель.

Прочее, кметството, като Ви съобщава горѣизложеното рѣшение на Свищов. Град. Общински Съвѣтъ за знание, съ настоящето си изпълнява и третия пунктъ отъ него, като Ви прѣдава благодарността и признателността на Общинския Съвѣтъ и на всички Свищовски граждани за изпълнение завѣщанието, чрѣзъ вписане отъ Васъ въ централното управление на Банката завѣщаната сума, за да се употребява, за прѣдначената цѣль.

Съ почитание:

Кметъ: *В. И. Божиновъ*

Секретаръ: *Юр. Митевъ*

МИНИСТЕРСТВО
на
НАРОДНОТО ПРОСВѢЩЕНИЕ

Прѣписъ.

№ 10678.

До Господина Ив. А. Ивановъ

4. Септемврий 1902. г.

Директоръ на Българската Народна Банка

гр. София

Въ Русе.

Щедриятъ и великодушенъ подарѣкъ на починалия Вашъ братъ Димитръ е актъ отъ високъ патриотизъмъ и дълбока любовъ къмъ родното му мѣсто въ частности и къмъ българския народъ изобщо. Съ него той доказва по единъ най-чувствителенъ начинъ колко му е билъ скѣпъ българския край, каква висока почитъ е съхранявалъ къмъ родителитѣ си и колко е милѣялъ за просвѣтата и развитието на своитѣ съграждани, а заедно съ тѣхъ и на своя народъ. Наистина отдавна е напусналъ бащиното си огнище и се е посѣлилъ въ страна чужда, но гостоприемна за българина, ала негова благороденъ духъ, неговитѣ чувства и симпатии къмъ отечеството му винаги сж били близки до сърдцето му. Завѣтътъ отъ 27. Май т. г. най-краснорѣчиво доказва това нѣщо. Отъ друга страна начинътъ, съ който увѣковѣчава памѣтъта на родителитѣ си, не само изтъква строгостта на неговото възпитание, но и вѣчно ще да служи за назидание на младото поколение, особно на ония бѣдни

и способни ученици отъ родния му градъ Свищовъ, които ще получатъ своето образование отъ негова подаръкъ. Печално е, дѣто тлѣннитѣ му останки не можаха да се прѣдадатъ на тая земя, която толкова много е обичалъ, но въ замѣна на това утѣшително е, че неговата паметъ, негова високъ патриотизъмъ и дълбока любовъ къмъ отечеството му вѣчно ще живѣятъ и съ благоговѣние прѣдаватъ отъ поколение на поколение.

Въ Името на Министерството на Народното Просвѣщение, като изказвамъ съболезнование за постигналата Ви загуба въ лицето на милия Вашъ братъ Димитъръ, който по единъ такъвъ тържественъ начинъ е ошастливилъ своитѣ съграждани, считамъ за длъжностъ, Уважаемый Господине, отъ името на сѣщото Министерство, да Ви благодаря за дѣто въ едно толкова скоро врѣме и съ такава готовностъ изпълнихте завѣтътъ. Щомъ получихъ уважаемото Ви писмо отъ 27. миналий Августъ, записано въ дневника на входящитѣ писма подъ № 13454., придружено съ расписка отъ Българската Народна Банка за вложенитѣ у нея номинални лева зл. осемдесетъ и осемъ хиляди (88,000) въ ефекти отъ Българския Държавенъ 6%. Заемъ и съ други книжа, тутакси разпоредихъ да се запише въ книгитѣ и подъ наименование: „Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържаніе бѣдни ученици отъ гр. Свищовъ,“ завѣщанъ за вѣченъ тѣхенъ споменъ отъ покойния имъ родолюбивъ синъ Димитъръ А. Ивановъ. Едноврѣменно съ това разпоредихъ, фондътъ да стои на капитализиране до когато достигне точната сума сто хиляди (100,000) лева златни номинални, колкото въ сжщностъ сж и завѣщани, а слѣдъ това лихвитѣ ще почнатъ да се събиратъ и употрѣбаватъ споредъ волята на завѣщателя. За това разпореждане се съобщи и на Свищовското общинско градско управление, като се покани да отбѣлѣжи въ книгитѣ си този щедъръ подаръкъ на съгражданина си и да има прѣдъ видъ всѣка година на 15. Юний, день, въ който е починалъ, да се извършва тържественна панахида за упокоение душата му.

Министръ: (Под.) *Хр. Тодоровъ.*

Началникъ на Отдѣление: „ *Н. Лазаровъ.*

Счетоводителъ: „ *Ив. Никитовъ.*

По предложение на г. Министра на народното просвѣщение съ долу цитувания указъ се урежда пласирането и използването на завѣщания отъ Дим. А. Ивановъ капиталъ.

Прѣписъ

У К А З Ъ

№ 42.

НИЙ ФЕРДИНАНДЪ I.

Съ Божия милостъ и Народната Голя
КНЯЗЪ НА БЪЛГАРИЯ.

Като одобряваме предложението на Нашия Министръ на Народното Просвѣщение, прѣдставено намъ съ докладъ отъ 4. тек. Септемврий подъ № 10673. и основано на завѣщанието отъ починалия родолюбивъ българинъ Димитръ А. Ивановъ, родомъ отъ Свищовъ, съ което оставя сто хиляди (100,000) л. зл. за поддържане бѣдни ученици отъ Свищовъ;

Постановихме и Постановяваме:

I. Отъ завѣщанитъ на нашето Министерство на Народното Просвѣщение сто хиляди (100,000) лева зл. номинални въ ефекти отъ българския държавенъ 6% заемъ да се учрѣди за вѣченъ споменъ на завѣщателя и родителитъ му фондъ подъ наименование: *„Фондъ Ангелъ и Тодора Иванови за поддържане бѣдни ученици отъ Свищовъ.“*

II. Фондътъ да стои вѣчно непожтнатъ, а лихвата му ежегодно да се събира и уготрѣбява за стипендии въ България и Странство въ сръдни специални и висши училища само на бѣдни ученици отъ Свищовъ.

III. Стипендиитъ да се раздаватъ споредъ съществующия законъ и правилникъ по конкурсъ, но ако нѣма достатъчно число кандидати, могатъ да се даватъ и безъ конкурсъ на ученици съ доказана бѣдностъ и отличенъ успѣхъ.

IV. Конкурснитъ изпити ще се произвеждатъ по разпоредбата на Министерството на Народното Просвѣщение, което ще и да опрѣдѣля числото на стипендиантитъ и размѣра на стипендиитъ споредъ дохода на капитала.

V. Фондътъ като е намаленъ съ 12,000 лева номинални или съ 10,800 лева ефектни, изплатени на Илфовския Окр. Сждъ (Романия), въ който е било вложено завъщанието за мито на имотъ, придобитъ по безвъзмезденъ начинъ, то лихвата да се прибавлява къмъ фонда, до когато се възкачи на сто хиляди лева, колкото сж опредѣлени отъ завъщателя за стипендия.

VI. Изпълнението на настоящия указъ се възлага на Нашия Министръ на Народното Просвѣщение.

Издаденъ въ гр. Пловдивъ на 8/IX. 1902. г.

На първообразното, съ собствената на Нег. Ц. Височество ржка подписано: ФЕРДИНАНДЪ I.

Приподписалъ Министръ на Народното

Просвѣщение: *Хр. Тодоровъ.*

В ъ р н о :

За Началникъ на Отдѣление: *Хр. Ив. Велѣвъ.*

Негово Високопрѣосвещенство Видинскитѣ Митрополитѣ

Кирилѣ.

Негово В. Пр. Видинскитѣ Митрополитѣ Кирилѣ се е родилѣ на 15. юлий 1833. година въ гр. Берковица. Първоначалното си образование получилѣ въ родния си градѣ. Едва прѣзъ 1857. година билѣ подстриженѣ въ монашество въ Чипоровската обитель „Св. Иванѣ Рилски“. Тамѣ билѣ възведенѣ въ иеродяконски чинѣ. До това врѣме той не намѣрилѣ възможностѣ да продължи образованието си. Макарь и да достигналѣ доста напрѣднала възраст, той не прѣставалѣ да мечтае за по-широко образование и не би изпусналѣ случая да замѣни манастира съ ученическата скамейка. Прѣзъ 1858. година се изпълнило желанието на младия иеродяконѣ Кирила: той заминалѣ за Австро-унгарския градѣ Карловацѣ, дѣто постѣпилѣ за ученикѣ въ семинарията. Тамѣ той прѣстоялѣ до 1863. година, додѣто завършилѣ курса на семинарията. Прѣзъ 1863. година се завърналѣ въ отечеството си, но щомѣ пристигналѣ въ Видинѣ, турскитѣ власти го арестували. Причината на арестуването му била книгата *История на Асѣня II.*, която турцитѣ намѣрили въ куфара му. И тукѣ сѣщинската причина идѣла отѣ единѣ фанариотинѣ. Както всичкитѣ грѣцки владыци, така и тогавашниятѣ видински митрополитѣ—грѣкѣ, Паисий не могѣлѣ да търпи въ епархията си просвѣтенѣ българинѣ, затова гледалѣ какѣ — какѣ да се освободи отѣ младия български иеродяконѣ Кирила. Щастието му помогнало да постигне цѣльта си. Турскитѣ власти въ Видинѣ, слѣдѣ като обискирали куфара на иеродякона Кирила, взели всичкитѣ му книги и ги дали на тогавашния грѣкѣ митрополитѣ Паисий, да се произнесе, дали нѣма нѣщо, което да бѣде насочено противѣ турската властѣ. Грѣцкиятѣ владика държалѣ у себе си 2-3 деня книгитѣ на иеродякона

Н. В. Видинскиятъ Митрополитъ Кирилъ.

Кирила и, както трѣбвала да се очаква, се изказалъ, че тѣзи книги иматъ врѣдно за държавния строй съдържание. Нещастниятъ Кирилъ отъ това врѣме билъ изложенъ на разни гонения и неприятности: турскитѣ власти го изпратили въ Цариградъ, дѣто го държали почти 9 мѣсеца въ Баба-алието, а слѣдъ това безъ прѣсѣда го изпратили въ градъ Сивасъ (Мала-Азия) на заточение. Тукъ билъ държанъ три години. Слѣдъ като се изминали три години, иеродяконъ Кирилъ се завърналъ въ България и отишълъ въ Тулча, дѣто прѣживѣлъ около 4 години като дяконъ на црѣквата и като учителъ. Слѣдъ това напустналъ Тулча и заминалъ за Силистра. Силистренци, като видѣли младия, интелигентенъ и добродушенъ иеродяконъ, помолили го да остане за управителъ на тѣхната община. За това, обаче, трѣбовало да се измоли разрѣшение отъ тогавашния смѣсенъ български съборъ въ Цариградъ. Съборътъ писалъ на Видинския митрополитъ Антима, че се разрѣшава на иеромонаха Кирила да управлява Силистренската духовна околия, но прѣдварително да бѣде произведенъ въ архимандритско достоинство. Покойниятъ Видински митрополитъ Антимъ приелъ на драго срдце това рѣшение на българския съборъ и прѣзъ 1870. година произвелъ и ржкоположилъ въ архимандритско достоинство иеродякона Кирила и го поставилъ да управлява Силистренската духовна околия. Като такъвъ той управлявалъ тая околия двѣ години. Прѣзъ 1872. година, по разпореждане на Негово Блаженство Българския Екзархъ Антимъ I. до високопрѣосвещенитѣ митрополити Софийския Доротей и Самоковския Доситей, билъ повиканъ Кирилъ отъ Силистра и ржкоположенъ отъ послѣднитѣ въ Видинъ въ епископски санъ съ титлата „Бѣлоградчикски“ и въ качеството си на екзарховъ замѣстникъ управлявалъ Видинската епархия повече отъ двѣ години. И тукъ не било писано на тоя Христовъ служителъ да остане за по-дълго врѣме; обстоятелствата се стекли така, че трѣбвало да отиде въ Скопие. Прѣзъ втората половина на 1874. година турското правителство вдигнало отъ Скопие Високопрѣосвещения Доротея. Тогавъ Негово Блаженство Българскитѣ Екзархъ Антимъ I. повикалъ епископа Кирила въ Цариградъ, а оттамъ го изпроводиленъ да управлява Скопската епархия, докогато се избере кано-

нически архиерей. Слѣдъ като управлявалъ една година тая епархия, епископъ Кирилъ билъ избранъ за Скопски митрополитъ. На тази постъ го заварила освободителната война. Прѣзъ 1877. година по заповѣдь на Високата порта Негово блаженство Българскиятъ екзархъ Иосифъ I. телеграфически повикалъ Скопския митрополитъ Кирила въ Цариградъ; тамъ прѣстоялъ нѣколко мѣсеца въ Орта-къой, слѣдъ това заминалъ за Пловдивъ, а оттамъ за София. Подиръ седемгодишно стоене въ София Негово Блаженство Екзархътъ го назначилъ да управлява врѣменно Софийската епархия и делегатската канцелария, а слѣдъ една година, подиръ смрътѣта на Негово Блаженство Антима, Св. Синодъ го назначилъ да управлява врѣменно Видинската епархия. Така управлявалъ тая епархия двѣ години, а слѣдъ това билъ избранъ за титуляренъ Видински митрополитъ, дѣто се намира и сега.

Когато се започна постройката на помѣщението за Духовната семинария въ София, Негово Високопрѣосвещенство Видинскиятъ Митрополитъ Г-нъ Кирилъ се притече съ доста щедъръ даръ отъ 50,000 лева. Така, покрай моралната заслуга на църквата и народната просвѣта той даде и една щедра материална лепта.

Негово Високопрѣосвященство Сливенскитѣ Митрополитѣ
Гервасий.

Митрополитѣ Гервасий се е родилъ прѣзъ 1838. година въ Габрово, и то 40 дня подиръ смрътъта на баща му. Така щото той не е ималъ щастието нито да види баща си, нито да получи отъ него поне една бащинска милувка, поне единъ бащински съвѣтъ за въ живота. Не стигало това; сждбата го лишила и отъ майка, когато билъ на 6-годишна възраст. И така, пълниятъ сиракъ Генчо (мирското име на митрополитѣ Гервасий) останалъ да се бори самичкъ съ мжнотинитѣ на живота. Заедно съ него останали сираци още тримата му братя и тритѣ сестри, всички постари отъ него. По-голѣмиятъ му братъ го далъ на училище при тогавашнитѣ учители Цвѣтко Недевъ и Илия Поповъ. Въ училището прѣстоялъ отъ 7—12 — годишна възраст. Като свършилъ курса на тогавашното Габровско училище, Генчо желяелъ да продължи образованието си, но нѣмалъ нито срѣдства, нито пѣкъ имало нѣкой благодѣтель, който да го възпита на свои срѣдства, затова по-голѣмиятъ му братъ го далъ да учи занаятъ — да прави чехли. При майстора — чехларъ прѣкаралъ 2 години, отъ 12—14. година. Едно обстоятелство се притекло на помощ на младия и любознателния Генчо: нему се отворилъ наново пѣтъ да продължи образованието си, да напустне чехларството и да се прѣдаде на призванието, за което билъ прѣдопрѣдѣленъ отъ сждбата. Най-стариятъ му братъ Теофанъ билъ монахъ въ Св. Гора. Монахътъ Теофанъ, макаръ и отдалеченъ отъ родното си мѣсто, не прѣставалъ да се интересува за своитѣ братя и сестри сираци. Прѣзъ 1852. година щѣлъ да замине прѣзъ Габрово идещиятъ отъ Елена хилендарски духовникъ проигуменъ Иосифъ, родомъ отъ Кратово. Монахътъ Теофанъ помолилъ проигумена

Иосифа, като заминава прѣзъ Габрово, да земе съ себе си най-малкия му братъ Генча и да го настани на учение при нѣкой добъръ учителъ. Проигуменътъ Иосифъ изпълнилъ молбата на Теофана, зель Генча отъ Габрово, завелъ го въ Пирдопъ и го настанилъ да се учи при учителитѣ Тодоръ Евтимовъ, пирдопчанинъ, и Никола П. Филиповъ изъ Разлога. Тукъ прѣстоялъ като ученикъ до 1854. година, когато оставилъ пирдопското училище и заминалъ за Св. Гора, дѣто се установилъ въ Хилендарския манастиръ. Врѣмето въ Хилендарския манастиръ Генчо прѣкарвалъ въ умствени занятия; въ продължение на 4 години се подготвялъ въ църковенъ редъ и църковно пѣние, а прѣзъ мѣсецъ мартъ 1858. година билъ подстриженъ въ монашество, и мирското му име Генчо било замѣнено съ Гервасий. Прѣзъ 1859. година билъ произведенъ въ иеродяконски чинъ. Като иеродяконъ постѣпилъ за ученикъ въ светогорската духовна семинария въ гр. Карей. Прѣзъ 1863. година билъ възведенъ въ иеромонашески санъ, а прѣзъ 1866. година м. юний манастирското началство го изпратило за духовникъ изповѣдникъ въ гр. Станимака. Пловдивската църковно-училищна община прѣзъ 1867. година го избрала за игуменъ на Араповския манастиръ „Св. В. Мъченица Недѣля“. Иеромонахъ Гервасий управлявалъ този манастиръ шестъ години. Прѣзъ врѣме на игуменството си иеромонахъ Гервасий отворилъ при Араповския манастиръ училище, въ което привлѣкълъ повече отъ 100 дѣца за ученици отъ околнитѣ села. Отъ тѣзи ученици мнозина по-сетнѣ станали учители и свещеници и спомогнали за народната пробада. Прѣзъ 1873. година м. януарий иером. Гервасий билъ избранъ отъ блаженопочившия Пловдивски митрополитъ Панаретъ, одобренъ отъ тогавашнитѣ почтени г. г. членове на църковно-училищната община въ Пловдивъ и съ благословението и разрѣшението на блаженопочившия Български Екзархъ Антимъ I. билъ и ръкоположенъ на 28. януарий сжщата 1873. год. въ катедралната црква „Успѣние Прѣсветия Богородици“ отъ блаженопочившитѣ иерарси приснопаветния Иларионъ Търновски, незабравимия Панаретъ Пловдивски и Епископъ Серафимъ Велички за епископъ на стария вече Панаретъ, при когото служилъ цѣли 10 години като неговъ помощникъ и епископъ на Пловдивската епархия. Като такъвъ въ най-критическитѣ и бурнитѣ врѣмена за българския народъ прѣзъ 1876. година

Н. В. Сливенскиятъ Митрополитъ Гervasий.

особено въ Пловдивската епархия, която бѣ обречена на мечъ и огънь отъ турския варваризъмъ митрополитѣ (тогава епископъ) Гервасий, вѣренъ на тържествения обѣтъ, даденъ прѣдъ прѣстола на живодаваца Бога, че всѣкога ще прѣбѣдва между паството си, не се отклонилъ изъ срѣдата му, докато насѣсканитѣ отъ фанариотитѣ турски власти не го принудили да напустне Пловдивъ и съ това да се отнеме и най-последната морална подкрѣпа и защита на невиннитѣ българи прѣдъ особния турски сѣдъ, въ които зималъ участие Н. В. Пр. Гервасий.

Отъ Пловдивъ митрополитѣ Гервасий билъ заведенъ въ Молдовския манастиръ „Св. Петка“, отдѣто слѣдъ тримѣсечно стоене по грѣцки интриги и настоявания прѣдъ турскитѣ власти и по настояването на садразамина прѣдъ Негово Блаженство Българския Екзархъ билъ повиканъ въ Цариградъ, задѣто се отправилъ на 20. августъ 1877. год. Като пристигналъ въ Цариградъ, на митрополитѣ Гервасий била възложена длѣжностъ, която не била лишена отъ нови рискове и нови главоболия: нему била възложена мисията да събира помощи за заточеницитѣ. Въ Цариградъ той прѣстоялъ, докато се сключилъ Санъ-Стефанскитѣ договоръ, когато наново заедно съ стареца си митрополита Панарета се завърналъ въ Пловдивъ. На 23. ноемврий 1883. год. се помина приснопамятния митрополитѣ Панаретъ. Слѣдъ блажената кончина на митр. Панарета Нег. Блаженство Екзархътъ възложилъ Гервасию да управлява Пловдивската епархия

Прѣзъ 1886. година 18. май митрополитѣ Гервасий билъ изпратенъ отъ Негово Блаженство Екзарха да поеме и уреди околнитѣ Харманлийска, Каваклийска, К.-Агачска и частъ отъ Търново-Сейменската съ седалище Харманлий; тѣзи околии подиръ съединението на сѣверна България съ южна (6. септемврий 1885. год.) бѣха отцѣпени отъ Одринската епархия. Тѣзи околии управлявалъ до 1890. година м. августъ, когато по рѣшението на Св. Синодъ билъ изпратенъ за управителъ на Сливенската епархия и помощникъ на митрополита Серафима.

Прѣзъ 1896. година митрополитѣ Серафимъ се помина, подиръ когото билъ оставенъ врѣменно да управлява епархията митрополитѣ Гервасий.

Подиръ една година отъ овдовяването на митрополитския прѣстолъ, по разпореждане на Св. Синодъ, билъ из-

Златна книга на дарителитѣ.

пратенъ Негово Високопрѣосвещенство Св. Софийски Митрополитъ Г-нъ Партений да произведе изборъ за кириархъ на овдовѣлия митрополитски прѣстолъ. Изборътъ се произведе на 27. януарий 1897. година, и жрѣбиятъ се падналъ на Гervasий да бже избранъ и прогласенъ за Митрополитъ на богохранимата Сливенска епархия.

Досега Н. В. Пр. Митрополитъ Гervasий е получилъ слѣднитѣ награди и отличия:

1. На 16. февруарий 1880. година удостоенъ съ руския орденъ „Св. Анна“ II. степенъ, отъ царь-освободителя;
2. На 12. ноемврий 1882. година получилъ архиерейско енголпие отъ първия български князь Александъръ I.
3. На 29. мартъ 1883. година — оредъ „Св. Владимиръ“ III. степенъ отъ Н. И. Величество Александъръ III.;
4. Съ писмо отъ 26. ноемврий 1884. година му съобщено, че е избранъ за пожизненъ членъ на С.-Петербургското Славянско благотворително общество;
5. На 30. януарий 1888. година награденъ съ орденъ „Св. Александъръ“ III. степенъ отъ Негово Царско Височество Князь Фердинандъ I.;
6. На 14. февруарий 1888. год. удостоенъ съ златенъ кръстъ за споменъ на възшествието на Негово Царско Височество сегашниятъ князь на българския прѣстолъ;
7. На 2. февруарий 1896. година удостоенъ съ българския орденъ за гражданска заслуга II. степенъ съ звѣзда;
8. На 12. февруарий 1896. година удостоенъ съ сребренъ медалъ съ корона за споменъ на бракосъчетанието на Негово Ц. В. Княза съ Н. Ц. В. Княгина Мария Луиза Пармска.
9. На 8. май 1897. година получилъ руския орденъ „Св. Анна“ I. степенъ съ звѣзда.
10. Отъ Султана получилъ орденъ „Меджидие“ II. степенъ съ звѣзда. и
11. Брилянтенъ кръстъ за епонакамилаква отъ сега царуващия Руски Императоръ Николай II.

Освѣнъ моралната подкрѣпа, която е давалъ и продължавалъ да дава Н. В. Пр. Митрополитъ Гervasий на народната ни просвѣта и на църквата, когато се започна пострѣйката на помѣщенieto за Духовната семинария въ София, той пожертвува 10,000 лева.

Хаджи Гьока Павловъ.

1836. — 1905.

Хаджи Гьока Павловъ се е родилъ въ балканския градецъ Сопотъ на 24. декемврий 1836. година. Още отъ самото раждане започнали да налитатъ разни опасности Хаджи Гьока. Годината 1836. била злочеста и паметна поради върлуващата по онова врѣме чума. Родителитѣ му едва го спасили, като го занели още като пеленаче въ гората, дѣто заедно съ мнозина сопотненци прѣживѣли нѣколко мѣсеца. Баща му *Павелъ Гьотовъ*, макаръ и съ незавидно материално състояние, билъ трудолюбивъ, ученолюбивъ и минавалъ за ученъ мжжъ между своитѣ съграждани. Той се поминалъ прѣзъ 1875. година,—една година прѣди паметното сръдногорско въстание. Майката на хаджи Гьока се поминала още прѣзъ 1857. година. Тя била добра домакина, примѣрна майка, трудолюбива, крайно набожна и голѣма чистотница — качества, които по-сетнѣ прояви и нейниятъ синъ.

На 7-годишна възраст малкиятъ Гьока билъ изпратенъ отъ родителитѣ му да се учи въ сопотското училище, обаче суровата дисциплина, която владѣяла по онова врѣме въ училището още първитѣ часове на ученичество му, възбудила у него ненавистъ и отвращение. Това го накарало вече да не прѣстѣпи прага на училището. Напраздно се мъчили горкитѣ му родители да го увѣщаватъ да се върне въ училището, той си останалъ непоколебимъ. При все това х. Гьока не останалъ съвсѣмъ невѣжа: нуждитѣ въ живота го накарали да поработи върху своето самообразование, а любознателността му помогнала да допълни ония знания, които не можелъ на врѣмето да получи въ училището.

Като видѣли родителитѣ, че не ще могатъ убѣди сина си Гьока, да постѣпи отново въ училището, дали го на

занаятъ—при майсторъ басмаджия, при когото чиракувалъ 2 години. Малкиятъ Гьока се отличавалъ съ пѣргавостъ, твърдо постоянство и търпѣние, съ които понасялъ тежките несгоди на тогавашния чирашки животъ, заради това билъ обикнатъ отъ неговия майсторъ. По онова врѣме басмаджилѣкътъ започналъ да отпада, Гьока видѣлъ, че съ тоя занаятъ не ще я изкара на добъръ край, затова го напустналъ и се захваналъ да учи папукчилѣкъ, който му обѣщавалъ по-добро бждеще. И при новия си майсторъ малкиятъ Гьока проявилъ сжщитѣ добри качества, които бѣ проявилъ и при първия си майсторъ. Като чиракъ той билъ длъженъ не само да работи у дома, но да работи и като слуга у дома на майстора си. Майсторѣтъ му често го прашалъ съ магаре въ гората за дърва. Гьока слѣдъ като насичалъ дърва, колкото да натовари магарето на майстора си, насичалъ и единъ вързопъ за домашнитѣ си. Вързопъ отъ дърва за домашнитѣ си занасялъ на грѣбъ. Освѣнъ това малката заплата, що получавалъ за слугуването, раздѣлялъ между майка си и баба си, затова добрата бабичка често го благославяла *„Баба, да ти се позлатятъ ржцѣтъ!“*

Като чиракъ и слуга Гьока спохождалъ често и родителитѣ си и намѣсто да си отпочине у дома, той се залавялъ да поразчисти двора, да прикове нѣкоя откована дъска и др. т. Нѣкои отъ приближенитѣ на хаджи Гьока казватъ, че той на 11-годишна възраст се наелъ да ограда една частъ отъ двора на башината си кжща, за да не хвърлятъ домашнитѣ му тамъ сметъ. Всичко това той вършилъ съ веселостъ и вродена любовъ къмъ чистота, затова хаджи Гьока съ право, спомняйки си за дѣтския си подвигъ, често казвалъ: „Още отъ малкъкъ съмъ заградилъ и ще продължавамъ да градя, докогато ми очи гледатъ и ржцѣ работятъ“.

Когато навършилъ 12-годишната си възраст, младиятъ Гьока, макаръ съ разстроено здраве, заминалъ съ баща си и съ по-голѣмия си братъ, Ивана, на печалба въ Силистра, а оттамъ—въ близосѣдното село Сребърна. По онова врѣме баща му прѣтърпѣлъ въ Сопотъ голѣми парични загуби отъ продажба на вино, затова рѣшилъ да си опита щастието въ далечното силистренско село. Тукъ, помогнатъ

Хаджи Гьока Павловъ.

отъ двамата си синове, той отворилъ кръчмарница, дѣто освѣнъ спиртни пития продавалъ и бакалски стоки. Обаче трудолюбивиятъ Гьока, жаденъ за по-голѣма работа, не билъ доволенъ отъ тая дружеска работа, която, споредъ неговото схващане, е могълъ да върши единъ отъ тримата. „Какъ така, често казвалъ на баща си, трима мжжаги да вършатъ такава дребна работа?“ Затова той, дори противъ волята на баща си, заминалъ за Силистра, дѣто постъпилъ като слуга при единъ кръчмаръ — гостилничаръ, а слѣдъ врѣме постъпилъ за слуга у единъ бакалинъ.

Като слуга у тоя бакалинъ, Гьока се научилъ отъ дѣцата му да чете и пише: свърши работата си, измие паници и изчисти обувката, слѣдъ вечеря, когато домашнитѣ на господаря му си легнатъ, той се прибиралъ въ едно кѣтче на скромна стаичка при едва жумеща лампа започвалъ жадно и внимателно да прѣлиства и чете книгитѣ на господарскитѣ си дѣца.

Слѣдъ врѣме Гьока спестилъ нѣкоя пара отъ слугуването и си отворилъ бакалско дюкянче. Въ това прѣдприятие му помогналъ и досегашниятъ му господаръ, който го обичалъ заради неговата безукоризнена честностъ и примѣрно трудолюбие. Обаче обстоятелствата прѣдизвикали Гьока скоро да удари ключа на дюкянчето си: кримската война прѣзъ 1853. година повикала младия и буенъ Гьока, за да послужи и той за освобождението на робска България, която очаквала своето освобождение отъ сѣверната си славянска сестра—Русия.

Руски войски се готвили да навлѣзатъ въ Силистра, за да сломятъ веднажъ за винаги 5-вѣковнитѣ робски вериги на клета България. Тогава буйниятъ Гьока, макаръ и 18-годишенъ, се рѣшава да послужи съ младежкитѣ си сили на освободителното дѣло: възпламененъ отъ перспективата на бѣдната свободна родина, той не могълъ съ скръстени рѣцѣ да чака освободителнитѣ руски войски въ тѣсното си дюкянче, затова една нощъ, заедно съ нѣколцина познати, между които билъ и сопотненецътъ Ив. Балкански, той избѣгналъ тайно въ Ромѣния, за да влѣзе заедно съ другаритѣ си като волентиръ въ руската армия. Обаче тая тригодишна война, която изложи руското орѣжие на страшни изпитни прѣдъ коалиционнитѣ войски при Севастополъ, не

можа да изпълни сладкитѣ надежди на българитѣ. Слѣдъ мира Гьока се връща съ съкрушена душа пакъ въ Силистра, за да отвори отново бакалското си дюкянче.

Слѣдъ кримската война Гьоковиятъ баща, комуто била омръзнала тежката чужбина, рѣшилъ да се върне отново въ родния си градъ. Съ себе си взелъ и по-малкия си синъ Гьока, който напустналъ безропотно Силистра и се прибралъ въ Сопотъ. И сега въ родния си градецъ възмжжаниятъ вече Гьока не счелъ за срамно да се услови за слуга у единъ свой роднина — Хаджи Колю, при когсто слугувалъ 3 мѣсеца. Слѣдъ това си отворилъ малка крѣчмарница, дѣто покрай спиртни пития продавалъ и бакалски стоки. Гьока не билъ доволенъ само отъ тая работа, затова наредъ съ дюкянджийството той се занимавалъ и съ търговия на коне. Отъ тая търговия той спечелилъ доста пари, които образували основата на бждещето му богатство. Отъ това врѣме цѣла Мизия и Тракия се видѣли тѣсни за прѣдприемчивия му търговски духъ, затова той започналъ да спохожда често Сърбия и Босна, дѣто купувалъ коне, които продавалъ слѣдъ това изъ Тракия и Мизия. Когато Гьока ходѣлъ въ Сърбия и Босна, често занасялъ въ тия страни гайтанъ за проданъ; тая търговия го накарала да напустне крѣчмарството и бакалѣка въ Сопотъ. Като споходилъ за сетенъ пжтъ Босна и Сърбия, Гьока се прибралъ за по-дълго врѣме у Сопотъ, дѣто на 24-годишна възраст се задомилъ, а слѣдъ 7 години заминалъ на поклонение въ Иерусалимъ.

Хаджи Гьока прѣкжсналъ да търгува съ Босна и Сърбия, не че се билъ уморилъ, не че не е ималъ добра печала, но защото намѣрилъ по-добро поле за неговитѣ търговски прѣдприятия. Това поле била Ромѣния, дѣто отдавна търгували мнозина изселенци отъ Сопотъ и Карлово. За Ромѣния той започналъ да изнася голѣмо количество гайтанъ и кожи, които се продавали на твърдѣ добра цѣна. Освѣнъ това Гьока спохождалъ съ търговски цѣли Цариградъ и македонскитѣ панаири, градове и села. По това врѣме търговията заставяла х. Гьока да бжде постоянно на пжтъ: той излизалъ често пжти у тъмни зори отъ Сопотъ и слѣдъ нѣколко мѣсечно странствуване се завръщалъ късно прѣзъ нощта. Никой, освѣнъ домашнитѣ му, не зна-

ялъ, кога тръгвалъ и кога се връщалъ въ Сопотъ. Това инкогнито хаджи Гьока пазилъ винаги, защото е знаелъ много добръ, на каква опасностъ сж били изложени тогавашнитъ търговци, които сж били принудени да прѣминаватъ прѣзъ турски села и прѣзъ гори, дѣто винаги върлували разбойнически шайки. За по-голѣма сигурностъ хаджи Гьока винаги пжтувалъ изъ Тракия, Мизия и Македония прѣдрешенъ като турчинъ съ арнаутска гега. Мнозина, които сж го срѣщали на пътъ, смѣтали го за турчинъ.

Когато търговията на Хаджи Гьока се увеличила много съ Ромъния, той се принудилъ да потърси съдружникъ между букурешкитъ българи. Такъвъ той намѣрилъ въ лицето на Петъръ Григоровъ, съ когото работилъ нѣколко години подъ фирмата „Хаджи Гьока Павловъ и П. Григоровъ“. Слѣдъ врѣме въ съдружието влѣзълъ и Ганчо Григоровъ. Понеже по-голѣмата частъ отъ дружеския капиталъ билъ вложенъ отъ Хаджи Гьока, съдружието започнало да работи подъ фирмата „Хаджи Гьока Павловъ и Сие“.

Търговскитъ работи на Хаджи Гьока и честитъ му странствувания по Мизия, Тракия и Македония му спомогнали да се увѣри съ очитъ си въ злочестината на българския народъ. Тия страдания той не могълъ да понася хладнокръвно, затова отрано започналъ да съчувствува на революционното движение въ България. Левски, когато е сполождалъ Сопотъ, винаги е билъ милъ гостъ въ кжщата или въ кантората на Хаджи Гьока, който помагалъ на славния апостолъ не само съ пари, но и съ съвѣти, и съ насърждения.

Хаджи Гьока е билъ винаги щедъръ дарителъ и къмъ сопотненското училище: за направата на едно отъ хубавитъ сопотненски училища още въ турско врѣме той записалъ първото крупно пожертвувание — 25 наполеона. И сопотненскиятъ театъръ е получавалъ щедри пожертвувания отъ Хаджи Гьока, който донасялъ често отъ Ромъния хубави завѣси и платна, а освѣнъ това и домашнитъ му мебели били винаги на разположение за декориране на сцената.

Хаджи Гьока ималъ възможностъ въ Ромъния да се запознае отблизу съ всичкитъ видни прѣдставители на революционното движение — Раковски, Каравеловъ, Ботевъ и др., съ които билъ винаги въ интимни отношения. Комитетската каса въ Букурещъ е виждала много често щедрата

лепта на покойния, който при това е помагалъ отдѣлно съ пари на мнозина изпаднали хъшове. И днесъ нѣкои отъ живитѣ хъшове си спомнятъ съ искрена благодарностъ за благодарнянето, което имъ е правилъ Хаджи Гьока въ ония тежки врѣмена. Въ особно интимни отношения е билъ съ Хаджи Димитра, комуто помогналъ да избѣга въ Ромъния безъ паспортъ. Единъ очевидецъ разправя, какъ Хаджи Гьока подарилъ на Хаджи Димитра 15 наполеона.

Прѣди политическото ни освобождение Хаджи Гьока игралъ видна роля въ мѣстнитѣ обществени работи на родния си градъ Сопотъ. Макаръ и заможенъ чорбаджия, Хаджи Гьока билъ съ демократични убѣждения, затова винаги защищавалъ интереситѣ на сиромашъта: той не щадилъ ни трудъ, ни врѣме, ни пари, само и само да защити нѣкой сиромашъ отъ потисничеството на нѣкой чорбаджия—изедникъ. Такивато му постѣпки му навличаха омразата на чорбаджиитѣ—изедници, които не веднажъ го клеветили прѣдъ турскитѣ власти, че подстрѣкавалъ населението къмъ непокорство. Благодарение на тия клевети, той виждалъ нѣколко пѣти пловдивския затворъ.

Една година прѣдъ Великдень турскитѣ власти арестували мнозина неизправни данъкоплатци. Състрадателниятъ Хаджи Гьока се натжилъ отъ тая случка: прѣдставилъ си, колко жени и дѣца ще прѣкаратъ Великдена съ сълзи, затова рѣшава да ги освободи. Случаятъ му помогналъ да осъществи това високоблагородно дѣло: съдружницитѣ му отъ Букурешъ му изпратили въ групъ 150 наполеона. Една сутринъ повиква до малкото прозорче на тъмничната стая управителя на затвора, за да му изкаже човѣколюбивото си намѣрение.

— *Ефендимъ, защо сж затворени тия хорица? пита той управителя.*

— *Защото не сж изплатили данъка си на царя.*

— *Ефендимъ, язкъ е за тия сиромаси. Ето наближава за нашитѣ Великдень, а за вашитѣ байрямъ. Азъ съмъ готовъ да изплатя тѣхнитѣ данъци, та да се пустнатъ веднага отъ затвора, за да прѣкаратъ весело и заедно съ дѣцата си празниците. Моля Ви се, ефендимъ, постарайте се, да се свърши тая работа по-скоро!*

Управительтъ се намѣрилъ въ чудо, но не далъ никакъвъ отговоръ. Слѣдъ два дѣня човѣколюбивото намѣ-

рение на Хаджи Гьока отива да ушитъ на пловдивския мю-тесарифинъ, който се трогналъ отъ прѣдлаганото благодарѣ-ние и веднага заповѣдалъ да се удовлетвори желанието на благодарѣтеля.

Прѣзъ страшната 1876. година, когато се обяви април-ското възстание, когато Клисуре и Стрѣлча бѣха вече по-гълнати отъ изтрѣбителнитъ пламъци, Хаджи Гьока, Иванъ Попъ Станчевъ и др. утѣшаваха, насрѣдчаваха и разпореж-даха да се доставя на борцитъ въ позициитъ всичко, как-вото имъ било потрѣбно. Най-послѣ, като видѣли, че не ще устоятъ срѣщу кървожадния Тосунъ бей, рѣшили да при-бѣгнатъ до други срѣдства, та дано запазятъ Сопотъ отъ огънь и мечъ. Били избрани двѣ срѣдства: 1. да се подири помощъ отъ европейскитъ консули въ Пловдивъ и 2. чрѣзъ париченъ откупъ да се иска милость направо отъ кърво-жадния Тосунъ. Още прѣзъ слѣдната нощъ били написани прошения по едно до всѣки консулъ въ Пловдивъ и били изпратени по Петраки Сомовъ. Прошенията постигнали цѣль-та си: наскоро пристигнала отъ Пловдивъ заповѣдъ, да се разпрѣснатъ пълчищата на Тосунъ бей. Тогава Сопотъ из-бѣгна участъта на Клисуре и Стрѣлча.

Сопотненци прѣди да дочакатъ резултата отъ просба-та си до консулитъ въ едно събрание, на което душата билъ Хаджи Гьока, рѣшаватъ да изпросятъ направо милость отъ Тосунъ-бей, който имъ поискалъ 500 турски лири и хубавия конь на Хаджи Гьока. Тая сума още въ събранието била разхвърлена по равно на всички заможни сопотненци, отъ които мнозина било че нѣмали възможность да дадатъ веднага пари, било по други причини, не внесли припада-щата имъ се частъ, та Хаджи Гьока билъ принуденъ да брой самъ туку-речи цѣлата сума. Още сжщия день Хаджи Гьока отишълъ въ Карлово прѣдъ Тосуна, за да му прѣ-даде уговорената сума, заедно съ своя конь и два хубави и скжпи персийски килима, които задигналъ отъ дома, за да завърши по-успѣшно мисията си. За да поразядоса малко Тосунъ-бей, Хаджи Гьока вмѣсто 500 лири занелъ 499 лири.

— А бе, чорбаджи Гьока, не можахте ли да намѣрите още една лира, та да станатъ тамамъ 500, както сме си думали? — казалъ Тосунъ-бей, прибирайки паритѣ.

— Ефендимъ, — отговорилъ Хаджи Гьока — Вашитѣ добрини, Вашата милость, съ които тѣй великодушно ни

обсипахте, като запазихте градеца, живота и имота ни, сж толкова голѣми, че не съ една, а съ 100 и 1000 лири не могатъ да се изплатятъ. Толкова се събраха, ефендимъ, толкова Ви донесохъ. Ако е здраве и животъ, ние нѣма да забравимъ Вашето добро: и другъ пжтъ ще се сѣтимъ за Васъ.

— Хайде, хайде, едната лира ще прихванемъ за двата килима. Ама думата е, че и къмъ мене сега си показвате вашия гяурски инатъ.

Слѣдъ това Тосунъ-бей яхналъ Хаджи Гьоковия конь и си отишълъ, а хаджията дълго врѣме гледалъ съ нажаленъ погледъ подиръ своя конь, съ който бѣ пропжтувалъ нѣколко години въ тъмни нощи прѣзъ много опасни мѣста.

Прѣзъ 1877. година, когато гърмежитѣ на рускитѣ топове ехтѣха по старо-планинскитѣ проходи, когато южно-българското население съ туптеще отъ радостъ срѣдце очакваше своето освобождение отъ 5-вѣковния робъ, коварна душа наклеветила Хаджи Гьока прѣдъ турскитѣ власти, че се сношавалъ съ освободителнитѣ войски, затова билъ закаранъ въ пловдивския затворъ. Протеститѣ на Хаджи Гьока за несправедливото му арестуване не помогнали, най-послѣ прибѣгналъ до всеизвѣстното по онова врѣме срѣдство — подкупа: подкупилъ нѣколко видни турски чиновници, които внушили на пловдивския лѣкаръ Владо да отиде въ затвора, да прѣгледа Хаджи Гьока и да го прѣдстави за опасно боленъ. Подкупенитѣ турски чиновници успѣли да извадятъ отъ затвора Хаджи Гьока, но при това го задължили да живѣе въ Пловдивъ, понеже билъ пустнатъ на свобода подъ гаранция на единъ българинъ панагюрецъ.

Сега настава мжчително врѣме за Хаджи Гьока: нему било мжчно да се скита изъ пловдивскитѣ улици, отъ друга страна тревожнитѣ извѣстия отъ бойното поле безпокоеха още повече пловдивчани, Хаджи Гьока намислюва да избѣга, но е обвѣрзанъ отъ клетва прѣдъ своя поржчитель. Щастието му помогнало: единъ день го срѣща неговиятъ поржчитель и му казва, че ще избѣга отъ Пловдивъ. Това, като че ли освободило Хаджи Гьока отъ общанието, да прѣбивава въ Пловдивъ, още повече, като билъ увѣренъ, че властѣта нѣма кого да държи отговоренъ за неговото бѣгство. Въ това врѣме заминавала една каруца съ два дръг-

ливи коня за Карлово. Хаджи Гьока дава, наддава, и каруцарътъ го зима въ колата си и го закарва късно прѣзъ нощта въ Сопотъ, но и тукъ не било по-спокойно: сопотненци се намирали въ постояненъ страхъ отъ турскитъ башибозуци. Едно събрание отъ сопотненци рѣшава да изпрати въ Казанлъкъ депутация, която да поздрави и помоли генералъ Гурко да изпрати отредъ, който да завземе Сопотъ. Въ тая депутация начело били поставени Хаджи Гьока и Ив. попъ Станчевъ. Депутацията отива само до Калоферъ, дѣто се прѣдставила на майоръ Андреинъ, който билъ на постъ въ с. Габарево, и помислила послѣдния да изпрати войска, която да завземе Сопотъ. Майоръ Андреинъ изпроводио около 20 души казаки, прѣдвождани отъ единъ есаулъ. Отредътъ билъ придружаванъ отъ много българи изъ околнитъ села. Издалечъ казацитъ и охотницитъ-българи имали изгледъ на многобройна руска войска въ боевъ походъ. Карловскитъ башибозуци и малобройниятъ турски аскеръ, извѣстени за пристигането на многобройна руска войска, бързо-бързо очистватъ града, безъ да дадатъ поне едно сражение на неприятеля.

Радостта на сопотненци не траяла дълго: казашкиятъ отредъ прѣстоялъ само нѣколко часа въ Сопотъ, а слѣдъ това изново се върналъ въ Калоферъ. Тая случка на казацитъ погуби хубавия градецъ Сопотъ. Настанаха нови тревожни врѣмена. Слѣдъ херойскитъ битки при Кара-бунаръ, Нова-Загора и при Стара-Загора генералъ Гурко се дръпна въ сѣверна България съ ослабналия си корпусъ и чувствително разрѣденихъ български опълченски дружини. Хубавата и беззащитна Тракия се изложи пакъ на гнѣва и на отмъщението на ризсвирѣпѣлитъ се турци-побѣдители. Карловскитъ башибозуци се прибиратъ въ града. Заедно съ турския отредъ, сформированъ набързо отъ избѣгалия аскеръ слѣдъ първото поражение на турцитъ при Шипка, тѣ се готвятъ да нападнатъ Сопотъ. А сопотненци рѣшаватъ съ оръжие въ рѣка да се защищаватъ, увѣрени въ непобѣдимата сила на руското оръжие, което ще имъ дойде скоро на помощъ. Единъ день прѣзъ това страшно врѣме Хаджи Гьока съ рискъ на живота си трѣгва по пѣтя къмъ Карлово, ва да узнае нѣщо за броя и намѣрението на събралитъ се тамъ турски войски и башибозуци, които се очакватъ

всѣки частъ въ Сопотъ. Обаче отъ срѣдъ пѣтъ хаджи Гьока се връща въ Сопотъ: *башибозуци изъ засада изпращатъ насрѣща му нѣколко куршума, отъ които единъ улучва феса му и го сваля на земята, а другъ пронизва връхната му дреха при колѣнѣтъ.* Слѣдъ това у сопотненци изчезна всѣка мисль за въоръжена защита. Цѣлъ градъ скокна на кракъ да бѣга прѣзъ Стара-планина. Въ страха си х. Гьока нѣмалъ врѣме да отиде до кантората си и да си земе пари, а трѣгналъ да бѣга съ жена и дѣца само съ 6 гроша въ кесията си. Неочаквано въ Балкана се изпрѣчва прѣдъ очитѣ му хаджи Мичо, който дължалъ на х. Гьока 33 лири отъ налога за изплащане откупа на Тосунъ-бея. Тогава х. Гьока го помолилъ да му се издължи, обаче х. Мичо започналъ да шикалкави, само и само да не даде паритѣ. Хаджи Гьока обърналъ дебелия край: насочилъ пушката си къмъ него и не го оставилъ, докато не си зель своето.

Хаджи Гьока бѣ несимпатиченъ на нашия поетъ Ив. Вазовъ, затова въ романа „Нова Земя“ го рисува въ некрасиви чѣрти подъ името хаджи Гжчо Шамурѣтъ. Хаджи Гьока си обясняваше това съ нѣкаква стара вражда между него и Вазовия баща.

Бѣгството си х. Гьока продължилъ до Свищовъ. И тукъ трудолюбивиятъ, прѣдвидливиятъ, смѣлиятъ и прѣдприемчивъ х. Гьока започналъ да припечелва онова, що му бѣха отнели въ Сопотъ башибозушкитѣ ржцѣ и що бѣ опожарено отъ азиатскитѣ варвари. За малко врѣме той оставилъ домашнитѣ си въ Свищовъ и заминалъ за Букурещъ при съдружницитѣ си, отъ които зель пари и се върналъ отново въ Свищовъ. Въ Свищовъ той се залавя да търгува оъ спиртни пития и разни други стоки, като чай, захаръ, кожи, сланина и др., които продавалъ не само въ Свищовъ, но и въ околнитѣ села на Плѣвенъ, тогава обсажданъ отъ рускитѣ и ромѣнскитѣ войски.

Когато побѣдоноснитѣ руски войски прѣминаха Балкана и прѣвзеха южна Бѣлгария, тогава хаджи Гьока набързо се отзовава въ Пловдивъ, прѣкупва туку-речи всичкитѣ вина отъ станимашкитѣ търговци, купува отъ изселващитѣ се изъ Пловдивъ турци на много износна цѣна много праздни мѣста, кжши и дюкяни, освѣнъ това не забравилъ да от-

вори и складъ за дърва. Тая търговия докарала голѣми печалби на хаджи Гьока. По-сетнѣ той се остави отъ търговията и се ограничи само да дава имотитѣ си подъ наемъ, а паритѣ си подъ лихва.

Обществениѣ въпроси интересуваха винаги живо х. Гьока: той помагаше на благотворителни дружества и на бѣдни, безъ да дава гласностъ на своитѣ благодѣяния.

До 1889. год. въ Пловдивската катедрална црѣква стоели още грѣцкитѣ надписи на иконитѣ. Никой не се погрижилъ да ги прѣмахне. Хаджи Гьока споменалъ нѣколко пѣти за това, но никой не обърналъ внимание на думитѣ му. Най-послѣ той повиква пловдивския живописецъ, Данчевъ, и сключва съ него условие да заличи грѣцкитѣ надписи отъ иконитѣ въ црѣквата „Св. Богородица“ и да ги надпише по бѣлгарски. Сумата 335 лева за тая работа заплатилъ хаджията.

Особено го трогнала трагичната смрътъ на незабравимия Алеко Константиновъ. Изразъ на тая скръбъ е чешмата, изградена отъ х. Гьока въ „Куршумъ-Ханъ“ (Пловдивъ) съ слѣдния надписъ:

„За споменъ на Бѣлгарский любимъ и незабравимъ синъ Алеко Константиновъ, убитъ на 11-й Май 1897. г. отъ чадата на деньтъ. Пийте братя и поменѣте невиний Христовъ послѣдователь, Алека! Хаджи Гьока Павловъ“.

Хаджи Гьока имаше горещо желание да въздигне паметникъ на ония нещастни забравени бѣлгари, които прѣзъ 1876. год. бѣха обѣсени на площадъ „Князь Борисъ“ въ Пловдивъ. За тая цѣль той мислѣше да направи една чешма и върху нея да постави бюста на В. Левски. Мислейки, че нѣма да срѣщне какви да е спѣнки, той още не получилъ разрѣшение, наелъ работници и захваналъ да копае, обаче, за голѣмо негово съжаление, просбата му не била удовлетворена, и работницитѣ прѣкъснали работата. Сжщата молба подновилъ съ заявление отъ 19. XII. 1898. година. Въ това заявление х. Гьока се помжчилъ да обори слабитѣ мотиви, по които му било отказано да направи чешмата, най-послѣ казва:

„Като заявявамъ на почитаемото Пловдивско градско общинско управление, че азъ както прѣзъ живота си, така

и за слѣдъ смъртта си съмъ осигурилъ всегашното поддържане на въпросната чешма, въ което, разбира се, влиза и редовното изплащане таксата за водата; колкото и да бѣ се похарчило ежегодно, вземамъ смѣлостта най-почтително повторно да помоля сжщото общинско управление да благоволи и отмѣни вземаното рѣшение за непострояването ѝ. Още по-вече считамъ себе си за длъженъ да моля и ходатайствувамъ за вземанieto на едно таково рѣшение именно, че издиганieto на такава една чешма ми е продиктувано отъ желание, щото съ подобенъ паметникъ да се почте и увѣковѣчи паметта на Великий Български Родолюбецъ Василъ Левски (чийто бюстъ ще стои възъ чешмата), и на всички родолюбиви братя, които съ десетки повиснѣжжж мъченически на това сжщо мѣсто заради политическото ни съживяване като народъ“.

И на това заявление х. Гьока получи отрицателенъ отговоръ.

Хаджи Гьока, проникнатъ отъ дълбока признателность къмъ нашитѣ освободители, подавалъ писмена просба до Пловдивското градско общинско управление, съ която молилъ да се въздигне на „Бунарджика“ единъ параклисъ въ паметъ на освобождението. За тая цѣль той обѣщавалъ да направи крупно пожертвувание, обаче и тая му молба не се удовлетвори.

Опълченското дружество и гимнастическото въ Пловдивъ сж получавали чести помощи отъ хаджията.

Познатъ по своята честность, х. Гьока билъ виканъ много често за посрѣдникъ между спорещи страни. Къмъ своитѣ длъжници билъ много отстъпчивъ и въ рѣдки случаи прибѣгвалъ до сѣдилището. Щомъ се убѣждавалъ, че нѣкой сиромасъ не е въ състояние да си изплати дълга къмъ него, той турялъ въ тевтерчето си при името на длъжника кръсте, а записа е кжсалъ и хвърлялъ въ огъня. Прѣди смъртта си, види се като за прощално сбогомъ, е викалъ мнозина несъстоятелни длъжници: на едни скжсалъ записитѣ, а на други изваденитѣ вече изпълнителни листове.

Пословична бѣше и неговата скромность, която се съдържа въ слѣднитѣ му думи:

Ако струвашъ 10, цѣни се за 5, и нѣма да изгубишъ.—
Не се срамувай да се събирашъ и съ най-прости люде:

може да знаешъ 99, а едното, за да станатъ 100, ще научишъ, може би, отъ простия. — Всѣко дѣяние на нашитѣ правительства цѣнете, като имате прѣдвидъ винаги обществената полза. — Въ постоянство, трудолюбие и разумни икономии азъ виждамъ спасението на България“.

Прѣзъ живота си х. Гьока обичалъ най-много да чете Библията, въ която си правилъ много бѣлѣжки, а нѣкомъ мѣдри изречения си изваждалъ на отдѣленъ листъ.

Прѣзъ 1905. година, като видѣлъ х. Гьока, че смъртъта скоро ще похлопа на вратата му, направилъ си завѣщанието, споредъ което оставя въ пълна собственостъ на Пловдивското сиротопиталище каменното двуетажно здание, подъ название „Хотелъ България“, находеще се въ градъ Пловдивъ срѣщу джамията „Джумая“, — отгорѣ хотелъ, а отдолу 8 магазини. Този имотъ е оцѣненъ по емлячния регистъръ за 80,000 лева и дава годишенъ доходъ 10,000 лева.

На 31. августъ 1905. година склопи очи и се прѣсели въ вѣчността примѣрниятъ по своето трудолюбие, смѣлостъ, пестовностъ и родолюбие хаджи Гьока, като остави неизгладими спомени въ всички приятели и роднини.

Пловдивскитѣ граждани изпратиха съ голѣма тържественостъ останкитѣ му до вѣчното му жилище, а попечителството на Пловдивското сиротопиталище възложи на г-на С. Ив. Б да му стѣкми единъ биографически очеркъ. Отъ този биографиченъ очеркъ почерпихме и ние свѣдѣнията си за х. Гьока.

Елисавета Хр. Пулиева.

Примѣрътъ дѣйствува заразително: той може да спомогне да се разпространи и доброто, и злото, затова не безъ основание е казалъ Исусъ Христосъ: „А който съблазни едного отъ тѣзи малкитѣ, които вѣруватъ въ мене, за него по-добръ би било да се окачеше на врата му камѣкъ водениченъ, и да потънѣше въ дълбинитѣ на морето“.

Извѣстниятъ нашъ родолюбецъ—благодѣтель Евлогий Георгиевъ съ своитѣ благодѣяния повлия върху мнозина, да завѣщаятъ богатствата си на милата родина. Между повлиянитѣ е и покойната Елисавета Христова Пулиева. Тя се е родила неизвѣстно прѣзъ коя година въ Пловдивъ и като отраснала между фанатизираниитѣ пловдивски гърци, е могла да обикне отъ всичката си душа и отъ цѣлото си сръдце своята родина. Като достигнала възрастта за женитба, била оженена за състоятелния карловски търговецъ Хр. Т. Пулиевъ. Тя била трета жена на Христо Пулиевъ. Отъ нея той ималъ двѣ дѣца, Иванъ и Димитъръ, които сирѣтъта рано завлѣкла въ гроба. Нещастната майка била много убита отъ тая загуба на милитѣ си рожби, но все не била изгубена надеждата да добие и други чада. Прѣзъ 1851. година внезапно пропаднала и тая надежда. Мжжътъ ѝ Хр. Т. Пулиевъ, като се връщалъ отъ Пловдивъ, дѣто отивалъ по работа, въ с. Чунлукъ (сега Графъ Игнатиево), билъ убитъ отъ турци. Десетъ години слѣдъ това тя живѣла въ България като вдовица, безъ да помисли да встѣпи въ втори бракъ.

Неизвѣстно по какви съображения, може би, тжгата за изгубенитѣ двѣ дѣца и за трагично загиналия ѝ мжжъ, я принудила да потърси утѣха на болкитѣ си далечъ отъ родното си мѣсто. Тя намислила да се изсели отъ България. Прѣзъ 1861. година се прѣселила въ Букурещъ при Христо Георгиевъ, братъ на Евлогий Георгиевъ, — сестринъ синъ

на починалия ѝ мжжѣ. При Христо Георгиевъ живѣла до 1872. година, когато се поминалъ. Отъ тая година братъ му Евлогий се прѣмѣства въ Букурещъ, и неговата вуйна остава да продължава старинитѣ си при него. При Евлогий останала до самата му смрътъ 1897. год. 5. юлий. Покойната е била, види се, най-довѣреното лице на Евлогий, затова ней е повѣрвалъ ключоветѣ отъ касата у дома си.

Както споменахме и по-горѣ, смрътъта на двѣтъ ѝ дѣца я накарала да гледа песимистично на тоя свѣтъ. Види се, не ще да е била толкозъ въ добри отношения и съ заваренитѣ дѣца, затова прибрала всичкото богатство отъ покойния си мжжѣ.

И слѣдъ смрътъта на Евлогий Георгиевъ Елисавета Пулиева останала да живѣе въ Букурещъ, дѣто се поминала на 14. III. 1900. година.

Макаръ и далечъ отъ родното си мѣсто, макаръ 40 години да прѣживѣла въ чужбина, Елисавета Пулиева никога не прѣставала да обича своето отечество, нейното сръдце копнѣяло да види своята родина напрѣднала. Сждбата я лишила отъ щастieto да милува своитѣ дѣца, да ги обича и ласкае, но не изгонила изъ сръдцето и обичъта къмъ дѣцата изобщо. Въ нейното сръдце се загниѣдила любовъ къмъ сирачетата; тя разбрала, че християнски длъгъ е, да се помага на дѣца, оставени отъ сждбата да отраснатъ безъ родители, разбрала, че Богъ по тоя начинъ иска да излита милосърдието и състраданието на богатитѣ, затова на 26. февруарий 1900. година си направила своя завѣтъ, споредъ които завѣщава на Пловдивското сиротопиталище 50,000. лева, отъ които 30,000. лева да се употребятъ за направа на помѣщение на сиротопиталището, а отъ останалитѣ 20,000. лева да се образува фондъ за поддържане на сиротопиталището.

Съ това завѣщание покойната си въздигна единъ паметникъ на благодарѣтелка и ще си запечати името дълбоко-дълбоко въ сръдцата на ония нещастни сираци, които намиратъ и за въ бждеше ще намиратъ подслонъ, прѣхрана и обучение въ сиротопиталището.

Ето едно поле за надпрѣварване въ благотворителността. Ако се погрижеха всичкитѣ богаташи да дадатъ лептата си за сиротопиталища, щѣха да избавятъ отъ мизерия много нещастни сирачета и щѣха отъ сегашнитѣ га-

Елисавета Хр. Пулиева.

мени да създадат трудолюбиви работници и полезни граждани на отечеството.

Текстът на завѣта на Елисавета Пулиева е слѣдниятъ :

Прѣписъ отъ прѣписъ.

Прѣводъ отъ ромѣнски.

Завѣщание.

Оставямъ универсаленъ легаторъ и наслѣдникъ на цѣлото ми имущество г-на Хр. Н. Пулиевъ, който ще наслѣди цѣлото ми имущество слѣдъ смъртъта ми при слѣдующитѣ условия :

Моятъ наслѣдникъ ще даде :

1. Десетъ хиляди лева на г-жа Радка Теодорова, родена Грекова.
2. Петъ хиляди лева ще даде на г-на Геро Н. Геровъ.
3. Петъ хиляди лева ще даде на г-на Нико Н. Пулиевъ.
4. Три хиляди лева ще даде на г-ца Олимпия Кирякова.
5. Три хиляди лева ще даде на г-жа Елена Апостолова
6. Петъ хиляди лева ще даде на г-ца Гразиела Граматическу.
7. Петъ хиляди лева ще даде на моята сестра Теофани Константинова.
8. Петъ хиляди лева ще даде на дѣцата на покойния ми братъ Михаилъ Джикооглу.
9. Три хиляди лева ще даде на г-жа Теофани Ибишева.
10. Двѣ хиляди лева ще раздѣли между слугитѣ и слугинитѣ ми.
11. Моятъ наслѣдникъ ще разходи за погребението ми, паметникъ и парастаси — всичко четиринадесетъ хиляди лева.
12. Наслѣдникътъ ми ще даде петдесетъ хиляди лева на Пловдивското сиротопиталище, отъ които тридесетъ хиляди — за постройка на едно здание, въ което ще се помѣщава сиротопиталището, и двадесетъ хиляди лева ще се употрѣбятъ за образуване на фондъ за подържане на сиротопиталището.

Това сиротопиталище ще носи моето име.

13. Ще даде хиляда лева на Българската црква въ Букурещъ.

14. Ще даде хиляда лева на сиротопиталището „Елена Домна“ (Elena Dòmna).

26-и февруарий 1900. год.

Елисавета Хр. Пулиева, проприетарка, живуща Каля Момилоръ № 80.

Това завѣщание се написа и редактира отъ мене споредъ искането на странитѣ.

(Подп.): *А. Веричяну*, адвокатъ, Каля Каларашиларъ № 41.

За прѣвода вѣрно:

Секретаръ на Българското Дипломатическо Агенство (подп.) *В. Георгиевъ*.

Вѣрно съ първообразното:

За началникъ на отдѣлението: *Т. Недковъ*.

Вѣрно:

Прѣдседателъ на Пловд. Сиротопиталищно попечителство: *Д. Дълиделвовъ*.

Иванъ Николаевичъ Денкоглу.

Къмъ биографията на Ив. Н. Денкоглу малко ново има да прибавимъ, а главно ще възпроизведемъ онова, що е писано досега въ нашитъ списания и вѣстници за него.

- „Надъ врѣмето, въ което се е родилъ покойниятъ родолюбецъ, Иванъ Николаевичъ Денкоглу, лежи тъмна, непрогледна мъгла, защото то бѣга отъ насъ съ повече отъ едно столѣтие. Най-старитъ измежду кореннитъ Софийски граждани, които на врѣмето сж работили по учебното дѣло въ сегашната столица на България, не знаятъ нищо за раната възраст на Денкоглу; нѣкои отъ тѣхъ го помнятъ 70—75 годишенъ старецъ и то когато той за кратко врѣме е дохождалъ въ София прѣзъ 1856. и 1857. години. По тая причина биографическитъ свѣдѣния за тоя забѣлжителенъ патриотъ и ревнителъ за народната ни просвѣта, при всичкитъ голѣми старания, които употрѣбихме да съберемъ колкото се може повече и по-точни такива свѣдѣния, сж твърдѣ оскъдни. Това което тукъ съобщаваме за Денкоглу, ние дължимъ една частъ на главния учителъ при столичнитъ основни училища, г. Велевъ, а главното се ползувахме отъ архивата на Министерството на народното просвѣщение.

„Покойниятъ Ив. Николаевичъ Денкоглу е единъ отъ тия наши народни мъже, които сж били носители на идеята за умственото пробуждане на народа ни и които сж работили въ областта на учебното дѣло у насъ въ ония отдалечени врѣмена на тежкото ни политическо и духовно робство, когато българинътъ е билъ почти изгубилъ съзнанието за своята народностъ и почналъ да се срамува да се казва, че е българинъ. Синъ на съвършено бѣдни и прости родители-селяни, той не е ималъ възможността да добие едно по-солидно образование, за да може отсетнѣ да бжде полезенъ на народа си и съ своето перо, както що сж били

приснопамятнитѣ Паисий, Априловъ, Неофитъ и др. народни труженици, но при все това той е билъ голѣмъ ревнителъ за народната просвѣта и съ рѣдка готовность е давалъ щедри помощи за училища, црѣкви, издаване на книги, поддържалъ ученици и изобщо подпомагалъ всѣко начинание, което е имало за цѣль просвѣтата на народа. Той е билъ „старший въ израиля, старшии между българскитѣ ревнители“, се казва въ писмото, обнародвано въ в. „Дунавский Лебедъ“. Успѣхитѣ на българитѣ го радвали твърдѣ много и той съ гордостъ и тържественостъ разказвалъ това прѣдъ своитѣ приятели отъ друга народность. Неговата кжца въ Москва е била винаги отворена за всички учещи се въ тоя градъ млади българи, отъ които той едни всецѣло поддържалъ, на други врѣменно помагалъ, а всичкитѣ купомъ насърдчавалъ и крѣпилъ въ тѣхъ вѣрата въ жизненитѣ сили и въ свѣтлото бждеще на възкрѣсващата тогава България. Въ самия день на скоропостижната си смрътъ Иванъ Николаевичъ Денкоглу бесѣдвалъ съ Филаретова и други млади българи, и темата на разговора била България. Старецътъ станалъ на нозѣ и казалъ: „Мили дѣца! България бѣше изоставена, забравена, унищожена. Да благодариме Бога, че днесъ възкрѣснува, оживѣва и проявява нови, свѣжи, жизнени сили. При всѣкакви мъчнотии учението се разпространява между народа и ние доживѣхме да видиме съ голѣмо утѣшение нѣколко отъ неговитѣ благотворни плодове“.

„Иванъ Николаевичъ Денкоглу се е родилъ въ с. Балша, община Доброславска, околия Искрецка, окръгъ Софийски, около 1781.*) година отъ родители Никола и Мария, а умрѣлъ е на 13 и май 1861. година въ гр. Москва отъ апоплексия**). Г-нъ Д. Финговъ разправя слѣдното за смъртъта на Денкоглу: „Сава Филаретовъ, като се оженилъ, въ знакъ на благодарность занелъ въ Москва даръ една риза на дѣда Денкоглу. Послѣдниятъ прѣди да облѣче ризата, рекълъ да се окже, но не му било писано да облѣче тая риза, защото въ банята му припаднало и умрѣлъ“. „Ро-

*) Цигатъ отъ „Учил. Прѣгледъ“ год. IV. стр. 249.

**) Тая дата въ „Училищенъ прѣгледъ“ год. IV. стр. 250. е посочена 1785., обаче тя не може да бжде вѣрна, защото С. Филаретовъ свидочи, че Ив. Денкоглу е умрѣлъ на около 80-годишна възраст.

Иванъ Н. Денкоглу.

дителитѣ му били прости хорица. Тѣ били и доволно сиромаси и се занимавали съ земедѣлие. До 18-та си година той живѣлъ въ родното си село и помагалъ на баща си въ полскитѣ работи. Малкото земя обаче, която притежавалъ баща му, слабо възнаграждавала честниятъ и усиленъ трудъ на сѣмейството имъ, та поради това младиятъ Иванъ билъ принуденъ да напусне родното си огнище и заминалъ за гр. София да си търси прѣхраната и да може съ нѣщо да помогне на бѣднитѣ си родители. Тукъ той се установилъ за слуга въ единъ ханъ въ стария кварталъ „Капано“, ала не можалъ да се задържи на тая служба по-дълго врѣме. Грубото отнасяне къмъ него на ханджията селянинъ направило невъзможно по-нататъшното му стоене въ този ханъ и той заминалъ да си търси поминѣка въ край-дунавскитѣ градове и свободната и гостоприемна Румѣния. Това е било сколо 1808. година. Когато на слѣдната 1809. година се почнала войната между Турция и Ромѣния и рускитѣ войски подъ началството на генералитѣ Позоровски и Каменский завзели почти всичкитѣ крайдунавски градове и голѣма частъ отъ Сѣверна Бѣлгария, Ив. Николаевичъ Денкоглу се намиралъ по тия мѣста и билъ щастливъ да види храбритѣ руски войници и освободители на поробеното му отечество, и да живѣе между тѣхъ 2—3 години. Неговата радостъ по случай успѣха на руското орѣжие и неговитѣ желанія и мечти, както и тия на всички бѣлгари, да се освободи цѣлокупното бѣлгарско отечество, за нещастие, не се сбжднали, защото войната между Турция и Русия се прѣкратила на 1812. година съ Букурешкия миръ, споредъ който рускитѣ войски напустнали всичкитѣ завзети мѣста въ Бѣлгария и се завърнали въ Русия. Ив. Николаевичъ Денкоглу отишълъ тогава въ Русия и се установилъ въ гр. Москва. Тукъ той се настанилъ въ една богата фамилия, която се погрижила да му даде извѣстно образование и да го подпомогне материялно. Подготвенъ и подкрѣпенъ така, той почналъ да търгува и. не слѣдъ много години значително забогатѣлъ. На 35-годишната си възраст Ив. Николаевичъ Денкоглу се оженилъ за една рускиня, отъ която добилъ двѣ дѣщери. Жена му наскоро послѣ добиването на втората си дѣщеря се поминала и той встѣпилъ въ втори бракъ. Едната отъ дѣщеритѣ му отъ

първия бракъ се поминала дѣвица, а другата оженилъ и отъ нея ималъ двѣ внучета момчета, Николай и Александъръ Иванови Голубеви и една внучка — София Иванова Голубева. Отъ втория бракъ е ималъ сжщо една оженена дъщеря, Александра Иванова, по мжжъ Клинченой, която така сжщо му оставила двѣ внучета и три внучки: Николай, Иванъ, Мария, Надежда и София Клинченимъ. Всичкитѣ му дѣца, както и втората му жена сж измрѣли прѣди него. Прѣживѣли сж го само четирмата му внука и четири внучки, на които той е оставилъ по една значителна сума, както това се вижда отъ завѣщанието му.

„Ив. Николаевичъ Денкоглу се е връщаль въ България всичко два пѣти: въ 1856. и 1857. години *). Прѣзъ 1858. год. щомъ се научилъ Ив. Денкоглу за нещастieto, което сполѣтѣло София отъ земетресението на 18./IX с. г., веднага разпоредилъ да се купи 4000 оки брашно и да се раздаде на пострадалиѣ. Поради това софиянци му изказали слѣдната благодарностъ:

„София

„Благодарностъ.

„Извѣстни-тъ нашъ родолюбецъ и благотворитель Иванъ Николаевичъ Денкоглу, щомъ са научилъ за страшно-то землетрясение, което са показало въ Софія на 18-и Септ. 1858, и трае още и до днесъ, — тоя часъ, по свойственна нему добрина и челолюбие, испратилъ пары до Софійска-та Българска Община за да купѣтъ до 4000 окѣ брашно, и да го раздадѣтъ милостынѣ на оныя Български челяди въ Софія, които най-много сж пострадали отъ землетрясение-то.

„Община-та прѣдостави тѣж работѣ на Училищны-тъ Настоятели г. Антона Найденова и г. Дойчина Павловича, които съ драго сърдце сж зехъ да изпълнѣтъ воля-тъ на реченый-тъ благотворитель. Софійска-та Българска Община брой за священна длѣжностъ да изяви своѣ-та искреннѣ благодарностъ своему съотечественнику Ивану Николаевичу Денкоглу за негова братска любовь и милость.

*) Ibid.

„Това истинно-християнско човѣколюбиво дѣло прави сѣкого отъ насъ съ умиленіе да повтаряме:

„Да е живъ дѣдо Денкоглу

„Богъ да прости негови родители.

„Софія, 1859. Іан. 15. Соф. Бѣлг. Община *).

„При първото си дохождане въ София той направилъ богати подарѣци въ църковни книги и одежди на всичкитѣ тогава седемъ цркви и ходилъ да посѣти родното си село. Общинскитѣ тогава училища въ София не били добръ уредени. Това обърнало вниманието на родолюбивия Денкоглу и той още тогава сторилъ намѣрение да даде друга уредба на училищата. Слѣдъ една година дошълъ пакъ въ София, довелъ съ себе си своя обиченъ възпитаникъ Сава Василевъ Филаретовъ, свършилъ Московския университетъ, и нему възложилъ управлението на училищата. Тогава той отпусналъ нужната сума за направата на едно двуетажно училищно здание въ двора на църквата „Св. Краль“, което здание е изгорѣло прѣзъ 1880. година.

„Приспоаметниятъ родолюбецъ и ветеранъ по учебното дѣло у насъ, Василий Априловъ, въ своето съчинение „Денница Ново-Болгарскаго образованія“ ето какво пише за Ив. Н. Денкоглу, относительно неговитѣ пожертвования и грижи за уредбата на училищата въ гр. София: „Хотя цѣль благотворенія недостигнута, но благотворителя не менѣе того заслуживаетъ быть извѣстнымъ. — Съ давнихъ еще лѣтъ водворенъ въ Москвѣ Софіецъ, Иванъ Николаевичъ Денкоглу, ревнитель Болгарскаго просвѣщенія. Имея честь быть его другомъ, я, при первомъ извѣстїи объ учрежденїи Софїйскаго училища, увѣдомилъ его, прѣдлагая сдѣлать некоторое приношение своему отечеству. Съ радостїю принялъ онъ сіе первое извѣстїе и, на первый разъ, выслалъ мнѣ назначенныя мною учебныя книги, притомъ, земной глобусъ и географическія карти. Чтобы доставить ихъ вѣрнѣе въ Софію, я послалъ ихъ чрѣзъ Константинополь съ Одескимъ пароходъ „Невою“ который, къ несчастїю, 20. Ноября прошедшаго года претерпѣлъ, близъ Цариградскаго пролива, крушеніе. Сколь ни прискорбно сіе произшествіе для всѣхъ соотечественниковъ, но оно тѣмъ

*) „Цареградскій Вѣстникъ“ № 418. 1859. Февруаря 14.

долженствовало бѣть чувствително для благотворителя. Однакожъ благородныя чувства Г. Денкоглу не установились при семъ неблагопріятномъ извѣстіи. Писмомъ своимъ отъ 5-го мая сего года, какъ сострадателный къ ближнимъ челоувѣкъ, онъ отозвался мнѣ что жалѣеть объ утонувшемъ соотечественникѣ его, которому прѣпоручилъ я доставить книги въ Софію: „чтоже касается — пишетъ онъ мнѣ, до самихъ книгъ, то я не оставлю въ скорости выслать вамъ на мѣсто ихъ другія“. — Закоснелые къ одной корысти, возьмите примѣръ съ вашего соотечественника и вы не останете ни въ чемъ отъ прочихъ вашихъ образованныхъ братьевъ, вашихъ путеводителей къ образованію!“

„Както казахме, кжщата на Ив Никол. Денкоглу въ Москва е била отворона винаги за всички учещи се въ тоя градъ млади българи, които сж се отнасяли къмъ него като къмъ свой баща и покровитель. Едни той всецѣло е поддържалъ, на повечето врѣменно е помагалъ. Още приживѣ той е ималъ свои възпитаници лица, които отсетнѣ достойно сж оправдали надеждитѣ на своя благодѣтель, като сж се отдали въ служба на отечеството и сж работили въ областта на учебното дѣло у насъ тогава именно, когато полето за работа е било широко, а дѣятелитѣ сж били съвсѣмъ малко

„Още на 1834. година Ив. Николаевичъ Денкоглу внесълъ петнадесетъ хиліади (15,000) рубли на вѣчни врѣмена въ Императорския Московски университетъ съ цѣль, отъ процентитѣ на тоя фондъ да се възпитава въ сжщия университетъ единъ младъ българинъ, който да бжде прѣимуществено отъ гр. Софія, който той считалъ за свой роденъ градъ. Съ срѣдства на тоя фондъ приживѣ и слѣдъ смъртъта на Денкоглу сж се възпитали до сега слѣднитѣ лица:

1. Никола Михайловски отъ Елена.
2. Райко Жинзифовъ отъ Велесъ.
3. Никола Катрановъ отъ Свищовъ.
4. Сава Филаретовъ отъ Жеравна, Котленско.
5. Конст. Геровъ отъ Одринъ
6. Хр. Стояновъ отъ Софія.
7. Хр. Бимбаловъ (когато се училъ, починалъ) отъ Софія.
8. Хр. Филиповъ отъ Софія (адвокатъ).

9. В. Градинаровъ отъ София (учителъ).

10. Георги Панчевъ, починалъ, инициаторъ за основаване на друж. Денкоглу.

11. Боне Лазаровъ по медицина.

12. Никола Поповъ въ Кишиневския Лицей.

13. Дим Никовъ „ „ „

14. Нѣкола Стефановъ, „ „ „

„Освѣнъ това сжщиятъ е оставилъ сжщо за вѣчни врѣмена друга една сума отъ около 10,000 рубли, отъ процентитѣ на която да се поддържа въ Ришелевската гимназия въ гр. Одеса единъ ученикъ българинъ, който да бжде сжщо отъ гр. София или отъ селата на Софийската околия. Съ срѣдствата на този фондъ, който не се поменува въ завѣщанието на Денкоглу, досега сж свършили речената гимназия доста младежи“, за жолостъ и при раздаването на тѣзи стипендии волята на завѣщателя не се е изпълнявала както трѣбва: и тукъ партизанството и фаворитизмътъ сж играли главна роль.

„Цѣлата си библиотека отъ около 600 тома Ив. Николаевичъ Денкоглу е оставилъ на Софиискитѣ училища. Тази библиотека има особена заслуга за това, че е послужила за основа на Народната библиотека въ София. Когато въ началото на нашето политическо сжществуване се учрѣдила народната библиотека и имало твърдѣ малко книги за четештата столична публика, Денкоглевската библиотека е била прѣнесена тукъ отъ училишето и е послужила дори до края на 1883. година, когато пакъ е възвърната обратно.

„Ив. Николаевичъ Денкоглу още приживѣ е отпусналъ нуждната сума, съ която „Московское Общество Исторіи и Древностей Россійскихъ“ е издало сборника „Князь Свѣтославъ и вѣкъ Болгарскаго Царя Симеона“. Сжщиятъ е помогналъ и на незабравимия Юрий Венелинъ да издаде една часть отъ своитѣ исторически изслѣдвания за българитѣ.

„Въ една отъ най-хубавитѣ и централни части на столицата съ оставени отъ Денкоглу пари Софийското градско общинско управление е купило слѣдъ освобождението ни единъ голѣмъ турски конакъ съ грамаденъ дворъ, въ който (конакъ) отъ тогава и доскоро се помѣщаваше едно

отъ столичнитѣ основни народни училища и носѣше името на Денкоглу. Това училище е станало историческо и извѣстно за това, че въ него сж се произвеждали и произвеждатъ почти винаги изборитѣ, било общински, било за народни прѣдставители.

„Основното народно училище въ столицата, което носи името на Ивана Николаевича Денкоглу, за да засвидѣтельствува вѣчната си признателность къмъ своя щедъръ благодѣтель, всѣка година на 13-й май тържествено чествува неговата паметъ. Освѣнѣ това една отъ улицитѣ въ гр. София носи името на Денкоглу. А пакъ старитѣ жители на гр. София въ знакъ на вѣчна признателность къмъ него и да могатъ да спомогнатъ и съдѣйствуватъ да се реализува идеята, която съ такъва гореща любовь и желание е прѣслѣдвалъ Ив. Николаевичъ Денкоглу, а именно просвѣтата на народа и всестранното изучване на страната, сж съставили дружество „Денкоглу“, което има сжщата цѣль *)

Поради тѣзи заслуги ни Ив Денкоглу, Министерството на народното просвѣщение съ писмо подъ № . . . отъ 22/X. 1898. год. помолило студента по медицината при Московския университетъ, Петра Паскалевъ, да събере свѣдѣния за живота на Денкоглу. Този студентъ се ровилъ доста и едва успѣлъ да намѣри въ „Московскія Вѣдомости“ за 61. год. 23. май слѣдното:

„13-го мая скончался въ Москвѣ. въ преклонной старости Иванъ Николаевичъ Денкоглу. Покойный былъ ревностнымъ распространителемъ образованія между болгарами. Съ 1842 года учреждена имъ въ Московскомъ университетѣ стипендія для молодыхъ Болгаръ, будущихъ просветителей своего роднаго края. По отзывамъ профессоровъ университета, даровитѣйшими изъ нихъ были: Бусилинъ, Катрановъ и Филаретовъ. Къ сожалѣнію первые двае уже умерли, послѣдній — нынѣ инспекторомъ и учителемъ въ Софійскомъ училищѣ, основанномъ на иждивеніи покойнаго. Со смертію Ив. Ник. Денкоглу не прекращаемая основанная имъ стипендія. Сверхъ того, покойнымъ была назначена сума, на которую Московское Общество Исторіи и Древно-

*) Пакъ въ Училищень прѣгледъ.

стей Россійскихъ издаеть „Изборникъ Святославовъ 1079-го года“ *).

Паскалевъ казва въ сжщото писмо, че нѣкой си Т. Панчевъ събралъ свѣдѣния за живота на Денкоглу, но не знае що е направилъ съ тѣхъ. Кратки свѣдѣния за живота на Денкоглу намѣрихме въ слѣдното писмо на Сава Филаретовъ:

„Изъ дѣлата на Одеското Българско Настоятелство
за 1861 год. № 62.

„Препись.

„С. Петербургъ 1861 Юня.

„Получи, 27 Юнъ 1861.

„Достопочтеннии мои Соотечественники Степанъ Димитріевичъ Тошковичъ, Николай Мирановичъ Тошковъ, Николай Христофоровичъ Палаузовъ и Константинъ Николовичъ Палаузовъ!

„Съ душевно прискърбіе идж да Ви извѣстѣмъ за смъртъта на едного отъ най замѣчательнитѣ наши Български Патріоты Ивана Николаевича Денкоглу. До 13-ий день Маія старецътъ бѣше съвършенно здравъ. Заедно съ него въ този день нѣе ходихме на гостѣе изъ Москва по приятели, у насъ додихж други познайници, онъ самси ходи на биржа, купувалъ, продавалъ и въобще тоя день старецътъ бѣше въ духъ. До 8-ий часъ п. п. онъ съ одушевление разказваше менѣ и на други Български студенти, кои бѣхж дошли мене на гостѣе за сичко що са отнася до любезно наше Отечество Българія. На 8-ий зема си узелокъ съ бѣлье и отива въ баня. Слѣдъ половинъ часа глѣдамъ, че иди човѣкъ отъ банята и ми казва, че Иванъ Николаевчъ скончался тамъ скоропостижно отъ удару. Тоя часъ се затекахъ за Докторъ, летиме на мѣстото, нъ що да видиме сичко са свършило, нахождаме трупъ бездыханенъ. Докторътъ казва, че то было сильнии приливъ крови къ головѣ, громовой, апоплектический ударъ . . .

„Можете си прѣдстави мосто положеніе въ тая ужасна минута: Я бѣхъ страшно пораженъ отъ това неожидано

*) Дѣло № 41/1899. въ архивата на М-вото на просвѣщеніето.

несчастіе. Колко повече гледахъ да сдържамъ себе, толкова повече постигнахъ важността на тая потеря, коя отходи векъ отъ насъ на всегда безвъзвратно. Около мене тоя часъ са збрахъ около 25 Българе стары и млади и сички съ лица прѣблѣднѣлы и облены отъ сълзы умилно изгледвахъ трупътъ на тоя любимъ и почитаемъ старецъ, къмъ кого они бѣхъ са научили да са обръщатъ всѣкога, като къмъ свой отецъ и покровитель. Добринѣтъ на кой да е човѣкъ никога не сж изгубены и не се забравѣтъ, нѣ въ тая печална и мрачна минута, неговѣтъ добры дѣла, като да са прѣдставлявахъ прѣдъ сичкы насъ съ особена живость и блескъ. Сѣкой чувствуваше, че прѣдъ него стои за послѣдній пѣтъ лице историческо, лице кое има да захване почетно мѣсто въ исторіята на Българската писменность и Народно въобще пробужданіе къмъ сичко, що е чисто, възвышено и благородно. Сѣкой чувствуваше неговото огромно значеніе въ това отношеніе, и съ благовѣніе и искренна жалость отново обръщаше своитѣ взоры къмъ старецътъ, и отново горѣщы сълзы са роняхъ отъ очитѣ на сѣкого. Въ тоя часъ сичкый минжлъ животъ и благодѣянія са проносахъ прѣдъ нашето въображеніе. При тая мыслъ естествено са възбуждаваше въспоминаніе и за незабвеннитѣ и вѣчно-любимѣтъ първы сподвижники и ревнителы наши В. Априлова, Н. Палаузова, А. Хаджиоглу, Симеоновича, х. Минчя, Варбанъ Чорбаджи и пр. . . . кои съ посилнитѣ си пожертвуванія и пристояванія положижъ начало и основа на възрожденіето на нашата мила народность. — Сичкы тыя милы за сѣкого Българина образы са сливахъ въ единъ ликъ, ликъ прѣкрасенъ, симпатиченъ и драгоцѣненъ . . .

„При деня слѣдъ погребеніето на Ивана Николаевича, нѣе отыдохме да са поклониме праху незабвеннаго Ю. И. Венелина и да отслужиме панихидж. Тука присуствовахъ сичкытъ Българе млади и кога священникътъ споменуваше имената Юрія, Василя, Николая, Ивана, Георгія, . . . и пр. Българчетата тронуты отъ чувство искренной благодарности къ усопшимъ, единогласно и изъ глубины сердца повтаряхъ: Боже, прости, прости имъ согрѣшеніето и дай имъ Царство небесно! Покойныйтъ още отдавна, по своя добрина, имаше довѣріе къмъ менъ словесно и писменно са

споразумѣваше съ мене за нѣкои отъ своитѣ распоряженія въ своето Завѣщаніе. Между другитѣ, азъ счетохъ за своя длѣжность да му напомня въ врѣме, че сичко що мысли да завѣщае за въ полза на Българскы църкви и училища, добросовѣстното исполненіе на тая послѣдня негова воля трѣбва непрѣменно да е възложена на Васъ Одескитѣ Българе, Вамъ да прѣдостави право по его смерти Вые да тражите исполненіето на това Завѣщаніе. Онъ ма послуша, зель си назадъ прежнѣто завѣщаніе и накаралъ та му написали ново, въ което отрежда душеприкащики двама Русскы, Московскы купцы — Сиротинина и Селиванова и третій одного отъ свои роднины, чиновника Никифорова, нъ въ това ново завѣщаніе онъ именно и казва, че сичко що за вѣщава за Софійскы училища и църквы и пр. Душеприкащикитѣ сж длѣжны сичкитѣ тѣя суммы да ги испращѣтъ въ Одесѣ Вамъ четыремъ, а Вые да имате грѣхъ да ги прѣпровождате, по Вашему благоусмотрѣнію, до Софійската Община. Така, що въ това Завѣщаніе, като Ви назовава сѣкого отъ Васъ по име и Ви моли да пристоявате за исполненіе неговата воля, то изрече, че и Вые оставате като душеприкащики, ако не на сичкото имане на покойныйтъ, то поне на тѣя суммы, що сж назначени за българскы училища и църквы.

„Приблизительно можж да Ви кажж, че тѣя пожертвованія са около 20,000 р. с. — А на свои роднины въ Москва назначава до 30,000 р. с. Ако Богъ бѣше продолжилъ днитѣ на тоя старецъ, моето срѣщане съ него, можяше да има влияние върху много пунктове на това Завѣщаніе, нъ, Богу така было угодно. Ще бѣдиме благодарны и за това и отъ все сърдце ще повтаряме — Богъ да прости!

„Полиціята бѣше описала и запечатила сичко. Душеприкащикитѣ очекувахж да са потвърди окончателно Завѣщаніето отъ Началството, та тогава като влѣзатъ векѣ въ своитѣ права, тогава има да извѣстятъ и Васъ. Азъ пристѣствувахъ кога ставаше описъ, послѣ нарочно са задържахъ въ Москва нѣколко деня повыше за да съберж свѣденія и наведж справки, още да земѣмъ мѣры предосторожности за всѣкой случай. Душеприкащикитѣ не сж лоши хора, нъ и осторожность не мѣшаеъ.

„Друго: Вамъ е извѣстно, че покойныйтъ е внесълъ пары за една стипендія при Московскій Университетъ и една при Одеската гимназия. Я бѣхъ много пжти говорилъ Покойному да прощава Одескимъ Болгарамъ, по смерти своей, выборъ стипендіантовъ. Два деня прѣди да умрѣ казваше ми да отидемъ заедно въ П.-бургъ при Министра Народн. Просвѣщенія и да устроиме и това, нъ смъртъта го прѣвари и това остана, неурядено. По послѣдната му бумага въ Университетътъ онъ прѣдставя право выбрать стипендіанта Попечителю Одесск. Учебн. Округа. К. Геровъ свършя тая година и стипендіята при Университетътъ остава свободна. Старецътъ бѣше рѣшилъ да помѣсти Софіянчето Христ. Т. Стоянова на тая стипендія, а менъ бѣше отписалъ да приготвя друго момче отъ Софія за да дойде въ Одеската гимназия и за напрѣдъ се по тоя начинъ да се слѣдва. То добро. Нъ за да приеме Университетътъ Стоянова, то трѣбва Одесск. Попечитель да го прѣдстави. За това бждете милостиви, обяснете се съ тамошныйтъ Попечитель и му отрекомандувайте Стоянова за да го снабдятъ съ писмо до Начальството на Моск. Университетъ и Стоянова да прѣдстави за стипендіантъ на Денкоглу, а не друго. А колкото за Одесската Гимназия, то остава за послѣ, кога Душеприкащикътъ внесжтъ паритъ въ банкъ сами, или чрѣзъ Васъ, тогава има и да Ви прашае момче отъ Софія за стипендіантъ. —

„Стояновъ може и да остане още нѣколко врѣме въ Одесса, нъ на всѣки случай, Вые трѣбва да прѣдупѣдите Одесск. Попечитель, като да не бы кога му поискать отъ Москва Българинъ, онъ безъ да знае Васъ и Стоянова, може и да прати въ Москвж другъ Българинъ, „кто попадется“ и да излѣзе недоразумѣніе, отъ кое я самъ имахъ толкова неприяности едно врѣме.

„Въ Турско работитъ отивать така, що я не смѣяхъ да живѣя повыше тамъ турскоподданный, а съмъ подалъ сега прошеніе за Руско подданство, за кое и може да са задържж още тука до 1½ мѣсяцъ. Я са виждамъ съ сичкы, кои пріимать участіе въ нашитъ българскы работы както тука, така и въ Москва. На сичкытъ азъ тълкувамъ, че ако искать благодѣяніята имъ да хващатъ мѣсто, то трѣбва непрѣменно да влизать въ сношеніе съ Одеското

Българско Настоятелство и съ общо съгласіе да дѣйствувать у сичко за да не излазятъ недоразумѣнія, противорѣчія и сѣкаквы другы безреднины: да има у сичко единъ планъ, едно направленіе. Прѣди три недѣли, кога бѣхъ още въ Москва, тамошнійтъ Славянскій, Благотворителный комитетъ, кой издържыва почти на 20 българчета да са учѣтъ, кой разнесълъ до сега въ полза на Българитѣ доста пары, — пригласи и мене въ своето засѣданіе, гдѣ бѣхъ събраны сичкы членове-благотворители. Между много другы разговоры благопріятны за Насъ, убажда са единъ и възражава: „Господа, ные искренно обычае Българетѣ, желайме имъ доброто и во что бы то ни стало ще имъ покровителствуваме и благодѣлствуваме, нъ съсъ съжалѣніе са е расчюло, че *нѣкои* отъ нихъ не са учѣтъ добръ и поведеніето имъ не е похвално“. Сички сж съгласихъ, че трѣба да са земѣтъ мѣры. Попытахъ и мене. Отговорихъ; че колко за тѣя що сж сега тука, то е лесно: Поразумнытъ ще посовѣтувать по младытъ; ще се даде възможность на по достойнытъ да можѣтъ да поспиратъ по неопытнытъ и да имъ даватъ по добро направленіе и, какъ да е, тѣ ще си са исправятъ. Нъ за напрѣдъ да не пріиматъ на свой счетъ никого, кой нѣма отъ Одесското Настоятелство Свидѣтелство за неговытъ способности и добро поведеніе. Безъ това, тука са появляватъ между добрытъ и такыва бездарны, лѣнны и злонравны българчета, кои не само нищо не добыватъ ни за себе ни за отечество и употрѣбляватъ во зло благодѣяніето, нъ още съсъ своитѣ глупавы¹ постѣпки даватъ твърдѣ едно лошо понятіе за Българетѣ, чернытъ българското име и правѣтъ нашитѣ доброжелатели да охладняватъ къмъ насъ и къмъ сичкы наши българскы работы . . . Въ заключеніе имъ казахъ: слѣдъ 1—2 години или и по скоро може да има мѣста. Комитетътъ извѣстява Настоятелството колко мѣста има. Настоятелството, ако има въ Одесса или въ Кіевъ достойны момчета, праща ги, — ако ли нѣма, то въ свою очередь Настоятелството поисква такыва момчета отъ подобрѣ устроенытъ български училища (Търново, Габрово, Калюферъ, Пловдивъ, Систовъ, Русчюкъ, Шуменъ, Софія и пр. .) които кога дойдатъ въ Одесса съсъ свидѣтельства отъ учителитѣ и общинытъ (тогава и настоятелството ги посвѣрзва

нѣкакъ и по окончаніе курса непрѣмѣнно ще поучителствуватъ не помалко отъ четири години въ Българія) и послѣ ги испраща въ Москва. — Това мое мнѣніе са одобри отъ сички единогласно. Въ истыйтъ духъ говорихъ и за други благодарѣнія, както сборъ и т. п. . . . Тия дни ще си изберятъ за прѣдсѣдатель на тоя комитетъ Графа Блудова, който е любимецъ государя и „много можетъ“, та послѣ има да са отнесжтъ и къмъ Васъ. — А пъкъ я бѣхъ Ви казалъ, че не ще е злѣ, безъ да чакате они да Ви пишжтъ, Вие сами, като че не знаете тѣхнжтъ мысли, а благодарѣніята, що помагатъ на българчета да са учжтъ Вамъ сж извѣстни, то само за тия благодарѣнія Настоятелството да имъ напише едно благодарствено писмо и да са напише на имя: „Московскому Славянскому Благотворительному Комитету . . .“ и да ся приключи въ особено писмо до секретарьтъ на тоя комитетъ Е. В. бл. Ивана Сергѣевича Аксакова, който слѣдъ смъртъта на Хомиякова и Бахметьева е душата на тоя комитетъ и дѣйствува усердно, разумно и удачно.

„Министерство Народн. Просвѣщенія събира свѣдѣнія, кои сте просили и има да Ви ги прати

„Прощавайте, че Ви досадиохъ съ приказкитѣ си. Слѣдъ цѣлы четири години са обръщамъ къмъ Васъ! Малко ли има да са приказва, малко ли има да са припомянава!

„Вашъ покорный и благодарный съотечественникъ

„С. Филаретовъ“*)

„Вѣрно: Н. Палаузовъ“.

Берлинъ 1861 год. юлия 5. „Тукъ не получаваме редовно български газети, та за това не знамъ дали има до сега да се е обнародвало нѣщо за смъртъта на незабвений нашъ старецъ Ив. Ник. Денкоглу. За това като се извѣстихъ тия дни отъ пѣтници за неговата смъртъ, идж да съобщж това печално извѣстие на всички българи.

„Старецътъ бѣше миналъ вече 80 години, но се държеше още доста добрѣ, и никакъ не му се щѣше да остава безъ работа: така той постоянно бѣше на нозѣ да

*) Гл. Арх. на М-то на народ. просвѣщение. Дѣло № 41/1891. листовѣ 58., 59., 60., 61., 62.

пазари, купува, продава, сѣди самси да пише и веде счети, ако и да имаше човѣци, които можахъ дѣ вършатъ тия работи намѣсто него.

„Прѣди нѣколко години той намислилъ да остави търговията съвсѣмъ и да си живѣе мирно и спокойно на стари години. Той наредилъ всичко и отишелъ да се порасходи въ Германия. Но ела да видиме, що ще правишъ съ българско сърдце? Той си разказваше и самъ, че само когато си помислялъ, че той е празенъ човѣкъ, тая мисль го много мжчала и не можлъ да се удържи и пакъ отново се заловилъ за търговия.

„Все така си билъ той дѣятеленъ и веселъ до 13-и май 1861 год. Въ тоя истий день ходилъ той изъ градътъ, разговарялъ се съ приятели и познайници, купувалъ, продавалъ, обѣдвалъ и слѣдъ обѣдъ доста врѣме разговарялъ той съ Филаретова и други млади българе, които били у него на гостѣе, и съ особенно одушевление имъ разказалъ своето дѣтинство, отрочество и всички врѣмена, които той прѣминалъ. Послѣднитѣ години на животътъ си той бѣше посветилъ току рѣчи на въпросътъ за своя мила България, съ каква гордостъ и тържественностъ разказваше той за успѣхитѣ на българетѣ прѣдъ свои приятели отъ другъ народъ. Та и въ тоя истий день темата на разговорътъ бѣше „Българско“. Казватъ, че старецътъ станалъ на нозѣ и казалъ:

„Мили дѣца! Българая бѣше изоставена, забравена, унищожена. Да благодариме Бога, че днесъ за днесъ, възкрѣснува, оживѣва и проявява нови, свѣжи, жизнени сили. При всякакви мжнотии учението се распространява между народътъ и ние доживѣхми да видиме съ голѣмо утешение нѣколко отъ неговитѣ благотворни плодове. . . “ Още много чувства и желанія изказалъ старецътъ въ тая минута. Гостѣето поблагодарили и си отишли. Слѣдъ тѣхъ старецътъ пакъ като ходилъ изъ градътъ заминалъ у единъ приятель. Щомъ сѣдналъ на едно канапе, изеднажъ става ударъ (дамла) и безъ да каже едно охъ тука прѣдава духъ Богу! . . . Въ истата минута се явяватъ доктори, роднини и приятели, но нищо не помага. Въздишки, сълзи, плачъ. . . . И така, „старший во Израиля“, старший между българскитѣ ревнитѣли се поминува на 13-и мая 1861 год. въ Москва въ прѣклонна 80 годишна старостъ, отъ смъртъ скоропостижна, смъртъ легка, смъртъ праведника!

„Погребението се свършва съ достатъчно църковно великолѣпие и много отъ Московски граждани, военни, търговци, учени, Руси, Гърци, Българе придружаваха процесията до самитъ гробища, наречени „Пятницкое Кладбище“. Тукъ се изрѣкли отъ Българетъ надгробни слова и всички слушатели ронили сълзи и повторили: Боже прости му съгрѣшения и поведи го въ царство небесно!

„Казватъ покойния да е оставилъ писмено завѣщание, въ което има нови благодѣяния за български училища, ученици и църкви. Безъ съмнение ние ще дочакаме пълно жизнеописание на това замечателно лице, както и обнародването на завѣщанието отъ душеприкащикитъ негови. — А за сега, ние и безъ да знаемъ колко добрини е учинилъ достопочтенний и незабвенний нашъ старецъ, Денкоглу, за училища, ученици, църкви, издания книги и всѣкакви други прѣдприятия полезни за българския народъ, за тия негови добрини не само днесъ милиони Българе ще кажтъ „Богъ да прости“, но и потомството во вѣки вѣковъ съ любовъ и благодарностъ ще повтаря „Богъ да прости дѣдо Денкоглу“. Съ това сърдечно „Богъ да прости“ свършвамъ и азъ писмото си и отъ душа желяж да утѣши насъ Богъ съ повече такива ревностни благотворители, какъвто бѣше покойния Ив. Ник. Денкоглу. Слѣдъ благородното възпоминание за дѣда Денкоглу, менъ се прѣдставляватъ и такива размисления: колко човѣци богати на тоя лъжовенъ свѣтъ се славятъ съ своитъ милиони, съ голѣма слава, съ голѣми чинове и по всичкий свѣтъ гърми тѣхното име.... Но най-послѣ дохожда смъртъ, богатството минало въ други рѣцѣ, слава и голѣмина нѣма, и слѣдъ 2—3 години името на тоя богатъ голѣмецъ се съвсѣмъ забравя, като че не се е раждалъ той на тоя свѣтъ. Защото тѣ сж се родили на този свѣтъ добичета, като добичета проживѣли, и пакъ като добичета свършили своя животъ, безъ да оставятъ нѣкой споменъ, нѣкое благодѣяние, което да напомнюва, че и тѣ сж живѣли на тоя свѣтъ по човѣчески, а не безплодно... Жалко за такива човѣци! Отъ друга страна, гледаме човѣци съ по-малко богатство, но надарени съ здравъ умъ, и тѣ още на живота си жертвуватъ за училища, за книги и за всичко, що се отнася до учението. гледатъ да спомогатъ за да се разпространява името имъ. На такива чело-

вѣщи имената отъ Бога, тия имена се славятъ изъ родъ въ родъ съ похвала, любовь и благодарность. Блазѣ на тия избранни !

„Колко богати хаджи и чорбаджии сж измрѣли и нѣма и споменъ за тѣхъ, или съ сълзи ги кълнѣтъ сиромаситѣ, — а славнитѣ имена на Априлова, Палаузова, Хаджи Минча, Варбанъ чорбаджи Чалики, Симеоновича, Денкоглу, Трайкова вѣчно ще свѣтятъ, като бриланти въ българ. История“.

С. Ф.

Обнародвано въ вѣстника „Дунавский Лебедъ“ отъ 1861. год. и „Българска Илюстрация“, год II. (1882), книга II. София. *)

Копие отъ завѣщанието на Ивана Николаевича Денкоглу, което ся намѣри послѣ смъртта му въ Москва на 11. Маия 1861 год.

Въ имя Отца и Сина и Святаго Духа Аминь.

Я нижеподписавшійся почетный гражданинъ Нѣжинскій Грекъ и временно Московскій 3-ей гильдїи Купецъ Иванъ Николаевичъ Денкоглу, будучи въ здоровомъ умѣ и твердой памяти заблагоразсудилъ изъяснить симъ завѣщаніемъ на случай смерти моей, послѣднюю волю мою о благоприобрѣтенномъ мною движимомъ имѣніи, заключающемся преимущественно въ наличныхъ деньгахъ, векселяхъ, документахъ и прочихъ отъ части разныхъ товарахъ, для чего избралъ я душеприкащиками :

Московского 2-ий гильдїи купца Василья Алексѣевича Сиротинина, Колежкаго Секретаря Александра Алексѣевича Никифорова и Московскаго купеческаго сына Андрея Алексѣевича Селиванова, которыхъ просилъ принять въ общее ихъ управленіе и полновластное распоряженіе все имѣніе, какое только можетъ послѣ смерти моей остаться, въ чемъ бы оное ни заключалось, на ниже слѣдующемъ положеніе: 1) тѣло мое грѣшное похорнить и употребить на то и на поминаненіи души моей триста рублей серебромъ. 2) Положить въ Греческомъ Николаевскомъ въ Москвѣ монастырѣ триста руб. сер. для бѣдныхъ. 3) Дѣтямъ покойной до-

*) Цитатъ отъ „Училищень прѣгледъ“ год. IV.

чери моей отъ перваго брака моего Марья Ивановнѣ, по мужу Голубѣвой, а моимъ внукамъ: Николаю и Александру Ивановимъ Голубѣвымъ видать каждому по три тысячь руб. сер., а внукъ Софья Ивановнѣ Голубѣвой восемь тысячь руб. сер. и свояченица мой Софья Юрьевнѣ Дагаевой — пять сотъ рублей сер.; 4) Детямъ покойной дочери моей отъ втораго брака моего Александры Ивановны, по мужу Кличеной, а моимъ внукамъ Николаю и Ивану Кличеннымъ видать каждому по двухсотъ руб. сер. также и внучкамъ моимъ Марья, Надежда и Софья Николаевымъ Кличеннымъ видать каждой по двѣсти руб. сер.; 5) Въ 1834 год. положено мною пятнадцать тысячь руб. сер. ассигнаціями на вѣчное время отъ имени моего въ Императорскомъ Московскомъ Университетѣ съ тѣмъ, что бы на проценти съ этой суммы обучался въ ономъ одинъ молодой Болгаринъ, турецкій поданный, преимущественно изъ моей родины города Софіи; сверхъ того назначаю положить послѣ смерти моей въ вышеказанномъ Московскомъ университетѣ на вѣчное время и отъ имени моего още тысящи и пять сотъ руб. сер. и присоединить эту суму съ тѣми пятью надцатью тысячами рублей ассиг. которые положены мною въ 1834 году; 6) Также положено мною отъ имени моего въ сохранную казну на вѣчное время десять тысячь рублей сер. на имя училища находящагося тамъ въ Софіи и билетъ отослать старшинамъ; 7) Къ нимъ же, старшинамъ, отослать наличными денгами а) для 7-ми церквей въ городѣ Софіи для каждой по сту руб. серебромъ б) для выдачи десяти бѣднѣйшимъ дѣвицамъ при выходѣ ихъ въ замужество каждой по сту руб. сер.; 8) Послать отъ имени моего старшинамъ города Софіи тысячу руб. сер. на имя церкви Пречистыя Божіей Матери на поправки и украшеніе сей церкви въ память похороненныхъ родителей моихъ Николая Маріи и Домны; 9) Выслать въ городъ Софію Церковнымъ старшинамъ строящагося тамъ собора тысячу руб. сер., кои употребить на мѣстныя иконы и иконостасъ, который заказать иконопису Станиславу извѣстному тамошнымъ старостямъ; 10) Выслать въ городъ Софію къ старшинамъ отъ имени моего двѣ тысящи руб. сер. для выкупа изъ тюрьмы содержащихся за долги; 11) Выслать въ городъ Софію учителю, моему воспитаннику, Саввѣ Васильевичу

Филаретову двѣ тысячи руб. сер. по нашему съ нимъ уговору и въ знакъ моего къ нему благорасположенія; 12) Видать крестникамъ моимъ Ѳеодору Степиновичу Дагаеву пять сотъ руб. сер., Александру, Николаю и Серафиму Александровымъ Никифоровымъ каждому по тысячъ пять сотъ руб. сер., Михаилу, Николаю и Алевтинъ Андрѣевымъ Селивановымъ каждому по сту руб. сер., крестнику моему Николаю Львовичу Черногорову сто руб. сер., Еленъ и Ивану, дѣтямъ Ивана Андрѣева Неста, каждому по сту руб., сер. Олимпіадъ Зегера, крестницѣ моей, сто пятьдесятъ руб. сер.; бѣдной гречанкѣ Мановой сто руб. сер. 13) Всѣ означенные билеты сохранной казны и наличныя денги для города Софіи переслать старшинамъ черезъ соотечественниковъ моихъ Одесскихъ купцовъ: Николая Христофоровича, Константина Николаевича Палаузовымъ, Николая Мионовича Тошковича и Степана Димитриевича Тошковича; 14) Отъ Его Сіятельства Графа Сергія Григорьевича Строганова имѣть поступить въ печать: „Сборникъ Князя Святослава и Болгарскаго царя Симеона“ половина экземпляровъ принадлежатъ мнѣ, которые прошу продать и вырученною суммою обратитъ въ пользу училища въ городѣ Софіи; изъ оныхъ 20-ти экземпляровъ отослать туда же въ Софію для раздачи въ тамошнихъ разныхъ училищахъ; 15) Всѣ означенныя вклады выдать и расходы по явкѣ сего духовнаго завѣщаніе моего и прочія не предвидимыя мною расходы должны быть произведены Г. Г-ми Душеприкащиками, какъ изъ назначенныхъ пакъ и изъ имѣющихъ быть вырученными чрезъ продажу товаровъ и полученныхъ съ должниковъ моихъ по вексямъ, счетамъ, книгамъ и прочимъ документамъ денегъ, если за всѣмъ тѣмъ останется будетъ какая либо сумма, то раздѣлить ее между внуками моими каждой изъ нихъ по равной части; 16) Все домашнее заведеніе, кромѣ товаровъ и носилнаго платья предоставляю по смерти моей продать и раздать бѣднымъ по благоусмотрѣнію Г. Г. Душеприкащиковъ; 17) Непремѣнное исполненіе вышепрописанной послѣдней воли моей со всею точностію предоставляю всѣмъ въобщѣ Г. Г. Душеприкащикамъ, а въ случаѣ отбытія или кончины чіей либо, наличнымъ изъ нихъ полновластно, безотчетно и безъ всякаваго прекословія со стороны родныхъ и наслѣдниковъ моихъ, кото-

Атанасъ Русковъ Беронъ.

На градеца Котелъ се падна щастието да роди нѣколко любознателни и патриоти синове, едни отъ които зеха най-живо участи въ народнитѣ ни борби съ коварния фенеръ (Стефанъ Богориди, Гавриилъ Кръстевичъ), други се бориха съ потисниците турци (Сава Г. Раковски), трети будѣха съзнанието у българския народъ (Стойко Владиславовъ, по-сетнѣ епископъ Софроний Вратчански), четвърти завѣщаха спечеленото си богатство за народопросвѣтени цѣли (Д-ръ Петръ Беронъ и Атанасъ Р. Беронъ). Сждейки по това, трѣбва да признаемъ, че Котелъ е далъ най-великитѣ хора на България. Западналиятъ сега Котелъ има славно минало, неговото име трѣбва да се произнася съ благовѣнис. Видни турски държавни сановници — по народностъ българи, видни ратници на църковно училищното дѣло, видни писатели, видни революционери и видни дарители за народната ни просвѣта сж видѣли прѣвъ пѣтъ този свѣтъ въ Котелъ, тамъ засукали първото си майчино млѣко, тамъ получили първоначалното си образование, тамъ се запалилъ онзи жаръ отъ патриотизъмъ, който не угасвалъ въ котленеца, дѣто и да се намиралъ той: било близу до царския сарай въ Цариградъ, било до фенерската патриаршия, било въ плодоносната и доходна за търговеца Ромъния.

Нашата история много или малко каза за Софрония, Богориди, Раковски, Кръстевича, Д-ръ П. Берона и др., обаче до сега нищо не е казано за другъ единъ котленецъ, който макаръ и да не е проявилъ нѣкаква дѣйностъ било на литературното поле, било на политическото, но е работилъ прѣзъ цѣлия си животъ, за да спести нѣщо и да го остави за народопросвѣтени цѣли. Този котленецъ е *Атанасъ Русковъ Беронъ*, братовъ синъ на извѣстния авторъ на рибния букваръ и на дарителя на Одринската гимназия Д-ръ П. Беронъ.

Оскъдни сѣ свѣдѣнията, които добихме за Атанасъ Р. Беронъ, защото той още отъ млади години напустналъ родното си мѣсто и отишълъ въ Ромъния, та и неговитѣ роднини въ София го не познаватъ. Съвсѣмъ малко нѣщо знае за живота му Д-ръ В. Беронъ.

Атанасъ Р. Беронъ, по казванието на Д-ръ В. Беронъ, се е родилъ около 1850. година. Баща му се казвалъ Руско, извѣстенъ като разпространителъ на Д-ръ П. Бероновитѣ книги, а майка му х. Мария. Първоначалното си образование получилъ въ когленското училище на български езикъ. Баща му Руско не билъ състоятеленъ, а и въ Котелъ не е имало добри условия за работа, поради това Д-ръ П. Беронъ го повикалъ въ Крайова. Тамъ се прѣселилъ Руско съ жена си и съ дѣцата си, но не се знае, дали Атанасъ е продължилъ образованието си. По думитѣ на Д-ръ В. Берона, Атанасъ не се е училъ понататъкъ. Като поотрастналъ Атанасъ, трѣбвало да се захване на работа. Тогавъ го настанилъ, навѣрно чичо му, за управителъ на мушията „Чертате“, близу при Калафатъ въ Ромъния. Тукъ младиятъ, пѣргавиятъ, схватливиятъ и пестовниятъ Атанасъ турилъ начало на своето състояние. Неизвѣстно защо, Атанасъ спечелилъ ненавистъта на Видинскитѣ турци, които търсили случай да му напакостватъ. По едно врѣме се удава многоочакваниятъ случай: видинскитѣ турци прѣминали Дунава, хванали въ мушията Атанаса и го били до смъртъ. Отъ този бой Атанасъ заболѣлъ тежко, слѣдъ това заминалъ за Русе да се лѣкува. Слѣдъ като се излѣкувалъ, Атанасъ вече не пожелалъ да се върне въ мушията „Чертате“, а заминалъ за Букурещъ, дѣто се установилъ на постоянно мѣстожителство и започналъ да се прѣпитава съ рентата отъ своитѣ капитали. Той останалъ не жененъ, затова и рентата отъ копиталитѣ му ще му е давала достатъчно срѣдства за охолень животъ. Тукъ виждаме вече Атанасъ Беронъ да зима участие въ дѣлата на Българската добродѣтелна дружина. Въ срѣдата на членоветѣ на добродѣтелната дружина той получилъ нова подкладка отъ патриотизъмъ, който вече не можеше да се разколебае. Може би и примѣрътъ на родолюбивия му чичо да изигра своята роля. Както и да с, сега ние виждаме Атанаса Р. Беронъ въ редоветѣ на рѣдкитѣ наши благодѣтели. Прѣзъ 1905.

година той падна тежко боленъ, замина за Виена да се лѣкува, но вече бѣше късно да му се помогне: наскоро се помина.

Виждайки, че приближава послѣдниятъ часъ на живота, Атанасъ Р. Беронъ направилъ въ Виена при Българското дипломатическо агенство слѣдния дарителенъ актъ:

Оригиналътъ е обгертъ съ
300 лева и 50 ст. въ гербови марки.

Прѣписъ

Актъ за дарение.

Долуподписаний Атанасъ Р. Беронъ, именуемъ още и Веронъ,—съ което послѣдно име се подписвамъ въ сдѣлките си — български подданикъ, съ мѣстожителство въ Букурещъ, 21 Strada Domnei, а по настоящемъ врѣменно прѣбивающъ въ Виена, заявявамъ чрѣзъ настоящия актъ за дарение, че дарявамъ на Министерството на Народното Просвѣщение въ България, за да станатъ негова пълна собственостъ:

1) Номинална стойность лева златни 140'000 — сто и четиридесетъ хиляди, въ български държавни книжа отъ ипотекарния 6% заемъ 1892 год., отъ които купона за мѣсецъ юлий т. г. е отрѣзанъ;

2) Номинална стойность лева златни 8000 — осемъ хиляди, въ 20 (двадесетъ) акции отъ Българското Параходно Дружество;

3. Номинална стойность лева златни 1900 — хиляда и деветстотинъ, въ 38 (тридесетъ и осемъ) облигации отъ 5% заемъ на града София; или всако номинална стойность 149'000 — сто четиридесетъ и деветъ хиляди лева златни.

Това дарение правя подъ слѣдующитѣ условия, които надарения трѣбва да съблюдава изрично, и безъ той да има право да измѣня въ каквото и да било мѣстѣ разпожданія, подъ страхъ на отмѣнение дарението:

Горѣизброенитѣ книжа (ефекти), по настоящемъ депозирани на мое име и смѣтка въ Българската Нар. Банка, ще останатъ депозирани въ тая Банка на име и смѣтка на Българското Министерство на Народното Просвѣщение, безъ то да може никога да изтегли цѣлата сума или часть отъ нея, нито даже да ги замѣни съ други цѣнни книжа, съ

Златна книга на дарителитѣ

17

изключение, разбира се, на ефектитѣ, които се конвертиратъ, погасятъ или излѣзатъ въ тиражъ; въ третѣ послѣдни случаи, Българската Народна Банка ще има грижата да замѣни тия конвертирани, погасени или излѣзли въ тиражъ книжа съ други български държавни ефекти на сжщата стойностъ. Ако се случи, щото една или нѣколко отъ облигациитѣ да спечелятъ при тиража лозове прѣвишаващи номиналната имъ стойностъ, то стойността на тия лозове ще послужи да се купятъ нови български държавни ефекти и ще бжде прибавена къмъ горния капиталъ.

Приходитѣ, лихвитѣ и дивидентитѣ отъ горѣспоменатитѣ цѣнности—както отъ тия, що сж по настоящемъ депозирани въ Българската Народна Банка, така и отъ ония, що би се прибавили къмъ тѣхъ — ще се събиратъ, капитализиратъ и прѣобрѣщатъ отъ Българската Народна Банка въ български държавни книжа, постепенно съ ставанието имъ разполагаеми, и то до денѣтъ, когато ще образуватъ, заедно съ първоначалния капиталъ, съставляющъ моето дарение, единъ капиталъ отъ номинална стойностъ двѣстѣ хиляди (200'000) лева златни. Отъ приходитѣ на капитала Българската Народна Банка ще задържа разноснитѣ за пазението и управлението му.

Приходитѣ отъ образувания по тоя начинъ капиталъ Министерството ще употребява за създаването на петъ (5) ежегодни стипендии отъ по двѣ хиляди (2000) лева зл., или приблизително, всѣка една, които ще носятъ име „Стипендии отъ фонда Атанасъ Беронъ“, и ще даватъ възможностъ на ползующитѣ се отъ тѣхъ да идатъ въ странство да се учатъ всѣки единъ най-много прѣвъ петъ слѣдващи се години. Когато капиталътъ възлѣзе на номинални лева златни двѣстѣ хиляди, Министерството ще употребѣ петата частъ отъ прихода (2000 лева зл. или приблизително) за учреждаването на първата стипендия и то за прѣвъ слѣдующата тая дата учебна година; остатъка отъ прихода ще се приложи къмъ капитала. На слѣдующата година, Министерството ще даде втората стипендия, като разходва за нея втората петина отъ прихода (2000 лева зл. или приблизително); останалитѣ три петини отъ прихода ще се приложатъ къмъ капитала. По сжщия начинъ ще се постѣпва нататѣкъ, тѣй щото въ началото на петата година ще се

даде петата стипендия, която ще прѣдставлява пакъ една петина (2000 лева зл. или приблизително) отъ тогавашния годишенъ приходъ. И послѣ, всѣка слѣдующа година, ще се попѣлва само изпраздената стипендия, като се дава тя на новъ стипендиантъ. Евентуалнитѣ остатъци отъ годишния приходъ, слѣдъ като се покриятъ опрѣдѣленитѣ петъ стипендии, ще се запазятъ отдѣлно за да се помага отъ тѣхъ на стипендиантитѣ, ако се случи да заболѣятъ тѣ до когато се учатъ. Министерството на Народното Просвѣщение ще опрѣдѣля помощта за всѣки такъвъ случай отдѣлно.

Министерството ще има право да отнима стипендията въ случай че ползующия се окаже неспособенъ или недостоенъ за нея—като се съблюдаватъ за това точно правилата за контролиране държавни стипендианти, — и да я прогласи вакантна.

Ползующитѣ се отъ тая стипендия ще трѣбва да се избиратъ нарочно измежду младежитѣ отъ българска народност и подданство, родени въ гр. Котелъ (България), които трѣбва да сж свършили нѣкое срѣдно учебно заведение въ България, на които материалното, лично или семейно, състояние не позволява да идатъ да се учатъ въ странство на собствени срѣдства, и които трѣбва да сж се отличили въ учението си и се показали за най-способни. Въ случай, обаче, че такива младежи българи, родомъ отъ гр. Котелъ, не се окажатъ нѣкоя година, то стипендията ще се дава подъ сжщитѣ останали условия на младежи българи, родомъ отъ други мѣста на Княжеството.

Министерството на Народното Просвѣщение, като има прѣдъ видъ общитѣ нужди на страната, ще опрѣдѣля за всѣка нова или останала вакантна стипендия по кой клонъ на науката ще я употреби; азъ, обаче, изказвамъ тукъ моето прѣдпочитание къмъ медицината, хирургията и къмъ ония науки, които иматъ връзка съ математиката, химията и физиката.

Монистерството ще обявява за всѣка вакантна стипендия и ще призовава публично кандидатитѣ на състѣзание. Това обявяване, Министерството ще бже длъжно да съобщи особено на Котленското Общинско Управление, като го покани да увѣдоми то съгражданитѣ си български младежи отговарящи на условията, за да се явятъ на конкурса.

Състѣзанието за получаване на стипендията ще става прѣдъ една комисия отъ професори назначена *ad hoc* отъ Министерството на Народното Просвѣщение, което ще опрѣдѣля и мѣстото, дѣто тя ще засѣдава. Тази комисия сама ще опрѣдѣля прѣдметитѣ на конкурса, като се ръководи отъ изискванията на клона на науката, по който има да се даде стипендията.

Желая, най-подирѣ, и то изрично, щото до деньтъ, когато първата стипендия ще може да се даде, да не се дава, нито официално нито другояче, каквато и да било гласностъ на това ми дарение.

Въ деньтъ, когато първата стипендия ще бжде дадена, Министерството на Народното Просвѣщение ще трѣбва да ми съобщи даването ѝ. Ако ли азъ до тогава не съмъ живъ, Министерството ще трѣбва да направи това съобщение на племянника ми, Петръ С. Беронъ (Pierre S. Veron) въ Браила.

Бѣлѣжка. Къмъ настоящия актъ прилагамъ единъ описъ на облигациитѣ отъ 6% български държавенъ ипотечаренъ заемъ 1892 год., на номинална стойность 140'000 (сто четирidesетъ хиляди) лева зл., за които е рѣчь по-горѣ.

Виена, 18/31 май хиляда деветстотинъ и пета година.

(Подписалъ): Атанасъ Р. Беронъ.

Свидѣтели: (Подписали): Д-ръ Ст. Кирковичъ и Д-ръ В. Д. Молловъ.

Подписаний, Първи Секретаръ на Княжеското Дипломатическо Агенство въ Виена, удостоверявамъ че горния подписъ на Господина Атанасъ Р. Беронъ се положи, върху настоящия актъ за дарение написанъ на седемъ страници, въ мое присѣствие отъ лично познатия ми български подданикъ Атанасъ Р. Беронъ, съ мѣстожителство въ Букурещъ, по настоящемъ прѣбивающъ въ Виена, и въ присѣствието на двама свидѣтели лично познатитѣ ми Д-ръ Ст. Кирковичъ и Д-ръ В. Д. Молловъ.

Виена, осемнадесетий май, хиляда деветстотинъ и пета година.

Завѣрката е обгербована
съ 50 ст. гербова марка.
№ 146.

(Подп.) Първий Секретаръ на Княжеското Дипломатическо Агенство дѣйствующъ въ качество на Нотариусъ: Стефанъ Г. Чапрашиковъ.

Върно,
за Началника на Отдѣлението: *Хр. Увалиевъ*.

Министрството на народното просвѣщение, като получило този дарителенъ актъ, поднелъ на Негово Царско Височество Княза слѣдния докладъ:

Прѣписъ.

Одобрено, за Министерски Съвѣтъ, Прѣдседателъ на Министерския Съвѣтъ: (подп.) *Р. Петровъ*.

Докладъ до Негово Царско Височество Княза.

№ 6820.

Господарю,

Господинъ Атанасъ Р. Беронъ, български подданикъ, живущъ въ Букурещъ (Романия) съ единъ дарителенъ актъ, отъ 18. май т. г. законно оформенъ прѣдъ Княжеското дипломатическо агенство въ Виена, прѣдава на разположеніето на повѣреното ми министерство разни цѣнни книжа — въ облигации отъ държавния 6% заемъ отъ 1892. г., за номинална стойность 140,000 зл. лева; 20 акции отъ българското параходно дружество съ номинална стойность 8,000 зл. лева; и 38 облигации отъ Софійския градски заемъ съ стойность 1,900 зл. лева или всичко 149,900 зл. лева. Отъ тоя капиталъ почтениятъ родолюбецъ Атанасъ Р. Беронъ, желае да се учрѣди единъ „Фондъ Атанасъ Беронъ“ за стипендии по висшето образование въ странство. Тоя фондъ да се управлява отъ повѣреното ми министерство съгласно волята на дарителя изказана въ акта за дарение.

Като долагамъ на *Ваше Царско Височество* за тоя щедръ подаръкъ на родолюбца Атанасъ Р. Беронъ, имамъ честь най-покорно да Ви помоля да благоволите и разрѣшите чрѣзъ подписванието на приложения тукъ указъ да се приеме подаръка на господинъ Ат. Р. Беронъ и да се учрѣди на вѣчни врѣмена „Фондъ Атанасъ Беронъ“, чийто

капитали да се пазятъ въ българската народна банка; отъ приходитѣ на тоя фондъ, слѣдъ като нарастне до 200,000 зл. лева, да се раздаватъ стипендии съгласно волята на дарителя.

Съмъ, Господарю, на Ваше Царско Височество най-покоренъ служителъ и вѣренъ подданикъ.

гр. София, 1. юний, 1905. г.

Министъръ на
Народното Просвѣщение: (подп.) *Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ.*

За началникъ на отдѣленieto: (подп.) *Хр. Увалшевъ.*

Прѣписъ

Указъ

№ 20.

Ний Фердинандъ I

съ Божя милостъ и народна воля князь на България.

Като одобряваме прѣдложението на Нашия Министъръ на Народното Просвѣщение, прѣдставено Намъ съ докладъ отъ 1. юний подъ № 6520 и основано на акта за дарение отъ 18. май 1905. г. на родолюбивия българинъ, господинъ Атанасъ Р. Беронъ, живущъ въ Букурещъ (Романия).

Постановихме и постановяваме:

I. Приема се дарътъ отъ сто четиридесетъ деветъ хиляди и деветстотинъ (149,900) зл. лева номиналенъ капиталъ въ цѣнни български книжа;

II. Учрѣдява се „Фондъ Атанасъ Беронъ“ за даване стипендии за висши училища въ странство;

III. Тоя фондъ да остане неприкосновенъ за вѣчни врѣмена и да се пази въ българската народна банка;

IV. Стипендитѣ отъ „Фонда Атанасъ Беронъ“ да почнатъ да се раздаватъ, слѣдъ като капиталътъ достигне сумата 200,000 л. като се запазятъ точно всичкитѣ условия, които дарителятъ прѣдвижда въ акта за дарение;

V. Изпълнението на тоя указъ възлагаме на Нашия Министъръ на Народното Просвѣщение.

Издаденъ въ Нашата столица на 1. юний 1905. г.

Съгласно прокламацията на *Негово Царско Височество Князътъ* и рѣшението на Министерския Съвѣтъ, въ качеството му на княжески намѣстникъ,

За Министерски Съвѣтъ,

Прѣдседатель на Министерския Съвѣтъ: (подп.)

Р. Петровъ.

Придподписалъ,

Министъръ на Народното Просвѣщение: (подп.)

Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ.

Вѣрно,

За началникъ на отдѣлението: (подп.) *Хр. Увалиевъ.*

Михаилъ Кифаловъ.

Единъ отъ първитъ наши благодѣтели и радѣтели за народното ни просвѣстяване е Михаилъ Кифаловъ, тетевенецъ. Кога се е родилъ Кифаловъ, не можехме да откриемъ. Оскжлни сж и свѣдѣнията за неговия животъ. Едничкитъ, макаръ и много оскждни свѣдѣния намѣрихме въ статията „Учебното дѣло въ гр. Тетевенъ до освобождението“, отъ Хр. Георгиевъ *). Споредъ тѣзи свѣдѣния Михаилъ Кифаловъ получилъ първоначалното си образование въ килиитъ на манастира „Св. Илия“. Свършилъ недосвършилъ килийното учение, вилнѣянията на кърджалиитъ прѣзъ първата четвъртъ отъ XIX. вѣкъ го принудили да напустне родното си пепелище, което тѣй горещо обичалъ и непрѣставалъ да го обича дори до послѣдния часъ отъ живота си. Заедно съ други тетевенци той избѣгалъ въ гостоприемната по онова врѣме за българската емиграция Ромъния. Тамъ той продължилъ и образованието си. Образованието, което Кифаловъ добилъ въ Ромъния, не го задоволявало: той ламтѣлъ за по-висока наука, и провидѣнието му помогнало да достигне своя идеалъ. Отъ Ромъния Кифаловъ заминалъ за Русия, дѣто постѣпилъ въ висше учебно заведение и свършилъ висшето си образование. Остава неизвѣстно въ кой градъ, по що е слѣдвалъ и колко врѣме се е училъ, додѣто да получи висше образование. Слѣдъ като свършилъ висшето училище, Кифаловъ билъ назначенъ за губернский секретаръ. И тукъ свѣдѣнията говорятъ твърдѣ малко: дѣ, колко врѣме, съ каква заплата, какъвъ успѣхъ е ималъ въ службата си Кифаловъ? Пъкъ и самъ Кифаловъ, който се грижилъ толкова много да помогне на проектираната болница въ Търново „Св. Козма и Дамьянъ“ и върховното училище „Св. Кирилъ“ въ сжщия

*) Гл. Училищенъ прѣгледъ год. VI. стр. 461.

градъ, не промислилъ, че единъ день ние ще имаме нужда отъ неговата биография, затова не оставилъ никакви автобиографически свѣдѣния. Службата си губернски секретаръ К. захваналъ около 1840. година, но канцеларската работа не задушила у него по-нататъшния интересъ къмъ науката, не успѣла да го направи сухъ формалистъ и бездушенъ бюрократъ, напротивъ, покрай сухата и шаблонна канцеларска работа Кифаловъ намиралъ разтуха въ четене и писане на статии и брошури. Плодъ на Кифаловата литературна дѣйностъ е „Заради возрождение новой болгарской словесности или наука, — Сочинение или книжица Русскаго Исторіописателя Венелина“. Москва 1838. год. Тази книга прѣводачтъ посветилъ „Неговому Высокородію Колежскому Совѣтнику и Кавалеру Евстатію Семеновичу, Котову, Господарю Великому Драгоману генералнаго консула во Влахія и Молдава; когото нарича „благодѣлецъ и благодѣтель мой“. Отъ това можемъ да заключимъ, че Евстатій Семеновичъ е зель Кифалова подъ своя закрила и го е изпратилъ въ Русия да се учи.

Михаилъ Кифаловъ билъ не само ученъ, но и добръ възпитанъ: ималъ високо благородни чувства, твърда воля, характеръ и рѣдкъ патриотизмъ. Въ началото на своята прѣводна книга написалъ нѣколко мѣдри изречения и мисли, изъ между които цитуваме слѣдното: Мнозина благоразумни чловѣци са възненавидѣли богатство за просвещение и слава своего отечества, и затова са придобили по-гулѣмо богатство и безсмертно имя“. Това сѣкашъ, била лозинката прѣзъ цѣлия животъ на Кифалова. Отъ службата си той спечелилъ много пари. Всичкото си богатство (движимъ и недвижимъ имотъ) завѣщалъ чрѣзъ Руското Императорско въ Влахія и Молдавія генерално консулство въ Букурещъ на *Търновската болница „Св. Козма и Даміанъ“, на Търновското общо училище и на Тетевенското училище.*

Прѣзъ 1855. година Кифаловъ направилъ своя завѣтъ, придруженъ съ душезаповѣдь. Душезаповѣдта и завѣтътъ цитуваме тѣй, както ги намѣрихе въ в. „Цареградскіи вѣстникъ“.

Почтенна-та редакція на Цареградскій Вѣстникъ моля-вася да благоизволи да напечати въ свой-атъ листъ долу-притворенны-тъ рукописны хартии :

1-о. Единъ ревнитель нашъ Българинъ изъ Влахія Градъ Букурещъ, Г. Михаилъ Кифаловъ, кой-то предъ смъртъ-та си примѣръ издаде въ печать своя-та Душезаповѣдь, съ общо согласіе и на други такива соотечественници наши отъ тамъ, 15 Октомврія 1856. испрати изложение камто търновскій-атъ въ Болгарія пресвѣщенъ Митрополитъ, Господинъ Неофитъ, и камто тамошни-тѣ препочтенны народны Старцы, Господари: Евстатій Селвели, Х. Димитаръ Х. Ничовичъ, Евстатій Х. Николовъ, Лука Х. Параскевовъ и Кръсто Момчовъ за една желаемъ тамъ Болница, безъ да получи отъ нихъ до сега 7 Генарія 1858 писменъ отговоръ!

Того ради онъ въ безнадѣжность пламенно ся моли на истинны-тѣ свои отечественници соревнители, да благоизволятъ, да подканятъ горѣречены-тѣ народны старцы, мили наши соотечественници, да сторятъ добро да прибѣрзатъ съ отговоръ на оно изложение негово, за да може да пристои, доде е живъ, и съ трудъ!

Той распрати печатны свои Душезаповѣди, за доброволно помаганіе за една такава болница: Въ Турція, Австрія, Россія, Влахія, Молдова, Греція, Сърбія и проч. камто милостивы челоуѣцы, собратія наши отъ всякъ родъ, Вѣра!!

Ето съ какъвъ начинъ са распратены горѣпомянаты-тѣ Душезаповѣди неговы, и рядъ-тъ, споредъ кой-то треба да ся собиратъ и пастрятъ челоуѣколюбивы-тѣ доброволны приношенія.

2-о. Изводъ (копія) отъ писмо на Г. М. Кифалова изъ Букурещъ, камто Г. Христа Поповича въ Българія, градъ Свищовъ, отъ 5 Септемврія 1857,

Препочтенный мой Соотечественниче!

Ваше-то прочуто родолюбіе и отечестволюбіе ми да-доха дерзновение, да вы ся помолимъ пламенно, да благоизволите да пріемнете презъ тукашній-атъ нашъ добаръ соотечественникъ Г. Христа Христовича 2000 мои печатны Душезаповѣди, и да ги разпратите въ даръ по челоуѣколюбива-та Турска Держава съ писмено милостиво изволеніе, споредъ приложеный-атъ тукъ листъ, а останалы-тѣ да пратите и раздадете на други Вамъ познаты мѣста и челоуѣцы Милостиви, за да помогне всякъ колко-то го просвѣти Богъ

на Търновска-та въ България челолюбива Болница на святи-тъ безсребренници Цѣрители, Косма и Даміянъ. Коя-то болница съ ваша, наша и на други щедры собратія наши отъ всякъ родъ и вѣра, сирѣчь: соотечественници наши Българе, Турцы, Гърцы, Арменцы, Евреи и проч. Обща помощъ, ся надѣемъ да ся утъкми тамъ за сиромасы болны и чужденцы отъ всякъ родъ и вѣра.

За коя-то помощъ ща ви прататъ въ свое врѣмя Господари-тъ Надгледатели на тая болница, Кондики, въ кои-то ще ся запише помощъта (пощо се извадятъ изъ нея разноски-тъ за преписка-та (кореспонденцията), испращаніе-то на помощъ-та и проч.) а на разносителитъ на Душезаповѣди-тъ да ся дадатъ за трудъ-тъ имъ по една Душезаповѣдь, отъ Бога же плата и душеспасеніе!

За кое-то благодареніе да сте увѣренны, че вѣчно ще ся поминявате заедно со вси-тъ помагатели, Въ Голѣма-та Кондика на тази Болница, съ драго благодареніе не само отъ сегашни-тъ болны сиромасы, и чужденци отъ всякъ родъ и вѣра, но и отъ такива собратія наши до най-послѣдно-то Българско поколѣніе!!!

Такожде, молимъ, да благоизволите, за да ся испрататъ отъ останалы-тъ Душезаповѣди презъ нѣкой нашъ въ Цариградъ соотечественникъ, и въ Азія, Африка и проч., освѣнь Руссія, Аустрія, Гречія, Сербія, Влахія и Молдава, кои-то азъ распратихъ безъ писмено позволеніе

Вашъ смиренъ соотечественникъ.

М. К.

Михаилъ Кифаловъ, Тетевенецъ.

На число 373 нашего Вѣстника вмѣстили бѣхмѣ писма пратени отъ родолюбиваго нашего соотечественника Господина М. Кифалова въ Терново, съ кои-то благодарѣтельны тойзи мужъ яви какъ завѣщава состояніе-то си за учрежденіе въ тойзи градъ на спасително едно заведеніе *Болница*. Това желаніе на Г-на М. Кифалова не ся е още въ дѣйствиѣ положило. Причини-те, кои-то препона бѣха, слава Богу вдигнаха са сега и понеже ся надѣеме Терновчани-те като въ по добро споразумѣніе ся намѣрватъ и стараятъ ся общи-те свои училищни заведенія въ добръ редъ да ту-

рятъ. Спѣшиме сега и цѣло това завѣщаніе Г-на М. Кифалова да вмѣстиме за да види всякъ какви наредби за такива заведенія са потребни и какви мужи наша-та майка България е родила.

Душезаповѣдь

съ

Завѣщаніе

За Търновската въ Болгарія Болница
на Губернскій-атъ Секретаръ

Михаилъ Кифаловъ, Тетевенецъ.

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа!

Камто Просвѣщенный-атъ отъ время до время Митрополитъ на голѣмо-то Търново въ Болгарія, камто тамошнитѣ Почтенны Народны Старцы и камто сичкій-атъ Българскій народъ.

На рускій-атъ подданикъ, Губернскій Секретаръ, Михаилъ Кифаловъ.

Смирено писмо, или Душезаповѣдь

Долуподписанный-атъ заради че вѣрвамъ спорядъ нашата христіанска Вѣра, че чловѣческа-та душа е безсмертна, и Спаситель-атъ нашъ Иисусъ Христосъ во второто свое присутствіе ще да ище отговоръ отъ всякого, какво е правилъ въ животъ-атъ си, и за добры-тѣ ще го помилува, а за лоши-тѣ ще го мѣчи, и какъ смѣтамъ, че най-голѣмы чловѣчески благодѣянія са: Церкова, Болница и училище, за това горяше душа-та ми, че не имамъ доста имотъ да помогна и азъ на такива Богопріятны Заведенія; и като мысляхъ това ми доде на умъ оная сиромашка вдовица изъ Евангеліе-то, коя-то даде послѣдня-та си пара въ церковно-то Сокровище, и получи и тія благодать отъ Иисуса Христа, кой-то громогласно говори! „Отдайте Богу Богови и Кесарю Кесареви“. Тука смѣтамъ, че ни повѣлява да дадемъ на благодѣяніе колко-то ся пада Богу отъ неговы-атъ имотъ, кой-то ни помогна, че го добыхме; а колко-то ся пада на чловѣцы-тѣ, да дадеме помощь единъ другому; а да не оставяме сичкій-тѣ на дѣца-та си, дѣца-та на ро-

дители-тѣ си, братія-та на братія-та си, роднины-тѣ на роднины-тѣ си и проч., а за души-тѣ си не трѣбва ли да дадемъ най-малко четвъртый-атъ дѣлъ отъ него? О злочестія!!!

Тойзи мысалъ, почтенны мои соотечественницы! мя подкани да отрядимъ со здравъ умъ малкій-атъ си имотъ, кой-то ся намѣрва во Влахія въ градъ Букурещъ, и ся брои въ двѣ продавници (дюгене), въ двѣ кѣщи, пары и проч., и да Ви ся моля горящо, да го вардите подиръ смърть-та ми во вѣки цѣлокупенъ подъ чловѣколюбива та защита на мѣстный-атъ Повелитель, кой-то ся отредява отъ время до время, на Преосвѣщенный-атъ Унгро-Влахійскій Митрополитъ и на Царскій-атъ Русскій во Влахія и Молдава Голѣмъ Консулъ, кои-то ги молимъ колѣнопрѣклонно, да благоизвольтъ, за душевно то свое спасеніе, да защищаватъ тази общеполезна работа!

Отъ годишный-атъ приходъ на имотъ-атъ ми, кои-то ся събира ссга до десеть тысящи (хиляды) влашки гроша, да благоволите (по що ся извади изъ него иждивеніе-то (харчѣ-атъ) заплата на единъ почтенъ чловѣкъ, кого-то ще отрядявате тука отъ время до время, да дава съ кирия тѣзи зданія (акарете), да събира приходъ-атъ имъ, и да ся грыжи за поправленіе-то (мераметъ-атъ); или украшеніе-то тѣхно, или, да пази Господъ! на ново съзиданіе нихно отъ огнь, землетресеніе, или наводненіе, на съдба тѣхна, ако ся случи, или на дѣлгъ, ако ся яви съ моя подписка, на закопаваніе-то ми пять-стотины гроша, на милостиня отведнажъ сто гроша, да ся даде приношеніе на Букурещка-та Чловѣколюбива Болница тысящи гроша, да ся раздадѣтъ въ даръ равно колко-то роднины мои ся явѣтъ до една година пять-стотины гроша, за ожененіе на двѣ сиромасы момичета и проч., да правите десять дѣлове, отъ които седемъ да давате на Болница-та съ параклисъ-атъ (малка церкова), кои-то иматъ да ся направятъ въ горѣреченый-атъ градъ Търново съ моя, долѣ самъ живъ, и на други ревнители соотечественницы наши, спорядъ сила и воля, годишна, или отведнажъ помощь, близу до рѣка за чистота, и съ надпись: „Чловѣколюбива Болница на Святы-тѣ Безсребренницы Цѣрители Косма и Дяміанъ“. И на влизаніе-то ѣ отдесно ще бѣде образъ-атъ на Святаго Космы, кой-то

преглядва болны-тъ, дѣто влязатъ, а отлѣво образъ-атъ на Святаго Даміана, кой-то имъ отрядява цѣрове-тъ; и да е отворена на болны отъ всякій родъ и вѣра (но додѣ са направи, седемь-тъ дѣлове на приходъ-атъ нейнъ, да ся даватъ съ лихва (файда) со знаніе-го на Почтенный-атъ Русскій голѣмъ Консулатъ и на Преосвѣщенный-атъ Унгро-Влахійскій Митрополитъ во вѣрны мѣста), два дѣла на тамошното общонародно училище и единъ на Тетевенско-то.

Всяко отъ тѣйзи Заведенія да пастри въ икономія десятиый-атъ дѣлъ отъ годишный-атъ свой приходъ за да ся купатъ зданія (освенъ колко подарѣтъ и други добролюбцы наши единородцы, и милостивы чловѣцы отъ всякіи родъ и вѣра; кои-то дарбы, ради вѣчна память на подарители-тъ ща ся записватъ въ законы кондики на тѣйзи Заведенія), за да ся испращатъ ученицы и въ чужды Державы да ся учатъ и проч.

Документе-тъ на тойзи имотъ, на службы-тъ ми, на чинове-те ми и проч. ведно съ единъ отъ три-тъ ми екземпляра на това мое отряденіе, кои-то са писаны и подписаны со съща-та моя рѣка, ща ся пастратъ на мѣсто съща моя Душезаповѣдь въ единъ пликъ подъ мой-атъ печать въ горѣреченный-атъ Почтенъ голѣмъ Консулатъ, единъ у мене, и единъ, додѣ ся направи въ Търново Болница-та въ тамошно-то училище заедно съ изображеніето ми, ако ся благоразсъди за примѣръ и на други, и со вси-тъ мои книги.

Како Болница-та въ Търново, тако и тамошно-то общо училище и Тетевенско-то, са дължы най малко веднажъ презъ годината въ първы-атъ день Юлія мѣсяца, въ кой-то ся празнуватъ горѣпоменны-тъ Святцы, и въ кой-то може та ся дава почиваніе на ученицы-тъ единъ мѣсяць, да правятъ въ церкова съ Архипастиръ, или ако го нѣма, со свѣщенницы, богослуженіе, дѣ ща ся помянуватъ тѣйзи Святцы и помагатели-тъ на тѣя заведенія, и все тогази щатъ прави народно испытаніе за напредокъ-атъ тѣханъ, и щатъ предава годишно счисленіе (хесапъ) на тамошный-атъ Преосвѣщенъ Митрополитъ, на Почтенны-тъ народны Старцы и на народъ-атъ.

Отъ тази послѣдня моя воля, коя-то развала всяко друго мое понапредно отряденіе за тойзи мой имотъ, ще

ся напечататъ изъ истый-ать приходъ неговъ на два язи-
цы, Българскій и Гръцкій 3000 печатны книги, отъ кои-то
300 ша ся пастратъ въ почтенній-ать Рускій Голѣмъ Кон-
сулатъ, 100 у Пресвѣщенный-ать Митрополитъ Унгро-Вла-
хійскій и 2600 у мене, които подиръ смерт-та ми ще ся
изпрататъ въ горѣреченны-тѣ Заведенія въ Българія; и како
едни, тако и други ша ся испрататъ безплатежно во вси-те
Державы камто родолюбцы и отечестволюбцы Българе.

Въ Букурещъ, 1854. Генарія 5.

Смирень

Михаилъ Кифаловъ;

Достопочетны родолюбцы и отечестволюбцы Господа-
ре: братія Николае и Христофоре Мустаковцы Јордане
Деблевъ, Иоанне Д. Хаджи Бакаловъ, Аврамъ Георгиевъ и
Христо Георгиевъ!

Молимъ сердечно, ради душеспасеніе-то Ви, да благо-
изволите да пристоите подиръ смертъ-та ми, за да ся рас-
продаде движимый-ать мой имотъ (освѣнъ учебны-тѣ ми
книги и изображеніе-ето, кой-то, спорядъ съща-та ми Душе-
заповѣдь, да сторите добро да ги испратите въ Търново),
и цѣна-та му заедно съ пары-тѣ, дѣто имамъ дадени съ
лихва, спорядъ приложенны-тѣ тука записе такожде и при-
ходъ-ать на недвижимый-ать мой имотъ, додѣ ся утѣкми
тамъ Болница-та, и ся отряди оттамъ вѣренъ человекъ, да
ги давате съ лихва въ здравы мѣста, со знаніе-то на поч-
тенны-ать Рускій во Влахія и Молдавія Голѣмъ Консулатъ
и на Пресвѣщенный-ать Унгро-Влахійскій Митрополитъ кам-
то кои-то прилагамъ тука писмени свои молбы; и все то-
гази да благоволите да предадете въ горѣреченый-ать Поч-
тенъ Консулатъ пликъ-ать подъ мой-ать печать, кой-то ся
пастри у Г. Г. братія Г. Солаковцы, спорядъ приложенна-
та тука подписа тѣхна, съ документе-тѣ и на недвижимый-
ать мой имотъ, заедно съ други хартіи, и единъ екземпляръ
отъ душезаповѣдь-та ми, и 300 печатны книги отъ нея, и
да земете подписа за приѣмнуваніе-то тѣхно; а 100 книги
отъ иста-та Душезаповѣдь, молимъ, да дадете на горепо-
мененнай-ать Пресвѣщенъ Митрополитъ; и другъ экзем-
пляръ отъ нея ведно съ останалы-тѣ, 2600 книги, да на-

правите добро да ги испратите въ горѣреченный-атъ градъ Търново, спорядъ душезаповѣдь та ми, отъ коя-то третій-атъ экземпляръ, молимъ, да ся пастри у Васъ. Но ако не ся намѣрите при смерть та ми Вые всѣ, то да благоизволятъ онизи отъ Васъ, кои-то ся случатъ да приѣмнатъ тойзи трудъ за тая общополезна работа; и да мя простѣтъ великодушно!

смирень соотечественникъ вашъ,

Михаилъ Кифаловъ.

5 Генарія 1855 Букурещъ.

Въ Россійско-Императорское въ Влахиі и Молдавіи Генеральное Консульство.

Россійскоподданнаго, Губернскаго Секретаря Михаила Кифалова.

Покорнѣйше Прошеніе.

Какъ вѣрныи до послѣдняго моего дыханія россійко-подданный, я всеуниженно прошу онаго Генеральнаго Консульства, въ уваженіе представленныхъ при семъ въ конвертѣ за моего печатью документовъ и моемъ подданствѣ, чинахъ и оказанныхъ мною Высочайшему Всероссійскому престолу услугахъ, одного экземпляра съ падлиннаго моего Духовнаго Завѣщанія о состоящемъ въ Влахиі Городѣ Букарестѣ движимомъ и недвижимомъ моемъ имуществѣ, и другихъ моихъ бумагъ, не оставитъ принять оныя милостиво подъ свое сохраненіе и покровительство, а также 300 печатныхъ экземпляровъ съ означеннаго моего Духовнаго завѣщанія, которыя я особымъ моимъ письмомъ просилъ соотечественниковъ моихъ въ Букарестѣ Г. Г. братіевъ Николая и Христофора Мустаковыхъ, Жордана Деблева, Жонна Д. Хаджибакалова, Авраама Георгіева и Христа Георгіева, представитъ послѣ моей смерти въ оное Генеральное Консульство, для разсылки ихъ даромъ къ родолюбцамъ и отечестволюбцамъ Болгарамъ въ Россіи!

Онаго Генеральнаго Консульства

5 Генваря 1855.

всенижайшій слуга

г. Букарестъ.

Михаилъ Кифаловъ

Губернскій Секретарь.

Камто Пресвѣщенный-атъ отъ время до время Унгро-Влахійскій Митрополитъ, на Губернскій-атъ Секретаръ, Михаилъ Кифаловъ.

пресмирена молба.

Пресвѣщенный Архипастыръ!

Като чадѣ на Восточна-та Христіанска вѣра, молимъ горяшо Ваше-то Пресвѣщенство, да благоизволите Вые и отъ время до время Наслѣдници-тѣ на Вашы-атъ Архіепископскій Престолъ, ради душеспасеніе, да защитите подиръ смерть-та ми движимый-атъ и недвижимый-атъ мой имотъ, кой-то ся намѣрва во Влахія градъ Букурещъ спорядъ съща-та ми душезаповѣдь, отъ коя-то съ особно мое писмо молихъ соотечественници-тѣ си, дѣто ся нахождатъ въ Букурещъ Г. Г. братія Николая и Христофора Мустаковцы, Јордана Деблева, Јоанна Д. Хаджибакалова, Авраама Георгіева и Христа Георгіева, да донесътъ на Ваше-то Пресвѣщенство 100 печатны книги, за да ся раздадътъ безъ плата по Церковны-тѣ Епархіи на Влахія камто родолюбцы и отечестволюбцы Българе!

Пресвѣщенный Владыко! дано Святый-атъ Богъ вдохнѣ Васъ великодушіе, за да пріемнете тази горяща моя молба!!

На Ваше-то Пресвѣщенство

5 Генарія 1855 Букурещъ.

пресмиренъ слуга

Михаилъ Кифаловъ.

Завѣщаніе

на челоѡколюбива-та Болница на Свѣты-тѣ Безсребренници Цѣрители, Косма и Даміанъ, Градъ Търново.

1-во Да ся отрядътъ въ тая болница на пѣрвъ пѣтъ десять одрове, пять за мъжіе и пять за жены, въ отдѣлены стаи (одѣи): а послѣ спорядъ умноженіе-то на приходѣ-атъ ѣ да ся умножатъ и одрове-тѣ.

2-ро Да ся отрядаватъ отъ время до время безъ плата, ради душеспасеніе, два избираемы отъ народѣ-атъ Почтенны Старцы, Наглядатели, за да обхождатъ Болница-та най-малко два пѣти презъ Седмица-та (недѣля-та), и да глѣдѣтъ, да ли ся варди въ нея добѣръ рядъ.

3-то. Да ся отряди единъ управитель съ плата, кой-то да е подъ заповѣдь-та на горѣреченны-тъ Наглядатели, и да ся нахождатъ въ болница-та денно и нощно; и спорядъ подписанна-та Кондика отъ отряденный-тъ отъ время до время въ Търново Пресвѣщенъ Митрополитъ, и отъ два избираемы отъ Българскій-атъ народъ Почтенны Старцы, той е дълженъ да пастри; съдове-тъ, дрехи-тъ, завивки-тъ, постылки-тъ и проч. на Болница-та; да приѣмва и отпуща безъ плата сиромасы болны отъ всякъ родъ и вѣра, спорядъ праздни-тъ одрове, со знаніе то на Цѣритель-атъ; но болны отъ хронически, прилѣпчивы, или неизцаримы болѣсти, какво то: офтика и проч., да не приѣмва; да държи счисленіе (хесапъ) за ястіе-то имъ, спорядъ катаденна-та подписка на Цѣритель-атъ, както и за ястіе-то той трѣбва да тѣкми и пѣди за неблагопристойность-та тѣхна, со знаніе-то на наглядатели-тъ: а тѣи са дължны да ся намѣрватъ такожде въ болница-та денно и нощно. Управитель-атъ трѣбва да купува съ врѣмя презъ общо търгованіе (мезать) по ефтино, сирѣчь: дърва вѣглища, свѣщи, сапунъ и проч., и да минува иждивеніе-то (харчъ-атъ) въ друга Кондика подписана отъ горѣпоменный-атъ Пресвѣщенъ Митрополитъ и два-та Почтенны Народны Старцы, кои-то ще му даватъ пары за всичко отъ приходъ-атъ на Болница-та, Управитель-атъ такожде е дълженъ да приглядва, да ся чисты стаи-тъ, кухня-та и проч., на Болница-та; все той е дълженъ да записва дрехи-тъ, пары-тъ и проч. на болны-тъ, дѣто влизатъ въ болница-та, за да ся пастратъ тамъ, и пощо оздраватъ, да имъ ся дадѣтъ; а кой умрѣ отъ тѣхъ, да ся даде имотъ-атъ му на неговы-тъ наслѣдници, кои-то са дължны да платѣтъ иждивеніе-то на закопаніе-то му: но ако нѣма, то да го закопае Болница-та, а имотъ-атъ му, ако не се явѣтъ наслѣдници-тъ му до една година, то да остане въ полза на болница-та; обаче ако той ще да си направи Душезаповѣдь, то Управитель-атъ пощо го исповѣде Духовникъ-атъ, да му я напише и да ся подпише въ нея свидѣтель заедно съ Духовникъ-атъ и Цѣритель-атъ.

4-о. Додѣ ся удостои Болница-та да има свой Цѣритель, то да ся предложи на Търновскій-атъ Градскіи Цѣритель да приглядва болны-тъ съ договорена плата, ката день, заранъ и вечеръ, и да имъ отрѣдява цѣрове-тъ и

діета-та (мѣра на ястіе-то и питіе;) но ако ся случи да е боленъ, или да си има работа, то онъ е дълженъ да отряди до тогази на свое-то си мѣсто другъ Цѣритель. Цѣритель-атъ трябва да опитва често цѣрове-тѣ да ли са добры, и да ся плащатъ ката мѣсяцъ на цѣропродавница-та, както и да ли ся варди чистота въ Болница-та, и да ли пригледватъ добръ служители-тѣ, болны-тѣ, и да ли имъ даватъ во врѣмя цѣрове-тѣ и ястіе-то, и като не намѣри тъкмо, то да яви на Управитель-атъ, за да поправи неблагопристойность-та; такожде и ако измысли Цѣритель атъ нѣкое друго полезно нѣщо за Болница-та, да го яви на Наглядатели-тѣ, за да го туратъ въ работа.

5-то. Ако види Цѣритель-атъ нѣкого въ Болница-та тѣжко боленъ, то да извѣсти тутакси Управитель-атъ, за да повика духовникъ-атъ на Параклисъ-атъ на Болница-та, да го исповѣде и причасти.

6-то. Боленъ, по младъ отъ 10 години да ся не пріемва въ Болница-та. Болный-атъ не е простенъ да дава другому отъ ястіе-то си, ако му е много. Роднины-тѣ и пріятели-тѣ могатъ да дохождатъ два пѣти презъ седмица-та, въ недѣля и четвъртокъ, въ отрядены-тѣ часове, да виждатъ болны-тѣ; но да имъ не доносятъ ястія питіе или пары. Болный-атъ не трѣбва да играе не-простены игры, или да піе тютунъ въ Болница-та. Умрелый-атъ въ Болница-та да ся закопае подиръ 36 часове.

7-то. Да ся отрядтъ два служители при мъжіе-тѣ и двѣ служителницы при жени-тѣ.

8-мо. Да ся отряди единъ пазникъ при дворски-тѣ врата, кой-то е дълженъ да пази денно и ношно, да не излиза нѣкой отъ болны-тѣ, или отъ служители-тѣ и служителницы-тѣ безъ изволеніе-то на Управитель-атъ на Болница-та, и вечеръ да затваря и да дава ключоветъ на Управитель-атъ.

9-то. Да ся отрядтъ двѣ перачки, за да ператъ и кърпатъ дрехи-тѣ, постылки-тѣ, чершаве-тѣ на завивки-тѣ и да ги пришиватъ и проч., на болны-тѣ; исты-тѣ са дължны да ператъ ризы-тѣ и на служителницы-тѣ и служители-тѣ на Болница-та: а служители-тѣ и служителницы-тѣ са дължны да ѣ чистатъ и мыятъ дѣски-тѣ да даватъ цѣрове-тѣ на болны-тѣ въ отряденны-тѣ часове, да имъ чистатъ

одрове-тъ, и при всякій одаръ да има по една плювалница; и никакъ не имъ е простено да взематъ заплата отъ болны-тъ. А Цѣрителъ-атъ е длъженъ да нагледва, за да е въздухъ-атъ въ стаи-тъ на болни-тъ всѣкога чистъ.

10-то. Управителъ-атъ е длъженъ да дава ката година на Нагледатели-тъ извѣщеніе (рапортъ) за колко болны са влѣзли въ Болница-та и оздравиле както и за болѣсти-тъ имъ: а за пары-тъ, дѣто му ся даватъ на иждивеніе за вси потреби на Болница-та е длъженъ да имъ предава кондицы два пѣти презъ година-та.

11-то. Не само Нагледатели-тъ, Цѣрителъ-атъ и проч. на тази Болница трябва да пригледватъ за добрыи-атъ ѣрядъ, но ся дава воля и на болны-тъ, ако видатъ въ нея нѣкоя неблагопристойность, да ся оплачатъ на горѣречени-тъ лица.

12-то. Додѣ ся направи Болница-та съ Параклисъ-атъ и съ потребны-тъ ѣ работы, или додѣ подари нѣкой въ Търново за душа-та си нѣкоя къща, то да ся държи съ кирія една такава къща.

Смиренъ

Генарія 5 1855 Букурещъ. *Михаилъ Кифаловъ* *).

Завѣщаніята отъ Михаила Кифаловъ капиталъ билъ оставенъ на хранение въ Руската Императорска мисія въ Букурещъ съ задължение, послѣдната да прѣдставя ежегодно на Българската добродѣтелна дружина въ Букурещъ отчетъ за състояніето на фонда. До 1886. година Руската Императорска мисія въ Букурещъ прѣдставяла на Добродѣтелната дружина отчетъ за състояніето на фонда Михаилъ Кифаловъ, а отъ тогава поради прѣкжснатитѣ дипломатически сношения между България и Русія мисията прѣстанала да прѣдставя каквито и да е отчети. До 1896. година Императорската мисія изпращала ежегодно чрѣзъ контората на Евлогій Георгиевъ по 666 лева 66 стот. за Тетевенскитѣ училища и 1333 л. 34 стот. за В.-Търновскитѣ. Тая сума съставя $\frac{3}{10}$ отъ лихвитѣ на М. Кифаловия фондъ, обаче мисията никога не е давала припадащата се часть за болницата „Св. Козма и Дамянъ“.

*) Гл. *Цареградскій вѣстникъ* № 374. отъ 12. априль 1858. година.

Отъ автентичнитѣ свѣдѣния, съ които разполагаме, знаемъ, че Българската добродѣтелна дружина въ Букурещъ е правила постѣпки да се уреди въпросътъ съ този фондъ, обаче Руската императорска мисия въ Букурещъ не е уредила въпроса, защото бившиятъ руски пълномощенъ министъръ въ Букурещъ, Хитрово, вложилъ цѣлия капиталъ въ постройки за помѣщение на Руската мисия въ Букурещъ.

Отъ сжщитѣ автентични свѣдѣния излиза, че капиталътъ Мих. Кифаловъ на 23. юлий 1888. година е достигалъ сумата 187,726'77 лева, които били употребени за двѣ пристройки при двореца на Руската Мисия въ Букурещъ. Прѣвъ априлъ 1897. год. се правили опитвания да се намѣсти изразходваниятъ отъ министра Хитрово капиталъ за горѣказанитѣ пристройки. Отъ направената набързо смѣтка се вижда, че за да се изплатятъ въпроснитѣ 187,726 лева съ 5% годишна лихва и съ единъ анюитетъ отъ 13,000 лева, колкото се прѣдполага да е билъ по онова врѣме годишниятъ доходъ отъ горѣпоменатитѣ пристройки, трѣбватъ 26 години и за 27. оставатъ 2,015'50 лева, но тъй като това не е сторено, то капиталътъ съ сложна лихва до 23. юлий 1897. год. трѣбваше да нарастне на 292,789'90 лева, поради това бѣ немислимо да се изплати тоя капиталъ съ единъ анюитетъ отъ 13,000 лева годишно, защото тая сума не стига само за лихвитѣ, а камо ли и за анюитетъ. Възъ основа на това изчисление ще бжде необходимъ единъ анюитетъ отъ 14,751'68 лева 5% лихва и 100 години врѣме. Ясно е, че разнесенитѣ отъ Хитрово пари не могатъ да се натъкмятъ съ срѣдствата, съ които разполагаше Руската мисия въ Букурещъ, затова е необходимо да се направи постѣпка отъ нашето правителство прѣдъ Руското, та дано се възстанови този капиталъ. Както и да е, ако до днесъ не бѣ прахосанъ така незаконно М. Кифаловия фондъ, той би достигналъ до почетната цифра 500,000 лева.

Кирилъ Д. Аврамовъ.

1850—1904.

Градътъ Свищовъ като крайдунавски и търговски градъ отдавна още подъ турското владичество проявилъ по-голъма живостъ както въ търговско, така и въ културно отношение. Този градъ още отъ началото на XIX. вѣкъ е ималъ сравнително по-уредени училища отъ другитъ градове въ България. Тамъ отивали ученици отъ други градове, за да се удостоятъ съ благата на наката. Честъ прави на свищовскитъ търговци и заможни граждани, че отрано прѣзъ миналия вѣкъ търсили за своитъ училища способни учители. На врѣмето си въ цѣла България бѣха извѣстни като дѣятелни и способни учители Христати Павловичъ Дупничанинъ и Неофитъ Рилски. Първиятъ започна и свърши своята кариера като учителъ въ Свищовъ, а вториятъ, макаръ и да не учителствува въ Свищовъ, указа своето влияние върху учебното дѣло въ цѣла България. По-късно свищовчани пожелаха да привлѣкътъ за учителъ въ Свищовъ извѣстния на врѣмето си учителъ Ботю Петковъ, учителъ въ Калоферъ и баща на революционера и поета Христо Ботевъ, обаче учителъ Ботю билъ така свързанъ съ Калоферъ, та не могълъ да изпълни молбата на свищовчани.

Благодарение на това ученолюбие на свищовчани прѣзъ миналия вѣкъ се явиха благодѣтели на народната ни просвѣта свищовчанитъ *Филипъ Сакелариевичъ, П. Димитровъ, Т. Милановичъ, Д. А. Ивановъ*, и др. Ако Габрово изпрѣди другитъ български градове съ добръ наредено училище, то Свищовъ ги изпрѣди съ своитъ дарители.

Видно мѣсто между дарителитъ за народната просвѣта заема *Кирилъ Д. Аврамовъ*. Той произлиза отъ стара и видна свищовска фамилия. Дѣдо му *Танасъ Шейтана* се занимавалъ съ търговия въ Свищовъ. По онова врѣме докарвала голъма печалба търговията съ соль, затова и дѣдото на

Кирила Д. Аврамовъ като по-събуденъ и по-имотенъ намиралъ най-голѣма изгода да търгува съ соль, която докарвалъ отъ съсѣдната Ромѣния. Че дѣдото на Кирила Аврамовъ е билъ единъ отъ събуденитѣ свищовчани може да се сжди по това: по онова врѣме около 1815—20. год., когато грамотнитѣ люде се броеха на прѣсти, той е знаелъ да чете и пише. Твърдѣ естествено, просвѣтениятъ по онова врѣме Танасъ е минавалъ за знаещъ човѣкъ между своитѣ съграждани. Като просвѣтенъ и ученолюбивъ той не се е грижилъ да остави на дѣцата си само натрупано богатство, а гледалъ и да ги поизучи, та да ги приготви за достойни свои наслѣдници.

Въ търговията го наслѣдилъ синъ му Димитъръ, бащата на Кирила. Димитъръ, слѣдъ смъртъта на баща си, поделъ бащината си търговия въ съдружие съ роднината си Генка Аврамовъ. Слѣдъ врѣме Димитъръ започналъ да се именува на името на своя роднина и съдружникъ Г. Аврамовъ. И въ врѣмето на Димитровото търгуване съ соль нѣмало конкуренти въ тая търговия въ Свищовъ, затова младиятъ Димитъръ въ съдружие съ родственика си Генка спечелилъ завидно състояние.

Димитъръ билъ едъръ, русъ, плещестъ, жена му пѣкъ, майката на Кирила била, както всичкитѣ тогавашни свищовчанки, не съ таково образование, съ каквото се гордѣятъ сегашнитѣ чиновнишки жени; тя била добра кжщовница, спретната, добродушна и умна домакиня. Тя се именувалъ Бушка и по тѣлосложение била като стопанина си пѣкъ, руса и здрава. Тѣхна мила рожба е нашиятъ дарителъ *Кирилъ*. Той се е родилъ въ Свищовъ на 10. февруарій 1850. година въ сжщата кжща, която построилъ баща му. Кжщата на Кирилъ Д. Аврамовъ се намира въ Долната махала въ Свищовъ срѣщу съборната черква. Кръстникъ на Кирила е билъ бащата на извѣстния нашъ народенъ дѣецъ д-до Цанкова, който кръстилъ на своето име кръщелничето си.

Първоначалното си възпитание Кирилъ получилъ у дома прѣдимно отъ майка си. До 7-годишната си възраст той, както и всичкитѣ момчета, се скиталъ изъ улицитѣ, игралъ съ врѣстниците си, съ пиленца, котенца и др. т. Като едничко мжжко чедо на родителитѣ си, родителитѣ

Кирилъ Д. Аврамовъ.

му имали голѣма слабостъ къмъ него: тѣ го галили, глезили, обличали го по-спретнато, изобщо, гледали да го оставатъ да расте и порасте охолно. Дошло врѣме да се даде Кирилъ въ училище. Родителитѣ му го дали да се учи въ тогавашното свищовско училище, което се редило и управлявало споредъ разбирането на самитѣ учители. По онова врѣме въ Свищовското училище учителствували Никола и Георги. За забѣлѣжване е, че още въ онова врѣме въ Свищовското училище се изучвалъ френски езикъ. Учителъ Георги билъ извѣстенъ и като добъръ ораторъ: много често държалъ слова въ черквата. Тѣзи добри учители указали благотворно влияние върху младия и любознателенъ Кирилъ, който се училъ доста грижливо и който показалъ особенъ успѣхъ по френски езикъ. Кирилъ редовно минавалъ отъ класъ въ класъ. Съврѣменници на Кирила Аврамовъ разправятъ слѣдния фактъ изъ живота му: когато Кирилъ билъ малъкъ, отличавалъ се съ своята буйность, мжно се задържалъ у дома. Баща му, за да го задържи у дома, му купилъ два гължба, съ които охотно играелъ пѣргавиятъ Кирилъ. Наскоро, обаче, бащата видѣлъ, че и съ това погрѣшилъ: пѣргавото му момче се вдало много въ игра съ гължбитѣ: дигало ги, да се въртятъ и прѣобръщатъ въ въздуха, губило много врѣме и започнало да куца въ уроцитѣ си. Единъ день баща, ядосанъ, хваналъ гължбитѣ и имъ откъсналъ главитѣ. Разбира се, тая постѣпка на бащата причинила голѣма тѣга въ чувствителното сърдце на Кирила, но това не траяло за дълго. Кирилъ забравилъ гължбитѣ, дори му се отщѣло вече да играе съ гължби и захваналъ по-усърдно да се занимава съ училищнитѣ си работи. Въ свободното си врѣме Кирилъ отивалъ въ широкия дворъ на Караначеви, дѣто често играелъ съ Еленка (5—6 годишна), дѣщеря на Караначева; тукъ малката Еленка държала хвърчилото, а Кирилъ се затичвалъ да го издигне. Тая дѣтинска симпатия оставила трайни слѣди въ сърдцата на малкитѣ другарчета. Кириловиятъ баща неусѣтно усилвалъ тѣзи симпатии, като давалъ често захарчета на Еленка и я викалъ: „снахо, снахо!“

Още отъ това врѣме въ душата на Кирилъ се вкоренила голѣма обичъ къмъ малката и симпатична Еленка; тая обичъ слѣдъ врѣме лека-полека избухва въ страстна лю-

бовъ, и Кирилъ като че се чувствувалъ вече нѣкакъ си обвързанъ съ своята симпатична Еленка. Врѣмето по-сетнѣ потвърди това.

Слѣдъ смъртта на баща си Кирилъ на 15—16 годишна възраст поема бащината си търговия — соларство и се обявява за самостоенъ търговецъ. Търговията съ солъ и въ врѣмето на Кирила докарвала голѣми печалби: градътъ Свищовъ се броилъ за центъръ туку-речи на половината Сѣверна България, затова мнозина търговци дохождали въ Свищовъ да си купуватъ солъ. Като търговецъ Кирилъ проявилъ голѣмо умѣние въ търговскитѣ операции; той ималъ и други качества, които му помогнали да натрупа доста голѣмо богатство: отъ една страна билъ много пестеливъ, а отъ друга, — не ангажиралъ капиталитѣ си за работа вънъ отъ своята търговия. Въ заемъ пари не давалъ, а и поржчителъ не ставалъ. Търговията го заставяла да ходи често въ Ромъния, дѣто сполучилъ да изучи и ромънския езикъ. Съ странствуването си въ Ромъния Кирилъ успѣлъ да се запознае съ вънкашния свѣтъ, да види други нрави и обичаи, друга държавна наредба, другъ начинъ на търгуване, — обстоятелство, което разширило неговия мирогледъ и го направило още по-опитенъ търговецъ. Сношенията му съ видни ромънски търговци го накарали да поизтънчи маниеритѣ си и да се носи по-елегантно: съ познаването на френски езикъ правилъ впечатление на образованъ човѣкъ, а и отъ природата ималъ бистъръ умъ, та е правилъ впечатление на разсѣдливъ мжжъ. Отъ вънкашността му и отъ облѣклото му може да се сѣди, че е ималъ развитъ естетиченъ вкусъ.

Когато вече Кирилъ възмжжалъ около 1875. година рѣшилъ да се задоми. Незвѣстно по какви побуждения и подъ чие влияние той се годява не за нѣкогашната си другарка отъ дѣтинство, а за С. Каракашева. Въ заможнитѣ свищовчани отдавна има обичай, годеницитѣ да отиватъ въ Букурещъ да си купуватъ потрѣби за свадбата. Разбира се, и Кирилъ като виденъ, интелигентенъ и заможенъ свищовски гражданинъ рѣшилъ да изпълни съществуващия въ Свищовъ обичай и завелъ годеницата си въ Букурещъ. Слѣдъ като се завърналъ К. съ годеницата си отъ ромънската столица, минало се не минало една седмица, той рѣ-

шава да развали годежа. Рѣшено и свършено. Причинитѣ за разгодяванието и досега сж останали въ тайна. Най-вѣроятното прѣдположение е, че той си е спомнилъ за пламъка на своето сръдце отъ дѣтинство и не е могълъ да прѣнесе тая измѣна на сръдцето си. Спомнилъ си К., че баща му нѣкога още въ дѣтинството му викалъ Еленка Караначева: „снахо, снахо!“ тия думи му звучели въ ушитѣ като важенъ и неизмѣнимъ завѣтъ на баща му. Нѣкои увѣржаватъ, че слѣдъ годявката си за С. Каракашева, баща му му се явилъ на сънъ и му правилъ упрѣкъ за измѣната спроти избраницата си отъ дѣтинство. Обаче сжщината и на тоя сънъ останала притаена въ сръдцето на Кирила. Въ тия минути на вжтрѣшна борба Кирилъ се разболѣва, а нещастната годеница, като не могла да понесе тоя голѣмъ срамъ, причиненъ отъ разгодяването, когато било всичко готова за свободата, се отровила съ кибритъ. Извѣстието за отравянието на невинната С. Каракашева поразило Кирила; сега той почувствувалъ всичката отговорност прѣдъ своята съвѣсть; въ мжки той отишълъ за нѣколко дни въ Русе, та отъ една страна да се поуспокои отъ тая тревога, а отъ друга, да се не срѣща съ познатитѣ си и роднинитѣ на злочестната дѣвойка, отъ трета страна да поутихне мълвата за трагичната смрътъ на Годеницата. Тая случка прѣдизвикала голѣми мжки въ душата на Кирила; гризението на съвѣстѣта разяждало като червей Кириловото сръдце, а разкаянието било неописуемо. Потърсилъ сръдства К. за разтуха и ги намѣрилъ въ разгуления и веселъ животъ. Още четири години той ергенувалъ, още четири години търсилъ утѣха въ веселия и разгуленъ животъ за сторената неправда спроти годеницата си и едва прѣзъ 1879. година позабравилъ мжкитѣ и гризенията на неговата съвѣсть и едва тогава се рѣшилъ да се сгоди за Еленка, която наблюдавалъ цѣли двѣ години тайно отъ прозорцитѣ. Сгодява се и се оженва за Еленка Караначева, съ която прѣкаралъ веселъ и честитъ съпружески животъ: ни едно черно облаче не затѣмнявало сѣмейния животъ на тѣзи двама съпрузи. Съпругата на Кирила, Еленка била добродушна и гледала съ всичко да угоди на любимия си съпругъ. Отъ обичъ къмъ съпруга си тя гледала много грижливо старата си и неджгава свекърва: услужвала ѝ,

уважавала я и всѣкога гледала да ѝ угажда, дори ранната смъртъ на свекървата се дължи на тая снахина обичъ: свекървата боледувала, а снахата отъ желание да ѝ помогне да оздравѣе, самичка я кжпала, вдигала и слагала. Веднажъ при такова вдигане старата се почувствувала злѣ, оттогава залинѣла и вече никакви лѣкове, никакви грижи било отъ страна на сина ѝ, било отъ страна на снаха ѝ не могли да я избавятъ отъ неминуемата смъртъ.

Слѣдъ смъртъта на Кириловата майка настѣпили за него нови грижи и безпокойствия: обичната му съпруга започнала да линѣе и вече нищо не могло да ѝ помогне. Грижливиятъ съпругъ не прѣставалъ да се труди съ всички срдѣства да възстанови здравето на Еленка; прашалъ я по бани, прашалъ я въ Виена, но всичко напусто: прѣзъ януарий 1901. година тя се поминала въ Виена, дѣто била отишла да се лѣкува. Смъртнитѣ ѝ останки бидоха прѣнесени въ Свищовъ, дѣто бидоха и погребени.

Въ послѣднитѣ години отъ живота си Кирилъ Д. Аврамовъ започна да мисли по каквъ начинъ да завѣщае богатството си, та да овѣковѣчи името си и да помогне на родния си градъ. Отдавна той мислѣше да направи нѣкакво благодарѣние, но не бе опрѣдѣлилъ какво. Желанието му, да направи нѣкакво благодарѣние, се усили, когато видѣ, че Д. х. Василиевъ, чиито родители произхождатъ отъ Свищовъ, подари 240,000 за Свищовската търговска гимназия. Обмисли К. Аврамовъ какво липсва на града Свищовъ и съ какво би могълъ да спомогне за въздигането на родния си градъ. Това желание се усилило още повече, когато прѣзъ 1896. година бѣ свършено величественото здание на Търговската гимназия въ Свищовъ, видѣ, че благодарнитѣ свищовци поставиха въ главната зала на тая гимназия портрета на Дим. х. Василиевъ. Това благодарѣние подѣйствило върху Аврамова като електрически токъ. Тогава се родило желанието у Аврамова да остави една сума, съ която да се съгради едно читалище въ Свищовъ. Това желание на Аврамова не бѣ приятно на роднинитѣ му, които очакваха да наслѣдятъ неговото богатство; послѣднитѣ прибѣгаваха до всевъзможни срдѣства само и само да убѣдятъ Аврамова да не завѣщава богатството си на града, обаче той съ голѣма твърдостъ упорствуваше на тѣзи давления

и не остави да се разпарцалоса състоянието между неговитѣ роднини.

К. Аврамовъ се отличаваше съ твърда воля и постоянно убѣждение. Той земаше, макаръ и не особено активно, участие въ нашитѣ политически борби и се числѣше въ либералната партия. Той не бѣ слѣпъ привърженикъ на партията, не възприемаше натрапени отъ водителитѣ на партията убѣждения, но бѣ убѣденъ, че за нашата страна ще бѣде най-добрѣ, ако царува либераленъ режимъ. Доколко е билъ прѣдаденъ на либералната партия, се вижда отъ слѣдната случка: едно лице, което не принадлежело къмъ либералната партия, поискало да подразни К. Аврамова, затова безогледно започнало да кори либералната партия прѣдъ него. К. Аврамовъ помолилъ злословителя да прѣстане да кори партията му, защото не му е приятно да го слуша. Въпрѣки това злословительтъ продължавалъ. Аврамовъ излѣзълъ изъ търпѣние, скочилъ на крака и съ едно сграбчване оскубва почти половината брада на злословителя.

Прѣзъ 1889. година К. Аврамовъ бѣ избранъ за народенъ прѣдставитель. Прѣзъ м. май сжщата година народното събрание се събра на извънредна сесия. Когато се рѣшавали въпроси, които общавали добро на народа, Аврамовъ гласувалъ съ мнозинството, обаче, когато се рѣшавали въпроси, които не общавали нищо добро, тогава той не се стѣснявалъ да гласува противъ мнозинството. Слѣдъ разпушането на тая камара се промѣни и правителството. К. Аврамовъ можеше да се избере изново за народенъ прѣдставитель, ако се съгласѣше да се прилѣпи къмъ друга партия, обаче той и слѣдъ това остана вѣренъ на либералната партия, като продължаваше своята доходна търговия. Въ послѣдно врѣме търговскитѣ му операции се бѣха увеличили доста, а здравето му бѣ разклатено, та трѣбваше да си намѣри сътрудници. За такива той взе двама отъ своитѣ роднини.

Отъ 1901. година, когато изгуби скжпата си съпруга, Аврамовъ се почувствува съ още по-разстроено здраве: отъ день на день отпаднаше, ходѣше на бани, лѣкуваше се, ала всичко отиваше напусто; тжгата като червей го гризѣше извжтрѣ и съсипваше полека неговия организъмъ, краката му се парализуваха постепенно и на 21. юний 1904. година

Кирила Д. Аврамовъ като по-събуденъ и по-имотенъ намилвалъ най-голѣма изгода да търгува съ соль, която докарвалъ отъ съсѣдната Ромѣния. Че дѣдото на Кирила Аврамовъ е билъ единъ отъ събуденитѣ свищовчани може да се сѣди по това: по онова врѣме около 1815—20. год., когато грамотнитѣ люде се броеха на прѣсти, той е знаелъ да чете и пише. Твърдѣ естествено, просвѣтениятъ по онова врѣме Танасъ е минавалъ за знаещъ човѣкъ между своитѣ съграждани. Като просвѣтенъ и ученолюбивъ той не се е грижилъ да остави на дѣцата си само натрупано богатство, а гледалъ и да ги поизучи, та да ги приготви за достойни свои наслѣдници.

Въ търговията го наслѣдилъ синъ му Димитъръ, бащата на Кирила. Димитъръ, слѣдъ смъртта на баща си, поделъ бащината си търговия въ съдружие съ роднината си Генка Аврамовъ. Слѣдъ врѣме Димитъръ започналъ да се именува на името на своя роднина и съдружникъ Г. Аврамовъ. И въ врѣмето на Димитровото търгуване съ соль нѣмало конкуренти въ тая търговия въ Свищовъ, затова младиятъ Димитъръ въ съдружие съ родственика си Генка спечелилъ завидно състояние.

Димитъръ билъ едъръ, русъ, плещестъ, жена му пѣкъ, майката на Кирила била, както всичкитѣ тогавашни свищовчанки, не съ такова образование, съ каквото се гордѣятъ сегашнитѣ чиновнишки жени; тя била добра кжщовница, спретната, добродушна и умна домакиня. Тя се именувала Бушка и по тѣлосложение била като стопанина си пълна, руса и здрава. Тѣхна мила рожба е нашиятъ дарителъ *Кирилъ*. Той се е родилъ въ Свищовъ на 10. февруарий 1850. година въ сжщата кжща, която построилъ баща му. Кжщата на Кирилъ Д. Аврамовъ се намира въ Долната махала въ Свищовъ сръщу съборната черква. Кръстникъ на Кирила е билъ бащата на извѣстния нашъ народенъ дѣецъ д-до Цанкова, който кръстилъ на своето име кръщелничето си.

Първоначалното си възпитание Кирилъ получилъ у дома прѣдимно отъ майка си. До 7-годишната си възраст той, както и всичкитѣ момчета, се скиталъ изъ улицитѣ, игралъ съ врѣстниците си, съ пиленца, котенца и др. т. Като единичко мжжко чедо на родителитѣ си, родителитѣ

Кирилъ Д. Аврамовъ.

му имали голѣма слабостъ къмъ него: тѣ го галили, глезили, обличали го по-спретнато, изобщо, гледали да го оставатъ да расте и порасте охолно. Дошло врѣме да се даде Кирилъ въ училище. Родителитѣ му го дали да се учи въ тогавашното свищовско училище, което се редило и управлявало споредъ разбирането на самитѣ учители. По онова врѣме въ Свищовското училище учителствували Никола и Георги. За забѣлѣжаване е, че още въ онова врѣме въ Свищовското училище се изучвалъ френски езикъ. Учителъ Георги билъ извѣстенъ и като добъръ ораторъ: много често държалъ слова въ черквата. Тѣзи добри учители указали благотворно влияние върху младия и любознателенъ Кирилъ, който се училъ доста грижливо и който показалъ особенъ успѣхъ по френски езикъ. Кирилъ редовно минавалъ отъ класъ въ класъ. Съврѣменници на Кирила Аврамовъ разправятъ слѣдния фактъ изъ живота му: когато Кирилъ билъ малъкъ, отличавалъ се съ своята буйностъ, мжно се задържалъ у дома. Баща му, за да го задържи у дома, му купилъ два гължба, съ които охотно играелъ пѣргавиятъ Кирилъ. Наскоро, обаче, бащата видѣлъ, че и съ това погрѣшилъ: пѣргавото му момче се вдало много въ игра съ гължитѣ: дигало ги, да се въртятъ и прѣобръщатъ въ въздуха, губило много врѣме и започнало да куца въ уроцитѣ си. Единъ день баща, ядосанъ, хваналъ гължитѣ и имъ откъсналъ главитѣ. Разбира се, тая постѣпка на бащата причинила голѣма тѣга въ чувствителното сърдце на Кирила, но това не траяло за дълго. Кирилъ забравилъ гължитѣ, дори му се отщѣло вече да играе съ гължби и захваналъ по-усърдно да се занимава съ училищнитѣ си работи. Въ свободното си врѣме Кирилъ отивалъ въ широкия дворъ на Караначеви, дѣто често играелъ съ Еленка (5—6 годишна), дъщеря на Караначева; тукъ малката Еленка държала хвърчилото, а Кирилъ се затичвалъ да го издигне. Тая дѣтинска симпатия оставила трайни слѣди въ сърдцата на малкитѣ другарчета. Кириловиятъ баща неусѣтно усилвалъ тѣзи симпатии, като давалъ често захарчета на Еленка и я викалъ: „снахо, снахо!“ Още отъ това врѣме въ душата на Кирилъ се вкоренила голѣма обичъ къмъ малката и симпатична Еленка; тая обичъ слѣдъ врѣме лека-полека избухва въ страстна лю-

бовъ, и Кирилъ като че се чувствувалъ вече нѣкакъ си обвързанъ съ своята симпатична Еленка. Врѣмето по-сетнѣ потвърди това.

Слѣдъ смъртта на баща си Кирилъ на 15—16 годишна възраст поема бащината си търговия — соларство и се обявява за самостоенъ търговецъ. Търговията съ соль и въ врѣмето на Кирила докарвала голѣми печалби: градътъ Свищовъ се броилъ за центъръ туку-речи на половината Сѣверна България, затова мнозина търговци дохождали въ Свищовъ да си купуватъ соль. Като търговецъ Кирилъ проявилъ голѣмо умѣние въ търговскитѣ операции; той ималъ и други качества, които му помогнали да натрупа доста голѣмо богатство: отъ една страна билъ много пестеливъ, а отъ друга, — не ангажиралъ капиталитѣ си за работа вънъ отъ своята търговия. Въ заемъ пари не давалъ, а и поржчителъ не ставалъ. Търговията го заставяла да ходи често въ Ромъния, дѣто сполучилъ да изучи и ромънския езикъ. Съ странствуванието си въ Ромъния Кирилъ успѣлъ да се запознае съ вънкашния свѣтъ, да види други нрави и обичаи, друга държавна наредба, другъ начинъ на търгуване, — обстоятелство, което разширило неговия мирогледъ и го направило още по-опитенъ търговецъ. Сношенията му съ видни ромънски търговци го накарали да поизтънчи маниеритѣ си и да се носи по-елегантно: съ познаването на френски езикъ правилъ впечатление на образованъ човѣкъ, а и отъ природата ималъ бистъръ умъ, та е правилъ впечатление на разсѣдливъ мжжъ. Отъ вънкашността му и отъ облѣклото му може да се сѣди, че е ималъ развитъ естетиченъ вкусъ.

Когато вече Кирилъ възмжжалъ около 1875. година рѣшилъ да се задоми. Незвѣстно по какви побуждения и подъ чие влияние той се годява не за нѣкогашната си другарка отъ дѣтинство, а за С. Каракашева. Въ заможнитѣ свищовчани отдавна има обичай, годеницитѣ да отиватъ въ Букурещъ да си купуватъ потрѣби за свадбата. Разбира се, и Кирилъ като виденъ, интелигентенъ и заможенъ свищовски гражданинъ рѣшилъ да изпълни сжествуващия въ Свищовъ обичай и завелъ годеницата си въ Букурещъ. Слѣдъ като се завърналъ К. съ годеницата си отъ ромънската столица, минало се не минало една седмица, той рѣ-

шава да развали годежа. Рѣшено и свършено. Причинитѣ за разгодяванието и досега сж останали въ тайна. Най-вѣроятното прѣдположение е, че той си е спомнилъ за пламъка на своето сръдце отъ дѣтинство и не е могълъ да прѣнесе тая измѣна на сръдцето си. Спомнилъ си К., че баща му нѣкога още въ дѣтинството му виѣсалъ Еленка Караначева: „снахо, снахо!“ тия думи му звучели въ ушитѣ като важенъ и неизмѣнимъ завѣтъ на баща му. Нѣкои увѣряватъ, че слѣдъ годявката си за С. Каракашева, баща му му се явилъ на снѣ и му правилъ упрѣкъ за измѣната спроти избраницата си отъ дѣтинство. Обаче сжщината и на тоя снѣ останала притаена въ сръдцето на Кирила. Въ тия минути на вжтрѣшна борба Кирилъ се разболѣва, а нещастната годеница, като не могла да понесе тоя голѣмъ срамъ, причиненъ отъ разгодяването, когато било всичко готова за свободата, се отровила съ кибритъ. Извѣстието за отравянieto на невинната С. Каракашева поразило Кирила; сега той почувствувалъ всичката отговорностъ прѣдъ своята съвѣсть; въ мжки той отишълъ за нѣколко дни въ Русе, та отъ една страна да се поуспокои отъ тая тревога, а отъ друга, да се не срѣща съ познатитѣ си и роднинитѣ на злочестната дѣвойка, отъ трета страна да поутихне мѣлвата за трагичната смрътъ на Годеницата. Тая случка прѣдизвикала голѣми мжки въ душата на Кирила; гризението на съвѣстѣта разяждало като червей Кириловото сръдце, а разкаянието било неописуемо. Потърсилъ сръдства К. за разтуха и ги намѣрилъ въ разгуления и веселъ животъ. Още четири години той ергенувалъ, още четири години търсилъ утѣха въ веселия и разгуленъ животъ за сторената неправда спроти годеницата си и едва прѣзъ 1879. година позабравилъ мжкитѣ и гризенията на неговата съвѣсть и едва тогава се рѣшилъ да се сгоди за Еленка, която наблюдавалъ цѣли двѣ години тайно отъ прозорцитѣ. Сгодява се и се оженва за Еленка Караначева, съ която прѣкаралъ веселъ и честитъ съпружески животъ: ни едно черно облаче не затѣмнявало сѣмейния животъ на тѣзи двама съпрузи. Съпругата на Кирила, Еленка била добродушна и гледала съ всичко да угоди на любимия си съпругъ. Отъ обичъ къмъ съпруга си тя гледала много грижливо старата си и неджгава свекърва: услужвала ѝ,

уважавала я и всѣкога гледала да ѝ угажда, дори ранната смъртъ на свекървата се дължи на тая снахина обичъ: свекървата боледувала, а снахата отъ желание да ѝ помогне да оздравѣе, самичка я кжпала, вдигала и слагала. Веднажъ при такова вдигане старата се почувствувала злѣ, оттогава залинѣла и вече никакви лѣкове, никакви грижи било отъ страна на сина ѝ, било отъ страна на снаха ѝ не могли да я избавятъ отъ неминуемата смъртъ.

Слѣдъ смъртта на Кириловата майка настѣпили за него нови грижи и безпокойствия: обичната му съпруга започнала да линѣе и вече нищо не могло да ѝ помогне. Грижливиятъ съпругъ не прѣставалъ да се труди съ всички срѣдства да възстанови здравето на Еленка; прашалъ я по бани, прашалъ я въ Виена, но всичко напусто: прѣзъ януарий 1901. година тя се поминала въ Виена, дѣто била отишла да се лѣкува. Смъртнитѣ ѝ останки бидоха прѣнесени въ Свищовъ, дѣто бидоха и погребени.

Въ послѣднитѣ години отъ живота си Кирилъ Д. Аврамовъ започна да мисли по какъвъ начинъ да завѣщае богатството си, та да овѣковѣчи името си и да помогне на родния си градъ. Отдавна той мислѣше да направи нѣкакво благодѣяние, но не бе опрѣдѣлилъ какво. Желанието му, да направи нѣкакво благодѣяние, се усили, когато видѣ, че Д. х. Василиевъ, чиито родители произхождатъ отъ Свищовъ, подари 240,000 за Свищовската търговска гимназия. Обмисли К. Аврамовъ какво липсва на града Свищовъ и съ какво би могълъ да спомогне за въздигането на родния си градъ. Това желание се усилило още повече, когато прѣзъ 1896. година бѣ свършено величественото здание за Търговската гимназия въ Свищовъ, видѣ, че благодарнитѣ свищовци поставиха въ главната зала на тая гимназия портрета на Дим. х. Василиевъ. Това благодѣяние подѣйствувало върху Аврамова като електрически токъ. Тогава се родило желанието у Аврамова да остави една сума, съ която да се съгради едно читалище въ Свищовъ. Това желание на Аврамова не бѣ приятно на роднинитѣ му, които очакваха да наслѣдятъ неговото богатство; послѣднитѣ прибѣгваха до всевъзможни срѣдства само и само да убѣдятъ Аврамова да не завѣщава богатството си на града, обаче той съ голѣма твърдостъ упорствуваше на тѣзи давления

и не остави да се разпарцалоса състоянието между неговитѣ роднини.

К. Аврамовъ се отличаваше съ твърда воля и постоянно убѣждение. Той земаше, макаръ и не особено активно, участие въ нашитѣ политически борби и се числѣше въ либералната партия. Той не бѣ слѣпъ привърженикъ на партията, не възприемаше натрапени отъ водителитѣ на партията убѣждения, но бѣ убѣденъ, че за нашата страна ще бѣде най-добръ, ако царува либераленъ режимъ. Доколко е билъ прѣдаденъ на либералната партия, се вижда отъ слѣдната случка: едно лице, което не принадлежело къмъ либералната партия, поискало да подразни К. Аврамова, затова безогледно започнало да кори либералната партия прѣдъ него. К. Аврамовъ помолилъ злословителя да прѣстане да кори партията му, защото не му е приятно да го слуша. Въпрѣки това злословителятъ продължавалъ. Аврамовъ излѣзълъ изъ търпѣние, скочилъ на крака и съ едно сграбчане оскубва почти половината брада на злословителя.

Прѣзъ 1889. година К. Аврамовъ бѣ избранъ за народенъ прѣдставителъ. Прѣзъ м. май сжщата година народното събрание се събра на извънредна сесия. Когато се рѣшавали въпроси, които общавали добро на народа, Аврамовъ гласувалъ съ мнозинството, обаче, когато се рѣшавали въпроси, които не общавали нищо добро, тогава той не се стѣснявалъ да гласува противъ мнозинството. Слѣдъ разпушането на тая камара се промѣни и правителството. К. Аврамовъ можеше да се избере изново за народенъ прѣдставителъ, ако се съгласѣше да се прилѣпи къмъ друга партия, обаче той и слѣдъ това остана вѣренъ на либералната партия, като продължаваше своята доходна търговия. Въ послѣдно врѣме търговскитѣ му операции се бѣха увеличили доста, а здравето му бѣ разклатено, та трѣбваше да си намѣри сътрудници. За такива той взе двама отъ своитѣ роднини.

Отъ 1901. година, когато изгуби скжпата си съпруга, Аврамовъ се почувствува съ още по-разстроено здраве: отъ день на день отпадаше, ходѣше на бани, лѣкуваше се, ала всичко отиваше напусто; тжгата като червей го гризѣше извжтрѣ и съсипваше полека неговия организъмъ, краката му се парализуваха постепенно и на 21. юний 1904. година

скоропостижно се раздѣли за винаги съ този свѣтъ. По свѣдѣніята, съ които се сдобихме, изглежда, че К. А. е получилъ неочаквано паралитиченъ ударъ въ стаята си и е издъхналъ. Послѣднитѣ му думи били „мамо! Еленке!“

Въ това се състои на кратко животътъ на Аврамова, който, макаръ и да не боравѣше съ науката, бѣ ученолюбивъ, макаръ и да бѣ богатъ, не забрави да се погрижи за ония, които нѣматъ срѣдства да си купятъ книги и списания, за да се просвѣтятъ, макаръ и главната му работа да е била търговията, никога не изпускалъ изъ видъ, че трѣбва да се направи нѣщо за благото и прѣуспѣването на отечеството, макаръ и да можеше да живѣе въ бездѣлие, той не прѣдставаше да се труди, за да скъта нѣщо повече, та и благодарѣнието му да бѣде по-крупно.

Подъ влиянието на тѣзи благородни пориви Аврамовъ на 22. мартъ 1904. година подари на Свищовската градска община 200,000 лева, за да се съгради едно здание, което да служи за театъръ и читалище.

Зданието за театъра е напиривръшване и прѣзъ идещата есенъ, навѣрно, ще бѣде свършено окончателно.

Ето и самия актъ за дарението:

Прѣписъ.

Актъ за дарение.

Подписаний Кирилъ Д. Аврамовъ, жителъ на гр. Свищовъ, Българинъ, Источно-Православенъ, роденъ на 10. февруарий 1850 година, грамотенъ, незапретенъ, радвающъ ся на пълно съзнание и здравъ умъ, непридунъ отъ никого, по собствено мое желание и добра воля, като искамъ да поднеса на родния си градъ една скромна лепта съ народообразователна и народополезна цѣль; а отъ друга страна да увѣковѣча паметъта си и тая на многообичната ми съпруга Еленка, родена Димитъръ Караначева, днесъ на хиляда деветстотинъ и четвърта година отъ Рождество Христово, мѣсець Мартъ двадесетъ и втори день, правя тоя дарителенъ актъ за слѣдующето:

1-о) Подарявамъ съ благотворителна, народополезна и народообразователна цѣль на Свищовската община, една сума отъ (200,000) двѣсте хиляди лева затни, която при-

тѣжавамъ тоя моментъ и която имамъ на разположение въ Търговската кжща „Аврамовъ и Цоковъ“ въ гр. Свищовъ, подъ поржчителството на Димитъръ Т. Цоковъ, управлявана споредъ циркуляра на тая кжща, отъ Кръстю и Владимиръ Цокови.

Съ тая сума да се построи едно здание за театраленъ салонъ и читалище на градското мѣсто, находяще се на горния край на градската градина, по планътъ изработенъ отъ архитекта Г-нъ П. Бранкъ, подъ мото „Fin de Siecle“, или съ нѣкои съкращения, или измѣнения, които се намѣрятъ за нуждни да станатъ, за да може се построи само съ подарената сума 200,000 лева златни. Това здание да носи названието „Театъръ и Читалище Еленка и Кирилъ Д. Аврамови“.

Чрѣзъ подарената сума ще бждатъ изплатени всички разноси и разходи за прѣдварителнитѣ (подготовителнитѣ) работи до почване на зданието, тия — за построяването му, а така сжщо и всички нуждни разходи за мебелирването, декорирането и всички необходимости по него.

2-о) Означената сума, която подарявамъ (200,000 лева златни), ще се изтегля отъ фирмата „Аврамовъ и Цоковъ“, прѣдставлявана отъ Кръстю и Владимиръ Цокови по части чрѣзъ Свищовската Градска Община споредъ нуждитѣ по рѣшение на настоятелството, което долу опрѣдѣлямъ, и прѣдава на самото него (настоятелството), или на упълномощения отъ него.

3-о) Изтегляването на сумата отъ означената фирма „Аврамовъ и Цоковъ“, за която цѣль прѣдавамъ документа за притежаването ѝ, на разположението на Свищовското общинско управление, ще става по тоя начинъ: 1-о) Прѣзъ течението на 1904 година, когато и да бждатъ поискани до петдесетъ хиляди (50,000) лева златни, 2-о) Прѣзъ течението на 1905 год. тоже при поискването до сто хиляди (100,000) лева златни и 3-о) Прѣзъ 1906 год. най-късно до мѣсець мартъ остатъка отъ петдесетъ хиляди (50,000) лева златни, като за всѣко едно изтегляване се прѣдизвѣстява съ единъ мѣсець по-рано, за сума по-голъма отъ двадесетъ хиляди (20,000) лева златни.

Забѣлъжка. Въ случай на нѣкое затруднение въ изплащането отъ фирмата „Аврамовъ и Цоковъ“ на сумитѣ

Златна книга на дарителитѣ.

19

въ означенитъ срокове, въпросътъ да се урежда между нея — общинското управление и настоятелството.

4-о) Слѣдъ приемането дарението надлежно споредъ законитъ на страната, удобно и разрѣшено отъ респективната власть, градската община чрѣзъ Свищовското общинско управление ще е длъжно до деньтъ на смъртта ми, отъ датата на турянето основитъ на зданието да прѣдвижда ежегодно въ бюджета си въ видъ на пожизнена рента една сума шесть на сто (6%) отъ изтегления капиталъ. Тая рента прѣкъсва съ послѣдване на смъртта ми.

Забѣлъжка. Изплащането на тая рента ще става въ края на всѣкой мѣсець.

Прѣдвидъ на това, че за тая година бюджетътъ на общината е вече утвърденъ слѣдователно прѣдвиждането на сума за горѣказаната рента е невъзможно; но до почването на зданието, лихвитъ 6% отъ изтеглениятъ капиталъ ще имамъ право да получавамъ въ замѣна на рентата.

5-о) Доходътъ на зданието слѣдъ построяването му до моята смъртъ да се дава въ полза на Свищовската градска община за подпомагане сумата, която има задължение да ми броява като рента.

Слѣдъ смъртта ми же доходитъ отъ това здание да бждатъ разпрѣдѣлени по тоя начинъ: Половината отъ тѣхъ ще се отдѣля и вниса на приходъ и полза на Свищовската градска община, която ще има грижата за въ бждеще за издържането на зданието, а другата половина ще се вниса на сроченъ влогъ въ Българската Народна Банка подъ наименование „Фондъ Еленка и Кирилъ Д. Аврамови“, до когато заедно съ лихвитъ достигне до размѣръ (20,000) двадесетъ хиляди лева, слѣдъ което ще бжде употребена за една благотворителна цѣль, споредъ рѣшението на настоятелството. Слѣдъ това пълниятъ приходъ отъ зданието остава въ полза на Свищовската градска община.

6-о) За изпълнение волята ми по това дарение назначавамъ пожизнено настоятелството въ съставъ: Прѣдседателъ Г. Никола Константиновъ, членове: Г. г. Апостолъ Николаевъ, Владимиръ Божиновъ, Атанасъ Ц. Буровъ, Кръсто Цоковъ, Киро М. Абаджиевъ, Атанасъ Велевъ, Атанасъ Махлевъ и Станимиръ Д. Карапачевъ, което съвмѣстно съ трима членове отъ състава на Свищовский общински съвѣтъ,

избрани отъ речения съвѣтъ по вишегласие въ началото на всѣка година да дѣйствува относително приложение на волята ми.

Забѣлъжка. Въ случай на смъртъ или отказване на нѣкои отъ указанитѣ членове отъ състава на настоятелството мѣстото имъ да се допълня съ други граждани, вѣнъ отъ състава на общинския съвѣтъ, избрани отъ самото настоятелство.

7) Рѣшенията на настоятелството ще се взематъ по вишегласие и ще бждатъ законни, ако присѣтствува въ засѣданieto съ единъ повече отъ половината на членоветѣ.

Въ случай на неявка при първа покана на законния съставъ при втора (покана) събрание то се счита законно, колко и членове да присѣтствуватъ.

I-а Забѣлъжка: Въ отсъствието на прѣдседателя мѣстото му заема най-стариятъ изъ между присѣтствующитѣ членове.

II-ра Забѣлъжка: За отдѣлнитѣ длѣжности — касиеръ и дѣловодителъ, изборътъ ще стане отъ самото настоятелство измежду членоветѣ му по тайно гласоподаване; което е длѣжно да си изработи особенъ правилникъ за вътрѣшния редъ и управлението.

8-о) Задѣлжавамъ настоятелството да постави въ зданието на видно първо мѣсто ликоветѣ на съпругата ми Еленка и моя, изработени въ естествена голѣмина за изработването на които ще иждивявамъ азъ отъ мои лични сръдства; обаче грижата за поръчването имъ, ще бжде въ тежестъ на самото настоятелство.

Желанието ми е, ако има възможность, подобни ликове да се поставятъ и въ аулата на Държавната търговска гимназия „Димитъръ Х. Василевъ“ на смѣтка на общината.

9-о) Волята ми е щото по-горѣ отъ сръдата въ градската градина да не бжде постройвано никакво здание.

За всичко до тукъ изложено въ тоя моя дарителенъ актъ подписвамъ саморочно.

1904 г. марта 22.

г. Свищовъ.

Дарителъ:

(подп.) Кирилъ Д. Аврамовъ.

(под.) Свидѣтели { Д-ръ Хр. Юрдановъ
Хр. Н. Атанасовъ

Подписаний Янаки Илиевъ, членъ при Свищовското отдѣление отъ Търновскій окр. сждъ. Вр. И. Д. Свищовскіи градски мировий сждия на основание надписа на Господия Прѣдседателя на свищовското отдѣление отъ Търновскій окр. сждъ подъ № 1835 отъ днешна дата, положенъ върху прѣдставлението № 1702 отъ сжщата дата на Свищовскіи градски мирови сждия и вслѣдствие заявлението на Кирилъ Д. Аврамовъ, жителъ изъ гр. Свищовъ, зарегистрировано подъ Вход. № 1322 отъ днесъ придружено съ двѣ медицински свидѣтельства, издадени нему отъ свищовскіи лѣкаръ Д-ръ Павелъ Ивановъ, се явихъ въ домътъ на Кирилъ Д. Аврамовъ изъ гр. Свищовъ лично мене непознатъ, който въ присѣдствіето на подписавшитѣ свидѣтели: Д-ръ Хр. Юрдановъ и Христо Н. Атанасовъ, жители отъ сжщия градъ, изповѣда, че напълно му е прието съдържанието на настоящий актъ за дарение, съ който дарява на свищовското Градско общинско управление сумата (200,000) двѣсти хиляди златни лева, за която цѣль саморѣчно положи подписа си въ мое присѣдствіе и прѣдаде единъ документъ съ дата 8-ий априлъ 1902 година на сума 220,000 лева златни, падежъ 1-й мартъ 1904 година, съ едно джиро, написано на гърба на сжщия документъ съ слѣдното съдържание: Срѣщу отвѣдната сума, само (200000, двѣсти хиляди лева златни дарявамъ на Свищовската градска община съгласно дарителното отъ днешна дата . . . гр. Свищовъ, 22/III 904 г. (подп.) Кирилъ Д. Аврамовъ“.

За самоличността и законната правоспособность удостовериша лично познатитѣ ми свидѣтели Д-ръ Хр. Юрдановъ и Хр. Н. Атанасови, жители отъ гр. Свищовъ.

При това удостоверявамъ, че Свищовскіи градски общински кметъ Вл. Ив. Божиновъ като прѣдседателъ на Свищовското градско общинско управление въ мое присѣдствіе получи документа съ горната дата на сума (200000) двѣсти хиляди лева златни отъ дарителя Кирилъ Д. Аврамови, като обяви прѣдъ мене сжщия кметъ, че дарението, струвано въ полза на общината, се напълно приема съ всички задължения по него отъ страна на тая община.

(Съгласно чл. 112. отъ Закона за натариуситѣ и пр.
по кв. № 565. е взето 215'40 л.)

гр. Свищовъ, 22-й мартъ 1904 год.

(подп.) Вр. и. д. Свищовски градски
мировий сѣдия — чл.: Ян. Илиевъ.

Върно:

При Свищовското градско общинско управление
Секретаръ: Г. Митевъ

Забѣлъжка. За биографическитѣ свѣдѣния длѣжимъ
благодарность на г. Д. Стеревъ, който има добрината да
ни послужи съ своитѣ свѣдѣния, събрани отъ роднинитѣ
на покойния Кирилъ Д. Аврамовъ.

Докторъ Никола Василияди.

Сждбата на Докторъ Василияди не се различава по нищо отъ оная на мнозина други наши благодѣтели. Нѣщо повече. Животътъ и дѣлата на тоя родолюбецъ сж изпаднали въ забрава. Срамно е дори да си помисли човѣкъ, какъ така единъ такъвъ благодѣтель, който трѣбва и сега да има доста живи познати и приятели, и да не се заеме никой съ написването на една колко годѣ сносна биография за него. Не бихме казали голѣма дума, ако кажемъ горчивата истина, че ние не почитаме нашитѣ заслужили люде. Много лоша чѣрта въ нашия народъ! Ние като че ли ламтимъ повече къмъ бждещето, увличаме се отъ чуждото, а никакъ се не обръщаме къмъ нашето минало, никакъ не си спомняме за нашитѣ дарители, обществени и литературни дѣйци.

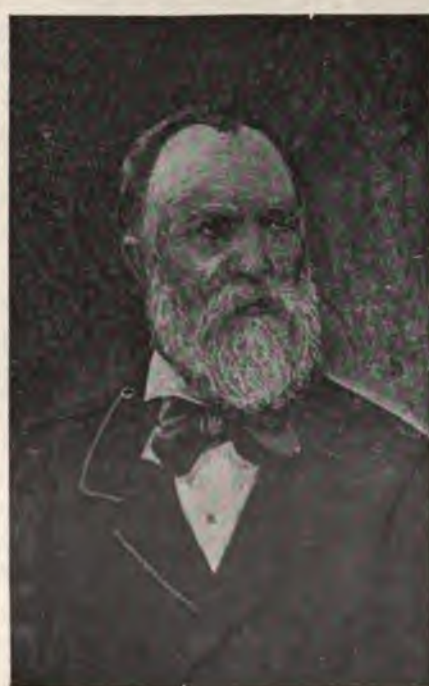
Макаръ да се обръщаме съ молба къмъ мнозина за свѣдѣния изъ живота на Докторъ Василияди, обаче отъ едни не получихме нищо, а само г. Ив. Радковъ, Габровски околийски инспекторъ, ни събра твърдѣ оскъдни биографически свѣдѣния, за които му изказваме своята благодарностъ.

Башата на докторъ Никола Василияди е родомъ отъ с. Гачевци, Габровско. Въ смѣтнитѣ врѣмена на турското робство той се прѣселилъ въ Ромъния, дѣто щастieto му поработило, да стане богатъ човѣкъ. И той, както мнозина други емигранти въ Ромъния, милѣялъ за своята родина. Тая обичъ постепенно е култивиралъ и въ сърдцето на сина си Никола. Благодарение на това синъ му остана вѣренъ въ патриотическитѣ чувства на баща си дори до послѣдната минута отъ своя животъ.

Докторъ Никола Василияди се е родилъ въ Букурещъ. Кога е видѣлъ първи пжтъ тоя свѣтъ, не ни е извѣстно. Извѣстно е само, че Никола е получилъ първоначалното и срѣдното образование въ Букурещъ на ромънски езикъ. Слабитѣ натури, като се изложатъ на чуждо влияние въ крѣхката ученийческа възраст, лесно забравятъ своето произхождение, обаче силниятъ характеръ на Никола Василияди устоялъ докрай срѣщу влиянието на ромънскитѣ училища. Слѣдъ като свършилъ той срѣдното училище, пожелалъ да

продължи образованието си въ нѣкой университетъ. Отъ чуждестраннитъ университети по онова врѣме съ най-голѣма слава се ползувалъ парижкиятъ университетъ, а освѣнъ това и славното минало на Франция, негли, привличало младата и любезната душа на Никола. Най-послѣ Никола избира парижкия университетъ, баща му ся съгласява да го изпрати тамъ и той заминава за Парижъ. Кога е заминалъ за Парижъ, колко врѣме е стоялъ тамъ, кога се е завърналъ изново въ Букурещъ сѣщо не знаемъ. Отъ дѣлата на Българската добродѣтелна дружина въ Букурещъ знаемъ само, че докторъ Н. Василияди е билъ винаги въ близки сношения съ дружината. Докторъ Н. Василияди, наистина, наслѣди едно завидно богатство отъ баща си, но това богатство не остана въ сѣщото положение: той съ трудъ и пестене го увеличи.

Както мнозина българи по онова врѣме въ Букурещъ печелеха не за себе си, а за своя народъ, така и докторъ Н. Василияди печелилъ за българския народъ. Василияди не намѣрилъ за добръ и да се ожени: той не обмислялъ, както правятъ мнозина бездомни и бездѣтни, кой ще наслѣди имота му, нему не е било свидно, че огъ имота му ще се ползуватъ не нѣкои прѣки негови наслѣдници, а способни младежи отъ цѣлия български народъ. Докторъ Н. Василияди е билъ убѣденъ, че въ една възраждаща се нация на първо мѣсто трѣбва да се въздигне индустрията, затова рѣшилъ да завѣщае богатството си, за да се основе въ родния градъ на баща му едно *политехническо училище*, което да носи името му. Тая мисль той турилъ въ изпълнение на 10. юний 1881. год., когато завѣщалъ за основаването на политехническо или занаятчийско училище въ Габрово недвижимия си имотъ хотелъ „Габровени“ (стария) въ Strada Gabrovenilor № 10, който наслѣдилъ по завѣщание отъ баща си Василъ Георгеску, и онзи хотелъ, който построилъ самичкъ съ свои пари. По оцѣнката, що даватъ лица, които знаятъ недвижимия имотъ на Василияди, тоя имотъ още прѣди нашето освобождение струвалъ отъ 300000—350,000 лева. За да не би ромънското правителство нѣкакъ си да тури рѣзка на тоя имотъ, Василияди прѣдвидѣлъ въ завѣщанието си подставени лица, които, слѣдъ като наслѣдятъ имота, да го прѣдадатъ за прѣдначената цѣль. По-нататкъ въ т. 7. отъ завѣщанието на сѣщия се казва:

Докторъ Н. Василяди.

„Ако се случи да се унищожи това завѣщание по какъвто и да било мотивъ, тогава цѣлиятъ ми движимъ и недвижимъ имотъ ще взематъ и наслѣдятъ г. г. Евлогий Георгиевъ и Д-ръ Георги Атанасовичъ безъ никаква друга тяжестъ (charge) или условия“.

„Опасенията и прѣдвижданията на Д-ръ Василияди не закѣснѣли да се оправдаятъ: щомъ той умира, братъ му и други роднини повдигнали искъ за унищожение на завѣщанието, за да могатъ да наслѣдятъ имуществото, и ромѣнскитѣ сѣдилища дѣйствително го унищожили въ всичко, което се отнася до основаването и поддържанieto на училището въ Габрово, като до едно училище несъществуващо, а, слѣдователно, и неспособно да наслѣди, — но послѣдния пунктъ, съ който Е. Георгиевъ и Д-ръ Атанасовичъ се назначаватъ за абсолютни наслѣдници, безъ всѣкакви задължения и условия, не е могълъ да падне и да бѣде унищоженъ, и по такъвъ начинъ наслѣдството все пакъ останало въ рѣцѣтъ на тѣзи двама души. Какво правятъ тѣ съ него? Бидейки формално, споредъ текстътъ на споменатия пунктъ отъ завѣщанието, пълноправни наслѣдници, „безъ всѣкакви задължения“, тѣ биха могли да си присвоятъ имотитѣ на Василияди; обаче и единия и другия сж знаели, че волята на покойния не е била въ дѣйствителностъ такъва, и че той не е ималъ намѣрение да остави наслѣдството си въ тѣхна собственостъ и да облагодѣтелствува тѣхъ именно, но само защото това се виждало отъ първата, макаръ и унищожена частъ на завѣщанието, но и защото не е имало причини да се мисли и върва, че Василияди е искалъ да ги направи собственици на неговото наслѣдство. Ето защо, веднага слѣдъ свършването на процеса за завѣщанието, Евлогий Георгиевъ започва да дѣйствува за изпълнение волята на покойния; понеже, споредъ неговото схващане на работата, недвижимитѣ имущества въ Букурещъ трѣбва часъ по-скоро да се обърнатъ въ пари, които да се прѣнесатъ въ България като затова, че по тоя начинъ ще се добиятъ необходимитѣ срѣдства за основаване училището, тъй още повече и затова, че така ще се избѣгне веднѣжъ за винаги всѣка опасностъ да не би единъ день да се повдигне въпросъ, че Евлогий и Атанасовичъ не сж истински наслѣдници, та да се повреди въ нѣщо на работата, и понеже, отъ друга страна, продаването на имотитѣ не би могло да

се извърши тъй скоро, то Евлогий Георгиевъ рѣшава да се направи замѣна на двата Василиядови хотела въ Букурещъ съ зданието на Ив. Хаджиеновъ въ София, въ което се помѣщава Висшето училище, като при това Ив. Хаджиеновъ приплати извѣстна сума. Д-ръ Атанасовичъ, обаче, подмаменъ отъ жена си (гъркиня) и отъ двамата си синове, не искалъ да признае нищо, като казвалъ, че тѣ съ Евлогия сж абсолютни наслѣдници и тѣмъ принадлежи всичко. Слѣдъ дълги спорове, Евлогий Георгиевъ свиква живущитѣ тамъ стари българи и най-сѣтливъ успѣва да убѣди Д-ръ Атанасовича да се съгласи, като му се отстъпятъ около 50—60 хиляди франка, които успѣлъ до тогава да изтегли. И тъй, благодарение на патриотизмътъ и добросъвѣстността на Евлогия Георгиевъ, наслѣдството на покойния Д-ръ Н. Василияди, съ изключение на 50—60 хиляди лв., е останало незлоупотрѣбено, а е било прѣнесено въ България и употребено за народополезни цѣли.“*)

Отъ завѣщанитѣ имоти на Д-ръ Н. Василияди се образувалъ единъ фондъ на негово име и билъ отначало оставенъ подъ управлението на Евлогий Георгиевъ, слѣдъ чиято смъртъ фондътъ прѣминалъ подъ управлението на универсалния Евлогиевъ наслѣдникъ г. Ив. Ев. Гешевъ. Отначало капиталътъ билъ на сума 250,000, а прѣзъ настоящата година се увеличилъ до почетната цифра 600,000 лева. Неотдавна г. Ив. Ев. Гешевъ заяви, че не желае вече да управлява този фондъ, затова фондътъ прѣмина подъ управлението на Министерството на земедѣлието и търговията. Фондътъ се намира въ Българската народна банка.

Трѣбва да споменемъ, че и досега не е наредено съвършено правилното използване на този фондъ: отначалото се отвори едно кожарско училище въ Габрово, за да бжде наскоро закрито; слѣдъ това се отвори ножарско училище, но и нему не биде сждено да живѣе дълго врѣме; по-сетнѣ Министерството на земедѣлието и търговията въпрѣки изричната воля на завѣщателя, безъ всѣко основание, назначи единъ пжтуващъ учителъ по ножарство; сега

*) Гл. Искова молба отъ Министра на Финанситѣ, въ качеството му на прѣдставителъ на Държавата, противъ Софийския жителъ *Ив. Ев. Гешевъ*, живущъ въ улица „Царь-Освободителъ“, за 16,000,000 (шестнадесетъ милиона) лева. Стр. 2.

существова едно желѣзарско техническо училище, на което още не знаемъ успѣхитѣ.

Ето и самия текстъ на завѣщанието :

Завѣщание.

Азъ Д-ръ Никола Василияди, като нѣмамъ наслѣдници въсходящи или нисходящи, назначавамъ за мои универсални легатори г. г. *Евлогий Георгиевъ* и *Д-ръ Георги Атанасовичъ* и ако се случи нѣкой отъ тѣхъ да умре прѣди мене или да не приеме моето универсално наслѣдство, въ такъвъ случай назначавамъ на тѣхно мѣсто за универсаленъ легаторъ г. *Стате И. Станковичъ* и ако и тоя послѣденъ легаторъ умре прѣди мене или не иска да приеме наслѣдството, назначавамъ на негово мѣсто за универсаленъ легаторъ г. *Юрданъ Хаджи Димитровъ*.

Универсалнитѣ легатори, които назначавамъ съ настоящето завѣщание ще взематъ и ще наслѣдятъ подиръ смъртта ми *всичкия имотъ движимъ и недвижимъ*, като сж задължени да изпълнятъ слѣднитѣ тяжести (*charges sарcini*):

1. Ще основатъ и ще поддържатъ въ гр. Габрово, въ княжеството България, родното мѣсто на баща ми едно *политехническо* училище до колкото срѣдствата ще позволятъ или едно *занаятчийско* училище, което да носи името ми. *За основанието, поддържанieto и управлението на това училище*, споменатитѣ универсални легатори, заедно съ изпълнителя на завѣщанието, ще взематъ мѣрkitѣ, които считатъ за най-подходящи, като могатъ дори и да продадатъ недвижимитѣ имоти и *като постигнатъ тѣй, че приходътъ на имота ми, който ще наслѣдятъ тѣ сами да бѣде въсѣкога назначенъ за училището*.

2. Ще дадатъ отъ имота ми 10,000 лв. на едно или повече ромжнски благотворителни учрѣждения споредъ тѣхния изборъ.

3. Ще дадатъ на г. *Иоанъ Д. Донческу* 2000 лева; ще дадатъ на г. *Никола Р. Донческу* 2000 лева; ще дадатъ на г-жа *Екатерина Т. Пантадополу* 60000 лева; ще дадатъ на г. *Матей Г. Василопуло* 2000 лева; ще дадатъ на г-жа *Корнила Г. Василопуло* 2000 лева; ще дадатъ на *Букурещката българ. църкви* 5000 лева; ще дадатъ на *българ. добродѣтелна друж. въ Букурещъ* 5000 лева; ще дадатъ на *3 църкви въ Габрово* по 500 л. всичко 1500 лева; ще

дадатъ на *Отца Спиридони* отъ църквата Curtea Veche 1500 лева; ще дадатъ на *Отца Ионола* отъ църквата Curtae Veche 1000 лева; ще дадатъ на *Отца Иоанна* отъ църквата Curtea Veche 500 лева; ще дадатъ на диакона *Константинъ Станеску* 500 лева.

4. Ще даватъ на *г-жа Марица Костаки* всѣки мѣсецъ по 100 лв., додѣто е жива и мобилитѣ, които се намиратъ въ кѣщи.

5. Назначавамъ за изпълнителъ на завѣщанието ми г. *Д-ръ Петръ Протичъ* за да послѣдва изпълнението разпорежданията му.

6. Всѣко рѣшение на легаторитѣ ми заедно съ изпълнителя ще се взема по болшинство на гласове и въ случай на равенство гласътъ на по възрастния ще прѣодолява.

7. Ако се случи да се унищожжи това завѣщание по какъвто и да било мотивъ тогава цѣлиятъ ми движимъ и недвижимъ имотъ ще взематъ и наслѣдятъ г. г. *Евлогий Георгиевъ* и *Д-ръ Георги Атанасовичъ* безъ никаква друга тежестъ (charge) или условия.

Това завѣщание се писа отъ друга рѣка, а се подписа съ моята собствена рѣка 10 юния 1881. Букурещъ (подп.) *Д-ръ Н. Василиядисъ*. Моя недвижимъ имотъ се състои отъ хотела нареченъ Габровени стари, въ Strada Gabrovenilor № 10, които наслѣдихъ отъ завѣщание, завѣрено отъ Илфовския Окръженъ Сждъ, III отдѣление, № 17 отъ 1854 год. отъ покойния ми баща *Василия Георгеску* и отъ оня (хотела), който се построи съ мои пари на мѣстото, купено отъ покойния *Иоанъ Добре Х. Бакалолу*.

Господа моитѣ легатори и наслѣдници ще се погрижатъ за моето погребение и за правението помени споредъ закона, както и за единъ приличенъ³ паметникъ.

10 юни 1881 Букурещъ.

(Подп.) *Д-ръ Н. Василияди*.

Секретаритѣ на Илфовския Окр. Сждъ отдѣл. III. Настоящия прѣписъ бидейки съгласенъ съ оригинала, се завѣржава съгласно съ исканието, направено отъ Г. *Д-ръ Атанасовича* съ прошениято регистрирано подъ № 4113/82 дѣло № 158/82.

Секретаръ: (подп.) подписътъ не се чете.

Станчо Димовъ Увалиевъ.

При възражданieto на българския народъ, прѣзъ миналия вѣкъ, имаше мнозина българи, които се отличиха съ своето сърдечно родолюбие като българи и съ честния си характеръ — като човѣци. Такива достойни лица сж си спечелили почетно мѣсто въ историята на възражданieto ни, и за това тѣ ще служатъ винаги за примѣръ и насърчение на сегашнитѣ и бждещитѣ български поколѣния, щото да станатъ и тѣ още по-доблестни българи въ всѣко отношение за облекчение сждбинитѣ на българския народъ.

Единъ отъ тия благородни наши родолюбци бѣше и покойниятъ Станчо Димовъ Увалиевъ. Той се е родилъ въ Калоферъ ¹⁾ на 1821. година, да се помина въ 1904. г. въ Бесарабия, на своето имѣние въ с. Казанеци, околия на гр. Оргѣевъ, и тамъ е погребанъ. Въ срѣдногорския нашъ благословенъ прѣдѣлъ е прѣкаралъ Увалиевъ своитѣ младенчески години, като се е запозналъ въ родното си мѣсто съ първоначално книжно учение на български и черковно-славянски. А когато е стѣпилъ въ юношеската си възраст, той е билъ изпратенъ отъ родителитѣ си въ Карлово, за да придобрие по-високо образование при тогавашния прочутъ учитель Райно Поповичъ, родомъ отъ с. Жеравна (Котленска околия), който въ свое врѣме е билъ отличенъ познавачъ на старо-грѣцкия и ново-грѣцкия езикъ и литература, па и доста добръ е познавалъ покрай матерния си езикъ и черковно-славянския. Тогавашното главно училище въ Карлово, което се е намѣрвало подъ мждротото ржковод-

1) Калоферъ, чистъ български градецъ всрѣдъ недрата на райска Срѣд-на Гора, подъ най-високото чело на величественна Стара-Планина, при сребробистритѣ води на благодатна Тунджа, Калоферъ, Алтънъ-Калоферъ, опустошенъ до крайности въ послѣдната руско-турска война, а прѣди цвѣтещъ по богатство и духовна пробуда на своитѣ трудолюбиви и прѣдприемчиви жители, па и особно славенъ по своето прѣкрасно мѣстоположение, отъ дѣто сж произлѣзли толкова добри и достойни българи.

ство на Р. Поповича — като главенъ неговъ учителъ, се състояло отъ три класа или отдѣления, доколкото ни е извѣстно, и въ това училище, споредъ класоветъ му, прѣподавало се е освѣнъ поменатитѣ езици и нѣкои отъ поглавнитѣ творения на грѣцкитѣ класици, съ тълкувание и прѣвождане на български, още и слѣднитѣ главни прѣдмети: законъ Божи, всеобща история, аритметика, география, чистописане и др.; прѣподаването на означенитѣ учебни прѣдмети ставало, разбира се, въ краткъ размеръ по възможность. По-извѣстни съученици на Увалиева въ Карлово между други сж били слѣднитѣ: Гавраилъ (Гандю) Кръстевичъ отъ Котелъ, бивши главенъ управителъ на южна България, Сава Ст. Раковски отъ Котелъ, Ботю Петковъ отъ Карлово, Иванъ Богоевъ (Богоровъ) отъ Карлово, Иванъ Пулиевъ (Горанъ) отъ Карлово, Несторъ х. Ивановъ отъ Калоферъ, Димитраки-Бей Тодоровъ отъ Жеравна, Димитъръ Золотовичъ отъ Калоферъ, братия В. Шопови — Иванъ и Георги отъ Калоферъ, Димитъръ х. Несторовъ отъ Калоферъ, братия Георгиеви — Евлогий и Христо отъ Карлово, братия Бешкови — Коста и Симеонъ отъ Ловечъ, Калинъ х. Хамамджиевъ отъ Сопотъ, братия Гешови — Стефанаки, Димитраки, Евстратий и тѣхнитѣ братовчеди — Христо и Иванчо Гешови и пр. ⁹⁾

Покойниятъ Увалиевъ, като свършилъ курса на учението при класното училище въ Карлово, завърналъ се при родителитѣ си въ Калоферъ и отъ тамъ слѣдъ не много врѣме заминалъ заедно съ други калоферски младежи за Цариградъ, дѣто се прѣдалъ на търговско поприще. Като благовъзпитанъ и снабденъ, тѣй да се каже, съ срѣдно класическо образование отъ високоблагородния си учителъ Р. Поповича, и като трудолюбивъ момъкъ, Увалиевъ успѣлъ постепенно да си спечели добро име, честь и пълно довѣрие между търговцитѣ отъ срѣдня ржка, дори и отъ горна ржка, безъ разлика на вѣра и народность, та можалъ доста

⁹⁾ Единъ отъ по-отличнитѣ ученици на Р. Поповича съ по-млада възраст е билъ по онова врѣме и покойниятъ Марко П. Тантисловъ, родомъ Карловчанинъ, който е учителствувалъ дълги години въ родния си градъ и и е билъ още на българската община старѣйшина по черковно-училищнитѣ работи. Той както и други нѣколко стотинъ Карловци погинаха мъченически подъ ятаганитѣ и бѣсилницитѣ на турскитѣ джелати прѣзъ г. 1877. за изкупване свободата на поробена България.

Станчо Димовъ Увалиевъ.

да напрѣдне въ Цариградъ на търговското поприще и е билъ въ редоветъ на достоуважаемитъ наши единородци между българското търговско съсловие въ столицата на турската империя.

До това добро положение е стигналъ Увалиевъ слѣдъ Кримската война около годинитъ 1858—1860. И отъ тогава той начева вече да взема живо участие въ всѣко народополезно благоначинание заедно съ другитъ български родолюбци, особено въ борбата на българския народъ съ гръцката цариградска патриаршия и за извоюването на черковнитъ ни правдини. Рѣшителенъ и неустрашимъ български родолюбецъ, той по онова врѣме споредъ силитъ си надпрѣварвалъ се е съ най-щедритъ български пожертвователи въ Цариградъ да помага за пълното прѣуспѣвание на всичкитъ наши общенародни подвизи: поддържане прѣмитъ дѣйци и борци по черковния въпросъ, поддържане нововъзраждащата наша книжнина, състояща се въ издаване разни учебници за българскитъ училища, мѣсецослови, списания и вѣстници—„Цариградскій Вѣстникъ“, „Българскы Книжици“, в. „Гайда“, в. „Свѣтъникъ“ (издаваеми въ Цариградъ), в. „Дунавскій Лебедъ“ (издаваемъ въ Бѣлградъ) и проч.

Но, и при най-благоразумно водене на търговскитъ работи, случва се по нѣкога на мнозина достопочтенни търговци да изгубятъ голѣма частъ отъ спечеления си имотъ, и то често пѣти по причини, никакъ независещи отъ пострадалитъ търговци. Такава злочестина въ голѣмъ размѣръ бѣше врѣхлетѣла и на пок. Увалиевъ въ Цариградъ, доколкото ми е извѣстно, между 1864—65. год. Той не само е изгубилъ всичкия си имотъ, но и задлъжнѣлъ значителни суми на нѣколко лица, съ които е ималъ тѣсно сношение по търговията си въ Цариградъ. Вслѣдствие на всичко това, той никакъ не падналъ духомъ, но, като уменъ и доста опитенъ въ житейскитъ човѣшки работи, помирилъ се мжественно да прѣнесе съ християнско търпѣние тая прѣтежка напасть и, въоръженъ същеврѣменно съ пълна вѣра въ Бога и въ своя честенъ трудъ и залѣгане, намислилъ не само да избѣгне грознитъ сетнини отъ тая негова злочестина, но и да поправи колко-годѣ своето материално положение, като напуска Цариградъ и отива на Одеса. Тамъ,

съ драговолното съдѣйствие и добри съвѣти, посредствомъ малъкъ кредитъ отъ страна на неговитѣ съотечественици дѣдо Стефанъ Тошковъ и особено на Николая Мироновичъ Тошковъ, Увалиевъ се залавя съ всичката свойствена нему енергия на работа съ земедѣлие въ Бесарабия, като взема подъ наемъ отъ начало малка мушия, послѣ — по-голъма; и въ малко години той успѣва благополучно да подобри своето материялно положение до такава степенъ, че не само изплаща изведнажъ всичкитѣ си дългове въ Цариградъ, дѣто е ходилъ самъ нарочно за тая цѣль, но и става стопанинъ на собствена мушия отъ нѣколко хиляди десетини и прѣди да почине той по богатство вече се броеше за милионеръ.

Покойниятъ Увалиевъ, макаръ че бѣше се прѣселилъ вече отколѣ въ Бесарабия (южна Русия), обаче прѣзъ всичкото врѣме никакъ не прѣстана да се интересува тѣй живо, както прѣди въ своята поробена татковина, за развитието на България, за сѣдбинитѣ на българския народъ и нито единъ случай не е пропусналъ да не помага щедро за прѣуспѣването на милата си родна страна. Той, отново сега, като се замогна по-значително и, като се видѣ доста обезпеченъ въ материялно отношение, начена да отпуска още по-щедри пожертвования за общополезни народни работи.

„Къмъ края на м. октомврий 1868., казва г. Стояновъ, заминахъ отъ Одеса за Кишиневъ и за Киприяновския манастиръ, за да покана тамшнитѣ наши родолюбци да станатъ спомагателни членове на прѣдполагаемото Българско книжовно дружество. Въ Кишиневъ най-напрѣдъ споходихъ г. Ивана Степановичъ Ивановъ, тогавашенъ исправникъ (окръженъ управитель) на Кишиневския окръгъ, единъ отъ най-пламеннитѣ и отъ най-заслуженитѣ български родолюбци, съ които съмъ билъ честитъ да се запознае лично по онова врѣме въ чужбина; той бѣше родомъ отъ Лѣсковецъ при Велико-Търново. Слѣдъ дългия ни разговоръ по устрояването на поменатото дружество, за неговитѣ задачи и цѣль, г. Ивановъ ми прѣпорѣча между другитѣ български родолюбци въ Кишиневъ и пок. Увалиевъ като примѣренъ българинъ, та ми каза, да се запозная непрѣмѣнно и съ него, „защото, прибави ми г. Ивановъ, г. Увалиевъ съ сърдечна готовность ще приеме да стане единъ отъ виднитѣ спо-

магателни членове на това дружество, толкова хубаво и полезно за правилното умствено и нравствено развитие на нашия народъ“.

„По него врѣме Увалиевъ се намѣрваше въ Кишиневъ, дѣто бѣше докарана отъ мушията му цѣла чѣрда негово стадо за клане. Мушията на Увалиева се намѣрваше около сто километра отъ Кишиневъ, къмъ сѣвероизтокъ. И азъ единъ день прѣди обѣдъ запяхъ се да ида на хотела, дѣто бѣше се установилъ Увалиевъ, и като не го заварихъ тамъ, отидохъ право на скотобойната. Заварихъ го всрѣдъ двора при накладенъ огънь, дѣто самъ си печеше кебапъ на шишъ. Прѣдставихъ му се, обадохъ му кой съмъ, и той ме прие много сърдечно, безъ да ме е виждалъ другъ пжтъ; покани ме драголюбиво да седна при него върху триножно столче, попита ме отъ дѣ ида, и така като се поразговорихме, дордѣто се допичаше кебапътъ, казахъ му най-послѣ по коя работа спохождамъ нашитѣ добри единокровци и го поканихъ, ако обича, да стане и той спомагателенъ членъ на прѣдполагаемото Българско книжовно дружество, на което високата задача му изложихъ, доколкото бѣше нужно, и той ме изслуша съ почтително внимание. Тогава радостно се ухили и ми каза съ сърдечна топлина: „На драга воля ще изпълня благородната ви покана, защото съмъ дълбоко увѣренъ, че само чрѣзъ просвѣщението нашия народъ ще постигне пѣтна доброчестина“. Слѣдъ това изказа ми и нѣколко особено лестни думи и похваление, за дѣто съмъ се прѣдалъ на работата за осжществението на тая прѣкрасна идея — основанието на едно Българско книжовно дружество, на което пожела пѣленъ успѣхъ. Найсетнѣ, като станахъ да се сбогувамъ съ него той ме помоли да съмъ останѣлъ при него, за да ме нагости по нашенски, съ каквото се е намѣрило, и че съ това щѣлъ съмъ да му сторя особено удоволствие. И азъ му поблагодарихъ отъ всяка душа за тая негова любезность, дѣто той сърдечно ме почете да ме угости, и останахъ та обѣдвахме царски, макаръ подъ стрѣхата на скотобойната, дѣто на близо туренитѣ наредъ голѣми казани кипѣха съ стопяването на лойта отъ закланитѣ говеда. Кебапътъ имаше чудесенъ вкусъ, защото бѣше размѣсенъ и съ най-хубаво филе, и той ставаше още по-вкусенъ, защото съ

него имаме и прѣкрасна туршия и хубави закуски. Това бѣше наистина царско угощение, станало съвсѣмъ ненадѣйно, което никога не мога забрави.

„Дордѣто обѣдвахме тѣй гладко и весело, покойниятъ Увалиевъ още повече се зарадва, като узна, че съмъ родомъ отъ Жеравна, родното мѣсто и на многолюбимия му незабравимъ учителъ и благодѣтель Р. Поповичъ.

„Когато да си трѣгна, пок. Увалиевъ извади единъ пакетъ съ книжни рубли, отъ които отдѣли 300 (седемстотинъ петдесетъ лева златни и нѣщо), които искаше да ми прѣдаде за Книжовното дружество, но азъ не ги приехъ, а помолихъ благородния пожертвователъ, да ги внесе самичкъ на г. Н. М. Тошкова въ Одеса за смѣтка на дружеството, защото азъ не вземахъ да нося съ себе си пари за дружеството отъ когото и да било. Слѣдъ нѣколко дни, като се завърнахъ въ Одеса, подарената сума отъ Увалиева бѣше вече внесена у г. Тошкова“.

Но не само съ материялна поддръжка на общественитѣ начинания той се е ограничавалъ. Както е билъ добъръ дѣятелъ въ областта на материялното прѣуспѣване, така се е грижилъ да тури, доколкото му е било възможно, и интелектуалнитѣ си дарби въ услуга на културнитѣ ни начинания. Така, въ едно дълго свое писмо, запазено у г. В. Д. Стоянова, той грижливо и всестранно обсъжда проекто-устава на Българското книжовно дружество, и изобщо цѣлитѣ, които то си задава. А какъ е цѣнѣлъ народополезнитѣ работи личи отъ слѣдното негово писмо до Одескитѣ българи:

„Драги Еднородци

въ Одесса,

Отъ писмото, съ което Вы благоизволихте да се обърните отъ 27 октомврий къмъ Българитѣ въ Кишиневъ, а така сѣщо и отъ личното обясненіе на г. В. Д. Стоянова, ний долуподписанитѣ съ голѣмо удоволствие сѣ научаваме заради предположеніето на устройството на едно „Книжовно дружество,“ на което цѣльта е благого на наштъ Български народъ.

Ползата, която можи да принесе на наштъ народъ таквози едно дружество е толкози очевидна, щото трудно е да помысли нѣкой отъ насъ, за да се намѣри нѣкой Българинъ, който бы сѣ обрекълъ отъ своето посилно участіе въ това общеполезно предпріятіе.

Намъ е твърде драго, като виждаме, че нашитѣ извѣстны патриоты не престануватъ да мислятъ за благо на нашътъ народъ, и да приемватъ въ него най-живо и горѣщо участіе, съ което тѣ освѣтъ това распалятъ любовтъж народнъ и въ сърдцата на сичкитѣ други наши братя, като имъ напомнятъ тѣхнитѣ обязанности.

Като Вы принасяме, братия еднородци и съотечественници, нашата душевнъ и сърдечнъ благодарностъ за Вашитѣ расположени чувства къмъ нашето общенародно благо, и за честтъж, която ни Ваши милости направихте, като ни извѣстихте за горѣказаното прѣдпріятіе, за да приемнемъ участіе, ни прибързваме съ нашето почтеніе да Вы извѣстиме, какво, слѣдъ съвѣщаніето, което имаме вчера и днесъ у Ив. Ст. Иванова заедно съ г. В. Д. Стоянова, ни долуподписанитѣ, като пламенно желаеме да принесемъ посилна полза на олтарѣтъ на общенародното благо, молиме Вы достопочтени наши съотечественници, да удостоите да нж запишете въ числото на народнитѣ вспомошествователи, и за сега да внесете въ книгата ваша тази помощъ, която ны съ голяма любовъ даваме. За напрѣдъ ны ще смѣтаме за своя священная длъжностъ да опознаваме съ това прѣдпріятіе и другитѣ съотечественници, които живѣятъ въ тойзи градъ, за всичкото ны ще сж обръщаме къмъ извѣстнитѣ нашъ българинъ Ив. Ст. Ивановъ

Съ истинно почтеніе и любовъ имаме честь да бждемъ Ваши покорни слуги.

С. Увалиевъ

Н. Поповъ*).

Наскоро, слѣдъ заселението си въ Бесарабія, Увалиевъ е станалъ и редовенъ членъ на „Българското настоятелство“ въ Одеса, въ което е работилъ до самата си смъртъ. За усърдното му участие въ работитѣ на това настоятелство, Увалиевъ е билъ прѣдставенъ на Негово Царско Височество Българския Князь за Височайша награда съ орденъ, каквѣто е получилъ III. степенъ „Св. Александъръ“.

До освобождението на България, покойниятъ Увалиевъ е разнесълъ значителни суми, за народополезни работи, споредъ възникналитѣ тогава разни належащи нужди на българския народъ. Всѣкога, колчимъ е било нужно, той е пращалъ въ Цариградъ и другадѣ парични помощи, а такива сж били нуждни за подетата борба и за издържане печата: „Македония“, „Право“, „Напрѣдъкъ“, „Источно врѣме“, списанието „Читалище“ на българското черковно училищна община въ Цариградъ, на издаванитѣ български вѣстници и списания въ Ромжния: „Народностъ“, „Отечество“. „Сво-

*) С. га така сжшо покойникъ. Прѣселенецъ въ Бесарабія отъ Жеравна.

бода", „Дунавска Зора", „Общий Трудъ", „Пер. Списание" на Бъл. Кн. Дружество", „Пътникъ", „Български Гласъ", и др. Помагалъ е още на Раковски и други наши храбри войводи и политически борци, особено на българските доброволци за въ Сърбия прѣзъ г. 1876., както и за прѣзимуването имъ въ Кишиневъ и по други мѣста изъ Бесарабия, до съставението на българските дружини прѣзъ пролѣтътъ 1877. г. за освобождението на България. На всички ученици и студенти, които сж се отнаесли до него за помощъ, помагалъ е всѣкога охотно. Отъ врѣме на врѣме, той е помагалъ особно и на Калоферската община прѣди всичко за поддържането на тамшните училища. Още приживъ внесълъ бѣше на сжщата община особна сума 3000 лева за прокарване добра вода въ родния му градъ.

Този български високо-благороденъ родолюбецъ завѣща най-послѣ 20,000 рубли или повече отъ 50,000 лева златни за поддържането на учебните заведения въ Калоферъ.

Съ врѣме задомиенъ въ България, Увалиевъ бѣше се сдобилъ съ шесть чедъ: три дъщери Елена, Анюта и Тереза и три сина: Христофоръ, Владимиръ и Тодоръ. Многолюбимата му съпруга Иванка, родена Т. Бракалова, отдавна се е поминала, сжщо и двамата му синове; дъщеритъ му сж всичките задомени, сжщо и живиятъ му синъ Тодоръ.

Тодоръ Увалиевъ е добилъ образование при гимназията въ Николаевъ, а послѣ въ Германия. Слѣдъ освобождението на България, поревнало му се на млади години да послужи на отечеството си, и тутакси той се прѣдава на военно поприще. За кжсо врѣме той постига офицерски чинъ по артилерията. Като момъкъ личенъ, па добръ възпитанъ и образованъ, владѣещъ чужди езици нѣмски, френски и руски, биде скоро назначенъ за адютантъ на първия Български Князь Александъръ*). Тая служба изпълнява съ отличие до свалянието на злочестия Князь Александра

*) Достойните му другари по сжщата служба бѣха М. Мариновъ родомъ отъ Русе, В. Винаровъ сжщо отъ Русе, П. Марковъ отъ Шуменъ и русинътъ капитанъ Ползиковъ. Мариновъ геройски почина въ княжеския дворецъ въ София отъ смъртните си рани, получени въ сраженията при Сливница срѣщу сърбитъ въ г. 1885. въ качеството си дружиненъ командиръ. Винаровъ и Марковъ сж вече генералъ-майори, първиятъ главенъ кавалерийски инспекторъ, а вториятъ генералъ-адютантъ на Негово Царско Височество Княза.

отъ прѣстола. Послѣ се повѣри на младия г. Увалиевъ командованието на една батерия, и слѣдъ кратко врѣме се назначи командиръ на втория артелерийски полкъ въ Шуменъ. Въ г. 1888. напусна службата си въ България и се завърна въ Бесарабия при многообичнитѣ му, защото баща му вървѣше вече къмъ напреднала старина. Подиръ смъртъта на благородния си баща, той като главенъ наследникъ на бащинитѣ си имоти, пое върху си всичкото управление на тие имоти и свето изпълнява завѣщанието и другитѣ сѣрдечни поръчки на милия си родителъ.

Като човѣкъ и като българинъ, Тодоръ Увалиевъ е върненъ послѣдователъ въ сѣко отношение на незабравимия си баща; достоенъ синъ на достоенъ баща.

Въ заключение на това свое кратко и скромно очертане животописа на покойния Станча Д. Увалиевъ ще прибавя още нѣколко думи.

Покойниятъ Увалиевъ бѣше тѣломъ личенъ човѣкъ — едъръ, високъ и строенъ хубавецъ съ високо чело, съ правилни чѣрти на ясното му лице, съ благородно изражение. Отъ голѣмитѣ му тъмножълти очи бликаше доброта, благородие и енергия. А когато ставаше разговоръ прѣдъ него, особно за народнитѣ ни работи, читѣ му повече свѣтлаха и проявяваха доблестно внимание отъ най-голѣма обичъ къмъ общонародното ни добро. Освѣнъ матерния си езикъ, той владѣеше доста добръ и новогръцкия езикъ и практически руския, турския и влашкия езикъ.

Ето защо още въ самото начало на това си очертание казахме, па и сега повторно казваме — съ радостна гордостъ като българинъ, че покойния Увалиевъ принадлежи, по своето родолюбие и човѣшко достоинство, къмъ отличнитѣ наши еднородци прѣзъ втората половина на деветнадесетия вѣкъ. Блазъ на Калоферъ, че е родилъ и ражда такива достойни мъже! Но нека се надѣваме, че и за напредъ ще се увеличи на всждъ повече и повече броятъ на такива примѣрни български синове за пълното постигане завѣтнитѣ желания на цѣлокупна България.

Забѣлъжка. За тѣзи свѣдѣния дължимъ благодарность г-ну В. Д. Стоянову, който има добрината да ни ги даде въ тая форма, въ която ги и печатимъ.

Христо и Янако Касърови.

Христо Ст. Касъровъ е родомъ изъ гр. Копривщица. Прѣзъ коя година се е родилъ не се знае добрѣ, но, споредъ прѣсмѣтането на сина му Михаила, излиза, че е било прѣди 1812. година.

На четвъртия мѣсецъ слѣдъ раждането му баща му се поминалъ, и Христо останалъ сиракъ. Слѣдъ нѣколко години, когато порастналъ, настанали размирни врѣмена, навѣрно, въ надвечерието на Завѣрата, и майка му, заедно съ мнозина копривщенци се прѣселила въ гр. Одринъ. Въ онова врѣме въ махалата „Киришхана“ е имало единъ учителъ, нѣкой си даскалъ Мартинъ, при него Христо се училъ на славянски, и слѣдъ като усвоилъ всичкото знание на малограмотния си учителъ, майка му го дала да чиракува при кожухара Минчо. Цѣли 18 години Христо работилъ при Минча, изучилъ занаята и послѣ като калфа успѣлъ да спести нѣкоя пара.

Прѣзъ ония врѣмена най-доходното занятие въ гр. Одринъ е било джелеплѣкътъ и Христо заблагоразсудилъ да послуша съвѣтитѣ на видния тогава джелепинъ дѣдо Стоянъ Шушуловъ, купилъ си малко овци и подъ неговото ржководство станалъ джелепинъ. Добрѣ не се знае, дали Христо е билъ на своя глава джелепинъ или въ съдружие съ дѣдо Стояна, но се знае, че той по трудолюбието, трезвеността и способноститѣ си въ скоро врѣме се харесалъ на послѣдния, който намислилъ да го направи зеть. Дѣдо Стоянъ съвѣтвалъ жена си да направятъ Христа свой зеть и по взаимно съгласие желанието на стареца се изпълнило и Васила станала жена на Христа.

Както въ материялно, така и въ сѣмейно отношение Христо е билъ честитъ. До това врѣме той станалъ баща на шестъ дѣца — 5 момчета и едно момиче: Михаилъ, Янако, Георги, Лука, Димитъръ и Софица, и всичкитѣ му

синове помагали въ работата му. Послѣ най-големиятъ му синъ се оженилъ и въ магларско се заловилъ за земледѣлие и скотовѣдство.

Янако се родилъ на шестата година слѣдъ оженването на Христа. Когато Янако поотрасналъ, баща му го пратилъ въ Копривщица да се учи въ току-що отвореното тамъ училище подъ управлението на извѣстния Найдень Геровъ. Послѣ постѣпилъ въ Одринското гръцко училище, слѣдъ свършването на което той помагалъ на баща си въ джелеплѣка заедно съ другитѣ си братя.

Една година слѣдъ Кримската война материялното положение на Христа изведнажъ се влошило. Завърлувала нѣкаква прилѣпчива болестъ между добитѣка, а най-вече между овцитѣ, и въ една година врѣме той изгубилъ почти всичката си стока и останалъ длъженъ нѣколко стотинѣ лири на сарафи — ерменци.

Въ това врѣме Янако откаралъ въ Цариградъ около 800 овни, дѣто ги продалъ и отъ тамъ заминалъ за Романия и се установилъ въ Букурещъ.

Тамъ Янако по съвѣтитѣ на нѣкой българинъ приврѣменно се заловилъ за сарафлѣкъ. Кредиторитѣ на баща му се научили, че Янако е въ Букурещъ, и направили постѣпки прѣдъ властѣта, за да бжде изисканъ отъ ромѣнското правителство. Послѣдното отговорило, че не може да го прѣдаде, защото ималъ парични задължения спрѣмо другъ румански подданикъ. Слѣдъ това сарафитѣ влѣзли въ споразумѣние съ баща му Христо и тогава Янако пратилъ на баща си нуждната сума, за да си разчисти смѣткитѣ съ тѣхъ.

Слѣдъ това Янако извикалъ баща си въ Букурещъ. Три-четире мѣсеци слѣдъ като изравнилъ смѣткитѣ си съ взаимодавцитѣ, Христо се изселилъ отъ Одринъ сѣмейно и отишълъ въ Букурещъ. Само синъ му Михаилъ, който вече, както казахъ по-горѣ, понеже билъ заловенъ на работа въ едно село два часа отъ Малгара, останалъ въ Турция.

Прѣди още Христо да замине при сина си Янако, послѣдниятъ се билъ сдружилъ съ нѣкой си българинъ Стефанъ, съ когото съдружествено били купили експлоатацията на една гора за седемъ години. Слѣдъ нѣколко врѣме той се отдѣлилъ отъ съдружника си и се заловилъ самъ съ купуване експлоатацията на гори. Въ това си прѣдприятие

Хр. Касъровъ.

Янако Касъровъ.

той работилъ заедно съ баща си и братята си и въ нѣколко години спечелилъ доста имотъ, а покрай него заможнали се и братята му и баща му.

Прѣзъ окупацията Янако заедно съ сестра си Софица сж идвали въ Одринъ, дѣто прѣседѣли нѣколко мѣсеца. Още тогава той подарилъ на българското читалище десетъ наполеона и обѣщалъ да завѣщае една сума за издържане българско училище въ родния си градъ. Отъ Одринъ той заминалъ съ сестра си за Цариградъ и отъ тамъ въ Велико-Търново, за да види освободеното си отечество и да присѣдствува на заседанията на учредителното Народно събрание.

Тамъ той се оженилъ за дъщерята на Коста Пашкуловъ, богатъ търговецъ на спиртъ. Жена му, Параскева, била свършила дѣвическото класно училище въ Габрово и била на врѣмето си доста образована. Въ края на първата година отъ оженването имъ, добило имъ се чадо, момиченце, което кръстили на името на Янаковата майка — Василинка. Скоро слѣдъ това се поминала жена му, която той обичалъ твърдѣ много, и отъ голѣма скръбъ за изгубването ѝ се поболѣлъ отъ охтика. Нѣколко години слѣдъ това той изгубва и послѣдната утѣха въ живота си — дъщеря си и вслѣдствие на тая тежка загуба той затжилъ още по-силно, което станало причина да се усили болестъта му.

Едва тогава той се рѣшилъ да отиде въ Виена да се цѣри, но болестъта му вече била много напреднала и той тамъ сложилъ коститѣ си далечъ отъ отечеството си, което твърдѣ много обичалъ; той умрѣлъ въ началото на 1882. год. Гробътъ му е извѣстенъ на братята му, които по настоящемъ живѣятъ въ Букурещъ.

Всичкиятъ Янаковъ имотъ останалъ на баща му и на братята му, но съ условие една голѣма часть отъ него да подарятъ за едно училище въ родния му градъ. Този неговъ завѣтъ изпълнилъ баща му Христо още приживѣ. На 4. май 1884. год. той завѣщалъ за българското училище кжщата си въ Одринъ, въ махалата „Аи-Страти“, и съ завѣщателенъ актъ на 6. октомврий сжщата година, прѣписъ отъ който прилагамъ тукъ, е подарилъ 48,000 лева зл. на българската община въ Одринъ за поддържане на новооснованото въ сжщия градъ „Касърово училище“.

Отвѣтрѣ надъ вратата на завѣщаната за „Касъровото училище“ кжца, въ която сега се помѣщава централното основно училище, общината е поставила мраморна плоча съ слѣдния надписъ:

**„Българско училище
Касърово“.**

Не тя грабна смърта		Помянувайте чада одрински
Янако Касъровъ		Тия които срѣдства подариха
Живъ си ти въ паметта		Васъ ученици и ученички
Още въ народната любовъ (<i>любовъ</i>)		Съ учение ви наградиха
Паметникъ безсмъртенъ		Вий майки и бащи
Построй си ти	<i>надѣжда</i>	Учащитѣ тукъ нагледвайте
Смъртта врагъ ужасенъ		Родътъ ви да блѣщи
Днитѣ ти скрати	<i>Одринъ</i>	Горниятъ примѣръ послѣдвайте
И твоятъ баща		Родолюбцу сину
Това сърдце благородно	<i>4-ий май</i>	Вѣчна паметъ народна дължи
Кжца завѣща		Родолюбцу старцу
За училище народно	<i>1884</i>	Богъ нека днитѣ му продължи

Христо Касъровъ е умрѣлъ въ Букурещъ прѣзъ 1892. год. Отъ чадата му само Михаилъ се е поминалъ прѣзъ 1903. год., а другитѣ му синове, Георги, Лука и Димитъръ, живѣятъ въ Букурещъ, отъ които само Лука е жененъ. Сестра му тѣй сжщо е жива — Г-жа София Калпакова и живѣе въ гр. София.

П р ѣ п и с ъ.

А к т ъ

№ 676.

Днесъ, хилядо осемстотинъ осемдесетъ и четвърта година 6-ий октомврий, явиха се прѣдъ мене Н. Вълчановъ, членъ Нотариусъ при Софийския Окр. Сждъ въ канцеларията на този сждъ, яви се лично мене неизвѣстний, който нарече себе си Христо Касъровъ, родомъ отъ Одринъ (Едрене) Турция, по настоящемъ живущъ въ Букурещъ, придруженъ съ лично мене извѣстнитѣ свидѣтели Димитрий Грековъ, Иванъ Хадженовъ и Д-ръ Атанасовичъ, които удостовериша самоличността негова и законна правоспособ-

ность за извършване на актове, който ми заяви, че по свободната воля и безъ никакво принуждение подарява четиредесетъ и осемъ хиляди, № 48,000 лева въ злато на Българската община въ Одринъ за поддържане на отново основаното въ родниятъ му градъ Одринъ „Касъровско училище“ подъ слѣдующитѣ условия: 1. Горѣозначената сума е вложена въ Българската Народна Банка въ София и ще си остане за всѣкога въ нея, безъ да има право да я взема нѣкой било изцѣло, било часть отъ нея.

Въ случай, че Българската Народна Банка по каква да е причина откаже да държи тия пари и заплаща лихви, то тия пари ще се принесжтъ по самата грижа на Българската Народна Банка въ друго нѣкое кредитно учреждение на Българската държава, гарантирано отъ държавата, и ако нѣма такова учреждение да се прѣдадатъ паритѣ подъ сжщитѣ условия въ Руския Господарственъ Банкъ. 2. Лихвитѣ отъ горѣказаната сума всѣки (6) шесть мѣсеца да се изпращатъ на Българската Екзархия, която и ще ги прѣдава своеврѣменно на настоятелитѣ на горѣказаното „Касъровско училище“; Българскиятъ Екзархъ ще има право да нагледва и контролира употрѣблението на прѣдаванитѣ отъ него пари на настоятелитѣ за цѣльта, която е прѣдначена въ настоящия подарителенъ актъ.

Нито Екзарха, нито Българската община въ Одринъ, нито пъкъ училищното настоятелство ще иматъ право подъ какъвъ да е прѣдлогъ да искатъ да взематъ било цѣлия капиталъ, било каква и да е часть отъ него.

3. Подарителтъ Христо Касъровъ си запазва правото да взема тия пари догдѣ е той самъ живъ, за да купи съ тѣхъ нѣкое недвижимо имущество доходитѣ, на което да бждатъ посвятени за сжщата цѣль, за която той подарява и количеството обезпечено въ настоящия актъ.

4. Първообразния прѣписъ отъ настоящия актъ да бжде положенъ въ архивитѣ на Министерството на Народното Просвѣщение на Българското княжество за съхранение, а по единъ прѣписъ отъ него да бждатъ съобщени за свѣдѣние на Българскиятъ Екзархъ въ Цариградъ, на Българската община въ Одринъ и на Българската Народна Банка въ София за свѣдѣние.

Проекта на настоящия актъ е четенъ на подарителя въ присѣствие на горѣказанитѣ свидѣтели, които слѣдъ

одобрѣнието му и удостовѣрението, че той по добра воля желае да направи този актъ, и че разбира неговата смисълъ и значение, внесенъ въ актовата книга.

При това взето е актово мито четири лева, за извършването на акта петнадесетъ лева, празентъ четиредесетъ и осемъ лева. Първи прѣписъ облѣпенъ съ гербови марки за деветдесетъ лева.

На първообразното подписали подарителъ: Христо Ст. Касъровъ. Свидѣтели: Д-ръ Атанасовичъ, Д. Грековъ, Хадженовъ и Нотариусъ при Соф. Окр. Сждъ: Николай Вълчановъ.

Вѣрно съ първообразниятъ актъ: Нотариусъ:

Гер. Анастасовъ.

за Секретаръ: *Х. Гешевъ.*

Прѣписъ.

Протоколъ № 16.

Днесъ, на 24. априлий 1884. година, г-нъ Христати Ст. Касъровъ, родомъ българинъ, православенъ отъ Одринъ, а живущъ въ Букурещъ, въ Влашко, въ присѣтствието на г-на Георги Карамихаиловъ, екзархийски капу-кехая, Негово Високопрѣподобие архимандритъ Методий, екзархийски протосингелъ и Негово Прѣподобие иеродиаконъ Максимъ, екзархийски секретаръ, обяви, че подарява кжщата си въ Одринъ, въ махалата називаема: „Св. Архангелъ“ за училище, за която цѣль отива въ Одринъ да я прѣпише посредственно на общината споредъ законътъ и, че внесълъ чрѣзъ Ев. Георгиева, въ Софийската Народна Банка четиредесетъ и осемъ № 48,000 хиляди златни франка за поддържането на това училище въ родниятъ му градъ, което ще носи името на фамилията му, които пари прѣдоставя, подиръ смъртъта си, на разположение на Екзархията, за да ги нареди споредъ както намѣри за по-добръ и по-съобразно съ цѣльта, за която се даватъ тѣзи пари и за удостовѣрение на което прѣдстави и нижеизложенитѣ два прѣписа отъ размѣненитѣ между него и речената Банка писма, отъ

които се вижда, че горѣпоменатото завѣщано количество се намира внесено вече отъ завѣщателя г-на Христати Ст. Касъровъ въ Българската Народна Банка въ София.

Ето тѣзи прѣписи:

Букурещъ, 28. февруарий 1884. г.

До Българската Народна Банка
въ София.

Господине Директоре,

Имамъ честь да Ви съобщя, че днесъ броехъ на г-на Евлогия Георгиева тука, златни франги четиредесетъ и осемъ хиляди № 48,000, съ молба да ги внесе на Българската Народна Банка въ София подъ мое разположение; прочее, като се приеме речената сума, благоизволете да ми отговорите.

Тия 48,000 франги имамъ прѣдначинени да подаря на Българск. училища въ Одринъ, мой родний градъ, за гдѣто азъ въ най-късо врѣме имамъ намѣрение да отида самъ, за да наредя потрѣбнитѣ въ това отношение. Нъ тѣй като съмъ чловѣкъ отъ доста прѣминала възраст и може, не дай Богъ, да не сваря да наредя лично по какъвъ начинъ трѣбова да се слѣдува съ горѣказаното мое пожертвование, за това, при случай на моя смъртъ, моля Ви, Г-не Директоре, да имате добрината да турите тия 48,000 фр. подъ разположението на Светата Българска Екзархия въ Цариградъ, като и съобщитѣ въ сжщото врѣме, и моята послѣдна воля е, да се уздави капиталътъ въ недвижимо имущество и Светата Екзархия да има право да разнося само приходътъ му за въ полза на народното ни училище въ Одринъ.

Приемете, Господине Директоре, заедно съ прѣдварителната ми благодарность, увѣрението на особното ми уважение.

(подп.) *Хр. Ст. Касъровъ.*

Българска народна
Банка.

София, 6. Мартъ 1884. г.

Телеграфич. адресъ :

Банката.
№ 1255.

Господине Христо Ст. Касжровъ
въ Букурещъ.

Получихме почитаемото Ви отъ 28. миналий Февруарий и съдържанието му зехме въ внимание.

Г-нъ Евлогий Георгиевъ ни внесе сумата отъ: зл. франг. 48,000 (четиредесетъ и осемъ хиляди франга въ злато), която вий сте му броили и ний я записахме въ книгитѣ на повѣрената намъ банка подъ Ваше разположение, както е желанието ви изразено въ горнето ви писмо.

Съ тоя случай молимъ ви, Уважаемый Господине, да приемете увѣрението на отличното ни уважение.

Българска Народна Банка.

Директоръ *Ив. Ев. Гешовъ*.

за Контрольоръ *Ивановъ*.

Състави се настоящий протоколъ въ Екзархийски домъ въ Цариградъ, подписанъ, както слѣдва:

(подп.) Екзархъ Български: *Иосифъ*.

„ *Г. Карамихаиловъ*.

„ Архимандритъ *Методий*.

Стойчо Цоневъ Часовникарь.

(1851—1898).

Стойчо Цоневъ е роденъ въ гр. Севлиево въ 1851. г. Още отъ дѣте се отличавалъ съ ученолюбието си, и ние го виждаме, че постъпва въ сѣществувашето тогава въ гр. Севлиево килийно училище, дѣто свършилъ съ изучаване на „Часослова“. Оскѣднитѣ срѣдства, съ които разполагали родителитѣ му, Цоню Стояновъ и Марина Цонева, не позволявали на младия Цоневъ да слѣдва по-нататѣшно образование, и той напуска килийното училище. Цоневу било отредено още отъ дѣте да замисли за себе си, за по-нататѣшното си сѣществуване и за начина, по който могатъ се постигна срѣдства за това сѣществуване. Макарь и доста младъ, той е можелъ да прѣдвиди, че е осѣденъ на вѣчна бѣднотия, ако почне да изучава бащиния си занаятъ „дюлгерство“, и затова не се заелъ съ неговото изучаване. Той желаелъ да научи такъвъ занаятъ, който да му осигури горѣ-долу едно срѣдно материялно положение, съ което да бѣде полезенъ както на себе, така и на другитѣ. Такъвъ занаятъ той намиралъ въ часовникарството, но понеже нѣмало въ родния му градъ похватни часовникари, той се принудилъ да изучава терзийство (ахтаржалтъкъ). Скоро се наситилъ той на този занаятъ и слѣдъ като се изминалъ срока на чиракуването му — една година, той го напустналъ и противъ волята на баща си заминалъ за гр. Търново, дѣто мислилъ ще намѣри веднага работа при нѣкой часовникарь. Но това не му се удало тъй лесно, и е трѣбвало шесть мѣсеца да се минатъ, докато се изпълни неговото желание. Въ продължение на нѣколко дена той обиколилъ всички търновски часовникари, но мѣсто да постъпи никѣдъ се не оказало. При това срѣдствата, съ които заминалъ отъ Севлиево сѣ вече на прѣвръшване, и ето защо, той се принудилъ да стане кафеджия за извѣстно време—6

мѣсеца, докато му се прѣдстави случая да се залови съ изучване любимото си занятие. Като слуга, кафеджия, Цоневъ, както казахме, е стоялъ 6 мѣсеца и прѣзъ това врѣме обърналъ внимание на нѣкой търновски търговци съ честността и послушността си. Тия му качества, както и добриятъ му характеръ спомогнали да постигне желанието си. Ние го виждаме, че напуща „кафеджалъка“ и се залавя съ изучване на часовникарство при единъ отъ търновскитѣ майстори — часовникари. Господарьтъ на Цонева е притежавалъ всички качества на единъ низкъ човѣкъ; човѣкъ, който за постигане цѣльта си не отстъпвалъ прѣдъ нищо. Доколко е желалъ той да запознае Цонева съ това изкуство — часовникарство, можемъ да видимъ отъ факта, че по-строшенитѣ часовници или изобщо часовници, за поправката на които се изисква голѣма умѣлость били работени въ Стойчево отсъствие. Изобщо, той забѣлѣзалъ Стойчевата наклонность къмъ часовникарство и почналъ да се страхува отъ неговата сръчность. Ето защо, интересътъ му е диктувалъ да запознава Цонева съ най-елементарнитѣ работи на часовникарството. Но дали Цоневъ не забѣлѣзалъ намѣрението на своя господарь и дали се задоволявалъ съ изучването само на тия нѣща, които му сж били прѣдавани отъ него? — не. Макаръ и скрито отъ господаря си въ продължение на 5 години Цоневъ дотолкова усвоилъ тънкоститѣ на любимия си занаятъ, щото се чувствувалъ способенъ да го упражнява самъ безъ господарь. Слѣдъ 5 годишно практикуване, въпрѣки желанието на господаря си, Цоневъ се отдѣлилъ и започналъ да работи самостоятелно. За едно непродължително врѣме той привлѣкълъ на страната си толкова клиенти, щото бившиятъ му господарь почналъ да се страхува отъ неговия успѣхъ. Още еднажъ Цоневъ изпиталъ завистьта на прѣжния си господарь. Послѣдниятъ заявява на тогавашния каймакаминъ, че новоизлѣзлиятъ часовникарь е неспособенъ да работи самостоятелно, че експлоатира само населението, а не може да поправя часовници. За да запази правото си на самостоятельность, Цоневъ прѣдложилъ на каймакамина на града да му занесе единъ съвършено строшенъ часовникъ и ако не може да го поправи доброволно ще затвори заведението си. И наистина, занесениятъ на поправка, нарочно строшенъ часовникъ, билъ

Стойчо Цоневъ.

поправенъ и Цоневу било позволено да продължава започнатата си самостоятелна работа. Капиталътъ, съ който разполагалъ отъ начало, билъ незначителенъ. Но отпослѣ постепенно, благодарение на непосиленъ трудъ и построянство, се увеличилъ дотолкова, щото Цоневъ минавалъ вече въ очитѣ на нѣкои търновски граждани за единъ отъ първитѣ търговци въ града имъ. Стойчо Цоневъ не билъ доволенъ отъ образованието, що му дало Севлиевското килийно училище, затова като се позамогналъ, започналъ да си доставя книги, списания и вѣстници и да чете, разширилъ своето оскудно образование и започналъ да се сношава съ най-образованитѣ люде въ Търновския окръгъ. Двѣ години прѣди освобождението той ходилъ въ Римъ и Лондонъ, отдѣто донесълъ много часовници за продаване. Но печалбата отъ тия часовници била малка сравнително съ тази отъ продажбата на часовници, изнасяни отъ Швейцария. Въ Швейцария той ходилъ 2 години слѣдъ освобождението. Тамъ се запозналъ донѣде съ наредбата на швейцарскитѣ училища, които му се много харесали, затова си турилъ наумъ да остави своето богатство за стипендии, които да се отпускатъ прѣди всичко на негови роднини, а ако нѣма такива, тогава да се даватъ и на други, обаче едно условие остава неизмѣнно — стипендиятѣ да се изпращатъ въ Швейцарскитѣ училища. За забѣлѣзване е, че докато станалъ капиталистъ, Цоневъ се отличавалъ съ голѣма пестеливостъ и примѣренъ животъ. Но, като се видѣлъ материално осигуренъ, почналъ да живѣе по-охолно и за малко врѣме се увлѣкълъ въ разпуснатия животъ на своитѣ другари и се прѣдалъ на хазартни игри. Но като забѣлѣзалъ, че този нередовенъ животъ се отразява злѣ върху здравието му, напустналъ го и заживѣлъ както прѣди. По неизвѣстни причини Цоневъ не стѣпилъ въ бракъ. Той билъ винаги готовъ да помага на ближнитѣ, или пъкъ на съгражданитѣ си. И наистина, той е издържалъ сестринитѣ си дѣца Хр. Вжгленовъ, основенъ учителъ въ гр. Севлиево, въ Петропавелската Духовна семинария при гр. Лѣсковецъ, и Мария Вжгленова — Д-ръ Рашева въ Търновската дѣвическа гимназия. Водимъ отъ желание да помага на съгражданитѣ си, той направилъ прѣзъ 1880. година завѣщание споредъ което: отъ лихвитѣ на завѣщания отъ него капи-

талъ да се изпращатъ младежи отъ родния му градъ да слѣдватъ въ Швейцария. Цоневъ умрѣлъ въ гр. Търново въ 1893. година, отъ дѣто билъ прѣнесенъ и погребенъ въ църквата „Св. Троица“ въ гр. Севлиево.

Отъ прошеніето на Ст. Цонева до Министерството на народното просвѣщение и отъ завѣщанието му, които цитуваме по-долу се вижда, че той е оставилъ на Севлиевската община 2250 наполеона. Споредъ свѣдѣніята, добити отъ Севлиевското градско общинско управление, фондътъ на Ст. Цоневъ часовникарь засега възлизе на 62066 лева.

Севлиевското градско общинско управление съ постановление № 9. отъ 2. май 1881. год. е признало Ст. Цонева за Севлиевски благодѣтель, а слѣдъ това не е изпускало никога случая да почете паметта му.

До Почитаемото Министерство на Народ. Просвѣщение
Въ г. София.

Прошение

Отъ Стойчо Цоневъ, родомъ Севлиевецъ, а по настоящемъ живушь въ градъ В. Търново.

Господине Министре!

Като желаяхъ да принесъ полза на своитѣ съграждане Севлиевци съ лептата си и да спомогна за възпитанието и развитието на младото поколѣние въ родното си мѣсто, азъ направихъ завѣщанието си на 31-ий Мартъ 1881 год., чрѣзъ което оставямъ слѣдъ смъртта си всичкото си движимо и недвижимо имущество, за да се възпитаватъ отъ процентитѣ на това имущество бѣдни, но способни младѣжи отъ г. Севлиево, споредъ както подробно ще видите отъ приложениитѣ тука преписъ подъ № 71 отъ сжщото това Завѣщание. За душеиспълнителъ на Завѣщанието си, азъ оставихъ Севлиевското Градско Общинско Управление, като предварително взѣхъ съгласието на това учрѣждение, което на драго сърдце се съгласи да бже душеиспълнителъ, споредъ както се вижда отъ журналното му постановление подъ № 9 отъ 2-й Май 1881 год., преписъ отъ което сжщо прилагамъ при настоящето си прошение.

Слѣдъ това, като имахъ предъ видъ, че парк, записи и други скжпоцѣнни нѣща слѣдъ смъртта на чловѣкъ

твърдѣ често се загубватъ, за което има многочисленни примѣри, и като се страхувахъ, да не би и съ мойтъ пари да се случи подобно нѣщо, та да не може послѣ да се постигне цѣльта спорѣдъ Завѣщанието ми; а отъ друга страна, като желаяхъ да видя, още прѣзъ животътъ си, какъ ще се изпълва Завѣщанието ми, капиталътъ на което се старая да уголѣмявамъ, до като съмъ живъ, все пакъ за ползата на моито съграждане; азъ се рѣшихъ да се довѣря на почитаемото Севлиевско Градско Общинско Упрвление и, като искахъ устно горнитѣ мои съображения, прѣдложихъ имъ да зематъ отъ мене, ако искатъ, хиляда (1000) наполеона и да ги държатъ съ лихва по малка отъ законната, сир. съ 10% годишно. Севлиевското Градско Общинско Упрвление, съ горѣспоменатото журнално постановление подъ № 9, се съгласи и на 2-й Май 1881 год. взехъ отъ мене 1000 наполеони, като се обѣща да не се расходва този капиталъ, а само да го управлява, като го дава подъ лихва на частни и състоятелни Севлиевски граждани съ 12%, отъ които 2% да оставатъ за полза на Общинското Упрвление, а 10% да ми се внасятъ редовно ежегодно.

На 15-й Май 1888 г., пакъ на сжщитѣ условия, Севлиевското Градско Общинско Упрвление се съгласи и взѣ отъ мене още хиляда (1000) наполеони, за което сжществува протоколъ подъ № 17 отъ 23-й Май 1888 година, прѣписъ отъ който сжщо прилагамъ така.

На 5-й Октомврий 1889 г. Севлиевското Град. Общ. Упрвление взѣ отъ мене още двѣстѣ и петдесетъ (250) наполеони, но тѣхъ имъ ги дадохъ съ 12%.

До 1889 год. Севлиевското Град. Общин. Упрвление ми е плащало редовно лихвитѣ на даденитѣ отъ мене пари спорѣдъ задълженията си, обаче отъ тогава до сега, сир. отъ 15-й Май 1899 год. до сега не ми е платено нето за 2000 — наполеона по 10%, нето лихвата на 250 — наполеона по 12%. На нѣколко пжти до сега съмъ се обръщалъ съ писма къмъ Общинското Упрвление, но и до сега никакво слѣдствие на моитѣ писма нѣма, отъ което идж да заключавамъ, че Севлиевското Град. Общ. Упрвление като не ги е дало тѣзи пари до сега, нѣма намѣрение и и да ги дава, и че то, когато още сега, при животътъ ми, не изпълнява задълженията си спрямо мене, то едва ли ще

испълнява слѣдъ моята смъртъ волята ми, изразена въ Завѣщанието ми.

Като имамъ всичко това прѣдъ видъ и съгласно пунктъ 12-й отъ Завѣщанието си, най-покорно моля Почитаемото Министерство на Просвѣщението да се распореди да земе отъ Севлиевското Град. Общинско Управление, както главитѣ 2250—наполеони, така и слѣдуюмѣтъ за тѣхъ лихви до денѣтъ на земанието и да внесе на мое име въ Българската Народна Банка за 5 години, и да се распореди, што всѣка година да ми се внася редовно лихвата, а капиталътъ, заедно съ паритѣ, които може би ще внесе пѣ-послѣ, подиръ смъртъта ми да се употрѣби съгласно Завѣщанието ми. За това, моля Почитаемото Министерство да благоволи и земе грижата за защитата на моето Завѣщание.

Въ заключение, моля, да ми се извѣсти, колкото е възможно пѣ-скоро за слѣдствието на настоящето ми прошение.

1-й Мартъ 1891 г.
гр. В. Търново,

Съ почитание
Стойчу Цоневъ
часовникарь*)

Министерството на народното просвѣщение изпратило горнето прошение при надписъ до Севлиевското градско общинско управление съ прѣдложение, да прѣдстави нуждитѣ свѣдѣния по съдържанието на прощението.

Севлиевското градско общинско управление въ отговоръ на това запитване пише, че е благодарно и ще бжде благодарно г-ну С. Цоневу и е готово да му плати исканитѣ лихви, когато иска. Ако до това врѣме не били изплатени лихвитѣ, това било за туй, защото се мислило, че г. Ст. Цоневъ нѣмалъ нужда отъ пари. При това Общинското управление моли, да се не внасятъ паритѣ въ Българската народна банка, защото Севлиевската градска община ангажирала паритѣ въ общински постройки.**)

*) Гл. Арх. на М-то на народ. просвѣщение. Дѣло № 41/1891. листове 31 и 32.

**) Пакъ тамъ. Листъ 33.

Прѣписъ отъ прѣписъ.

Завѣщание.

Во имя Отца и Сина и Святаго Духа, Аминь.

Тѣй като всѣки челоувѣкъ е извѣстенъ, че той (челоувѣка) рано или късно подлѣжи на смъртъ, а не му е извѣстенъ часътъ, въ който той ще исплати тойзи священь дългъ; то азъ долоподписаний Стойчо Цоневъ часовникарь (родомъ отъ града Севлиево, а по настоящемъ жителъ на града Търново), днесъ на тредесетъ и първий Марта отъ хиляда осемстотинъ и осемдесетъ и първа година, догдѣто съмъ живъ и здравъ, съсъ чиста съвѣсть и добъръ умъ, пожелахъ и рѣшихъ отъ самата си воля, безъ никое принуждение отъ нѣкого, да нарѣдѣж настоящето си Духовно Завѣщание, за да не ставатъ послѣ смъртъта ми никакви несъгласия и раздори мѣжду сродницитѣ ми.—За това и самъ помолихъ Севлиевското Градско Общинско Управление, да изпълне въ името Божие, послѣдната ми воля послѣ моята смъртъ, както самъ азъ излагамъ надоло:

1. Сичкитѣ мои движими и недвижими имущества, като: пари, записи, мобили на конецъ всичко на което съмъ притѣжатакъ прѣзъ живота си, завѣщамъ и посвѣщавамъ на Севлиевското Градско Общинско Управление, което да ги употреби за въ полза въ издържание на бѣдни и благонадѣжни Севлиевски ученици въ страни висши учебни заведения, а дрехитѣ ми да раздаде на бѣдни, гдѣто намѣри за добро.

2. Суммата, която се образува отъ моитѣ имущества, слѣдъ смъртъта ми, Севлиевското Градско Общинско Управление се задължава да отговаря съ своитѣ движими и недвижими имущества на населението въ града Севлиево за опазванието на цѣлостъта ѝ.

3. Основната образующа ся сума, по никакъвъ начинъ не може да се намали, а само приходътъ може да се расхожда;

4. Отъ приходътъ на тази сума да се издържатъ бѣдни и способни единъ или двама Севлиевски ученици въ Швейцарскитѣ Гимназии и Университети.

5. При приеманието и испращанието ученицитѣ въ горѣрѣченитѣ гимназии и университети, ако отъ сестринитѣ

ми дѣца отъ родъ въ родъ непрекъснато, се окажатъ бѣдни, а способни и благодѣлни, съгласно чл. 4, ще иматъ предпочитание на половина отъ средствата за издѣржаніето на подобни ученици;

6. Ученикъ, който не е свършилъ поне III класъ въ градскитѣ народни училища и е по-старъ отъ 17 год. седемнайсетъ год. да се не приема и испраща на завѣтний счетъ;

7. Пратенитѣ ученици се ограничаватъ съ обдѣржаніе на завѣтний счетъ на 7 год. ако ли се окаже нужда за свършване на курсътъ, който е предприелъ, може да продължава до 8—осемъ години;

8. Ученикътъ, който се окаже за способенъ, приема се само съ слѣдующитѣ условия;

а) Да даде на Севлиевското Градско Управление писмено задължение, че той—ученикътъ—слѣдъ свършването на курсътъ и завръщаніето му, ще учителствува 7—седемъ години въ България и то гдѣто самъ той желае;

б) Ако той не остои на думата си (да учителствува) то да заплати на Градското Управление сичкитѣ расходени за него пари;

в) Да проважда на Севлиевското Градско Управление всѣки шестмѣсеченъ свой атестатъ, даденъ нему при шестмѣсечния испитъ отъ неговитѣ учители и директоре на училищата съ показание предметитѣ му и успѣхътъ по тѣхъ, по които да може да се увѣрява Управлението на неговиятъ успѣхъ и за поведението му;

9. Общинското Управление като види, че ученикътъ, пратенъ на завѣтний счетъ, въ една или двѣ години се окаже, че не отговаря на цѣльта за която е пратенъ на учение, веднага ще прекъснова неговата издѣржка и праща друго на негово мѣсто;

10. На сестритѣ си Велика, Елена и Станка Цоневи завѣщавамъ по хиляда гроша на всѣка една, които Общинското Управление да имъ предаде отъ достояніето на имуществото ми слѣдъ смъртъта ми, като при това строго запрѣщавамъ всѣка тѣхна претенция за повече отъ по хиляда гроша;

11. За добръ и правиленъ вървѣжъ на това мое завѣщание оставямъ сродницитѣ си отъ родъ въ родъ да наблюдаватъ, а въ случай на неточното му изпълнение да

съобщаватъ въ Министерството на Народното Просвѣщение;

12. Тѣй като подданикъ на Българското Княжество, смиренно моля Министерството на Народното Просвѣщение да благоволи и вземе върховний контролъ, като изисква отчетъ всѣка година отъ Общинското Управление, за точното изпълнение на този мой Духовенъ Завѣтъ, който да се опази святъ и не нарушимъ

(Първообразното подписаха): Стойчо Цоневъ
часовникарь.

Свидѣтели:

Докторъ Статъ Антоновъ
Докторъ Алексий Христовъ
Архиерейски Намѣстникъ Икономъ
Маринъ Софрониевъ
Савва Яковъ Бъчоваровъ.

Точно съ оригиналтъ
(Подписалъ) † Епископъ Браницки
Климентъ*).

Търново, 27—Априлий 1881 г.

*) Гл. Архивата на М-вото на просвѣщението. Дѣло № 41. отъ 1891.
од. листъ 38.

Стоянъ Дѣлчевъ Вѣженовъ.

1842 — 1907.

Стоянъ Дѣлчевъ Вѣженовъ се е родилъ въ гр. Клисурска, Карловска околия, на 9. мартъ 1842. година. Какъ сж се казвали неговитѣ родители, съ какво сж се занимавали и какво състояние сж имали, не знаемъ. Сигурно можемъ да прѣдполагаме, че родителитѣ му трѣбва да сж били поне донѣйдѣ състоятелни и ученолюбиви, защото по онова врѣме само такива хора сж полагали усилия да учатъ дѣцата си на четмо и писмо. Вѣженовъ се училъ въ родния си градецъ, тамъ той билъ задоевъ съ скромния проблѣсъкъ на науката. Къмъ науката проявилъ още отъ малкъ голѣмъ интересъ: той не оставалъ нищо не научено отъ онова, що задавалъ учительтъ му въ училището, а и слѣдъ свръшването на училището той никога вече прѣзъ живота си не прѣставалъ да работи усърдно върху своето самообразование. Това усърдие къмъ самообразование го издигна доста високо, то спомогна на нѣкогашния клисурски ученикъ, който, безъ да прѣстѣпи прага на нѣкоя гимназия или университетъ, да си изработи научно гледище по извѣстни въпроси, да земе живо участие въ културния ни напрѣдъкъ и да заеме доста почетно мѣсто като писателъ и общественъ служителъ.

Неизвѣстно по какви причини Ст. Вѣженовъ билъ принуденъ още отъ самото начало на своята обществена дѣйность да напустне родния си градецъ каменна Клисурска и да търси другадѣ поле за своята обществена дѣйность. По онова врѣме едничкото поприще, което бѣ открито за нашитѣ интеллигентни младежи, бѣ учителството; съ него започваха нашитѣ народни дѣйци и често свръшваха съ духовно звание. Види се, че Вѣженовъ не е ималъ влѣчение къмъ духовно звание, затова остана до края на живота си мирянинъ.

Ст. Вѣженовъ дебютира съ учителството въ Копривщица първи пътъ прѣзъ учебната 1864/65. година. Тукъ ималъ за другари учителитъ Веселинъ Груевъ, Груйо Николовъ, Петъръ М. Жилковъ и Дончо Плачковъ. Усърдието на тая учителска колегия личи най-добрѣ отъ законитъ, които изработила. Въ началото на тѣзи закони имало слѣдния прѣдговоръ:

„Успѣхътъ на всѣко едно общество зависи отъ добритъ закони, които общесъгласно се прѣдаватъ върху извѣстенъ прѣдметъ отъ точното изпълнение на тия закони и отъ управителитъ на това общество.

„По тая причина, като се нареди съ общо съгласие училищно настоятелство, написахъ се и закони, както за настоятелството и селянитъ, така за учителитъ и ученицитъ, които се намѣри за добро да се прочетжтъ въ църква прѣдъ всички, каквито всѣкой да ги познава и да се съобразява съ тѣхъ“.*)

Тѣзи закони съдържатъ слѣднитъ отдѣли: I. Закони за настоятелството, II. Законъ за длъжноститъ на селянитъ къмъ училищата, III. Законъ за учителитъ. Подъ тѣзи закони стоятъ подписитъ на учителитъ въ копривщешкото училище прѣзъ учебната 1864/65. година.

Докога е учителствувалъ Ст. Вѣженовъ въ Копривщица не знаемъ; знаемъ само, че, като напустналъ Копривщица, отишълъ за учителъ въ Стара Загора. По едно врѣме напустналъ учителството и станалъ управителъ на Хр. Г. Дановата книжарница въ Русе. Отъ това врѣме датиратъ приятелскитъ врѣзки между Вѣженова и Данова. Това показва, че раздѣлата имъ е станала приятелски, а може би, и побата на нѣкои раховци е накарала ученолюбивия Дановъ да освободи Вѣженова отъ своята книжарница, та послѣ чиятъ да стане учителъ въ Рахово. Въ Рахово Ст. Вѣженовъ е станалъ учителъ прѣди 1871. година. По едно врѣме турскитъ власти го заподозрѣли въ революционни замисли, затова го потърсили да го арестуватъ. Добри хора същили Вѣженову съ врѣме за това намѣрение на власть, и той намѣрилъ за добрѣ да избѣга въ Ромъния. Въ Ромъния не могълъ да стои дълго врѣме, защото отъ ед

*) Гл. Училищень прѣгледъ год. II. кн. VII. и VIII. стр. 894.

Ст. Д. Вѣженовъ.

Ст. Вѣженовъ дебютира съ учителството въ Копривщица първи път прѣз учебната 1864/65. година. Тукъ ималъ за другари учителитѣ Веселинъ Груевъ, Груйо Николовъ, Петъръ М. Жилковъ и Дончо Плачковъ. Усърдието на тая учителска колегия личи най-добрѣ отъ законитѣ, които изработила. Въ началото на тѣзи закони имало слѣдния прѣдговоръ:

„Успѣхътъ на всѣко едно общество зависи отъ добритѣ закони, които общесъгласно се прѣдаватъ върху извѣстенъ прѣдметъ отъ точното изпълнение на тия закони и отъ управителитѣ на това общество.

„По тая причина, като се нареди съ общо съгласие училищно настоятелство, написахъ се и закони, както за настоятелството и селянитѣ, така за учителитѣ и ученицитѣ, които се намѣри за добро да се прочетжѣ въ църква прѣдъ всички, каквито всѣкой да ги познава и да се съобразява съ тѣхъ“.*)

Тѣзи закони съдържатъ слѣднитѣ отдѣли: I. *Закони за настоятелството*, II. *Законъ за длѣжноститѣ на селянитѣ къмъ училищата*, III. *Законъ за учителитѣ*. Подъ тѣзи закони стоятъ подписитѣ на учителитѣ въ копривщенското училище прѣзъ учебната 1864/65. година.

Докога е учителствувалъ Ст. Вѣженовъ въ Копривщица не знаемъ; знаемъ само, че, като напустналъ Копривщица, отишълъ за учителъ въ Стара Загора. По едно врѣме напустналъ учителството и станалъ управителъ на Хр. Г. Дановата книжарница въ Русе. Отъ това врѣме датиратъ приятелскитѣ връзки между Вѣженова и Данова. Това показва, че раздѣлата имъ е станала приятелски, а може би, и молбата на нѣкои раховци е накарала ученолюбивия Дановъ, да освободи Вѣженова отъ своята книжарница, та послѣдниятъ да стане учителъ въ Рахово. Въ Рахово Ст. Вѣженовъ е станалъ учителъ прѣди 1871. година. По едно врѣме турскитѣ власти го заподозрѣли въ революционни замисли, затова го потърсили да го арестуватъ. Добри хора съобщили Вѣженову съ врѣме за това намѣрение на властѣта, и той намѣрилъ за добрѣ да избѣга въ Ромъния. Въ Ромъния не могълъ да стои дълго врѣме, защото отъ една

*) Гл. *Училищень прѣгледъ* год. II. кн. VII. и VIII. стр. 894.

Ст. Д. Вѣженѡвъ.

защото бѣ вече въ напръднала възраст, имаше си спестено богатство, и освѣнъ това получаваше и добра пенсия.

Г-нъ Л. Доросиевъ ни разправяше единъ пжтъ, че Ст. Вѣженовъ още като съвѣтникъ въ Смиѣтната палата изработилъ единъ проекто-правилникъ за изплащане заплатитъ на основнитъ учители. Споредъ този проекто-правилникъ се нареждало много добръ изплащането заплатитъ на учителитъ, като се прѣдвиждало голѣмо улеснение за учителитъ, обаче Финансовото министерство не рачило да приеме този проекто-правилникъ, защото не прѣдвиждалъ извѣстни формалности по държавното счетоводство.

Макаръ и да не е прѣкарвалъ буренъ животъ, Вѣженовъ е билъ въ прѣки приятелски сношения съ П. Р. Славейкова, Л. Каравелова, П. Каравелова и Богорова. Вѣженовъ не остана безучастенъ и въ политическитъ ни работи: на стари години той се броеше за членъ на демократическата партия. Нѣколко врѣме бѣ и прѣдседателъ на Демократическото бюро въ София. Обикновено старитъ хора започватъ да си спомнятъ за миналото, което въ сравнение съ сегашното имъ се вижда много по-блѣскаво, затова не харесватъ новитъ наредби,— стремятъ да запазятъ старото и отъ день на день ставатъ по-консерватори. Съ Вѣженова това не бѣ станало: той вървѣше заедно съ врѣмето и бѣ убѣденъ, че за нашата страна е най-добро демократическото управление.

Ст. Вѣженовъ остави и нѣколко свои печатни произведения. Въ книгописа на Д-ръ Ал. Теодоровъ (стр. 193.) срѣщнахме слѣднитъ произведения:

1. *Граматика за българский языкъ.* Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, печатница на Хр. Г. Дановъ, 1880. 8°. 105 стр. ц. 1 50 л.

2. *Начала отъ държавно счетоводство.* Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. г., 8° 32 стр. ц. 40 ст.

3. *Образци за търговски смѣтки.* Нагодени за употребение отъ търговци, що продаватъ стокитъ си на дребно (парлама); като: ахтаре, купчие, бакале, кржчмаре и др., съ приложение календарче за двадесять и петъ годинъ т. е. отъ 1887 — 1911 год. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. 8°. 56 стр. ц. 75 ст.

страна искалъ да продължава народо-просвѣтната си работа, а отъ друга — нѣмалъ, почти, и парични срѣдства, а въ Ромъния не могълъ да намѣри за себе си подходяща работа; ето защо Вѣженовъ намислилъ отново да се върне въ Рахово и да продължи учителството си, а за да се прикрие отъ турското прѣслѣждане, той си промѣнилъ името. Турскитѣ власти продължавали да търсятъ тоя размирникъ учителъ и не могли да го уловятъ, защото раховци били добри патриоти и не прѣдали своя любимъ учителъ. Тоя фактъ ни свѣдочи за двѣ нѣща: отъ една страна за уважението и обичьта, съ които се е ползувалъ Вѣженовъ въ Рахово, а отъ друга за единодушието и патриотизма на раховци. Тамъ остана Вѣженовъ до освободителната война. Тукъ той се занимавалъ било съ естественитѣ науки, било съ математиката, било съ финансовитѣ науки, било съ езичитѣ френски и нѣмски. Чрѣзъ самозанимание се научилъ доста добръ да чете и пише турски.

Слѣдъ освобождението въ новосъздаденото княжество се отвориха много поприща за обществена дѣйность. Нуждата повика покойния да напустне учителството и да се прѣдаде на други служби, които една слѣдъ друга е изпълнявалъ и добросъвѣстно, и умѣло, и акуратно. Най-напрѣдъ, слѣдъ освобождението, бѣ назначенъ за помощникъ прокуроръ въ Пловдивъ, по-сетнѣ за поддиректоръ на финанситѣ, подиръ съединението на сѣверна България съ южна бѣ назначенъ за счетоводителъ при Министерството на финанситѣ. Поради способноститѣ и тактътъ, които прояви, когато изпълняваше длъжността счетоводителъ, билъ назначенъ за съвѣтникъ въ Смѣтната палата. Тая е послѣдната длъжность, която заемаше покойниятъ Ст. Вѣженовъ. При изпълнението на всичкитѣ служби Вѣженовъ се отличаваше съ своята честность. Прѣзъ 1899. год. Смѣтната палата влѣзе въ конфликтъ съ правителството, понеже първата не искаше да признае за правилно отпустнати изнѣстни суми, тогава правителството внесе въ Народното събрание прѣдложение, да се уволнятъ членоветѣ на См. палата. Разбира се, че събранието, както винаги, зе страната на правителството и уволни членоветѣ на Смѣтната палата. Тогава се падна и на Вѣженова да бжде уволненъ отъ служба. Оттогава той вече се и не повърна да търси служби,

защото бѣ вече въ напѣднала възраст, имаше си спестено богатство, и освѣнѣ това получаваше и добра пенсия.

Г-нъ *Л. Доросиевъ* ни разправяше единъ пжтъ, че Ст. Вѣженовъ още като съвѣтникъ въ Смѣтната палата изработилъ единъ проекто-правилникъ за изплащане заплатитѣ на основнитѣ учители. Споредъ този проекто-правилникъ се нареждало много добръ изплащането заплатитѣ на учителитѣ, като се прѣдвиждало голѣмо улеснение за учителитѣ, обаче Финансовото министерство не рачило да приеме този проекто-правилникъ, защото не прѣдвиждалъ извѣстни формалности по държавното счетоводство.

Макаръ и да не е прѣкарвалъ буренъ животъ, Вѣженовъ е билъ въ прѣки приятелски сношения съ П. Р. Славейкова, Л. Каравелова, П. Каравелова и Богорова. Вѣженовъ не остана безучастенъ и въ политическитѣ ни работи: на стари години той се броеше за членъ на демократическата партия. Нѣколко врѣме бѣ и прѣдседател на Демократическото бюро въ София. Обикновено старитѣ хора започватъ да си спомнятъ за миналото, което въ сравнение съ сегашното имъ се вижда много по-блѣскаво, затова не харесватъ новитѣ наредби,—стремятъ да запазятъ старото и отъ день на день ставатъ по-консерватори. Съ Вѣженова това не бѣ станало: той вървѣше заедно съ врѣмето и бѣ убѣденъ, че за нашата страна е най-добро демократическото управление.

Ст. Вѣженовъ остави и нѣколко свои печатни произведения. Въ книгописа на Д-ръ Ал. Теодоровъ (стр. 193.) срѣщнахме слѣднитѣ произведения:

1. *Граматика за българский языкъ*. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, печатница на Хр. Г. Дановъ, 1880. 8°. 105 стр. ц. 1 50 л.

2. *Начала отъ държавно счетоводство*. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. г., 8° 32 стр. ц. 40 ст.

3. *Образци за търговски смѣтки*. Нагодени за употребение отъ търговци, що продаватъ стокитѣ си на дребно (парлама); като: ахтаре, купчие, бакале, кржчмаре и др., съ приложение календарче за двадесять и петъ години т. е. отъ 1887 — 1911 год. Отъ С. Д. Вѣженовъ. Пловдивъ, бързотискна печатница на Христо Г. Дановъ, 1887. 8°. 56 стр. ц. 75 ст.

4. Таблица за прѣсметаніе лихви по съкратени начини. Книга I. Отъ С. Д. Вѣженевъ. Пловдивъ, печатница на Хр. Г. Дановъ, 1903. 8° м. 154 стр. + 1 листъ. Ц. 2'50 л. (въ меки корици).*)

Отъ роднинитѣ и приятелитѣ на покойния узнахме, че Вѣженевъ е прѣвелъ и издалъ първата *геология*, първата *физика* (1870. г.), първата *химия* и първото Ржководство на български езикъ и *Послѣдна жертва*. Въ ржкописъ неиздадени той остави *Букваръ за малки дѣца*, *Пѣсни*, *Текущи сметки*, *Книга за държавното счетоводство*, *Зоология* и *Ботаника* (въ прѣводъ) и др. За любовта на В. къмъ умствени занятия и за неговата нечетеностъ свѣдочи богатата му библиотека, която той подари на *Народната библиотека* въ София. Дори до послѣдния день отъ живота си той не прѣставаше да се интересува за научни въпроси: въ завѣщанието си, писано на 16. юний 1906. година, поръчва отъ неговитѣ имоти да се образува на негово име единъ фондъ, чиито лихви да се употребяватъ за *стипендии* за изучаване естественитѣ, търговскитѣ или финансовитѣ науки, или за *премии* за съчинения върху изслѣдването на старата българска история въ срѣдна Азия (Согдиана, Драгияна и Маргияна), при р. Волга и Донъ, както и на Балканския полуостровъ; когато на 12. срѣщу 13. януарий 1907. год. се прощавалъ съ тоя свѣтъ, прѣдъ него стоялъ апаратъ, съ който правилъ опити да открие по-новъ и по-простъ начинъ на телеграфиране по телеграфъ безъ жици.

Тоя чутовенъ работникъ посвети цѣлия си животъ на просвѣтително и научна работа, а спечеленото си богатство остави да помага на нови млади сили въ полето на науката.

Текстъ на завѣщанието му е слѣдния:

*) Гл. *Български книгописъ* за сто години 1806—1905. I Описъ на изданията (книги, брошури, вѣстници, списания, атласи, харти, ноти, образи) събра и нареди А. Теодоровъ, Баланъ D-г Ph Издава Българското книжовно дружество въ София отъ „фондъ Напрѣдъкъ“, София, Държавна печатница, 1906. стр. 193.

Завѣщание

на

Стойанъ Д. Въженовъ,

отъ гр. Клисура, роденъ на 9 III 1842 г.

При пълно тѣлесно и душевно здравие, прѣдъ видъ на неизвѣстността, въ живота, рѣшихъ своеволно да изкажа тукъ послѣдната си воля:

Понеже азъ останахъ незадоменъ и нѣмамъ освѣнъ наслѣдници по възходяща линия отъ една страна, и понеже имотитѣ, които сега притѣжавамъ, сж обрѣменени съ голѣми тяжести, то ако азъ приживѣ не ги освободя отъ тия тяжести или не ги продамъ, да се постъпи съ намѣрилото се подиръ смъртъта ми мое състояние по слѣдния начинъ.

1. Кжщитѣ, които притѣжавамъ въ София, Пловдивъ и въ Хисаря, ще се продадатъ и отъ получената имъ стойностъ ще се изплатятъ ипотекитѣ по тия имоти, както и другитѣ ми дългове, ако и колкото би се намѣрили тогава.

2. Отъ остатъка, ако има такъвъ, ще се употребѣи потрѣбната сума, за да се напечататъ ржкописитѣ ми, които се намиратъ при настоящето ми завѣщание, а именно: Букваря за малки дѣца, пѣснитѣ, текущитѣ смѣтки, и най-доброто отъ тритѣ ржкописа по счетоводството.

3. Останалитѣ ржкописи ненапечатани: Зоология, Ботаника (въ прѣводъ) и др. както и книгитѣ, атлазитѣ (зоология ботаника и минерал.) и всичкитѣ други списания, находящи се въ библиотеката ми, тукъ при мене и въ Пловдивъ, подъ единъ точенъ и подробенъ описъ, поставени въ особенъ шкафъ на мое име, ще се прѣдадатъ на народната библиотека въ безплатенъ подаръкъ.

4. Остатъкътъ отъ стойността на имота, слѣдъ напечатване на ржкописитѣ, споменати по-горѣ, — ако има такъвъ остатъкъ, заедно съ сумитѣ, които ще се получатъ отъ продажбата на печатнитѣ ми до сега книги, находящи се тукъ и въ Пловдивъ (граматика, начала, образци за търговски смѣтки, послѣдня жертва и таблици за лихви), както и дохода отъ продажбата на споменатитѣ въ п. 2. за печатане ржкописи, книги, и паритѣ, които би се получили отъ продажбата на мебелитѣ ми или би се намѣрили готови у мене, — ще съставятъ единъ фондъ на мое име, който

слѣдъ врѣме, кога достигне да доноси приходъ отъ около 2000 лева, тоя доходъ ще се употрѣбѣва само за слѣдующата цѣль: *стипендии* за изучване на естественитѣ, търговскитѣ или финансови науки, или *премии* за съчинения по изслѣждане на старата българска история въ Сръдняя Азия (Согдиана, Драгиана и Маргиана), при р. Волга и Донъ, както и въ Балканския полуостровъ. Тоя фондъ остава подъ управлението на правителството, респ. м-вото на народ. просвѣщение.

5. Отъ хана на Хисаря тритѣ стан, които сж до кжщата на покойния ми братъ, оставамъ на братовитѣ си дѣца, а само останалитѣ ще се продадатъ.

6. Имотъ въ Клисура отъ кжща, ниви и ливади, колкото ми се пада на моя дѣлъ, завѣщавамъ на сестриния си синъ Дѣлчо Н. Шаранковъ.

Изпълнители на това мое завѣщание оставямъ г-да *Хр. Дановъ* или *синъ му Грую Дановъ* въ Пловдивъ, *Стоянъ Длъгомоновъ* и *Илия Бѣлковски* отъ София, които моля да поематъ тая грижа и се потрудатъ за привеждане въ изпълнение на послѣднитѣ ми разпореждания и воля.

София, 16 юни 1906 г.

Подписвамъ саморочно

Стоянъ Д. Вѣженовъ.

Споредъ прѣсмѣтанията на приятелитѣ на покойния, останалото наслѣдство имало обща стойность около 80 хиляди лева. Имотъ въ столицата — три кжщи въ единъ дворъ, солидна направа — билъ обрѣмененъ съ ипотеченъ дългъ отъ 19,000 лева. Готови пари не сж намѣрени. Лични дългове, до колкото се знае, сжщо нѣма или, ако има, ще да сж дребни. Покойниятъ бѣше много пестеливъ човѣкъ и живѣеше въ послѣднитѣ години отъ пенсията си.

Радионъ Петровичъ Умниковъ.

1825 — 1881.

Той се е родилъ прѣзъ 1825. година отъ източно-православни родители въ габровскитѣ колиби Умници, отъ дѣто иде и прѣкорътъ Умниковъ. Колибитѣ Умници се състоятъ отъ 5 кѣщи, засега спадатъ въ Раховската селска община и се намиратъ 7 километра на сѣверо-изтокъ отъ Габрово. Башата на Радиона, Пенко, се занимавалъ съ дребно земедѣлие и кираджилѣкъ. Нему не било писано да отгледа и възпита милитѣ си рожби, щастieto не му помогнало да доживѣе да види успѣхитѣ на своитѣ чедѣ: той се поминалъ, когато още не били отрастнали всичкитѣ му синове и дѣщери. На бѣдната му съпруга останала тежката грижа, да отгледва осемъ дѣца — четири момчета и четири момичета. Горката вдовица, Радионовата майка, прѣкарала голѣми лишения и мѣки, докогато да отгледа милитѣ си рожби. Всѣко дѣте, щомъ поотрасвало, получавало своя дѣлъ отъ грижитѣ за сѣмейството. При все това работитѣ на това сѣмейство, види се, не вървѣли удовлетворително; сиромашията се била загнѣздила въ всѣко кѣтче на тая кѣща, затова най-голѣмиятъ синъ, Петъръ, намѣрилъ за добръ да избѣга въ Ромѣния, заселилъ се въ Букурещъ и започналъ да се занимава въ ханджилѣкъ. Вториятъ синъ, Тодоръ, забѣгналъ въ Русия, установилъ се отначало въ Одеса, дѣто се занимавалъ съ търговия, а посетилъ отишѣлъ въ Гърция, дѣто продължавалъ търговията си и дѣто го сварила смрътъта. Едва третиятъ синъ, Минчо, се завъртѣлъ у дома и останалъ като глава на сѣмейството. Минчо обработвалъ бащинитѣ си ниви и се занимавалъ съ дребна търговия на добитѣкъ, вълна и др. т. Той се нагърбилъ съ тежката и благородна задача да отрасти помалкитѣ си сестри и братя. Отъ тѣзи нѣколко реда се вижда колко тежко е било положението на Радионовата

майка. Нещастията, които я сполетѣли едно слѣдъ друго: смъртъта на мъжа ѝ, забѣгването на двамата ѝ по-големѣ синове, отъ които тя очаквала помощъ, и черната грижа за петъ дребни сирачета — покосили здравето на нещастната майка и наскоро я пратили въ гроба. Нещастната майка не знаела, че сждбата я била надарила съ единъ синъ, който по-сетнѣ облагодѣтелствува габровскитѣ училища и овѣковѣчи името на сѣмейството. Това бѣ петъ-шестъ годишниятъ Рашо (Радионъ), най-малкиятъ измежду своитѣ братя и сестри.

Дѣтето Рашко Пенковъ, като всѣко бѣдно дѣте и при това сиракъ нѣмало възможность да посѣщава училище, а трѣбвало отрано да се захване за каква-годѣ работа, та да не тежи на сѣмейството. Най-лесно било да се услови за овчаръ. Когато станалъ Рашо на 9—10 години, добриятъ му братъ Минчо, макаръ и самъ да билъ бѣденъ, погряжилъ се да даде Рашо въ училище да се учи на четмо и писмо при нѣкоя си учителка Колевица Голата въ гр. Габрово, дѣто прѣстоялъ 2—3 години. Училището, въ което се училъ Рашо, било частно и отъ типа на килинитѣ. Въ това училище той получилъ, така да се каже, първоначалното си образование. Отъ 12—15-годишната си възраст Рашо се занимавалъ съ кираджилѣкъ, като ходилъ съ колата на брата си заедно съ други кираджии да прѣвозва чужди стоки. Естествено, тая работа не била за слабия още Рашо, и той не билъ доволенъ отъ нея, затова гледалъ съ четири очи рано или късно да се освободи отъ нея. Дълго врѣме съ затаено недоволство търсилъ благоприятенъ моментъ, да заяви на брата си, че не желае да се занимава съ киралжилѣкъ. Единъ день 15 годишниятъ Рашо билъ изпратенъ по кираджилѣкъ прѣзъ Шипченския балканъ. Навѣрно въ това врѣме е прѣживѣлъ нѣкоя голяма неприятность, затова рѣшилъ да заяви на брата си, че не желае вече да се занимава съ кираджийство. Това рѣшение наскоро било турено въ изпълнение: щомъ се върналъ у дома си, Рашо открилъ на брата си отдавна таеното въ душата си недоволство: тогава заявилъ открито, че не желае по никой начинъ да печели пари отъ кираджилѣкъ, а желае да се залови за друга по-благословена работа. Разбира се, по-стариятъ му братъ, Минчо, не ис-

Радионъ П. Умниковъ.

калъ повече да насилва брата си, а му далъ възможность, да се залови за друга работа. Не се минало много врѣме, и младиятъ Рашо заминалъ за гр. В. Търново, дѣто се настанилъ при единъ кожухаръ, да учи кожухарство, но и тукъ прѣстоялъ малко врѣме: перспективата за „благословена работа“ и добра печалба и тукъ била слаба, затова той рѣшава да се върне изново въ Габрово, съ цѣль да си извади паспортъ и да замине въ чужбина да търси забѣгналитѣ си братя.

Тъкмо въ онова врѣме майката на Одеския търговецъ, Николай С. Палаузовъ, заминавала отъ Габрово за Одеса при синоветѣ си. Смѣлиятъ Рашо тръгналъ съ баба Палаузова, за да отиде въ Одеса при брата си Тодора, за когото се знаело, че търгува въ Одеса. Сждбата, обаче, приготвила нови изпитания за Рашо: независимо отъ досегашнитѣ му теглила въ родното му мѣсто, нему било писано да сърба още отъ горчивата чаша на живота и въ чужбина. За нещастие на Рашо тъкмо въ това врѣме, докогато да пристигне при брата си Тодора, послѣдниятъ напустналъ Одеса и заминалъ за Гърция, дѣто прѣнесълъ и цѣлата си търговска работа. Нещастиятъ Рашо не можелъ да намѣри подслонъ при брата си, а останалъ изново да се блѣска въ житейското море. При все това сждбата не оставя да загинагъ добритѣ люде. Рашо се настанилъ на първо врѣме да слугува у Палаузова въ Одеса. Тукъ подъ влиянието на руски езикъ Рашо Пенковъ започналъ да се именува Радионъ Петровиъ. Макаръ и слуга Радионъ Умниковъ не прѣставалъ да прониква въ тънкоститѣ на търговскитѣ операции и да пести отъ скромната си заплата. Така той се готвилъ полека-лека за самостояйна търговска работа. „Който се труди и Господъ му помага“. Слѣдъ нѣколкогодишно слугуване Радионъ се почувствувалъ въ състояние, да стане самостоенъ търговецъ, затова напустналъ търговската фирма на Палаузова и отворилъ въ Одеса своя търговска кжца подъ фирмата *Радионъ Петровиъ Умниковъ*.

Слѣдъ нѣколко години Радионъ, неизвѣстно по какви съображения, напустналъ Одеса и се заселилъ за винаги въ гр. Харковъ. Отъ когато се захваналъ Радионъ съ самостояйна работа, щастието не го напускало: въ Харковъ той спечелилъ доста завидно състояние и високо уважение

между гражданитѣ, затова билъ удостоенъ съ званието *потомственъ почетенъ гражданинъ*. Обикновено титлата почетенъ гражданинъ се дава за нѣкакви заслуги спроти респективния градъ. Какви заслуги и какви благодѣяния е направилъ Радионъ на гр. Харковъ не знаемъ, но сигурно можемъ да прѣдположимъ, че той не е получилъ това отличие даромъ, безъ да е ималъ какви-годѣ заслуги спроти града.

Прѣдаденъ на търговскитѣ си работи и на проектиранитѣ благодѣяния, Умниковъ не намѣрилъ за нужно да се ожени. Макаръ и да билъ нежененъ, той не билъ саможивъ, а обичалъ да има близки и довѣрени хора около себе си, затова въ послѣднитѣ години на живота си той повикалъ при себе си двама отъ сестринитѣ си синове, отъ които единиятъ Димитъръ Михайловъ станалъ търговецъ, а другиятъ, Тодоръ Михайловъ Николовъ посѣщавалъ училището на вуйчови си разноски, свършилъ по правото и днесъ е български чиновникъ по сждебното вѣдомств.

Сждбата отдалечила Радиона отъ родното му мѣсто, отъ отечеството му, отъ роднини и приятели, но не изличила изъ сърдцето му любовта къмъ родина, отечество и роднини. Мжкитѣ, които Радионъ срѣщалъ въ дѣтинството си, и неудовлетворената жажда за наука, възбудили у него състрадание къмъ всички любознателни и бѣдни младежи, затова рѣшилъ да принесе своята лепта на народопросвѣтния олтаръ и съ това да олекчи сждбата на мнозина сираци, да изтрие горчивитѣ сълзи на нещастнитѣ вдовици и да остави единъ вѣченъ и неизличимъ споменъ за себе си.

Прѣзъ 1864. година Умниковъ подарилъ на Габровското училище дѣла си $\frac{1}{6}$ отъ кжщата въ Букурещъ, която му била завѣщана отъ брата му Петра.*) Другитѣ наслѣдници на Петра продали дѣловетѣ си на Габровското училище още прѣди освобождението. Прѣзъ 1879. година кжщата завѣщана отъ Петра Умниковъ, дала на Габровското училище 20700 гроша доходъ, а прѣзъ 1882. година отъ продажбата на сжщата кжща сж постѣпили въ касата на Габровското училище 33898 гроша.

*) Петъръ Пенковъ Умниковъ като завѣщавалъ имотитѣ си на петимата си прѣки наслѣдници, турилъ и Габровското училище като съучастиетъ съ $\frac{1}{6}$ въ наслѣдството.

На 23. октомврий 1881. год. въ гр. Харьковъ търговецътъ Радионъ Петровичъ Умниковъ е направилъ прѣдъ Харьковския нотариусъ Юдифъ Трушевъ своето духовно завѣщание и сжщата година прѣзъ декемврий починалъ въ сжщия градъ на около 56-годишна възраст. Казватъ, че смрътъта му била прѣдизвикана отъ една тѣлесна поврѣда, получена при едно падане, когато билъ вече съ разстроено отъ трудове здраве. Тѣй като Умниковъ, нѣмалъ прѣки наслѣдници, той завѣщалъ всичкия си имотъ на Елисаветградската мѣщанка Мария Антонова Бобошка, на роднинитѣ си — четиритѣ му сестри, дѣцата на умрѣлия му братъ Минчо и двамата му сестрини синове, които сж живѣли при него и на Габровската градска община.

Сумата, завѣщана на града Габрово, не е опрѣдѣлена въ завѣщанието, защото количеството ѝ зависѣло отъ дѣловетѣ на другитѣ наслѣдници, отъ стойността на цѣлия имотъ и капиталъ на благодѣтеля. Сжщо не е опрѣдѣлено въ завѣщанието на каква сума е възлизало и цѣлото наслѣдство, защото всичкиятъ недвижимъ имотъ, стоката и цѣннитѣ книжа на дарителя трѣбвало да се прѣвърнатъ въ пари отъ завѣстоизпълнителитѣ подиръ смрътъта му.

Споредъ завѣщанието, слѣдъ като се взематъ отъ цѣлото наслѣдство дѣловетѣ на мѣщанката и роднинитѣ на покойния благодѣтель, останалата частъ, нѣколко десетки хиляди рубли, се завѣщава на Габровската община при слѣднитѣ условия: а) *цѣлата сума на третия дѣлъ, т. е. на Габровската община, да се внесе отъ завѣстоизпълнителитѣ въ Харьковската търговска банка съ сложна лихва за 40-годишенъ срокъ, слѣдъ изтичането на който нараската съ лихвитѣ сума да се прѣдаде въ собственостъ на Габровската община*; б) по рѣшение на сжщата община, сумата трѣбва да се вложи отново подъ лихва на вѣчни врѣмена въ нѣкое кредитно учрѣждение а *само годишнитѣ % на основния капиталъ да се изразходватъ за възпитание и образование на сирачетата, на бѣдни Габровски дѣца и изобщо за благотворителни цѣли, посочвани въ подробноститѣ отъ Габровската община.*

Наскоро подиръ смрътъта на Умникова Габровската градска община въ съгласие съ Умниковитѣ завѣстоизпълнители взела дѣла си въ пари. Прѣзъ 1891. година съ

тѣзи пари се построило въ Габрово едно двуетажно училищно здание. И така цѣлата сума, завѣщана отъ Умникова, била похарчена за това училище. Нѣма нужда отъ изтъкване, че завѣтоизпълнителитѣ сж си изпълнили много злѣ длъжността спрѣмо покойния Умниковъ. Светостъта на Умниковата воля е нарушена по единъ осждителенъ начинъ.

По рѣшение на Габровския градско-общински съвѣтъ и на тамошното училищно настоятелство, изграденото съ Умникови пари училище било наречено „Умниково училище“, но и това не е въ състояние да изкупи сторения грѣхъ. Въ Умниковото училище за сега се помѣщава V-класното дѣвическо училище и салона за театрални прѣдставления.

По думитѣ на бившия Габровски кметъ Йонко Цоневъ, Габровската община е получила отъ Умниковия имотъ 24,707'13 лева, които сж похарчени за горѣказаното училищно помѣщение.

Слѣдната извадка отъ завѣщанието на Умникова съдържа волята на завѣщателя досежно завѣщанитѣ пари на Габровската община:

Прѣписъ.

Выписъ изъ актовой книги четвертой части на недвижимыя имѣнія Харьковскаго Нотаріуса Трушева, за тысяча восемь сотъ восемьдесятъ первый годъ.

Страницы 53, 54, 55 № 54.

Тысяча восемьсотъ восемьдесятъ первого года Октября двадцать третьяго дня, по слабости здоровья потомственного почетнаго гражданина Харьковскаго купца Радиона Петровича Умникова и невозможности его, чрезъ то явиться ко мнѣ, Юдифу Степановичу Трушеву Харьковскому Нотаріусу въ контору мою, находящуюся третьяго участка, по Рыбной улицѣ, въ домѣ подъ № двадцать третьимъ, былъ я нотаріусъ приглашенъ, въ мѣстожителство его, Умникова, въ г. Харьковъ по Подольскому переулку, въ домѣ Волжско-Каменскаго Коммерческаго Банка, гдѣ онъ Радіонъ Петровичъ Умниковъ лично мнѣ, нотаріусу извѣстный и имѣющій законную правоспособность къ совершенію актовъ, въ присутствіи лично мнѣ извѣстныхъ свидѣтелей: Чущевскаго мѣщанина Владиміра Лаврентьевича Измаилова, Го-

сударственного крестьянина Московской губерніи Серпуховскаго уѣзда Семеоновской волости Ивана Яковлевича Стойкина и Харьковскаго Цеховаго Николая Игнатьевича Пантѣлѣева, жительствоющихъ въ г. Харьковѣ, первый по Молчановскому переулку, въ домѣ Рыжкова, второй по Кузнечной улицѣ, въ домѣ Шмаренкова и третіи по Залковской улицѣ въ домѣ Зимина, объявилъ, что онъ Радіонъ Петровичъ Умниковъ, желаетъ совершить нотаріальное духовное завѣщаніе, на недвижимое имѣніе, движимое имущество и капиталы его, на слѣдующихъ условіяхъ: лѣто тысяча восемь-сотъ восемьдесятъ перваго Октября въ двадцать третій день, я, потомственный почетный гражданинъ Харьковскій купецъ Радіонъ Петровичъ Умниковъ, находясь въ здоровомъ умѣ и твердой памяти, заблагоразсудилъ, на случай смерти моей, сдѣлать о благопріобрѣтенномъ недвижимомъ имѣніе движимомъ имуществѣ и капиталахъ моихъ слѣдующее распоряженіе: первое, принадлежащее мнѣ дворовое мѣсто съ домами и всѣми другими постройками, состоящее въ городѣ Харьковѣ, на Уратѣ по Зміевской улицѣ, такъ же движимое имущество мое, какое останется по смерти моей, както серебряныя и другія вещи, посуду, мебель, экипажи, скотъ лошадей и всего домашнюю обстановку, завѣщаю въ полную собственность Елисаветградской мѣщанкѣ Маріи Антоновѣ Бобошкѣ. Второе, будучи не женатъ и безъ дѣтей, я, для выполненія воли моей, выраженной ниже въ этомъ духовномъ завѣщаніи избираю душеприкащиками моими уважаемыхъ мною: Купца Димитрія Константиновича Кромскаго и потомственного почетнаго гражданина Андрея Николаевича Костенникова, которыхъ прошу и предоставляю имъ право исполнить распоряженія мои изложенныя въ слѣдующихъ пунктахъ. Третье, все благопріобрѣтенное мною, недвижимое имѣніе товары и движимое имущество мое, за исключеніемъ объясненнаго выше въ первомъ пунктѣ, въ чемъ бы такое не заключалось и гдѣ бы оно находилось, равно капиталъ мой, могущій оказаться въ наличныхъ и другихъ билетахъ и процентныхъ бумагахъ, такъ и въ долгахъ на разныхъ лицахъ, по векселямъ и другимъ долговымъ обязательствамъ, договорамъ и актамъ, словомъ все безъ изятія достояніе мое, какое останется по смерти моей, прошу душеприкащиковъ моихъ

привести въ положительную извѣстность и принять въ полное свое завѣдываніе и распоряженіе. Четвертое, по приведеніе въ извѣстность всего недвижимаго и движимаго имущества, товаровъ и капиталовъ моихъ представляю душеприкащикамъ моимъ права а) принадлежащія мнѣ недвижимыя имѣнія, разнаго рода товары и вообще движимое имущество, равноименныя билеты и процентныя бумаги, продать и передать кому либо за цѣну, какую они по усмотрѣнію своему признають болѣе выгоднаго и пятое, должныя мнѣ деньги по векселямъ, счетамъ и другимъ документамъ и актамъ, равно и слѣдующія мнѣ платежи по участию моему съ другими лицами въ договорахъ по производству торговыхъ и другихъ операцій получаетъ, а при неплатежѣ или не выполненіи къмъ либо договоровъ, взыскать установленнымъ въ законъ порядкомъ или же векселя и другіе домовыя обязательства равно акты и договоры и права ми по онимъ передать и продать кому признають выгоднымъ, однимъ словомъ все движимое и недвижимое имущество мое, въ чемъ бы оно не заключалось, перевести на наличныя деньги. Пятое, изъ капитала моего какой окажется послѣ смерти моей въ наличности и получится отъ продажи и передачи движимаго и недвижимаго имущества моего и долговъ прошу душеприкащиковъ и предоставляю право: первое, уплатить всѣ долги мои и второе, выдать ниже-означенныя суммы завѣщааемыя мною слѣдующимъ лицамъ: а) поименованной выше Елисаветградской мѣщанкѣ Марѣ Антоновнѣ Бобошкѣ десять тысячъ рублей, по векселю мною ей выданному, б) племянникамъ моимъ Болгарскимъ поданнымъ Димитрію Михайловичу Милью пять тысячъ рублей и Феодору Михайловичу Николову десять тысячъ рублей, в) сестрамъ моимъ Болгарскимъ подданнымъ Анастасіи Станкѣ-Цанкѣ и Радѣ Пенковскимъ по одной тысячи рублей каждой, а всего четыре тысячи рублей и дѣтямъ умершаго брата моего Димитрія Петровича Умникова одну тысячу рублей, которые раздѣляются между дѣтьми его по равной части и г) прикащику моему Грайворнскому мѣщанину Василию Васильевичу Иванову десять тысячъ рублей по окончаніи имъ всѣхъ счетовъ, по торговымъ и другимъ дѣламъ моимъ. Означенныя въ этомъ пунктѣ подъ литерами а) б) в) и г) суммы выдать по усмотрѣнію ду-

шеприкасчиковъ изъ первыхъ суммъ, какія поступятъ въ ихъ распоряженіе послѣ уплаты долговъ моихъ. Шестое, въ случай смерти Елисаветградской мѣщанки Марьи Антоновны Бобошки при моей жизни, если я о завѣщанномъ мною ей дворовомъ мѣсто и движимомъ имуществѣ, поименованномъ въ первомъ пунктѣ сего завѣщанія не сдѣлаю особаго распоряженія, то сказанное дворовое мѣсто и движимое имущество поступаетъ въ завѣдываніе избранныхъ мною душеприкасчиковъ, съ правами предоставленными мною имъ по четвертому пункту сего завѣщанія; завѣщанный же мною Маріи Бобошкѣ по пятому пункту капиталъ душеприкасчики мои должны выдать ея ближайшимъ по закону наслѣдникамъ. Седьмое, душеприкасчики мои Димитрій Константиновичъ Кромскій и Андрей Николаевичъ Костенковъ имѣющіе замѣнить опекуновъ, которымъ за дѣйствія ихъ по закону опредѣляется вознагражденіе могутъ за труды свои по приведенію въ исполненіе воли моей по этому завѣщанію получить единовременное вознагражденіе изъ капитала моего по двѣ тысячи рублей каждыи, а всего четыре тысячи рублей. Восьмое, затѣмъ весь капиталъ мой какой останется послѣ выдачи всѣхъ вышеозначенныхъ суммъ, завѣщаю въ собственность общества города Габрова, въ княжествѣ Болгаріи на слѣдующихъ основаніяхъ: а) весь капиталъ этотъ долженъ быть душеприкасчиками моими внесенъ въ Харьковской городской купеческій Банкъ для обращенія изъ процентовъ сорокамъ на сорокъ лѣтъ, на основаніи сложныхъ процентовъ, что бы банкъ ежегодные условленные проценты оставлялъ у себя присоединяя ихъ къ суммѣ капитала моего, для приращенія также процентами на все остальное время до назначеннаго мною сорока лѣтняго срока и только по окончаніи сорока лѣтъ весь капиталъ тотъ который образуется до того времени съ процентными суммами долженъ быть выданъ обществу города Габрова и б) по принятіи этаго капитала въ свое завѣдываніе общество города Габрова должно внести оный въ сдво изъ кредитныхъ учрежденій по его усмотрѣнію на вѣчное время, для приращенія процентами, каторые ежегодно получаетъ и употребятъ на воспитаніе и образованіе сиротъ и дѣтей бѣдныхъ гражданъ города Габрова и въобще на благотворительныя цѣли по усмотрѣнію общества. Девятое,

по приведеніи всего имущества моего въ наличныя деньги и по выполненіе всѣхъ распоряженій моихъ по этому завѣщанію, душеприкащики мои о суммѣ капитала завѣщаннаго мною въ пользу Габровскаго городскаго общества, который или согласно восьмага пункта будетъ внесенъ въ Харьковскій Городской купеческій Банкъ для приращенія процентами должны немедленно увѣдомить Габровское городское Управление съ приложеніемъ при томъ засвидѣтельствованной копіи настоящаго моего завѣщанія. Десятое, въ оставленныя мною до сего духовныя завѣщанія я симъ отмѣняю и уничтожаю на всѣгда и одиннадцатое, цѣны завѣщаемому мною недвижимому и движимому имуществу и капиталамъ я не опредѣляю, а таковая должна быть объявлена душеприкащиками моими при представленіи этаго завѣщанія въ подлѣжащее судебное мѣсто для утвержденія къ исполненію. Проектъ сего акта читанъ завѣщателю потомственному почетному гражданину Радіону Петровичу Умникову, безъ свидѣтелей и по одобреніи онаго и удостовереніи что онъ по доброй воли желаетъ этотъ актъ совершить и понимаетъ его смыслъ и значеніе внесенъ въ актовую книгу, изъ которой вновь прочитанъ въ присутствіи вышепоименованныхъ свидѣтелей. Выпись на шестидесяти копѣчномъ гербовомъ листѣ слѣдуетъ выдать завѣщателю потомственному почетному гражданину Радіону Петровичу Умникову. Къ сему духовному завѣщанію, жителство имѣю въ городѣ Харьковѣ, по Подольскому переулку, въ домѣ Волжко—Каменскаго Комерческаго Банка Радіонъ Петровичъ Умниковъ потомственный гражданинъ почетный. При совершеніи и подписаніи сего нотаріальнаго духовнаго завѣщанія, завѣщателемъ, потомственнымъ почетнымъ гражданиномъ Радіономъ Петровичемъ Умниковымъ, котораго я при томъ лично видѣлъ и нашель въ здоровомъ умѣ и твердой памяти, въ томъ свидѣтелемъ былъ и руку приложилъ Чуажевскіи мѣщанинъ Владиміръ Лаврентьевичъ Измаиловъ жителство имѣю въ городѣ Харьковѣ, по Молчановскому переулку въ домѣ Рыжова. При совершеніи сего нотаріальнаго духовнаго завѣщанія свидѣтелемъ былъ во всемъ прописаномъ въ подписи перваго свидѣтеля Измаилова удостоверяю государственный крестьянинъ Московской губерніи, Серпуховскаго уѣзда, Семеновской волости Иванъ Яковлевъ

Стопкинь, жительство имѣю въ городѣ Харьковѣ, по Кузнечной улицѣ въ домѣ Шмаренкова. При совершеніи сего нотаріальнаго завѣщанія свидѣтелемъ былъ и руку приложилъ и въ всемъ прописанномъ въ подписи перваго свидѣтеля Измаилова удостовѣряю, Харьковской Цеховой Николай Игнатьевичъ Пантѣлѣевъ, жительство имѣю въ городѣ Харьковѣ по Зайковской улицѣ въ домѣ Зимина. Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ. Выпись эта сходная слово въ слово съ подлиннымъ актомъ внесено въ реестръ 1881 года подъ № 6543 и выдана завѣщателю потомственному почетному гражданину Радиону Петровичу Умникову. 1881 гада Октября 23 дня. Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ, въ этой выписи по третей страницѣ во второй снизу строкѣ въ словѣ „выгодно“ поправлены буквы „аю“ Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ. Въ этой выписи перенумерованныхъ скрѣпленныхъ и шнуроприпечатанныхъ восемь страницъ. Нотаріусъ Юдифъ Трушевъ.¹⁾

1) Дѣло № 68/1883. въ архивата на Министерството на народното просвѣщение.

Тодоръ Милановичъ

Тодоръ Милановичъ, търговецъ, роденъ прѣвъ 1802^а година въ Свищовъ, починалъ неизвѣстно дѣ и кога, подарилъ на Свищовската градска община всичкото си движимо и недвижимо имущество съ условие, да се не бута главницата, а да се прибиратъ само приходитѣ. Ползуването отъ капитала да стане, „когато Свищовското Градско Единородно Общество получи и ся удостой отъ Правителството си съ Граждански права и когато то, ся устрои отъ отлични и истинни лица отъ между обществото имъ обдаровани съ лични качества честни, любородни безкористни, благоразумни и ревнители за общото народно благо, да познаватъ да учрѣдятъ и въведатъ учебни заведения на двата пола мъжки и женски съ добъръ редъ и порядкъ да ся възпитаватъ християнски дѣтицата имъ отъ учители християни благонравни и образовани, ради успѣхъ и плодъ на народътъ“.

Споредъ свѣдѣнията, дадени отъ Свищовското градско общинско управление (писмо № 2603. отъ 1 . априль 1907. г.) на Министерството на народното просвѣщение отъ капиталитѣ на Т. Милановичъ засега Свищовската гр. община получава годишно 1400 лева доходъ Този доходъ се изразходва за Свищовскитѣ народни училища.

Отъ свѣдѣнията, що имаме на рѣка, се вижда, че завѣщаниятъ отъ Т. Милановичъ капиталъ прѣвъ 1901. год. е възлизалъ на почетната сума 94,705 лева.

Наскоро слѣдъ смрътъта на Т. Милановичъ нѣкоя си далечна сродница на име Касамаки въ качеството си на наслѣдница успѣла прѣдъ ромѣнскитѣ сѣдилища да развали завѣщанието по отношение на недвижимия имотъ и да го присвои, а за паритѣ, които се намиратъ въ рѣцѣтъ на Браилскиятъ Австро-Унгарски консулъ, не е могла да направи нищо, тъй че Свищовската община още отъ тогава,

чрѣвъ означенитѣ въ завѣщанието душиприказчици е получавала лихвитѣ отъ завѣщания капиталъ и ги е употребявала изключително за поддържане на народнитѣ училища въ Свищовъ*).

Духовниятъ завѣтъ на Милановича е слѣдния:

Духовний завѣтъ

Въ Имя Отца и Сина и Святаго духа!

Азъ нижеподписаний Теодоръ Милановичъ, синъ Неделковъ Вжлю Милановича, роденъ на 1802, на Свищовъ, кръстенъ и държащъ въсточното вѣроисповѣдание, желаящъ да устроя и наредѣж нижеизложеното мое движимо и недвижимо състояние и имѣние, което подиръ смъртъ ми да ся употребява годишниятъ му Приходъ или Доходъ на слѣдующиятъ нѣчинъ безъ да ся промѣнява нито точка. Съ здравъ умъ и твърда паметъ разпоряждамъ и направлямъ той мой *Духовний завѣтъ* и подписвамъ съсъ собствената моя ржка.

Глава 1.

Движимо състояние.

§ 1. 3000 — три тысячи рубли сребро въ государственное выкупное свидѣтельство подъ № 5914. по пять процентъ на годината, издадено въ С.-Петербургъ на 1867 мѣсяца Мая 1-го книга 1-а глава 119 на името на Фолукея Луцовинъ Сабинений и отъ него истого продаденъ меня споредъ гласящийтъ продажный Актъ подъ № 30 въ Одесса отъ Нотариуса Бейнбергъ на 8-го Юлия 1864 год. доходъ годишенъ руб. среб. 150.

§ 2. 11,100—Одинадесять тысячи и сто рубли сребро въ государственъ непрерывный приходъ (Rente) подъ № 4806 — процентъ по пять и половина изданъ въ С.-Петербургъ на 1863 мѣсяца 1-го Августа на имя Князя Николая Давидовича Арутинский долгорукий книга 1-ва листъ 97. и отъ нѣго истого продаденъ меня продаденъ спорѣдъ гласящийтъ продажный Актъ, съвършенъ въ Одесса отъ Но-

*) Писмо отъ Свищовското градско общ. управление до Министерството на народното просвѣщение подъ № 6556. отъ 19/XI. 1901. въ Архивата на министерството на народното просвѣщение. Дѣло № 41/1901.

тариуса Бейнбергъ подъ № 32 отъ 11-го Іулия 1 64-й год. — доходъ годишенъ руб. среб. 610'50 к.

§ 3. 3900—три тысящи и деветъ стотинъ рубли сребро въ тринадесять банковий билети (metalliquas каждый по триста рубли сребро по четири процентъ на metalliquas) № 01012, 01013, 01014, 01015, 01016, 01017, 01018, 01019, 01020, 01021, 33011, 33012, 33013. Доходъ Годишенъ руб. ср. 156 metalliquas.

§ 4. 3000 — три тысящи рубли сребро въ тридесять билети по сто руб. среб. отъ първий внутренний Государственный заемъ Серий отъ 16,971. до 17000 № 2-й Доходъ Годишенъ руб. ср. 150.

§ 5. 1052—тысяща и пять десять и два ц. к. фиоринта вредността за слѣдующитѣ девять билети лотарийни Седемъ отъ К. К. Credit Anstalt и два отъ Graf Palffyschen.

Серия 1490 № 23

"	319	"	99
"	422	"	4
"	422	"	5
"	2613	"	11
"	21	"	58
"	371	"	84

№ 19310 и 20878 Palffyschen.

§ 6. жел. 3000—три тысящи ц. Кралевски червонци, или желтици отъ Господа *Михаила Аврамовича* на Галацъ съ процентъ по седемъ на стотѣхъ годишно както гласи омологътъ му (на Гръцки) отъ двадесять Септемврие 1867.

§ 7. Библиотеката съставена отъ разни книги части сто и тридесять една споредъ Описаната книжка или Inventario.

Оглавление вишеизложенанаго движимаго имѣнія.

3000—рубл. среб. въ Госуд. викупное свидѣтельство.

11100—рубл. среб. непрерывный Доходъ.

3900—руб. среб. въ банковия тринадесять билети metalliquas.

3000—рубл. среб. въ тридесять билети 1-го внутрен. Госуд. заема.

21000—двадесять и една тысяща съ год. доходъ руб. среб. 1080 на около.

1052 фиоринта ц. к. въ лотер. билети. Credit-Anstalt и Palffyschen жел. 3000 — три тисящи ц. к. червонци отъ Михаила Аврамовича Галацъ.

Недвижимо състояние или имѣние.

§ 8. Домъ или кжща съ дворъ и прилежащитѣ му съзидания лежащъ въ градътъ Браила на улица названная Театрулуй № 14, въ съсъдство отъ къмъ Въстокъ съ Йордаки Тафрали, и отъ къмъ западъ съ Илия Теолога.

§ 9. Магазии пшепжчи двѣ раздѣлени на четири части съ два пода съзидени отъ печени керпичи и варъ, лежащи въ град. Браила при казармскиятъ брѣгъ въ съсъдство отъ къмъ сѣверъ съ Хаджи Ивана Дучева, а отъ къмъ Югъ полковника Іоана Соломона споредъ гласжитѣ, относителни на вишеказаната кжща и Магази, доказателство или документи подъ литеритѣ А. В. С. D. E. F. G. записани въ Магистратскитѣ градски книги и отъ Трибунальтъ потвърдени.

Глава 2.

§ 10. Главити на предъизложенното движимо и недвижимо мое състояние да стоѣтъ вѣчно въ царски книги fonds publiques или въ царско-банкови билети съ процентитѣ. да ся не бутѣтъ отъ никого подъ никакво слово. Годишнитѣ проценти отъ главитѣ стоѣтъ въ Одесса и срочно ся събиратъ отъ законно наименованиятъ отъ мене за мой повѣренъ Господинъ Иванъ Биязи Мавро въ Одеса, ще стоѣтъ подъ мое разположение тѣй и за процентътъ отъ трити тисящи червонци отъ Г-на М. Аврамовича, и кириитѣ отъ кжщятъ, и Магази, а подиръ смъртътъ ми да ставатъ глави и превръщатъ на царски банковий билети.

§ 11. Душеприкашчикити които нижеименувамъ да настоѣтъ съсъ твърдя и усърднѣхъ християнска старательность точка, по точка по що вишензложихъ, и слѣдующе распореждамъ и располагамъ да слѣдватъ ради общинно народно добро.

§ 12. Ако щастieto послужи нѣкой нумеръ билетъ отъ вашеопоменжити Виенски и Руски лотарий да спечели какво да е количество, то, да ся внесва и влагва тоже на цар. книги или, Банковий билети, съ процентъ. Напротивъ ако се изтегли нѣкой съ (minimum) съ врѣдность — му да ся купуватъ други билети Лотарийни и притурятъ на мѣ-

сто. По този начинъ да ся слѣдва и не прекрътъява шестотечението докѣтъ траятъ Лотарийти.

§ 13. Библиотеката отъ книги части 131 споредъ Описната книжка Inventario да се испроводи до попечителитѣ на Свищовското Градско и общеславянско училище.

§ 14. Кжщжтж и магазий да ся даватъ подъ наемъ или кириѣж, отъ Годишниятъ имъ приходъ да ся спадатъ трошковиѣ ежегодношно, отъ осталъното количество половината да ся внесева до попечителитѣ на Свищовскитѣ Градски Общи мъжко, и женско училища, а другата часть или половина, да се дава на здѣшното Ибраилско славянобългарско училище съ условие и, одолжение на попечителитѣ му да опекунствоватъ за доброто имъ съдържание и даване подъ наемъ или кириѣж да подаватъ ежегодниѣ шетѣ на мойти душеприкашчики за приходѣтъ и расходѣтъ.

§ 15. Кжщжтж и Магазиити сж застраховани (асикурани) за четири тысящи Ц. К. червонци или желтици, на Триеската Сикурита Azienda споредъ полицитѣ подъ № 2398 и 2399, кжщжтж за двѣ тысящи желтици отъ Ноември 10, на 1863, римско число да слѣдва за седемъ Години всяка година на 10 ноември плащатъ сж 15, желтици годишно, противъ двѣ полици подъ можѣтъ подписъ. Подъ условия премийти на седъмата година послѣдна не ся плащатъ оставятъ и даромъ отъ компанията.

§ 16. Государственнито книги, т. е. Викупното Свидѣтельство, Документѣтъ, Доходѣтъ или (Rente) металическити билети, и билетити отъ Госуд. первый внутренни заемъ лежѣтъ при повѣренѣтъ ми въ Одесса Г-на Иванъ Б. Мавро, или Синове и Мавро и товарищи придружени съ продажнитѣ Свидѣтельства Нотариуса Бейнбергъ подъ № 30 и 31 испроводени още отъ 7/19 Юлия 1865 чрезъ Господ. Михаила Аврамовича по руската Галацка поща до вишепоменжтити въ Одесса да стоѣтъ и събирѣтъ срочно процентити.

§ 17. Билетити девять № 9, отъ Виенскити Лотарий и Омологѣтъ Г-ну М. Аврамовичу стоѣтъ и сж хранѣтъ при мене. Документи отъ кжщжтж, и Магазиѣ запечатани подъ мой печатъ дадохъ ги, на съхранение, Г-ну Михаилу Аврамовичу въ Галацъ.

§ 18. Процентити и кирий които ще получаватъ отъ мене напрѣдъ отъ вишеизложеното движимо и недвижимо

имѣние ще ся забѣлѣжава въ книжката която стои и нося при себе, тай и отъ преписната книжка или копия; и писма переписани, съхранявамъ при себя ще служи за доказателство.

Глава 3.

§ 19. Предъ смъртъ-си завѣщавамъ вишензложеното мое движимо и недвижимо състояние или имѣние, за въ полза на Свищовското Градско и единородно Общество, нѣ Главити както вишерѣкохъ и изложихъ да стоѣтъ вѣчно въ Государствени книги или банковий билети съ процентъ да ся не бутатъ отъ никого и подъ никакво право или Слово, приходѣтъ само да употребяватъ тогива когато Свищовското Градско Единородно Общество получи и ся удостои отъ Правителството си съ Граждански права и когато то, ся устрои отъ отлични и испитани лица отъ между обществото имъ обдаровани съ лични качества честни, любовородни безкористни, благоразумни, и ревностни за общото народно благо, да познаватъ да учредѣтъ и введѣтъ учебни заведения на двата пола мжжки, и женски съ добѣръ редъ и порядкъ да ся възпитаваатъ християнски дѣтица имъ отъ учители християни благонравни и образовани, ради успѣхъ и плодъ на народѣтъ — Докѣтъ ся устрои и нареди Свищо.-Общество пощо вишерекохъ мойѣ душеприкашчики да внесватъ и пушатъ само половината приходъ отъ недвижимото имѣние, другата половина на Ибраилското българо-славянско училище.

§ 20. Завѣщавамъ на Свищовското Единародно Общество пожаромѣченото мѣсто на което лежехъ башинитѣ ми кжщи и на 1810 изгоряха отъ общинѣтъ пожаръ и преселение наше, да употребятъ за обща градска полза — съзидатъ болница, или дѣвическо училище, въ долнята махала на жгълѣтъ улични въ сѣсѣдство съсъ мѣстото на Чорбаджи Цонко.

§ 21. Умоляватъ ся моитѣ Г. Г. душеприкашчики когато Свищовското Градско Общество ся сподоби да получи граждански права и неща би азъ при обстоятелства позволени да изпълня Свещеннийтъ съ дългъ къмто почившити въ Бога! мой родители да имъ въздигна надгробникъ да порачѣтъ за единъ надгробникъ отъ Гранитъ-камѣкъ стѣлповиденъ и да ся испроводи на Свищовъ до общественити Градски попечители на българо-славянското училище за да

- ся състави на долната махала въ церковната приградъ Свя-
таго Пророка Илия надъ гробътъ гдѣто лѣжатъ коститѣ
имъ, нѣколко раскрачи далеко отъ церковний входъ. Надъ
той надгробний каменъ да се поржча срѣзването на слѣ-
дующия надписъ *Здѣ лѣжитъ въ Бога! почившии Неделко*
Вялю Милановичъ и семейство Его почившии въ мѣсто Хри-
сто 1808 и въздвигнатъ отъ Сина Его Тодора Неделко Ми-
лановича.

§ 22. Да се купи едно Евангелие отъ Россія отъ малка
мѣра и да се даде на църквата Святаго Пророка Илия въ
долната Махла на Свищовъ.

§ 23. За вредность-та на надгробния каменъ, Еван-
гелие и за погребението ми, ако предамъ душата си Творцу
Богу! и не сж намерѣтъ пари при себе ми за да се по-
криятъ тия трошковиѣ, да се платятъ отъ приходѣтъ дви-
жимаго и недвижимаго имѣния, на първата година. Ако пре-
дамъ душата си Богу! по чужди мѣста, далеко отъ кжщъ-
та си щж ся намерятъ при меня пари за погребението ми
споредъ распорежданието писмено нося при себя тѣй и
за вещиѣ потребни нося съ себе си.

§ 24. Да се изпълни той мой душезаповѣдъ наиме-
новавамъ за душеприкашчики и исполнители слѣдующитѣ
мой Еднородци и съотечественници.

Господина Пантей Аврамовича {
Господина Михаила Аврамовича { Братя.

въ Галацъ и Господинъ Георгий Атанасиевича въ Букурещъ
съ пълно право подиръ смъртта имъ или още при животътъ
си да назначатъ приемницитѣ си които влязватъ на мѣстото
имъ съ еднакво право да назначаватъ приемницитѣ си пакъ
тѣ тѣхнитѣ безпреривно на вѣчни врѣмена. Г. Г. душепри-
кашчикитѣ иматъ право тоже каквото и тѣхнитѣ приемни-
ци да наредяватъ на мѣстото си въ Одесса повѣренъ, или
Епитропинъ на мѣсто сжествуващиятъ нинѣшний повѣ-
ренъ и законно утвърденъ чрезъ и отъ Россійското Галацко
консолство Господинъ Иванъ Биязи Мавро въ Одесса на
4-го Маия 1867 наименованъ отъ меня да събира сръчно
годишнитѣ проценти на вишеизложенитѣ Государствени кни-
ги движимаго имѣние и да слѣдва щото му ся законно
прикаже отъ меня и послѣ меня отъ моити душеприкаш-
чики които ще употрѣбаватъ и распореждатъ както више-

изложихъ сичко съ чиста съвѣсть и благорасмотрѣние. За управлението си не отвѣщаватъ освѣнъ въ ясно злоупотре-
бление. Ако ся случи нѣкой отъ Г. Г. душеприкашчикитѣ до гдѣ е живъ да не назначи приемникътъ си Свищовското Градско общество чрезъ Школскитѣ попечители назначава-
тъ на негово мѣсто Едного другиго почтенно лице. Числото на душеприкашчитѣ да не бѣда по малко отъ три лица дветѣ можътъ да дѣйствуватъ совершенно безъ третото. Душе-
прикашчикитѣ ако живѣятъ въ други мѣста иматъ право да назначава-
тъ повѣренъ или Епитропинъ. Умоляватъ ся да държѣтъ точенъ щетъ на ежегодниѣ приходъ и расходъ отъ Главнители да ся прѣдставя на слѣдующето началство. Всяка пята година да правятъ отъ годишнители щетове кратка вѣдомость която да ся напеча-
тава и раздава на любопитни съотечественици и Единородци. Съсъ вишепоменжтитѣ изложения распоредихъ послѣдната си воля която безъ перемѣна да ся слѣдва за полза на учебнитѣ заведения мѣж-
каго и женскаго пола на Обществото Свищовскаго Града.

§ 25. Ако бѣди нужда да ся преведе сей завѣтъ отъ българскій языкъ на какъвъ да е други Г. Г. душеприкаш-
чикитѣ се умоляватъ да настоятъ да ся преведе отъ Свѣ-
душъ переводчикъ безъ измѣнение на волята ми изложихъ.

§ 26. Сей завѣтъ да ся напечати и раздаде на нашити Единородци. Трошкови-
ти за переводътъ, и напечатаванието му да ся покриятъ отъ приходътъ на 1-та година. Ако не ми ся намѣрятъ пари при смъртътъ ми.

Сей завѣтъ зависи отъ Ибраилското почетно В. Кон-
солство на премудрото правителство Его Величество Фр. Јосифа 1-го Импер. Австрий отъ нѣго правителство ся по-
кровительствувамъ и умолявамъ го покорнѣйше да наблю-
дава за изпълнението по точка Мою Волю.

Ибраила Септемврие двадесѣтъ и втори Тисящи Осемъ стотинъ Шестъ де-
сятъ седмое лѣто отъ Спасителя нашего Старому число.

1867 Септември 22—С. Ч.

Т. Милановичъ. Theod. Milanoviez. *)

*) Гл. Арх. на М-вото на народното просвѣщение, дѣло № 41/1901.

Архимандритъ Максимъ Райковичъ.

„Арх. Максимъ Райковъ, наричанъ на врѣмето си Райковичъ, се родилъ около 1796. година въ Дръново. Той дошълъ отъ дѣтинството си въ Лѣсковецъ и се уцанилъ за слуга въ бакалския дюгенъ на Кьоръ Марина. Дѣдо Маринъ обаче, като видѣлъ, че слугата му Минчо има силно желание да се учи, пратилъ го въ Прѣобреженския монастиръ, дѣто могло да се добива учение прѣзъ ония тъмни врѣмена за народа и отечеството ни.

„Малкиятъ Минчо, като се настанилъ въ монастира, рѣшилъ да остане за винаги тука. Щомъ порастналъ, рѣшилъ да се подстриже. Подготвенъ отъ монастирскитѣ калугери-учители за пѣвецъ, ржкоположили го за дяконъ и го нарекли Максимъ.

„Лѣсковскиятъ чорбаджия х. Илия х. Цоневъ отишълъ въ монастира на поклонение. Въ врѣме на службата младиятъ дяконъ му направилъ добро впечатление съ своя мелодиченъ гласъ и съ звучната славянска рѣчь. — „Дали не бива да го повикамъ за учителъ въ Лѣсковецъ?“ — си помислилъ набожниятъ чорбаджия. И наистина, каквото намислилъ, сторилъ.

„Младиятъ дяконъ отецъ Максимъ почналъ да учителствува въ Лѣсковецъ. Слѣдъ нѣколко врѣме билъ ржкоположенъ въ иеромонашески чинъ, за да може да служи литургия. Учителствувалъ приблизително отъ 1820—1835. год. Получавалъ плата отъ 500 до 1000 гроша.

„Отецъ Максимъ билъ наустничаръ. Това не му прѣчило обаче да привлича около себе си жеднитѣ за четмо и писмо момчета. Такива дохождали дори отъ Г.-Орѣховица: славянскиятъ езикъ и родната рѣчь привлича всички. Само чорбаджийскитѣ дѣца продължавали да се учатъ на грѣцки и то въ поменатия градецъ, дѣто имало грѣцко училище.

„Отецъ Максимъ билъ страшенъ врагъ на грѣцкото учение и на гърцизма. Говорѣлъ противъ него и въ училище, и въ черква, и по улицитѣ. Това му навлѣкло голѣми неприятности и страшни гонения отъ страна на търновския митрополитъ фанариотъ Неофита.

„Лѣсковскиятъ манастиръ „Св. Петъръ и Павелъ“ се управлявалъ прѣзъ онова врѣме отъ егуменъ грѣкъ, който довелъ въ него сума гърци. Това възмутило ревностния българинъ отца Максима: той рѣшилъ да очисти тая българска светиня отъ тѣхъ. Съ тая цѣль напустналъ училището и, съ помощта и влиянието на родолюбца х. Илиа х. Цоневъ, изриналъ гърка егуменъ и самъ станалъ такъвъ.

„Дѣдо Неофитъ билъ противъ това, защото виждалъ, че се изплѣзвалъ изъ ржцѣтъ му манастирътъ, но трѣбвало да отстѣпи прѣдъ натиска на турскитѣ власти: той, не само одобрилъ Максима за егуменъ на манастира, но го и ржкоположилъ за архимандритъ.

„Дѣдо Максимъ се явилъ сега съ по-голѣмъ авторитетъ между народа. Обикалялъ селата и агитиралъ явно противъ грѣцкия езикъ въ черковитѣ. Това озлобявало владиката, но нѣмало що да прави. Най-много възмутило него, когато дѣдо Максимъ не му допустналъ да се разпорежда съ манастирскитѣ имоти както съ свои.

„Разказватъ, че Неофитъ поискалъ еднажъ на Георгьовденъ, споредъ обичая, двѣ ягнета отъ манастира. Той мислѣлъ, че не ще му се откаже, както било по-прѣди. Дѣдо Максимъ обаче отговорилъ буквално слѣдното: „кажете му, че агнетата ми сж мили и нуждни, и за туй не ги давамъ. Имамъ обаче едно старо куче, което не ми е потрѣбно; него мога да му дамъ“. Тоя дързѣкъ отговоръ разярилъ фанариота, и той рѣшилъ да се отърве по византийски начинъ отъ смѣлия българинъ.

„Патриаршията въ Цариградъ, по настояване на Неофита, издѣйствувала отъ централната власть, да се заточи дѣдо Максимъ въ Света Гора, като човѣкъ, който не се покорявалъ на духовното и на свѣтското си началство: обвиненъ билъ като бунтовникъ въ Велчовата завѣра отъ 1834. год. Непосрѣдниятъ му духовенъ начальникъ обаче, т. е. Неофитъ, рѣшилъ да убиятъ Максима. Послѣдниятъ, увѣдоменъ прѣдварително отъ нѣкой кираджия изъ Горна-

Орѣховица за всичко това, успѣлъ да се скрие на врѣме въ Лѣсковецъ въ кжщата на храненика си Вълча Шоповъ. Когато дошла полицията, намѣрила вѣтъръ. Тя направила сума обиски въ Лѣсковецъ, но напраздно. Кждѣ края на м. юлий дѣдо Максимъ обрѣсналъ брадата си, остригалъ коситѣ си и, прѣоблѣченъ въ мирски дрехи, побѣгналъ въ Сърбия. Това било около 1845. год.

„Дѣдо Максимъ въ Сърбия билъ туренъ егуменъ на нѣкой манастиръ, но не стоялъ дълго: сърдцето му теглило къмъ родния край. Той напустналъ гостоприемната и братска Сърбия и се озовалъ въ Свищовъ. Тукъ първи пжтъ той служилъ на славянски, съ което настроилъ противъ себе си свищовскитѣ свещеници, които се гърчеели още. Тѣ съобщили на владиката за туй небивало дотогава събитие въ Свищовъ, — това размърдало духоветѣ на свищовчани и ги накарало на други мисли. Врагътъ се сѣтилъ, кой е тозъ новъ будителъ, и веднага се разпоредилъ да го уловятъ. Прѣдпазливиятъ отецъ Максимъ, съ помощта на свищовскитѣ родолюбци, се качилъ на една рибарска лодка и се озовалъ въ Браила, а послѣ въ Галацъ.

„Будниятъ духъ на дѣда Максима не стоялъ спокоенъ и въ Влашко. Тукъ той сжщо проповѣдвалъ противъ гърцитѣ и ги гонѣлъ отъ всѣ сърдце. Билъ учителъ и свещеникъ. Като спечелилъ много пари, основалъ на свои срѣдства българско училище. По интриги на гърцитѣ, ромѣнскитѣ власти затворили училището и изпждили учителя. На свои срѣдства почналъ да зида българска черква, която напomnia и сега на малката тукъ българска колония за нѣкогашната просвѣтителна дѣйность на тѣхнитѣ прѣдци отъ не-давнашното бурно минало.

„Дѣдо Максимъ се поминалъ на 25. февруарий 1874. година. Прѣди да умре обаче завѣщалъ имането си за училищата въ България“. *)

Архимандритъ Максимъ Райковичъ завѣщалъ за българското училище въ Галацъ 450 австрийски жълтици. Тѣзи пари били вложени въ кантората на Евл. Георгиевъ въ Букурещъ и до 5/VI. 1899. год. нарастнали на 19,000 фр. въ

*) Гл. *Забравени родолюбци, отъ Е. Спространовъ. Училищень прѣгледъ год. VIII. стр. 261.*

облигации отъ Българския заемъ 6% (1888) и донасялъ годишна лихва 630 лева ¹⁾).

Българскиятъ дипломатически агентъ въ Букурещъ съ писмо подъ № 905. отъ 2/VII. 1899. г. до Министерството на народ. просвѣщение съобщава, че отецъ Максимъ е оставилъ 1600 австр. жълтици, отъ които 450# на Галацкото училище, която сума до горната дата нарастнала на 22,500 л., 210# завѣщани за висше духовно училище въ България. Тая сума нарастнала до горната дата на 12,500 л. И двѣтъ суми били облѣчени въ български цѣнни книжа.

Тоя родолюбецъ си направилъ завѣщанието прѣзъ 1874. год. и го оставилъ у Руския консулъ въ Галацъ, а слѣдъ това тѣзи пари прѣминали въ кантората на Евл. Георгиева.

По рѣшение на Министерския съвѣтъ (XVII. постановление отъ 17. мартъ 1901. протоколъ № 8.) лихвитѣ отъ капитала, завѣщанъ за Българското училище въ Галацъ започнали да се прѣдаватъ на Българската църква въ сѣкия градъ, защото училището вече не сѣществувало, а капиталтъ, завѣщанъ за висше училище, семинария или гимназия да се капитализира дотогава, щото отъ лихвитѣ да може да се подържа едно такова училище. ²⁾

Сегашното състояние на фондоветѣ, завѣщани отъ Архимандритъ Максима Райковичъ, е слѣдното: 1. за Българското народно училище въ Галацъ 25000 лева, които даватъ годишенъ доходъ 1500 л., 2. за училищното настоятелство въ Дръново 7500 лева, които даватъ годишевъ доходъ 450 лева и 3. за училищното настоятелство въ Лѣсковецъ 3000 лева, които даватъ годишенъ доходъ 180 лева. ³⁾

Прѣписъ.

Духовно завѣщание.

Во имя отца и сина и святаго духа, аминъ.

Долуподписаний смиренъ рабъ Божий, Архимандритъ Максимъ Райковичъ, като угаждамъ да приближава конецътъ на живота ми, бързамъ до гдѣто имамъ здрави раз-

1) Гл. писмо отъ М-вото на Външнитѣ работи и изповѣданията подъ № 386. отъ 5/VI. 1899. въ архивата на М-вото на народното просвѣщение дѣло № 41. (1899.).

2) Гл. Дѣло № 41/1901. въ архивата на М-вото на народ. просвѣщение.

3) Гл. Бюджетъ за приходитѣ и разходитѣ на разнитѣ фондове прѣзъ 1907. год. стр. 8. и 9.

мишленията си да извърша и послѣднитѣ си християнски и народополезни длѣжности.

Прѣдавамъ душата си на създателя ѝ и поръчвамъ на почтеннитѣ господа мои душенастоятели да ме погребатъ по свѣщеннически редъ, а именно: да ме облѣчатъ съ чернитѣ свѣщеннически одежди, които съмъ приготвилъ; върху одеждитѣ да се окачи желтия мѣденъ кръстъ, и послѣ булото ми; да се положи на гроба ми мряморенъ паметникъ съ надписъ какъвто изпълнителитѣ на завѣщанието благо-разсудятъ. Желая да се погрѣбе тѣлото ми въ Българската църква Св. Пантелеимонъ, това обаче да стане ако се позоволи отъ мѣстното началство.

Обявявамъ какво съмъ подарилъ и броилъ на живота си 500# петстотинъ жълтици австрийски, които се употребиха заедно съ другото количество въ построението на Българската Народна Църква Св. Пантелеимонъ, въ Галацъ; това количество биде прието отъ тогавашний касиеръ Г-нъ Мих. Абрамовичъ, както гласи и самата му разписка.

Понеже два пѣти прѣбихъ служителъ на Руската Императорска войска, както показватъ свидѣтелствата ми, които имамъ отъ Военнитѣ началници и бидохъ награденъ отъ Императора Александра Николаевича, Господаръ Всерусийскаго съ златенъ награденъ кръстъ и понеже още отъ тогава останахъ подъ императорското покровителство, за това моля покорно честното Руско Императорско Консулство въ Галацъ да благоволи да има надзорѣтъ за точното изпълнение на завѣщанието ми.

Тѣй сжщо умолявамъ почит. Г-нъ Евлогий Георгиевъ, търговецъ отъ Галацъ, когото опрѣдѣлямъ главенъ мой душенастоятель, при разпорежданието на паритѣ и вѣщитѣ ми, да призове да зематъ участие и другитѣ мои душенастоятели, които сж именно назначени по-долу.

За мои душенастоятели назначавамъ и опрѣдѣлямъ слѣдующитѣ почит. г-да: Ев. Георгиевъ, В. Добровичъ, А. Михайловъ и И. Х. Аврамова, които умолявамъ и задължавамъ снисходително да ми разпореждатъ наредбитѣ, паритѣ и вѣщитѣ, споредъ както гласи настоящето мое духовно завѣщание, което никой, безъ изключение духовенъ, воененъ или мирски нѣма право да дрѣзне да наруши нито една черта отъ разпорежданията ми.

Обявявамъ какво имамъ у г. Прокопия Прокопиевъ, сарафинъ въ Галацъ, 300 жълтици австрийски, дадени подъ лихва по 10% на годината.

Обявявамъ какво имамъ у Г. Евлогия Георгиевъ 1600 жълтици австрийски, дадени подъ лихва 8% на година и тъй всичкий ми капиталъ се състоя отъ 1900 жълтици, който ще се разпореда по слѣдующий начинъ:

1-о) 100 жълтици австр. да се употрѣбятъ за погрѣбението ми; за тази цѣль да се употрѣбятъ и колкото пари се намѣратъ слѣдъ смрътъта въ мѣстопрѣбиванието ми.

2-о) 200 жълтици австр. подарявамъ на народното училище въ Търновското окръжие въ България.

3-о) 450 жълтици австр. да се дадатъ на Българското народно училище въ Галацъ, което се намира при Българската църква Св. Пантелеимонъ.

4-о) 500 жълтици австр. да се дадатъ на Народното училище въ родното ми село Дръново, въ Търновско окръжие въ България; отъ тия пари 250 ще бждатъ за мжжкото училище, 250 — за дѣвическото.

5-о) 200 жълтици австр. да се дадатъ на Търновското дѣвическо училище въ България.

6-о) 250 жълтици австр. да се дадатъ на първа Българска Гимназия или Семинария, или друго висше народно училище, което би се учредило най-скоро въ България, въ който градъ или село би било. Всичкитѣ горѣказани пари ще се употрѣбятъ не за построение на училищни домове или заведения, но именно ще служатъ за фондъ, сир. да се осигорятъ на нѣкое мѣсто, дѣто и както г. г. душенастоятелитѣ благоразсждятъ и да се изпращатъ ежегодно само доходите имъ до общинитѣ или училищнитѣ попечители на горѣизложенитѣ градове и села, които сж длъжни да употрѣбаватъ надлежитѣ доходи отъ завѣщанитѣ количества, споредъ както гласи настоящето ми завѣщание, и никакъ друго-яче, а съ доходътъ отъ 250 оставени за първа гимназия, семинария или друго висше народно училище да се слѣдва както разсждятъ за по-добрѣ г-да изпълнителитѣ на завѣщанието, до гдѣто се учреди казаното заведение.

7-о) 100 жълтици австр. ще се дадатъ на сродницитѣ ми; тия мои сродници, единъ или двама, длъжни сж да се яватъ да приематъ завѣщаното количество отъ г-на Ев.

Георгиева съ потвърдени писма отъ селското духовно общество, което е длъжно да разсѣди кои сж моитѣ поближни сродници и на кого по колко се пада да се даде.

Обявямъ, какво явно се вижда отъ самото ми това завѣщание, че сумата на завѣщанитѣ количества е по-малка съ сто (100) отъ всичкий ми капиталъ даденъ подъ лихва. Слѣдователно, Г. Евлогий Георгиевъ, главний мой душенастоятель, е длъженъ да варди това количество и го даде на тогова, който се яви съ особено писмо отъ моя страна, съ саморжчний подписъ, и които пари оставатъ на разположението му. Ако въ разстояние на шесть мѣсеца отъ смъртъта ми не се яви това лице, на такъвъ случай рѣченото количество остава да се употрѣби за нѣкоя народополезна цѣль и дѣло отъ г-да душенастоятелитѣ.

Колкото вещи срѣбърни и позлатени, книги, дрѣхи и други нѣща за продаване сж намѣрятъ въ прибиванието ми, да се продадатъ и обдържаното отъ тѣхъ количество да се употрѣби за нѣкое украшение и друга потрѣбна работа въ Българската църква Св. Пантелеимонъ въ Галацъ, а колкото нѣща се намѣрятъ, които не сж за продаване, да се разпоредятъ и подарятъ комуто каквото прилича по християнскій обичай.

Ако, слѣдъ смъртъта ми се случи да остане лихва не земана както ще се види отъ кредитнитѣ ми билети, то г-да душенастоятелитѣ иматъ пълно право да дирятъ съразмѣрната лихва, която да се приложи при завѣщанитѣ 450 за Българското народно училище въ Галацъ.

Настоящото мое завѣщание е писано споредъ желанието ми и добрата ми воля и за увѣрение подписвамъ се саморжчно съ приложение на печатътъ си; направи се на два екземпляра отъ които и двата потвърдени отъ тукашното честно Руско Консулство, моето покровителство, единий остава да се пази въ архивитѣ му, а вторий задържамъ азъ.

Галацъ 13 януарий 1873.

Архимандритъ Максимъ Райковичъ.

Свидѣтели | Гавраилъ Г. Аврамовъ
| Атанасъ Михайловъ

Что дѣйствительно вышеозначенное духовное завѣщаніе составлено и подписано собственноручно Болгарскимъ Архимандритомъ Максимомъ Райковичемъ съ приложеніемъ его печати въ присутствіи двухъ свидѣтелей Гавраила Аврамова и Анастасія Михайлова, а равно и подписи сихъ послѣднихъ на сказанномъ завѣщаніи учиненую ими также собственноручно въ томъ Російско Императорско Консульство въ Галацъ и Браиловѣ симъ удостовѣряющъ

Галацъ, 12 мартъ 1873 год.

(п) Консулъ Романенко

Что настоящее копие повсѣмъ вѣрно съ подлинномъ духовномъ завѣщаніемъ, въ томъ Російское Императорское Консульство удостовѣряетъ съ приложеніемъ казѣнной печати.

Галацъ, 8 юній 1892

Генералній Консулъ Романенко

За вѣрностьта на прѣписа
Секретарь Ив. А. Екзархъ. *)

*) Гл. Архива на Мѣсто на народното просвѣщение, дѣло № 41/1901.

Иосифъ А. Ковачевъ.

1839—1898.

Той се е родилъ на 14. януарий 1839. година въ гр. Щипъ. Въ Щипъ почти не е прѣкъсвало да функционира училището прѣзъ епохата на тежкото двойно робство. Щипяни отдава се отличавали съ своето ученолюбие. Грамотнитѣ въ тоя градъ не сж се броили на прѣсти, както е било въ повечето български градове. Роденъ Иосифъ Ковачевъ въ такава срѣда, не е могълъ да остане безъ образование. По онова врѣме въ Щипското училище се учили часословътъ, псалтирътъ и други прѣдмѣти, които били въведени въ повечето килийни училища. Слѣдъ като свършилъ Ковачевъ Щипското училище, веднага се родило у него силно желание да се прѣдаде на народо-просвѣтна работа. За такава дѣйность най-сгодно било учителското поприще. Прѣзъ 1855. година той се условилъ за учителъ въ с. Гиляни, Скопски санджакъ. Тукъ Ковачевъ просвѣщавалъ гилянчани около 4 години. Скромниятъ селски учителъ, Ковачевъ, не се ограничилъ да работи само въ училищната ограда: нему му дошло наумъ да събира и народни умотворения. Нѣкои прѣдполагатъ, че идеята за събиране народни умотворения била внушена Ковачеву отъ нѣкои учени пжтешественици като Гилфердинга и др.

Съ своя миренъ и тихъ характеръ, както и съ своето усърдие Ковачевъ въ кжсо врѣме станалъ любимецъ на добродушнитѣ селяни. Ковачевъ спечелилъ любовта на селянитѣ съ мелодичното и сладко черковно пѣние. Той станалъ привлѣкателна сила: селянитѣ съ нетърпѣние чакали да дойде праздниченъ день и да отидатъ въ черква, та да послушатъ сладкото пѣние на любимия си учителъ.

Всичко било добро, обаче самичъкъ Ков. не билъ доволенъ отъ себе си: той съзнавалъ много добрѣ, че съ тѣзи си знания не може да бжде достатъчно полезенъ на народа си. Въ него се разпалило още повече желанието да слѣдва въ нѣкое висше училище, слѣдъ като се срѣщалъ съ нѣкои чуждестранни пжтешественици по Европейска Турция. Навѣрно, нѣкои отъ рускитѣ пжтешественици мѣ

съобщили, че въ Русия може да постѣпи въ нѣкое училище и да се изучи бесплатно. Съ тази цѣль Ков. напустиналъ учителството и заминалъ за Цариградъ при виднитѣ тогава българи, за да го упжтѣтъ и улеснятъ въ прѣдначертаната му работа. Оттукъ Ковачевъ, макаръ и да желаялъ силно да заmine за Русия, билъ изпратенъ въ Бѣлградъ, дѣто постѣпилъ въ духовната семинария и слѣдвалъ около 3 години. Слѣдъ като се изминали тритѣ години въ Бѣлградъ, Ковачеву се усмихнало щастieto да заmine за Русия: прѣзъ 1864. год. заминалъ за Киевъ, дѣто постѣпилъ за ученикъ въ духовната академия. Въ Киевската духовна академия по онова вѣме покрай богословието академиститѣ изучавали и педагогика. Ковачевъ, макаръ и да постѣпилъ въ духовна академия, види се, не ще е ималъ намѣрениe да се прости съ учителското звание, затова обърналъ голѣмо внимание на лекциитѣ по педагогика. Съ помощта на тѣзи педагогически знания Ков. успѣва по-сетнѣ да стане реформаторъ на нашитѣ училища. Жаденъ още отъ учителството за педагогически знания, нему се дала възможность да се запознае по-основно съ много училищни въпроси и съ новитѣ течения, които по-сетнѣ успѣшно прѣсади на българска почва. Още прѣди да свърши Ков. духовната академия, Одеското българско настоятелство, което слѣдило съ голѣмо внимание успѣха на младитѣ българчета, които се учили въ рускитѣ учебни заведения, тъкмило да го изпрати за учителъ въ Габровското училище. Ковачевъ, за да се издължи на Одеското българско настоятелство, което го издържало въ академията, приелъ да стане учителъ въ Габрово. Слѣдъ като свършилъ Ков. академията, заминалъ прѣзъ родния си градъ, дѣто се видѣлъ съ родителитѣ си, за Габрово.

По онова вѣме въ Габрово билъ главенъ учител Цвѣтко Самарджиевъ, който още продължавалъ да обучава по Ланкастерската метода. Веднага Ковачевъ се заелъ да изхвърли тая метода и вмѣсто нея започналъ да въвежда прѣзъ 1868. год. *писо-четната метода*, която той наричалъ *нагледна и гласна метода* *) Още отъ самото начало Ков. се заелъ не само да обучава своето отдѣление, но помо-

*) Види се, това наименование е заблудило мнозина наши историографи да смѣтатъ Ков. за разпространителъ на *звучната метода*, когато въ неговата метода много малко е заимствувало отъ тая метода, а повече е заимствувало отъ писочетната и оная на нормалнитѣ думи.

Иосифъ А. Ковачевъ.

лилъ и другитѣ учители да хоспитиратъ при него, та да се запознаятъ съ новия начинъ на обучение по четене и писане. Успѣхитѣ на К., постигнати съ ученицитѣ отъ I. отдѣление, зачудили гражданитѣ. Гражданитѣ започнали да приказватъ, че учението при новия учителъ станало играчка за ученицитѣ. Това мнѣние се усилило, когато Ковачевъ започналъ да извежда ученицитѣ на открито и да ги учи на гимнастически игри. И въ училищното помѣщение Ков. направилъ прѣобразованія: заржчалъ да се направятъ черни дъски, чинове и др. т. Похвалитѣ за новия учителъ зели тождова широки размѣри, та дори заспалитѣ въ образователно отношение турци се интересували за новия учителъ и питали: отдѣ е дошълъ? Както всѣкога, така и сега турцитѣ започнали да подозиратъ Ков. въ лоши замисли противъ турската властъ. Особено ги шокирали гимнастическитѣ игри, които наумявали за военнитѣ упражнения, и обстоятелството, че този новъ учителъ дошълъ отъ враждебната на турцитѣ Русия. Не се минало много врѣме и за Ков. било донесено на тогавашния Русенски валия Митхадъ паша, който заповѣдалъ на Габровския каймакаминъ да прѣмахне отъ Габрово Ковачева. Заповѣдта била изпълнена много акуратно: каймакаминътъ прѣдложилъ Ковачеву да напустне Габрово въ най-непродължително врѣме. Това било едно бузшумно интерниране, което огорчило габровци до дънъ срѣдце. Щомъ се научили габровскитѣ първенци за заповѣдта на Митхадъ паша, ударили на молба, дано задържатъ многообичния си и многоуважаванъ учителъ, обаче всичко било напусто: молбитѣ не помогнали, и Ков. още не сключилъ годината, трѣбвало да се прости съ уважаващитѣ го габровци и да замине за родния си градъ. Въ Щипъ Ковачевъ не могълъ веднага да си намѣри мѣсто за учителъ, затова приелъ да стане учителъ въ махалата Ново-село. Това било прѣзъ 1869. год. И тукъ Ков. започналъ да води по новата метода обучението по четене и писане, започналъ да приема хоспитантни учители, които желаяли да се запознаятъ съ новата метода на обучение. И тукъ славата на Ковачева бързо се разнесла между граждани, селяни и учители. Не слѣдъ много врѣме при Ков. започнали да дохождатъ учители отъ по-далечни градове, за да усвоятъ новата метода на обучение.

Основното училище не задоволявало жадната за работа душа на Ков., затова той намислил да отвори нѣщо като класно училище съ двѣгодишенъ курсъ. Програмата на новоотвореното училище изработилъ самитѣкъ, раздѣлилъ ученицитѣ на класове и започналъ да прѣподава различни прѣдмети. Въ това училище въвелъ и класната и прѣдметната система на обучение. Новоотвореното класно училище отъ Ковачева имало донѣйдѣ характеръ на педагогическо училище, защото покрай общообразователнитѣ прѣдмети въ него се прѣподаване дидактика и методика. Отъ общообразователнитѣ прѣдмети се изучавали богословие, история, и др. т. Съ това училище Ковачевъ се стремѣлъ да удовлетвори въ онова врѣме двѣ най-належащи нужди на нашия народъ: отъ една страна да приготви добри учители, а отъ друга — добри свещеници, затова въвелъ въ училището и педагогически, и богословски прѣдмети. Прѣзъ 1871. година излѣзълъ първиятъ випускъ отъ педагогическо-богословския курсъ на Ковачева. Свършившитѣ били подложени на публиченъ изпитъ, който траялъ 2—3 дена. Подиръ теоретическия изпитъ ученицитѣ били заставяни да държатъ по единъ пробенъ урокъ, за да се види, доколко могатъ да прѣподаватъ изучаванитѣ отъ тѣхъ прѣдмети. И този изпитъ далъ блѣскави резултати: ученицитѣ очудвали присѣтстваващитѣ както съ хубавитѣ си отговори по теория, така и съ умѣлото прѣподаване на пробнитѣ уроци. Слѣдъ тоя изпитъ славата на Ковачева грѣмнала надлѣжъ и наширъ по нашето отечество. Въ този педагогическо-богословски курсъ имало ученици отъ Габрово, Велесъ, Тиквешъ, Прилѣпъ, София, Плѣвенъ и др. градове.

За обучението на Ковачева по четене и писане имаме свѣдѣния отъ неговото ръководство и отъ неговия ученикъ, покойния Ив. В. Соколовъ, който е свършилъ прѣзъ 1871. год. първия педагогическо богословски курсъ въ Щипъ.

Съ писмото си отъ 20. III. 1903. г. покойниятъ Ив. Соколовъ ето що ни съобщава за обучението на Ковачева:

„1. Иос. Ковачевъ, прѣди да почнеше откриването на нѣкоя буква, разговаряше съ ученицитѣ за такива прѣдмети, въ името на които да се срѣщатъ буквитѣ, що щѣше да открива.

„2. Ученицитѣ се упражняваха слѣдъ самото откриване на буквитѣ, да ги съединяватъ въ срички, а отъ

сричките да съставятъ думи. *Ковачевъ* обръщаше голѣмо внимание на ръкописното писмо, а не и на печатното. Буквите, при откриването, се уприличаваха на нѣкой прѣдметъ или на нѣкое животно, което помагаше особено много на учениците, да ги запомнятъ.

„3. *Иос. Ковачевъ* откриваше най-напрѣдъ най-лесните букви, особено гласните и шипящите, а подиръ това начеваше да открива и другите букви, но не поредъ, а както дойдеше. Той всѣкога съблюдаваше това правило: *да се отива отъ по-лесното къмъ по-мѣжното.*

„4. На печатните букви *Ков.* обръщаше много малко внимание, а туку рече всичкото му внимание бѣ съсредоточено върху ръкописите букви. Само при откриването на буквите се караха учениците да пишатъ и печатните букви, колкото да могатъ да ги уприличатъ на нѣкой прѣдметъ, а послѣ почти се забравяше въ писането, и учениците не се принуждаваха да пишатъ вече печатни букви.

„5. *И. Ковачевъ* употребяваше въ говоренето съ учениците картини и други помагала, които прѣдставяше въ училището, а нѣкои прѣдмети наблюдаваше на полето заедно съ учениците.

„6. Звуковете *Ковачевъ* уприличаваше на гласа на вѣтъра, на врабчето и др. т.“

И тукъ *Ковачевъ* не се ограничавалъ да работи само между четирите училищни стѣни, а пожелалъ да просвѣти и ония, които били вече възрастни и нѣмали възможность да посѣщаватъ училището, затова отворилъ недѣлни курсове, въ които държалъ сказки по черковна и всеобща история. Много селяни и граждани се стичали да слушатъ сказките на тоя ученъ даскалъ. На търгозците челя лекции по водене на търговски книги и по смѣтководството. Благодарение на тая усиlena и умѣла дѣйность на *Ковачева*, неговото училище станало огнище, отъ което се прѣскаля свѣтлина и топлина далече-далече по нашата татковина; неговото училище станало едничко заведение, което приготвяло добри учители и свещеници. Слѣдъ врѣме *Ковачевъ* се прѣмѣстилъ отъ махалата въ друго училище, което се намирало въ центъра на града, а прѣзъ 1872. година билъ назначенъ отъ владиката за училищенъ инспекторъ въ Кюстендилско. Тая нова длѣжность на *Ков.* налагала да се

обикаля и инспектира инспекционната областъ, обаче въ онова врѣме такива обиколки не сж били лишени отъ опасностъ за живота, още повече като знаемъ съ каква грижа сж слѣдни турцитѣ въ ония размирни врѣмена всѣка стѣпка на по-събуденитѣ българи. Не се минало много врѣме, и властѣта поискала да се махне Ков. отъ тая длѣжностъ. Слѣдъ това Ковачевъ потърсилъ отново учителско мѣсто. Такъво намѣрилъ въ Прилѣпъ, дѣто учителствувалъ три години — отъ 1874—1877. И тукъ учителството на Ков. съставя блѣскава епоха за Прилѣпското училище. Започнала се руско-турската война, която донесе нови изненади, нови неприятности и горчиви минути на нашия просвѣтителъ. Тогава Ковачевъ билъ арестуванъ отъ турската властъ, закаранъ въ Солунъ и слѣдъ нѣколко врѣме интерниранъ въ родния му градъ.

Настѣпи освобождението, и за Ков. настѣпи по-блажено врѣме. Сега той продължава своята мирна и тиха народополезна работа. Въ свободна България Иосифъ Ковачевъ е заемалъ високи държавни и общински длѣжности: билъ е прѣдставителъ въ първото велико учрѣдително народно събрание, окръженъ училищенъ инспекторъ, главенъ секретаръ при Министерството на просвѣщението, секретаръ и членъ на Държавния съвѣтъ и кметъ на гр. София.

Прѣзъ 1888. год., когато се отвори Висшето училище, той бѣ поканенъ да заеме катедрата по педагогика, която продължава да заема дори до смъртния си часъ. Той четѣше лекции по социология и педагогика и бѣ успѣлъ да спечели любовта и уважението на слушателитѣ си.

И прѣзъ врѣмето на своето професорство той не прѣставаше да се интересува и да работи, за да се извоюва свободно управление за татковината му.

Въ нашата литература Ковачевъ остави 1. *Български букваръ по звучната метода за народнитѣ училищи*; 2. *Ръководство за първоначалното обучение въ четеньето и писаньето по звучната метода*; 3. *Школска педагогія*.

На 31. декемврий 1898. година Ковачевъ напустна за винаги този свѣтъ и се прѣсели въ вѣчността. По този случай ето що казва неговия биографъ: „Софийското общество изгуби единъ отъ виднитѣ свои членове, а Висшето училище — единъ отъ своитѣ скромни професори. Името на Иосифа Ковачевъ не е свързано съ нѣкое бурно съби-

тие, съ нѣкоя прочута случка, та да изпъкнеше въ нашия граждански животъ съ, особена сила. Навѣрно мнозина интеллигентни, между тѣхъ, може би, и учители, нищо не сж слушали за живота и дѣйността на покойния Ковачевъ. У насъ това нѣщо е твърдѣ обикновено. Ние се научаваме за ползотворната дѣйность на нѣкой миренъ, тихъ и скроменъ народенъ труженикъ, особено ако той работи на учителското поприще, само тогава, когато слѣдъ многогодишна тежка работа силитѣ му подгизнатъ и животътъ му прѣсѣкне. Рѣдко нѣкой вѣстникъ ще отбѣлѣжи, че многогодишниятъ учитель едикои-си се поминалъ едикогоа-си. И това става у насъ тѣи благодарение на нашата небрѣжность къмъ себе си, благодарение на нашата разпокъсаность и безгрижность къмъ самоопознаване.

„Кой бѣ Иосифъ Ковачевъ, че печатътъ тѣй единодушно отбѣлѣжи голѣмата загуба съ неговата смъртъ? — Единъ миренъ, тихъ, незлобивъ, скроменъ, ала работливъ и разсѣдливъ труженикъ на дълга къмъ маика България; единъ отъ първитѣ наши събуждачи, една отъ първитѣ свѣтли личности въ общия мракъ, единъ отъ първитѣ реформатори въ училищното дѣло. Ковачевъ заслужва напълно нашата признателность и нашето почитание за неговата народополесна дѣйность въ полето на народното възпитание и образование. Да въведешъ една нова система на обучението, чрѣзъ която дѣцата бързо и съзнателно да се научаватъ да пишатъ и четатъ, е една отъ онѣзи заслуги къмъ народа, каквато рѣдко се пада на човѣка да извърши. А заслугата на покойния Ковачевъ състои главно въ това, че той замѣни Ланкастерската метода на обучението въ четене и писане съ звучната метода и второ, че той въ разстояние на нѣколко години по единъ опрѣдѣленъ планъ можа да приготви извѣстно число младежи, които се разпрѣснаха по разни кѣтове на България и започнаха да прѣподаватъ по новата метода. А това бѣ много важна стѣпка за обрѣзването на обучението и главно за лесното и съзнателно усвояване на четмо и писмо. Покойниятъ Ковачевъ по темпераментъ, по характеръ и душевенъ строй бѣ именно роденъ за учитель. Нему не се харесваха бурнитѣ работи, голѣмитѣ крѣсѣци и необмисленитѣ авантюри. Той обичаше мирния, но плодотворенъ и непрѣкъснатъ трудъ; той гледаше сетнинитѣ и за тѣхъ залѣгаше. Минутното въодуше-

вение и бурното дѣйствие съ тъмно прѣдставление на послѣдицитѣ той избѣгваше старателно. Съ една дума, Ковачевъ бѣ човѣкъ на еволюцията, подпомагана и улеснявана съ планоуѣрни дѣйствия, а не на революцията, подтиквана съ трѣска на безразсѣдството. И макаръ да бѣ по едно врѣме прѣдседателъ на Върховния македонски комитетъ, въ задачитѣ на който влизатъ и революционни планове и дѣйствия, той остана пакъ факторъ на мирното, тихото развитие, на лоялнитѣ постѣпки. *)

Иосифъ Ковачевъ, на когото щастието помогна отъ простъ селски учителъ да се издигне до университетски професоръ, не прѣставаше ни за минута да мисли и работи за благо на милата си татковина. Той служи за идеалъ на добъръ съпругъ, честенъ гражданинъ и неуморимъ просвѣтителъ. Най-послѣ като вѣнецъ на всичко, що бѣ направилъ прѣзъ живота си, Ковачевъ завѣща скромното си богатство (20,000 л.) за народо-просвѣтни цѣли.

Отъ завѣщанието, което цитуваме изцѣло, се виждатъ идеалитѣ на този родолюбецъ.

Завѣщание.

Долуподписаниятъ Иосифъ А. Ковачевъ, православенъ българинъ, родомъ отъ Шипъ (въ Македония), като взехъ прѣдъ видъ неизвѣстността изобщо на послѣдния часъ отъ живота човѣшки, днесъ при съвършено здравъ умъ и съ чиста съвѣстъ рѣшихъ да искажъ чрѣзъ настоящето послѣдната си воля, както слѣдва:

I. Назначавамъ съпругата си Екатерина Иосифъ А. Ковачова за единствена и универсална наслѣдница и завѣтница на всичкото ми имущество, каквото имамъ и каквото по право би ми принадлежало.

II. Въ качеството си на моя наслѣдница и завѣтница съпругата ми, Екатерина Иосифъ А. Ковачева, ще има пълно право да се ползува, и то до животъ, само отъ прихода на горѣпоменатото ми имущество.

III. Цѣлата ми библиотека желаѣ да се подари слѣдъ смъртта ми на българската гимназия въ Солунъ, или же на българската духовна семинария въ Цариградъ, сир. на

*) Гл. *Училищенъ прѣгледъ*. Год. III. стр. 1199.

онова отъ тия двѣ учебни заведения, дѣто ползата отъ нея би могла да бѣде по-реална.

Туй ми желание ще се удовлетвори отъ казаната ми наслѣдница и завѣтница, ако тя би ме преживяла, въ противенъ случай то ще бѣде удовлетворено отъ изпълнителитѣ на завѣщанието ми.

IV. Подиръ смъртта на съпругата ми Екатерина Иосифъ А. Ковачева, ако тя би ме прѣживяла, сѣщо и подиръ моята смъртъ, ако азъ бихъ я прѣживѣлъ, и въ двата тия случая цѣлото ми имущество, съ исключение на библиотеката ми, относително която вече исказахъ желанието си, ще се капитализира, за да образува единъ постояненъ фондъ, който ще носи название „Наученъ фондъ на Екатерина—Иосифъ.“

V. Тоя фондъ ще се пласира, подъ най-дългосрочна лихва въ Българската народна банка или въ друго нѣкое солидно финансово учрѣждение, и когато ще порастне отъ лихвитѣ до сумата, приходѣтъ на която да отговаря на назначението му, изложено по долу, ще се тури въ исключителното распорѣждане на Висшето училище въ София подъ слѣдующитѣ условия:

1) Фондѣтъ ще се управлява отъ историко-филологическия факултетъ подъ върховния надзоръ на академическия сѣвътъ.

2) Отъ лихвитѣ на капитала ще се издаватъ ежегодно по една премия въ размѣръ на 1200 лева. ср. и по единъ хонораръ въ размѣръ на 300 лева ср. .

3) Премията ще се опрѣдѣли за най-добрата и самостоятелна студия, прѣдставена по прѣдварително обявенъ конкурсъ върху теми, взети отъ слѣдующитѣ области, на отечествовѣдѣнието: а) еволюция на българския езикъ въ разнитѣ му нарѣчия, б) движението на българскитѣ поселения и тѣхниятъ отдѣленъ културенъ животъ отъ началото до най-новитѣ врѣмена, и в) домашното и школско възпитание на българския народъ прѣзъ разнитѣ епохи на историческия му животъ.

Забѣлъжка. Когато бихъ се исчерпали изброенитѣ области, тогава ще могатъ да се взематъ теми и изъ другитѣ области на българското отечествовѣдѣние, които по

мнѣнието на фондовото управление бихъ имали нужда отъ по-специално изучаване.

4) Хонорарътъ ще се разпрѣдѣля между рецензентитѣ, върху които е била възложена оцѣнката на прѣдставенитѣ студии.

5) Опрѣдѣлянето премиитѣ и разпрѣдѣлянето хонораритѣ ще ставатъ отъ управлението на фонда и ще се утвърждава отъ академическия съвѣтъ.

6) Ако ни една отъ прѣдставенитѣ студии не би се одобрила, или же ако до насроченото врѣме никакви конкуренти не бихъ се явили, и въ двата тия случая, безъ да се прѣкъсва обявяването конкурсътъ прѣзъ всѣка послѣдователна година, премиитѣ ще се държатъ врѣменно при капитала до момента на истеглянето имъ, и полученитѣ отъ тѣхъ прѣзъ туй разстояние лихви, заедно съ остатѣцитѣ отъ евентуалното ажио, ще се употрѣбятъ за разноси по операциитѣ на фонда; най-сетнѣ

7) Желалъ бихъ, щото всички удостоени съ хонораръ рецензии да се публикуватъ *in extenso* въ годишника на Висшето училище или въ друго нѣкое научно списание, издавано въ България.

VI. За изпълнители и настоятели на туй ми домашно и собственорѣчно написано и подписано завѣщание опрѣдѣлямъ ректора на Висшето училище въ София, декана на историко-филологическия факултетъ и единъ деллагатъ отъ Министерството на народното просвѣщение.

Ст. София, 12 юни 1898 г.

Завѣщатель: (подп.) И. А. Ковачевъ.

Сава И. Радуловъ.

Градътъ Панагюрище е бѣлѣжитъ както за нашето близко минало, така и за нашето по-отдалечено минало. Въ близкото наше минало, тъкмо прѣди освобождението, неговото име се записа въ анализѣ за бѣлѣжитото сръднегорско възстание. По-рано той даде на майка България първиятъ български критикъ въ лицето на Н. Бончева, първиятъ български историографъ и уредникъ на нашето учебно дѣло въ лицето на приснопамятния М. Дриновъ, както и първиятъ директоръ на Болградската гимназия, Сава И. Радуловъ. Сава Радуловъ не може да се издигне на еднакво равнище съ Н. Бончева и М. Дринова, обаче и той работи усърдно и добросъвѣстно на нашето книжовно поле, освѣтъ това завѣща спечеленото си съ трудъ и пестовность скромно богатство за народо-просвѣтни цѣли. Поради това заслужва да се кажатъ за него нѣколко думи въ тази ни книга.

Сава И. Радуловъ се е родилъ около 1817—18. год. въ гр. Панагюрище, махалата „Босна“, отъ родители Илия и Гена Радулови, които били прости хорица. Тѣ били и доволно сиромаси, дѣто се рекло живѣли „днесъ за утрѣ“. Бащата се занимавалъ съ земедѣлие, но пѣсчливата и камениста почва слабо възнаграждавала честния му и усиленъ трудъ, а майката лѣтъ по къра, а зимѣ надъ фурката, както всѣка работна панагюрка, помагала на мъжа си „дано свържатъ двата края заедно“. Тѣ имали още единъ синъ Патйо.

Както казахме, въ първитѣ години на нашия вѣкъ семейството на Илия Радуловъ се сдобило съ дѣте, момче.

Името му нарекли Стойно. Малкиятъ Стойно, бждещиятъ „Отецъ Сава“, расналъ и порасналъ при родителитѣ си. Първото му възпитание дали не особено строгитѣ му родители. По онова врѣме въ Панагюрище нѣмало училище и Стойно останалъ неукъ.

Бащата не искалъ да направи сина си арабаджия, та намислилъ да го даде на занаятъ. Въ това врѣме Панагюрище се славilo съ производството на козиняви чулове и чували, затова Стойно главили за мутавчия.

и взаимно се обучавали. Още същата година въ Панагюрище дошълъ Неофитъ Рилски, апостолътъ на Бель-Ланкастеровата метода въ България и бащата на 66-тъ взаимноучителни таблици. Той дава планъ за ново училищно здание въ Панагюрище, и гражданитъ скоро започватъ новата постройка. Малката кжщица на Дончо Дерменджийски била съборена и на нейно мѣсто се положили основитъ на голѣмо двуетажно здание — бждещето училище. Кесария напустналъ Панагюрище, а мѣстото му заелъ нѣкой си даскалъ Курта. Този даскалъ събралъ дѣцата въ една малка стаичка, седналъ по турски, прикаралъ показалката, която била толкова дълга, щото достигала и най-последния ученикъ, захваналъ да боде съ иглата и да показва на ученицитъ: *азъ, буке, вѣди*

Щомъ било довършено новото училище, завърналъ се отъ Измиръ и дяконъ Сава. Младиятъ дяконъ заедно съ Груйо отъ Копривщица били условени за учители въ новото училище.

Новитъ учители въвели въ новото училище показаната имъ отъ отца Неофита Бель-Ланкастеровата метода, покачили 66-тъ взаимноучителни таблици, наредили се ученицитъ около „полукрузитъ“ и работата се започнала. *Азъ, буке, вѣдите* на даскалъ Курта било изгонено и замѣстено съ *а, бе, ве, ге* — сричането.

Да се приеме съ готовностъ и родушностъ прѣдложението на отца Неофита за постройка въ гр. Панагюрище на ново грамадно училищно здание, което е било нѣщо необикновено въ онова врѣме, да се снабди сетитъ училището съ нуждната покжщина и помагала и да се повикатъ за учители такива лица, като дяконъ Сава и Груйо, всичко това се дължело на родолюбието на тогавашнитъ панагюрски първенци, които се отличавали съ своята интелигентностъ и любовъ къмъ учението, а най-много въ това отношение работили братията х. Кирилъ и х. Анастасъ. „Тѣ бѣха, каже дѣдо Дановъ, людѣ много интелигентни и образовани на врѣмето си, грижеха се и жертвуваха твърдѣ много за уредбата на училището и за народната просвѣта, у тѣхната кжща азъ видѣхъ първъ пѣтъ рафтове пълни и наредени съ книги, вмѣсто съ паници, както у насъ“.

Като учител дяконъ Сава билъ много добъръ. Той не биелъ ученицитъ, както обикновено постѣпвали по онова

врѣме, напротивъ, той се носилъ кротко, но винаги сериозно съ ученицитѣ и за това пѣкъ тѣ го почитали и уважавали като баща. Съ какъвъ авторитетъ се е ползувалъ Радуловъ както между ученицитѣ, така и между гражданитѣ въ Панагюрище, може да се види отъ слѣднитѣ думи на Панагюрския свещеникъ Цвѣтко, който не е билъ неговъ ученикъ: „И днесъ, като минавамъ покрай къщата на Радулова, съзимаме нѣкакво страхопочитание, като че ли минавамъ покрай нѣкоя светиня“

Добрата уредба на Панагюрското училище и особено повикването за учителъ дяконъ Сава, който се училъ въ чужбина, привлѣкли ученици и отъ околнитѣ мѣста. Между тѣзи сж били Христо Г. Дановъ отъ гр. Клисурса и нѣкои си Стойчо и Григория. Дяконъ Сава живѣлъ въ училищното здание. Вечеръ той отива дома да вечеря и послѣ се завръща да спи въ училището. Прислужници му били Хр. Дановъ, Стойчо и Григория, които живѣли въ едно старо здание близо до училището. Това е било около 1841. год.

Колко години е учителствувалъ С. Радуловъ въ Панагюрище, това не се знае положително. Споредъ г-на Данова слѣдъ двѣ години отъ учителствуването си Радуловъ заминалъ пакъ за Измиръ, за да допълни образованието си и да напечата прѣведената отъ него „Стихійная аритметика“. Тукъ Радуловъ стоялъ не повече отъ 3—4 години и се завърналъ въ Панагюрище, та пакъ продължавалъ учителствуването си, но едно нещастие станало причина скоро да напусне учителството, па и родното си мѣсто, за да се не върне вече никога.

Прѣзъ лѣтото на 1848. година станало нужда да се поправи училищното здание, а именно да се поразширятъ нѣкои отъ стаятъ. При тази поправка съвсѣмъ небрѣжно била прокарана една отъ печкитѣ, та благодарение на това на 28. или 29. декември сжщата година се запалва една греда, огнѣтъ отъ която обхваща цѣлото здание и го обръща въ пепелище!

Това нещастие било като грѣмъ отъ невидѣно върху главата на Сава. Той се засрамиръ отъ съгражданитѣ си, на които мислилъ да принесе полза, а принесълъ врѣда. Наистина, той самъ не запалилъ училището, нито дори е билъ тази вечеръ въ училищното здание, но като главенъ учителъ и като живѣщъ въ зданието, той смѣталъ и себе

си виновенъ за това нещастие. Съвѣстѣта го гризѣла, защото пожарътъ избухналъ изъ неговата стая и билъ причиненъ отъ невнимателността на прислужниците му: той се отеглилъ у дома си и дълго врѣме не се мѣрналъ нийдѣ по града, а постоянно ровилъ изъ книгитѣ си. Въ сѣщото врѣме му излѣзла и една лоша пришка, която дълго врѣме го задържала въ уединение.

Докато Радуловъ стоялъ въ своето скривалище на доброволенъ адресъ, у него се родила мисълѣта да напусне бащиното си огнище, да търси знания въ чужда земя, та съ това да може да се отърве, както той си е мислилъ, отъ прѣзрителнитѣ погледи на своитѣ съграждани.

Още прѣзъ 1849. година дяконъ Сава, безъ да разгласява много много, напуща Панагюрище и отива въ Русия. Споредъ г-на Хр. Данова, той ималъ малко спестени пари отъ учителствуването си и отишълъ въ Одеса пакъ да учи. Понеже Радуловъ е ималъ широки филологически познания, нѣщо което се вижда отъ прѣдговора на нравоучението му, отъ издаденитѣ отъ него граматика и рѣчникъ и отъ останалитѣ отъ библиотеката му книжа, които сж повечето съчинения по филологията, г-нъ М. Т. Влайковъ прѣдполага, че той отъ заминаването си въ Русия до 1853. година, е слѣдвалъ въ нѣкой отъ рускитѣ университети и то по филология.

На 1853. година Сава Радуловъ дошълъ въ Болградъ, дѣто до 1858. година е билъ учителъ при основното училище. Прѣзъ този периодъ той пакъ е отивалъ понѣкога въ Одеса да печати нѣкои отъ своитѣ книги. Когато прѣзъ 1858. година се уредила извѣстната Болградска гимназия, той е билъ поканенъ да изпълнява директорската длѣжностъ въ тая гимназия до пристигането на първия титуляренъ директоръ Д. Мутевъ. Когато този послѣдниятъ заелъ своята длѣжностъ, Сава Радуловъ останалъ за управителъ на пансиона при гимназията дори до 1868. година, а сетнѣ той се прѣдалъ на литературенъ трудъ и издалъ десетъ отдѣлни съчинения, които сж имали главно за цѣль подигането на учебното дѣло въ България.

Покойниятъ книжовникъ и дарителъ С. И. Радуловъ е работилъ върху народо-просвѣтното поле още въ първата половина на миналия вѣкъ. Въ оная ранна доба, когато българинътъ бѣ изгубилъ и поменъ за своето минало

и за народното самосъзнание, когато гръцкото духовенство отъ една страна подъ натиска на панелинизъма се стремѣше да внуши на всички българи, че сж елини, а отъ друга — подъ натиска на груби материални интереси гледаше да скубе по най-безбоженъ начинъ простодушното българско население, тогава С. И. Радуловъ пригрѣща скромното и не дотамъ благодарно учителско звание, съ цѣль да буди народа, да махне мрака, въ който бѣ вкаранъ българскиятъ народъ.

С. И. Радуловъ е съврѣменникъ на нашия патриархъ на българскитѣ книжовници и педагози, Неофитъ Рилскій. Малко по-късно отъ Неофита започва самъ да обучава по взаимноучителната (Белъ-Ланкастерската) метода. Ученицитѣ въ онова врѣме срѣщали най-голѣми спѣнки отъ това, че нѣмало почти никакви учебници. Трудолюбивиятъ Сава Радуловъ се запретналъ да попълни тая празнина и наводнилъ нашата оскѣдна литература съ учебници и книжки за прочитъ. Учебниците му на врѣмето си били много добри и принесли голѣми заслуги, а учебникътъ му по френски езикъ по Анновата метода се въвеждаше дори до 1886. година, па дори и по-късно.

Слѣдъ освобождението на България, Радуловъ се прибира въ Варна, дѣто е прѣкаралъ послѣднитѣ дни на живота си, прѣзъ първата половина на 1887. година. Тукъ той е издалъ книгата „Самодѣятелность“, отъ С. Смайльсъ.

Въ Одеса, Болградъ и Варна Радуловъ е прѣвелъ, написалъ и издалъ слѣднитѣ съчинения, които тукъ сж наредени въ хронологически редъ:

1). Гераки, Стихійная аритметика. Сочинена на Гречески отъ Г. — а на Болгарскій языкъ преведена отъ Саввы Иліевича панаюрца во употребленіе Болгарскихъ училищъ. Въ Смирнѣ, въ типографіи А. Даміанова. 1843. 8°. 1 лет. + 132 (144) стр. ц. двѣ драхмы (3 гроша).

2). *Българскій букварь* отъ С. И. Одеса. 1853. 8° 62 стр.

3). *Нравоучение за дѣцата*, прѣвелъ и издалъ С. И. Радуловъ. Одеса въ типографіи Францова и Нитче. 1853. 8° 153 стр.

4). *Галерея* изъ монтионовскы преміи съ добродѣтель и подвизы самоотверженія въ просты разказы ради юношества (отъ Густава Дезессаръ). Преведе отъ рускый языкъ

С. Радуловъ. Одеса, П. Францовъ, 1857. 8° XXII + 268 (+ 27 . . .) стр. ц. 12 $\frac{1}{4}$ гр.

5). *Ободовскій*, А. Всеобща географія. Составилъ — прѣвелъ отъ Рускый С. Радуловъ. Курсъ първый. Одеса, П. Францовъ, 1858. 8° XIII + 74 стр.

6). *Отговоръ* на г-на Мутевж-тж статейкж, която бѣ помѣстена въ Цариградскиятъ вѣстникъ № 2 година 1862 (С. Радуловъ). Цариградъ, Царигр. Вѣстникъ и Содер. 1862. 8° 72 стр. + (А) *записка*, подадена на коммисіѣ-тж, която бѣ отрядена да уговаря Българе-тѣ да не сж разоряватъ съ прѣселеніе, и (В) *записка*, подадена дѣто трѣбва. Яшъ, 11 августа 1861 год. 20 стр. *)

7). Радуловъ, С. И. Учебникъ за българскій языкъ. Болградъ 1863. 8° 150 стр.

8). *Постановленія* за българскы-тѣ колоніи и высочайши хрисовулы за тѣхното основаніе и потвържденіе (преведены) (отъ С. Радуловъ). Болградъ, въ училищната книгопечатница 1864. 8° XXIV. + 67 + XII стр.

9). Изученіе, практическо, ромжнскый языкъ. По метода-та на Д-ръ Анна. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ 1864. 8° 110 стр.

10). *Священна история* за дѣцата, избрана изъ книги-тѣ на Вехтый и новый заветъ отъ Анна Зонтагъ. Прѣвелъ и издалъ С. Радуловъ, часть I и II. Болградъ; въ училищната книгопечатница 1865.

11). Българскый букваръ, нареденъ на новъ легкъ способъ за първоначално обученіе съ нѣколко най-нужны молитвы, и десять-тѣ заповѣди Божы. Отъ С. Радуловъ. Болградъ, въ училищната книгопечатница. 1866. 8° 32 стр.

12). *Нравоученіе* за дѣцата. Прѣвелъ и издалъ С. И. Радуловъ, 2 издание. Болградъ 1866. 12° 150 стр.

13). Смирновъ. *Сравнително землеописаніе* или общы познанія. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ 1866 12° 164 стр.

14). *Паслъднитѣ дни на Исуса Христа*. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ 8° 106 стр.

15). Аннъ, Д-ръ Ф. Практическа метода за изучваніе французскый езикъ. Прѣвелъ С. И. Радуловъ. Болградъ. 1869. 12°. 244 стр.

*) Двѣтъ записки сж писани на руски езикъ.

16). Болгарски букваръ, нареденъ по новъ и лесенъ способъ за първоначално обучение. Болградъ, 1870.

17). *Начална граматика* за изучение на българскій языкъ. По К. Говорова наредилъ. — Книжка I. Словопроизведение. Болградъ, 1872. 8. 116 стр. + IV. ц. 7 гр. Книжка II. Словосъчинение. Болградъ, 1872. 8° 88 стр. ц. 5 гр.

18). Самодѣятелность. (Selx help). Сочинение на Самуила Смайlsa. Прѣвелъ отъ рускый прѣводъ С. Радуловъ. Варна. Печатница на Х. Н. Войниковъ и С-іе. 1885 година.

Желаещъ да бжде полезенъ на своето отечество и слѣдъ смъртта си, родолюбивиятъ книжовникъ С. И. Радуловъ е отправилъ прѣзъ 1883. година до Министерството на народното просвѣщение слѣдното прошение, което поради характеристичното му съдържание прѣдаваме буквално и съ сжщия му правописъ.

Прѣписъ.

До Министерството на Народното Просвѣщение.
въ Софія

Прошение

Срокътъ на чловѣческый животъ на земж-тж Пророкъ Давидъ опрѣдѣлява 70 до 80 години. „Дніе лѣтъ нашихъ седмдесятъ лѣтъ, аще же въ силахъ осмдесятъ лѣтъ“. Кѡга чловѣкъ хване да наближава до тыя години, тогава той волно не волно трѣбва да почне да се разпорежда съ земното си благо така, като да ся готви на дългъ пжтъ. Така и азъ долуподписанный, като сжмъ доживѣялъ по милость Божія до такыва години, на които, по всѣка вѣроятность, конецътъ не е далече, желяж да ся приготвя за тоя дългъ пжтъ, сирѣчь, да обезпечж до колкото ми бжде възможно своето малко, почти нищожно имущество така, чтото и подиръ смъртъ-тж ми да не погине, а да приноси ползж. Моето желяніе е отъ процентитѣ на пары-тѣ да ся воспитва единъ ученикъ отъ моето родно мѣсто, Панагюрище, въ нѣкое учебно заведение, въ каквото ще позволятъ средства-та.

Моето имущество за сега състои въ нѣколко записи и лотеріи Руски и Ромжнски. Господинъ Евлогіи Георгіевъ въ Букурещъ мя совѣтува миналата година да помолж ми-

нистерството на просвѣщеніето въ Софія да приеме лотарейны-тѣ билеты на своѣ грижж.

Ромжнски-тѣ билеты се именуватъ *Scris Fonciar privilegiat*, даватъ 5% въ годината, плаща се на 1-ий януарія и на 1-и юлія. Въ сжщитѣ сроки се плащатъ и руски-тѣ. У мене се намиратъ отъ Ромжнски-тѣ 4 билеты по 1000 франка, или *lei novi* и 4 по 100 франка. Русскіе лотарейны пятипроцентныѣ билеты 1864 года имамъ два.

Тыя билеты както Ромжнски-тѣ, така и Русски-тѣ, всепокорно моля Министерството на Народното Просвѣщение въ Софія да благоволи да приеме на своія грижж, сирѣчь, да прибира отъ нихъ отъ време на време проценты-тѣ, които да изпраща до мене, доклѣ сжмъ живѣ, а подиръ смърть-тж ми да употреби тыя проценты съ още другы, които може да се притурятъ на нихъ, на воспитаніе на единъ ученикъ отъ Панагюрище

Като приима благоволеніето на Министерството по тая работа, съ първа поща щж испроводж тыя билеты до него.

Приемете, моля господине министре, моето къмъ васъ уваженіе.

(под.) *Савва И. Радуловъ.*

22 априлія 1883 год.

Варна.

Съ писмо отъ 12/IV. 1883. г. № 991. Министерството на народното просвѣщение е исказало г-ну Радулову искренната си благодарность за неговото прѣдложение, което свидѣлствува за родолюбивитѣ му чувства, приело напълно това негово прѣдложение и сжщеврѣменно го приканило да състави надлежния актъ, въ който да се изрази формално неговата воля за бждещето распореждане на имота му.

Още прѣзъ мѣсець май сжщата година Радуловъ изпратилъ въ Министерството на народ. просвѣщение ромжнски лотарийни билеты отъ стойность 4400 лева златни и и два руски билета съ цѣнность 200 рубли.

Съ писмо отъ 12/V. с. г. подъ № 1159. Министерството е прѣпратило тия цѣнни книжа въ Българската народна банка съ молба, щото купонитѣ имъ да се изрѣз-

ватъ на врѣме и стойността имъ да се испраща г-ну С. Радулову въ г. Варна до второ распореждане.

Въ желанието си да бжде полезенъ на своето отечество и слѣдъ смъртта си, С. Радуловъ прѣзъ 1886. год., като видѣлъ, че силитѣ му постоянно отслабватъ и че може скоро да настѣпи фаталния часъ за раздѣлата му съ тоя лъжливъ свѣтъ, при пълно съзнание и безъ ничие принуждение написалъ слѣдния *актъ*, въ който, съгласно желанието на Министерството на народното просвѣщение, е изразена формално неговата воля за бждещето распореждане на имота му.

Прѣписъ,

АКТЪ.

Подписанный Савва И. Радуловъ, родомъ отъ Панагюрище, Варненски жителъ, който достигнхъ по Божия воля срока на чловѣческй животъ въ тоя свѣтъ, споредъ както е опрѣдѣленъ отъ пророка Давида: „Днѣ лѣтъ нашихъ 70 лѣтъ, аще же въ силахъ 80 лѣтъ“, като доживѣхъ до такива години, на които по всѣка вѣроятность конца не е далечъ, въ желание да помогна повече за своето отечество България, отстъпвамъ въ пълно расположение на Министерството на Народното Просвѣщение въ Българското Княжество нижеозначенитѣ свои цѣнни хартии, които Министерството да обърне въ единъ ненарушенъ капиталъ, отъ процентитѣ на който да се въспитава по одобрение на поменатото Министерство, единъ ученикъ отъ родний ми градъ Панагюрище въ нѣкое учебно заведение, въ каквото би позволили срѣдствата.—Хартиитѣ, които отстъпвамъ и прѣдавамъ за тая цѣль на Министерството на Просвѣщението въ София, сж слѣдующитѣ: 1) *осемъ румѣнски билети* „Scris Fonciar privilegiat“ или „Scrissuri fonciare rurale“ № № 3707, 3708, 3709, 3586, 443, 444, 445 и 448 отъ които първитѣ четири всѣкий билетъ съ стойность по (1000) хилядо лева (lei poї), а послѣднитѣ четири, по сто лева, всичко (4400) четири хиляди и четиристотинъ лева; 2) *два руски билети* „перваго внутреннаго займа 1864 года“ единий № 2 серия № 16290 и другий № 14 серия № 17202 и двата съ стойность по сто (100) рубли.—Означенитѣ осемъ румѣнски билети и два руски билети сѣмъ

пратилъ въ Министерството на Народното Просвѣщение при прошение отъ 6 май 1883 и за получванъето имъ притежавамъ отвѣтно писмо отъ сжщото Министерство, съ дата 22 май 1883 № 124;—3) *единъ записъ* съ дата 22 ноември 1876 отъ г. Георгия Сърмадживъ въ Болградъ за (138) стотридесетъ осемъ австрийски жълтици; 4) *единъ записъ* съ дата 1 септември 1876 отъ г. Костака Поповичъ въ Браила (1450) хилядо четиристотинъ и петдесетъ австрийски жълтици срѣшу, който записъ на 11 юни 1882 получилъ (4000) четире хиляди; 5) *единъ записъ*, съ дата 23 априлъ 1877, отъ г. Никола Василевъ, табакаринъ въ Болградъ за франка (1440) хилядо четиристотинъ четиридесетъ, отъ които получилъ (771'25/100) седемстотинъ седемдесетъ единъ франкъ и двадесетъ и петъ стотинки; 6) *единъ записъ*, съ дата 18 априлъ 1882 год., отъ г. Николай Икономовъ въ Болградъ за (100) сто австрийски жълтици; 7) *единъ записъ* съ дата 1 ноември 1883 год. отъ г. Христа Г. Дановъ въ Пловдивъ за (13'470) тринадесетъ хиляди четиристотинъ и седемдесетъ гроша въ лира рурска по (116) сто и шестнадесетъ; 8) *единъ записъ* отъ 10 май 1863 отъ г. Иванъ Афанасовича въ Болградъ за (140) сто и четиридесетъ австрийски жълтици; 9) *единъ записъ*, съ дата 30 юни 1862 сжщо отъ г. Иванъ Афанасовича въ Болградъ за (100) сто австрийски жълтици; 10) *единъ записъ* съ дата 16 априлъ априлъ 1870 отъ сжщия г. Ивана Афанасовича за петъ наполеондора. За вишеозначенитѣ три записа на г. Ивана Афанасовича нѣма да се дирятъ проценти (лихви), защото, споредъ разговора, що съмъ ималъ, слѣдъ смъртъта на сжщия Ивана Афанасовича, съ съпругата му, процентитѣ ще се прихванатъ за това, дѣто е квартирвала у него моята племенница Мария. Наслѣдници на покойния Иванъ Афанасовича сж Атанасъ Войниковъ и братъ му Войниковъ, адвокатъ, и двамата жители въ София.—Горѣописанитѣ: единъ записъ на г. Г. Сърмаджиевъ, единъ на г. Поповичъ, единъ на Н. Василевъ, единъ на г. Н. Икономовъ, единъ на г. Хр. Г. Дановъ и три записа на покойния Ивана Афанасовича ще испратъж наедно съ единъ екземпляръ отъ тоя актъ на г. министра на народното просвѣщение въ София съ писмена молба за възможно по-скоро събиране стойността имъ, както и слѣдующата законна лихва (освѣтъ на

трѣтъ послѣдни), като се отнесе министерството формално до длъжниците ми, а въ противенъ случай и чрѣзъ сждъ, за да се състави въ възможно по-непродължително врѣме капитала отъ тѣзи осемъ записа и отъ първопратенитѣ ми осемъ румѣнски билети и два руски билети, процентитѣ на който (капиталъ) да образуватъ желаемата ми стипендия. Настоящиятъ актъ, съставенъ и подписанъ въ два екземпляра при най-здравъ разумъ и твърда паметъ, които, приподписани отъ трима свидѣтели, които поканямъ за това и завѣрени отъ г. Варненския градско-общински кметъ или отъ г. нотариуса при Варненския окр. сждъ, ще испратѣ единъ (екземпляръ) господину Министру на народното просвѣщение въ столицата на княжеството у София, а другиятъ ще испратѣ до г. Панагюрско-градско-общ. кметъ за да се пази въ архивитѣ на толкозъ милия ми роденъ гр. Панагюрище. — Варна 25 мартъ Св.-Благовѣщение 1886 г.

(подп.) Савва И. Радуловъ.

Свидѣтели: { (подп.) К. Мирски
" Хр. Войниковъ
" Свещ. С. Поповъ
" А. П. Велчевъ

Долоподписаний удостоверявамъ, че подписа Савва И. Радуловъ, въ този актъ е писанъ собственорочно въ мое присѣствие Теодоръ Моткуровъ, нотариусъ при Варненския окр. сждъ, въ нотариалната канцелария на сжда, отъ Савва Илиевъ Радуловъ, Варненски жителъ лично менъ извѣстенъ. По регистра № 293 гр. Варна 29 мартъ 1886 година. Нотариусъ: Т. Моткуровъ.

Щомъ се получилъ този актъ въ министерството, то още сжщата година взело всички възможни мѣрки да прибере стойността на записитѣ, за които е дума въ точки: 3, 4, 5, 6, 8, 9 и 10 на сжщия актъ. но не е могло да прибере нито стотинка, поради това, че всичкитѣ записи били много просрочени и отъ първоначалнитѣ длъжници нѣкои измрѣли, а други станжли съвършено несъстоятелни. Само г-нъ Хр. Г. Дановъ е внесълъ напълно дължимата сума заедно съ припадащитѣ се лихви.

И така завѣщаниятъ капиталъ отъ покойния книжовникъ и родолюбецъ С. И. Радуловъ се е образувалъ:

1. Отъ стойността на ромънскитъ лотарийни билети въ размѣръ 4400 л. зл.

2. Отъ стойността на два руски билети отъ по 100 рубли отъ първия вжтрѣшенъ заемъ 1864 г. и

3. Отъ внесената сума отъ г. Хр. Г. Дановъ въ размѣръ 4272 лева.

Този капиталъ е билъ вложенъ въ Българската нар. банка и на 1. юни 1896. г. се е въскачилъ на сума 14.717 лева златни, когато наново е оставенъ въ банката за капитализиране прѣзъ 5 години съ по 7% лихва, тъй щото щото на 1. юли 1901. г. той се увеличи на сума около 21'000 л. златни и дава банковъ доходъ 1260 л. годишно, като се смѣта, по сегашнитъ распоредби на банката, 6% годишно. Понеже тая сума не е достатъчна за издържане на единъ стипендиантъ въ странство, то фонда биде оставенъ въ банката да се капитализира още за петъ години и тогава, т. е. отъ 1906. година, се прѣдполагаше да се изпълни волята на завѣщателя обаче и досега не е отпуцана никаква стипендия отъ този фондъ. *)

Този фондъ на името на Савва Радуловъ на 31. XII. 1905. год. достигналъ сумата 27081'40 лева, но понеже и този капиталъ не дава лихва, каквато да стига за единъ стипендиантъ въ странство, Министерството го е оставило въ Бъл. Нар. Банка на капитализиране още за петъ години.

*) Тѣзи свѣдѣния съ малки поправки и допълнения сж заети отъ сп. Училищенъ прѣгледъ кн. 12. год. III.

Теодоръ Хр. Пулиевъ.

Градецътъ Карлово справедливо се гордѣе, че е отгледалъ добри патриоти. Жителитъ на тоя балкански градъ още отъ ранна доба прѣзъ турското робство се радвали на добро училище, което прѣскало свѣтлина въ града и околността му. Тамъ се е подвизавалъ извѣстниятъ елинистъ Райно Поповичъ; тамъ сж се възпитавали извѣстнитъ по своя патриотизъмъ Сава Раковски, Гавраилъ Кръстевичъ, както и най-голѣмия български благодѣтель Евлогий Георгиевъ. Пламъкътъ, що раздухалъ Райно Поповичъ, тоя чутовенъ просвѣтителъ на врѣмето, въ срѣдцата на своитъ ученици не угасна до края на нашето робство подъ турцитъ. Влиянието на Райно Поповича продължава още да се проявя.

Единъ отъ Райновитъ ученици е и сегашниятъ карловски благодѣтель Теодоръ Хр. Пулиевъ. Той се родилъ въ гр. Карлово прѣзъ м. августъ 1839. година. Първоначалното си образование получилъ при покойния даскалъ Райно Поповичъ. Слѣдъ това отишълъ въ Пловдивъ и постѣпилъ въ Пловдивското училище, дѣто по онова врѣме учителствувалъ Найдень Геровъ. Тукъ, и при Н. Герова, Пулиевъ продължилъ не само своето образование, но се култивирало още повече патриотическото чувство у младия Теодора. Разбира се, тогавашнитъ училища въ България не били въ състояние да задоволятъ напълно жедната за наука Теодорова душа, затова той заминалъ за Букурещъ при братовчедъ си Христо Георгиевъ, братътъ на Евлогий Георгиевъ; тамъ билъ настаненъ въ единъ гръцки пансионъ, дѣто прѣстоялъ около двѣ години. Отъ Букурещъ Пулиевъ заминалъ за Виена да слѣдва по търговията. Тукъ той постѣпилъ въ търговско училище и слѣдвалъ три години. Слѣдъ това се завърналъ въ Галацъ и се установилъ въ търговското заведение на братовчедъ си Евлогия Георгиевъ. Подиръ освобождението се прибралъ въ родния си градъ Кар-

лово, а слѣдъ това се прѣселилъ въ Пловдивъ, дѣто живѣе и сега.

Послѣднитѣ години Т. Пулиевъ, понеже е боленъ, прѣкарва по-голѣмата частъ врѣмето си у дома и се грижи какъ да нареди богатството си, та да принесе колкото се може по-голѣма полза на народо-просвѣтното дѣло. Ржката на Пулиева е доста щедра, когато се окаже случай да прави благодарѣния, напр. той е единъ отъ най-честитѣ и най-щедритѣ дарители на безплатнитѣ ученически трапезарии въ Пловдивъ.

Миналата година на г. Т. Пулиева е хрумнала благородната идея да съгради въ гр. Карлово на свои срѣдства здание за безплатна ученическа трапезария. Още по-рано г. Пулиевъ подарилъ на Дружеството за безплатна ученическа трапезария въ Карлово пасбището *Юмрукъ-чалъ* въ с. Митризово, Карловска околия, а съпругата му, г. Ана Т. Пулиева, подарила на сѣщото дружество своето пасбище *Суютлю-бурунъ*, находеше се въ горѣказаното село.

Отначало г. Пулиевъ отредилъ 6000 лева за зданието на Карловската трапезария. Слѣдъ това Карловскиятъ кметъ въ единъ разговоръ съ дарителя съобщилъ, че 6000 л. не стигатъ за проектираното здание, но дружеството ще се потруди да събере недостига отъ други мѣста, обаче г. Пулиевъ веднага заявилъ, че не приема другъ да се мѣси въ пострѣйването на сградата, затова обѣщалъ да поеме всичкитѣ разноски върху си.

Благодарнитѣ карловци рѣшили да наименоватъ проектираното здание и дружеството за безплатни ученически трапезарии, както и фонда на това дружество съ името „Тодоръ и Ана Хр. Пулиеви“, освѣнъ това въ Карлово е наименована и една улица на името на Тодора Хр. Пулиевъ.

Дружеството за безплатни ученически трапезарии въ Карлово е избрало за свой почетенъ прѣдседателъ г. Пулиева. За намѣрението на този благодарѣтель директорътъ на Карловското V — класно мѣжко училище пише до Министерството на просвѣщението слѣдното:

Теодоръ Хр. Пулиевъ.

М. Н. П.

Дирекция на карловското
V. класно мъжко училище
№ 363.

28 септември 1906 год.
г. Карлово.

До Господина
Г-на Министра на
Народното Просвещение
въ ст. София.

Считамъ за своя длъжностъ, Господине Министре, да донеса до знанието Ви единъ новъ актъ на благотворителностъ отъ извѣстния Ви вече благороденъ Господинъ Теодоръ Пулиевъ въ гр. Пловдивъ.

На 8 октомври т. г. ще се положи основния камъкъ на здание за безплатни ученически трапезарии въ Карлово, което ще носи името „Ана и Теодоръ Хр. Пулиевъ“ и за което той ще изразходва навѣрно 12 — 15000 лева. — Това красиво здание (проектирано отъ архитекта Лазаровъ), вече паметникъ за г. Пулиева, ще бжде издигнато въ бжджия проектиранъ дворъ и градина на повѣреното ми училище и ще съдържа: 4 стаи, салонъ съ сцена (10×15 метра), изба и кухня. — Дарителя го прѣдзначава и за други благотворителни и приходни цѣли, а сжщо тѣй и за мѣсто дѣто въ бжджще да се обучаватъ бѣдни дѣца по ржчна работа.

Не прѣди много врѣме Г-нъ Пулиевъ подари все за фонда „безплатни ученически трапезарии“ едно свое пасбище въ Карловския балканъ, което съ негово съгласие настоятелството на дружеството продаде за сумата 2400 лева. —

Тази година, слѣдъ прѣмѣстване училището въ отстъпеното по-рано за казарма здание Г. Пулиевъ изразходва повече отъ 200 лева само за уредбата отново на ученическата читалня, а и продължава да се грижи за нови подобрения.

Отъ сношенията, които имамъ съ благодѣтеля г. Пулиевъ, съмъ се увѣрилъ, Господине Министре, че той, затворенъ по болестъ въ своята кжща, живѣе съ постоянната мисль върху уреждането на своитѣ благодѣния въ Карлово.

И. д. Директоръ: С. Велчевъ.

По случай полагането основния камѣкъ на сградата за
безплатна ученическа трапезария въ Карлово Министерството
на народната просвѣта ето що пише на г. Пулиева :

Министерство
на
Народното Просвѣщение
№ 16570.
5 октомврий 1906 год.
г. София.

До Господина
Теодора Хр. Пулиевъ
въ гр. Пловдивъ.

Многоуважаеми Господине Т. Пулиевъ,

Господинъ Директорътъ на Карловското V-класно
мжжко училище съ писмото си отъ 28/IX. т. г. подъ № 363.
ми донася извънредно приятната вѣстъ, че на 8. того въ
Карлово ще се положи основниятъ камѣкъ на зданието за
безплатна ученическа трапезария, което ще се съгради съ
Ваши сръдства и ще носи Вашето и на госпожата Ви име.
Тая вѣстъ не бѣ никаква изненада за мене: азъ имамъ
свѣдѣния, че Вашата щедра рѣка е дарявала суми и за
Пловдивскитѣ безплатни ученически трапезарии. Министер-
ството ми, като взе прѣдвидъ, колко сълзи сте изтрили
отъ учитѣ на бѣднитѣ ученици, които посѣщаватъ основ-
нитѣ училища въ Пловдивъ, колко сълзи ще бждатъ изтри-
ти отъ учитѣ на дѣца и майки въ Карлово, когато проек-
тираното отъ Васъ здание бжде свършено, колко бѣдни
дѣца ще получатъ основно образование, благодарение на
Вашата щедра подкрѣпа, каква неоцѣнима заслуга е да се
нахрани единъ гладенъ и живѣщъ въ мизерия ученикъ,
както и да му се даде възможность да посѣщава учили-
щето, като взе прѣдвидъ, че мнозина ученици не могатъ
да се ползватъ отъ благодатното влияние на училището, а
ако посѣщаватъ училището, показватъ слабъ успѣхъ, само
защото нѣматъ съ що да се нахранятъ у дома, не намира
думи, съ които да Ви изкаже своята благодарность и да
Ви поздрави за това високохуманно прѣдначинание.

Бждете уверени, благодарѣтелю, че паметникътъ, що си
издигате съ проектирането отъ Васъ здание за безплатна
ученическа трапезария въ Карлово ще наумява винаги за
добрата Ви и състрадателна къмъ бѣднитѣ душа. Наредъ

съ тоя паметникъ Вие си издигате и другъ още по-величественъ въ сръдцата на облагодѣтелствуванитѣ отъ Васъ. гладуващи ученици. Въ това отношение Вие сте достоенъ за всѣко уважение и почитъ, Вие още отсега служите за назидание на всички, които иматъ богатство, като имъ показате, какъ да се оградятъ съ почитъ и уважение отъ страна на съврѣменниците си и на бждещите поколѣния.

Като Ви пожелавамъ здраве и дългъ животъ да се наслаждавате отъ резултатитѣ на Вашитѣ благодѣяния, оставамъ съ отлично къмъ Васъ почитание.

(подп.) Министъръ: *Д-ръ Ив. Шишмановъ*

Началникъ на отдѣлението: *Н. Лазаровъ.*

Хаджи Генчо Гулевъ.

Той се е родилъ въ Тетевенъ на 8. ноемврий около 1840. и 1842. година. Годината на ражданието си не помни и самичкѣ Х. Генчо. Баща му Иото Лаловъ Гульовъ е взетъ храненикъ отъ с. Брусенъ, Тетевенска околия, и усиновенъ отъ Лала Гульовъ, се занимавалъ съ търговия, бакалия и кожарство. Когато синътъ достигналъ 12—14-годишна възраст, бащата умира. Това било прѣзъ 1854. година. И така, майка му Тота Пѣева Влаевска остава вдовица съ нѣколко дѣца. Генчо билъ най голѣмото момче на родителитѣ си и макаръ да билъ още доста младъ, нагърбилъ се да продължи и води бащината си търговия. По край търговията той се занимавалъ съ кожухарство, кожарство, джелеплѣкъ, кръчмарство, додѣто се усилила търговията му. Трудолюбивиятъ Генчо заедно съ брата си Васи́ла лека-полека достига доста завидно положение и става единъ отъ първитѣ търговци въ Тетевенъ. Хаджи Генчо е здравъ и до днесъ и се занимава усърдно съ търговията си въ Тетевенъ.

Старитѣ богаташи обикновено намирали за добръ да благодарятъ Богу, за дѣто имъ помогналъ да станатъ богати и щастливи, чрѣзъ едно поклонение надъ Божия гробъ въ Иерусалимъ. Така и нашиятъ благодѣтель Х. Генчо намислилъ да отиде на поклонение въ Иерусалимъ. Прѣзъ 1901. год. на 10. февруарий той тръгналъ. Отиването до Иерусалимъ и връщането обикновено се продължава около една година, а „въ една година всичко става“. Х. Генчо, като знаелъ, че човѣкъ не знае, кога ще го застигне смъртъта, и за да не остави работитѣ си неуредени, а още повече да се осуетятъ проектиранитѣ благодѣяния, прѣди да тръгне за Иерусалимъ, си направилъ завѣщанието, споредъ което оставялъ почетната сума отъ 20000 лева за направа на едно училище въ Тетевенъ. Хаджи Генчо поставилъ и друго условие: ако се случи въ това врѣме да се помине, завѣ-

тоизпълнителитъ да съградятъ съ двадесетътъ хиляди лева училището, ако ли се завърне живъ и здравъ, самъ ще построи училището. Провидѣнието чуло горещата молба на тоя благороденъ старецъ, помогнало му да прѣкара щастливо пжтешествието до Иерусалимъ и обратно и на 10. май с. г. се завърналъ хаджия въ Тетевенъ. Сега оставало на Х. Генчо да започне да гради училището; веднага започнелъ да приготвя материалитъ за училището и на Св. Духъ прѣзъ 1905. година се положи основниятъ камъкъ за училището и се започна граденето му. Зданието се свърши до края на м. августъ миналата година.

И така ученолюбивиятъ и набоженъ Х. Генчо съ постоянното си трудолюбие, пестовностъ и ученолюбие достигна да заеме първо мѣсто между тетевенскитъ граждани, да се ползува съ всеобщо уважение, а училището ще му служи за най-добъръ споменъ за неговата добра душа.

Прѣзъ миналата година единъ тетевенски дописникъ ето що пише за благодарѣнието на Х. Генчо:

гр. Тетевенъ, 18. юлий 1906.

„Приятно ни е да съобщимъ, че строящето се отъ миналата година насамъ здание за основно училище отъ благодарѣтеля х. Генчо се привършва вече. За изравняването, ограждането на училищния дворъ и постройката на нуждниците, работятъ усилено нѣколко работника; най-късно до 10. августъ всичко е вече готово. Отъ настѣпащата учебна година, въ него ще се помѣщаватъ дѣцата-ученици, идещи отъ „долния край“ на града.

„Това училищно здание, поставено на едно по-високо мѣсто, надъ черковната улица, близо къмъ „Мраморъ махала“, до сѣмействата Кутеви и Куманови, по своята масивна и добра направа прави впечатление на най-красиво обществено здание въ града. Гледката, както отъ него къмъ цѣлия тетевенски хоризонтъ, така и отъ нѣкой юженъ хълмъ къмъ него, е истинско очарователна. Отпрѣдъ на хубавия фасадъ се бѣлѣе съ вдълбани бронзови букви една мраморна, четверожгълна плоча съ слѣдния надписъ: „Настоящото училище е съградено отъ поклонитъ Х. Генчо, Х. Злата Югови Тотини Гулеви.

„За споменъ.

„гр. Тетевенъ 1905 г.

Хаджи Г. Гулевъ.

„Да се работи и да се правятъ жертви за процъвтването и напредъка въ всѣко отношение на града, за което „благотворителността“ е най-важния факторъ, ето кое трѣбва да бѣде „лозинката“ на всѣки гражданинъ.

„Хвала и слава на високопочтенитъ поклонници!“

Хаджи Ненчо Д. Палавѣвъ.

Единъ отъ рѣдкитѣ наши благодѣтели, чието име не е извѣстно на широката публика въ България, е Хаджи Ненчо Палавѣвъ. Още отъ млади години прѣдаденъ на търговска работа и то доста далечъ отъ България, Палавѣвъ не можеше да си спечели голѣма извѣстность въ България, която той обича повече, отколкото мнозина, които живѣятъ въ нея и които се наслаждаватъ отъ благата ѝ. Но при все това добритѣ люде съ добритѣ си дѣла лека полека отъ неизвѣстни ставатъ извѣстни, и благодѣянията имъ се запечатватъ дълбоко въ сърдцата на благодарнитѣ потомци. Такъвъ е случаятъ и съ скромния копривщенски благодѣтель хаджи Ненчо. Кой е х. Ненчо?

Той се е родилъ въ Копривщица прѣвъ м. мартъ 1861. година. Още отъ малкъ той проявилъ голѣма наклонность къмъ учението, затова и родителитѣ му го настанили да се учи въ Копривщенското училище отначало при учителъ Груйо, а по-сетнѣ при учителя Тодоръ Бучковъ. Бащата на х. Ненчо отдавна търгувалъ въ Египетъ съ абаджийски издѣлия, поради това и всѣка година отивалъ въ Египетъ. Въ Каиро, столицата на Египетъ, х. Ненчовия баща въртѣлъ доста добра търговия. По едно врѣме той намислилъ да впрѣгне въ работа и първия, и многообѣщаващъ Ненчо. Когато Ненчо достигналъ 13-годишна възраст,—това било прѣвъ 1874. година, баща му го завелъ въ Каиро. Дълго врѣме Ненчо помагалъ усърдно и сполучливо въ търговията на баща си. Работата имъ вървѣла много добрѣ, но съ настѣпване на нашето освобождение, промѣнили се и обстоятелствата: въ сърдцето на х. Ненчовия баща се породила силна тѣга за родното мѣсто, а заедно съ това баща му усѣтилъ силно влѣчение да се върне въ България, дѣто вече се отваряше широкъ просторъ за свободна работа, пѣкъ и да се наслаждава отъ свободата въ своята татко-

вина. Отъ друга страна, слѣдъ английската окупация на Египетъ търговията съ абаджийскитъ издѣлия започнала да удря назадъ. Поради това бащата на х. Ненчо и братъ му напускатъ за винаги Египетъ; само х. Ненчо не пожелалъ да се върне въ отечеството си; той останалъ въ Каиро, дѣто продължавалъ да се занимава съ дребна търговия. Разбира се, че животътъ на х. Ненчо, откакъ останалъ самичкъ въ Египетъ, не е билъ лекъ, но той понасялъ съ мъжество всичкитъ несгоди на живота въ чужбина. При всичкитъ несгоди и мъчности прѣдприемчивитъ, трудолюбивитъ и характернитъ люде не биватъ изоставяни отъ сждбата. Така сждбата бдѣше винаги върху х. Ненча и награди доста богато неговия трудъ.

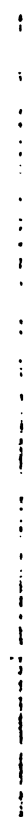
Търговскитъ работи на х. Ненча отъ день на день на прѣдвали все повече и повече, затова той ималъ случай да пропътува надлъжъ и на ширъ цѣлия Египетъ по продължението на рѣката Нилъ, дори до Хартумъ, пътувалъ въ Суданъ, въ аравийското крайбрѣжие на Червено море, билъ е по работа въ Джеда, пристанището на Мека, въ Ходеида, пристанището на Санаа, въ Аденъ и е слизалъ дори до Занзибаръ, юго-източна Африка. По търговски работи той посѣтилъ нѣкои точки на Индия, като Бомбай, Калкута, Коломбо, Мадрасъ и др.

Благодарение на неговата енергия и на неговия търговски духъ, благодарение на опитността му и познаването на езицитъ български, гръцки, арабски, турски, руски, италиански и бухарски, той лека-полека успѣва да завърже търговски сношения въ Египетъ съ Арабия, Суданъ и на право съ Англия. Като земемъ прѣдвидъ само броятъ на езицитъ, що е изучилъ Палавѣвъ, лесно е да разберемъ, че той е надаренъ отъ природата съ рѣдка интелигентность и затова отъ обикновенъ копривщенски школьникъ се издигналъ до степенъ на необикновенъ полиглотъ. Съ такъвъ природенъ умъ, съ такова горещо отечестволубие и съ такава твърда воля, ако той бѣ получилъ систематическо образование и бѣ останалъ въ България, навѣрно, щѣше да заема сега видно мѣсто като общественъ и културенъ дѣецъ.

Неуморимиятъ му трудъ го възнагради богато: днесъ Хаджи Ненчо Д. Палавѣвъ е доста добъръ търговецъ и

Хаджи Н. Д. Палавѣвъ.

състоятеленъ човѣкъ. Богатството си той дължи не само на търговията, но и на земедѣлието. Той притежава недвижими имоти въ околността на Каиро, въ Зейтунъ, въ Маргъ, въ Каиро и пр. Засега х. Ненчо се занимава съ банкерство, покрай другата търговия съ английски стоманени издѣлия.

Труднитѣ врѣмена, които е прѣживѣлъ х. Ненчо въ Египетъ, го заставили да потърси покровителството на нѣкоя силна държава. Както нашитѣ търговци въ Ромъния до освобождението ни прибѣгвали до руско поданство, така и х. Ненчо намѣрилъ за добръ да стане руски подданикъ. Така той и досега продължава да е руски подданикъ, защото доскоро ние нѣмахме дипломатически или търговски агентъ въ Египетъ.

Хаджи Ненчо Палавѣвъ, откакъ напустналъ България, само веднажъ прѣзъ 1884. година се връщалъ въ родния си край. При все това въ неговото сърдце никога не е угасвала любовта къмъ отечеството ни, напротивъ, съ течение на врѣмето като че ли се повече и повече разпалвала. Това виждаме отъ редицата благодѣния, що е правилъ и продължава да прави на българи и на своя роденъ градецъ. Голѣма часть отъ българитѣ, които по една или друга причина сж отивали въ Каиро, сж прибѣгвали за помощъ до Палавѣва, а той никому не отказвалъ да послужи, съ каквото може. Както всѣки скромень и истински благодѣтель, той никога не е търсилъ благодарностъ или отплата за направенитѣ услуги.

Захвърленъ отъ сѣдбата далечъ отъ отечеството си, всрѣдъ чужда нему мухамеданска срѣда, той посрѣщалъ съ отворени обятия всѣки свой сънародникъ. Къмъ всички болни отъ туберкулоза българи, които сж търсили спасение подъ чистото небе на Египетъ, той е билъ истински братъ. Когато покойниятъ български митрополитъ Мелетий отишълъ въ Египетъ да се лѣкува, ползувалъ се е съ услугитѣ и съвѣтитѣ на х. Ненча. Скоропостижната смъртъ на владиката му е създавала много грижи: той се грижилъ за настаняването му въ болницата, за цѣренето му и за погребението му. Владиката издѣхналъ на ржцѣтъ му.

Когато сегашниятъ руски Императоръ Николай II., още като прѣстопронаслѣдникъ, ходилъ въ Египетъ, х. Ненчо го

придружавалъ въ повечето отъ разходкитѣ му изъ страната на нѣкогашнитѣ фараони.

Заслугитѣ на този рѣдъкъ и милъ българинъ били оцѣнени прилично стъ всички българи, които сж отивали въ Каиро, и затова билъ прѣдставенъ на Н. Ц. В. Българския князь за награда. Послѣдниятъ го удостоилъ съ орденъ за гражданска заслуга IV. степенъ.

Добринитѣ на х. Ненча съ това не се изчерпватъ: като родолюбивъ българинъ, у когото староврѣмския нравъ е останалъ чистъ, а скитанията по чужбина сж го докарали до една доста висока интелигентностъ, макаръ и отдалеченъ отъ роднини, приятели и отъ отечеството си, никога не прѣставалъ да обича отечеството си, а особено родния си градъ Копривщица. Плодъ на тая безгранична обичъ сж благотѣянията, съ които е удостоилъ родния си градъ. Прѣзъ 1900. год. той построи въ Копривщица здание до черквата съ салонъ за епитропитъ, за свѣщарница, крѣшалница и за госте, което му струва 2200 л. зл.; прѣзъ 1902. год построи париклисъ „Св Архангелъ“, който му струва около 3200 лева; сега той ще строи въ родния си градъ читалищенъ салонъ, който ще му струва най-малко 20000 л.

Близки негови приятели разправятъ, че този родолюбецъ и благотѣтель има широки планове за други благотѣяния не само за родния си градъ, но и за цѣла България.

Намъ не остава нищо друго, освѣнъ да изкажемъ голѣмата си благодарностъ г-ну Палавѣву и да му пожелаемъ дългъ животъ, да работи и печели за благо на нашето отечество, което не ще забрави да го постави на приличното мѣсто въ реда на заслужилитѣ българи.

Аврамъ Ивановъ Беровъ.

Аврамъ Ив. Беровъ, синъ на Ивана Беровъ и Тодора Карапапазова, е роденъ прѣзъ 1829. година въ гр. Лѣсковецъ. Дѣтинството си прѣкаралъ въ родния си градецъ при родителитѣ си. Баща му се занимавалъ съ земедѣлие. Прѣзъ 1848. година заминалъ заедно съ вуйчо си Ганю въ Крайова (Ромѣния), дѣто захваналъ да се занимава съ градинарство. На тая работа останалъ само двѣ години. Слѣдъ това вуйчо му го намѣрилъ за способенъ да управлява бакалския му дюкянъ, затова го извадилъ отъ градината и го поставилъ да работи въ бакалския му дюкянъ. Тукъ Аврамъ не билъ самостоенъ: въ всичко зависѣлъ отъ вуйчо си, затова започналъ да мечтае за самостоятелна работа. Докато работилъ на вуйчовия си дюкянъ, той печелилъ опитностъ и пестилъ отъ скромната си заплата. Спестената сума отъ заплата по-сетнѣ му послужила за капиталъ, когато си отворилъ своя бакалница. Не се минали много години, и Аврамъ се почувствувалъ въ сила да си отвори самостоенъ дюкянъ. Намисленото било турено скоро въ изпълнение: той се отдѣля отъ вуйчо си и си отваря свой дюкянъ въ Крайова. И той, като вуйчо си, започналъ да търгува съ бакалски стоки. Честността, трудолюбието и пестеливостта му помогнали да спечели голѣмо богатство. Вдаденъ въ търговията си, той не намѣрилъ за умѣстно да се задоми. Когато достигналъ 55-годишна възраст, го налетѣла зла напасть: въ стомаха му се появила болестъта ракъ. Започналъ да търси лѣкарска помощъ, но колкото повече врѣме минавало, толкова повече се усилвала болестъта му. Горкиятъ Аврамъ отъ день на день дохождалъ до убѣждение, че нѣма надежда да оздравѣе, затова на 24. февруарий 1884. год. написалъ завѣщанието си, споредъ което завѣщалъ една сума отъ 53,000 лева на разни лица и учрѣждения. Прѣди смрътъта си ималъ въ Крайова доста цѣнни здания

и други имоти. За гостоприемството, което му оказала Ромъния, той завѣщалъ на Крайовската градска община 10000 лева за болницата. А като си спомнялъ за мжкитѣ, що е срѣщалъ прѣзъ живота си поради това, че билъ неграмотенъ и като виждалъ, че въ неговия роденъ градецъ на първо врѣме има голѣма нужда отъ просвѣщение, завѣщаль

Аврамъ Ив. Беровъ.

10000 лева за поддържане на лѣсковското училище въ махалата „Св. Димитъръ“; оставилъ 6000 лева за погребението му, за милостиня и др. т. Останалата часть отъ богатството си завѣщаль на роднинитѣ си. Починалъ въ гр. Крайова прѣзъ 1884. година.

Димитъръ Трайковичъ.

Единъ отъ софійскитѣ благодѣтели и съврѣменникъ на Ив. Н. Денкоглу е Димитъръ Трайковичъ, който още прѣзъ 1859. година се погрижилъ да съгради въ София училище на свои сръдства. За жалость досега никой не се заинтересува да стѣкми каква-годѣ биография на тоя рѣдкъ родолюбецъ и благодѣтель.

Ние не можахме да намѣримъ повече свѣдѣния, а ще се задоволимъ да възпроизведемъ писаното отъ Сава Филаретова.

Прѣзъ 1859. год. 20. юлий въ една дописка до *Цареградскіи вѣстникъ* № 444. пише по случай полагането основния камѣкъ на *Българското дѣвическо училище* въ София:

„Естествено се раждатъ въпросы: Кой разнася, Кой жертвува за това толкова полезно прѣдпріятіе! Имало ли е до сега въ Софія дѣвическо училище? Усѣщали ли сж Софіянцы-тѣ, че имъ е потрѣбно такова заведение? И ако сж усѣщали, имали ли сж възможность и твърдо намѣреніе да удовлѣтворажтъ тѣзи потрѣбность? На сички послѣдни въпросы може да се отговори чисто — отрицателно, а на първыи-тъ въпросъ намъ е пріятно, че можеме да удовлетвориме любопитство то на наши-тѣ мили съотечественицы Българе, и да имъ убадиме че първо-то въ Софія дѣвическо училище въздига отъ основаніе и разнося само отъ благоприобретеный свой имотъ, нашъ достопочтенный Софійскый гражданинъ

Господинъ Димитрій Трайковичъ

Тоя ся показва достоенъ подражателъ на нашыи-тъ съотечественникъ г-на Ив. Никол. Денкоглу. Въ исторія-та и на двоица-та тыя човѣцы има голѣмо сходство. И двоица-та происходятъ отъ най сиромашки родители. И двоица-та слугуватъ по людскы врата още отъ дѣтство, да

прѣхранятъ себе и свои сироты майкы. Мжкы и неволи посѣщавать тыя сироти дѣца. Нъ они ся не отчайвають; надѣять ся милость Божія, и служать честно и вѣрно на свои господаре, и за тая честность и вѣрность ето Господь гы наградилъ и самы да станѣтъ не само господаре, нъ и великодушны благодѣтели на свой народъ, на свое отечество. Ето истинно-то назначеніе на човѣка на тоя свѣтъ. Колко христіанска любовь въ тыя дѣйствія! Какво высоко наслажденіе отъ това за една чиста съвѣсть! Господинъ Трайковичъ е броилъ само за мѣсто-то 16000 гроша. Училище-то се строи здраво на два етажъ (ката), и отъ върхный етажъ са отвара единъ видъ обширенъ и живописенъ. За да са направи всичко добрѣ и прилично г. Трайковичъ не жали свои разноскы. За временно-то дѣвическо училище онъ е разнесълъ достатѣчнѣ суммѣ; за новото зданіе ще послѣдва едно доста почтенно количество пары. Отъ какъ са свърши зданіе-то, прѣдполага са да са доведе още една учителка съ систематическо образование и да са въведѣтъ сичкы уроци, языцы и рѣкодѣлія по Европейскый начинъ, кога сегашни-тъ дѣвойкы ученицы бѣдѣтъ достатѣчно пригответены за това. Разумѣва са че това не става съ малко разноскы освѣнъ разноскы за учителкы, за мѣсто, за зданіе, трѣба да са притури още разноскы за училищно книгохранилище, и сичка вѣтрѣшна и вѣнкашна обстановка за заведеніе-то; разноскы за училищны слугы и слугины. — Сичко това ще състави единъ годишенъ счетъ доста значителенъ. Г-нъ Трайковичъ пріема върху себе сичкы тыя разноскы. Негова-та любовь къмъ тая работа е толкова голѣма, що-то навѣрно можеме да кажеме, че ще са найде у него за всякой случай енергія съ коѣж-то да посрѣшне всевъзможны прѣпятствія и затрудненія, кои са посрѣщать у начало то на сѣкоя чловѣческа работа, ако и тая работа да ся върши съ най благо, съсъ най свято намѣреніе че Софійска-та Българска община са радва и са благодарни отъ това драгоцѣнно благодѣніе на г. Трайковича ные нѣмаме никакво съмнѣніе: Друго яче не може ни да бѣде, ни да го помисли единъ човѣкъ, кой има отъ малко малко чловѣческо достоинство. Да, ные вѣрваме, че са радва, защо друго яче, она ме бы показала свое-то съчувствіе, и число-то на дѣвойки-тъ не бы са качило за малко врѣме

до 140, безъ да гледатъ, че сегашно-то врѣменно училище помѣстено у кѣща-та на хаджи Сусанка, е тѣсно. Като Българинъ, и не Софіянецъ, азъ безпристрастно можѣ да кажѣ, че Софіянци-тѣ сега имѣтъ пълно право да са похвалятъ прѣдъ сичкый Българскый народъ, че и Софія ражда такыва достойни граждани и родолюбцы, какви-то сѣ г. Денкоглу и г. Трайковичъ. А тамъ дѣто има двама трима, не е мѣчно да станѣтъ и мнозина. Софія има нужда юще отъ много общественны работи: Нѣмаме болницѣ; Нѣмаме градско книгохранилище достаточно за сѣкого; нѣмаме кассѣ за сиромасы и сироты и пр. поле за благотворителность са отваря широко, и измежду Софійскы-тѣ граждани имаше човѣцы, кои богъ е благословилъ нихни-тѣ прѣдпріятія, и Софія смѣло може да са надѣе, че отново ще има да са похвали прѣдъ мило-то си отечество съсь новы Софійскы родолюбцы и великодушны благотворители. Дай боже!

Между Софійскы-тѣ благодѣтели почтенно мѣсто занимава и покойный *Георгій Симеоновичъ*, (к. н.) кой е завѣщаль сичко-то си имѣніе въ полза на Софійското Българско училище на кое-то вторый етажъ тыя дни ще започне да са строи споредъ едногласно-то рѣшеніе на сичкы-тѣ наши градоначалницы. Училищны-тѣ настоятели г. Антонъ и г. Доичинъ сѣ приготвили матеріалы. — Пакъ е пріятно, че можеме да подновиме своѣ-тѣ благодарность нашему губернатору Хасанъ-Тасенъ-пашѣ, кой постоянно оказва своето высоко покровительство на наши-тѣ училища, и ны прави да благославяме и по често и по усердно име-то на добрый и милостивый нашъ царъ Султанъ-Абдулъ-Меджита.

Да умножава Богъ число-то все повече и повече по сичка мила Българія на такыва благодѣтели, каквы-то сѣ Денкооглу, Трайковичъ и Симеоновичъ! Това е истинна полза за народъ-тѣ, сила за царъ-тѣ и слава за Бога. Честь имъ и вѣчна благодарность.

С. Филаретовъ.

Силвестъръ Пеновъ.

Завѣщаніе то

на

Дедо Силвестра.*)

Подписаный, родомъ Българинъ, роденъ на 1786, въ градъ Габрово въ Българско, съмъ сіа трудилъ отъ малакъ, като сіа отрѣкохъ отъ жененіе и живіахъ по-много като калугеръ, нежели като мирѣанинъ, съсъ цѣль за да бждъ полезенъ на любезното ми отечество, Българско, гдѣто за първи пжтъ видіахъ слънцето, макаръ чи живѣхъ по-странны мѣста. Тѣй убо, днесъ 26 Јуніа 1863, съсъ умъ здравъ и като непознавамъ дирныа часъ разполагамъ, чрезъ тойзи мой завѣтъ сичкіа ми имотъ движимъ, и недвижимъ спорѣдъ слѣдующіа типъ:

1-о Оставіамъ дюгеніа ми, улица Шапкари както и дюгеніа ми, улица Рахтиванъ, на школа та Габровска; нъ да има да сж провожда само приходъ тѣ тѣхенъ, като първымъ сіа спадне количеството на врѣзваніа та по долу, сирѣчь: а) на внуцы и внуки отъ брата ми Станіа и сестра ми Ивана, и Пена, шесть жълтицы К. К. Австрійски, на Марина Бормова, пакъ шесть жълтицы К. К. тѣй и на Коля, както и на Станіа Бурмова се по шесть жълтицы. Тѣзи пары има да сіа даватъ отъ епитропы-тѣ школскы годишно и догдѣ умошницытѣ (?) живѣятъ; б) а пакъ на други внуцы отъ Злата или Ивана, да имъ сіа дава и тѣмъ годишно по двѣ жълтицы Австрійскы и догдѣ живѣятъ.

2-о Край улицата Свѣт. Иванъ отъ зданіа та, кои то имамъ, половина та оставамъ, отъ десна рѣка, къмъ улич-

*) Цитувано изъ книгата „Габровско-то училище и негови-тѣ първи попечители“ и пр. стр. 57.

ка та, на Болницата Търновска на Св. Безсърбеницы Козма и Даміанъ; пакъ половината, на внука ми Силвестра Нанова, съсъ условіе да земе само прихода безъ да може никога, ако нѣкакси сіа ужени, да ги даде, съсъ време, зестры, да ги заложи или да ги продаде; защото на таквъ случай ще минуватъ като имотъ на Ефоріята на Търновската Болница; той има да зема прихода горнія до гдѣ живѣе; на татъкъ това зданіе остава имотъ на Болница та Св-хъ Козма и Даміанъ. Трѣбва да сж забѣлѣжи чи тѣзи зданіа дирны лежатъ въ Попесковата махала, улица Св. Иванъ на житница та.

3-о Зданіе то ми въ двора Св. Никола отъ Прунтъ мах. Домна Балаша, остава подиръ смъртъ та ми на църква та.

4-о Оставамъ да міа погребатъ на Св. Никола мах. Попескова и да ми настанатъ за сички тѣ рѣдовны, споредъ вѣра та ни, до седемъ години, епитропи тѣ ми.

5-о Ако сж случи нѣкой родъ отъ страна да сіа покажи има да му сіа даде петъдѣсетъ гроша.

6-о Отъ колкото пары сіа намирятъ сухи, оставамъ за душа та ми да сіа похарчатъ спорѣдъ брой 4.

7-о На Българска та църква, коіато има да сіа въздигне, тука въ столица та на Филаретъ, оставамъ грошове піать хиляды.

8-о На добродѣтелна та дружина Българска въ столица та оставамъ пѣтъ хиляды гр.

9-о Оставамъ изпълнители и надзиратели на тойзи завѣтъ: Г. Г. Христа Георгіева и Георгіа Станчова, като едни епитропы; които има да настанатъ внука ми Силвестра догдѣ стигне на врьстъ 25-го лѣта, и тагази има да приѣмне покжщны тѣ.

10-о. Оставамъ дѣсетъ хиляды гр. за да сж съзида голото міаство, оставенно на Търновска та Болница.

11-о Оставамъ три хиляды гроша на асила Елена въ Котрочень, за сирачета та.

12-о На конецъ, зашто-то желаніе то ми е таквози и самичекъ съмъ казвалъ та сіа е писало, съсъ цѣль умъ и прѣдъ подписанны тѣ прилагамъ: чи ако нѣкой бы дръзналъ да го развали, да бжде анатема врьху му.

26 Јуніа 1863

Букурещъ.

(Подписалъ) *Силвестру Пену.*

Писахъ азъ, по рѣчь, спорѣдъ какъ ми каза завѣшникъ-тъ Г. Силвестру Пену, горѣ подписанъ прѣдъ очи тѣ на подписаны тѣ свидѣтели.

И подписахъ *Георги Атанасовичъ*.

Аврамъ Георгіу, свидѣтель самъ видѣлъ и чулъ.

Докторъ Н. Василиади самъ видѣлъ и чулъ

Георгій Стойчу, свидѣтель.

Ваше Высокоблагородіе

Покойный Силвестро Пеневъ родомъ отъ Габрово, спорядъ 2-а членъ на завѣщаніе то му, има завѣщана на племенникъ-а си Силвестра Наневъ еднъ къщъ въ Букурещъ Strada St Jonika № 10, съ условіе да ся ползува той само отъ доходъ-тъ ѿ, догдѣ бѣди живъ, подиръ смъртъ-тъ му же, да мине тя въ владѣніе на тука прибывающъ-тъ Ефоріѣ „на Болницъ-тъ Св. Козма и Даміанъ“ въ Търново.

Долоподписанни-ти членове на таъ Ефоріѣ научаваме ся, че реченный Силвестръ Наневъ ся поминалъ въ Габрово, прочее спорядъ воля-тъ на Завѣщателя требова Ефоріѣ-та да земе въ владѣніе горѣреченъ-тъ къщъ, това обаче за да стане въ законенъ порядокъ, имаме нужда отъ едно формално Свидѣтелство отъ надлѣжнъ-тъ власть въ Габрово за Смъртъ-тъ на Силвестра Наневъ, молиме ви прочее да подѣйствувате да ся направи и ны ся испрати по-скоро такова едно Свидѣтелство подтвердено и отъ Губенаторство-то.

Пріемете, молиме ви, засвидѣтелствованіе-то на отлично-то ни къмъ васъ почитаніе.

Членове на Ефоріѣ-тъ на Болницъ-тъ Св. Козма и Даміанъ въ Търново.

Букурещъ 6 Юнія 1878.

На Негово Высокоблагородіе Господина Др. Цанкова.

Вице-Губернаторъ

въ Търново.*)

*) Гл. Архива на Доброд. дружина, дѣло № 10. листъ 182.

Кирилъ Нектариевъ.

Единъ отъ забравенитѣ наши благодѣтели за народната просвѣта е и отецъ Кирилъ Нектариевъ. Макаръ и да е живѣлъ туку прѣдъ бурнитѣ години на нашитѣ възстания и послѣдвалото ги политическо освобождение. Макаръ отецъ Кирилъ да е работилъ доста за нашето възраждане, не знаемъ по каква фаталностъ на обстоятелствата, за него никой не се погрижи досега. Досега само завѣщанието му е напечатено въ в. „Македония“ броя отъ м. май 1874. год., по-послѣ е обнародвано съ lika му въ ж. „Свѣтлина“ год. I бр. 11. стр. 19., още по-сетнѣ г-нъ А. Т. Гяуровъ направи сжщото въ студийката си „Кратки бѣлѣжки за миналото и сегашното на гр. Пловдивъ прѣзъ 1899. год.

Отъ оскѣднитѣ свѣдѣния, що намѣрихме за отца Кирила Нектариевъ узнахме, че той е родомъ отъ гр. Сопотъ. Кога се е родилъ, какви сж били родителитѣ му, дѣ се е училъ и какво училище е свършилъ, не можахме да узнаемъ. Едно знаемъ положително, че той е билъ протосингелъ и архиерейски намѣстникъ въ гр. Т.-Пазарджикъ, дѣто работилъ неуморно за възраждането на българитѣ. Отъ една дописка на учителъ Ботю Петковъ, печатана въ „Цариградски вѣстникъ“ № 471. 20/II. 1860. год. узнахме, че Кирилъ Нектариевъ е вуйка на учителъ Ботя. Нѣкой си дописникъ нападналъ въ в. „България“ учителъ Ботя и вуйка му отца Кирила Нектариевъ. Въ отговоръ на това учителъ Ботю пише въ „Цариградски вѣстникъ“ № 471. отъ 1860. год. слѣдното:

„Колко-то за сега нека знае той Балкапанецъ и издатель-тъ на *Латиниѣ* че г. Кирилъ освянь че е мене вуйка, той има ближни сродници въ Карлово, Сопотъ, Калоферъ, Пловдивъ, Букурещъ, Галацъ, и мнозина отъ тѣхъ сж достойни и вредни да защитятъ честь-та му, кож-то нѣкон чапкжни напрасдно се мжжтъ да потѣпчатъ“.

Отъ цитувания пасажъ вадимъ двѣ заключения: 1. Отецъ Кирилъ Нектариевъ билъ отъ голѣмъ и знатенъ родъ и че се ползувалъ съ голѣмо уважение, 2. че е зель страната на борцитѣ противъ ѳнцията, отдѣто произлиза и главната омраза на в. „България“ противъ него: ние знаемъ, че писачитѣ около в. „България“ не могли да се задоволятъ само съ борбата за принципа — дали да се приеме унцията, или не, а я прѣнели и на лична почва. Отъ тамъ идатъ и нападкитѣ противъ учителъ Ботя и неговия вуйка Кирила Нектариевъ. Навѣрно отецъ Кирилъ, както и учителъ Ботю, трѣбва да е мжилъ доста водата на униятската партия, затова е станалъ прѣдметъ на нейнитѣ нападки, иначе нѣмаше защо да се полагатъ усилия, за да се накърни неговата честь.

Отецъ Кирилъ не се задоволилъ да служи само на черквата; той като че ли еднакво милѣялъ за черквата и училището; на врѣмето си билъ единъ отъ рѣдкитѣ дарители за разни училища въ България. Тоя почтенъ духовникъ още прѣзъ живота си съ собствената си рѣчка раздалъ 304000 гроша на разни училища. Скромната частъ отъ своето богатство, което оставало въ негови рѣцѣ, завѣщалъ на гр. Пловдивъ за поддържане на училищата. Отначало протосенгелъ Кирилъ Нектариевъ прѣднамѣрвалъ да завѣщае имота си на карловското училище, но покойниятъ Найдень Геровъ го разубѣдилъ отъ това му намѣрение и го склонилъ да направи завѣтъ въ полза на пловдивскитѣ училища. Найдень Геровъ, негли, е мислилъ, че Пловдивъ като по-голѣмъ и по-централенъ градъ трѣбва да има и по-уредени училища, които ще принесатъ и по-голѣма полза на българското население. Отъ друга страна въ Пловдивъ, дѣто грѣцката пропаганда бѣ успѣла доста да заглуши българския гласъ, трѣбваше да се създадатъ училища, които да повърнатъ много заблудени овци въ лоното на българщината. Родолюбивиятъ старецъ уважилъ мотивитѣ на Н. Герова и рѣшилъ да завѣщае богатството си на пловдивскитѣ училища. Протосингелъ Кирилъ Нектариевъ работи неуморно за нашето възраждане, не бѣ чуждъ на черковния въпросъ, има щастieto да види еманципирането на нашата черква отъ грѣцката. Той имаше горѣщо желание да види своята татковина и политически освободена, но нѣма щастieto да дочака това: той се помина прѣзъ 1876. година.

Ето и неговия завѣтъ:

Завѣщание отъ Отца Кирила Нектарева *).

„На излѣзъ 1870 лѣто се спомена нѣщо въ вѣстниците за отца протосингела Кирила Нектариева, родомъ отъ Сопотъ, Пловдивска казж, че се поминалъ и оставилъ имота си на училищата въ Пловдивската казж и на други обществени и богоугодни заведения. Това стана тогава отъ страна на нѣкои училища, на които святиня му бѣ завѣщалъ по нѣщо.

Сега, като се изтъкми всичко, както покойния е наредилъ, изпълнителитѣ на завѣщанието му считатъ за длъжностъ да явятъ чрѣзъ вѣстниците, дѣ какво е оставилъ тоя истинно родолюбивъ старецъ.

Но по-напрѣдъ трѣбва да се каже, че двѣ трети отъ имота си покойний протосингелъ Кирилъ е разправилъ самъ още на живота си така:

1) За дѣвическото училище въ Пловдивъ отдѣлилъ 1800 лири турски, които е наредилъ да се намѣстятъ така, каквото това заведение да има вѣченъ приходъ отъ тѣхъ за обдържанието си, безъ да може да се бута капитала.

2) Други 450 лири тур. далъ на общината въ Сопотъ, мѣсто на рождението му, за което наредилъ, слѣдъ смъртъта му, да останатъ за капиталъ на дѣвическото училище въ това село.

3) На общината въ Карлово, дѣто е прѣминалъ послѣднитѣ двадесетъ години на живота си, далъ 50,000 гр. и наредилъ слѣдъ смъртъта му да останатъ за капиталъ на дѣвическото училище въ тоя градъ.

4) Два мѣсеца нѣщо прѣди смъртъта си е далъ 10,000 гр. за направа ограда за женското училище въ Карлово.

5) Въ сжщото врѣме е далъ 10,000 гр. за направа църквата въ Сопотския манастиръ, „Възнесение“, въ който Святиня му е приелъ иноческия чинъ.

Така триста и четири хил. гр. покойний дѣдо Кирилъ е натъкмилъ и далъ съ своя ржка на живота си, а за оста-

*) Завѣщанието на отца Кирила Нектариевъ е напечатано въ отдѣлна брошура. Това завѣщание е било за пръвъ пътъ обнародвано въ Цариградския в. „Македония“ въ броя му отъ м. май 1874. год. а послѣ съ ликътъ на завѣщателя въ ж. „Свѣтлина“ год. I, бр. 11 стр. '9.

налата частъ отъ имота си светиня му остави завѣщание, съ което е наредилъ да се раздаде така :

1) на училища.

Въ Сопотъ, освѣнъ що е далъ при-живѣ	гр.	16,000
„ Пловдивъ исто	„	12,000
„ Калоферъ	„	12,400
„ Аджаръ	„	2,200
„ Копривщица	„	2,000
„ Клисуря (Прасадинъ Дербентъ)	„	600
„ Станимака	„	1,000
„ Пловдивъ на гръцкото училище	„	500
„ Татаръ-Пазарджикъ	„	3,000
„ Чирпанъ	„	3,000
„ Хасково	„	500
„ Казанлъкъ	„	400
„ Шипка	„	600
„ Габарево	„	500
„ Тория (въ Казанлъшко)	„	250

2) На манастири и други обществени учрѣждения :

На Сопотския манастиръ „Възнесение“, освѣнъ ония, що е далъ при живѣ	гр.	10000
На Пловдивскитѣ манастири	„	1,300
На женския манастиръ „Въведение“ въ Калоферъ, дѣто е ималъ сестра калугерка	„	12,000
На женския манастиръ „Рождество Христово“ въ Калоферъ	„	1,000
На мъжкия манастиръ „Успѣние Пр. Богородица“ въ Калоферъ	„	500
На женския манастиръ въ Сопотъ	„	2,000
„ Рилския манастиръ „Св. Іоанъ“	„	200
„ Троянския манастиръ „Успение“	„	100
„ Габровския манастиръ „Успение“	„	100
„ Свята гора	„	1,600
„ Іерусалимъ	„	2,000
„ Българския Духовенъ съборъ въ Цариградъ	„	3,120
„ църковното настоятелство въ Пловдивъ	„	550
„ болницата въ Пловдивъ	„	1,000

За болница въ Карлово, а доклѣ да стане
тя, приходътъ отъ тия пари да се раздаватъ на
сиромаси всѣка година 10,000

3) На священниците на всички ония гра-
дове и села, за училищата, на които ся каза,
че има дадено нѣщо 1,375

4) На разни лица 6,470

5) За помянувание до три години 10,000

6) На роднинитѣ му 23,000

Всичко четирестотинъ и четиредесетъ и петъ хиляди и
осемъ стотинъ и осамдесетъ и петъ гр. (445,885), отъ кои-
то покойний дѣдо Кирилъ 304,000 гр. е натъкмилъ и далъ
съ своя ржка още на живота си, а 141,885 гр. е оставилъ
да ся разправятъ слѣдъ смъртъта му спорядъ завѣщанието
му. Така отъ еднитѣ и отъ другитѣ заедно сватиня му е
оставилъ :

На училища гр. 340,500

„ манастири и други общи учрѣждения „ 55,470

„ священници и разни други лица . . „ 7,825

За помянувание 10,000

На роднинитѣ си 23,000

гр. 445,885

Освѣнъ това покойниятъ протосингелъ Кирилъ е ималъ
двѣ воденици съ една тепавица. Отъ тѣхъ едната воденица
съ тепавицата, които ся намиратъ въ Калоферъ, още на
животъ е прѣписалъ на женския манастиръ „Въведение“
въ това село за споменъ на сестра си Екатерина, която,
както ся каза по-горѣ, е била калугерка въ тоя манастиръ;
а другата съ 2 камѣка завѣщана на дѣвическитѣ училища
въ Сопотъ, Карлово и Калоферъ. Първата отъ тѣхъ, заедно
съ тепавицата, ся прѣдаде на манастира незабавно слѣдъ
смъртъта на сватиня му, а другата воденица, по единъ сго-
воръ между общинитѣ Сопотска, Карловска и Калоферска,
се продаде и паритѣ отъ нея се раздѣлиха на училищата имъ.

За изпълнители на завѣщанието си отъ една страна,
и отъ друга за настойници да се натъкми споредъ волята
му онова, що е разпоредилъ още при живѣ за училищата
въ Пловдивъ, Сопотъ и Карлово покойниятъ дѣдо Кирилъ
е наредилъ въ завѣщанието си, Г. Г. Найдена Герова, Евло-

гия и Христо Георгиеви, Кирка Цвѣткова отъ Сопотъ, О. Іоаникия неговъ братанецъ. Христо Д. Караминкова и Тодора Хр. Пулева. Съ прѣдстоянието отъ тѣхна милостъ завѣщанитѣ отъ свѣтиня му количества се раздадохъ, дѣ колкото имаше отредено въ завѣщанието, а даденитѣ отъ покойния още на животъ за училищата Пловдивско, Сопотско и Карловско се натъкмиха споредъ волята на покойния така както да служатъ за капиталъ, отъ който тия заведения да иматъ единъ редовенъ приходъ за обдѣржанието си. Сега остава само облагодѣтелствованитѣ училища и други общи учреждения да споменуватъ и благославятъ свѣтиня му за доброто, което имъ направилъ.

За изпълнителитѣ на завѣщанието.

Н. Геровъ.

Въ архивата на Министерството на народното просвѣщение намѣрихме слѣднитѣ свѣдѣния за фонда на отца Кирила Нектариевъ :

Училищенъ Инспекторъ
на
ПЛОВДИВСКОТО УЧЕБНО ОКРЪЖИЕ До Господина Министра
№ 1275 на Нар. Просвѣщение.
3-я Октомврий 1891 год.
Пловдивъ
На № 4430.

Имамъ честь да Ви явяж, Г-не Министре, че завѣщани сумми за поддържане училищата има само отъ Отца Кирила Нектариевъ за Пловдивскитѣ училища и че тѣзи сумми се намиратъ въ Русското Императорско Министерство на Иностраннитѣ Дѣла въ консолидировани облигации на рускитѣ желѣзни пѣтища.

Покойний Отецъ Кирилъ Нектариевъ, родомъ отъ гр. Сопотъ, съ едно прошение, подадено въ управляваното отъ Господина Найдена Геровъ Русско Вице-Консулство въ Пловдивъ, явилъ, че желае да подари 1200 лири турски за капиталъ на Епархийското Благовѣщенско Дѣвическо училище въ тоя градъ, основано за да се изучаватъ въ него дѣвойки за учителки, и моли Русското правителство да приеме тоя капиталъ и да дава само лихвата отъ него за поддържане това учебно завѣденіе.

Това прошение Г-нъ Геровъ доставилъ на Русското Императорско Министерство на Иностраннитѣ Дѣла, и то му разрѣшило да приеме жертвуето отъ Отца Кирилла Нектариевъ количество, за да се натъкми то съгласно съ желанието на дарителя.

Помежду това О. Кирилъ се поминжлъ, а количеството 1200 лири турски се намирало у Г-на Евлогия Георгиевъ въ Букурещъ, и отъ лихвата се било умножило до 1800 лири турски.

Тия пари се прѣдали въ 1872. година на Русското Императорско Министерство на Иностраннитѣ Дѣла въ консолидироваѣи облигации на Русскитѣ желѣзни пѣтища за 1750 английски лири, на които лихвата се плащала въ злато, за да бжде приходътъ отъ тѣхъ еднакъвъ, безъ да се измѣнява споредъ курса на книжнитѣ рубли.

Лихвитъ отъ тоя капиталъ до войната за освобождението ни се испращали редовно въ управляваното отъ Г-на Н. Герова Русско Вице-Консулство и се прѣдавали на Настоятелството на българскитѣ училища въ Пловдивъ подъ расписка, която се пращала всѣкога на Императорското Министерство на Иностраннитѣ Дѣла.

Слѣдъ войната, колкото имало изработени въ продължението ѣ лихви, всичкитѣ били допратени въ Генералното Русско Консулство въ Пловдивъ и прѣдадени отъ него на училищното настоятелство.

Отъ тогава насамъ лихвитъ се допращали редовно изпърво до Русското Генерално Консулство, и слѣдъ отиванieto на Русскитѣ Консули отъ България—до Француското Консулство въ Пловдивъ, които и сж ги прѣдавали на Училищното Настоятелство, а то ги е употрѣбавало за поддржане българскитѣ първоначални общински училища въ Пловдивъ.

Прѣди години нѣщо се повдигнжлъ тоя въпросъ: „тоя капиталъ е подаренъ отъ покойний О. Кирилъ на Епархийското Благовѣщенско Дѣвическо училище въ Пловдивъ, а съ отварянето правителствена Дѣвическа Гимназия въ тоя градъ това училище се затворило, то какъ трѣбвало да се постѣпи за напредъ съ лихвитъ отъ него?“ Тогава за разрѣшение тоя въпросъ, г-нъ Н. Геровъ прѣдставилъ на Императорското Министерство на Иностраннитѣ Дѣла, че

по извѣстни причини, добръ ще да е да се дава лихвата отъ тоя капиталъ за поддържане общинскитѣ първоначални училища за напрѣдъ, както е давана отъ войната насамъ, и слѣдъ това негово прѣдставление лихвата за послѣдното полугодие Министерството допратило съ заповѣдъ да се даде тя на Настоятелството на общинскитѣ училища въ Пловдивъ.

Така всичкитѣ лихви до послѣдното полугодие включително били прѣдадени на Настоятелството въ Пловдивъ и за напрѣдъ щѣли да се прѣдаватъ пакъ нему.

При това ви явявамъ, Г-не Министре, че изпълнители на завѣщанието сж Г. г. Н. Геровъ, Евлогия и Хр. Георгиеви, Кирко Цвѣтковъ, Отецъ Иоаникий, Хр. Д. Караминковъ и Т. Хр. Пулиевъ.

(Подп.) Инспекторъ Д. Финговъ *).

*) Гл. Архива на Министерството на народното просвѣщение, дѣло № 41/1891. листъ 51.

М. Д. Граматиковъ.

Съ завѣщаніе писано на 2 Юлій 1865 и потвърдено на 20 Октомврий 1865 г. отъ Одесскій Коммерческій Сждъ Надворный Совѣтникъ М. Д. Граматиковъ, роденъ въ Солунъ, е завѣщалъ на Одеското Българско Настоятелство една къщица въ Одесса съ цѣль, щото отъ нейниятъ доходъ да се въспитава единъ българинъ или българка. Тѣзи къща первоначално принасяще доходъ около 400 руб. но слѣдъ като настоятелството поправи къщата, доходъ-тъ достигна до 1000 рубли; отъ които плащатсе даждіята и се въспитаватъ въ настоящето време двѣ стипендіятки: една въ Одесскій Славянскій Патомникъ и друга въ Кіевскій Левашовскій Пансіонъ. Душеприкащикъ по завѣщаніето на Граматикова състои Д. Ст. Сов. Н. Хр. Палаузовъ. Прѣписъ отъ завѣщаніето се прилага. Покойный Грамматиковъ бѣше Цензоръ въ Одесса. При живота си той минаваше за грѣкъ. Но во време на предсмъртната му болѣсть Н. Х. Палаузовъ успѣ да го вразуми, чи е българинъ и по неговъ съвѣтъ направи това завѣщаніе.*)

Копія.

Гербовый листъ въ 20 коп.

Въ имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь. Я нижеподписавшійся Надворный Совѣтникъ Меркурій Димитріевичъ Грамматиковъ, находясь въ здравемъ умѣ и твердой памяти учинихъ сіе духовное завѣщаніе о собственнаѣ моемъ благопріобрѣтенномъ имѣніи въ слѣдующемъ: 1-ое, одноэтажный домъ мой, состоящій въ Одессѣ, на Молдованкѣ, на углу Госпитальной и Костецкой улицѣ въ 4-ой части, 3 кварт., подъ № 693, доставшійся мнѣ по купчей крѣпости отъ Овидіопольской имѣщанкѣ Авдотьи Поповой,

*) Гл писмото на Одеското българско настоятелство до Министерството на народ. просвѣщение Дѣло № 41/1891. листъ 56.

завѣщаю въ полную собственность Одесской Стурдзовской Богодѣльнѣ Сердо больныхъ Сестеръ, съ тѣмъ чтобъ по смерти моей, и по передачѣ этого дома во владѣніе Богодѣльни, была устроена въ оной одна кровать отъ моего имени. 2-о, Полтора-Этажный домъ мой, состоящій въ той же части и кварталѣ подъ № 692, доставшійся мнѣ по купчей крѣпости отъ Одесской мѣщанки Просковьи Лебедевой, завѣщаю въ полную собственность Одесскому Болгарскому Настоятельству, съ тѣмъ чтобы изъ доходовъ этого дома Настоятельство, воспитывало одного Болгарина или Болгарку, по своему усмотренію, въ одномъ изъ учебныхъ заведеній, и эта стипендія должна навсегда называться моимъ именемъ. 3-е, Движимость, какая послѣ меня окажется, должна быть продана и вырученныхъ деньги роздать бѣднымъ, по усмотрѣнію душеприкащиковъ; также въ пользу бѣдныхъ назначаю деньги если какіе останутся за исключеніемъ расходовъ, которые я препоручу душеприкащикамъ моимъ сдѣлать; каковыя расходы, равно и остатокъ суммы не подлежатъ ничьей ревизіи и никакой отчетности, а предоставляются усмотрѣнію нижепоименованныхъ душеприкащиковъ моихъ. 4-е, Жене моей Маріи Жозефинѣ оставляю триста рублей серебромъ, Брату моему Ставро Димитріевичу Грамматикову серебромъ пятьдесятъ руб., за смѣртію другого брата моего Егора Димитріевича Грамматикова детямъ его пятьдесятъ руб. сер. и детямъ родной сестры моей Анастасіи Димитріевны, по мужу Боюка, сорокъ руб. сер., если же кто изъ нихъ откажется отъ этихъ денегъ, то часть его отдать бѣднымъ. 5-е, Душеприкащиками моими назначаю: Надворнаго Совѣтника Николая Христофоровича Палаузова и Одесскаго Купца Константина Каравья, которымъ къ точному исполненію этого моего завѣщанія прѣдоставляю право дѣйствовать по своему усмотрѣнію самостоятельно и безотчетно неподчиняясь никакому требованію и не подвергаясь никакой опека; а до передачи домовъ по назначенію управлять и распоряжаться оными и если получатся доходы, то употребить на поддержаніе строеній. Сіе духовное завѣщаніе составлено по собственной моей волѣ и только по смерти моей долженствуетъ воспринять неоспоримую законную силу, съ тѣмъ вмѣстѣ сдѣланное мною домашнее духовное завѣщаніе 22 Юня 1863 года

уничтожаю, какъ не дѣйствительное за настоящимъ моимъ распоряженіемъ, и родственники мои неимѣтъ никакого права объявлять претензій на мои распоряженія, и если будутъ отъ нихъ какія либо домогательства, то таковыя не должны быть приняты ни въ какомъ присутственномъ мѣстѣ и ни у кого изъ должностныхъ лицъ; въ чемъ собственноручно подписываюсь съ приложеніемъ моимъ печати. Юня 2 дня 1865 года. Сіе духовное завѣщаніе по просьбѣ завѣщателя Надворнаго Совѣтника Меркурія Димитріевича Грамматикова писалъ Одесскій 2-ой Гильдіи купеческій братъ Георгій Ильинъ сынъ Галани. Что сіе духовное завещаніе писалъ Одесскій купеческій братъ Георгій Галани по моей личной просьбѣ и по моему собственному желанію удостоверяю собственноручною моею подписью съ приложеніемъ моей печати. Подписано: Надворный Совѣтникъ Меркурій Димитріевичъ сынъ Грамматиковъ, руку приложимъ. (М. П.)

Что дѣйствительно Надворный Совѣтникъ Меркурій Димитріевичъ Грамматиковъ предъ явилъ намъ настоящее свое духовное завѣщаніе, имъ собственноручно подписанное, и что при предъявленіи имъ сего Завѣщанія мы всѣ нижеподписавшіеся лично его видѣли и нашли его въ здоровомъ умѣ и твердой памяти, въ томъ подтверждаетъ подписями нашими.

Подп. Свидѣтель Севастопольскій первой Гильдіи Купецъ Василій Николаевъ сынъ Рашеевъ. Свидѣтель Одесскій 2-й Гильдіи Купецъ Иванъ Георги сынъ Жабуръ. Свидѣтель Одесскій 2-ой Гильди Купецъ Иванъ Яковлевъ сынъ Устичевъ. Свидѣтель Духовный его Отецъ, Священникъ Покровской Церкви Василій Дятовскій.

Тысяча восемьсотъ шестьдесятъ пятаго года Октября двадцатаго дня. Духовное завѣщаніе это при прошеніи душеприкащика по завѣщанію умершаго Надворнаго Совѣтника Николая Палаузова 20 Юля 1865 года въ Одесскій Коммерческій Судъ для засвидѣтельствванія было представлено, по которому выполненъ установленный 1050 ст. 1 ч. х. т. обрядъ, и на основаніи журнала Суда, состоявшагося 27 Сентября сего года, внесено подлинникомъ въ крѣпостную сего Суда книгу; по этому завѣщанію дома въ 4-й части Одессы, 3 кварт. № № 693 и 692, назначены въ собственность Одеской Стурдзовской Богодѣльни, а второй

Одесскому Болгарскому Настоятельству; двумъ этимъ домамъ объявлена стоиность вмѣстѣ 6000 руб., движимость по объявленію на 100 руб. назначена бѣднымъ, капитала осталость 1100 руб., изъ него назначено вдовѣ завѣщателя 300 руб., состоявшіе четвертую законную ея часть, брату Ставро Грамматикову 50 руб., дѣтямъ умершаго брата Егора 50 руб., дѣтямъ сестры Анастасіи 40 руб., остальные деньги опредѣлены въ пользу бѣдныхъ по распоряженію душеприкащиковъ. При такомъ распредѣленіи имущества Грамматикова, за переходъ его, на основаніи 372 и 375 ст. V. т. Уст. о пошт. 4% пошлинъ не взыскано, за исключеніемъ съ назначенныхъ дѣтямъ сестры завѣщателя 40 руб. (такъ какъ они по смыслу 1135 ст. ч. х. т. не прямые послѣдники послѣ завѣщателя) каковыхъ пошлинъ взыскано 1 р. 60 к., а по 178, 437 и 442 ст. V. т. взято за некрепостной листъ завѣщанія по цѣнѣ 7200 руб., всего завѣщаннаго имѣнія 17 руб., актовыхъ 3 руб. за листъ на показаніе свидѣтелей 40 коп. гербовыхъ пошлинъ, за журналъ 1 р. 20 к. и на публикаціи 3 р. 3 к., всего двадцать шесть руб. двадцать три коп., объ уплатѣ коихъ въ Одесское Уѣздное Казначейство представлены квитанціи онаго отъ 16 Октября 1865 года за № № 3899 и 3900; въ чемъ Одесскій Коммерческій Судъ подписью и приложеніемъ казенной печати свидѣтельствуетъ.

Подписали: Предсѣдатель А. Митьковъ, Секретарь Верещагинъ и Надсмотрщикъ Крѣпостныхъ дѣлъ Кутитонскій.

Вѣрно: *Н. Палаузовъ.*)*

*) Гл. Арх. на М-то на народ. просвѣщеніе, дѣло № 41/1891. листове 66. и 67.

Александъръ Николовъ.

Александъръ Николовъ, роденъ въ Плѣвенъ, прѣселилъ се въ Свищовъ прѣди освобождението, занимавалъ се съ търговия, починалъ на 20. мартъ 1886. год. въ Свищовъ, подарилъ за Свищовскитѣ народни училища 13000 лв. зл., една фурна, една кръчма и три дюкяна, носещи 2030 лева годишенъ доходъ.

Прѣписъ.

Духовно Завѣщание.

Въ име Отца и Сина и свѣтаго Духа, Аминъ.

Долоподписаний Александъръ Николовъ, жителъ отъ г. Свищовъ, на 59 годишна възраст, Българинъ отъ Православно вѣроисповѣданіе, като съмъ единъ отъ смъртнитѣ, който рано или късно непрѣменно ще испия опрѣдѣлената отъ Всѣвишния всеобща за чловѣческитѣ родъ смъртна чаша и като немога да зная нито деньтъ нито часътъ въ който ще се прѣдстави въ вѣчнитѣ животъ, то заради това прѣди да постигна казанийтъ день и часъ, днесъ съ здравъ разумъ и чиста съвѣсть распорѣждамъ си всичкиятъ имотъ тѣй, щото слѣдъ смъртъта ми да не би да произлѣзатъ заради него нѣкакви прѣрекания, сждове, распри и незаконни искания отъ страна на моитѣ сродници, косвени наслѣдници, които нѣматъ никакво право надъ мойтъ имотъ, който е собственъ мой, непроеисходящъ отъ никакви наслѣдства, косвени или некосвени. Въ този смисълъ е съставено настоящето ми Духовно Завѣщание, потвърдено съ саморжчнитѣ ми подписъ и засвидѣтелствувано отъ Свищовскитѣ Архирейски Намѣстникъ за увѣрение, че това мое желание и послѣ смъртъта ми ще се изпълни въ точностъ отъ душеприказчикитѣ ми, които сж по-долу отъ мене назначени.

Всичкиятъ ми имотъ състои както слѣдва :

Всичкиятъ мой собственъ капиталъ, положенъ въ магазина, въ която търгуваме съдружески съ Г-на Иванча Петковъ отъ г. Свищовъ по контрактъ отъ 12 Августъ 1882 година, възлиза на лева 13,940 тринадесетъ хиляди деветстотинъ и четиредесетъ (или гроша 82,000 отъ рубли среб. гр. 20) безъ да сме правили смѣтка отъ тогасъ до днесъ, нъ увѣренъ съмъ че съществува какъвто и да е плусъ.— Освѣнъ това въ магазина на Г-на Ангела Гиговъ имаме отъ общия капиталъ съ Иванчо Петковъ лева 8500 осъмъ хиляди петстотинъ (или гроша 50000 отъ рубли среб. гр. 20) безъ контрактъ, отъ печалбата или загубата на които Г-нъ Ан. Гиговъ зема двѣ части, а азъ съ съдружникътъ си Ив. Петковъ земаме една часть. Желанието ми е: слѣдъ смъртъта ми душеприказчикитъ ми Г-да Стефю Линковъ и Ангелъ С. Бръчковъ да приглѣдатъ и уредятъ съдружескитъ ни смѣтки справедливо и безпристрастно.

Слѣдъ туй исповѣдвамъ, прѣдъ присѣтствующитъ душеприказчики и свидѣтели, какъ рѣшително завѣщавамъ и расподѣлямъ всичкиятъ си имотъ както слѣдва:

1-о) Половината отъ всичкиятъ ми капиталъ, т. е. около 6,970 лъва шестъ хиляди деветстотинъ и седемдесетъ да се положатъ отъ душеприказчикитъ ми за всегда въ една сигорна Банка, или гдѣто имъ намѣрятъ за добро, съ лихва и да се небуатъ въ расстояние на 10 десетъ години отъ влаганието имъ; подиръ 10 десетъ-тѣхъ години доходътъ на този увѣличенъ капиталъ да се вземе и употрѣбява въ полза на бюджета на Свищовскитъ училища.

2-о) На съпругата си Лукса А. Николова, родена Илиева. завѣщавамъ лъва 4250 четире хиляди двѣстия и педесетъ (или гроша 25000 отъ руб. ср. гр 20) — който да ѝ се дадатъ въ пълно нейно распорѣждане за прѣпитанието ѝ.

Забѣлъжка. Кжщата съ всичкитъ ѝ принадлежности покжщина, сждове и пр. находящи се у харизанската часть на г. Свищовъ, както и двѣтъ лозя отъ 4 $\frac{1}{2}$ дюлюма и единъ орманъ отъ 1 дюлюмъ находящи ся въ Свищовский районъ, сж чистособственено притежание на съпругата ми Лукса А. Николаева, родена Илиева.

3-о) На сестра си Евлампия Николаева отъ г. Плѣвненъ завѣщавамъ лева 200 двѣстѣ;

4-о) На храмътъ Св. Кирилъ и Методии въ харизанската частъ на г. Свищовъ завѣщавамъ лева 500 петстотинъ;

5-о) На Свищовското славянско Ученсколюбиво Дружество Св. Кирилъ и Методий завѣщавамъ лева 100 сто;

6-о) Слѣдъ смъртъта ми да се повѣрятъ отъ душеприказчикитъ ми на съпругата ми Лукса А. Николаева, родена Илиева, други лева 1000 хиляда, освѣнъ горѣзавѣщанитъ ми, които пари тя да употреби за погребението ми и по изпълнение на други християнски длѣжности. Освѣнъ това остатъкътъ отъ капиталътъ ми, ако остане, ще се даде тоже въ пълно распорѣждане на съпругата ми Лукса А. Николаева, родена Илиева;

7-о) Задѣлжавамъ съпругата си Лукса А. Николаева, родена Илиева, като си прави свое Духовно Завѣщание, да завѣщае половината отъ това, което ѝ остане, за въ полза на Свищовскитъ училища, спорѣдъ мойтъ примѣръ, а остатъкътъ да распорѣди по свое усмотрение:

8-о) Въ случай на намаление или уголѣмение на капиталътъ ми, което може да се случи слѣдъ прѣгледване на смѣткитъ ни съ горѣпоменжитъ ми съдружници, то въ таквъ случай заповѣдамъ да стане съ завѣщанитъ ми суми пропорционално намаление и уголѣмение.

9-о) На това мое Духовно завѣщание поставихъ душеприказчики Г-да Стерю Линковъ и Ангелъ Ст. Бръчковъ, жители отъ г. Свищовъ, които умолявамъ по християнска длѣжностъ да наблюдаватъ строго за точното му изпълнение и приложение и въ случай на споръ, който може да възникне помежду горѣпоменжитъ ми съдружници по събиранieto капиталътъ ми и въобще по расчистванието земанията ми, или же пъкъ се появи някаквъ споръ съ нѣкои отъ сродницитъ ми, косвени наслѣдници, то, както за първия случай, тъй и за втория, упълномощавамъ поменатитъ си душеприказчики да завеждатъ процеси прѣдъ всичкитъ сѣдилища въ княжеството за да се сѣдятъ съ тѣхъ и да прѣдовѣрватъ и други лица по тия процеси.

Допълнение. На уйковътъ си синъ Иванъ Копана, както и на уйковитъ си дѣщери: Евгеница Данчова, Бушка Данчова и Доминика Данчова, завѣщавамъ по лѣва 12 дванайсетъ, тъй сѣщо и на леля си Анна Юрданова завѣщавамъ лѣва 20 двансетъ.

Всичко горѣизложено както на вѣрно тъй распрѣдѣлихъ и завѣщахъ, потвърждавамъ съ саморжчнїиѣ си подписъ.

г. Свищовъ
18 Мартъ 1886 год.
Дуприказчики:
А. С. Бръчковъ
Стерю Линковъ.

Свидѣтели:
Свещ. М. Димовъ
Алекси Т. Гиговъ.

Завѣщатель:
(Алек.); Защото треперя ржката на Г-на Александра Николовъ, затова като неможе да подпише настоящето си Духовно Завѣщание, помолень отъ самага него, подписахъ азъ Енорийски Свѣщенникъ: Андрей Попъ Саввовъ.

По личната просба на Иванча Петковъ за безграмотността му подписвамъ азъ Свѣщен. М. Димовъ.

Подписанитѣ доктори куранти на завѣщательтъ Г-нъ Алекс. Николовъ удостовѣряваме че при подписването на настоящето завѣщание той притѣжава цѣлостта на умственитѣ си способности.

г. Свищовъ
18 Мартъ 1886 год.

подп. Д-ръ Черневъ и
Д-ръ Д. Павловичъ.

Ний Секаларий Попъ Иванъ, Свищовскїй Архиерейскїй Намѣстникъ като констатирахме че въ поднесенїиѣ намъ при прошение отъ вчерашно число, прието сжщїиѣ день и зарегистрировано въ вѣренното ми Намѣстничество подъ № 38, настоящїиѣ Духовенъ Завѣтъ на мѣстнїиѣ гражданїиѣ Александъръ Николовъ, сторенъ отъ него доброволно при подписавшїиѣ се на него душеприказчики: А. С. Бръчковъ и Стерю Линковъ и свидѣтели: Свѣщенникъ М. Димовъ, Алекси Гиговъ и Иванъ Петковъ въ завѣщание на: Свищовскїиѣ Народни Училища, съпругата си Лукса Илиева, сестра си Евламбїа Николова, мѣстнїиѣ храмъ Св. Кирилъ и Методїиѣ, мѣстното „Славянско Ученолюбиво Дружество“ вуйковитѣ си: Иванъ Копана, Евгеница, Бушка и Доминика Данчови и леля си Анка Юрданова сж упазени всичкїиѣ формалности изискуеми въ това отношение отъ чл. чл. 101 и 102 отъ „Екзархїиѣскїиѣ Уставъ приспособенъ въ княжеството“ и прѣдъ видъ че отъ чл. 101 отъ казанїиѣ уставъ се дава пълно и свободно право всякому да се распорѣжда съ имѣнїето си чрѣзъ завѣтъ; на осно-

вание процедурата на горенаведенитѣ членове отъ поменж-
тий уставъ го утвърждаваме, който има силата на такъвъ
(завѣтъ) безъ отменение или уничтожение негово отъ страна
на каквато и да би била властъ.

По Регистра № 93.

гр. Свищовъ 1886 г. Мартъ 19-й день.

М. П. Архирейский Намѣстникъ: секеларий *Попъ Иванъ*,

Долоподписаний удостоверявамъ вѣрността на този
прѣписъ отъ Духовното Завѣщание, съ първообразното му
прѣдставенъ менъ Нотариусъ при Свищовския Окръженъ
Сждъ въ канцеларията ми отъ Димитръ Ив. Паневъ изъ
гр. Свищовъ като сличихъ този прѣписъ първообразното
въ послѣдното подчески, прѣписи, заличени слова и никакви
особености нѣмаше.

26-ий Май 1886 год.

гр. Свищовъ.

подп. Нотариусъ: *И. Гирдапски.*

Вѣрно съ оригинала,

Секретарь: *Йор. Митовъ*,

№ 282. Р. № 287.

Георги Н. Золотовичъ.

Покойниятъ Георги Н. Золотовичъ е роденъ въ градеца Калоферъ неизвѣстно прѣзъ коя година, а починалъ въ Монпелие на 31. юлий 1881. год. По негово желание тѣлото му било прѣнесено въ Калоферъ, дѣто е и погребано.

Той завѣщалъ за бѣдни ученици 16,544'50 лева, а братъ му прибавилъ още 455'50 л., та станали 17,000 л. Фондътъ се намира подъ управлението на М-вото на народното просвѣщение и дава годишенъ доходъ 1020 лева. Тѣзи пари се даватъ въ видъ на стипендии на ученици, родомъ отъ Калоферъ, а слѣдватъ въ Пловдивската мъжка гимназия.

Макаръ и да се обръщаме къмъ мнозина роднини и познати на покойния, съ молба да ни дадатъ биографически свѣдѣния за Георги Н. Золотовича, обаче никой не се отзова на молбата ни, затова се принудихме да напечатимъ само писмото на Г. Золотовича до брата му, защото въ това писмо се състои и неговия завѣтъ.

Монпелие 2/21 7-врий 1879 година.

Любезний ми брате Д. Ив. Золотовичъ въ Пловдивъ.

Явя Ви, че прѣдадохъ на Любомира сина Ви сжиджкътъ си съдържащъ моитѣ облигации: консолиде турсо осемъ хиляди и петстотинъ лири стерлини номинални; и двайсетъ облигации отъ турский заемъ на 1875 година наречени мутони, и триста и двайсетъ и шесть облигации отъ турский заемъ на 1869, наречени пинари; и петстотинъ и осемдесетъ облигации отъ турско-европейската желѣзница; и двайсетъ облигации отъ Русскитѣ първи и втори заеми съ выйгрыши; и трийсетъ и седемъ облигации отъ заемъ градътъ Бари, градъ Италиански, и 29 облигации отъ заемъ на градътъ Букурещъ.

Тия всичкитѣ принадлежатъ менѣ.

Оставихъ му и записи: На Янколова отъ двѣ хиляди франки и Вашѣтъ записъ отъ лири турски три хиляди и двѣстѣ и деветъдесетѣ и четири и $25/10$; и записѣтъ на Видинский Анѣима отъ лири турски 75, и записѣтъ на Филиппополский Панарета отъ 135 турски лири и $36/100$. Оставихъ му и франки двадесетѣ и четири хиляди, готови, и тия всички мои. Всичко това се види въ тефтерѣтъ ми, който е почналъ на 1-ий Октомврий 1873 год. и други съдържа, които не помѣщавамъ тука. Всичкитѣ тия нѣща ги оцѣнявамъ спроти днешнитѣ цѣни на разнитѣ облигаций въ около франки двѣстѣ хиляди и брой 200,000 сега ако би да се случи смъртъ като нѣмамъ завѣщание друго, тука разпорѣждамъ що трѣбва да стане, което трѣбва да изпълнишъ като свято и ненарушимо, понеже тебе оставямъ да расчистишъ всичкийтъ ми имотъ. Първо да дадешъ въ тритѣ Калоферски общи църкви по франка петъстотинѣ; на Калоферскитѣ училища, мжжки и женски франки десетѣ хиляди; на сиромаси въ Калоферъ двѣ хиляди франки, на Марѣолка Бурмова племенницата ни франки четиридесетѣ хиляди; на сестра ѝ Лала четири хиляди; на племенницитѣ Стана хиляда франки, Мата двѣ хиляди франки; на Мария Ташикманова хиляда франки, и на Клисуровитѣ хилядо франки; на Михалакя Ташикмановъ двѣ хиляди франки; и най-послѣ дваисѣтъ хиляди франки да се вложатъ за всѣгда подъ лихва, отъ която да се помагатъ бѣдни ученици, които ся здрави, умни и прилѣжни да ся доучватъ въ народнитѣ наши училища. Това ми е, милий мой брате Димитре, послѣднето ми желание и заповѣдъ, и съмъ увѣренъ, че всичко ще изпълнишъ като свято и не нарушимо и ти благодарѣ. Всичкото друго остава тебѣ. Но ако би тия мои нѣща да очистятъ или повѣче или по-малко, и дѣловетѣ ще направите съразмѣрно. Предадохъ Любомиру Иванкинъ*) облигации седемдесетѣ отъ турско-европейската желѣзница и деветъ облигации отъ пинаритѣ, заемъ 1869. Тѣ щятъ да се дадатъ ней. Други ѝ не оставямъ, понеже постѣпи злѣ. Това ѝ прощавайте всички, както и азъ прощавамъ на всички Ви. Нѣмамъ ни най-малко съмнѣние, че ще изпълните точно

*) Въ прѣписа това име не се чете добрѣ.

всичко щото завѣщавамъ съ това ми писмо, безъ ни най-малко измѣнение и безъ да дохажда работата до сѣдилища и да ся дава на хората причина да ни придѣмватъ. Както живѣхме братски толкова годинъ, така любовно да стане раздѣлението ни на тоя свѣтъ. Както обичахъ всичкитѣ си роднини, така и Вий да ги обичате до гдѣ сте живи, за да можемъ да ся надѣмъ на Божията Милость на оня свѣтъ.

Прощавай, милий ми брате!

Наместяй мя при чадата си, които за послѣденъ пжтъ цалувамъ. Вашъ братъ и доброжелатель: *Георги Н. Золотовичъ*.

Вѣрно съ оригиналното.

Председатель: *Х. Стояновъ*.

Секретарь: *Др. Табаковъ.*)*

Гл. Дѣло № 56. отъ 1887. год. въ Архивата на Министерството на
дѣлото просвѣщение.

Стефанъ И. Хаджиеновъ.

Стефанъ И. Хаджиеновъ, родомъ отъ градъ Казанлъкъ се прѣселилъ отдавна въ Букурещъ, зималъ живо участие въ работитѣ на Българската добродѣтелна дружина. Въодушевенъ отъ благородната идея да помогне за просвѣтата на своя градъ, въ завѣта си прѣдвидѣлъ 20,000 лева, които да се дадатъ за постройка на училище въ Куленската махала на градъ Казанлъкъ. Сжщиятъ е направилъ крупно дарение отъ 10,000 л. и за Българската черква въ Букурещъ.

Ст. И. Хаджиеновъ се поминалъ въ Букурещъ прѣзъ 1894. година. Текстътъ на завѣщанието му е слѣдния:

Завѣщание

Долуподписания Стефанъ И Хаджиеновъ живущъ въ градъ Букурещъ улица Каралашиларъ № 2 действующи въ пълно съзнание, обявявамъ чрѣзъ това мое завѣщание моето желание споредъ както ще ся следва съсъ моето имущество слѣдъ смрътъта ми.

Неимеючи долни нито горни родове, слѣдователно свободенъ да располагамъ непрепятствено съ имота-си, назначавамъ за мой наслѣдникъ моягъ внука Стоянъ Н. Хаджиеновъ, като му оставамъ всичкия-си движимъ и недвижимъ имотъ съ слѣдующите задължения.

I Да даде на моягъ внукъ Иванъ П. Хаджиеновъ една годишна рента отъ две хиледи двеста лева № 2200.

II. Да даде на моягъ внукъ Георги Н. Хаджиеновъ тоже една годишна рента отъ две хиледи двеста лева № 2200.

Частнитѣ-ми наслѣдници Иванъ П. Хаджиеновъ и Георги Н. Хаджиеновъ могатъ да взематъ за усигуряванието на рентата която имъ оставамъ ипотѣка (залогъ) мошиата Бурлещи съ принадлежащитѣ-й части Драганулъ и Гълъшещи, отъ Аржешкия округъ (Питѣщи) която ще ся приеми наслѣдство заедно съ другото-ми движимо и недвижимо имущество отъ наслѣдникътъ-ми Стуянъ Н. Хаджиеновъ.

Вслучай че мойте внуци Иванъ П. Хаджиеновъ и Георги Н. Хаджиеновъ бися оженили, наслѣдникътъ-ми Сту-

яиъ Н. Хаджиеновъ ще бѣди задълженъ да имъ даде ако поискать на всеки единъ по 40,000 лева (четиръ-десетъ-хиледи лева) капиталътъ на рентата която имъ оставамъ. Също и вслучай на смъртъ на наслѣдниците-ми Иванъ П. Хаджиеновъ и Георги Н. Хаджиеновъ безъ да бися осъществилъ капиталътъ на рентата отъ две хиледи двеста лева както по-горе казахъ, наслѣдникътъ-ми ще даде този капиталъ по четирдесетъ хиледи лева отъ делно на тѣхнитъ имъ законни наследници.

III. Да даде на внучката ми Дафина Христова родена Хаджиенова лева 40,000 (четиръ десетъ хиледи лева) въ земеделчески бонове 5% или въ Ромунска държавна рента 5%, оставамъ на внуката ми Дафина Христова и всичкитъ-ми мобили и покъшни неща отъ дома въ които живея или въ когото щеся намера на послѣдния-си часъ.

IV. Ще даде на моята внучка Руса Тѣодорова родена Хаджиенова лева 40,000 (четиръ-десетъ хиледи лева) въ земеделчески бонове 5% или въ Ромунската държавна рента 5%.

Избирането на титлитъ за освобождението на тия два завѣта ще бѣдатъ на расположението на мойтѣ наследници.

V. Ще даде на настоятелството или на управлението на Казанлъшкото училище отъ Куленската махала (България) два десетъ хиледи лева № 20000 за потѣдържанието на училището.

VI. Ще даде въ рѣката на черковнитъ епитропи на Българската черкова отъ Букурещи лева десетъ хиледи № 10000 лева.

Съ погрижванието за погребението-ми и на думата-ми споредъ моята и нашата православна вяра, ще бѣди върху наслѣдникътъ-ми Стуянъ Н. Хаджиеновъ за което ще има моето благословение.

(Подп.) Стефанъ И. Хаджиеновъ, живущъ въ гр. Букурещи улица Каралашиларъ № 2.

Завѣренъ отъ Букурешкия Окр. Сждъ нотариалното отдѣление подъ № 3889 отъ 21 юни 1889 година.*)

*) Гл. Архивата на Министерството на народното просвѣщение, дѣло № 41/1899.

Д-ръ Никола Пиколо.

Изъ саморжчния приживѣ написанъ тестсментъ на г. Никола Пиколо, докторъ по медицината, живѣлъ въ Парижъ, улица Cassette № 28, гдѣто и умрѣлъ на 16. мартъ 1865. год

Зарегистриранъ въ Парижъ, първо бюро, 21. мартъ 1865. г., fol 56, 2°, 0⁷, получени 7 fr. и 75 стотинки, подписанъ и поднесенъ на г. Дювалъ, нотариусъ въ Парижъ, съгласно заповѣдта на г. прѣдседателя на Сенския окръженъ сждъ съ дата 17. мартъ 1865. год., нахощъ се въ протокола, съставенъ по случай отварянето и описание на казания тестаментъ, държанъ отъ тоя сжщия день.

Буквалното извлѣчение е слѣдното:

Отреждамъ за универсаленъ наслѣдникъ мой племенникъ Димитъръ Кировичъ, докторъ по медицината, живущъ въ Петербургъ, съ изключение на долупоменатитѣ дарения и на ония, които ще направя по-късно.

1. Оставамъ на Търновското общинско училище въ България 12,000 fr.

2. На църквата „Успѣние Богородично“ въ сжщия градъ 1,500 fr.

Отреждамъ за мои изпълнители на тестаментъ г. Октавий Дюкро, живущъ въ улица Cassette . . . и г. Евгений Прешецъ, бивши нотариусъ въ Парижъ, живущъ въ улица Monthaber № 9. —

1867. г. 10. септемврий. Настоящитѣ сж извлѣчени и свързани отъ г. Руже, нотариусъ въ Парижъ непосредственъ замѣстникъ на г. Дювалъ и като така имашъ право да упражни сжщитѣ мѣрки.

(Подпись) *Руже*

Завѣрка на подписа Руже, поставена върху настоящата бумага отъ насъ, сжщия; вмѣсто г. прѣдседателя на I. Сенски окръженъ сждъ.

Парижъ 10 септемврий 1867. г.

Подпись *Antni Kohen.*

Къ № 2514.
Миссія въ Букарестъ.

Приложене № 2.

К О П І Я

Ж У Р Н А Л Ъ.

30. числа Ноября 1867. года уполномоченный Болгарскою Ефорією въ г. Тырновъ, г-нъ Георгій Кабакчиевъ представилъ въ сіе Генеральное Консульство капиталъ въ 13,500 фр. равняющійся 1139 червонцамъ 2 піастрамъ, завѣщанный покойнымъ докторомъ Пиколо въ пользу публичной школы и Успенской Церкви въ вышеупомянутомъ городѣ (въ количествѣ 12,000 фр. для школы и 1,500 фр. для церкви) при прошеніи въ которомъ ходатайствуютъ о принятіи сего капитала въ кассу генеральнаго Консульства, для возможно выгоднаго помѣщенія онаго и съ тѣмъ, чтобы одни проценти съ него были ежегодно употребляемы для поддержанія и улучшенія состоянія поименованныхъ Церкви и Школы.

Имѣя въ виду, какъ интересъ церкви и школы, которыхъ капиталъ не можетъ быть надлежащимъ образомъ обезпеченъ въ Болгаріи, такъ и настоятельную просьбу уполномоченнаго Ефорією, а равно желаніе главнаго наслѣдника Д-ра Пиколо Г-на Доктора Кировича въ С.-Петербургѣ.

Но имѣя съ другой стороны въ виду отвѣтственность сопряженную съ помѣщеніемъ Капитала, Генеральное Консульство постановляетъ:

1) Принять отъ Повѣреннаго Кабакчиева сумму 13,500 франковъ или 1139 червонцевъ 2 піастра, только съ тѣмъ условіемъ, что этотъ капиталъ будетъ помѣщенъ и управляемъ Генеральнымъ Консульствомъ, совмѣстно съ Болгарскою Попечительною Ефорією въ Букарестъ и при содѣйствіи и отвѣтственности оной.

2) Запросить о томъ сказанную Ефорію съ истребованіемъ письменнаго отзыва, и

3) Выдать затѣмъ повѣренному Кабакчиеву квитанцію въ принатіи представленныхъ имъ денегъ съ обозначеніемъ въ этой квитанціи вышепрописаннаго условія.

Генеральный Консулъ
 Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ (подп.) Б. *Оффенбергъ*.
 Старшій Драгоманъ
 Надворный Совѣтникъ (подп.) *Неразборчива*.
 Младшій Драгоманъ
 Коллежскій Ассессоръ (подп.) А. *Якобсонъ*.
 30. Ноября 1867 г. Букарестъ.

За вѣрността на прѣписа

За началникъ на отдѣлението,

Аташе: Т. *Баламезовъ*.

Ministere Imperial
 des
 AFFAIRES ETRANGERES
 Consulat Général
 DE RUSSIE
 dans les principautés Unies
 de Valachie et de Moldavie
 № 816.

Bucarest le 2 Decembre 1867.

*До почитаемата българска
 ефория въ Букурещъ за благо-
 творителни учрѣждения въ гр.
 Търново.*

Г-нъ Г. Кабакчиевъ, пълномощникъ отъ страна на Епипропията на училищата и църквитѣ отъ градъ Търново, вложи въ това консулство генерално една сума отъ 13,500 франка, произлѣзла отъ единъ завѣтъ, който починалиятъ Докторъ Пикколо е направилъ чрѣзъ завѣщание въ полза на народното училище въ Търново 12,000 лева, и въ полза на църквата Успѣние Богородично въ сѣщия градъ 1,500 лева, — като моли да се вложатъ тия пари на лихва и да имъ се изпраща само лихвата.

Като познавамъ безспирното доброжелание, що е показвала тая ефория къмъ съотечественицитѣ си отвъдъ Дунава, смѣтамъ за потрѣбно да я присѣдиня къмъ грижата, що генералното консулство си е възложило да управлява върху тоя капиталъ и само съ условието за общо съдѣйствие и отговорностъ на Ефорията въ Букурещъ генералното консулство е приело горѣказаното задължение.

Но като имамъ прѣдвидъ, че пласирането на капитала тукъ въ Букурещъ не прѣдставя гаранции за сигурностъ, смѣтамъ, че е за прѣдпочитане да се даде съ лихва 10% въ заема, който Европейското дунавско дружество е издало за годинитѣ 1867. и 1868.

Като се надѣвамъ прочее, че почитаемата Ефория ще ме увѣдоми, че е съгласна да дѣйствува за управлението на въпросния капиталъ и ще ми съобщи мнѣнието си за начина, по който да се пласира, моля г. г. членовѣтъ да приематъ увѣрението на особното ми почитание.

Подписаль: *Baron d'Offenberg.*

Къ № 2514.
МИССИЯ ВЪ БУКАРЕСТЪ.

Приложение № 4.

Копія съ письма Россійско-Императорской миссии въ Букарестъ въ Тырновское Городское Управление отъ 27 Октября 1898 г., за № 95.

Въ отвѣтъ на отношеніе отъ 23. Октября сего года, № 8277, Императорская миссія имѣтъ честь препроводить при семъ 353 фр. 75 с. съ капитала покойнаго Пиколо за время съ перваго мая по 1 Ноября 1898 года.

Вмѣстѣ съ тѣмъ миссія считаемоу долгоу увѣдомить Городское Управление, что 20 румынскихъ облигацій de Stat 6% по 500 фр. на 10,000 фр. и 1 облигація Renta Amortible — 5% въ 500 фр. всего на 10,500 фр. подлежали конверсии въ облигаціи 4%.

Въ виду сего миссіею взаимно румынскихъ облигаціи на 10,500 фр. куплены Болгарскія 6% облигаціи

5 по 1000 —	5000
и 12 по 500 —	6000
на	11000

Такимъ образомъ въ настоящее время капиталъ покойнаго Пиколо състоить изъ 17 болгарскихъ 6% облигаціи на 11,000 дающихъ въ годъ 660 фр., въ $\frac{1}{2}$ года — 330 фр. изъ 3 румынскихъ облигаціи Credit Foncier Urban на 3,000 дающихъ въ годъ 150 — въ $\frac{1}{2}$ года 75.

Всего же не 13,500, а 14,000 дающихъ 810 фр. за вичетомъ же Государственнаго сбора за хранение $\frac{1}{2}$ % съ 14,000 равно—70 фр. 740 фр. купони 1-го Января и 1 Юлія.

Вслѣдствие сего миссія просить Городское Управление (начиная съ 1 Января 1899 г.) высълаетъ расписки 1 Января и 1 Юлія каждый разъ не на 353 фр. 75 ст. какъ было раньше, а на 370 франковъ.

За вѣрностьта на прѣписа,
за Началникъ на отдѣленіето

Аташе: Т. Баламезовъ.

Къ № 2514.

МИССИЯ ВЪ БУКАРЕСТЪ.

Копія съ письма Россійско-Императорской Миссии въ Букарестъ съ 1867 года хранится депозитъ въ 13,500 фр. процентными бумагами доходъ съ коего долженъ поступать въ пользу Успенской Церкви и Публичной Школы въ гр. Тырновъ. Согласно завѣщанію покойнаго Пиколо 12,000 фр. оставлены въ пользу училища и 1,500 фр. въ пользу церкви.

До 1886 г. включительно $\frac{1}{2}\%$ съ названнаго депозита были передаваемы по довѣренностямъ присылаемымъ Тырновскою Городскою Общиною.

Начиная съ 1887 года Миссія не получала такихъ довѣренностей и уплата не производилась.

Означенный капиталъ состоитъ изъ 20 облигаціи „de Stat“ 6% по 500 фр.	10,000
2 облигаціи „Creditul Funciar Urban“ 5% по 1,000 франковъ.	2,000
1 облигація „Renta amortibila“ 5% въ 500 фр.	500
10 облигаціи „Creditul Funciar Urban“ 5% по 100 франковъ	1,000
Итого	13,500

Ежегодный доходъ составляетъ 775 фр., а съ 1 Января 1887 г. по 1 Января 1898 г. за 11 лѣтъ $775 \times 11 = 8525$ фр.

Но при провѣркѣ капитала обнаружено, что съ 1867 г. не былъ взысканъ государственный сборъ за храненіе капитала.

Сборъ этотъ до 1894 г. установленъ въ 1% съ 1894 г. по новому утвержденному тарифу въ $\frac{1}{2}\%$.

Такимъ образомъ съ капитала въ 13,500 слѣдуетъ взыскать за годи: 1868., 1869., 1870., 1871., 1872., 1873., 1874., сборъ 1875. 19 по 135. = 2565.; 1876., 1877., 1878., 1879., 1880., 1881., 1882., 1883., 1884., 1885., 1886., за 1887. съ капитала 14,275 — 142. 1888. съ капитала 15,050 — 150; 1889. съ капитала 15,825 — 158; 1890 съ капитала 16,600 — 166; 1891 съ капитала 17,375 — 173; 1892 съ капитала 18,150 — 181; 1893. съ капитала 18,925 — 189 = 1,159; 1894. съ капитала 19,700

— 98; 1895. съ капитала 20,475 — 102; 1896 съ капитала 21,250 — 106; 1897. съ капитала 22,025 — 110
 416.

Всего же:

$$2565 + 1159 + 416 = 4140$$

Вычитая изъ прибыли въ 8525

4140

4385

По 1 Января 1897 г. накопилось 4385 фр. которые непроизводительно хранятся въ кассѣ Миссии. Изъ нихъ согласно волѣ завѣщателя $\frac{8}{9}$ или 3897.75 идутъ на училище и $\frac{1}{9}$ или 487.25 на церковь. Въ виду сего Императорская Миссія имѣетъ честь покорнѣйше просить Тырновское Общественное Управленіе благоволить выслать Миссии росписку на означеніе 4385 фр. По полученіи росписки Миссія не преминетъ выслать означенную сумму.

Вмѣстѣ съ тѣмъ въ виду того, что доходъ съ названныхъ 13,500 какъ депозита положеннаго на храненіе не можетъ быть положенъ въ Банкъ и лежитъ въ Миссии непроизводительно она проситъ Городское Управленіе высылать каждое 1. Мая и 1. Ноября росписку на полученіе процентовъ въ размѣре 353 фр. 75 с. по слѣдующему расчету:

Приходъ съ 13,500 въ годъ 775, въ $\frac{1}{2}$ года 387.50.

Государственный сборъ въ $\frac{1}{2}\%$ 13,500 въ годъ равенъ 67.50 и $\frac{1}{2}$ года = 33.75.

Такимъ образомъ къ выдачѣ каждое полугодіе подлежатъ 387.50 — 33.75 = 353.75.

За вѣрностьта на прѣписа

За Началникъ на Отдѣленіето,

Аташе: *Т. Баламезовъ.*

№ 1.

Выписка изъ отношенія Россійско Императорской Миссии въ Румыніи, отъ 28 Декабря 1906 года, за № 2514.

Вслѣдствіе отношенія отъ 2 сего Декабря, за № 677, касательно хранящихся въ Миссии въ Букарестѣ капиталовъ, внесенныхъ въ свое время докторомъ Пиколо и Михаиломъ Кифаловымъ, Императорская Миссія имѣетъ честь сообщить нижеслѣдующее:

Какъ явствуеъ изъ прилагаемыхъ при семъ выписи изъ завѣщаній доктора Пиколо отъ 15. Мая 1865 года и копии съ журнала подписаннаго бывшимъ Генеральнымъ Консуломъ въ Букарестѣ Дѣйствительнымъ Статскимъ Совѣтникомъ Оффенбергомъ и двумя драгоманами Императорскаго Консульства 30 Ноября 1867 года, капиталъ имени Пиколо въ размѣрѣ 13,500 франковъ былъ завѣщанъ въ пользу школы и Успѣнской церкви въ г. Тырновѣ и переданъ Ефоріи этихъ учрежденій, но затѣмъ по ея собственному желанію сданъ для болѣеи сохранности на храненіе въ Генеральное Консульство въ Букарестѣ; означенное Генеральное Консульство, а затѣмъ Миссія въ томъ же городѣ и хранили этотъ капиталъ, высылая проценты съ него ежегодно въ Тырновскую Городскую Общину, что дѣлается и до сихъ поръ, при чемъ, въ кассѣ Миссіи находятся соотвѣтственнія росписки этой общины.

Правда въ 1886 году, вслѣдствіе прекращенія нашихъ дипломатическихъ сношеній съ Болгарскимъ Княжествомъ и произошелъ перерывъ въ высылкѣ процентовъ, но въ 1898 г., какъ видно изъ прилагаемаго въ копіи письма Императорской Миссіи отъ 18 Марта 1898 г., за № 36, проценты за весь промежутокъ времени съ 1886 по 1898 годъ были высланы Тырновской Общинѣ (росписка находится въ Миссіи).

Въ томъ же 1898 году, вслѣдствіе частичнаго помѣщеніе капитала доктора Пиколо въ болгарскія бумаги болѣе выгодны, чѣмъ прежнія румынскія онъ возростъ до 14,000 фр., дающіе въ годъ 370 фр. процентовъ, высылаемыхъ ежегодно до сего врѣмени въ Тырновскую Общину (письмо Императорской Миссіи отъ 27 Октября 1898 года, за № 951).

Такимъ образомъ капиталъ Пиколо состоитъ нынѣ изъ 12-и 6% болгарскихъ облигаціи по 500 фр., 5 по 1000 фр. и 3 облигаціи румынскаго „Crédit Foncier Urban“ по 1,000 франковъ каждая.

За вѣрностьта на прѣписа.

За начальникъ на отдѣленіето,

Аташе: *Т. Баламезовъ.*

Маринчо Бенли.

„Маринчо Бенли билъ роденъ въ гр. Шуменъ. Родилъ се прѣвъ м. юний 1809. Баща му билъ Танасъ Бенли, а майка му — Мита, касапъ-Иванова дъщеря. Тѣ били родени въ Шуменъ, но бащата на Танаса билъ родомъ отъ близкото село Дивдѣдово, прѣселенъ нѣкога въ Шуменъ.

„Маринчо Бенли, както разказвалъ самъ,*) около седмата си година почналъ да се учи на четмо и писмо у нѣкой си даскалъ Димо Шероолу. Този събиралъ момчета у дома и ги училъ по часослова. Слѣдъ това Маринчо постѣпилъ въ общото шуменско училище, въ което учелъ нѣкой си даскалъ Кольо. Тогова наслѣдилъ даскалъ Нони, който знаелъ да пѣе въ черква, поради което шуменци го обичали много. Даскалъ Нони учителствувалъ 3—4 години, но Маринчо не достоялъ у него и го напустналъ.

„Бащата на М. Бенли търгувалъ въ гр. Мачинъ. Около 1822. год. взелъ сина си съ себе си въ Галацъ, но слѣдъ година го върналъ пакъ въ Шуменъ и го далъ да се учи. Наскоро обаче пакъ го оттеглилъ отъ „школото“ и го далъ на нѣкои бегликчии да го учатъ на занаятъ. Тѣзи го завели въ Цариградъ, дѣто, като се спрѣлъ бегликчилъкътъ поради избухналата тогава руско-турска война, постѣпилъ въ нѣкоя аптека. Стопанинътъ на аптеката слѣдъ една година дошълъ въ Сливенъ и се сдружилъ съ нѣкой си Мавруди Киприянуди (Кутевъ) и отворили нова аптека. И тукъ се побавилъ Маринчо нѣколко врѣме и около 1830. год. се прѣселилъ въ Влашко, сигурно дѣто търгувалъ баща му.

„Първоначално Маринчо се занимавалъ въ Влашко съ всѣкакви работи; но около 1854—55. год. закупилъ влашката поща, а по-сетнѣ започналъ да наема мушии съ аренда. Всичко това му е помогнало да спечели много пари, съ

*) Гл. Училище. Год. V. бр. 3. отъ 1875. год

които купилъ собствена мушия около Бузоу, кжща въ Букурещъ и др.

„Маринчо Бенли не билъ чуждъ на движението, що ставало отсамъ Дунава за народно свѣстяване и просвѣта. Макаръ неученъ, той билъ уменъ и съ здравъ разсждѣкъ българинъ. Спестявалъ разумно и всичко скѣпвалъ не за себе си или за нѣкои си готовановци, както що правятъ по-многого богати хора, но само и само да помогне съ своя си имотъ за просвѣщението на милото си отечество. *)

„Пръвъ натѣкналъ на тая мисль дѣда Маринча Райчо Блъсковъ. Този разказва въ своята автобиография, какъ станало това. **) Прѣзъ 1860—63. год. учителствувалъ въ с. Дивдѣдово. Отъ разговора съ нѣкои стари дивдѣдовчани узналъ, че тѣ имали нѣкой си изгубенъ съселянинъ на име Маринчо Бенли, който, както чували билъ пръвъ богаташъ въ Букурещъ. Съ тѣхна помощъ и позволение Р. Блъсковъ отишълъ прѣзъ 1863. год. въ Букурещъ. Издирилъ Маринча, запозналъ се съ него и, слѣдъ дълги и чести разговори, успѣлъ да събуди въ него любовь къмъ народа и отечеството. И наистина отъ 1865. година той почналъ да праща по 10 австр. жълтици на 10 села за поддръжка на училищата. Отредилъ 100 рубли ежегодно за учителя въ с. Дивдѣдово. Слѣдъ петъ години той прѣкратилъ помощта по неизвѣстни причини, но послѣ прѣзъ 1873. год. пакъ я подновилъ и наведнажъ изпратилъ паритѣ за миналитѣ 2—3 години. Той се обѣщавалъ да поддръжа вѣчно петъ момчета въ странство. И дѣйствително около сѣщото врѣме били приети вече три, а прѣзъ 1873. год. се тъкмѣло да се изпрати и червѣрто. Кои сж били тия момчета, не знаемъ. Не е злѣ, ако самите тѣ се обадытъ и съобщатъ нѣщо за своя благодарѣтель. ***)

„Маринчо Бенли написалъ завѣщание още прѣзъ живота си. Той завѣщавалъ да се направи въ Шуменъ едно училище съ негови разноски и отредилъ 500 австрийски жълтици годишно за учители и др. „А всичко, както е казалъ самъ, щѣло да се уреди прѣзъ живота му“. ****) За жалъ той не уредилъ нищо прѣзъ живота си, а хора чернодушни ус-

*) Пакъ тамъ.

**) Гл. Автобиографията на Райчо Ил. Блъсковъ въ Сбм. XVIII., 593.

***) Гл. Притурка 5. на Училище за 1873. отъ 11. августъ.

****) Пакъ тамъ.

пѣли да развалятъ завѣщанието му, тъй че благодарѣнията на тоя благодѣтель се ограничили само съ това, що направилъ прѣзъ живота си. *)

„Дѣдо Маринчо Бенли се поминалъ въ Букурещъ на 1. октомврий 1875. год. Той не успѣлъ да изпълни обѣщанието си — да дойде въ Шуменъ и самъ да тури основния каменъ на проектираното отъ него училище. За тая цѣль той прикупилъ мѣсто до бащината си кѣща. Какви обстоятелства му попрѣчили да стори това, не се знае.

„Маринчо Бенли, покрай материялнитъ си помощи, подарявалъ на Шуменско всѣкакви български книжки и прашалъ около десетина листа разни вѣстници.

„Отъ всичко горѣизложено се вижда, че дѣдо Маринчо, макаръ и да не билъ много ученъ, но обичалъ твърдѣ много учението. Той е билъ развитъ човѣкъ. Живѣлъ около 50 години въ Влашко, обиколилъ почти цѣла Европа, а въ Нѣмско отавалъ почти всѣка година. Билъ и въ Иерусалимъ. Като си припомнилъ отъ псалтира за Ливанскитъ кедрѣ, възкачилъ се на гората Ливанъ, за да види кедровитъ дървета. При все това той не се е измѣнилъ въ нищо; приказвалъ чисто и простичко български; дочаквалъ всѣкого учтиво; обичалъ да приказва за нашенскитъ работи и билъ сладкодуменъ. Въ характера му не се забѣлѣзвала никаква гордостъ и прѣструвка. Билъ веселъ, здравъ и мѣргавъ старецъ.“ **)

*) Р. Блъсковъ казва, че М. Бенли завѣщалъ „всичкия си движимъ и недвижимъ имотъ отъ стотина хиляди жѣлтици за гр. Шуменъ и за околнитъ села“. А въ *Училище* год. V. бр. 3. 1875. г. 15. юний сѣщиятъ пише: „Дѣдо Маринчо е приготвилъ вече своето завѣщание, което между друго отредява да се направи въ Шуменъ едно добро училище съ негови разноси; освѣнъ това той назначава сѣки годишенъ приходъ отъ 500 австрийски жѣлтици, които ще се даватъ за винаги да се поддържа училището. Други 1000 рубли е отредилъ на нѣколко селски училища, дѣто ще имъ се раздаватъ сѣка година (вѣчно). Още е наредилъ да се учатъ петъ момчета съ негови разноси. Тия момчета, избрани отъ шуменскитъ ученици, шатъ се изпращатъ у нѣкое европейско училище — четири вече сѣ настанени у Кенигсгрецъ, въ Нѣмско, а тая година може да се натъкни и другото. Който отъ петимата ученици свърши учението си, обзаложенъ е да се върне въ отечеството си, гдѣто ще учителствува, а други ще да отива на мѣстото му.“ Ето какво е било духовното завѣщание на тоя родолюбивъ българинъ.

**) Гл. *Забравени родолюбци*, отъ Е. Спространовъ. *Училищенъ прегледъ*, Год. VIII. Стр. 259.

АТАНАСЪ Г. АВРАМОВЪ, родомъ отъ Свищовъ,
прѣзъ 1869. 10/VII. въ Букурещъ завѣщалъ **150** австр.
жълтици на Свищовското училище въ махалата „Св. Прѣ-

Ат. Г. Аврамовъ.

ображение“. (§ 10. отъ завѣщанието); **350** австр. жълтици,
отъ лихвитѣ на които да се подържа едно момче българче
въ Николаевското училище у Русия. (§ 16. отъ завѣща-

нието). (Дѣло № 41/1900. въ арх. на М-вото на просвѣщеніето). Тѣзи пари били оставени на Христо Георгиевъ като изпълнителъ на завѣщаніето, обаче веднага не се е отпущала никаква стипендия. Съ писмо отъ 20/XII. 1897. год. фирмата на Евл. Георгиевъ е вложила завѣщаната сума заедно съ припадащата се лихва въ Българската народна банка. До 9/VIII. 1900. фондътъ „А. Г. Аврамовъ“ нарастналъ на **22,415** лева. Българската народна банка съ писмо подъ № 33,058 отъ 9/VIII. 1900. г. съобщава на М-вото на народното просвѣщение, че капиталътъ, завѣщанъ отъ Аврамова, е правилно и добросъвѣстно оползотворяванъ *). Засега този фондъ възлиза на 26000 лева.

АНТОНЪ АЛЕКСАНДРОВЪ (АЛЕКСАНДРЕСКО)

родомъ отъ гр. Сливенъ, прѣселилъ се отдавна въ Ромѣния, дѣто щастіето му помогнало да стане богатъ човѣкъ. Макаръ и да живѣлъ дълго врѣме въ Ромѣния, макаръ щастіето и да го облагодѣтелствувало въ тая страна, Антонъ Александреско никога не прѣставалъ да мисли за родния си край. Реаленъ изразъ на тая обичъ е прѣдсмъртниятъ му завѣтъ отъ 10,000 лева за Сливенскитѣ училища.

АРХИМАНДРИТЪ ИОАНИКІЙ РИЛСКИ,

дългогодишенъ игуменъ на св. Рилска обитель, оставилъ на разположение на Св. Синодъ 10,000 лева златни, отъ които да се образува единъ фондъ подъ наименование „Фондъ Архимандритъ Иоаникий Рилски“; отъ лихвитѣ на този фондъ да се издържа на първо врѣме единъ ученикъ у Софійската духовна семинария. Ученикътъ да се избира отъ Самоковската околия. Когато фондътъ нарастне и броятъ на стипендиантитѣ ще се увеличи.

АРХИМАНДРИТЪ ЗИНОВІЙ п. ПЕТРОВЪ

родомъ отъ с. Вранястѣна, Радомирска околия, дългогодишенъ учителъ, училищенъ инспекторъ и протосингелъ на Софійската митрополия, сега пенсионеръ въ Кюстендилъ, прѣзъ миналата година подари библиотеката си на Кюстендилското читалище. Подаръкътъ се оцѣнява на 4000 лева.

*) Гл. Дѣло № 41/1900, въ архивата на Министерството на народното просвѣщение.

АВКСЕНТИЙ, митрополитъ велески, е родомъ въ Самоковъ прѣзъ послѣдната четвѣртъ на XVIII. вѣкъ. Баща му по фамилия се казвалъ Чешмеджийски. На млади години Авксентий постѣпилъ въ училището въ рилския манастиръ, като сжщеврѣмено се и поналугерилъ. Прѣзъ 1835. година Кюстендилскиятъ владика Артемий взелъ Авксентия при себе си и го ржкоположилъ за дяконъ. Като се убѣдилъ, че Авксентий е човѣкъ способенъ и вѣренъ, митрополитъ Артемий го ржкоположилъ за епископъ и му повѣрилъ да управлява епархията, а самъ отишълъ да живѣе въ Цариградъ. Около 10 години Авксентий управлявалъ Кюстендилската епархия, а послѣ това прѣзъ други 10 години билъ митрополитъ въ Мостаръ (Херцеговна). Отъ Мостаръ Авксентий билъ прѣмѣстенъ въ Велесъ, като сжщеврѣменно му било възложено да управлява и Кюстендилската епархия съ обѣщание, че слѣдъ смъртта ни Артемия ще бѣде прѣмѣстенъ въ Кюстендилъ. По неизвѣстни причини патриаршията не сдържала обѣщанието си, та вмѣсто въ Кюстендилъ прѣмѣстила Авксентия въ Дурицо. Авксентий не отишълъ въ Дурицо, а се оттегилъ въ рилския манастиръ (прѣзъ 1859. година). Слѣдъ нѣколко мѣсеца той билъ повиканъ отъ борещитъ се тогава въ Цариградъ народни дѣйци за черковни права, та напустналъ манастира и отишълъ въ Цариградъ, дѣто до смъртта си (2. февр. 1865. г. билъ най-ревностенъ сътрудникъ на Илариона Макаринополски. — Въ завѣщанието си митрополитъ Авксентий отбѣлѣжилъ, че остава 100 хиляди гроша (20000 лева) за богословско училище въ Самоковъ. Той пише: „Останалитъ сто хиляди гроша завѣщавамъ да се положатъ въ Банката на Високославното наше правителство или въ коя друга би размислили за добро назначенитъ изпълнители на завѣщанието ми; отъ лихвата на които да се поддържа въ Самоковското централно училище единъ учитель, изключително за богословски науки, за образуване на българското духовенство и пр.“

АХИЛЕЙ ТЕОДОРИДИ, баща му родомъ отъ Търново, а той отъ Букурещъ, поминалъ се на 8/VII. 1904. г., завѣщалъ библиотеката си на Търновската мжжка гимназия. Библиотеката му съдържала 174 нумера.

ВАСЕ ВЕЛИНОВЪ отъ гр. Радомиръ прѣзъ 1902. год. подари на Радомирското класно училище 2000 лева въ акции отъ Радомирското акционерно дружество „Струма“. Учителскиятъ съѣтъ при тамошното класно училище рѣшилъ отъ тѣзи пари да се основе единъ фондъ подъ името „Васе Велиновъ“; отъ лихвитѣ на този фондъ да се даватъ награди на отличили се ученици отъ Радомирското класно училище, безъ да се гледа отъ кой класъ е ученикътъ и какво е материалното му положение. (Гл. Дѣло № 41/1903. год. въ архивата на М-вото на просвѣщеніето).

ГЕОРГИ АТАНАСОВЪ, родомъ отъ с. Гопишъ, Охридско, прѣселенъ въ Свищовъ още прѣди освобождението, занимавалъ се съ търговия, починалъ на 28. априлъ 1897. год. въ Свищовъ, подарилъ 3000 л., носещи годишенъ доходъ 180 лева, за Свищовскитѣ народни училища.

ГАТЮ М. АНКОВЪ, родомъ отъ с. Боженци, Габровска околия, напоследѣкъ Варненски житель, прѣзъ 1883. год. завѣщалъ на родното си село 50 лири турски, съ условие да се вложатъ въ Българската народна банка за петдесетъ години, а слѣдъ това отъ лихвитѣ на този фондъ да се поддържа единъ ученикъ отъ родното му село въ нѣкое индустриално училище въ странство.

ГЕОРГИ ЙОШЕВЪ, родомъ отъ с. Сеславци, Софійско, напоследѣкъ живѣщъ въ гр. Варна, завѣщалъ за училището въ родното си село 636 лева.

ДЕЧКО ЙОНКОВЪ габровецъ, букурешки житель, завѣщалъ на Габровското училище единъ дюкянъ (въ Букурещъ), който давалъ годишенъ доходъ 225 до 257 гроша.

ДИМИТЪРЪ СТЕФАНОВЪ отъ Т.-Пазарджикъ умрѣлъ прѣзъ 1877. год. въ Букурещъ, завѣщалъ за Пазарджишкитѣ училища 400 наполеона. (Гл. Рапорта на Пазарджишкия окр. инспекторъ подъ № 500 отъ 12/VI. 1891. год. въ архивата на М-вото на народното просвѣщеніе, дѣло № 41/1891. год. листъ 81.).

ДЯКОНЪ ТОДОРЪ ДИМИТРИЕВИЧЪ ГОЛУБИН-СКИ. — Прѣзъ 1881. година дяконътъ на Димитровската църква въ сибирския градъ Барнаулъ, Тодоръ Димитриевичъ Голубински, подарилъ на първата Софийска държавна мъжка гимназия 1000 рубли, съ цѣль да се образува единъ фондъ подъ името на дарителя. Когато фондътъ нарастне до толкова, щото да дава годишна лихва 480 лева, съ лихвата да се поддържа при I. Софийска мъжка гимназия единъ стипендиантъ — ученикъ отъ Македония прѣзъ цѣлия курсъ на гимназията. Отъ началото на второто полугодие прѣзъ учебната 1901/902. година стипендията започна вече да се дава. Засега фондътъ е достигналъ сумата 8000 лева.

ЕКАТЕРИНА ПАСАРЕВА и синоветъ ѝ прѣзъ 1904. год. съградиха едно училище въ гр. Пещера.

ЗАХАРИЯ МИХАИЛОВИЧЪ КАРАСПАСОВЪ, роденъ въ Самоковъ, Таганрогски жителъ, завѣщалъ да се дава на Габровското училище отъ имота му ежегодно по 100 рубли, докато общата имъ сума достигне до 1000 рубли.

ИЛАРИОНЪ МАКАРИОПОЛСКИ, митрополитъ Търновски. Самъ високопрѣосвящени Иларионъ дава за себе слѣднитѣ свѣдѣния: „роденъ-възпитанъ въ православната вѣра, младъ още прѣгърнахъ монашеския животъ въ светата Атонска гора и впоследствие ржкоположенъ свещеникъ, азъ бѣхъ изранъ по едногласно одобрение на священното атонско събрание и опрѣдѣленъ за главенъ прѣдставитель на всичкитѣ Атонски манастири въ Константинополъ на 1. май 1852. г. Като изпълняхъ много години като *въренъ рабъ* туй послушание бѣхъ и произведенъ въ чинъ на великий архимандритъ на вселенския патриаршески прѣстолъ отъ светѣйшия вселенски патриархъ господина Антима отъ Ефесъ, който ми даде патриаршеско свидѣтелство за моето *благочестие и за ревността ми къмъ православната вѣра.* Призованъ да се върна въ Атонската гора, бѣхъ тамъ опрѣделенъ като прѣдставитель отъ священната обителъ Хилендарска въ Атинското събрание въ Карей до 1857. година,

когато втори път пакъ бѣхъ избранъ за прѣдставителъ въ Цариградъ отъ страната на всички Атонски мѣнастири. Туй мое прѣдставителство се продължи до 1858. год., когато Великата Христова черква благоволи да ме ржкоположи епископъ за българския храмъ св. Първомъченика въ Балатехотската махала въ Цариградъ.“

Слѣдъ като билъ ржкоположенъ за епископъ, високопрѣосв. Иларионъ още по-усърдно се залавя за работа въ полза на българския народъ — за добиване независима отъ вселенския патриархъ иерархия. Той биде честитъ да види трудоветъ си увѣнчани съ най-пъленъ успѣхъ. — Слѣдъ основаването на Българската Екзархия, високопр. Иларионъ бѣ избранъ за митрополитъ на търновската епархия и членъ на светия български Синодъ. — Една отъ първитъ му работи за прѣуспѣването на епархията му бѣ основаването на богословско училище въ Лѣсковецъ въ манастира на свѣтитъ апостоли Петъръ и Павелъ. — Като видѣлъ, че епархията разполагала съ твърдѣ оскъдни сръдства за откриването и издържането на любимото негово училище, високопр. Иларионъ пожъртвувалъ първомъ 10'000 гроша за ремонтване и приспособяване за класове здание въ манастиря, а послѣ това, когато отишълъ въ Цариградъ да заседава въ св. Синодъ, купилъ за 36'560 гроша 730 консолидети, които заедно съ процентитъ до 1. VII. 1875. година нарастнали на сума 775 консолидета, т. е. на сума 7750 лева, и ги подарилъ на семинарията. Слѣдъ смъртта на високопрѣосвящения Илариона завѣщаниятъ отъ него на семинарията капиталъ останалъ подъ грижата на свѣтата българска Екзархия въ Цариградъ,

ИВАНКА С. ХРИСТОВА, родена ХР. БОТЕВА.

Извѣстно е на нашата публика, че неотдавна дъщерята на революционера-поетъ, Хр. Ботевъ, Иванка неочаквано се помина. Натъжената майка Венета, племенницата на митрополита Панаретъ Рашевъ, се натъкнала на благородната идея, отъ една страна, да подпомогне на бѣдни ученици, отъ друга — да овѣковѣчи името на многообичната си дъщеря: хрумнало на нещастната майка да основе единъ фондъ на името на дъщеря си съ благотворителна цѣль, затова на 17. априлъ т. г. тя внала въ Търновския клонъ отъ Бъл-

гарската народна банка 6000 лева златни на името на Министерството на народното просвѣщение, а съ писмото си отъ с. дата до Министерството на просвѣщението, като съобщава за изпратеното банково свидѣтелство и че тая сума е прѣдначалена за фондъ подъ името Иванка С. Христова, родена Хр. Ботева, моли Министерството, да се грижи за надзираването на фонда. Сумата 6000 лева се оставя въ банката непожтната на вѣчни врѣмена, а ежегодната лихва на капитала да се употрѣбѣва за помагане на най-бѣднитѣ, но въ сѣщото врѣме най-силни ученици отъ основното училище въ махалата „Св. Константинъ“ въ гр. В.-Търново, като имъ се купуватъ дрехи, обуца и учебници.

Желанието на дарителката е, щото на Ивановъ день, 7. януарий, всѣка година, именниятъ день на покойната Иванка, да се чествува паметъта ѝ отъ ученицитѣ на сѣщото училище начело съ учителитѣ по начинъ, какъвто намѣрятъ за добръ.

ИЛИЯ ДРАГНЕВЪ отъ с. Бакойци, Габровско, подарилъ за Габровското училище 1000 гроша.

ИЕРОТЕЯ, ИЕРОМОНАХЪ въ Габровския Соколски манастиръ, завѣщалъ на Габровското училище 9340 гроша въ записи.

ИВАНЧО МАЦИНЪ, роденъ въ Габрово, починалъ въ Браила къмъ 1849. год., подарилъ за Габровското училище 1000 двайсета.

ЙОНКО КИЛИФАРОВЪ, роденъ въ Габрово, букурешки жителъ, починалъ въ Букурещъ прѣзъ 1838. година, завѣщалъ на Габровското училище недвижимия си имотъ въ Габрово — една кжца, плѣвня, ограда и бостанъ. Освѣнъ това оставилъ на сѣщото училище и 1500 минца (австрийски жълтици), които до 1881. год. сж дали 9918 гроша лихва.

ИВАНЪ С. ЧАПРАШЪКОВЪ, родомъ отъ гр. Дупница, прѣзъ 1906. год. обща 10,000 лева за направа

на театрално здание въ родния му градъ. Тая сума обаче досега не е внесена напълно.

ИВАНЪ ЛИЧЕВЪ, родомъ отъ Копривщица, прѣселенъ отдавна въ Пловдивъ, почина на 17. януарий т. г., въ прѣдсмъртния си часъ подари за учителския санаториумъ 500 лева, основа два фонда отъ по 2000 лева за подпомагане на бѣдни ученици въ Копривщица и Пловдивъ и подари по 1000 лева за безплатнитѣ ученически трапезарии въ тѣзи два града.

ИВАНЪ МИХАИЛОВЪ, учителъ въ Хасковското V кл. дѣвическо училище, прѣзъ 1905. година подари на училището въ с. Акж-Бунаръ, Новозагорска околия, 192 декара ливада.

ИВАНЪ НЕДѢЛКОВИЧЪ, завѣщалъ мѣсто съ двѣ здания въ Букурещъ на Казанлъшкитѣ училища. Зданията се срутили, та останало само праздно мѣсто. Миналата година това мѣсто се продаде за 23,000 лева.

ИВАНЪ АТАНАСОВЪ, завѣщалъ за Свищовскитѣ училища 4000 влашки лей.

ИВ. Х. АНГЕЛОВЪ, починалъ на 5/X. 1836. год., прѣди смъртъта си завѣщалъ на Свищовскитѣ училища 20000 влашки лей.

ИКОНОМЪ СТЕФАНЪ СТАНИМИРОВЪ се родилъ въ Габрово на 1. септември 1823. година и се училъ да чете въ килията въ Габрово. На млади години той се занимавалъ съ търговия, а слѣдъ оженването си се ржкоположилъ за свещеникъ въ черковата Успение на Прѣсвета Богородица въ Габрово (на 14. ноември 1859. година). Въ самия разгаръ на българо-грѣцката черковна разпра (прѣзъ 1867. година) свещеникъ Ст. Станимировъ билъ избранъ за архиерейски намѣстникъ, която длѣжностъ той изпълнявалъ въ течението на 6 години. Прѣзъ това врѣме най дѣятелно работилъ за доизкарването на зданието на Габровското училище, като билъ избранъ за прѣдседателъ на

комисията, която ръководила доизкарването, и билъ прашанъ въ Ромъния да събира измежду богатшитѣ българи помощи за доизкарването. — За награда за дѣятелното му участие въ черковно-училищнитѣ работи въ Габрово, първиятъ български търновски митрополитъ Иларионъ Макариополски му далъ титлата *икономъ*. — Прѣзъ 1888. година Икономъ Ст. Станимировъ билъ втори пжтъ повиканъ да изпълнява длъжността архиерейски намѣстникъ въ Габрово, която длъжностъ той сега изпълнявалъ въ течението на 8 години. Старъ и слабъ физически отецъ Стефанъ пожелалъ да се оттегли на покой и отъ 1896. година, слѣдъ като свещенодѣйствувалъ 37 години, се отказалъ, както отъ длъжността архиерейски намѣстникъ, тъй и отъ длъжността енорийски свещеникъ. Пенсониранъ, отецъ Стефанъ прѣкаралъ послѣднитѣ мѣсеци отъ живота си дома си, въ Габрово, боленъ отъ астма. Той се поминалъ на 11. октомри 1897. година. На погребението му присѣдствували всички свещеници отъ Габровската околия и цѣлиятъ градъ Габрово. По рѣшението на Габровския градски съвѣтъ смъртнитѣ останки на отца Стефана били погребени въ двора на черквата Успение на Прѣсв. Богородица. — Подиръ смъртта си покойниятъ оставилъ хиляда (1000) златни лева за народнитѣ училища въ Габрово, съ условие че училищното настоятелство ежегодно ще получава лихвитѣ, съ които ще купува книги за бѣднитѣ ученици, а пѣкъ капиталътъ ще си остане неприкосновенъ за вѣчни врѣмена.

КАПИТАНЪ П. КАРАМИНЕВЪ. — Той се е родилъ въ с. Сакаралий (сега Марково), Чирпанска околия; занятието му било офицерство; напослѣдкъ билъ въ Сливенския полкъ; тамъ го заварилъ смъртта; още приживѣ Капитанъ П. Караминевъ се грижилъ да спести нѣкоя пара, та да направи нѣкое благодѣяние. Като видѣлъ той, че здравето му е разклатено и че смъртта скоро ще похлопа на вратата му, направилъ си завѣщание, споредъ което оставя за родното си село около 10,000 лева, отъ които да се поддържатъ бѣдни ученици отъ родното му село въ професионални училища.

Жално е, че този родолюбецъ се помина рано, иначе щѣше да спести по-голѣма сума за благотворителни цѣли.

К. ДАНОВЪ, почетенъ членъ на Троянското читалище, прѣзъ учеб. 1898/99. год. подарилъ на това читалище 1,000 лева.

КАРЛЪ ФОНЪ ЦЕСКА отъ Виена прѣзъ 1902. година подари на нашето Министерство на народното просвѣщение 420 лева; послѣдното внесе паритѣ въ Българската народна банка и образува единъ фондъ на името на дарителя. Слѣдъ врѣме лихвитѣ на тоя фондъ ще се употребяватъ за народно-просвѣтителни цѣли. До 30/V. т. г. фондътъ порастна на 566.50 лева.

МАРИЯ ГАВРАИЛОВА отъ гр. Казанлъкъ подари 30,000 лева за направа на дѣвическо училище въ този градъ съ условие, да ѝ се плаща до животъ една годишна рента отъ 1,500 лева.

МИТРОПОЛИТЪ НЕОФИТЪ ТЪРНОВСКИ прѣзъ 1842. год. подарилъ на Габровското училище 1,000 гроша.

МИТРОПОЛИТЪ ИЛАРИОНЪ ТЪРНОВСКИ подарилъ прѣзъ 1834. година 1,500 гроша на Габровското училище.

НАЙДЕНЪ ЧОРБАДЖИ отъ Елена подарилъ за Габровското училище 1,000 гроша.

НИКОЛА РАЙКОВЪ отъ гр. Трѣвна прѣзъ 1903. год. докаралъ чешма въ двора на трѣвненското III-класно смѣсено училище „П. Р. Славейковъ“; за тая чешма похарчилъ около 3,500 лева.

Учителскиятъ съвѣтъ при това III-кл. училище рѣшилъ:

1. Да се запише името на дѣдо Никола въ списъка на трѣвненскитѣ благодѣтели,
2. Да се постави портретътъ му въ училището,
3. Да се запише това му благодѣяние въ „Лѣтописната книга“ на училището и

4. М-вото да му изкаже своята благодарностъ по начинъ, какъвто намѣри за добръ.

НИКОЛАЙ С. ПАЛАУЗОВЪ давалъ за Габровското училище отъ 1832. год до 1852. по 2,000 гроша годишно.

ПЕНЧО РАЛЧЕВЪ, роденъ въ Габрово, Букурешки търговецъ, прѣзъ 1874. год. завѣщалъ на Габровското училище на вѣчни врѣмена годишна рента по 100 дуката (австрийски жълтици) Доходътъ е билъ гарантиранъ отъ ипотека върху една негова мушия, нахоща се въ окрѣга Яломица. По-послѣ мушията била продадена и съ 1,000 дуката, които давали годишната училищна рента, били купени цѣнни книжа. Прѣзъ 1883. год. Габровското училище е получило 11,305 гроша лихва. Прѣзъ февруарий 1907. год. купонитѣ на цѣннитѣ книжа дали училищенъ доходъ 5,050 лева отъ неприкосновения капиталъ 10,100 лева.

П. РАЛЧЕВА, живѣща въ Букурещъ, дъщеря на Петра Родито отъ Габрово, прѣзъ 1871. година подарила на габровскитѣ училища своя дѣлъ отъ бащиното си наслѣдство на стойностъ 100 лири турски.

ПЕТЪРЪ ИВ. ВРАЖИЛОВЪ, габровецъ, букурешки жителъ, прѣзъ 1852. г. завѣщалъ на Габровското училище цѣлата си кжца въ Букурещъ, която давала годишенъ доходъ отъ 4120 до 5406 гроша.

ПЕТЪРЪ ИВАНОВЪ, габровецъ, живѣщъ въ Букурещъ, прѣзъ 1854. г. завѣщалъ на Габровското дѣвическо училище 3,500 гроша и едно незастроено мѣсто въ Габрово за училищно здание.

ПАРАСКЕВЪ ДИМИТРОВЪ, починалъ на 6/XII. 1840. год., завѣщалъ за Свищовскитѣ училища 50,000 влашки лей.

ТЕОФИЛЪ ХАДЖИ ГЕРГЕВЪ ПАШОВЪ, габровецъ, прѣзъ 1871. год. завѣщалъ на Габровското училище 200 лири турски и недвижимия си имотъ, състоещъ отъ двѣ кжщи, два дюкяна и двѣ градини.

ТЕОДОСИ ПЕТРОВЪ ЙОВЧЕВЪ, роденъ въ Габрово, жителъ Букурешки, починалъ прѣзъ 1831. год., завѣщалъ на Габровското училище два камъка отъ „Каменската воденица“ въ Габрово и три дюкяна въ Букурещъ.

ФИЦА КОСТОВА, родомъ отъ Свищовъ, подарила 12,000 лева въ бонове „Credit Foncier Romaine“, носещи 600 лева годишенъ доходъ, за свищовскиѣ народни училища. Този капиталъ прѣзъ 1897. год. билъ внесенъ отъ Букурещката кжца на Евлогий Георгиевъ въ Русенския клонъ отъ Българската народна банка.

ФИЛИПЪ СЕКЕЛАРИЕВИЧЪ, свищовецъ, още прѣзъ

ФИЛИПЪ СЕКЕЛАРИЕВИЧЪ

1824. год. подарилъ за едно Свищовско училище 8,000 фиоринта, които даватъ 1,200 лева годишенъ доходъ. Доходътъ се събира всѣка година чрѣзъ братия Паница въ Виена отъ тамошната грѣцка црѣква, дѣто е оставенъ капиталътъ и завѣщанието.

ХАДЖИ КАЛЧО ДРЪНСКИ отъ Троянъ подарилъ 2,270 лева златни на Орѣшашката община, Троянска околия, за да се направи училище въ махалата „Баба Стана“. Сжщиятъ подарилъ 10,000 л. златни за новото училище въ Троянъ.

ХРИСТО КОЕВЪ КУЮМДЖИ отъ гр. Габрово прѣзъ 1871. год. завѣщалъ на Габровското училище кжщата си въ този градъ, оцѣнена за 20,000 гроша.

ХАДЖИ ПЕТЪРЪ х. ДЕЧЕВЪ, габровецъ, живѣщъ въ Букурещъ, подарилъ на Габровското училище 2,000 гроша.

ХИНО ЛАЗАРОВЪ отъ Етрополе завѣщалъ за нуждитѣ на Етрополскитѣ училища 2,000 лева.

ХРИСТО Д. ГЛАДИЧЕВЪ отъ с. Аджаръ, Карловска околия, въ прѣдсмъртния си часъ завѣщалъ 3,000 лева зл. за благотворителна цѣль. Изпълнителитѣ на завѣщанието рѣшили съ тѣзи пари да основатъ единъ фондъ на името на дарителя; отъ лихвитѣ на тоя фондъ да се помага на бѣдни ученици.

ХРИСТО ПЕТКОВЪ отъ Етрополе, прѣзъ 1878. г. завѣщалъ на Етрополскитѣ училища 2,000 лева, отъ лихвитѣ на които да се разходва за просвѣщението на етрополската младежъ.

ХРИСТО ПЕТРУ завѣщалъ на Българската добродѣтелна дружина 2,000 австрийски жълтици.

ХАДЖИ ЕКАТЕРИНА, съпруга на отца иконома Стефана Станимировъ и дъщеря на архимандрита Силвестрия

(попъ Станчо Йовчевъ), който повече отъ 30 години билъ архиерейски намѣстникъ въ Габрово, се родила въ Габрово прѣзъ 1833. година, а се поминала на 5. януарий 1899. година. — Подиръ смъртъта си покойната оставила петстотинъ (500) лева златни за народнитѣ училища въ Габрово, съ условие че училищното настоятелство ежегодно ще получава лихвитѣ, съ които ще купува книги за бѣднитѣ ученици, а пѣкъ капиталътъ ще си остане неприкосновенъ за вѣчни врѣмена.

Х. МАРИЯ Х. МАНЙОВА, родена въ Габрово, Трѣвненска жителка, е подарила на Габровското училище 1500 гроша.

ХРИСТО НИКОЛИЕВЪ, родомъ отъ Самоковъ, завѣщалъ 50000 гроша за доизкарване зданието на богословското училище въ Самоковъ. Въ завѣщанието си той пише: „Завѣщавамъ за направата на другата половина отъ Богословското училище 50000 гроша, която ще се прави споредъ плана на направената половина отъ зданието и у разноснитѣ за направянието нѣма да се намѣса нѣкой да похарчи нито една пара освѣнъ приготвеното до днесъ кересте и отъ старото училище керестето, поставявамъ зетъ ми Петрохия М. Кокѣшивъ и сина ми Костолия Христовъ съ паритѣ заедно за да извършатъ това дѣло отъ днесъ до една и полъ година, ако би имъ не стигнатъ горѣказанитѣ пари длѣжни сж двамата да посрѣщнатъ разноснитѣ, така сжщо и ако би имъ артисали никой нѣма право да имъ дири смѣтката“.

ЮРДАКИ ТОНКОВИЧЪ, родомъ отъ Свищовъ, занимивалъ се съ търговия въ Букурещъ, починалъ неизвѣстно кога, подарилъ за свищовскитѣ училища 6,000 лева, които даватъ годишенъ данъ 360 лева.

ЮРДАНЪ БОЙЧЕВЪ отъ с. Балѣджа, Добричка околия, прѣзъ 1905. год. съгради едно училище съ двѣ класни стаи, коридоръ и учителска стая въ с. Балѣджа. Това училище е наречено „Основно училище Юрданъ Бойчевъ“.

Ив. Хр. Манафовъ.